

m THE BRITISH LIBRARY

Supplied on official exchange to
Department of Religious Affairs Library

ORIENTAL AND INDIA OFFICE COLLECTIONS

197 BLACKFRIARS ROAD
LONDON SE1 8NG

PAÑÑĀSA-JĀTAKA

OR

ZIMME PAÑÑĀSA

PALI TEXT SOCIETY

Text Series No. 172

PAÑÑĀSA-JĀTAKA

OR

ZIMME PAÑÑĀSA

(in the Burmese Recension)

Vol. I

[Jātakas 1-25]

Edited by

PADMANABH S. JAINI

Published by

THE PALI TEXT SOCIETY, LONDON

Distributed by

ROUTLEDGE & KEGAN PAUL LTD.
LONDON, BOSTON AND HINLEY

1981

©Pali Text Society 1981

ISBN 0-7100-0919-4

Printed in Great Britain by
Redwood Burn Ltd., Trowbridge

PRELIMINARY REMARKS

It has now been more than a hundred years since L. Feer, in his article "Les Jātakas" (*J.A. 7e Sér.*, v, 1875), established that a large body of "extra-canonical" popular Buddhist stories called *Paññāsa Jātaka* ("Fifty Birth-stories of the Buddha") existed in Southeast Asia, and that this material probably originated with monks in Chieng Mai (northern Thailand) around the fifteenth century, A.D. In 1917 L. Finot published a concordance of three recensions of these stories, one from the Laotian and two from the Pali. His work showed that while many of the tales in the various recensions were similar, each text nevertheless represented a distinct tradition which must be studied and evaluated on an individual basis. There are three Pali versions of the *Paññāsa Jātaka* (=PJ), originating in Cambodia, Thailand and Burma, respectively. The Cambodian and Thai collections seem to draw upon a common source, as the texts of both are almost identical; that from Burma, however, differs both in its selection of stories and in the details of those stories which overlap. Indeed the Burmese version, popularly known as *Zimmè Paññāsa* (=ZP) ("Chieng Mai Fifty") has remained something of a mystery to scholars; only one printed edition has ever appeared, and that publication, an octavo of 685 pp. put out by the Hanthawaddy Press, Rangoon, in 1911, was without any introduction, reference to the manuscript upon which it was based, or even the name of the editor. The Rangoon ZP has long been out of print. According to officials of the press involved, moreover, both the original manuscript and many of its published copies were lost during the Second World War; thus only a few such copies are to be found today even in Burma.

I first became interested in the problem of the PJ upon reading Mme. G. Terral's excellent article on the Cambodian and Burmese versions on one story therefrom, the *Samuddaghosajātaka* (*BEFEO*, xlvi, 1, 1956, 249-351). This article made use of several Cambodian manuscripts, thus giving what amounted to a critical edition of the Cambodian material; the Burmese portion, however, was based solely upon the Rangoon edition referred to above. While in Burma during 1961, therefore, I initiated a search for further manuscripts of the ZP; results, however, were not immediately forthcoming. Apparently, if we are to accept an old oral tradition reported to me by the chief abbot of Pagan, King Mindon of Mandalay (1853-78) had disapproved of this apocryphal work; thus

the monasteries had ceased to preserve copies thereof and had also discontinued its translation into Burmese, with the result that almost no manuscripts whatever were any longer to be found. Finally, in 1962, a single manuscript of 324 palmleaves was discovered by the venerable U Wathawa in the Zetawun monastery in Monywa (in Monywa district) near Mandalay. The manuscript is complete, and is dated Sakkaraj 1169, i.e. A.D. 1807. I was able to obtain a photocopy of the entire work through the courtesy of the Venerable U Wathawa and U Maung Maung Tin of the University of Mandalay. In spite of many close similarities, this Mandalay manuscript is not the basis for the Rangoon publication; thus we are now in a position to produce a critical edition of the *ZP*, beginning with the present volume. Eventually, it is to be hoped, a comparative study of all versions of the *PJ* will be possible; the Burmese material is of first priority, however, not only because of the fact that only one manuscript has heretofore been available, but also because of the greater literary merit of the Burmese version. The *PJ* as a whole should prove to have a value far beyond the sphere of comparative philology, particularly with reference to the Sanskrit Avadāna literature and to various aspects of popular Southeast Asian Buddhism. (See my article "The story of Sudhana and Manoharā: an analysis of the texts and the Borobudur reliefs," (*BSOAS*, xxix, 3, 1966, 533-558) for a discussion of the connection between one of these stories and certain popular dramatic performances of Burma and Thailand.)

Although the Rangoon edition has already appeared in print, I have nevertheless elected to use this version as the main text, giving variant readings from the unpublished Mandalay manuscript in the footnotes. This decision derives mainly from the substantially lower incidence of inaccuracies (e.g. metrical errors, misspellings, scribal omissions) in the former, rather than from any distinction in terms of literary quality.

The present volume contains the first twenty five stories of the *ZP*, the remaining twenty five will appear in volume II. A critical introduction to the overall work, dealing with literary sources and linguistic peculiarities of the language, will be found at the end of the second volume.

September 1978

Padmanabh S. Jaini
Professor of Buddhist Studies,
University of California, Berkeley.

ABBREVIATIONS

Signs used: * indicates folio No. of M. Additions in [] Emendations in ()

Abbreviations:

- Dh.* (*Dhammapada*) Pali Text Society, 1914.
J. (*Jātaka*, 6 vols. edited by V. Fausbøll), Pali Text Society, 1964.
M. (Mandalay = Palmleaf MS of the *Zimmè Paṇṇāsa* found in the Zetawun monastery in Monywa near Mandalay).
R. (Rangoon = Rangoon edition of the *Zimmè Paṇṇāsa* edited anonymously and published by the Hanthawaddy Press, Rangoon, 1911).
x. (= omits, e.g. M x = Mandalay MS omits).
z. (= adds, e.g. M z = Mandalay MS adds).

CONTENTS

I PAṬHAMO VAGGO

1	Ādittarājajātaka	3
2	Tulakapaṇḍitajātaka	13
3	Sammājīvakumārajātaka	24
4	Arindamajātaka	34
5	Sumbhamittajātaka	47
6	Samuddaghosajātaka	64
7	Dānacāga (Cāgadāna) jātaka	82
8	Dhammikapaṇḍitarājajātaka	89
9	Siridharamahāseṭṭhijātaka	94
10	Saṅkhapattarājajātaka	100

II DUTIYO VAGGO

11	Sudhanukumārajātaka	129
12	Narajīvajātaka	160
13	Dasapañhāvisajjanajātaka	169
14	Surūparājajātaka	177
15	Kambalarājajātaka	186
16	Gopālakasārajātaka	194
17	Siricudāmaṇirājajātaka	199
18	Aṭṭhaparikkhārajātaka	207
19	Sirivipulakittirājajātaka	212
20	Sattadhanujātaka	228

III TATIYO VAGGO

21	Candakumārajātaka	259
22	Sādhitarājajātaka	269
23	Ratanapajjotajātaka	277
24	Dvesīsaḥaṃsajātaka	291
25	Viriyapaṇḍitajātaka	297

Chapter I

PAṬHAMO VAGGO

***NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDHASSA¹**
[I-1] Ādittarājajātaka² (1)

yadā bhonto supino me ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto attano pubbakatadānapāramim ārabha kathesi. ekadivasañ hi³ bhikkhū dhamma-sabhāyaṃ sannisinnā aññamaññaṃ kathaṃ samuṭṭhapesuṃ. aho vata⁴ āvuso amhākaṃ Satthā⁵ devamanussānaṃ lokiyalokuttarasampattidāyako yeva hoti. so pi kho Satthā pubbe pi bodhisattakāle ito paresaṃ dānena atitto c' eva a[n]abhirato⁶ ca hoti. ten' eva dānabalena⁷ amhākaṃ Satthā idāni pi buddhakāle sabbaññutaṃ patvā⁸ devamanussānaṃ ariyamaggaphaladhammaṃ dadāsi⁹ yevā ti. Satthā gandhakuṭiyaṃ vasanto attano dibbasotena tesāṃ vacanakathaṃ sutvā gandhakuṭito nikkhamitvā taṃ dhamma-sabhāyaṃ āgantvā¹⁰ paññattavarabuddhāsane* nisīditvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte na acchariyaṃ¹¹ bhikkhave idān' eva tathāgato devamanussānaṃ lokiyalokuttarasampattidāyako yeva hoti. pubbe panāhaṃ bodhisattakāle¹² ṭhito paresaṃ dānena atitto 'mhi tam acchariyaṃ eva hotī ti vatvā tuṅhī aho si. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Jotināmake nagare Āditto nāma rājā rajjaṃ kāresi. tassā pana rañño bhariyā aggamahe si soḷasasahassānaṃ nārīnaṃ jeṭṭhakā Saṅkhadevī nāma aho si. so rājā saddhāsampanno dānābhīrato catūsu nagaradvāresu c' eva nagaramajjhe ca nivesanadvāre cā ti chasu ṭhānesu cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṃ¹³ chasatasahassāni visajjitvā* taṃ taṃ dānasālaṃ sampattānaṃ mahājanakāyānaṃ mahādānaṃ adāsi. yuttakāle pan' eso rājā mahāmegho viya mahājanakāyānaṃ dānavassaṃ vassāpēsi. ath' ekadivasañ hi so rājā rattisamaye niddam okkamanto paccūsakāle supinaṃ passi. evarūpo supino aho si. eko brāhmaṇo jiṇṇo dubbalo rañño santikam āgantvā rājānaṃ bhattabhojanaṃ yācatī ti. taṃ supinaṃ passitvā rājā pabujjhitvā attano diṭṭhasupinaṃ anussaritvā cintetvā ca nisīditvā tassā rattiyā vibhātāya so¹⁴ rājā attano amacce pakkosāpetvā tehi amaccehi saddhim āmantento paṭhamaṃ¹⁵ gātham āha:

1 yadā bhonto supino¹⁶ me, ekañ ca jiṇṇaṃ¹⁷ brāhmaṇaṃ,¹⁷
imaṃ rattiṃ nisinno 'haṃ, jāgaro¹⁸ utṭhahiṃ tadā ti.

evañ ca pana vatvā amaccehi saddhim āmantetvā attanā diṭṭhasupinaṃ vicāretvā Ādittarājā sāmaṃ¹⁹ cintesi. ajj' eva pāto koci yācako mama santikam āgantvā maṃ bāhirakam²⁰ eva dānaṃ yācissati. sace koci maṃ ajjhattikadānaṃ yāceyya tassāhaṃ taṃ dadeyyaṃ.²¹ sace maṃ koci sīsaṃ yāceyya, tassāhaṃ me sīsaṃ chinditvā dānaṃ dassāmi. sace maṃ koci hadayaṃ yāceyya, tassāhaṃ mama uraṃ bhinditvā hadayaṃ niharitvā dānaṃ dassāmi. sace maṃ koci mama sarīralohitaṃ²² yāceyya, sace maṃ

koci mama sarīre maṃsapiṇḍaṃ²³ yāceyya, sace maṃ koci aḍḍhasarīraṃ vā sakalasarīraṃ vā yāceyya, tassa tassāhaṃ taṃ taṃ dānaṃ dassāmi. sace maṃ koci tvaṃ me dāso hohī ti vadeyya, tassāhaṃ me attānaṃ samassāsetvā²⁴ dānaṃ katvā dāsathāya dānaṃ dassāmi. sace me koci rajjaṃ yāceyya, tassāhaṃ imaṃ rajjaṃ²⁵ dassāmī ti. evañ ca pana cintetvā Ādittarājā amaccagaṇaparivuto mahāvinicchaye ratanapallaṅke nisinno va ajjhattikadānaṃ eva dātukāmo ahoṣi. atha te amaccā raññā diṭṭhasupinaṃ jānitukāmā rājānaṃ pucchantā dutiyaṃ gātham āhaṃsu:

- 2 ko ca²⁶ te supino diṭṭho byākāsi supinaṃ rāja,
tayā diṭṭham imaṃ rattiṃ taṃ tam akkhāhi* khattiyā²⁷ ti.

tesaṃ vacanaṃ sutvā Ādittarājā attanā diṭṭhaniyāmen' eva diṭṭhasupinaṃ kathento imaṃ gāthadvayam āha:

- 3 passāmi 'haṃ supinena ekañ ca jiṇṇaṃ²⁸ brāhmaṇaṃ,²⁸
bhattabhojanaṃ²⁹ āyantaṃ²⁹ yācituṃ mama santikā.
4 so ca aññaṃ na yācati, aṅgañ ca jīvitañ ca me,
evaṃ me supinaṃ diṭṭhaṃ, tumhe bhonto jānissathā ti.

evañ ca attano amaccehi³⁰ saddhim āmantetvā rājā ajjhattikadānaṃ eva dātukāmo punappaṇaṃ cintesi. koci yācako mama santikam āgantvā maṃ bāhirakadānaṃ³¹ ayācitvā ajjhattikadānaṃ eva yācatū ti.³² cintetvā ca³³ pana³⁴ rājā somanassajāto ajjhattikadānaṃ eva dātuṃ paṇidhānaṃ karonto imaṃ gātham āha:

- 5 so 'ham ajjhattikaṃ dānaṃ dassāmi³⁵ tuṭṭhamānaso,³⁶
yācako khippam āyanto gaṇhātu ajjhattaṃ dhanaṃ,³⁷
aṅgañ ca jīvitañ ca me, bodhiyā yeva kāraṇā ti.

evañ ca pana paṇidhānaṃ katvā Ādittarājā attano pāsādam abhiruyhi.³⁸ ath' ekadivasam so rājā paccu(ū)sakāle³⁹ paccuṭṭhāya⁴⁰ pallaṅkena ābhujitvā⁴¹ chasu⁴² dānasālāsu attano dānaṃ cintesi.⁴³ evaṃ⁴⁴ cintentassa nirantaram eva pīti uppajji. tasmim̐ khaṇe so rājā evaṃ cintesi. aho vata sace⁴⁵ yācakā mama santikam āgantvā bāhirakadānaṃ mam ayācitvā ajjhattikadānaṃ eva yāceyyuṃ, cakkhuṃ vā hadayaṃ vā maṃsaṃ vā lohitaṃ vā aḍḍhasarīraṃ vā⁴⁶ tesāhaṃ⁴⁷ yācitayācitaṃ sabbaññutaññāṇassa paccayaṃ katvā dānaṃ⁴⁸ dassāmī ti. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 6 Ādittanāmaṃ rājā dhammena rajjaṃ karonto,⁴⁹
nisajja sakapāsāde dānaṃ dātuṃ vicintayi.
7 koci jano mam āgato yāceyya ajjhattaṃ dhanaṃ,
cakkhuñ ca hadayaṃ maṃsaṃ,⁵⁰ rudhiraṃ aḍḍhasarīraṃ.

- 8 yadi koci pi yācako yāceyya mama kāyañ ca,
assāsetvā⁵¹ dāsaṃ katvā, tassa dānaṃ dadāmi 'han ti.

evañ⁵² ca pana⁵³ sabhāvaṃ cintentassa rañño tejānubhāvena catuna-
hutādhikadviyojanasatasahassabahalā ayaṃ mahāpathavī maddavāraṇo
viya gajjayanto(ā)⁵⁴ kampi. mahāsamuddo saṅkhumbhi. Sinerupabbatarājā
suseditavettaṅkuro⁵⁵ viya onamitvā* Jotinagarābhimukho aṭṭhāsi. pathavī-
saddena devo gajjayanto khaṇikavassaṃ vassi. akālavijjulatā nicchariṃsu.
Sakko devarājā appoṭesi. Mahābrahmā sādhu-kāram adāsi. sabbe devā
sādhu-kāram adāsu. manussalokato⁵⁶ yāva brahmalokā ekakolāhālam
ahosi. tasmim̄ khaṇe Sakkassa bhavane⁵⁷ silāsanam⁵⁸ uṇhākāraṃ dasseti.
Sakko taṃ kāraṇam āvajjanto⁵⁹ imaṃ gātham āha:

- 9 ko nu devo manusso vā, sammā⁶⁰ pūresi puññañ ca,
dānañ ca brahmacariyaṃ, so me cāvesi āsanā ti.

tadā Sakko taṃ kāraṇam ñatvā udānam udānento imaṃ gāthadvayam⁶¹
āha:

- 10 sanātho⁶² va sattaloko sukkena⁶³ saṃyutto ti ca,
nirayo⁶⁴ ca suñño hoti, devaloko paripuṇṇo.
11 Āditto nām' ayaṃ rājā, buddhaṅkuro dānarato,
pūretvā sabbapāramī, buddho hessati 'nāgate ti.

atha Sakko devarājā idān' evāham Ādittarañño aparipūrapāramiṃ⁶⁵
pūressāmī⁶⁶ ti cintetvā devalokā otarivā attano kāyaṃ⁶⁷ jīṇṇabrāhmaṇa-
vesaṃ⁶⁸ nimmiṇitvā⁶⁹ jīṇṇabrāhmaṇaveso yeva palitakeso kampamāna-
sarīro daṇḍahattho rājaṅgaṇaṃ pāvisi. atha taṃ jīṇṇabrāhmaṇaṃ disvā⁷⁰
sabbe mahājanakāyā ativiya saṅkhubbhitvā⁷¹ evam āhaṃsu. bhonto ayaṃ
jīṇṇabrāhmaṇo idhāgatapubbo amhehi na diṭṭho. kena nu kho so⁷² imaṃ
ṭhānam āgato hotī ti. tadā bodhisatto utṭhāyāsanaṃ pāsādato otarivā
nivesanadvārasamīpe attano dānasālāyam aṭṭhāsi. so jīṇṇabrāhmaṇo
bodhisattassa santikam āgantvā attano hatthaṃ pasāretvā jayatu bhavaṃ
mahārājā⁷³ ti āha. tassa taṃ vacanaṃ sutvā mahāsatto⁷⁴ daṇḍahatthaṃ⁷⁵
jīṇṇabrāhmaṇam olokento⁷⁶ evaṃ⁷⁷ cintesi. idān' evāham imaṃ brāhma-
ṇaṃ papañcam akatvā imass' āgatakāraṇaṃ pucchissāmī ti. evañ ca pana
cintetvā mahāsatto karuṇāya saṅcoditahadayo hutvā tam eva brāhmaṇam
āgamanakāraṇaṃ pucchanto imaṃ gātham āha:

- 12 kim atthāya⁷⁸ mahābrahme, kena ca tvam idh' āgato.*
anuppattosi maṃ raṭṭhaṃ,⁷⁹ tvaṃ me akkhāhi pucchito ti.

taṃ sutvā jīṇṇabrāhmaṇo⁸⁰ dakkhiṇahattham ukkhipitvā mahārāja⁸¹
ahaṃ jīṇṇo dubbalo byādhiparipīḷito anātho idh' eva tuyhaṃ bhatta-
bhojanaṃ⁸² yācitum āgato⁸³ 'mhi. idāni pana tvaṃ mayham anukampāya

bhattabhojanaṃ dehī ti vatvā imaṃ gātham āha:

- 13 saddhāya dehi tvaṃ rāja, bhattañ ca bhojanaṃ mama.⁸⁴
ahaṃ taṃ yācito 'gañchi, bhattaṃ me dehi yācito ti.

taṃ sutvā Ādittarājā pītibharitahadayo yeva sve buddhattaṃ patto viya tāya ca pītiyā attabhāvaṃ maññamāno somanassajāto hutvā sādhu yeva brāhmaṇa idāni⁸⁵ te bhattabhojanaṃ dassāmī ti vatvā tassa bhatta-bhojanaṃ dento imaṃ gātham āha:

- 14 demi te bhattabhojanaṃ, yaṃ maṃ yācasi tvaṃ brahme,
tañ ca tuyhaṃ dadāmi 'haṃ, dāne⁸⁶ me ramati mano ti.⁸⁶

evañ ca pana vatvā Ādittarājā⁸⁷ ajj' eva me idaṃ bhattabhojanaṃ⁸⁸ anāgate sabbaññutañāṇass' eva paccayo hotū ti vatvā suvaṇṇabhājane bhattabhojanaṃ pūretvā⁸⁹ gahetvā attano sīse⁹⁰ taṃ ṭhapetvā jīṇṇa-brāhmaṇassa santikaṃ gantvā taṃ sīsato otāretvā tass' eva dānam adāsi. atha so brāhmaṇo rañño hatthato taṃ bhattabhojanaṃ gahetvā tass' eva rañño sam[m]ukhato taṃ chaḍḍetvā pakkāmi.⁹¹ tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 15 tato so Āditto rājā, sumano pati(Ṭ)to⁹² sadā,
bhattañ ca bhojanaṃ⁹³ deti, brāhmaṇassa sasādarā.
16 saddhāya rājā dadanto, bhattaṃ bhojanaṃ uttamaṃ,
brāhmaṇassa adā dānaṃ, bodhiyā yeva kāraṇā.
17 tass' eva bhattabhojanaṃ dānaṃ datvā passi rājā,
brāhmaṇaṃ kodhamānaṃ, bhattañ ca chaḍḍitaṃ tadā.
18 disvā so tuṭṭhamānaso, manopadosam akatvā
Āditto sumano hoti, buddhabhāvāy'⁹⁴ atthā lokā.
19 tasmā hi paṇḍito naro, patthetvāna⁹⁵ sukhaṃ vamaṃ,
datvā dānaṃ tuṭṭhacitto,⁹⁶ tīsu kālesu pasanno,
labhissati sukhaṃ vamaṃ devesu mānusesu⁹⁷ cā⁹⁸ ti.

tasmim̐ khaṇe Sakko jīṇṇabrāhmaṇavesaṃ jahitvā taruṇabrāhmaṇave-sadharo abhirūpo dassanīyo pāsādiko* sobhaggapatto puna⁹⁹ nivattitvā rājaṅgaṇe pavisitvā Ādittarājānam upasaṅkamitvā raññā saddhim̐ paṭisand-(t)hāraṃ karonto imaṃ¹⁰⁰ gātham āha:¹⁰¹

- 20 kacci¹⁰² nu deva kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam,¹⁰²
kacci¹⁰³ phīto janapado, kacci¹⁰³ vuṭṭhi na chijjatī ti.

taṃ sutvā Ādittarājā ten' eva brāhmaṇena saddhim̐ āmantento gātham āha:

- 21 kusalañ c' eva no brahme, atho¹⁰⁴ brahme anāmayam,
atho¹⁰⁵ phīto¹⁰⁵ janapado, atho vuṭṭhi na chijjati;
svāgataṃ te mahābrahme, atho te adurāgatan ti.

evañ ca pana vatvā mahāsatto nāyaṃ brāhmaṇo idh' eva rājaṅgaṇe āgacchanto akāraṇen' eva hoti. tasmāham imass' āgamanakāraṇaṃ pucchis-sāmī ti cintetvā imaṃ¹⁰⁶ gātham āha:

22 atha¹⁰⁷ tvaṃ kena vaṇṇena, kena vā pana hetunā,
anupatto imaṃ raṭṭhaṃ, taṃ me akkhāhi pucchito ti.

taṃ sutvā taruṇabrāhmaṇo idānāhaṃ mahārāja tava bhariyaṃ Saṅkha-deviṃ yācitum idhāgato 'mhi mama bhariyatthāya. dehi¹⁰⁸ me bhariyan¹⁰⁸ ti vatvā imaṃ gātham āha:

23 yathā¹⁰⁹ vārivaho pūro, sabbakālaṃ na khīyati,
evaṃ taṃ yācit' āgañchi, bhariyaṃ dehi me khippan ti.

taṃ sutvā mahāsatto somanassajāto pasāritahatthe¹¹⁰ saḥassathavikaṃ ṭhapento viya¹¹⁰ ca suvaṇṇanidhipaṭilābho daliddo viya ca puriso, sādhu yeva mahābrāhme¹¹¹ idāni¹¹² te sabbamanorathaṃ¹¹³ pūressāmī ti vatvā āvajjitvā āvajjitvā¹¹⁴ alīnamānaso¹¹⁵ hutvā sabbaṃ Jotinagaram unnādentō imaṃ¹¹⁶ gātham āha:

24 dadāmi¹¹⁷ na vikampāmi, yaṃ¹¹⁸ yaṃ yācat(s)i brāhmaṇa.¹¹⁸
santaṃ¹¹⁹ na pariguyhāmi, dāne me ramati mano ti.¹¹⁹

evañ ca pana vatvā mahāsatto attano Saṅkhadeviyā mukham olokento evam āha: idān' evāhaṃ bhadde tuyhaṃ dānakāraṇā sammāsambodhi[ṃ]¹²⁰ yācāmi¹²⁰ ti. taṃ sutvā devī¹²¹ tam eva¹²² mahārāja yāca sādhu yeva hotū¹²² ti vatvā imaṃ gāthadvayam¹²³ āha:¹²⁴

25 abhibhū¹²⁵ tvaṃ mamaṃ¹²⁵ deva, sāmiko tvaṃ mam' issaro.
devo ca¹²⁶ me patitṭhā'si dānaṃ maṃ detha kāmato.

26 anukampāya khamatha, aparādhaṃ tav' antike
mayā kataṃ mahārāja, pāde¹²⁷ vandāmi te ahaṃ.¹²⁷

rājā* tassa vacanaṃ sutvā sīgham eva gandhodakapūritaṃ suvaṇṇabhiṅkaraṃ gaḥetvā tass' eva taruṇabrāhmaṇassa hatthe dakkhiṇodakaṃ pātetvā ambho¹²⁸ brāhmaṇa ayaṃ Saṅkhadevī mayhaṃ piyatarā yeva hoti, api ca kho Saṅkhadevito sataguṇena saḥassaguṇena sataḥassaguṇena sabbaññutaññāṇam eva mayhaṃ piyataraṃ hoti.¹²⁸ tasmā idaṃ me bhariyadānaṃ¹²⁹ sabbaññutaññāṇass' eva paccayo hotū ti vatvā attano piyabhariyaṃ Saṅkhadeviṃ tass' eva dānam uttamaṃ dento imaṃ gātham āha:

27 dadāmi haṃ mahābrāhme, tuyhaṃ me piyabhariyaṃ.
taṃ me gaṇhāhi santikā, bodhiyā yeva kāraṇā ti.

evañ ca pana vatvā mahāsatto ten' eva brāhmaṇena saddhiṃ taṃ devim uyyojento imaṃ¹³⁰ gāthadvayam āha:

- 28 gaṇhāhi taṃ mahābrahme, devim¹³¹ me dānam uttamaṃ.
 dinnañ ca¹³² te tvam ādāya, gaccha brahme yathākāmaṃ.
 29 na¹³³ me dessā ayaṃ nārī, sabbaññutaṃ piyaṃ mayhaṃ.
 tasmāhaṃ taṃ dadāmi te, bhariyaṃ¹³⁴ me patibbatan ti.¹³⁴

tasmim̐ khaṇe mahāpathavīkampādīni sabbacchariyāni¹³⁵ pātu-r-
 ahesuṃ. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 30 so rājā gahetvā devim̐ pātetvā¹³⁶ dakkhiṇodakaṃ,¹³⁶
 brāhmaṇassa adā dānaṃ, buddhatthāya¹³⁷ anāgate.
 31 tad' āsi¹³⁸ yaṃ bhiṃsanakaṃ,¹³⁹ tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
 devim̐ pariccajantassa, medinī¹⁴⁰ sampakampatha.¹⁴¹
 32 ath' ettha vattati saddo tumulo¹⁴² bheravo mahā,
 saṃkampi¹⁴³ tattha pathavī, devī dāne pariccatte.¹⁴⁴
 33 tadā khumbhati nagaraṃ, samākulaṃ sasāgaraṃ,
 vipulaṃ nagaraṃ hoti, devī dāne pariccatte.
 34 sāgaro¹⁴⁵ uppatti tadā, Sineru mahāpabbato¹⁴⁶
 nagarābhimukho nami cittaṃ vanavaṭaṃsakaṃ.¹⁴⁷
 35 calati tattha pathavī sañcalati samantato,
 mahīsaddo mahā hoti, ucchuyantaṃ va sabbadā ti.

atha so brāhmaṇo Saṅkhadevim̐ hatthe gahetvā kesakalāpam¹⁴⁸ ākaḍ-
 ḍhitvā tatth' eva bhūmiyaṃ¹⁴⁹ pātesi.¹⁵⁰ tadā sā devī tatth' eva ṭhitā
 kalunaṃ paridevati. tassā paridevanasaddaṃ sutvā mahāsatto brāhmaṇassa
 akujjhivā¹⁵¹ devim̐ evam āha. bhadde tvam̐ mā soci mā ca tvam̐ evam̐
 paridevi. api ca kho panāham̐ imassa brāhmaṇassa tuyhaṃ dānakāraṇā*
 yeva¹⁵² sabbaññutañāṇaṃ yācāmi ti. taṃ¹⁵³ sutvā devī sīhanādaṃ nadantī
 imaṃ gātham āha:

- 36 ahaṃ¹⁵⁴ dāsī tuyhaṃ deva, sāmiko tvam̐ mam' issaro:
 yass' icche tassa taṃ dajjā, vikiṇeyya haneyya¹⁵⁵ vā.

tadā sā devī somanassajātā c'¹⁵⁶ eva sumanā ca¹⁵⁶ brāhmaṇassa santike
 atthāsi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 37 tadā sā Saṅkhadevī ca, akodhā hoti sabbadā,
 rājā ca akodho hoti, buddhabhāvāy' anāgate ti.

atha Sakko tesam̐ ajjhāsayaṃ veditvā tassa thutim̐ akāsi. tam atthaṃ
 pakāsanto Satthā āha:

- 38 tesam̐¹⁵⁷ saṅkappam̐ aññāya devindo etad abravi:
 sabbe jitā te paccu(ū)hā, ye dibbā ye ca mānusā.¹⁵⁸
 39 ninnāditā te pathavī, saddo te tidivaṃ¹⁵⁹ gato,
 samantā vijjulātā āguṃ, girīnaṃ va patissutā.¹⁶⁰

- 40 tassa te anumodanti, ubho Nārada-Pabbatā,
attano vimānadvāre,¹⁶¹ t̥hitā taṃ sumanā sadā.
- 41 Indo ca Brahmā Pajāpati, Somo Yamo Vessavaṇṇo,¹⁶²
sabbe devānumodanti, dukkaraṃ hi karoti so.
- 42 yam etaṃ bhariyaṃ dānaṃ, dehi taṃ dānam uttamaṃ,
Yamasāsanam¹⁶³ anokkamma sagge te taṃ vipaccatū¹⁶⁴ ti.

Sakkassa vacanaṃ sutvā mahāsatto somanassapatto mahāsayane nisī-
danto aho vata me sudinnaṃ dānan ti vacanena¹⁶⁵ attano dānaṃ vaṇṇeti.
tasmim̐ pana khaṇe Sakko Ādittarājānam āha. mahārāja nāhaṃ¹⁶⁶ brāh-
maṇo Sakko yeva dvīsu¹⁶⁷ lokesu devānam indo, tava bhariyasaṅkhātaṃ
dānapāramim̐ pūretum āgato 'mhi, idāni me dosaṃ¹⁶⁸ khamathā ti. evañ
ca pana vatvā Sakko anumodanaṃ kathento imaṃ gāthadvayam āha:

- 43 anumodāmi 'haṃ rāja mayhaṃ dinnaṃ ca te dānaṃ.
sakaṃ cittaṃ pasādehi,¹⁶⁹ dehi tvam aparāparaṃ.
- 44 na hi dānā paraṃ atthi, dānañ¹⁷⁰ ca te sukhāvahaṃ,¹⁷⁰
dānañ ca pa(r)alokamhi,¹⁷¹ patiṭṭhaṃ hoti te sadā ti.

evañ ca pana Sakko rañño dānānumodanaṃ katvā¹⁷² idānāham imaṃ
devim̐ mama santike papañcam akatvā imass' eva rañño dassāmī ti cin-
tetvā¹⁷³ rañño Saṅkhadevim̐ paṭicchāpento imā tisso gāthāyo abhāsi:¹⁷⁴

- 45 dadāmi te¹⁷⁵ mahārāja, Saṅkhadevim̐ rājaputtiṃ.
tvañ ca deviyā* channo,¹⁷⁶ devī ca patinā channā.¹⁷⁷
- 46 yathā payo ca saṅkho ca ubho samānavaṇṇino,
evaṃ tuvañ ca devī ca, samānamānasā¹⁷⁸ sadā.
- 47 ubho tumhe mahārāja, khattiyā gottasampannā,
sujātā mātupettīto,¹⁷⁹ sukhā vasatha kāmato ti.

taṃ sutvā mahāsatto Sakkena saddhim āmantento imā gāthāyo abhāsi:

- 48 datvāhaṃ te devarāja, saddhāya¹⁸⁰ Saṅkhadeviñ ca,
nāhaṃ gaṇhāmi taṃ devim̐, vasatu sā tav' antike.
- 49 tañ ca devim̐ gahetvāna,¹⁸¹ ito deva yathākāmaṃ
tāya saddhim̐ gaccheyyāsi,¹⁸² vasatu sā tav' antike.
- 50 yaṃ yaṃ padesaṃ gacchanto imaṃ devim̐¹⁸³ gahetvāna,
deviyā¹⁸⁴ va vasāhi tvam̐, tattha tatth' eva sabbadā.
- 51 ahaṃ deva dānaṃ¹⁸⁵ datvā¹⁸⁵ dhanam̐ ca ratanaṃ bhogaṃ,
puna pacchā na gaṇhāmi, nānutappāmi¹⁸⁶ taṃ sadā ti.

taṃ sutvā Sakko tass' eva rañño devim̐¹⁸⁷ puna dento imaṃ gātham
āha:

- 52 dadāmi¹⁸⁸ te imaṃ devim̐, khippaṃ rāja¹⁸⁹ gaṇhāhi taṃ,¹⁸⁹
dadato mama santikā, vasatu sā tav' antike ti.

ath¹⁹⁰ assa¹⁹⁰ vacanaṃ sutvā mahāsatto attano devīṃ puna gaṇhanto
imaṃ¹⁹¹ gātham āha:

53 ayaṃ gaṇhāmi taṃ devīṃ, tayā dinnam idāni me,
dadato tava santikā, tvañ ca deva sun(ṇ?)i sadā ti.

taṃ sutvā Sakko dibbatabhāvena jalanto puna taruṇasūriyo viya
ākāse ṭhito attānaṃ rañño¹⁹² ācikkhanto gāthadvayam āha:

54 Sakko¹⁹³ 'ham asmi¹⁹⁴ devindo, āgato tava santike.
añjaliṃ te paggaṇhāmi, namāmi 'haṃ tvaṃ sadā.

55 sādhu hoti tuyhaṃ rāja, yaṃ¹⁹⁵ nāṇaṃ¹⁹⁵ patthitaṃ tayā,
taṃ tvaṃ labhasi 'nāgate, lokanātho bhavissasī ti.

evañ ca pana vatvā Sakko devarājā dasavidhen' eva rājadhammena
Ādittarājānam ovādentō imā gāthāyo abhāsi:¹⁹⁶

56 dhammaṃ cara mahārāja, mātāpitūsu sabbadā.
imaṃ dhammaṃ caritvāna,¹⁹⁷ saggam yeva gamissasi.

57 dhammaṃ cara mahārāja, puttadāresu sabbadā.
imaṃ dhammaṃ caritvāna, saggam yeva gamissasi.

58 dhammaṃ cara mahārāja,¹⁹⁸ mittāmaccesu¹⁹⁹ sabbadā.
imaṃ dhammaṃ caritvāna, saggam yeva gamissasi.

59 dhammaṃ cara janādhippa, balesu vāhanesu²⁰⁰ ca.
imaṃ dhammaṃ caritvāna, saggam lokam²⁰¹ gamissasi.

60 dhammaṃ cara janādhippa, * gāmesu nigamesu ca.
imaṃ dhammaṃ caritvāna, saggam lokam gamissasi.

61 dhammaṃ cara janādhippa, ratṭhesu janapadesu ca.
imaṃ dhammaṃ caritvāna, saggam lokam gamissasi.

62 dhammaṃ cara naresabha, samaṇesu²⁰² sīlavantesu.²⁰²
imaṃ²⁰³ dhammaṃ caritvāna, saggatṭhānam²⁰⁴ gamissasi.

63 dhammaṃ cara rathesabha, vuḍḍhesu brāhmaṇesu²⁰⁵ ca.
imaṃ dhammaṃ caritvāna, saggatṭhānam gamissasi.

64 dhammaṃ carāhi janinda, sīhādimigapakkhīsu.²⁰⁶
imaṃ dhammaṃ caritvāna, saggam sadā gamissasi.

65 dhammaṃ carāhi khattiya, haṃsādīsū pakkhīsū ca.
imaṃ dhammaṃ caritvāna, saggam sadā gamissasi.

66 evañ ca dhammaṃ carāhi tvaṃ rāja,
dhammo²⁰⁷ suciṇṇo²⁰⁸ sukham āvahāti.

es' ānisaṃso dhamme suciṇṇe,
na duggatiṃ gacchati dhammacārī.

67 Indādayo sabbe devā, aññe²⁰⁹ tidivaṃ²⁰⁹ yanti
dhamme va suciṇṇe sadā. appamādo 'si tvaṃ rāja,
idha dhammaṃ caritvāna, saggatṭhānam²¹⁰ gamissasī ti.

evañ ca vatvā Sakko mahāsattassa ovādaṃ datvā²¹¹ sakaṭṭhānam eva gata. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

68 idam²¹² vatvāna maghavā, devarājā sujampati,
anumoditvāna rājānaṃ,²¹³ saggakāyaṃ apakkamī ti.

tato²¹⁴ paṭṭhāya bodhisatto mahājanakāyaṃ mahādānaṃ dadanto attano Saṅkhadeviyā saddhiṃ dhammena rajjaṃ kāresi. atha mahāsatto mahājanakāyānaṃ nānāvidhavatthudānaṃ datvā puna tesam ovādaṃ dento²¹⁵ imaṃ gātham āha:

69 yathā bhonto idānāhaṃ sampanno 'mhi pure dānā,
tad(th)ā²¹⁶ tumhe appamattā²¹⁷ dānaṃ detha²¹⁸ yathābalan ti.

tato²¹⁹ paṭṭhāya mahāsattassa ovāde ṭhitā mahājanā dānādīni puññāni karonto(ā)²²⁰ yāvatāyukaṃ ṭhatvā²²¹ tato²²² cutā²²³ devaloke²²⁴ nibbat-tiṃsu. bodhisatto pana attano Saṅkhadeviyā saddhiṃ rājasampattim anubhavanto dānādīni puññāni karonto yāvatāyukaṃ ṭhito. tato²²⁵ cuto devaloke nibbattī ti.

Satthā²²⁶ imaṃ dhammadesanam āharitvā* acchariyam ev' etaṃ bhikkhave pubbe bodhisattakāle ṭhito paresaṃ dānena atitto yevādāsin ti vatvā²²⁶ jātaṃ samodhānento imā osānagāthāyo²²⁷ ajjhabhāsi:²²⁷

70 tadā Sakko devarājā na añño mama sāsane,
dibbacakkhū ti pākaṭo Anuruddho idāni 'si.

71 Ādittassa rañño pitā Suddhodano idāni 'si,
Ādittassa rañño mātā Mahāmāyā idāni 'si.

72 tassa rañño manorathaṃ pūrentī manasādarā,²²⁸
Saṅkhadevī²²⁹ rājaputtī,²²⁹ Yasodharā idāni 'si.

73 amaccādayo ca te sabbe, nāgarā ca janakāyā²³⁰
mam' eva parisā āsuṃ,²³¹ sāsana-paripūrakā sadā.

74 Ādittanāmako rājā dhamme ṭhito puññakāmo,
sambuddho 'haṃ tathāgato, lokanātho idāni 'si.
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakaṃ ti.

Ādittarājajātakaṃ paṭhamam niṭṭhitam.²³²

[*M A-1, B-1, A-2 title pages. B-2]

¹ m -ssā ti. ² M x. ³ M x. ⁴ M tā.

⁵ M z idāni pana. ⁶ M -ratto.

⁷ M -phalena. ⁸ M patto. ⁹ M adāsi.

¹⁰ M z tatth' eva. [*M B-1]

¹¹ R anaccha-; M accha-

¹² M z puthujanakāle ṭhito.

¹³ M twice. [*M A-3] ¹⁴ M Āditta.

¹⁵ M patha-. ¹⁶ R -pī-; M -pi-

¹⁷ M bra- hi ji-. ¹⁸ M varāsane jāgaro

uṭṭhahi tadā ti. ¹⁹ R sama. M samam.

²⁰ M sasarikam. ²¹ M -yya.

²² M sarīram lo-. ²³ M maṃsasarīra-

²⁴ R samasāsetvā; M samassā-

- ²⁵ M z dānaṃ. ²⁶ M ci. [*M B-3]
²⁷ M amhākan ti. ²⁸ M brā-ji.
²⁹ M āya-bha-. ³⁰ M amaccagaṇehi.
³¹ M bāhī-. ³² M z evaṃ. ³³ M x.
³⁴ M idānāham. ³⁵ M demi.
³⁶ M sukhataraṃ. ³⁷ M x.
³⁸ R -rūhi; M -ruyhi.
³⁹ M z attano sayanato. ⁴⁰ M vuṭṭhāya.
⁴¹ M z nisīdi. tass' eva rañño. ⁴² M cha.
⁴³ M x. ⁴⁴ M x. ⁴⁵ M ajj' eva.
⁴⁶ M z bāhiradānaṃ vā itarā. ⁴⁷ M x.
⁴⁸ M tesam. ⁴⁹ M kārento. ⁵⁰ M z ca.
⁵¹ M ayācetvā.
⁵² Cf. *J*, VI, p. 486, 11-18. ⁵³ M x.
⁵⁴ R gajjayanto; M -māno.
⁵⁵ R -ttha-; M -tta-. [*M A-4] ⁵⁶ M
 pathavitalato. ⁵⁷ M -naṃ. ⁵⁸ M x.
⁵⁹ M -jje-. ⁶⁰ M samā.
⁶¹ R gāthā-; M -tha. ⁶² M -nāthe.
⁶³ R sākkena; M su-. ⁶⁴ M niriyo.
⁶⁵ M paripūraṃ pāramī ti. ⁶⁶ M x.
⁶⁷ M attānaṃ. ⁶⁸ M jīṇaṃ brāhmaṇaṃ.
⁶⁹ R -mmi-; M -ṇi-. ⁷⁰ M x.
⁷¹ M -bbhitacitto hutvā. ⁷² M x.
⁷³ M rājā.
⁷⁴ M z tat[t]h' (throughout) eva olokento.
⁷⁵ M ṭhitadaṇḍa-. ⁷⁶ M passanto.
⁷⁷ R va; M evaṃ. ⁷⁸ M -mha. [*M B-4]
⁷⁹ M x. ⁸⁰ M x jīṇa. ⁸¹ M -jā.
⁸² M atta-. ⁸³ M āgacchāmi.
⁸⁴ M mayhaṃ. ⁸⁵ M idānāhaṃ.
⁸⁶ Cf. *J*, VI, p. 193, 12.
⁸⁷ M -tto nāma rā-. ⁸⁸ M -bhojanadānaṃ.
⁸⁹ M z taṃ bhojanaṃ. ⁹⁰ M sīsena.
⁹¹ R -kkami; M -kkāmi.
⁹² R patito; M pattito. ⁹³ M -nañ ca.
⁹⁴ M ddhaṃ bhāvāyatthā; R -yattā.
⁹⁵ M patthetvā sukhattaṃ.
⁹⁶ M cittakarā. ⁹⁷ M amānuso.
⁹⁸ M x. [*M A-5] ⁹⁹ M z pi. ¹⁰⁰ M x.
¹⁰¹ Cf. *J*, VI, p. 515, 6 ff.
¹⁰² -¹⁰² M kicci deva kusala, bhoto hoti
 anāmayam.
¹⁰³ M kicci bhoto janapado, kicci.
¹⁰⁴ M attho. ¹⁰⁵ M bhito hoti.
¹⁰⁶ R x. ¹⁰⁷ Cf. *J*, VI, p. 543, 1-2.
¹⁰⁸ M taṃ tvam dehī ti.
¹⁰⁹ Cf. *J*, VI, p. 569, 27-8.
¹¹⁰ Cf. *ibid.* 30-1. ¹¹¹ M -hmaṇa.
¹¹² M idānāham. ¹¹³ M -ramaṃ.
¹¹⁴ M āpa-. ¹¹⁵ R alina-; M -lī-.
¹¹⁶ M x. ¹¹⁷ Cf. *J*, VI, p. 570, 1-2.
¹¹⁸ M yaṃ pi yāci mahābrahme.
¹¹⁹ -¹¹⁹ M tena pativayhāmi dānena
 ranimati mano ti.
- ¹²⁰ M -bodhiyā jānāmī ti. ¹²¹ M z devī.
¹²² M tam eva taṃ yācanaṃ sādhu deva
 hotī ti. ¹²³ M gātham.
¹²⁴ Cf. *J*, VI, p. 570, 30.
¹²⁵ M dāsī tuyham ahaṃ.
¹²⁶ M tvam. [*M B-5]
¹²⁷ M vandāmi 'haṃ me sirasā pāde deva
 tuyhaṃ ca sadā. pacchimavandanaṃ hoti.
¹²⁸ Cf. *J*, VI, p. 570, 15-7. ¹²⁹ M -riyā-.
¹³⁰ M x. ¹³¹ M devī. ¹³² M x.
¹³³ Cf. *J*, VI, p. 570, 20-1.
¹³⁴ M ubho te deva sabbadā ti.
¹³⁵ R sabba accha-; M -bbaccha-.
¹³⁶ M gahetvā udakaṃ hatthe.
¹³⁷ M bodhiyā va.
¹³⁸ Cf. *J*, VI, p. 489, 10-30.
¹³⁹ R bhisa-; M bhimsa-.
¹⁴⁰ R medanī; M -di-. ¹⁴¹ M sama-.
¹⁴² R -mū-; M -mu-. ¹⁴³ M akampi.
¹⁴⁴ M -ccate. ¹⁴⁵ M z ca. ¹⁴⁶ M pabbatarājā.
¹⁴⁷ -¹⁴⁷ M cittavanavaṭṭamsakā nagarābhi-
 mukho nammi. ¹⁴⁸ R z viya.
¹⁴⁹ M bhummi-. ¹⁵⁰ M -ti.
¹⁵¹ M akujjhi. atha mahāsatto taṃ.
 [*M A-6] ¹⁵² M z tuvaṃ. ¹⁵³ M vatvā.
¹⁵⁴ Cf. *J*, VI, p. 570, 30-1. ¹⁵⁵ M -ṇe-.
¹⁵⁶ M sumanā c'eva.
¹⁵⁷ Cf. *J*, VI, p. 570, 7-22. ¹⁵⁸ M manussā.
¹⁵⁹ M tivam. ¹⁶⁰ M -tīsutā.
¹⁶¹ R -dvāresu; M dvāre. ¹⁶² M z ca rājā.
¹⁶³ M brahmapadā te manokkama; cf.
 brahmayānam anokkamma, *J*, *ibid.*
¹⁶⁴ M vipa-. ¹⁶⁵ M vacane.
¹⁶⁶ M ahaṃ na. ¹⁶⁷ M tīsu; R dvīsu.
¹⁶⁸ M z tumhe. ¹⁶⁹ M -ditam. ¹⁷⁰ M x.
¹⁷¹ M -smiṃ. ¹⁷² M z Sakko cintesi.
¹⁷³ M z Sakko Āditta-.
¹⁷⁴ Cf. *J*, VI, p. 572, 1-6.
¹⁷⁵ M 'ham. [*M B-6] ¹⁷⁶ M sanno.
¹⁷⁷ M sannā. ¹⁷⁸ M manasā.
¹⁷⁹ M petito. ¹⁸⁰ M saddhānāya.
¹⁸¹ M gahetvā taṃ. ¹⁸² M -yāsi.
¹⁸³ M devī. ¹⁸⁴ M sā deviyā.
¹⁸⁵ M datvā dānaṃ. ¹⁸⁶ M -ppāni.
¹⁸⁷ M taṃ devim. ¹⁸⁸ M demi taṃ te.
¹⁸⁹ M khippam tvam rāja gaṇhāmi.
¹⁹⁰ M tassa. ¹⁹¹ M x. ¹⁹² M tass' eva ra-
¹⁹³ Cf. *J*, VI, p. 572, 16-7. ¹⁹⁴ M hasmi.
¹⁹⁵ M osānaṃ (?) ¹⁹⁶ M āha.
¹⁹⁷ M -tvā tvam (throughout the verses
 56-67). ¹⁹⁸ M narādhippa.
¹⁹⁹ M mitta-. ²⁰⁰ M vāhalesu.
²⁰¹ M eva. [*M A-7]
²⁰² M sīlavante ca samaṇe.
²⁰³ M idha (throughout).

²⁰⁴ M saggaṃ (throughout).

²⁰⁵ M brahma-

²⁰⁶ M sa(Ṭ)hādisu pa(ā)-ṇesu ca.

²⁰⁷ M -mme. ²⁰⁸ M -ṇṇe.

²⁰⁹ M añño divaṃ.

²¹⁰ M saggaṃ dhammaṃ.

²¹¹ M z tam āpucchitvā.

²¹² Cf. J, VI, p.573, 20-22.

²¹³ M rāja ca sabbam. ²¹⁴ R ito.

²¹⁵ M dadanto. ²¹⁶ M tadhi.

²¹⁷ M -tto. ²¹⁸ M deti.

²¹⁹ R ito; M tato.

²²⁰ R -nto; M -nte. ²²¹ M -thitā.

²²² M z manussabhāvato. ²²³ M cuto.

²²⁴ M -kesu.

²²⁵ M z pana sattabhāvato.

²²⁶ M satthā pana acchariyam eva

bhikkhave pubbe bodhisattakāle ṭhito

aham evam bhariyadānaṃ ca adāsin ti

vatvā imaṃ dhammadesanam āharitvā.

[*M B-7] ²²⁷ M gātham āha.

²²⁸ M -ssādarā. ²²⁹ rājaputtī Saṅkhadevī.

²³⁰ M parisā āsuṃ. ²³¹ M x. ²³² R x.

[I-2] TULAKAPAṄḌITAJĀTAKA (2)

ete core mahārājā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto attano dānapāra-
mim ārabba kathesi. ekadivasañ¹ hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sanni-
sinnā aññamaññaṃ vacanakathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. aho vata āvuso amhā-
kaṃ Satthā idāni pi buddhakāle devamanussānaṃ nātho² nāma, pubbe³ pi
dānādipāramīdhammaṃ pūrento va⁴ ahoṣī ti. evañ ca te bhikkhū Satthu-
guṇaṃ vaṇṇayantā dhammasabhāyaṃ⁵ sālāyaṃ nisīdiṃsu. atha Satthā
gandhakuṭiyaṃ vasanto attano dibbasotena tesaṃ vacanaṃ sutvā gandha-
kuṭito nikkhamitvā taṃ dhammasabhaṃ⁶ sālam āgantvā⁷ paññattavara-
buddhāsane nisīditvā, kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā⁸
ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte, anacchariyaṃ⁹ bhikkhave idān' eva
tathāgato devamanussānaṃ nātho hoti. pubbe panāhaṃ bodhisattakāle
ṭhito¹⁰ Konāgamanassa bhagavato sāsane dvattiṃsāya¹¹ ca bhikkhūnam
ekassa ca sāmaṇerassa nātho dhanapariccāgaṃ jīvitapariccāgañ ca paricca-
janto tass' eva bhagavato sāsanapūjakaṇaṭṭhāya atibahukasuvaṇṇam
adāsiṃ¹² tam acchariyam eva hotī ti vatvā tuṇhi ahoṣi. tehi yācito atītam
āhari.

atīte bhikkhave Konāgamanassa bhagavati¹³ parinibbute tassa bhagavato
sāsaṇaṃ loke patiṭṭhāsi. tadā¹⁴ Cinnanāmake nagare Cinno nāma¹⁵ rājā
rajaṃ kāresi. tassa rañño eko brāhmaṇo micchādiṭṭhiko purohito ahoṣi.
tasmim̐ pana kāle¹⁶ bodhisatto tattha Cinnanagare Sujātassa¹⁷ nāma
brāhmaṇassa bhariyāya Sujātāya nāma brāhmaṇiyā kucchimhi paṭisand-
hiṃ gaṇhi.¹⁸ sā¹⁹ dasamāse paripuṇṇe²⁰ abhirūpaputtaṃ²¹ vijāyi. bodhi-
satto anukkamena vuḍḍhipatto²² viññutaṃ patto attano gehe taruṇakāle
yaṃ yaṃ kammaṃ karonto sakapaññāya²³ tulayanto taṃ taṃ²⁴ karoti.

ten' ev' assa mātāpitaro²⁵ Tulakapaṇḍito tv eva nāmam akaṃsu.²⁶ soḷasavassikakāle Tulakapaṇḍito uttamarūpadharo hoti. ath' assa mātāpitaro bhariyatthāya Sambhāranāmakam ekaṃ brāhmaṇim ānesuṃ. Sambhārā pana dve tīṇi saṃvaccharāni Tulakapaṇḍitena saddhim saṃvāsam anvāya²⁷ ekaṃ puttam paṭilabhi. bodhisattassa putto Suvacokumāro nāma ahoṣi. ekasmiṃ kāle Konāgamanassa bhagavato sāvakā tettiṃsamattā bhikkhū iriyāpathena sobhamānā nagaramajjhen' eva paṭipajjimsu. tadā eko pāpamicchādiṭṭhiko rājapurohito brāhmaṇo te samaṇe disvā evaṃ cintesi. sace ime samaṇā āgacchantā idh' eva āgacchanti, niccam eva amhākaṃ rājā te samaṇe passivā somanassapatto²⁸ tesam²⁹ mahāpūjāsakkāraṃ karissati, amhākaṃ lābhasakkāro parihāyissati. idāni ahaṃ³⁰ rañño cittapasannaṃ bhinditvā³¹ te māretuṃ rañño³² santikaṃ gantvā³³ paribhindissāmī³⁴ ti. cintetvā ca pana so brāhmaṇo turitaturito yeva rājānam upasaṅkamtivā rañño hatthe gahetvā uparipāsādatalam abhirūhitvā³⁵ rājānam evam āha. idān' eva tumhe mahārāja* ete core passatha, nisamsayam eva ete corā idhāgatā tumhākaṃ sakalanagaraṃ viluppetukāmā tattha tatth' eva ṭhāne gacchantī ti. evañ ca pana vatvā so brāhmaṇo raññā saddhim āmantento paṭhamam³⁶ gātham āha:

- 1 ete core mahārāja, passasi tvam idhāgate.
te ca raṭṭhaṃ viluppantā,³⁷ vicaranti³⁸ rathesabhā ti.

taṃ sutvā Cinnarājā tattha tatth' eva ṭhāne maggam olokento te samaṇe disvā³⁹ dutiyam gātham āha:

- 2 ete narā⁴⁰ idh' āgatā⁴¹ na ca⁴² corā viluppanti,
taṃ maggaṃ paṭipajjanti, bhikkhū va buddhasāsane,
susīlā samaṇā⁴³ c' eva idhāgacchanti⁴⁴ kena vā ti.

taṃ sutvā pāpako⁴⁵ micchādiṭṭhikabrāhmaṇo rājānam evam⁴⁶ āha: mahārāja, tumhe mā evam avacuttha, ete corā samaṇavesam gahetvā tumhākaṃ sakalanagaraṃ viluppetuñ ca⁴⁷ vināsetuñ⁴⁷ ca⁴⁷ idhāgatā⁴⁸ ti. atha so rājā pāpamicchādiṭṭhikabrāhmaṇassa vacanam sutvā⁴⁹ kujjhanto evam āha: bho purohita, yadi ete corā honti tesam⁵⁰ mayam⁵⁰ kiṃ⁵⁰ karissāmā ti. taṃ sutvā so brāhmaṇo⁵¹ rājānam āha: mahārāja, idh' eva amhehi papañcam akatvā tettiṃsacore pacchābāham⁵² bandhitvā tesam mahantaṃ pahāraṃ datvā āmakasusānam⁵³ ānetvā⁵³ sūlamatthake⁵⁴ āropetuṃ vattatī ti. tassa taṃ⁵⁵ vacanam sutvā Cinnarājā sādhu brāhmaṇā ti vatvā vajjhaghātake pakkosāpetvā āṇāpeti:⁵⁶ bhonto⁵⁷ idāni tumhe ete core gahetvā pañcabandhanena bandhitvā tesam mahantaṃ pahāraṃ datvā āmakasusānam⁵⁸ ānetvā⁵⁹ sūlamatthake⁵⁹ āropethā ti. atha te vajjhaghātakā⁶⁰ saṃghañāyakassa tesam bhikkhūnam jetṭhakassa Nāgadīpakanāmakassa⁶¹ mahātherassa santikaṃ gantvā sabbe te bhikkhū bandhitvā

tesaṃ mahantaṃ pahāraṃ datvā āmakasusānaṃ⁶² nenti. tadā tesu vajjha-ghātakesu ekacce vajjha-ghātakā tesaṃ bhikkhūnaṃ cīvaram⁶³ ākaḍḍhiṃsu. ekacce tesaṃ mukhaṃ hatthena pahariṃsu. ekacce tesaṃ sīsaṃ pahariṃsu. atha te samaṇā Nāgadīpakatherādisāmaṇerapariyosānā⁶⁴ tetthiṃsamattā mahādukkhapattā ahesuṃ. atha Nāgadīpakathero attano* dhammakathāya sabbe ca bhikkhū taṇ ca sāmaṇeram assāsetvā avuso tumhe mā socittha, mā paridevittha, eso na kassaci doso hoti eso kho amhākaṃ yeva purāṇakak-ammass' eva doso hoti. tasmā idān' eva tumhe mā pamādaṃ karothā ti vatvā imā tisso gāthāyo abhāsi:⁶⁵

- 3 mā tumhe paridevetha, āyasmantā atibbāḷhā.⁶⁶
paridevo ayutto va, samaṇānaṃ kadāci pi.
- 4 loke ca jāyantā sattā, sasokā sabhayā sadā,
maraṇābhimukhā sattā,⁶⁷ esā lokassa dhammatā.
- 5 aniccā sabbasaṅkhārā, sabbabuddhehi desitā.
puññaṇ ca anussaratha,⁶⁸ mā pamādaṃ karissathā ti.

evaṇ ca pana vatvā Nāgadīpakathero puna te āha: āvuso sabbabhavesu hi upacchedakādi⁶⁹ sabbakammaṃ⁷⁰ tesaṃ sattānaṃ chāyā viya⁷¹ anu-bandhati. tasmā mayaṃ kammabandhu, kammaपाठिसाराṇā nāma idh' eva āmakasusāne bhavissāmā ti. evaṇ ca pana vatvā⁷² tesaṃ aparidevakāraṇaṃ kathento imaṃ⁷³ gātham āha:

- 6 yaṃ me kammaṃ pubbe kataṃ, tena⁷⁴ dukkhaṃ pavattati,⁷⁴
taṇ ca kammam asocento, na rodāmi kadāci pi.
tumhe v' etam asocanto, mā evaṃ paridevathā⁷⁵ ti.

therassa vacanaṃ sutvā sabbe te bhikkhū assāsaṃ paṭilabhiṃsu. atha te therassa sammukhā tatth'⁷⁶ eva āmakasusāne tesaṃ vajjha-ghātakānaṃ santike aṭṭhaṃsu. tasmim̄ khaṇe sakalanagaraṃ saṅkhumbhi. tadā pana taṃ pavattiṃ sutvā Tulakapaṇḍito nāma bodhisatto turitaturito hutvā Nāgadīpakatherassa santikaṃ gantvā⁷⁷ vanditvā⁷⁸ theram̄ pucchanto imaṃ gātham āha:

- 7 ime bhante tayā saddhiṃ kena dosena bandhitā,
ghātakehi idhānītā, tumhe kathetha taṃ mamā ti.

taṃ sutvā thero upāsaka. imasmim̄ yeva attabhāve amhākaṃ doso aṇumatto⁷⁹ nāma na paññāyati. mayaṃ pana atītabhavesu uppannadosaṃ na jānāmā ti vatvā imaṃ gātham āha:

- 8 atīte nābhijānāmi mayā ca pakataṃ dosaṃ,
paccuppanne katadoso na⁸⁰ hoti mama santikā ti.

evaṇ ca pana* vatvā⁸¹ thero tesaṃ samaṇānaṃ niddosabhāvaṃ⁸² bodhisattassa āvikaronto imaṃ gāthadvayam āha:

- 9 ime te⁸³ ca⁸⁴ mayā saddhiṃ, niddosā samaṇā sadā,
susīlācārasampannā vasanti buddhasāsane.
- 10 imesānaṃ samaṇānaṃ paccuppannaṃ kiñci dosaṃ,
anumattaṃ⁸⁵ na passāmi,⁸⁵ evaṃ jānāhi māṇavā⁸⁶ ti.

therassa vacanaṃ sutvā bodhisatto theram evaṃ⁸⁷ āha: yadi evaṃ
bhante hotu⁸⁸ tumhe mā socittha, idān' evāhaṃ tumhākaṃ sukhatthāya
mama jīvitaṃ dassāmī ti. atha bodhisatto therāñ ca te ca samaṇe vanditvā
tato vuṭṭhahitvā vajjhaghātakānaṃ santikaṃ gantvā attano ābharaṇabhaṇ-
ḍakaṃ⁸⁹ muñcitvā tesāṃ hatthe datvā tātā⁹⁰ tumhe thokam āgamethā ti
vatvā rañño santikaṃ gantvā rājānaṃ vanditvā⁹¹ evaṃ⁹² āha. mahārāja,
tumhe mañ ca te ca anukampāya tettiṃsamatte samaṇe mayaṃ mūlaṃ
katvā mama⁹³ santakaṃ suvaṇṇaṃ vā rajataṃ vā gaṇhatha; tumhe vā pana
yaṃ yaṃ dhanam⁹⁴ icchatha taṃ taṃ tuyhaṃ dassāmi, khippam eva
tumhe te samaṇe dukkhato muñcāpethā ti. taṃ sutvā Cinnarājā⁹⁵ evaṃ⁹⁶
āha: sace bho⁹⁷ Tulaka,⁹⁷ tvaṃ tulagahaṇen'⁹⁸ eva tesāṃ tettiṃsāya⁹⁹
samaṇānaṃ sarīrappamaṇaṃ¹⁰⁰ garukasuvaṇṇaṃ mayhaṃ dassasi,¹⁰¹
evāhaṃ¹⁰² te tettiṃsasamaṇe¹⁰³ tuyhaṃ dassāmī ti. rañño vacanaṃ sutvā
bodhisatto pītipamuditacitto¹⁰⁴ sādhu devā¹⁰⁵ ti vatvā uṭṭhāyāsana
rājānaṃ vanditvā attano mātugehaṃ pakkami. atha mahāsatto mātaraṃ
suvaṇṇaṃ yācanto imā tisso gāthā¹⁰⁶ abhāsatha:¹⁰⁷

- 11 suṇāhi vacanam amma, kiṇāmi samaṇe ahaṃ.
idhāgacchāmi yācituṃ, suvaṇṇaṃ tava santikā.
- 12 dehi me amma¹⁰⁸ suvaṇṇaṃ¹⁰⁸ kiṇatthā¹⁰⁹ yeva samaṇe,¹⁰⁹
susāne maraṇappatte,¹¹⁰ mocāpessāmi¹¹¹ dukkhato.¹¹¹
- 13 dullabhaṃ buddhasāsanaṃ, dhanañ ca suvaṇṇādikaṃ,
sulabhaṃ¹¹² hoti te sadā, suvaṇṇaṃ dehi tvaṃ mamā ti.

taṃ sutvā mātā pītipamuditacittā imaṃ gātham āha:*

- 14 saphalaṃ sundaraṃ putta, tvaṃ me bhāsasi vacanaṃ.
gaṇhāhi tvaṃ yathāruci, suvaṇṇaṃ mama santikā ti.

mātu¹¹³ vacanaṃ sutvā¹¹⁴ Tulakapaṇḍito somanassapatto suvikasitapa-
dumaṃ viya pahāsamukho uṭṭhāy' āsanā mahagghavatthaṃ nivāsetvā
suvaṇṇakoṭṭhāgāre vivarāpetvā attano purise bahūni¹¹⁵ suvaṇṇāni gāhā-
petvā rājaṅgaṇe suvaṇṇarāsīṃ kārāpetvā sayāṃ rājānaṃ upasaṅkamtivā
vanditvā evaṃ¹¹⁶ āha: mahārāja, tumhe idāni bhikkhusaṅghassa mūlaṃ
mama suvaṇṇaṃ gaṇhatha. tumhe pana te sabbe samaṇe mayhaṃ dethā
ti. taṃ sutvā rājā imaṃ gātham āha:*

- 15 dadāhi me tvaṃ Tulaka, suvaṇṇaṃ tulagahaṇā,
sabbe¹¹⁷ dadāmi tuyhaṃ va,¹¹⁷ gaṇhāhi te yathāsukhan¹¹⁸ ti.

taṃ¹¹⁹ sutvā¹¹⁹ Tulakapaṅḍito¹¹⁹ somanassapatto Nāgadīpakatheram upasaṅkamtivā taṃ vanditvā evam āha: bhante thera, tvaṃ mama anukampāya cammena katam¹²⁰ imaṃ tulam abhiruha.¹²¹ ahaṃ pana tava sarīragarukappamāṇaṃ suvaṇṇaṃ paṭiṭṭhāpetvā rañño taṃ suvaṇṇaṃ datvā imamahā dukkhā tuvaṃ mocessāmī ti. taṃ sutvā thero saṃghanāyako sādhu mahāsappurisā ti vatvā taṃ cammatulam abhirūhi. atha mahāsatto ekena tulaggena¹²² therassa sarīrappamāṇagarukaṃ suvaṇṇaṃ ṭhapetvā¹²³ rañño taṃ suvaṇṇaṃ datvā theraṃ moceti. eten¹²⁴ eva niyāmena tiṃsabhikkhū tamhā dukkhā moceti. dve ca bhikkhū eko ca sāmaṇero ti tayo samaṇā avasesā tatth' eva aṭṭhaṃsu. bodhisattassa bahukāni suvaṇṇāni khīṇāni honti. tadā so rājā Tulakapaṅḍitam āha. bho paṅḍita, kiṃ nu kho te¹²⁵ atthi¹²⁵ suvaṇṇānī ti. bodhisatto¹²⁶ āha: n' atthi me¹²⁷ deva,¹²⁷ suvaṇṇānī ti. rājā āha:¹²⁸ idāni tvaṃ Tulaka, kiṃ¹²⁸ karosī ti. taṃ sutvā mahāsatto tāva¹²⁹ tumhe thokaṃ gametha devā ti vatvā rājānaṃ vanditvā utṭhāy' āsanā attano gehaṃ gantvā attānaṃ vikiṇanto Sambhāraṃ bhariyam āmanteti. bhadde,¹³⁰ ajj' eva ahaṃ tam āpucchāmī ti. sā¹³¹ evam āha: kiṃ¹³² sāmi, tvaṃ¹³² āpucchāsī* ti. mahāsatto āha: bhadde, amhākaṃ suvaṇṇāni tulagahan(ṇ)ān' eva tiṃsabhikkhū dukkhato¹³³ mocemi. idāni pana dve ca bhikkhū eko¹³⁴ ca sāmaṇero ti tayo¹³⁵ avasesā honti. suvaṇṇāni¹³⁶ parikkhīṇāni.¹³⁷ ahaṃ kho paresaṃ mama attānaṃ vikiṇanto¹³⁸ anāgate sabbaññutaññānapaccayatthāya dānapāramiṃ¹³⁹ pūressāmī ti. taṃ sutvā sā¹⁴⁰ āha: sāmi, tava¹⁴¹ attānaṃ mā¹⁴² vikiṇissatha. idāni mañ ca tava puttañ ca tumhe vikiṇitvā mūlaṃ gahetvā yathāsukhaṃ¹⁴³ karoṭhā ti. taṃ sutvā paṅḍito¹⁴⁴ tuṭṭhacitto dve gāthā abhāsi:

- 16 sādhu bhadde imaṃ vācaṃ saphalaṃ eva bhāsasi,
vikiṇissāmi te ubho, bodhiyā va anāgate.
- 17 tvañ cāsi me piyā bhadde, putto ca me piyo hoti,
vikiṇissāmi te ubho, dānatthāy' eva bodhiyā ti.

evañ ca pana vatvā paṅḍito uttamaṅgasīse tesam hatthe ṭhapetvā te ubho gahetvā samiddhajanānaṃ kulaṃ gantvā te vikiṇitvā suvaṇṇaṃ gahetvā¹⁴⁵ avasese¹⁴⁶ dve bhikkhū moceti. ath' eko va sāmaṇero pacchimo¹⁴⁷ va avaseso ahosi. bodhisattassa pana suvaṇṇaṃ parikkhīṇaṃ¹⁴⁸ hoti. tadā so sāmaṇero bhi(I)tatasito onatasīso assūni paripuñchanto¹⁴⁹ paridevamāno idānāhaṃ niyatam eva idha marissāmī ti vacanena mahādukkhapatto pajjhāyanto muhumaṃ muhumaṃ assāsento te vajjhaghātake evam āha: bhonto upāsakā,¹⁵⁰ ahaṃ vo¹⁵¹ mama sithilabandhanaṃ yācāmī ti. ath' assa vacanaṃ sutvā te vajjhaghātakā tassa¹⁵² sithilabandhanaṃ¹⁵³ kariṃsu. atha sāmaṇero tato vuṭṭhāya Nāgadīpakatherassa santikaṃ gantvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā evam āha: bhante thera, idānāhaṃ tam āpucchāmi. ahaṃ pana tava santike pabbajāmi,¹⁵⁴ koci me¹⁵⁵ doso¹⁵⁵

atthi sabbam¹⁵⁶ taṃ dosam taṃ mayham khamathā ti.¹⁵⁶ evañ ca¹⁵⁷
 pana¹⁵⁸ khamāpetvā* sace¹⁵⁹ me bhante¹⁵⁹ mātāpitaro mama pavattim
 pucchissanti, tumhe pana mama¹⁶⁰ pabbajitaparikkhāre tesam dassathā ti
 vatvā imā gāthāyo abhāsi:¹⁶¹

- 18 mātā ca me pitā atthi, samaṇā¹⁶² (pasannā?) buddhasāsane.
 dukkhato muñcitvā v' ete, dānam dadanti¹⁶³ sāsane.
 19 mayham ime parikkhāre disvā te upaguyhitvā,
 cirāratāya¹⁶⁴ rujjanti,¹⁶⁴ mayham mukham adassanā.
 20 so nūna kappano (kapaṇo) tāto, saputtam mam apassanto,
 samaṇam pabbajam sadā, cī(i)ram¹⁶⁵ rujjati saghare.
 21 sā nūna kappanā (kapaṇā) ammā, saputtam mam apassantī,
 samaṇam pabbajam¹⁶⁶ sadā,¹⁶⁶ ciram rujjati saghare.¹⁶⁷
 22 evam te paridevantā aḍḍharatte ca ratte vā,
 nadī va avasussanti, mayham mukham adassanā ti.

taṃ sutvā¹⁶⁸ thero atikāruññaena calitahadayo sāmaṇeram evam¹⁶⁹
 āha: āvuso sāmaṇera, evam mā paridevasi. aham pana tava kāraṇā mama
 jīvitam jahissāmī ti. therassa vacanam sutvā paṇḍito attanā¹⁷⁰ va attānam
 damento¹⁷⁰ evam āha: bho¹⁷¹ paṇḍita,¹⁷¹ kiṃ pana tuyham buddhasā-
 sanam piyataram hoti, udāhu attā yevā¹⁷² ti. atha mahāsatto mayham
 attato sataguṇena sahasaguṇena satahasaguṇena buddhasāsanam
 piyataram hotī ti cintetvā utthāy' āsanā rājānam upasaṅkamitvā taṃ
 vanditvā idāni mahārāja, aham taṃ sāmaṇeram anukampāya sāmaṇerassa
 jīvitatthāya jīvitam¹⁷³ me tuyham pariccajissāmī¹⁷³ ti vatvā imam gātham
 āha:

- 23 jīvitam me jahissāmi, sāmaṇerassa kāraṇā,
 mocehi¹⁷⁴ taṃ mahārāja, mārehi mama jīvitan ti.¹⁷⁴

ath' assa vacanam sutvā rājā tvam saccam bhaṇasī¹⁷⁵ ti.¹⁷⁶ saccam
 evāham bhaṇāmi¹⁷⁷ devā ti vutte, sādhu tātā ti rājā sampaṭicchī. taṃ
 sutvā paṇḍito pamuditahadayo utthāy' āsanā gantvā sāmaṇeram¹⁷⁸ van-
 ditvā tassa pañcabandhanam mocāpetvā ākāsam olokeno imam gāthā(a)-
 dvayam āha:

- 24 anumodantu maṃ bhonto, devakāyā idhāgatā,
 dadāmi jīvitam dānam, sāmaṇerassa sīlino.
 25 iminā dānatejena buddho homi anāgate,
 tāremi bahukam jane labhāmi¹⁷⁹ amataṃ padan ti.¹⁷⁹

*evañ ca¹⁸⁰ pana¹⁸⁰ vatvā mahāsatto bhante sāmaṇera, tumhe sīlam
 rakkhatha, bhāvanam bhāvettha, attano mettacittena samaṇadhammam
 karotha, yathāsukham gacchathā ti vatvā pañcaṅgapatitthitena vanditvā

tam uyyojesi. tadā te vajjhaghātakā pañcabandhanena Tulakapaṇḍitaṃ gahetvā tassa pahārasataṃ datvā āmakasusānam¹⁸¹ ānesuṃ. tasmim̐ pana khaṇe sakalanagaraṃ saṅkhumbhi. ath' assa mātā brāhmaṇī taṃ pavattim̐ sutvā¹⁸² ubho hi hatthehi uraṃ paharivā¹⁸³ vikiraṇakesā mahāparidevaṃ paridevantī turitaturitam āgantvā attano piyaputtaṃ pañcabandhanena¹⁸⁴ bandhantaṃ¹⁸⁵ disvā āgacchāhi piyaputta mama santikan ti vatvā paridevantī imaṃ gātham āha:

26 hā hā tāta anāthāhaṃ jīṇṇā ca dāni¹⁸⁶ dubbalā,¹⁸⁶
 ajj' eva attano mataṃ, na jānāmi paresu vā.
 sabbam ahaṃ dhanam̐ tuyham̐ dadāmi piyaputtakā ti.

tassā paridevanasaddaṃ sutvā mahāsatto bhoti amma,¹⁸⁷ mā tumhe evaṃ¹⁸⁷ paridevittha, ahaṃ pana buddhasāsane jīvitadānaṃ dassāmi ti vatvā imaṃ gātham āha:

27 buddho ca dullabho loke, dhammo ca¹⁸⁸ dullabho tato.
 etam atthavasam̐¹⁸⁹ nātvā¹⁸⁹ cajāmi¹⁹⁰ buddhasāsane,
 jīvitaṃ me buddhatthāya,¹⁹¹ anāgate¹⁹² ca bodhiyan ti.¹⁹²

atha¹⁹³ paṇḍito¹⁹⁴ amma iminā ca kāraṇena maṃ¹⁹⁵ mā¹⁹⁶ nivāresi, tvam ito nivattehī ti vatvā tatth' eva t̐hitaṃ sūlarukkhaṃ gantvā¹⁹⁷ taṃ parāmasanto āha: bho sūlarukkha, tvam eva apuñño 'si. manussā pana aññe ca rukkhe gahetvā buddhādikassa dānatthāya vihāraṇakamādikaṃ karonti. tvam eva apuñño imasmim̐ asuciṭṭhāne tiṭṭhasī ti. tasmim̐ yeva divase bodisattassa pitā Sujāto nāma brāhmaṇo nāvāya bahusuvāṇṇam̐ pūretvā Pāṭaliputtanagarato āgantvā Cinnanagaraṃ pāvīsi. atha mahājano dūrato¹⁹⁸ va āgacchantam̐¹⁹⁸ Sujātabrāhmaṇam̐ disvā āha: bho brāhmaṇa, tava putto Tulakapaṇḍito attano jīvitam̐ agaṇento buddhasāsane jīvitadānaṃ dadanto mahāvināsam̐¹⁹⁹ pāpuṇissati,²⁰⁰ idāni āmakasusāne²⁰¹ sūlamatthake²⁰² āropessatī²⁰³ ti.* taṃ sutvā brāhmaṇo kampitahadayo turitaturito āmakasusānaṃ gantvā attano puttaṃ disvā te vajjhaghātake āha: bhonto tātā, mama puttaṃ mā vināsetha. ahaṃ pana taṃ visajjitvā idh' eva na bhavissāmi, idān' evāhaṃ taṃ kiṇissāmi ti. evañ ca vatvā brāhmaṇo vegena rājaṅgaṇe pavisitvā²⁰⁴ rājānaṃ vanditvā²⁰⁵ evam āha: mahārāja, tumhe pana anukampāya piyaputtaṃ mā vinassatha, ahaṃ pana taṃ kiṇissāmi ti. taṃ sutvā rājā²⁰⁶ evam āha: bho brāhmaṇa²⁰⁷ sace²⁰⁸ te puttaṃ visajjetukāmo 'si, evaṃ me²⁰⁹ tava puttagarukappamaṇam̐²¹⁰ suvaṇṇam̐ dehī ti. atha so brāhmaṇo sādhu devā ti vatvā turitaturito hutvā nāvāya bahusuvāṇṇam̐ ādāya²¹¹ rañño santikā attano piyaputtaṃ gahaṇatulasuvaṇṇagahaṇen'²¹² eva²¹² kiṇitvā²¹² attano piyaputtagarukappamaṇam̐ suvaṇṇam̐ rañño datvā piyaputtam̐ ādāya attano geham̐ agamāsi. tadā pana²¹³ Nāgadīpakathero saṃghanāyako tesam̐ samaṇānam̐ ovādaṃ

dadanto āvuso mayam imaṃ kulaputtam²¹⁴ nissāya attano jīvitam labhāma, handa mayam appamattā bhāveyyāmā ti vatvā sabbe te dvattiṃsamatte bhikkhū ekasīmāyaṃ sannipātāpetvā paripuṇṇavīsativassam taṃ sāmaṇeram upasampādesi. te pana tettiṃsamattā bhikkhū ekekasmim rukkhamūle phāsukatṭhāne nisīditvā vāyāmaṃ karontā kammaṭṭhānaṃ ghaṭentā na cirass' eva sahaṭṭisambhidāhi arahattam²¹⁵ pāpuṇiṃsu.²¹⁶ atha te tettiṃsamattā arahanto samāpattiṃ samāpajjtvā tato vuṭṭhāya cīvaram pārumpitvā pattam gahetvā sūriyo viya ākāsen' eva gantvā gāme piṇḍāya caritvā ekasmim yeva ārāme vasimṃsu. tesu pana ekacce ākāse caṅkamanti. ekacce²¹⁷ ākāse tiṭṭhanti.²¹⁸ ekacce candimasūriyasamīpe ṭhāne gacchanti. evam²¹⁹ ādinā nayena te arahanto anekāni nānāvidhāni acchariyāni* kariṃsu. tadā Cinno nāma rājā attano nagare abhūtapubbam acchariyaṃ disvā²²⁰ bhi(ī)tatasito lomahaṃsajāto pajjhāyanto attano amacce āha: bhonto, ete corā ākāsen' eva āgantvā amhe māretukāmā bhavissanti. idāni mayam tesam kiṃ karissāmā ti. tassa vacanam sutvā amaccā āhaṃsu. tena hi mahārāja tumhe Tulakapaṇḍitam pakkosāpetvā pucchathā ti. atha so rājā Tulakapaṇḍitam pakkosāpetvā pucchi: bho paṇḍita, te corā²²¹ ākāsen' ev' āgantvā amhe māretukāmā idh' āgatā bhavissanti,²²² idāni tvam amhākaṃ jīvitam dehī ti. taṃ sutvā bodhisatto pamuditahadayo suvikasitamukho tena hi tvam mahārāja mā bhāyi, te ca mama sāmikā tumhākaṃ dukkham²²³ kātum²²³ n' āgacchanti,²²⁴ api ca kho pana te mama sāmikā sayam eva mahantaguṇatāya attano guṇam pakāsetukāmā idh' āgatā hontī ti vacanena rājānam as[s]āsetvā rājagehe āsanāni paññāpetvā tatth' eva gandhamālādīni paṭiyādāpeti. atha Tulakapaṇḍito ākāsam olokento añjaliṃ paggayha²²⁵ ākāsam namassamāno evam āha: otarantu²²⁶ bhonto idha²²⁶ sugatasāvakā arahanto ti. atha ete tettiṃsamattā arahanto Tulakapaṇḍitassa vacanam sutvā ākāsatō otaritvā rājagehe paññattāsane nisīdiṃsu. tasmim pana khaṇe rājādayo sabbe mahājanā tatth' eva sannipatitā te arahante vanditvā nisīdiṃsu. atha tesu Nāgadīpakathero rañño²²⁷ dhammaṃ desento imā gāthāyo abhāsi:

- 28 yaṃ kammam aniyāmetvā karoti puggalo rāja,
tañ c' eva nipphalam kammaṃ, dukkham pāpeti sabbadā.
- 29 yaṃ yaṃ²²⁸ rāja sammakārī²²⁹ karoti puggalo sadā,
tañ ca kammaṃ niratthakaṃ, pāpeti duggatiṃ sadā.
- 30 yo ca²³⁰ buddhañ ca dhammañ²³¹ ca saṃghañ ca saraṇam gato,
apāyaṃ so²³² na²³² gaccheyya, so ca gacche sadā²³³ saggam.²³³
- 31 buddho ca maṅgalo loke sambuddho va²³⁴ tilokaggo,²³⁴
buddham saraṇam āgamma, sabbadukkhā* pamuñcare.²³⁵
- 32 dhammo ca maṅgalo loke gambhīro hoti²³⁶ duddaso,²³⁶
dhammaṃ saraṇam āgamma sabbadukkhā pamuñcare.²³⁷

- 33 saṃgho ca maṅgalo loke dakkhiṇeyyo anuttaro,²³⁸
 saṃghaṃ saraṇaṃ āgamma sabbadukkhā pamuñcare.²³⁹
 34 yathā rāja, subījāni suvappāni ca²⁴⁰ khettesu²⁴⁰
 phalādikaṃ²⁴¹ niccaṃ denti²⁴¹ manussānaṃ suṭṭhu sadā,
 35 tathā rāja kusalāni katāni buddhasāsane,
 denti sukhaṃ niccaṃ²⁴² loke sattānaṃ kāmato sadā.
 36 tasmā hi paṇḍito naro karitvā idha puññani,
 anubhutvā²⁴³ sukhaṃ loke, pāpuṇi amataṃ padan²⁴⁴ ti.

tadā so rājā therassa dhammdesanaṃ suṇanto ratanattaye pasīditvā²⁴⁵ sakalanagare bheriṃ carāpeti: idha²⁴⁶ nagare vasantā ye janā attano jīvitam anurakkhantā ratanattaye pasādacittam labhanti,²⁴⁷ te²⁴⁸ janā saddhāya sampannā ratanattayassa dānaṃ dadantu yathābalan ti. tato paṭṭhāya vajjhaghātakā ca micchādiṭṭhikā ca tattha²⁴⁹ nagare nāhesuṃ. atha rājā Tulakapaṇḍitaṃ²⁵⁰ senāpatitṭhāne ṭhapetvā pāpamicchādiṭṭhikaṃ brāhmaṇaṃ ratṭhato pabbājesi. so brāhmaṇo nagarā²⁵¹ nīharāpito maggaṃ paṭipajji. tasmim̐ khaṇe mahā-avīci-nirayato nirayaggijālā²⁵² utṭhahitvā pāpabrāhmaṇassa sarīraṃ jhāyi. so brāhmaṇo mahā-avīciniraye patitvā mahādukkham anubhoti. so pana rājā attano nagaradvārasamīpe purimadisābhāge²⁵³ Cinnārāmanāmakam²⁵⁴ ekam ārāmaṃ kārāpetvā Nāgadīpakatherassa dānaṃ²⁵⁵ taṃ Cinnārāmaṃ²⁵⁵ adāsi. tato paṭṭhāya Cinno rājā²⁵⁶ catūhi paccayehi Cinnārāme vasante therapamukhe bhikkhu-saṃghe upaṭṭhāsi. atha Tulakapaṇḍito tatth' eva Cinnārāme therapamukhānaṃ bhikkhūnaṃ mahādānaṃ adāsi. nagaravāsino²⁵⁷ ca ārāmaṃ gantvā tesam̐ therānaṃ cīvarādīni dānavatthūni adamsu. te pana therā yāvatāyukaṃ ṭhatvā²⁵⁸ āyuhapariyosāne tatth' eva Cinnārāme²⁵⁹ anekāni* acchariyāni dassetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyiṃsu. rājādayo pana²⁶⁰ mahājanakāyā Konāgamanassa²⁶¹ bhagavato sāsanaṃ anurakkhantā dānādīni puññāni karontā yāvatāyukaṃ ṭhatvā²⁶² āyuhapariyosāne devalokesu²⁶³ yeva nibbattiṃsu. Tulakapaṇḍito²⁶⁴ pana Konāgamanassa buddhasāsane dānādīni puññāni karonto yāvatāyukaṃ ṭhito āyuhapariyosāne devaloke yeva nibbattī ti.²⁶⁴ Satthā pana imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā acchariyam eva bhikkhave pubbe pi bodhisattakāle ṭhito aham evaṃ dhanapariccāgaṃ ca puttapariccāgaṃ²⁶⁵ ca bhariyāpariccāgaṃ ca jīvitapariccāgaṃ ca pariccajāmī ti vatvā jātakaṃ samodhānento imā²⁶⁶ osānagāthāyo²⁶⁷ abhāsi:²⁶⁸

- 37 tadā so brāhmaṇo²⁶⁹ pāpo²⁶⁹ micchādiṭṭhipurohito,
 niraye va pavisanto, Devadatto idāni 'si.
 38 Sujāto nāma brāhmaṇo, Tulakassa²⁷⁰ pitā tadā,
 mahārājā pitā mayhaṃ, Suddhodano idāni 'si.
 39 Sujātā nāma brāhmaṇī, Tulakassa mātā tadā,
 mahākāññā mātā mayhaṃ, Mahāmāyā idāni 'si.

- 40 Sambhārā nāma brāhmaṇī, paṇḍitass' eva bhariyā,
surūpā Rāhulamātā, Yasodharā idāni 'si.
- 41 kumāro Suvaco nāma, paṇḍitassa putto tadā,
na añño mama atrajo, Rāhulo va idāni 'si.
- 42 Cinnanāmo²⁷¹ ca so rājā,²⁷¹ Cinnaratṭhe janādhipo,²⁷²
upatṭhāko sadā²⁷³ mayhaṃ,²⁷³ Ānando va idāni 'si.
- 43 amaccādayo ca te²⁷⁴ sabbe,²⁷⁴ nāgarā²⁷⁵ parisā āsuṃ,
mam' eva parivārā te, sāsanaparipūrakā.²⁷⁶
- 44 Tulakapaṇḍito nāma, dānarato va brāhmaṇo,
tathāgato²⁷⁷ va sambuddho,²⁷⁷ lokanātho idāni 'si.
- 45 sabbadā yeva²⁷⁸ te tumhe²⁷⁸ patthentā²⁷⁹ sukhadam²⁸⁰ varam,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Tulakapaṇḍitajātakam dutiyam nitṭhitam.²⁸¹

- ¹ M z atha. ² M lokanātho.
³ M z buddhakāle. ⁴ M eva.
⁵ M x yaṃ. ⁶ M -sabhāya.
⁷ M z tatth' eva. ⁸ M z tumhe.
⁹ M na accha-. ¹⁰ M jāto. ¹¹ M -sānam.
¹² M adāsi. ¹³ M satthari.
¹⁴ M z pana. ¹⁵ M z eko.
¹⁶ M z mahāsatto saṃsāre saṃsaranto.
¹⁷ M Sujāto. ¹⁸ M gaṇhati.
¹⁹ M z brāhmaṇī. ²⁰ M z yeva.
²¹ M subharūpi-. ²² M vuḍḍhito.
²³ M sapa-. ²⁴ M z kammaṃ.
²⁵ M z bodhisattassa nāmagahaṇadvase.
²⁶ M karimsu. ²⁷ M vasantā.
²⁸ M -ppatto. ²⁹ M z samaṇānam.
³⁰ M hantāham nu. ³¹ M -dento.
³² M rājā. ³³ M gamissāmī ti.
³⁴ M evañ ca ci-. ³⁵ M -ruyhitvā. [*M A-8]
³⁶ M patha-. ³⁷ M -nti. ³⁸ M x.
³⁹ M passanto. ⁴⁰ M brahme. ⁴¹ M -to.
⁴² M x. ⁴³ M -ṇe. ⁴⁴ R idha ga-
⁴⁵ M pāpami-. ⁴⁶ M x. ⁴⁷ M x.
⁴⁸ M āgacchanti. ⁴⁹ M kathanena.
⁵⁰ M kiñci mayhaṃ tesam kammaṃ.
⁵¹ M -ṇapurohito. ⁵² M -bāhum.
⁵³ M x. ⁵⁴ M pacchato sū-. ⁵⁵ M x.
⁵⁶ M te āṇāpesi. ⁵⁷ M bhonto. ⁵⁸ M x.
⁵⁹ M pacchā te sū-
⁶⁰ M -ghāṭakā (throughout).
⁶¹ M -nāmassa. ⁶² M z te bhikkhū.
⁶³ M -rādiṃ. ⁶⁴ M -osānam. [*M B-8]
⁶⁵ M abhāsi. ⁶⁶ M -bāḷhaṃ. ⁶⁷ M atthi.
⁶⁸ M -ssarātha. ⁶⁹ M uppa-
⁷⁰ M z sattehi pakatam. ⁷¹ M z sadā.

- ⁷² M z so thero. ⁷³ M x.
⁷⁴ M tam kammaṃ vattati mayhaṃ.
⁷⁵ M -devethā. ⁷⁶ M tath' (throughout).
⁷⁷ M z tam ca theram.
⁷⁸ M z tath' eva ṭhitam.
⁷⁹ M kiñci pi matto. ⁸⁰ M x [*M A-9]
⁸¹ M z so. ⁸² M nidosa-. ⁸³ M bho.
⁸⁴ M x. ⁸⁵ M na paṣṣām' appamattam.
⁸⁶ M tvam sadā. ⁸⁷ M x. ⁸⁸ M hoti.
⁸⁹ M -bhaṇḍam. ⁹⁰ M tāta.
⁹¹ M z attano sirasi añjalim paggahetvā
rājānam. ⁹² M rājānam.
⁹³ M mayhaṃ. ⁹⁴ M aññam dhanam.
⁹⁵ M z Tulakapaṇḍitam. ⁹⁶ M x.
⁹⁷ M x. ⁹⁸ M gahanen'. ⁹⁹ M -sānam.
¹⁰⁰ M -rīram pamāṇam. ¹⁰¹ M dehi.
¹⁰² M x. ¹⁰³ M -ttimse. ¹⁰⁴ M z hutvā.
¹⁰⁵ M devarājā. ¹⁰⁶ M -thāyo.
¹⁰⁷ M āha. ¹⁰⁸ M suvaṇṇam amma.
¹⁰⁹ M kiṇatthāya samaṇe te.
¹¹⁰ M -ppatto.
¹¹¹ M dukkhato deva mocayā.
¹¹² M -labbham. [*M B-9]
¹¹³ M tassā. ¹¹⁴ M z ca so.
¹¹⁵ M atiba-. ¹¹⁶ M z rājānam.
¹¹⁷ M dadāmi te sabbe tuyhaṃ.
¹¹⁸ M yathākāmā.
¹¹⁹ M atha so pana paṇḍito.
¹²⁰ M z tulam cammatulam nāma.
¹²¹ M -ruyhāhi.
¹²² M dulaggena; R laggena.
¹²³ M tha-. ¹²⁴ M bodhisatto eten'.
¹²⁵ M atthi te. ¹²⁶ M so. ¹²⁷ M deva me.
¹²⁸ M bodhisattam pucchi. ¹²⁹ M tāta.

- 130 M Sambhāre.
 131 M z pana brāhmaṇī.
 132 M kasmā tvam sāmī maṃ. [*M A-10]
 133 M -kkhā. 134 M ekako.
 135 M z samaṇā tath' eva.
 136 M amhākaṃ bahu su-
 137 M khīṇāni honti.
 138 M vikiṇanto vikiṇanto.
 139 M -pāramī. 140 M brāhmaṇī.
 141 M tumhe mā va. 142 M x.
 143 M yathecchitaṃ. 144 M Tulakapa-
 145 M z eten' eva niyāmena. 146 M sese.
 147 M z tath' eva. 148 M khinaṃ.
 149 M -muñca-. 150 M -ke. 151 M te.
 152 M tamhā pañcabandhanato mocento
 tassa sithilaṃ bandhanaṃ.
 153 M so pana. 154 M -jjāmi.
 155 M dosaṃ mayhaṃ.
 156 M sabbe te dose mayhaṃ khamāhi
 tvam bhante ti. 157 M z attano.
 158 M dosaṃ theram. [*M B-10]
 159 M so sāmaṇero bhante ito gacchantam
 taṃ sace me. 160 M z pitarādike.
 161 M āha. 162 M pabbajjā. 163 M -ntā.
 164 M ciraṃ rujjanti sabbadā.
 165 M cāraṃ. 166 M buddhasāsane.
 167 M sabbadā. 168 M z so. 169 M x.
 170 M attānam eva. 171 M x.
 172 M z tuyhaṃ piyatari hotī.
 173 M te me jīvitam jahissāmi.
 174 M sāmaṇeram mocehi tvam mārehi
 maṃ mahārājā ti. 175 M bhāsisi.
 176 M z vatvā. 177 M vadāmi.
 178 M z taṃ. 179 M x. [*M A-11]
 180 M x. 181 M z taṃ. 182 M z attano.
 183 M z pacchā. 184 M -naṃ.
 185 M taṃ. 186 M dubbalā dāni.
 187 M amma tumhe mā evaṃ. 188 M x.
 189 M ṇatvā visesato. 190 M cajiāmi.
 191 M -tthā ti. 192 M x. 193 M z so.
 194 M z bho. 195 R taṃ. 196 R x.
 197 M x. 198 M tathatath' eva āgataṃ.
 199 M vināsam. 200 M pāpuṇanto.
 201 M x. 202 M tath' eva ṭhite sū-
 203 M āropesatī. [*M B-11]
 204 M gantvā. 205 M z taṃ.

- 206 M Cinna-. 207 M z tvam pana.
 208 M x. 209 M puttaka-. 210 M x.
 211 M -gahetvā. 212 M -gahaṇe vikiṇitvā.
 213 M eso.
 214 M z Tulakapaṇḍitanāmakam.
 215 M -ttaphalaṃ. 216 M sampā-
 217 M z pallaṅkena.
 218 M z ekacce ākāse nisīdanti, ekacce
 ākāse sayanti. 219 M z eva. [*M A-12]
 220 M passanto. 221 M z tava sāmikā.
 222 M honti. 223 M dukkhakarā.
 224 M na c' eva. 225 M paggahanto.
 226 M bhante idh' eva otarantu.
 227 M Cinna-. 228 M x. 229 M nisā-
 230 M rājā. 231 M buddhadha-
 232 M na so. 233 M saggam sadā.
 234 M hoti loka-. [*M B-12]
 235 R pamocaye. 236 M duddaso hoti.
 237 R pamocaye. 238 M hoti sadā.
 239 R pamocaye. 240 M khettādisu.
 241 M denti niccam phalādikaṃ.
 242 M para-. 243 M bhutvā.
 244 M pacchā.
 245 M abhippasādam labhanto.
 246 M idh' eva. 247 R -ntu.
 248 M z te. 249 M z eva.
 250 M z attano. 251 M -rato.
 252 M niriya-. 253 M puratthima-
 254 M -rāmakam. 255 R x.
 256 M z attano.
 257 M z mahājanakāyā.
 258 M ṭhitā. 259 R ārāme. [*M A-13]
 260 M x. 261 M Koṇā-
 262 M ṭhitaṃ. 263 M -ke.
 264-264 R x. 265 M x. 266 M x.
 267 M -gātham. 268 M āha.
 269 M pāpabrāhmaṇo.
 270 M Tulakapitā.
 271 M so rājā Cinnanāmakko.
 272 M -dhippo. 273 M mayhaṃ sadā.
 274 M sabbe te. 275 M z ca.
 276 M sāsanapūraṇā tadā.
 277 M sambuddho 'haṃ tathāgato.
 278 M va sabbe tumhe.
 279 M -nto. 280 M sukham.
 281 R x.

[I-3] SAMMĀJĪVAKUMĀRAJĀTAKA (3)

uddharissāmi te sīsaṃ ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ mātā-pitupaṭṭhākaṃ bhikkhum ārabha kathesi. tadā kir' eso bhikkhu paresaṃ janānaṃ gehadvārasamīpe ṭhāne piṇḍāya caritvā tattha bhojanaṃ labhitvā attano* mātāpitaro¹ bhojetvā attanā pattāvasesaṃ bhuñjati.¹ so tato paṭṭhāya attano² mātāpitaro paṭijagganto attanā salākabhaddādikā vassavāsikañ ca aññañ ca kiñci vatthūṃ labhitvā tesāṃ yeva deti. aparabhāge pana³ so attano mātāpitaro paṭijagganto⁴ bahukāṃ ussukkaṃ āpanno kiso uppaṇḍupaṇḍukajāto ahoṣi. ath' assa saṃdiṭṭhā sambhattā⁶ bhikkhū taṃ bhikkhūṃ disvā pucchimsu: āvuso pubbe tava sarīraṇṇo sobhati, idāni pana tvāṃ kiso uppaṇḍupaṇḍukajāto 'si. kiṃ nu kho te byādhi uppanno hotī ti. tesāṃ vacanaṃ sutvā [so] taṃ pavattim ārocesi. te⁷ bhikkhū ujjhāyanti khi(ī)yanti vipācenti. kathaṃ hi nāma tvāṃ āvuso saddhādeyyavatthūṃ gahetvā gihīnaṃ dadamāno ayuttam eva karissasi. nanu āvuso Satthā saddhādeyyavatthuviniṭṭhāne sikkhāpadaṃ paññattan (paññāpetī) ti.⁷ so⁸ lajjāyamāno⁹ pajjhāyanto⁹ senāsane ohiyi. te¹⁰ bhikkhū¹¹ bhagavato¹² etaṃ¹³ attham ārocesuṃ.¹⁴ bhagavā¹⁵ taṃ bhikkhūṃ pakkosāpetvā paṭipucchi: saccaṃ kira tvāṃ bhikkhu gihīnaṃ posesī ti.¹⁶ saccaṃ¹⁷ bhagavā ti. kiṃ¹⁸ pana te bhikkhu, nātakā vā na vā ti. mayhaṃ bhante mātāpitaro ti. sādhu sādhu bhikkhu¹⁹ tvāṃ²⁰ yeva²⁰ bhikkhu mayhaṃ gatamagge paṭiṭṭhāsi. mātāpituposanaṃ nāma bhikkhu sappurisānaṃ²¹ vaṃso²² gatamaggo²³ yeva.²³ porāṇakapaṇḍitā²⁴ pi²⁵ mātāpitūnaṃ atthāya jīvitāṃ pariccajimsu²⁶ yevā ti vatvā tuṅhi ahoṣi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Bārāṇasiyaṃ²⁷ Brahmaḍatte* rajjaṃ kārente bodhisatto²⁸ tattha²⁹ ekasmiṃ daliddakule jāto.³⁰ so anukkamena vuddhapatto³¹ paresaṃ bhaddakammaṃ karonto sammājīvena³² mātāpitaro³³ posesi. ten'³⁴ assa³⁴ mātāpitaro Sammājīvakumāro tv eva nāma akāṃsu.³⁵ so³⁶ vayappatto abhirūpo dassanīyo³⁷ puññābhīrato³⁸ sammājīvena³⁹ jīvitāṃ³⁹ kappento va⁴⁰ mātāpitūnaṃ⁴¹ upaṭṭhāsi.⁴¹ ath' assa⁴² pitā aparabhāge⁴² kālam akāsi. so⁴³ pitaraṃ mataṃ⁴³ disvā⁴⁴ paridevanto imaṃ paṭhamagātham⁴⁵ āha:

- 1 uddharissāmi te sīsaṃ, kiṃ⁴⁶ nu me kiṃ jahāsi tvāṃ.⁴⁶
mātuyā saha saghare, kiṃ⁴⁷ ahaṃ tāta karomī ti.⁴⁷

evaṃ paridevitvā⁴⁸ puna attano pitu matasarīram āliṅgetvā pitā me mato ti⁴⁹ kalunaṃ paridevanto imā gāthā⁴⁹ abhāsi:⁵⁰

2. hā hā tāta vinābhāvo, viyogo ca tay' āgato,
mātarañ⁵¹ ca mamañ c' eva,⁵¹ ubho amhe jahissasi.

- 3 anukampāya⁵² me doso, sace atthi khamāhi taṃ.
 vandāmi tāta pāde, paggayha añjalim sadā.⁵²
- 4 uddharissāmi te sīsaṃ, pāde ko uddharissati?
 pāde ce uddharissāmi, sīsaṃ ko uddharissati?
- 5 kiṃ karissāmi jhāpetuṃ, idha tuyhaṃ kaḷevaram,
 ko ca jano idh' āgantvā,⁵³ jhāpeti pitaram mamā ti.

evaṃ ca pana⁵⁴ paridevitvā pitu matasarīraṃ⁵⁴ ukkhipitvā susāne
 citakaṃ⁵⁵ katvā tattha⁵⁵ taṃ ṭhapetvā agginā⁵⁶ jhāpeti. evaṃ⁵⁷ pitu
 kaḷevaram jhāpetvā mātu santikam āgantvā mātara* saddhim āmantento
 imaṃ gātham āha:

- 6 karissāmi ahaṃ amma, puññakammaṃ yathābalaṃ,
 mama⁵⁸ pitu sukhatthāya,⁵⁸ paraloke ca sabbadā ti.⁵⁹

tadā bodhisatto mātu santike vasanto sammājīvena mātaram poseti.
 ath' ekadivasam bodhisatto attano mātu posakammakaraṇatthāya kasi-
 kammaṃ⁶⁰ patthayamāno samiddhikulam upasaṅkamitvā bhatikammaṃ⁶¹
 yācanto imaṃ gātham āha:

- 7 vandāmi⁶² te ahaṃ sāmi, kammantaṃ kātum icchāmi;
 taṃ te kammaṃ karitvāna, lacchāmi bhattavetthanan ti.⁶²

evaṃ ca pana vatvā so samiddhakule⁶³ bhattikakammaṃ katvā ten' eva
 kammena⁶⁴ mātaram posesi. ath' eko mahāsetṭhi Bārāṇasiyaṃ vasanto
 kammakaraṇakāle⁶⁵ ussāhavīriyasampannaṃ bodhisattaṃ disvā⁶⁵ attano
 kammakaraṇatthāya uyyojento⁶⁶ imaṃ gātham āha:

- 8 vasa⁶⁷ tāta ghare mayhaṃ, kammaṃ kātum dadāmi te.
 tuyhañ ca mātuyā niccaṃ, dadāmi bhattavetthanan ti.⁶⁷

evaṃ ca pana vatvā Bārāṇasīsetṭhi attano santike bodhisattaṃ vasāpento
 evam āha: sādhu tāta tvaṃ mama santike yathāsukhaṃ jīvāhī ti. bodhi-
 satta⁶⁸ sādhu mahāsetṭhī ti sampaticchitvā tatth'⁶⁹ eva⁶⁹ kasikammaṃ
 katvā attanā⁷⁰ laddhaṃ bhattavetthanaṃ gahetvā mahāsetṭhim āpucchitvā
 attano mātu santikam āgantvā⁷⁰ mātaram evam āha: amma tvaṃ iminā
 dhanena yathāsukham attano jīvitaṃ posehī ti. iminā⁷¹ va niyāmena
 bodhisatto mātaram posesi.⁷¹ aparabhāge tattha tatth' eva khette sassāni
 pakkāni honti. tadā bodhisatto khetarakkhanatthāya ekaṃ⁷² khettsālaṃ
 katva⁷² puna gantvā attano mātaram evam āha: amma dāni amhākaṃ
 tattha tatth' eva khette sassāni pakkāni honti. khetarakkhanatthāya⁷³
 tvaṃ mayā saddhim mama sahāyo hutvā⁷³ gaccheyyāsī ti.* mātā⁷⁴ āha:
 sādhu tāta tvaṃ yathāsukhaṃ yāhi. ahaṃ pi tayā saddhim⁷⁵ gamissāmi
 ti vatvā ten' eva saddhim pakkami. atha bodhisatto kiñci bhojanaṃ gahetvā
 attano mātaraṃ saddhim khettaṃ gantvā khettsālaṃ pavisetvā tatth' eva

vāsaṃ kappesi. atha bodhisatto uṇhodakena ca yāgubhattapacanaḍikaraṇena⁷⁶ ca⁷⁷ mātaraṃ posesi. ath' ekadivasaṃ bodhisatto⁷⁸ sarīrapaṭi-jagganaṃ katvā mātaraṃ uṇhodakena nhāpetvā yāgubhattapāniyādīni⁷⁹ datvā sassalavantthāya⁸⁰ mātaraṃ evaṃ⁸¹ āha: amma tvam ito khetta-sālato bahi mā nikkhamī⁸² ti vatvā mātaraṃ vanditvā khettaṃ ogāhetvā sassāni lunāti. tadā bodhisattassa mātu⁸³ vasanasālato avidūre eko vammiko atthi. tattha eko sappo āsīviso ghoraviso vasati.⁸⁴ so⁸⁵ tato gocaratthāya nikkhamitvā⁸⁵ bodhisattassa mātu vasanaṭṭhānaṃ gantvā tassā santike aṭṭhāsi. ath' assa mātā niddaṃ⁸⁶ okkamantā attano pādaṃ pasāresi. ath' assa pāde āsīviso ḍaṃsi.⁸⁶ sā⁸⁷ pabujjhitvā visavegena sandhāretum asak-kontī puttāṃ sandhāya⁸⁷ vilapamānā paridevantī imaṃ gāthādvayam āha:

- 9 hā hā tāta piyaputta, tvaṇ⁸⁸ ca mama⁸⁸ piyo sadā,
cakkhu ca hadayaṃ uṇhaṃ,⁸⁹ khippaṃ⁹⁰ gacchāhi puttaka.⁹⁰
10 ahaṃ tāta sappadaṭṭhā, visavegen' abbhāhatā,⁹¹
tayā* vinā anāthā va, marissāmi⁹² asaṃsayā ti.

evaṇ ca pana⁹³ paridevitvā sace mama putto āgato mataṃ maṃ passitvā⁹³ mahādukkhaṃ āpajjissati⁹⁴ mayhaṃ maraṇabhāvenā ti taṃ⁹⁵ taṃ vila-pitvā tatth' eva āvaṭṭitvā kālam akāsi. tassā paridevanasaddaṃ⁹⁶ sutvā āsiviso bhittasito palāyitvā ekasmiṃ palālapuñje⁹⁷ niliyati. tadā bodhi-satto⁹⁸ sūriyuggamanakāle mātu posanaṭṭhāya⁹⁹ sassakalāpaṃ¹⁰⁰ sīse katvā khetta-sālaṃ¹⁰⁰ gantvā dvāraṃ vivaritvā attano mātaraṃ mañcake nipannaṃ disvā¹⁰¹ hatthehi mātu pāde sambāhitvā tassā assāsapassā-sābhāvaṇ¹⁰² ca nātvā nīlavaṇṇasarīraṇ¹⁰³ ca disvā addhā¹⁰⁴ me mātā sappena daṭṭhā¹⁰⁵ matā ti sañjānitvā daṇḍam ādāya¹⁰⁶ sappāṃ pariye-santo¹⁰⁷ ito c' ito vicaritvā yāva palālapuñjā¹⁰⁸ agamāsi. so pana sappo palālapuñje¹⁰⁹ vivaramatte¹¹⁰ yeva ṭhito¹¹¹ palāyitum asakkonto tatth'¹¹² eva aṭṭhāsi. bodhisatto taṃ disvā¹¹² evaṃ cintesi: idāni panāham¹¹³ idh' ev' imaṃ māriṣāmi¹¹⁴ mātu pana¹¹⁵ jīvitaṃ na labhissāmi, mayham¹¹⁶ eva sīlabhedo bhavissatī¹¹⁷ ti.¹¹⁸ evaṇ ca pana cintetvā¹¹⁹ sappāṃ evaṃ āha: bho sappā tvam eva mayhaṃ mātu maraṇakaraṇena yaṃ dosam akāsi¹²⁰ taṃ te¹²⁰ dosam khamāni. yathā ca te jīvitaṃ laddhaṃ¹²¹ tathā mayhaṃ mātā jīvitaṃ labhatu. tvaṇ¹²² ca yathāsukhaṃ yāhī ti¹²³ vatvā¹²⁴ mātu santikaṃ gantvā¹²⁵ kalunaṃ¹²⁶ paridevanto imaṃ¹²⁷ gātham āda:

- 11 hā¹²⁸ hā amma āgacchāmi, piyaputto tav' antikaṃ,
uṭṭhahitvā yathā pubbe, piyaputtā ti maṃ vuyā ti.¹²⁸

evaṃ¹²⁹ paridevitvā¹²⁹ mātu samīpe nisinno va¹³⁰ koci me amma doso atthi khamāhi tan ti vatvā taṃ taṃ vilapamāno* paridevanto imā gāthāyo abhāsi:¹³⁰

- 12 ammā'nicco¹³¹ vyaṃ(o)dhammo tuyhaṃ mayhañ ca pāpuṇi,
viyogo ca tayā mayhaṃ, kiṃ nu jahāsi tvaṃ mamaṃ.¹³¹
- 13 imamhi¹³² naṃ padesaṃhi, rattikāle amānuse,
sabhaye khetasālāyaṃ, kathaṃ kāhāmi te kamma.¹³²
- 14 uddharissāmi te sīsaṃ, pāde ko uddharissati?
pāde ce uddharissāmi, sīsaṃ ko uddharissati?
- 15 so¹³³ 'haṃ amma idh' āgantvā, kiṃ te kammaṃ karissāmi.¹³³
evañ cāsi maraṇaṃ pattā, kathaṃ jhāpemi¹³⁴ taṃ¹³⁵ idha.
- 16 ko ca devo manusso vā, yakkho cāpi mahiddhiko,
moceti maṃ ito dukkhā, te me¹³⁶ karontu¹³⁷ saraṇaṃ.
- 17 ākāsaṭṭhā ca bhūmaṭṭhā,¹³⁸ devatāyo karontu me.
saraṇaṃ idha tā¹³⁹ sabbā,¹³⁹ kathaṃ kāhāmi te ammā ti.

tasmiṃ khaṇe¹⁴⁰ Sakkassa bhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko devānam¹⁴¹ indo¹⁴¹ imaṃ gātham āha:

- 18 ko nu devo manusso vā, sammā pūresi puññañ ca,¹⁴²
dānaṃ vā brahmacariyaṃ, so maṃ kampesi¹⁴³ āsanā ti.

tadā Sakko taṃ kāraṇaṃ nātvā¹⁴⁴ attānaṃ¹⁴⁵ brāhmaṇavesaṃ¹⁴⁵
nimminivā maggamūḷho¹⁴⁶ viya puriso¹⁴⁷ bodhisattassa khetasālasamī-
paṃ gantvā evam āha: tāta¹⁴⁸ tvaṃ Bārāṇasīgamanamaggam¹⁴⁹ ācikkhāhī
ti.¹⁵⁰ kiṃ pana tvaṃ sāmi idhāgato ti. maggamūḷho tātā ti. ahaṃ tāta
ekako va dūraṭṭhānato āgato 'mhī ti. ath' assa bodhisatto maggam ācikkhi.
eso sāmi maggo Bārāṇasīgatamaggo.¹⁵¹ ito pana tvaṃ tena¹⁵² maggena¹⁵³
gacchāhī ti. brāhmaṇo¹⁵⁴ āha:¹⁵⁴ idha¹⁵⁵ tvaṃ tāta kiṃ karosī ti.¹⁵⁵
matā¹⁵⁶ me brāhmaṇa* sappena datṭhā kālaṅkatā,¹⁵⁷ idh' evāhaṃ
socanto¹⁵⁸ paridevanto vasāmi ti. atha bodhisatto¹⁵⁹ brāhmaṇo nāma
nānāvidhaṃ mantāṃ jānāti, idāni taṃ pucchissāmi ti¹⁶⁰ cintetvā¹⁶¹
gātham āha:

- 19 kiṃ¹⁶² tvaṃ mantāṃ vijānāsi, jīvitatthāya osadhaṃ,
anukampāya me mātu, dehi mantañ ca brāhmaṇā ti.¹⁶²

brāhmaṇo¹⁶³ āha: tāta¹⁶⁴ ahaṃ mantam eva jānāmi. api ca kho me¹⁶⁵
osadho¹⁶⁶ n' atthi. sace¹⁶⁷ me tvaṃ manussahadayamaṃsaṃ dassasi,
evaṃ me¹⁶⁷ mantena osadhaṃ katvā niyatam eva tuyhaṃ mātu jīvitaṃ
dassāmi ti. bodhisatto¹⁶⁸ āha:¹⁶⁹ brāhmaṇa tvaṃ yaṃ¹⁷⁰ yaṃ icchasi,¹⁷⁰
sīsaṃ vā cakkhuṃ vā hadayaṃ vā lohitaṃ vā taṃ taṃ tuyhaṃ dassāmi ti.
tena¹⁷² hi tāta hadayaṃ me dehī¹⁷² ti. atha¹⁷³ mahasatto attano hadayaṃ
chinditukāmo satthakaṃ pariyesamāno ākāsam olokento imaṃ gātham āha:

- 20 suṇantu vacanaṃ bhonto, devakaya idh' āgatā,
te ca maṃ anukampāya, pātentu satthakaṃ mamā ti.

taṃ khaṇaññeva bodhisattassa kataññutānubhāvena tejena sabbe ākāsatṭhadevā¹⁷⁴ nānāratanaṅgicittarajjuyā¹⁷⁵ ekaṃ satthakaṃ bandhitvā ākāsatō otāretvā tass' eva purato ṭhapenti.¹⁷⁶ atha bodhisatto taṃ satthakaṃ¹⁷⁷ hatthena¹⁷⁸ gaṇhanto devagaṇe viññāpeti:¹⁷⁹ bhonto devatāyo¹⁸⁰ iminā me hadayadānena cakkavattisampatti-ādayo¹⁸¹⁻¹⁸² na* patthemī, api ca¹⁸³ me hadayadānasaṅkhātāṃ dānavaraṃ sabbaññutaññāṇassa paccayo hotū¹⁸⁴ ti. evañ ca pana vatvā¹⁸⁵ devatāyo¹⁸⁶ attano hadayadānam anumodāpento imaṃ gāthattayam¹⁸⁷ āha:

- 21 modantu hadayaṃ bhonto, devakāyā idh' āgatā,
brāhmaṇassa mayā dinnaṃ, mātuyā¹⁸⁸ hadayaṃ hotu.¹⁸⁸
22 hadayaṃ¹⁸⁹ eva me dinnaṃ,¹⁸⁹ mātuyā hadayaṃ hotu,
tañ ca dānaṃ¹⁹⁰ mahapphalaṃ, bodhiyā yeva kāraṇā.
23 na me dessaṃ imaṃ dānaṃ, sabbaññutaṃ pī(i)yaṃ mayhaṃ,
tenāhaṃ¹⁹¹ hadayaṃ dammi,¹⁹¹ anumodatha taṃ mamā ti.

evañ ca pana vatvā mahāsatto¹⁹² attano uraṃ bhindanto¹⁹³ paṭhamam adhiṭṭhānapāramiṃ puretukāmo idāni me¹⁹⁴ hadayaṃ chindissāmi, imasmiṃ sarīre lohitādayo jegucchakuṇapā¹⁹⁵ mā bahi nikkhamantū ti adhiṭṭhahitvā¹⁹⁶ cittaṃ daḥhaṃ katvā uraṃ bhinditvā¹⁹⁷ hadayaṃ chetvā brāhmaṇassa hatthe ṭhapesi.¹⁹⁸ brāhmaṇo¹⁹⁹ āha: tāta mahāpurisa tuyhaṃ mātu²⁰⁰ jīvitadāne mayhaṃ bhāro hotu. idāni pana tvam eva mama hatthato imaṃ hadayaṃ gahetvā tava mātu mukhe ṭhapehi. ahaṃ pana²⁰¹ tena hadayena mannaṃ sajjhāyissāmī ti. atha mahāsatto²⁰² taṃ²⁰³ gahetvā mātu mukhe ṭhapesi.²⁰⁴ atha²⁰⁵ brāhmaṇo attano Sakkānubhāvena²⁰⁶ hadayaṃ paṭicchādetvā amatodakaṃ gahetvā matasarīre²⁰⁷ abhisiñci. atha bodhisattassa mātā²⁰⁸ attano jīvitaṃ paṭilabhivā suppabuddho²⁰⁹ viya pabujjhitvā utṭhāy²¹⁰ āsanā nisīdi. atha mahāsatto somanassajāto mātu pāde vāditvā mātaram āpucchanto imaṃ gāthādvayam āha:

- 24 āpucchāmi tvam amma, dassāmi²¹¹ te hadayaṃ mama;
iminā puññakammaena, buddho hessam anāgate.²¹¹
25 *iddha ce tvam imaṃ rattiṃ, passāhi maraṇaṃ mama,
paridevasi tvam amma,²¹² mayhaṃ mukham adassanā ti.

evañ ca pana vatvā mahāsatto tath' eva patito kālam akāsi. ath' assa mātā attano²¹³ piyaputtaṃ²¹⁴ mataṃ disvā²¹⁴ paridevantī²¹⁵ imā gāthāyo āha:

- 26 hā hā tāta piyaputta, labhāmi taṃ piyaṃ mama,
idha tuyhaṃ pitā n' atthi, kathaṃ kāhāmi puttaka.²¹⁶
27 khuppipāsāya piḷitā, idh' ev²¹⁷ āhāraṃ harāmi.²¹⁷
ko me dassati²¹⁸ āhāraṃ,²¹⁹ ko me²²⁰ puññaṃ karissati.

- 28 tvañ²²¹ ca me saraṇam āsi,²²¹ parāyano ca tvaṃ mama,
idhāhaṃ dukkhitā amhi, ko me dukkhaṃ vinodati.
29 sammājīvo ca tvaṃ putta,²²² kataññū ca samāhito,
idha maṃ upagacchāhi, sabbapuññakaro²²³ sadā.²²³
30 tena puññena bho tāta, sāhaṃ dukkhena pīlitā,²²⁴
mocesi²²⁵ maṃ sadā dukkhā, khippaṃ mocem(h)i dukkhato.²²⁵
31 sā²²⁶ nūna kappanā (kapaṇā) ahaṃ ciraṃ rattāya rujjāmi,
aḍḍharatte va ratte vā, nadī va avasussāmi.²²⁶
32 sā²²⁷ nūna kappanā (kapaṇā) ahaṃ, puttasokena rodantī,
sussāmi sabbadā khippaṃ, kunnadī va anuddakā.²²⁷
33 sā²²⁸ nūna kappanā (kapaṇā) ahaṃ, anāthā dāni dukkhitā,
idh' eva taṃ mataṃ disvā, kathaṃ jīvāmi ekikā.²²⁸
34 dukkhitā ca ahaṃ tāta, kappanā ca varākiyā,
aputtakā va ekikā, kathaṃ²²⁹ jīvāmi puttakā ti.²²⁹

evañ²³⁰ ca sā paridevitvā²³⁰ cintesi: porāṇakasappurisā²³¹ pana²³¹
attano saccavacanena²³² paresaṃ jīvitam dadanti.²³³ yaṃ nūnāhaṃ
saccavacanam kareyyan ti.²³³ cintetvā ca pana sā²³⁴ pācīnadisābhimu-
khā²³⁵ añjaliṃ paggahetvā²³⁶ saccavacanam karontī²³⁷ imā gāthāyo āha:

- 35 yato sarāmi attānaṃ, yato pattāsmi viññutaṃ,²³⁸
kunthakippilimattam²³⁹ pi, na hanāmi kadāci pi:
etena saccavajjena,²⁴⁰ putto me ajja jīvatu.
36 kākaṇikamattam²⁴¹ pi ca, na gaṇhāmi adinnakaṃ:
etena saccavajjena, putto me ajja jīvatu.
37 parajāraṃ²⁴² na gaccheyyaṃ, musāvādaṃ na bhāsi 'haṃ:²⁴³
etena saccavajjena putto me ajja jīvatu.
38 surāmajjaṃ na pīvāmi,²⁴⁴ sīlaṃ me parisujjhati:
etena saccavajjena putto me ajja jīvatu.
39 putto me* hadayaṃ deti, pāpehi ca visujjhati:
sadā lokahitatthāya, pattheti bodhim uttamaṃ.
40 dānarato²⁴⁵ ca me putto, sīlesu paripūrako:²⁴⁵
etena saccavajjena putto me ajja jīvatū ti.

tassā pana saha²⁴⁶ saccakathanā²⁴⁷ Sakko²⁴⁷ attano Sakkānubhāvena
amatodakaṃ gahetvā mahāsattassa²⁴⁸ matasarīre²⁴⁸ abhisiñci. atha mahā-
satto²⁴⁹ attano jīvitam paṭilabhivā²⁵⁰ arogo²⁵¹ hutvā vuṭṭhāy²⁵² āsanā²⁵³
nisīdi. ath²⁵⁴ assa mātā tam āliṅgetvā²⁵⁵ sīsaṃ cumpitvā jīvitam²⁵⁶ me
piyaputta laddhan²⁵⁶ ti vatvā tuṭṭhacittā²⁵⁷ aṭṭhāsi. ath²⁵⁸ ete ubho
pamuditacittā hutvā nisinne disvā²⁵⁸ Sakko brāhmaṇavesam²⁵⁹ jahitvā²⁵⁹
dibbattabhāvena jalanto taruṇasūriyo viya obhāsanto²⁶⁰ ākāse ṭhito
sakalakhettasālavanādīni²⁶¹ ekobhāsaṃ karonto tesam²⁶² attano Sakka-
bhāvam²⁶² ācikkhanto imaṃ gāthadvayam āha:

- 41 Sakko 'ham asmi devindo, āgato tava santike,
pūretuṃ pāramī tuyhaṃ,²⁶³ mā pamajja parakkama.²⁶³
42 sādhu²⁶⁴ tuyhaṃ sadā hotu, yaṃ nāṇaṃ patthitaṃ tayā,²⁶⁴
taṃ tvaṃ labhasi 'nāgate, buddho loke bhavissasī ti.

evañ ca pana vatvā²⁶⁵ tesam ovādaṃ dento²⁶⁶ imā gāthāyo āha:

- 43 dhammaṃ carāhi bho amma, puttapiyena (piyaputtena) attano,
idha²⁶⁷ dhammaṃ caritvāna saggatṭhānaṃ²⁶⁷ gamissasi.
44 dhammaṃ carāhi bho tāta, mātupemena attano,
idha²⁶⁸ dhammaṃ caritvāna²⁶⁸ saggatṭhānaṃ gamissasi.
45 evaṃ tumhe dhammaṃ pūretvāna,²⁶⁹
dhammo²⁷⁰ suciṇṇo sukham āvaha(ā)ti.
es' ānisaṃso dhammo(e)²⁷¹ suciṇṇe,²⁷²
na duggatiṃ gacchati dhammacārī.
46 devā²⁷³ Indādayo sabbe, aññe ca tidivaṃ gatā,
dhammesu ca* suciṇṇā va, anubhonti sukhaṃ varaṃ.²⁷³
47 idha bhonto ubho tumhe, appamādā bhavissatha.
tumhe dhammaṃ pūretvāna, saggam eva gamissathā ti.

evañ ca pana tesam ovādaṃ datvā²⁷⁴ Sakko sakatṭhānam eva gato.²⁷⁵
tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 48 idaṃ²⁷⁶ vatvāna devindo, ovādetvāna te ubho,
agamāsi sakaṃ ṭhānaṃ, devalokaṃ Sujampatī ti.²⁷⁶

tato paṭṭhāya²⁷⁷ ubho mātāputtā²⁷⁸ appamādā hutvā²⁷⁹ yāvatāyukaṃ
ṭhatvā²⁸⁰ tato cutā devaloke yeva nibbattiṃsu. Satthā²⁸¹ imaṃ dhamma-
desanam āharitvā evañ²⁸² ca pana bhikkhave porāṇakapaṇḍitā pi mātā-
pitūnam atthāya attano jīvitaṃ pariccajiṃsu yevā ti vatvā²⁸² jātaṃ
samodhānento osānagāthāyo²⁸³ āha:

- 49 tadā eso mahāseṭṭhi, dhanavā yasavā²⁸⁴ tathā.²⁸⁴
Bārāṇasyaṃ vasanto ca, Sāriputto idāni 'si.
50 Brāhmadatto mahārājā, Ānando va idāni 'si.
tadā²⁸⁵ Sakko devarājā,²⁸⁵ Anuruddho idāni 'si.
51 mahāpurisamātā²⁸⁶ ca,²⁸⁷ Mahāmāyā idāni 'si.
mahāpurisapītā²⁸⁸ ca,²⁸⁹ Suddhodano idāni 'si.
52 nāgarā²⁹⁰ pana te sabbe,²⁹⁰ janakāyā ca negamā.
mam'²⁹¹ eva parisā āsuṃ, sāsanaparipūrakā.²⁹¹
53 Sammājīvakumāro tu,²⁹² lokanātho udapādi.²⁹²
atigāravacittena,²⁹³ evaṃ dhāretha jātaṃ ti.

Sammājīvakumārajātaṃ tatiyaṃ niṭṭhitaṃ.²⁹⁴

[*M B-13] ¹ M mātāpitūnaṃ santikam āgantvā tesaṃ ca bhattabhojanaṃ deti. so bhikkhu sayam piṇḍāya caranto bhattaṃ labhamāno tesaṃ santikam āgantvā bhattena te pucchitvā attano bhattāvesesaṃ bhuñjati. ² M z laddhaṃ. ³ M x. ⁴ M -ggenten' eva. ⁵ R upaṇḍupa- ⁶ R sampa- ⁷ M āvuso byādhi n'atthi. api ca kho attano mātāpitūnaṃ paṭijaggita-ussukken' eva mahāb(p)alibodho me atthī ti. te bhikkhū āhaṃsu: āvuso Satthā saddhādeyyavattum vinipātetum na deti tvam pana saddhādeyyavattum gahetvā . . . eva karosī ti. ⁸ M z pana bhikkhū tesaṃ vacanaṃ suṇanto. ⁹ M lajjāya sampanno attano. ¹⁰ M z atha. ¹¹ M x. ¹² M z santikam gantvā. ¹³ M taṃ. ¹⁴ M z bhante asuko nāma bhi. saddhā. va. ga. gihīnam eva posesi. ¹⁵ M tesaṃ vacanaṃ sutvā Satthā. ¹⁶ M z so pana bhagavantam āha. ¹⁷ M z atthi yeva taṃ bhante. ¹⁸ M z Satthā taṃ bhikkhum pucchi. kiṃ pana bhikkhu so gihino tuyhaṃ me (?) hotī ti. so evam āha: bhante so gihino mayhaṃ mātāpitā yeva hotī ti. taṃ sutvā Satthā tassa ussāhaṃ janetum. ¹⁹ M z ti tikkhattum sādhu-kāraṃ datvā. ²⁰ M tumhe va. ²¹ M paṇḍitānaṃ. ²² M z hoti. ²³ M x. ²⁴ M -ṇḍito. ²⁵ M pana attano. ²⁶ M -jātī. ²⁷ M -sināmake nagare. [*M A-14] ²⁸ M z saṃsāre saṃsaranto. ²⁹ M z eva nagare. ³⁰ M jātāya mātuyā kucchimhi dasamāse paṭipunṇe mātuyā kucchito nikkhamitvā pana so bodhisatto. ³¹ M vaḍḍhito. ³² M z attano. ³³ M z jīvitam. ³⁴ M tasmā bodhisattassa. ³⁵ M karimsu. ³⁶ M z pana Sammājīvakumāro. ³⁷ M -niyyo. ³⁸ M sabbadā puñṇakammābhirato. ³⁹ M sammājīvitam. ⁴⁰ M z attano kataññukataveditāya. ⁴¹ M mātāpitāro poseti. evaṃ ca mātāpituposanakammen' eva ciraṃ kāle gate. ⁴² M Sammā-ssa pitā kenaci byādhinā paripīḷito. ⁴³ M tadā Sammā. attano pitu santikam gantvā tatth' eva matam pitaram. ⁴⁴ M z mahāparidevanasaddena.

⁴⁵ M -mam gā-. ⁴⁶ M kiṃ jahāsi mam ekaṃ. ⁴⁷ M kiṃ karissāmi te tātā ti. ⁴⁸ M Sammā-. tatth' eva mātāpitukaḷevaram upaguhitvā mayhaṃ pitā mato ti vatvā. ⁴⁹ M gāthāyo. ⁵⁰ M āha. ⁵¹ M mātuyā ca mayā sadā. ⁵²⁻⁵² M anukampāyi mam kataṃ, khamāhi tava santike; aparādham mayā kataṃ hoti me kaḷevaram. ⁵³ M āgato. ⁵⁴ M z vatvā mahāsatto attano pitu kaḷevaram upaguyhitvā tam. ⁵⁵ M citamatthake. ⁵⁶ M aggim. ⁵⁷ M atha mahāsatto attano. [*M B-14] ⁵⁸ M sukhatthāya mama pituno. ⁵⁹ M z third line: appamāt(d)āsi tvam ciraṃ dīghāyukā mayā sadā ti. ⁶⁰ M khettakāsi-. ⁶¹ M bhati-; R bhatta-. ⁶²⁻⁶² M yācāmi 'haṃ vette sāmi, kātum kammaṃ purisehi; taṃ te kammaṃ karitvāhaṃ, bhattaṃ labbhāmi bhuñjitum; dehi tvam bhattabhojanaṃ mayhaṃ samātuyā sadā ti. ⁶³ M -kule santike ṭhatvā bhaticammaṃ labhitvā gahetvā mātu santikam āgantvā. ⁶⁴ M z attano. ⁶⁵ M atidaḷhaṃ viriyasampannam eva bodhisattam passanto. ⁶⁶ M ten' eva saddhim āmantento. ⁶⁷⁻⁶⁷ M vasāhi tāta santike, mayhaṃ kammaṃkātum sadā; dadāmi bhattabhojanaṃ, tuyhaṃ ca mātuyā niccam; kammaṃ karohi vette ca labhāhi tvam dhanam mamā ti. ⁶⁸ M taṃ sutvā bo-. ⁶⁹ M paramam eva mahāseṭṭhino purisehi saddhim khetto. ⁷⁰ M attano bhāgakkhattam gantvā mātusantikam āgantvā mātu gehe attano dhanam ṭhapetvā. ⁷¹ M x. ⁷² M x. ⁷³ M tattha tatth' eva sassarakkhanatthāya tvam mayā saddhim. [*M A-15] ⁷⁴ M taṃ sutvā mātā. ⁷⁵ M tatth' eva. ⁷⁶ M -paccaṇādi-. ⁷⁷ M z tatth' eva. ⁷⁸ M z attano. ⁷⁹ M paccaṇabhataṃ bhojāpetvā mātuyā mukhavikkhālanūdakaṃ ca hatthadhovanūdakaṃ ca datvā sayam mātaram vanditvā tattha tatth' eva khetto. ⁸⁰ M z attano. ⁸¹ M x. ⁸² z idh' eva tvam vassāhī ti evaṃ ca. ⁸³ M mātuyā. ⁸⁴ M vihāsi. ⁸⁵ M so panāsiviso attano āhāram pariyesanattāya vammikato nikkhamitvā ito c' ito ca vicaritvā yāva.

⁸⁶ M attano vasanaṭṭhāne khettsālāyaṃ sayantā niddābhāven' eva attano pāde pasārentā taṃ pādaṃ tassa āsivissa piṭṭhiyā nesi. taṃ khaṇaṃ yeva so āsiviso pakkhipitvā tassā pāde ḍasi.
⁸⁷ M sappadaṣadaṭṭhamatte yeva bodhisattassa mātā tato vuṭṭhāya adho va cammavattakam (?) nisīditvā visavegemhā pakaten' eva attano sabhāvaṃ sandhāretum asakkontī puttam anussarantī. ⁸⁸ M tvam eva me. ⁸⁹ M sammā.
⁹⁰ M āgacchāhi khippatarā.
⁹¹ R 'ppahatā. [*M B-15] ⁹² M x.
⁹³ M vatvā sā mātā aho vata idhāgato mama putto maraṇaṃ maṃ passanto.
⁹⁴ M mayā vinā idh' evā ti. ⁹⁵ M x.
⁹⁶ M vacanam. ⁹⁷ M palāsa-
⁹⁸ M Sammājīvakumāro.
⁹⁹ M z khettato āgato.
¹⁰⁰ M z ukkhipitvā sīse taṃ ṭhapetvā mātuyā vasanakhettasālam.
¹⁰¹ M z attano attano.
¹⁰² M mukhe assāsapassāsaṃ natthibhāvaṃ nātvā.
¹⁰³ M sakamātusarīraṃ nīlavaṇṇaṃ.
¹⁰⁴ ayaṃ. ¹⁰⁵ M z ca. ¹⁰⁶ M gahetvā.
¹⁰⁷ M pariyesitukāmo. ¹⁰⁸ M palāsa-
¹⁰⁹ M palāsa-. ¹¹⁰ M -majjhe.
¹¹¹ M z tato. ¹¹² tatth' eva ṭhitam sappam passanto bodhisatto.
¹¹³ M z sajīvitam imaṃ sappam.
¹¹⁴ M māre-. ¹¹⁵ M x.
¹¹⁶ M sacāham taṃ māressāmi mayham.
¹¹⁷ M hoti. ¹¹⁸ M z mātā va marissati pāṇivadho ca me hotī ti.
¹¹⁹ M z mahāsatto palāsapuñjasamīpe ṭhāne ṭhito tatth' eva ṭhitam.
¹²⁰ M karosi, idāni pana taṃ tuyham.
¹²¹ M labhasi. ¹²² M x.
¹²³ M z evaṇ ca ten' eva sappena saddhim.
¹²⁴ M āmantetvā. ¹²⁵ M punāgato.
¹²⁶ M x. ¹²⁷ M x.
¹²⁸⁻¹²⁸ M hā hā amma tav' antikam, āgacchāmi yathā pubbe; utṭhahisi mayā saddhim, kathehi vacanam sadā ti.
¹²⁹ M tadā bodhisatto attano.
¹³⁰ M bho amma ko ca doso tava santike maya kato hoti mamaṃ taṃ dosaṃ khamāhi evaṃ sadā ti vatvā imā gāthāyo āha. [*M A-16]
¹³¹⁻¹³¹ M bho amma aniccadhammo, pāpuṇā vata amhākam; viyogo ca tayā gato, kiṃ tvam jahāsi maṃ sadā.
¹³²⁻¹³² M idhāham bahinagare, rattikāle

amānuse; sassakhette sālāyaṃ, katham g(k)āhāmi te kamman.

¹³³⁻¹³³ M so 'ham amma idhagato, kiṃ karissāmi te kammam.

¹³⁴ M jhapessāmi. ¹³⁵ M tvam.

¹³⁶ M so. ¹³⁷ M karoti.

¹³⁸ M bhummaṭṭhā. ¹³⁹ M sabbadā.

¹⁴⁰ M z pana. ¹⁴¹ M attanā saddhim āmantento. ¹⁴² M vā. ¹⁴³ M kampeti.

¹⁴⁴ M z saggato otarivā.

¹⁴⁵ M brāhmaṇavesana attānaṃ.

¹⁴⁶ M -ḷhako. ¹⁴⁷ M hutvā.

¹⁴⁸ M z purisa. ¹⁴⁹ M z mayham.

¹⁵⁰ M z taṃ sutvā bodhisatto āha.

¹⁵¹ M sāmi tvam koci idh' āgato kiṃ nāmo sī ti. atha Sakko brāhmaṇavesadhāro bodhisattam āha: bho purisa, aham brāhmaṇo maggamūḷho idh' āgato 'mhī ti. taṃ sutvā bodhisatto tassa maggam ācikkhissāmi brāhmaṇa eso maggo Bārāṇasigamanamaggo hoti.

¹⁵² M ten' eva. ¹⁵³ M z yathāsukham.

¹⁵⁴ M atha so brāhmaṇo puna bodhisattam pucchi. ¹⁵⁵ M tāta purisa tvam idh' eva kiṃ rodasī ti.

¹⁵⁶ M taṃ sutvā bodhisatto āha: sāmi brāhmaṇa, mayham mātā. [*M B-16]

¹⁵⁷ M kālam akāsi tasmā.

¹⁵⁸ M z evaṃ. ¹⁵⁹ M z cintesi.

¹⁶⁰ M z bodhisatto tena saddhim.

¹⁶¹ M āmantetvā imaṃ.

¹⁶²⁻¹⁶² M kiṃ brāhmaṇa mantam jānāsi, anukampāya me mātu jīvitatthāya osatham; dehi mantaṃ ca puññato ti.

¹⁶³ M z taṃ sutvā so. ¹⁶⁴ M bho purisa.

¹⁶⁵ M mama santike tena mantena tāta.

¹⁶⁶ M osatham.

¹⁶⁷ M idāni panāham tava mātu jīvitadānatthāya mantam te dassāmī ti. tassa vacanam [suttvā] mahāsatto āha: mahābrāhmaṇa, eko vāham imsmiṃ bahinagare rattikāle vasanto kuto osatham labhissāmi. ten' eva mantena tayā katam osatham kathehī ti. so pana brāhmaṇo āha: bho purisa, tvam mayham eva sace manussahadayaṃ maṃsam labhissati ten' evāham. ¹⁶⁸ M z taṃ sutvā.

¹⁶⁹ M z sāmi mahā-.

¹⁷⁰ M evaṃ yad icchasi tvam taṃ labhissasi. api ca kho tvam yaṃ yaṃ icchasi

¹⁷¹ M maṃsam.

¹⁷² M atha so brāhmaṇo āha: tena hi mahāpurisa aham tava mātu jīvitam dassāmi khippam evā ti.

¹⁷³ M tadā. ¹⁷⁴ M ākāsathadevatā.
¹⁷⁵ M nānāvidha-. ¹⁷⁶ M tha-.
¹⁷⁷ M z passanto attano. ¹⁷⁸ M z taṃ.
¹⁷⁹ M -pento evam āha. ¹⁸⁰ M devagaṇā.
¹⁸¹ M cakkavattirāja-.
¹⁸² M mārasampatti-brahmasampattiṃ ca
 paccekabuddhabhāvaṃ ca sāvakaṭābhāvaṃ
 ca pi. [*M A-17]
¹⁸³ M z kho pana idaṃ.
¹⁸⁴ M z iminā va dānena anāgate vāhaṃ
 saṃsāradukkhato sadevakam lokam mo-
 cessāmi ti. ¹⁸⁵ M x mahāsatto.
¹⁸⁶ M devagaṇe. ¹⁸⁷ M gāthā tatiyaṃ.
¹⁸⁸ M jīvitatthāya mātuyā.
¹⁸⁹ M hadayaṃ me dinnam bhonto.
¹⁹⁰ M mahādānaṃ.
¹⁹¹ M tasmā dadāmi hadayaṃ.
¹⁹² M z sayam eva tena satthena.
¹⁹³ M bhinditvā. ¹⁹⁴ M evāhaṃ.
¹⁹⁵ M jegucchapāṇā.
¹⁹⁶ M vacanena attano.
¹⁹⁷ M z ten' eva satthakena. ¹⁹⁸ M adāsi.
¹⁹⁹ M so pana brāhmaṇo taṃ hadayaṃ
 gahetvā. ²⁰⁰ M -dānakaraṇabhāvo.
²⁰¹ M x. ²⁰² M bodhisatto.
²⁰³ M attano. ²⁰⁴ M -peti.
²⁰⁵ M tasmim khāṇe so.
²⁰⁶ M z eva taṃ.
²⁰⁷ M tatth' eva matāya tassā sarīre taṃ
 amatodakam. ²⁰⁸ M z puna.
²⁰⁹ M -ddham. ²¹⁰ M tatth' eva āsane.
²¹¹⁻²¹¹ M jīvitam c' ajja dassāmi, pūretvā
 pāramidhammaṃ; buddho hessāmi 'nā-
 gate. [*M B-17]
²¹² M sadā. ²¹³ M tatth' eva.
²¹⁴ M patitaputtam disvā upaguyhitvā.
²¹⁵ M -devantā. ²¹⁶ M sabbadā.
²¹⁷ M evāhaṃ viharāmi. ²¹⁸ M deti.
²¹⁹ M bhojanam. ²²⁰ M ci.
²²¹ M tvaṃ ve karosi me saraṇam.
²²² M sadā.
²²³ M sabbam puñṇam mama karo.
²²⁴ M -jito.
²²⁵⁻²²⁵ M khippam mocāmi dukkhato,
 mocesi maṃ dukkhā sadā.
²²⁶⁻²²⁶ M x. ²²⁷⁻²²⁷ M x.
²²⁸⁻²²⁸ M idān' eva taṃ matam disvā,
 anāthā dāni dukkhitā; katham jīvāmi
 ekikā. ²²⁹ M jīvāmi idha kena vā ti.
²³⁰ M evam mahāparidevena saddena sā
 mātā tatth' eva nisinnā samaṃ.
²³¹ M pubbe va jātā sappurisā pana.
²³² M -vacanakathanena.
²³³ M labhayanti. tenāhaṃ purecārikam

saccavacanam eva karissāmi tato mayhaṃ
 saccavacanakathane putto jīvitam labhi-
 ssatī ti. ²³⁴ M z mātā.
²³⁵ M z attano sirasi. ²³⁶ M -hyitvā.
²³⁷ M kathentī. ²³⁸ M yobbanam.
²³⁹ M -kipila-.
²⁴⁰ M saccavajena (throughout).
²⁴¹ M -kākanika-. ²⁴² M parajāyam.
²⁴³ M bhāsissam.
²⁴⁴ M pivāmi. [*M A-18] ²⁴⁵ M x.
²⁴⁶ M saccagāthāsamaṃ taṃ khāṇāṃ eva.
²⁴⁷ M z brāhmaṇavesadharo.
²⁴⁸ M Sammājī-. ²⁴⁹ M pana.
²⁵⁰ M z suppabuddho viya pabujjhitvā.
²⁵¹ M ārogo. ²⁵² M z tatth' eva.
²⁵³ M āsane mātuyā saddhim.
²⁵⁴ M tadā bodhisattassa. ²⁵⁵ M z tassa.
²⁵⁶ M ajj' eva jīvitam me laddham piya-
 puttakā.
²⁵⁷ M pītipamuditahadayā tatth' eva.
²⁵⁸ M tatth' evāsane te ubho passanto.
²⁵⁹ M brāhmaṇavesadharo yeva taṃ vesam
 pajjahanto. ²⁶⁰ M x.
²⁶¹ M sālalatāṅkuram
²⁶² M Sakkattānam tass' eva Sammāji-
 vakumārassa.
²⁶³ M pasamsāmi ca taṃ sadā.
²⁶⁴⁻²⁶⁴ M sādhu homi tuyham sāmi,
 pañṇānam patthitam tāya.
²⁶⁵ M z Sakko devarājā.
²⁶⁶ M datvā dadanto.
²⁶⁷ M putta piyam karitvā tvaṃ saggam
 yeva. ²⁶⁸ M mātupemaṃ pūretvā tvaṃ.
²⁶⁹ M pūrento. ²⁷⁰ M dhamme.
²⁷¹ M dhammena.
²⁷² R suciṇṇo. [*M B-18]
²⁷³⁻²⁷³ M Indādayo sabbe devā, anubhonti
 sukham varam; dhamme suciṇṇam sadā.
²⁷⁴ M z te āpucchitvā. ²⁷⁵ M agamāsi.
²⁷⁶⁻²⁷⁶ M idaṃ vatvā devarājā, ubho ete
 saggakāyam; uggacchanto anubhoti suk-
 ham sadā. ²⁷⁷ M z te. ²⁷⁸ M x. ²⁷⁹ M x.
²⁸⁰ M thitā. ²⁸¹ M z pana. ²⁸² M x.
²⁸³ M -tham. ²⁸⁴ M c' eva yasavā.
²⁸⁵ M devānam indo so Sakko.
²⁸⁶ M purisassa mātā. ²⁸⁷ M x.
²⁸⁸ M -ssa pitā. ²⁸⁹ M x.
²⁹⁰ M nāgarādayo sabbe te.
²⁹¹ M so puñṇakāmo santicitto sambu-
 ddho 'haṃ tathāgato lokanātho idāni 'si.
²⁹² M x.
²⁹³ M z sabbadā ca sabbe tumhe patthento
 vividham sukham.
²⁹⁴ R x.

[I-4] ARINDAMAJĀTAKA (4)

suppaṇṇaṃ me manorathaṃ¹ ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto attano dānapāramim ārabba katesi. ekadivasaṃ hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathaṃ samuṭṭhapesuṃ: aho vata āvuso amhākaṃ Satthuno² dānapāramī-ānubhāvo. tena dānapāramī-ānubhāvena sabbaññubhāvappatto² devamanussānam ariyamaggaṃ detī³ ti.⁴ Satthā⁵ āgantvā⁶ varabuddhāsane nisīditvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā ti 'vutte, na bhikkhave idān' eva,⁷ pubbe pi⁸ dānena atitto⁹ 'mhi¹⁰ ti vatvā* tuṅhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte¹¹ bhikkhave Sucinagare¹² Arindamo nāma rājā¹³ rajjaṃ kāresi. tassa pana rañño aggamaheṣī Suvāṇṇagabbhā nāma soḷasasahassānaṃ khattiyakaññānaṃ¹⁴ jeṭṭhakā ahosi. tadā Arindamo rājā catūsu nagara-dvāresu c' eva nagaramajjhe ca nivesanadvāre cā ti chasu¹⁵ ṭhānesu¹⁶ chadānasālāyo kārāpetvā devasikaṃ chasatasahassāni vissajjitvā¹⁷ āgatā-gatānaṃ mahājanānaṃ mahādānaṃ datvā sakalajambudīpe unnādentō¹⁸ mahāmegho viya dānavassaṃ vassāpesi. so¹⁹ ekasmiṃ divase¹⁹ paccū-sakāle paccuṭṭhāya²⁰ attano dānādīni vicinanto nirantaraṃ pītim uppādesi. so pītiyā²¹ pharaṇena pītisomanassajāto²¹ cintesi:²² ajjāham ajjhattikadānaṃ dātukāmo 'mhi. aho vata yācakā ajj' eva pāto va mama santikaṃ āgantvā²³ bāhirakadānaṃ ayācitvā²⁴ ajjhattikadānaṃ²⁵ eva yāceyyuṃ,²⁶ tesāhaṃ taṃ dassāmi. sace me koci²⁷ sīsaṃ yāceyya, tassāhaṃ me sīsaṃ chinditvā dānaṃ dassāmi. sace me koci hadayamaṃsaṃ yāceyya, tassāhaṃ me²⁸ uraṃ bhinditvā paggharantalohitabinduṃ hadayamaṃsaṃ nīharitvā²⁹ dānaṃ dassāmi. atha vā koci mama cakkhuṃ vā lohitaṃ vā maṃsaṃ vā aḍḍhasarīraṃ³⁰ vā sakalasarīraṃ³¹ vā yāceyya, tassāhaṃ taṃ taṃ sabbaṃ³² dassāmi. koci maṃ bho Arindama tvaṃ mama dāso hohī³³ ti³⁴ vadeyya³⁵ tassāhaṃ attānaṃ dāsaṃ katvā dassāmi. sace me³⁶ koci rajjaṃ yāceyya, tassāhaṃ imaṃ rajjaṃ dassāmī ti. evañ ca pan' assa sabhāvaṃ cintantassa³⁷ ānubhāvena³⁸ Sakkassa āsanam³⁹ uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko āvajjanto taṃ kāraṇaṃ nātvā tuṭṭhamānaso hutvā handāhaṃ tassa⁴⁰ dānapāramiṃ pūressāmī ti cintetvā⁴¹ attānaṃ* jīṇṇabrāhmaṇave-saṃ nimminitvā daṇḍahattho kampamānasarīro bodhisattassa purato ṭhatvā⁴² dakkhiṇahattham ukkhipitvā jayatu bhavaṃ mahārājā ti tikkhat-tuṃ vadati.⁴³ rājā taṃ disvā⁴³ amaccehi saddhim āmantento paṭhamam⁴⁴ gātham āha:

1 supuṇṇaṃ me manorathaṃ⁴⁵ dānaṃ dātum asesato,
yācakānaṃ dhanesīnaṃ, āgatānañ ca bho⁴⁶ sadā ti.

evañ ca pana vatvā rājā⁴⁷ brāhmaṇam⁴⁸ ambho brāhmaṇa⁴⁹ tvaṃ kimatthāya idh' āgato⁵⁰ ti pucchi. brāhmaṇo⁵¹ āha: mahārājō ahaṃ

jiṅṅo vuḍḍho dubbalo daliddo⁵² tuvaṃ saḥassasuvaṇṇaṃ yācituṃ⁵³ idh' āgato 'mhī ti.⁵³ atha⁵⁴ mahāsatto suvaṇṇanīdhipaṭilābho viya daliddo pītisomanassajāto⁵⁵ sādhu brāhmaṇa⁵⁶ suvaṇṇaṃ⁵⁷ te⁵⁸ dassāmī ti vatvā tassa hatthe⁵⁹ saḥassasuvaṇṇaṃ ṭhapesi.⁶⁰ ṭhāpetvā⁶¹ ca pana⁶¹ tena saddhiṃ sallapento⁶² dutiyaṃ gātham āha:

2 iminā va mahābrāhme, dānatejena sabbadā,
yaṃ yaṃ laddhuṃ ca icchāmi,⁶³ taṃ taṃ mama⁶⁴ uppajjatū⁶⁴ ti.

brāhmaṇo⁶⁵ saḥassasuvaṇṇaṃ gahetvā tato nikkhamanto⁶⁶ viya hutvā puna nivattitvā⁶⁷ rājānam⁶⁸ evam⁶⁹ āha: mahārāja⁷⁰ amhākaṃ gehaṃ dubbalaṃ ducchannaṃ. tattha imaṃ suvaṇṇaṃ ṭhāpetum ayuttaṃ. tasmā imaṃ suvaṇṇaṃ tava santikā ṭhāpetuṃ yācāmi.⁷⁰ yadā⁷¹ me iminā* suvaṇṇena kiccam⁷² atthi tadā⁷³ taṃ⁷⁴ gahessāmī⁷⁵ ti. rājā⁷⁶ āha: sādhu mahābrāhmaṇa idhāhaṃ⁷⁷ tava⁷⁷ suvaṇṇaṃ rakkhāmi. yadā icchasi tadā gaṇhāhī ti. atha Sakko⁷⁸ tato nikkhamitvā⁷⁹ jiṅṅabrāhmaṇavesaṃ⁸⁰ jahitvā puna taruṇabrāhmaṇavesaṃ⁸¹ nimminitvā puna nivattitvā⁸² dak- khiṇahatthaṃ pasāretvā rājānam⁸³ rajjaṃ yācanto imaṃ gātham āha:

3 yathā vārivaho pūro, sabbakālaṃ na khīyati,
evaṃ taṃ yācit' āgañchi, rajjaṃ me dehi yācito ti.

atha⁸⁴ rājā upanna-pītisomanasso⁸⁵ sādhu⁸⁶ brāhmaṇa⁸⁷ ahaṃ te manorathaṃ puressāmī ti vatvā imaṃ gātham āha:

4 dadāmi na vikampāmi, yaṃ maṃ yācasi brāhmaṇa,
santaṃ⁸⁸ na pariguyhāmi,⁸⁸ dāne me ramati mano ti.

evaṃ ca pana vatvā rājā ativiya tuṭṭhamānaso⁸⁹ hutvā mahābrāhmaṇa aham⁹⁰ ajjhattikadānam eva dātukāmo 'mhi, tvaṃ⁹¹ bāhirakadānam eva yācasi.⁹² pūressāmi⁹³ te manorathan ti vatvā⁹³ imā gāthāyo āha:

5 supuṇṇaṃ me⁹⁴ sadā hoti,⁹⁴ dānaṃ⁹⁵ dāne manorathaṃ.⁹⁵
yācakānaṃ dhanesīnaṃ, āgatānaṃ⁹⁶ mama santike.

6 sabbaññutaṃ⁹⁷ piyaṃ mayhaṃ, tasmā rajjaṃ adās' ahaṃ,
gaṇhāhi me imaṃ rajjaṃ, yathāsukhaṃ karohi tvaṃ.⁹⁷

7 sace maṃ koci yāceyya, sīsaṃ cakkhuñ ca hadayaṃ,
jīvaṃ lohita maṃsañ⁹⁸ ca, tassa taṃ taṃ dadāmi 'haṃ.

8 sakalaḍḍhasarīraṃ vā, bāhuṃ rajjañ⁹⁹ ca me sadā,⁹⁹
yācceyya¹⁰⁰ yācakā sabbe,¹⁰⁰ sabbaṃ tesaṃ dadāmi 'han ti.

evaṃ paṭijānitvā mahāsatto tadahe va amaccādayo nagare sannipātā- petvā evam¹⁰¹ āha: bhonto nagarā¹⁰² ayaṃ brāhmaṇo mama¹⁰³ rajjaṃ yācati. imassa¹⁰⁴ rajjaṃ ahaṃ dassāmī ti. tasmim̄ khaṇe sakalanagare¹⁰⁵ ekakolāhalaṃ acchariya-abbhūtabheravasaddo¹⁰⁶ ahosi. tadā senāpatiādayo

nāgarā¹⁰⁷ ekappahāren' eva rājānam¹⁰⁸ upsaṅkamtivā*¹⁰⁹ evam¹¹⁰ āha-
ṃsu:¹¹⁰

9 mā te deva adā rajjaṃ, mā te amhe vinassatha,
dhanam va tassa yuttam hi,¹¹¹ uttamam maṇiratanam ti.¹¹¹

taṃ sutvā rājā¹¹² mā bhonto evam avacuttha, yo¹¹² maṃ yaṃ yaṃ
yācati¹¹³ taṃ taṃ tassa¹¹³ dassāmī ti āha. nagarā¹¹⁴ āhaṃsu: mahārāja
sace tumhākam amhesu sineho atthi,¹¹⁵ imaṃ brāhmaṇam amhākam
senāpatiṭṭhāne¹¹⁶ ṭhapethā ti. atha rājā¹¹⁷ tesam vacanam agahetvā rāja-
pallaṅkā otarivā sīgham eva gandhodakapuritam suvaṇṇabhiṅkāram
gahetvā mahābrāhmaṇa ito tumhe ethā ti vatvā brāhmaṇam rājpallaṅke
nisīdāpetvā mahābrāhmaṇa mama deviṇ ca assayuttarathaṇ ca ṭhapetvā¹¹⁸
avasesam¹¹⁹ sabbadhanam tuyham¹²⁰ eva hotū ti vacanena tassa¹²¹ rajjam
niyyādetvā¹²² mahābrāhmaṇa¹²³ rajjato¹²⁴ me¹²⁵ sataguṇena sahassa-
guṇena satahassaguṇena sabbaññutaññāṇam eva¹²⁶ piyataram¹²⁷ tasmā
idaṃ rajjadānam¹²⁸ anāgate¹²⁹ sabbaññutaññāṇapaṭivedhassa paccayo
hotū ti vatvā brāhmaṇassa hatthe dakkhiṇodakam pātetvā¹³⁰ rajjam
adāsi. tam attham pakāsanto Satthā āha:

10 tato Arindamo rājā, pātetvā dakkhiṇodakam,
brāhmaṇassa adā rajjam, bodhiyā yeva kāraṇā ti.¹³¹

tasmim¹³² khaṇe¹³² mahāpathavīkampanādīni¹³³ pātu-r-ahesum. tam
attham pakāsanto Satthā āha:

11 tad' āsi yaṃ bhisanakam, tad' āsi lomahaṃsanam,
rajjam pariccajantassa, medanī sampakampatha.¹³⁴

12 tad' āsi yaṃ bhisanakam,¹³⁵ tad' āsi lomahaṃsanam,
rajjam pariccajantassa, khubbhittha nagaram tadā ti.

evam brāhmaṇassa rajjam datvā rājā¹³⁶ pītisomanassajāto¹³⁷ añjalim
paggayha¹³⁸ sudinnaṃ vata me dānan ti vatvā udānam udānento imaṃ
gātham āha:

13 iminā rajjadānena, buddho hessam anāgate,
buddhakiccam karissāmi, patthanam me samijjhatū ti.

evam patthanam katvā* rājā¹³⁹ mahājanassa ovādam datvā devim¹⁴⁰
gahetvā¹⁴⁰ ratham abhiruhitvā¹⁴¹ pācīnadvārena nagarato¹⁴² nikkhami.
tam attham pakāsanto Satthā āha:

14 tato Arindamo rājā, brāhmaṇassa rajjam datvā,
rathena¹⁴³ devim ādāya,¹⁴³ sakā raṭṭhābhikkhamī ti.

tadā sabbanagaravāsino¹⁴⁴ bāhā¹⁴⁵ paggayha parideviṃsu.¹⁴⁵ tam
attham pakāsanto Satthā āha:

- 15 oradhā ca kumārā ca, vesiyānā ca brāhmaṇā,
bāhā paggayha kanditvā rājānam anubandhiṃsu.
16 nāgarā¹⁴⁶ janapadā c'¹⁴⁶ eva, negamā ca samāgatā,
bāhā paggayha kanditvā rājānam anubandhiṃsu.
17 hatthārohā anīkaṭṭhā,¹⁴⁷ rathikā pattikārakā,¹⁴⁸
bāhā paggayha kanditvā¹⁴⁹ rājānam anubandhiṃsu.
18 ye vuḍḍhā ye ca daharā, ye¹⁵⁰ ca majjhimaporisā,
bāhā paggayha kanditvā¹⁵¹ rājānam anubandhiṃsū ti.

atha mahāsatto anugacchante mahājane disvā attano ābharaṇāni omuñ-
citvā tesam taṃ datvā, bhonto, mā socittha, mā paridevittha,¹⁵² evaṃ
nānābhāvo vinābhāvo ca sabbasattānaṃ¹⁵³ dhammatā yeva hoti, aniccā
sabbasaṅkhārā ti vatvā sace¹⁵⁴ tumhākaṃ¹⁵⁴ mayi sineho atthi,¹⁵⁵ dānaṃ
detha, sīlaṃ rakkhatha, mettacittaṃ bhāvēthā ti evam ādinā¹⁵⁶ ovaditvā¹⁵⁷
uyyojetvā rathaṃ pājesi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 19 tato Arindamo rājā, ovaditvā mahājane,
uyyojetvāna¹⁵⁸ te sabbe, rathaṃ pājesi khattiyo ti.¹⁵⁸

tattha¹⁵⁹ mahāsatto assayuttarathena Saṃkhadeviyā saddhiṃ gacchanto
antarāmagge yeva ekaṃ ṭhānaṃ sampāpuṇi.¹⁵⁹ atha Sakko taruṇabrāh-
maṇavesaṃ jahitvā¹⁶⁰ puna aññaṃ brāhmaṇavesaṃ gahetvā¹⁶¹ mahāsattassa
pitṭhito¹⁶² anubandhitvā jayatu bhavaṃ mahārājā ti vatvā rathaṃ¹⁶² yāci.
atha¹⁶³ mahāsatto tuṭṭhamānaso hutvā deviyā¹⁶⁴ saddhiṃ¹⁶⁴ rathato¹⁶⁵ ota-
ritvā¹⁶⁶ rathaṃ brāhmaṇassa adāsi.* tam atthaṃ pakāsanto Satthā¹⁶⁷ āha:

- 20 ath'¹⁶⁸ assa brāhmaṇo āgā, assayuttaṃ¹⁶⁹ rathaṃ yāci.¹⁶⁹
tassa so yācito deti, na c' assa pahato mano.
21 tato Arindamo rājā, otāretvāna¹⁷⁰ deviyā,¹⁷⁰
assayuttaṃ rathaṃ deti, brāhmaṇass' eva yācito ti.

ito¹⁷¹ paṭṭhāya dve khattiyā pattikā va gacchanti. Sakko pana rathaṃ¹⁷²
pājento viya tatth' eva antaradhāyitvā¹⁷³ taṃ brāhmaṇavesaṃ jahitvā
pubbe viya jīṇṇabrāhmaṇavesaṃ gahetvā puna rājānam¹⁷⁴ anubandhitvā
tiṭṭhatu¹⁷⁵ bhavaṃ mahārājā ti vadati.¹⁷⁶ taṃ sutvā ubho khattiyā mahā-
maggā apaggamma¹⁷⁷ aṭṭhaṃsu. brāhmaṇo¹⁷⁸ āha: mahārāja tava¹⁷⁹ santike
mayā ṭhapitaṃ saḥassasuvaṇṇaṃ mama dehi. suvaṇṇena me attho¹⁸⁰ ti. bodhi-
satto āha: mā kujjhi brāhmaṇa¹⁸⁰ ahañ ca devī ca te ubho mayaṃ tuyhaṃ dāsā
bhavissāma ti. brāhmaṇo¹⁸¹ āha: alaṃ¹⁸² mahārāja dāsena me na attho
suvaṇṇaṃ yeva me dehī ti.¹⁸² tena¹⁸³ hi brāhmaṇa¹⁸³ te¹⁸⁴ ubho amhe¹⁸⁵
paresaṃ vikaṇāhī ti. brāhmaṇo āha: mahārāja ahaṃ¹⁸⁶ vikiṇaṭṭhānaṃ na
jānāmi. api ca kho tumhe¹⁸⁷ yeva tumhākaṃ attānaṃ¹⁸⁷ vikiṇitvā sīghaṃ
eva mayaṃ taṃ saḥassasuvaṇṇaṃ dehī ti. atha mahāsatto brāhmaṇaṃ
samassāsento¹⁸⁸ imaṃ gātham āha:

22 sādhu brāhme vikiṇṭivā,¹⁸⁹ tesam¹⁹⁰ amhākam attānaṃ,¹⁹⁰
taṃ¹⁹¹ te dassāmi suvaṇṇaṃ, taṃ gaṇhatha¹⁹¹ mam' antikā.

atha mahāsatto deviyā¹⁹² mukhaṃ¹⁹² olokento¹⁹³ gātham āha:

23 patthemī devi¹⁹⁴ buddhattaṃ,¹⁹⁴ khemaṃ¹⁹⁵ me¹⁹⁵ abhipatthitaṃ,
taṃ yācāmi tav' antīke, buddhabhāvāy' anāgate ti.

taṃ sutvā¹⁹⁶ devī* somanassacittā mahārāja maṃ paṭhamam vikiṇṭivā¹⁹⁷
suvaṇṇaṃ gaṇhāhi. ahaṃ te manorathaṃ pūressāmī ti¹⁹⁸ sīhanādaṃ
nadantī¹⁹⁹ gātham āha:

24 ahaṃ te²⁰⁰ dāsi khattīya,²⁰⁰ sāmī²⁰¹ tvaṃ mam issaro,
yass'²⁰² icche tassa maṃ dajjā, vikiṇṭeyya haneyya²⁰³ vā ti.

taṃ sutvā rājā²⁰⁴ tuṭṭhamānaso hutvā devim²⁰⁵ vikiṇṭatthāya²⁰⁵ ādāya
anupubbena gantvā Indapaṭṭhanagaraṃ patvā²⁰⁶ tasmim²⁰⁷ nagare²⁰⁸
samiddhakulānaṃ santikaṃ gantvā bhonto tumhe dāsim²⁰⁹ kiṇissathā
ti āha. ath' eko brāhmaṇo āgantvā²¹⁰ bho tāta kittakaṃ te dāsimūlan
ti pucchi.²¹⁰ mahāsatto āha: ambho²¹¹ brāhmaṇa²¹² imassā mūlaṃ pañca-
satappamāṇaṃ suvaṇṇaṃ ti.²¹³ evaṃ²¹⁴ bho tātā²¹⁵ ti so brāhmaṇo pañca-
satappamāṇaṃ suvaṇṇaṃ datvā dāsim kiṇāti.²¹⁵ mahāsatto taṃ mūlaṃ
gahetvā devim tassa niyyādetvā bhadde tvaṃ ito paṭṭhāya imass' eva dāsī
hutvā²¹⁶ tassa kammantaṃ²¹⁶ karohī ti ovādam²¹⁷ adāsi. atha sā pi mahā-
sattassa pādāmūle nipatitvā²¹⁸ pāde āliṅgetvā²¹⁹ sāmī tumhe mama dosaṃ
khamathā ti vatvā rodantī imaṃ gātham āha:

25 idaṃ me pacchimaṃ deva, vandanaṃ dassanaṃ²²⁰ tava,
kathanañ ca tayā saddhim, dosaṃ me khama khattiyā ti.²²⁰

evaṃ²²¹ mahāsatto devim vikiṇṭivā²²² puna attānaṃ vikiṇṭitukāmo
ekaṃ samiddhabrāhmaṇakulam upasaṅkamitvā evam āha:²²² bho brāh-
maṇa kiṃ pana tumhe mama attānaṃ²²³ dāsathāya kiṇissathā ti.²²⁴
kittakaṃ tāta mūlan ti.²²⁴ pañcasatasuvaṇṇaṃ brāhmaṇa mūlan ti.²²⁵
kiṃ²²⁶ pana tvaṃ mama* kammantaṃ²²⁷ kātuṃ sakkhissasī ti. sakkhis-
sāmī²²⁸ brāhmaṇā ti.²²⁸ evaṃ²²⁹ vutte brāhmaṇo sādhu tāta ahaṃ taṃ
satasuvaṇṇena kiṇissāmī ti vatvā pañcasatasuvaṇṇaṃ adāsi.²²⁹ atha²³⁰
mahāsatto cintesi:²³⁰ ahaṃ pana²³¹ nagaradvārasamīpe ṭhāne vasanto
parato mama deviyā sukhadukkhappavattiṃ jānissāmī ti. cintetvā pana²³²
brāhmaṇaṃ evam²³³ āha: brāhmaṇa api ca kho panāhaṃ nagaradvāraṃ
rakkhitum icchāmī²³⁴ ti. evaṃ²³⁵ vutte brāhmaṇo bodhisattaṃ gahetvā
dovārikassa²³⁶ santikaṃ gantvā taṃ niyyādetvā²³⁷ tāta idāni tvaṃ²³⁸
imassa dovārikassa²³⁹ dāso²⁴⁰ hutvā²⁴⁰ idh' eva sabbakammantaṃ²⁴¹
karohī²⁴² ti āha.²⁴³ ath' assa vacanaṃ sampaṭicchitvā mahāsatto attamū-
lañ ca devimūlañ ca samodhānetvā iminā me²⁴⁴ dānena sabbasattānaṃ

viyogo nāma²⁴⁵ mayā sadiso mā hotū ti patthanaṃ katvā taṃ sahasa-
suaṇṇaṃ²⁴⁶ jīṇabrāhmaṇassa adāsi. taṃ atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

26 tato Arindamo rājā, vikiṇitvā sakaṃ²⁴⁷ devīṃ,
attānaṃ²⁴⁸ mūlam ādāya,²⁴⁸ brāhmaṇassa adā dānaṃ ti.

Sakko²⁴⁹ taṃ suvaṇṇasahassaṃ gahetvā tatth' eva antaradhāyi. tato
paṭṭhāya mahāsatto²⁵⁰ ekako²⁵¹ va nagaradvāraṃ rakkhanto Indapaṭṭha-
nagarasamīpe gehe yeva²⁵² vasati.²⁵³ tadā Suvaṇṇagabbhā devī Arinda-
maraññā saddhiṃ saṃvāsam²⁵⁴ anvāya²⁵⁴ aciragabbhinī hutvā²⁵⁵ brāhma-
ṇassa²⁵⁶ heṭṭhā koṭṭhake nisīdi. Jeṭṭhamāsassa²⁵⁷ pana²⁵⁸ kālapakkhe
amāvasīdivase²⁵⁹ aḍḍharattisamaye deve vassante²⁶⁰ puttaṃ vijāyi. so
pana dārako mātu kucchito nikkhantamatto²⁶¹ yeva kālam akāsi. ath'
assa²⁶² mātā²⁶³ attano mataputtaṃ²⁶⁴ upaguyhitvā bodhisattam anussa-
ritvā kalunaṃ²⁶⁵ paridevantī imā²⁶⁶ gāthāyo āha:

27 hā hā tāta labhāṃ²⁶⁷ ahaṃ, paṭhamam* ekaputtakaṃ,
idh' eva te pitā n' atthi, jātabhāvaṃ²⁶⁸ na jānāti.²⁶⁸
28 sace²⁶⁹ sakapūre assaṃ,²⁶⁹ sukhaṃ hoti anappakaṃ,
idāni paradāsī²⁷⁰ 'haṃ,²⁷⁰ kathaṃ kāhāmi puttaka.
29 hā hā tāta dakkhiṇa me, hā hā tāta hadaya me,
kathaṃ tyāhaṃ karissāmi, ajjāhaṃ ratti ekikā ti.

ath' assā paridevanasaddaṃ²⁷¹ sutvā²⁷² brāhmaṇī āha:²⁷³ hare duṭṭha-
dāsi tvaṃ kiṃ rodasī ti. sā²⁷⁴ āha:²⁷⁵ gharasāminī idh' eva mama putto
nikkhantamatto²⁷⁶ va kālaṃ kato²⁷⁶ ti. taṃ sutvā brāhmaṇī kujjhantī
āha: hare duṭṭhadāsi tvaṃ sīgham eva²⁷⁷ nikkhamāhī ti. sā²⁷⁸ āha: amma
sāminī idāni²⁷⁹ pana rattisamaye²⁷⁹ devo vassi.²⁸⁰ ahaṃ pana ekikā²⁸¹
bhitā. ekarattim idh' eva vasitum yācāmi. sve²⁸² pāto²⁸² va nikkhamissāmi
ti. taṃ sutvā brāhmaṇī akāruññacittā²⁸³ hare vasalī²⁸⁴ mā tattha vasi,²⁸⁴
sīgham eva nikkhamāhī ti vatvā²⁸⁵ taṃ²⁸⁶ akkosati paribhāsati. atha²⁸⁷
devī pubbe attano khattiyakaññā hutvā sukhumālabhāvena ṭhitā. idāni
pana²⁸⁸ paradāsibhūtā atidukkhā tato dviguṇātirekasokadukkhena²⁸⁹
phoṭasirīrā²⁹⁰ agginā pariḍayha hadayā viya attano assūni sandhāretum
asakkontī mataputtaṃ ure²⁹¹ katvā²⁹¹ tato nikkhamitvā vijjulatālokena
gamanamaggam²⁹² oloketvā ito cito gantvā paridevamānā tatth' eva
vicarati. taṃ atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

30 hadayā²⁹³ ḍayhamānā va, rodati sā va ekikā,²⁹³
mataputtaṃ ure katvā, vicarantī diso disaṃ ti.

evaṃ²⁹⁴ sā anukkamena²⁹⁴ vicaritvā yāva bodhisattarakkhitadvāraṃ²⁹⁵
patvā roditvā assupuṇṇehi nettehi dvāraṃ vivaritum bodhisattam yācanti²⁹⁶
āha:

31 anukampāya maṃ sāmi, dvāraṃ²⁹⁷ me vivarāhi tvam.²⁹⁷
mato²⁹⁸ jāto va me putto, nikhaṇissāmi taṃ matan ti.²⁹⁸

*atha mahāsatto²⁹⁹ tassā paridevanasaddam³⁰⁰ sutvā vutṭhāy' āsanā nisīditvā bhadde³⁰⁰ idāni vikālo hoti. ahaṃ pi³⁰¹ paradāsabhūto attano sāmikaṃ bhāyanto tuyhaṃ nagaradvāraṃ vivarituṃ na sakkomi. ito³⁰² tvam aññaṃ dvāraṃ gaccheyyāsī ti āha. atha sā³⁰³ taṃ saddam asañjānantī attano puttam ure katvā tatth' eva ṭhatvā uraṃ paharivā ummattakā viya kalunaṃ³⁰⁴ paridevantī imā tisso gāthāyo āha:

32 hā hā tāta apuñño va, ahaṃ³⁰⁵ pubbe sake pure,³⁰⁵
idāni pana dāsī 'haṃ,³⁰⁶ kathaṃ kāhāmi puttaka.

33 sace Arindamo atthi, pitā te mama sāmiko,
pāsāde cittake ca taṃ, na harāpemi susāne.

34 idānāhaṃ vinā raññā, evaṃ tāta vidhavāhaṃ,³⁰⁷
dvāramattaṃ na labhāmi,³⁰⁸ kathaṃ kāhāmi puttakā ti.

ath' assā vilapamānasaddam³⁰⁹ sutvā taṃ sallakkhetvā bodhisatto saṃviggamānahadayo³¹⁰ hutvā amma tvam kiṃnāmāsī ti pucchi. ahaṃ³¹¹ sāmi Suvanṇagabbhā nāma devī ti.³¹¹ atha mahāsatto attano devibhāvaṃ³¹² sallakkhetvā utṭhāy' āsanā cūḷadvāraṃ vivarivā³¹³ attano Arindamarājabhāvaṃ³¹⁴ tassā ācakkhi. atha sā³¹⁴ tassa pādāmūle nipatitvā³¹⁵ tatth' eva visaññī hutvā patati. atha mahāsatto taṃ ukkhipitvā nisīdāpetvā³¹⁶ bhadde alaṃ tvam mā rodasi, sampayogo³¹⁷ ca viyogo ca³¹⁸ lokassa dhammatā yeva³¹⁹ hoti, manussānañ ca jīvitam maraṇapariyosānam eva hoti, tasmā tvam mā rodasī ti vatvā³²⁰ samassāsesi.³²⁰ atha devī mahāsattam³²¹ attano puttam gāhāpetvā tassa³²² pāde vanditvā³²³ nipatitvā³²⁴ attano pavattim³²⁵ ārocesi. atha mahāsatto attano puttam* matadārakam ukkhipitvā ure katvā bhadde tvam atibālhaṃ³²⁶ mā rodasī ti vatvā lokassa aniccabhāvaṃ pakā-santo³²⁷ gātham āha:

35 nānābhāvo vinābhāvo, sattānaṃ dhammatā esā.
aniccā sabbasaṅkhārā, lokassa dhammatā esā³²⁸ ti.
mā³²⁹ bālhaṃ paridevasi, utṭhehi mama purato ti.³²⁹

evañ ca pana vatvā mahāsatto deviyā saddhim³³⁰ matadārakam ādāya vijjulatālokena susānaṃ gantvā tattha³³⁰ rukkhasākhaṃ bhinditvā bhūmiṃ khaṇitukāmo deviyā hatthe matadārakam datvā³³¹ evam³³² āha: bhadde idānāham amhākaṃ puttassa jīvitam dassāmī ti.³³³ kathaṃ dassasi sāmī³³⁴ ti.³³⁵ bhadde imasmim loke saccakiriyasadisā nāma adhiṭṭhānaṃ n' atthi, ahaṃ³³⁶ saccakiriyaṃ karissāmī ti³³⁷ vatvā mahāsatto pācinadisābhimukho hutvā³³⁷ añjaliṃ paggayha³³⁸ saccakiriyaṃ³³⁹ karonto imā gāthāyo āha:

36 suṇantu vacanaṃ bhonto, devakāyā idh' āgatā:³⁴⁰
yato sarāmi attānaṃ, yato patto 'smi viññutaṃ,³⁴¹

- 37 kunthakippilimattam³⁴² pi, na hanāmi kadāci pi:
etena saccavajjena, putto me ajja jīvatu.
- 38 kākaṇṇikamattam³⁴³ pi ca, na gaṇhāmi adinnakaṃ:
etena³⁴⁴ saccavajjena, putto me ajja jīvatu.³⁴⁴
- 39 paradāraṃ na gaccheyyaṃ,³⁴⁵ muṣāvādaṃ na bhāsi 'haṃ:³⁴⁶
etena saccavajjena, putto me ajja jīvatu.
- 40 surāmajjaṃ na pivāmi, sīlaṃ me parisujjhati:
etena³⁴⁷ saccavajjena, putto me ajja jīvatu.³⁴⁷
- 41 yācakānaṃ dānaṃ³⁴⁸ datvā,³⁴⁸ saddhācittena demi 'haṃ:
etena saccavajjena,³⁴⁹ putto me ajja jīvatu.
- 42 disvā³⁵⁰ dānañ ca dātabbaṃ, cittaṃ me parisujjhati:³⁵⁰
etena³⁵¹ saccavajjena, putto me ajja jīvatu.³⁵¹
- 43 sabbalokahitathāya, patthemī bodhim uttamaṃ:
etena saccavajjena, putto me ajja jīvatu.
- 44 vikiṇṭivā me attānaṃ, dāso saccānaṃ na kopeyyaṃ,
pūretvā saccapāramī, buddho hessaṃ³⁵² anāgate:³⁵²
etena saccavajjena, putto me ajja jīvatū ti.

tasmiṃ khaṇe mahāsattassa* saccādhīṭṭhānānubhāvena Sakko devarājā
amatodakaṃ gahetvā matadāraṃ sarīre abhisañci. tadā matadāraṃ
parivattitvā dakkhiṇapassena nippajji. taṃ disvā devī somanassajātā³⁵³
ajj' eva mayaṃ sāmi amhākaṃ puttassa jīvitaṃ labhāmā ti vatvā puna
attano saccānaṃ adhiṭṭhānaṃ karontī³⁵⁴ imaṃ gāthadvayam āha:

- 45 bhonto devagaṇā sabbe, sabbathā³⁵⁵ (pabbatā ?) vanakandarā,³⁵⁶
rukkhalatā ca osajjhā,³⁵⁷ suṇantu vacanaṃ mama.
- 46 sāmiko maṃ vikiṇṭati, paradāsī idh' āgatā,
sakacittaṃ na kopeyyaṃ, kāraṇā³⁵⁸ mama sāmīno.³⁵⁸
- 47 iti³⁵⁹ saccānaṃ adhiṭṭhāmi,³⁵⁹ puttattathāya idh' āgatā,³⁶⁰
etena saccavajjena,³⁶¹ putto dāni utṭhahatū ti.

ath' assā saccānubhāvena³⁶² dāraṃ puna parivattitvā³⁶³ utṭhahitvā
mātarābhimukhaṃ katvā mātu thaṇṇaṃ pivati. tasmiṃ khaṇe imesaṃ³⁶⁴
dvinnaṃ³⁶⁵ khattiyānaṃ saccādhīṭṭhānānubhāvena imaṃ acchariyaṃ
disvā Sakko devānaṃ indo pasannaṃ mānaṃ pahaṭṭhacitto hutvā dibbatta-
bhāvena jalanto taruṇasūriyo viya ākāse tṭhito sakalāsusaṇaṃ ekobhāsaṃ
katvā³⁶⁶ dibbapupphavassañ ca vassāpetvā attano āgamanakāraṇaṃ mahā-
sattassa³⁶⁷ āroceto³⁶⁷ imaṃ gāthadvayam āha:

- 48 Sakko 'ham asmi devindo, āgato tava santike,
pūretuṃ pāramī tuyhaṃ, buddhabhāvassa³⁶⁸ kāraṇā.
- 49 idh' āgato mahārāja,³⁶⁹ pūraṇāya³⁷⁰ te pāramī:³⁷¹
pūretvā³⁷² pāramī sabbā, buddhattam upagamehī ti.³⁷²

evañ ca pana vatvā Sakko devarājā te³⁷³ dve khattiye³⁷³ attano ānubhā-
vena³⁷⁴ susānato nīharitvā Sucinagare³⁷⁵ patitṭhāpesi. atha ratti vibhāyi
aruṇo uggato.³⁷⁶ tadā Sakko devarājā mahāsattassa³⁷⁷ rajjaṃ niyyādetvā
mahārāja ito paṭṭhāya³⁷⁸ appamatto hutvā rajjaṃ kārehī ti³⁷⁹ rājānam
ovaditvā sakatṭhānam eva gato.³⁷⁹ tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 50 tato Sakko* tuṭṭhacitto, obhāsetvā tṭhit' ākāse,
tassa rajjaṃ niyyādetvā, rājānam etad abravi.
51 sādhu sādhu mahārāja, sādhu tvam patthanam akāsi.
Bhaddakappe va tvam buddho, tena hessasi 'nāgate.
52 sabbalokahitattṭhāya, anāgate va tvam buddho,
uttamapuggalo aggo, dhuvam³⁸⁰ loke³⁸⁰ bhavissasi.
53 uppajjissasi³⁸¹ loke tvam,³⁸¹ arahā sugato nātho,³⁸²
vijjācaraṇasampanno, vimuttisantidāyako.³⁸³
54 anāgate ca sambuddho, nātho nāthakaro³⁸⁴ seṭṭho,
lokassa vivaṭachanno,³⁸⁵ dhuvam buddho bhavissasi.
55 loke tvam uppajjanto, jeṭṭho³⁸⁶ appaṭipuggalo,
satthā devamanussānam,³⁸⁶ dhuvam hessasi³⁸⁷ 'nāgate.
56 sukhasa³⁸⁸ dāyako loke, tāṇo ca saraṇo leṇo,³⁸⁸
sattānukampako satthā,³⁸⁹ dhuvam hessasi³⁹⁰ 'nāgate.
57 lokassa tvam hitesino, cakkhumā atthakusalo,
dhammasāmi tathāgato, dhū(u)vam hessasi 'nāgate.
58 catusacce ca vimokkhe, dhammādāse ca sukhaḡge,
dāyako sabbapaṇīnam, dhuvam hessasi³⁹¹ 'nāgate³⁹² ti.
59 anāgate³⁹³ mahāmuni, dhammālokaṃ pakāsanto,
caṅkamantāna paṇīnam, dhuvam hessasi sabbadā ti.³⁹³

tato³⁹⁴ paṭṭhāya bodhisatto ativiya tuṭṭhamānaso yeva³⁹⁵ hoti. so pana
bodhisatto vibhātāya ca rattiya pāto va gantvā nānārasabhojanaṃ bhuñji-
tvā attano deviyā saddhiṃ tatth' eva Sucipurānagare vihāsi. taṃ pavattiṃ
sutvā³⁹⁵ amaccādayo sakalapaṭṭhavāsino mahājanakāyā pumuditacittā hutvā
pāto va nānāpakārāni paṇṇākārāni gahe tvā rājānam upasaṅkamitvā vanditvā
parivārayiṃsu. rājā³⁹⁶ tesam³⁹⁷ ovādam³⁹⁸ datvā³⁹⁸ uyyojesi. tato paṭṭhāya
rañño³⁹⁹ ovāde tṭhitā mahājanakāyā dānādīni puññāni karontā yāvatāyu-
kaṃ tṭhatva⁴⁰⁰ āyuhapariyosāne devaloke yeva nibbattiṃsu. rājā⁴⁰¹ pi
deviyā saddhiṃ mahantaṃ rajjasirim⁴⁰² anubhavamāno* dānādīni puññāni
karonto yāvatāyukaṃ tṭhatvā āyuhapariyosāne devaloke yeva nibbatti.

Satthā⁴⁰³ imaṃ dhammadesanam āharitvā na⁴⁰⁴ bhikkhave idān' eva
pubbe pi aparipakkañāṇo hutvā evaṃ mahādānam adāsin ti vatvā⁴⁰⁴
jātakam samodhānento imā osānagāthāyo⁴⁰⁵ āha:

- 60 tadā Sakko devarājā, na añño mama sāsane,
pākaṭo⁴⁰⁶ dibbacakkhū ti,⁴⁰⁶ Anuruddho idāni 'si.

- 61 Arindamapitā rājā, Suddhodhano idāni, 'si.
Arindamamātā devī, Mahāmāyā idāni 'si.
- 62 Suvaṇṇagabbhā sā kaññā, Yasodharā idāni 'si.
rājaputto kumāro⁴⁰⁷ tu,⁴⁰⁷ Rāhulo va idāni 'si.
- 63 yodhādayo janā sabbe, nāgarā⁴⁰⁸ c'eva negamā,⁴⁰⁸
mam⁴⁰⁹ eva parisā āsum, Arindamaparisā tadā.⁴⁰⁹
- 64 Arindamo mahārājā, puññākāmo dānarato,
sambuddho⁴¹⁰ 'haṃ tathāgato,⁴¹⁰ lokanātho⁴¹¹ idāni 'si.⁴¹¹
atigāravacittena⁴¹² evaṃ dhāretha jātakan ti.

Arindamajātakaṃ catuttham [niṭṭhitam].⁴¹³

¹ M -rattan.
² M Satthā bo. kāle mahādānaṃ datvā dānatitto yeva hoti. idāni pana buddha-bhāvappatto.
³ M dadāti yevā.
⁴ M z tesam katham sutvā.
⁵ M z dhammasabham.
⁶ M z tath' eva paññatta.
⁷ M z aham buddhabhāve ṭhito deva. . . maggam demi.
⁸ M z bo. kāle puthujjanabhāve ṭhito samāno. ⁹ M anatto.
¹⁰ M z tam acchariyam eva hotī.
[*M A-19] ¹¹ M atītam.
¹² M Sucipurā. ¹³ M eko rājā.
¹⁴ M kaññānaṃ. ¹⁵ M x. ¹⁶ M x.
¹⁷ M -jjetvā.
¹⁸ M unaṅgalam katvā; R uppannādentō.
¹⁹ M z pana rājā attano pāsāde varāsane nippanno ekadivase. ²⁰ M bujjhanto.
²¹ M so ca rājā puna.
²² M z puna aham bāhirakadānam eva demi tam dānam mam na paritoseṭī ti.
²³ M āgatānaṃ. ²⁴ M ayācantā.
²⁵ M -ttikam dānam. ²⁶ M yācantu.
²⁷ M z me. ²⁸ M mama. ²⁹ M gahetvā.
³⁰ R asarīram; M apasarīram. ³¹ M x.
³² M z dānam. ³³ M hotū.
³⁴ M vacanena yāceyya.
³⁵ M z aham mama attānam āsāsetvā.
³⁶ M mam. ³⁷ M cintayamānassa.
³⁸ M Arindamarañño ajjhattikadānacintābhāvena. ³⁹ R bhavanam.
⁴⁰ M z eva paripuṇṇam eva.
⁴¹ M z tam khaṇaṃ eva devalokato otarivā
[*M B-19]
⁴² M ṭhito samāno.

⁴³ M jayasaddam katvā tath' eva nibbhayo aṭṭhāsi. tassa jayasaddam sutvā bodhisatto attano vasanaṭṭhānato āgantvā tath' eva ṭhitam brāhmaṇam āha.
⁴⁴ M pathamam. ⁴⁵ M -raṭṭham.
⁴⁶ M bhonto. ⁴⁷ M z tam.
⁴⁸ M z passanto kāruññāmano tam pucchi.
⁴⁹ M mahā-.
⁵⁰ M kim atthāya tvam idh' āgacchāhī ti.
⁵¹ M tam sutvā Sakkō brāhmaṇavesadhara.
⁵² M z va amhi. api ca kho panāham.
⁵³ M yācāmi, tvam anukampāya sahassasuvāṇṇam mayham dehī ti.
⁵⁴ M tam sutvā. ⁵⁵ M z yeva.
⁵⁶ M mahā- ⁵⁷ M aham su-
⁵⁸ M tuyham. ⁵⁹ M x. ⁶⁰ M dadāsi.
⁶¹ M tassa brāhmaṇassa sahassasuvāṇṇam datvā Arindamo rājā. ⁶² M āmantento.
⁶³ M yam yam icchāmi labhitum.
⁶⁴ M uppajjatu mamā ti.
⁶⁵ M so pana Sakkō. ⁶⁶ M -mitvā.
⁶⁷ M -ttetvā. ⁶⁸ M Arindamarañño santikam puna gantvā rājānaṃ. ⁶⁹ M x.
⁷⁰ M [The following long passage appearing in M is severely abridged in R.] idhātuyham santike imam sahassasuvāṇṇam ṭhapemi tam pana mama anukampāya tayā dinnam imam suvaṇṇam mayham rakkhāpesī ti. tam sutvā rājā āha: mahābrāhmaṇa, tvam imam suvaṇṇam attano vasanaṭṭhānam gantvā tath' eva imam suvaṇṇam ṭhapetum vattati. tvam pana imam labhanto attano gehe ṭhapetum(-tvā) āgaccha. tam sutvā brāhmaṇo āha: mahārāja, daliddo dubbalageho eko va amhi. daliddassa hi gehe nāma imam ṭhapetum ayutto ca hoti.

- 71 M yadi ca mayham. [*M A-20]
 72 M kiccakammam. 73 M tadāham.
 74 M imam. 75 M z idāni panāham tava
 santike imam ṭhapetum yācāmī ti.
 76 M atha rājā.
 77 M imam panāham tuyham.
 78 M jīṇṇavuḍḍhabrāhmaṇavesadharo.
 79 M -manto viya tato va antarahitvā.
 80 M jīṇṇavuḍḍha-
 81 M -dharam viya attānam.
 82 M Arindamarañño santikam āgantva.
 83 M x. 84 M tam sutvā Arindamo.
 85 M samuppannapītihadayo hutvā.
 86 M sādhu sādhu. 87 M mahā-
 88 M santam aham [na] guyhāmi.
 89 M somanassajāto.
 90 M idān' evāham.
 91 M kiṃ pana tvam. 92 M yācissati.
 93 M x. 94 M hoti me sadā.
 95 M manoraṭṭham dātu dānam.
 96 R gatānam; M āga-
 97-97 M sabbaññuta[m] buddhapatthitam,
 pubbe hot' eva sabbadā; tañ ca icchāmi
 'nāgate, tena rajjam dadāmi te.
 98 M maṇisañ ca lohitaṃ.
 99 M c' athā sakkāyam (?) mam.
 100 M koci rajjam yāceyya. 101 M te.
 102 M x. 103 M z eva imam.
 104 M z imam. 105 M sakalasucipura-
 106 M saddaninnādam.
 107 R nagarā; M nā-. 108 M Arindama-
 109 M z rañño saddhim āmantento. [*M
 B-20] 110 M imam gātha āha.
 111 M dehi muttādi ratanam sadā.
 112 M kena pana tumhe evam vadantā
 mam eva nivāretum evam avacutthā ti
 vatvā bhonto yo jano.
 113 M dhanam yāceyya tassā ham tam
 tam. 114 M tena pana nā-
 115 M z tumhe. 116 M setthimahā-
 117 M mahāsatto. 118 M tha-
 119 M ito ava-. 120 M tumhākam.
 121 M z eva brāhmaṇassa sabbam.
 122 M niyā-. 123 M ambho mahā-
 124 M mayham ra-. 125 M x.
 126 M z mayham. 127 M z hoti.
 128 M me rajjasākhātā dānam.
 129 M x. 130 M z tassa sabbam.
 131-131 M sambodhilābhanatthāya brāhma-
 ṇassa adā rajjan ti.
 132 M tassa pana brāhmaṇassa hatthe
 dakkhiṇodakam pātitamatte yeva.
 133 M z acchariyāni. 134 M samkampiṭṭha.
 135 M bhī-. 136 M mahā-.

- 137 M pītipamodento hutvā attano sirasi.
 138 M -yhitvā. [*M A-21]
 139 M mahāsatto. 140 M deviyā saddhim
 rathasamīpaṃ gantvā eva devī ratham
 abhirūhāpetvā samīpaṃ gacchato.
 141 M -ruyhi-. 142 M Sucipura-
 143 M rathena gahetvā devī.
 144 M sabbe na-. 145 M mahājanā
 ckappahāren' eva mahāpa-
 146 M nā-. ca janapadā. 147 M -kathā.
 148 M ppatti-. 149 M roditvā.
 150 M yena. 151 M roditvā.
 152 M z ti te samas[s] āsetvā bhonto.
 153 M sabbesaṃ sa-
 154 M bhonto amhākam.
 155 M z tumhe. 156 M z nayena mahā-
 jane. 157 M z te.
 158-158 M uyyojetvā mahājane, rathena
 deviyā gato; tato pājesi tam raṭṭham
 (ratham), sudinnaṃ rathavaḍḍhano ti.
 159 R x. 160 M paja-
 161 M z nagarā nikkhamitvā.
 162 M santikam gantvā assayuttaratham.
 163 M tadā. 164 M x.
 165 M sayam ra-. 166 M z devim ca
 otāretvā assayuttaṃ. [*M B-21]
 167 M z imam gāthadvayaṃ. 168 M ato.
 169 M ratham assā varam yāci.
 170 M otāretvā sakam devim.
 171 M tato. 172 M tam assayutta-
 173 M -dhāyi tasmim khaṇe.
 174 M Sakko ten' eva jīṇṇavuḍḍhabrāhma-
 ṇavesadharena pubbe viya attānam nim-
 minitvā daṇḍahattho kampamānasarīro
 padasā va gacchanta[m] deviyā saddhim
 mahāsattam sutvā tam.
 175 M tiṭṭhatu tiṭṭhatu.
 176 M vacanena tam pakkoseti.
 177 M āgantvā tath' eva magge.
 178 M so pana Sakko jīṇṇavuḍḍhabrāhma-
 ṇavesadharo mahāsattam.
 179 M tvam pana dehi me tuyham santike
 ṭhapitam sahasasuvaṇṇam idān' evāham
 tam suvaṇṇam valañjanatthāya me attho
 hotī ti.
 180 M tam sutvā mahāsatto tam brāhma-
 ṇam sañjānitvā mahābrahmaṇa tumhe va
 mayham mā kujjhitthā ti vatvā.
 181 M so. 182 M mahārāja mayham
 dāsattāya tumhehi attho n' atthi. idāni
 mayham tam eva suvaṇṇam dehī ti.
 183 M rājā āha tena hi mahā-
 184 M tvam idāni. 185 M z gahetvā.
 186 M z pana te ubho.

¹⁸⁷ M tvam paresam tuyham attānañ ca devīñ ca.

¹⁸⁸ R samasāsentō; M -ssā-. ¹⁸⁹ M viki-

¹⁹⁰ M attānañ ca mayham devī.

¹⁹¹ M tuyham dassāmi tam dhanam, tam tvam gaṇha. ¹⁹² M sakadevīmu-

¹⁹³ M z tassā saddhim kaluṇavacanañ kathento. ¹⁹⁴ M sabbññu bhadde.

¹⁹⁵ M tam kho mā(e).

¹⁹⁶ M z Suvanṇagabbhā nāma. [*M A-22]

¹⁹⁷ M z tam sutvā. ¹⁹⁸ M z vatvā.

¹⁹⁹ M z imam. ²⁰⁰ M dāsi tuyham rāja.

²⁰¹ M sāmiko. ²⁰² M yam.

²⁰³ M hañc-. ²⁰⁴ M bodhisatto.

²⁰⁵ M brāhmaṇo devīñ ca.

²⁰⁶ M pāpuṇi. ²⁰⁷ z pana.

²⁰⁸ M z mahāsatto. ²⁰⁹ M dāni.

²¹⁰ M mahaddhano mahāsattam pucchi. bho tāta tvam kittakam dāsiyā mūlam gaṇhissasī ti. ²¹¹ M mahā-

²¹² M z aham. ²¹³ M gaṇhissāmī ti.

²¹⁴ M z vutte brāhmaṇo āha.

²¹⁵ M tvam mama santikā mūlam gaḥetvā tam dāsi[m] mayham dehi.

²¹⁶ M bhūtā imasmim ṭhane ṭhatvā kammam. ²¹⁷ M z deviyā.

²¹⁸ M nippattitvā.

²¹⁹ M upaguyhitvā tam vanditvā.

²²⁰⁻²²⁰ M sandassanañ ca tayā saddhim; khamāhi tvam me dāsim khamehi.

²²¹ M z tāya vutte.

²²² M samas[s]āsetvā tam āpucchitvā tañ ca mūlam gaḥetvā vuḍḍhabrāhmaṇena saddhim ito c' ito ca gantvā imasmim nāma okāse santo mahaddhano eko brāhmaṇo dāsam kiṇissatī ti sutvā tam upasaṅkamtivā pucchi.

²²³ M z tava.

²²⁴ M so pana dhanabrāhmaṇo pucchi: bho tāta tvam kittakam pana mūlam gaṇhissasī ti.

²²⁵ M atha mahāsatto āha: brāhmaṇa, aham mama mūlam pañcasatasuvaṇṇa-mattam gaṇhissāmī ti.

²²⁶ M evam vutte pana brāhmaṇo bodhisattam pucchi. [*M B-22]

²²⁷ M kammam.

²²⁸ M tam sutvā bodhisatto āha: brāhmaṇa, aham pana tumhākam dāsabhūto sabbam eva kammam kātum sakkhissāmī ti. ²²⁹ M x.

²³⁰ M evañ ca pana vatvā bodhisatto.

²³¹ M z kiñcā pi. ²³² M tam.

²³³ M x. ²³⁴ M sakkomī.

²³⁵ M z pi ca.

²³⁶ M nagaradvārapālakassa.

²³⁷ M tass' eva hatthato pañcasatasuvaṇṇam gaḥetvā bodhisattassa hatthe tam suvaṇṇam datvā ācikkhi: bho.

²³⁸ M z idāni.

²³⁹ M eva nagaradvārapālakassa.

²⁴⁰ M dāsabhūto. ²⁴¹ M -mnam.

²⁴² M karonto vihāsi. ²⁴³ M x.

²⁴⁴ M va. ²⁴⁵ M ca.

²⁴⁶ M z tassa. ²⁴⁷ M saka.

²⁴⁸ M attamūlena ānetvā.

²⁴⁹ M z pana. ²⁵⁰ M bodhi-

²⁵¹ M eko. ²⁵² M x.

²⁵³ M vihāsi. ²⁵⁴ M nivasanakāle.

²⁵⁵ M anukkamena paripuṇṇagabbhā.

²⁵⁶ M dhanabrā-. ²⁵⁷ M -māso.

²⁵⁸ M x. ²⁵⁹ M āmāvassika-

²⁶⁰ M z sā devī tasmim yeva koṭṭhake.

²⁶¹ M nikkhamanto. ²⁶² M sā.

²⁶³ M devī. ²⁶⁴ M puttassa matabhāvañ nātvā lohitaṅkhitakumāram.

²⁶⁵ M kāruṇṇaparidevañ paridevantī.

²⁶⁶ M z tisso.

²⁶⁷ M labbhāmi. [*M A-23]

²⁶⁸ M t[v]añ ca jāto marissati.

²⁶⁹ M sace kule vāsi pure.

²⁷⁰ M paradāsīyā.

²⁷¹ M -devasaddam.

²⁷² M z brāhmaṇassa bhariyā.

²⁷³ M tam devim pucchi.

²⁷⁴ M z pana devī. ²⁷⁵ M bho.

²⁷⁶ M nikkhamanto mato va hoti.

²⁷⁷ M z tato. ²⁷⁸ M ath' assā devī.

²⁷⁹ M imasmim yeva rattiyam kālapakkhe amāvassikadivase aḍḍharattikasamaye.

²⁸⁰ M z yeva. ²⁸¹ M ekā.

²⁸² M na cirass' eva aham sve.

²⁸³ M z koṭṭhakā.

²⁸⁴ M z tuvañ nassatu, vinassatu, tattha mā vihāsi.

²⁸⁵ M vacanena. ²⁸⁶ M z devim.

²⁸⁷ M tam sutvā. ²⁸⁸ M x.

²⁸⁹ M -sokatarā-. ²⁹⁰ M bodha (?)-

²⁹¹ M upaguyhitvā. ²⁹² M gantabbā-

²⁹³⁻²⁹³ M sokasantāpahadayā rodantā sāvā ekikā.

²⁹⁴ M sā pana devī anupubbena.

²⁹⁵ M rakkhitanagara-

²⁹⁶ M z gātham.

²⁹⁷ M tava dvāram vivaratu.

²⁹⁸⁻²⁹⁸ M aham vidhavā dāsī, putto jāto va me mato; bahi gantvā tam susāne nidahissāmi matakān ti. [*M B-23]

- ²⁹⁹ M bodhi-.
³⁰⁰ M deviyā mahā paridevi. so mahāpari-
devikallatāya ca saddam asuṇanto pari-
devanasaddaṇ ca ālāpanasaddaṇ ca
suṇanto sakabhāvena sandhāritum asakko
deviyā ca kāruṇṇena sayanato vuṭṭhāya
sayanapitṭhe nisīditvā tam āha amma.
³⁰¹ M pana ettha (?) asāmiko.
³⁰² M z ca. ³⁰³ M z vacanam suṇantī.
³⁰⁴ M kāruṇṇam paridevam.
³⁰⁵ M tvaṃ pubbe rajje a(?)jananto 'si.
³⁰⁶ M sā. ³⁰⁷ M x. ³⁰⁸ M labhasi.
³⁰⁹ M sallāpavacanam. ³¹⁰ M saṃsagga-
³¹¹ M x. ³¹² M devim.
³¹³ M x deviyā upasaṅkamtivā.
³¹⁴ M nāmam ācaikkhanto bhadde aham
Arindamo nāma homī ti. tassa vacanam
sutvā sā devī.
³¹⁵ M nippattitvā.
³¹⁶ M z taṃ samassāsesi.
³¹⁷ M saṃyogo. ³¹⁸ M z etc.
³¹⁹ M x. ³²⁰ M x. ³²¹ M bodhi-.
³²² M bodhisattassa.
³²³ M z tass' eva pādāmūle puna.
³²⁴ M nippattitvā. ³²⁵ M jātam
sabbam eva dukkham. [*M A-24]
³²⁶ M -ḥaciram. ³²⁷ M z imam.
³²⁸ M honti. ³²⁹⁻³²⁹ R x.
³³⁰ M susānam gantvā vijjulātāloken' eva
rukkhaṇ ca maggaṇ ca disvā tat[t]h' eva.
³³¹ M adāsi. ³³² M bodhisatto satim
paccupaṭṭhapetvā deviyā.
³³³ M z sā āha: sāmi tvaṃ amhākam
puttassa jīvitam. ³³⁴ M so āha.
³³⁵ M z bhadde tvaṃ kira jānāsī ti. sā
āha: sāmi aham na jānāmī ti. atha
bodhisatto devī āha.
³³⁶ M evaṇ ca.
³³⁷ M attano sirasi añjalim.
³³⁸ M -yhitvā.
³³⁹ M saccam adhiṭṭhānam.
³⁴⁰ M z saccaṭṭhānam akārayi, jīvitat-
thāya puttassa.
³⁴¹ M yobbanam. ³⁴² M kunthukipila-
³⁴³ M -kanika-. ³⁴⁴⁻³⁴⁴ M x.
³⁴⁵ M -cchemi. ³⁴⁶ M -sissam.
³⁴⁷⁻³⁴⁷ M x. ³⁴⁸ M datvā dānam.
³⁴⁹ M -vajena. ³⁵⁰⁻³⁵⁰ M yadāham dāt-
abbadānam, cittaṃ me sujhati sadā.
³⁵¹⁻³⁵¹ M x.
³⁵² M hessāmi 'nā-. [*M B-24]

- ³⁵³ M pītipamuditahadayā hutvā.
³⁵⁴ M vadantī. ³⁵⁵ M sabbadā.
³⁵⁶ R navakandarā; M vanakantarā.
³⁵⁷ M osatthyā.
³⁵⁸ M sāmikathā kāraṇā.
³⁵⁹ M saccena gāyissam cittaṃ.
³⁶⁰ M āgami. ³⁶¹ M -vajena.
³⁶² M saccādhīṭṭhānabhāven' eva so.
³⁶³ M z urato. ³⁶⁴ M tesam.
³⁶⁵ M x. ³⁶⁶ M z tatth' eva.
³⁶⁷ M tass' eva raṇṇo kathento.
³⁶⁸ M -bhāvāya.
³⁶⁹ M z evaṃ katvā sabbam tuyham.
³⁷⁰ M -raṇatthāya.
³⁷¹ M z gamitum saggam ti.
³⁷² M x. ³⁷³ M tadahe eva.
³⁷⁴ M z bodhisattaṇ ca devī ca gahetvā.
³⁷⁵ M Sucipūre-. ³⁷⁶ M jāto hoti.
³⁷⁷ M bodhi-. ³⁷⁸ M z tvaṇ ca.
³⁷⁹ M idāni panāham devalokam gamis-
sāmī ti vatvā tatth' eva antaradhāyitvā
devaloke pātu-r-ahosi. [*M A-25]
³⁸⁰ M loka tuvaṃ.
³⁸¹ M loka tvaṃ uppajjissasi.
³⁸² R nāma; M nātho. ³⁸³ M -sandhi-
³⁸⁴ M bhava-. ³⁸⁵ M bhavapāragu.
³⁸⁶⁻³⁸⁶ M satthā devamanussānam jeṭṭho
appaṭipuggalo. ³⁸⁷ M hoti.
³⁸⁸⁻³⁸⁸ M lokassa sukhadāyako, sattāno
saraṇālayo. ³⁸⁹ M jāto.
³⁹⁰ M tvaṃ hoti. ³⁹¹ M tvaṃ hosi.
³⁹² M sabbadā. ³⁹³ R x.
³⁹⁴ R ito; M tato.
³⁹⁵ R hutvā dhammena samena rajjam
kāresi.
³⁹⁶ M z atha Arindamo.
³⁹⁷ amaccādayo mahājanakāye.
³⁹⁸ M ovāditvā. ³⁹⁹ M z Arindama-
⁴⁰⁰ M ṭhitā. ⁴⁰¹ M Arindamamahā-
⁴⁰² M rajjasampattim. [*M B-25]
⁴⁰³ M z acchariyam eva bhikkhave pubbe
pi aparipuṇṇañāṇo 'ham evaṃ dānam
dadāmī ti vatvā.
⁴⁰⁴ M x. ⁴⁰⁵ M -gātham.
⁴⁰⁶ M dibbacakkhū ti pākaṭo.
⁴⁰⁷ M ca kumāro.
⁴⁰⁸ M Sucipurānivasino.
⁴⁰⁹⁻⁴⁰⁹ M Arindamassa parisā, āsum mam'
eva parisā.
⁴¹⁰ R sambuddho va aham satthā.
⁴¹¹ R x. ⁴¹² R x. ⁴¹³ R x. M x.

[I-5] SUMBHAMITTAJĀTAKA (5)

okāsam karohi rājā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto Devadattam ārabha kathesi. ekadivasañ¹ hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathaṃ samuṭṭhapesuṃ: aho vatāyam² āvuso³ Devadatto Satthari⁴ veracittena dhanuggahe vissajjetvā voropetum vāyāmaṃ karoti, sabbe pi te dhanuggahe Satthāram eva nissāya attano jīvitam labhiṃsū ti. Satthā āgantvā⁵ kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte, na bhikkhave idān' eva,⁶ pubbe pi Devadatto mama⁷ anattaṃ karoti⁸ yevā ti vatvā tuṃhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Campānagare Sumbhamitto nāma rājā rajjaṃ kāresi. tassa⁹ kaniṭṭho Asumbhamitto nāma.¹⁰ Kesinī¹¹ nāma* aggamaheṣī.¹² Jeyyasenañ Jeyyadattañ cā ti dve puttā¹³ ahesuṃ.¹³ ath'¹⁴ ekadivasam¹⁵ Asumbhamitto evaṃ cintesi: sace mama bhātā rājā idh' eva vasissati idaṃ¹⁶ rajjaṃ puttānaṃ pāpuṇeyya, aham imesaṃ rajjam adatvā¹⁶ gaṇhissāmi ti. cintetvā¹⁷ ca pana¹⁷ rajjagahaṇatthāya¹⁸ rajatasuvaṇṇavatthālaṅkāradīni paṇṇākārāni¹⁹ mahantamahantānam amaccādīnam²⁰ attani piyakaraṇatthāya pakkhabhāvatthāya²¹ ca adāsi. te pi amaccādayo²² Asumbhamittato lābham labhitvā tassa pakkhā yeva honti. ath' ekadivasam²³ Asumbhamitto attano pakkhappamāṇajānanatthāya attano gehe sabbasenaṃ²⁴ sannipātetī. tasmim̐ pana samaye²⁵ eko amacco bodhisattassa katagūṇajānanako tassa guṇam anussaranto²⁶ tassa santikaṃ gantvā Asumbhamittassa²⁷ kāraṇam²⁸ yathābhūtam ārocento paṭhamam̐ gātham āha:

- 1 okāsaṃ karohi rāja, kathetuṃ vacanaṃ mama.
idh' āgacchāmi akkhātuṃ, guḷhassa²⁹ vacanaṃ tava.³⁰
- 2 sīgham³¹ utṭhehi tvaṃ rāja, suṇohi vacanaṃ mama.
guḷham̐ te vacanam̐ akkhissaṃ, yathābhūtam̐ avitathan ti.³¹

taṃ sutvā rājā tassa kathanokāsaṃ dadanto tatiyaṃ gātham āha:

- 3 taṃ³² me kathehi bho kattā, yaṃ me khippaṃ bhavissati,
mā papañcaṃ akatvā va, yathābhūtam̐ kathaya me ti.³²

taṃ sutvā amacco³³ āha:

- 4 ahaṃ³⁴ suṇāmi ajj' eva, kaniṭṭhassa vaco tava.
viluppissati te rajjaṃ, appamādā va bhavathā ti.³⁴

taṃ sutvā rājā³⁵ rājāno nāma bahusapattā va honti. idaṃ pi rajjaṃ sabbasādhāraṇam̐ eva hotī ti saññāya ñāṇasaṃvegam̐ uppādetvā sattesu ca kāruṇīyatam̐ uppādetvā evaṃ cintesi. sace³⁶ ahaṃ³⁶ mama kaniṭṭhena saddhim̐* yujjhissāmi, kaniṭṭho me balanikāye mahāvināsaṃ pāpuṇissati.

sattānañ ca mahāvināso nāma ativiya kāruññayutto. tasmāham ajj' eva rattibhāge imamhā nagarā nikkhamissāmī ti. cintetvā³⁷ pana³⁷ tassa amaccassa mahantaṃ dhanam datvā uyyojesi. atha³⁸ rājā ekako va³⁹ deviyā sayanagabbhaṃ pavisitvā⁴⁰ dve putte āliṅgetvā sīse⁴¹ cumbitvā sīhasayanapīṭhe⁴² nisinno va deviyā saddhiṃ manteti.⁴³ tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:⁴⁴

- 5 āmantayi mahārājā, Kesiniṃ sabbasobhaṇaṃ:⁴⁵
 yaṃ te bhadde⁴⁶ mayā dinnam, dhanam dhaññan ca vijjati,
 6 hiraññaṃ vā suvaṇṇam vā muttam maṇiveḷuriyam,⁴⁷
 sabbam⁴⁸ taṃ nidaheyyāsi, yañ ca te pettikaṃ dhanam.⁴⁸
 7 tam⁴⁹ abravi rājaputtī, Kesinī sabbasobhaṇā:⁴⁹
 kuhiṃ deva nidahāmi,⁵⁰ taṃ me akkhāhi pucchito.
 8 tam⁵¹ abravi mahārājā,⁵¹ sīlavante ca samaṇe
 brāhmaṇe ca dadāhi tvam, dānam bhadde⁵² yathābalaṃ.
 9 na hi dānā param atthi, patiṭṭham⁵³ sabbapaṇinaṃ,
 dānam va bhogakārakaṃ,⁵³ dānam⁵⁴ bhoge patiṭṭhitan ti.⁵⁴

taṃ⁵⁵ sutvā Kesinīdevī sādhu devā ti rañño vacanam sampaṭicchi.⁵⁵
 atha mahāsatto puna devim ovādentō⁵⁶ āha:⁵⁷

- 10 puttesu devi dayesi, yathā ime na māritā,⁵⁸
 Asumbhamittapāpena,⁵⁹ tathā rakkhāhi puttake.⁶⁰
 11 tvam daharāsi⁶¹ kalyāṇī, purisehi 'bhipatthitā,
 yo ca te bhattā maññeyya, sakkaccaṃ tam upatṭhaha.⁶²
 12 no ce taṃ bhattā maññeyya, mayā vippavasena te,
 aññaṃ bhattāram pariyesa,⁶³ mā kisittha⁶⁴ mayā vinā ti.

taṃ sutvā Kesinī kiṃ nu kho mama sāmiko⁶⁵ evarūpam ayuttakathaṃ⁶⁶
 kathetī ti cintetvā rājānam pucchi: mahārāja⁶⁷ kasmā tvam imaṃ ayuttaka-
 thaṃ bhaṇasi,⁶⁷ tvam⁶⁸ pana kuhiṃ gamissasī ti.⁶⁸ atha mahāsatto deviyā
 taṃ kāraṇam āvikaronto⁶⁹ imaṃ gāthādvayam āha:

- 13 aham⁷⁰ hi vana gacchissam, ghoram vālamigāyutam,
 saṃsayam jīvitam mayham, ekakassa brahāvane.⁷⁰
 14 aghantaṃ paṭisevissam, vane vālamigākiṇṇe.
 byagghadīpinisevīte, idh'⁷¹ eva vasa tvam sadā ti.⁷¹

taṃ sutvā* Kesinī dukkhī dummanā attano sāmikena⁷² saddhiṃ
 gamanattāya nānāvidhavacanam kathesi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā
 āha:

- 15 taṃ⁷³ sutvā Kesinī āha, devī sabbaṅgasobhaṇā:
 abhū me kathaṃ nu bhaṇasi, lāmakam vata bhāsati.⁷³
 16 dukkham⁷⁴ eva mamam āha, na sukham vacanam mama.
 tato aññaṃ va bhāseyya, mam' eva sukhakārakaṃ.⁷⁴

- 17 n'⁷⁵ esa dhammo mahārāja, yaṃ tvam gacchasi ekako,⁷⁶
 ahaṃ pi tena gacchāmi, yena⁷⁷ gacchasi khattiya.⁷⁷
- 18 maraṇaṃ⁷⁸ me tayā saddhiṃ, jīvitāñ ca tayā vinā,
 tattha me maraṇaṃ seyyo, na jīvitaṃ tayā vinā.⁷⁸
- 19 aggim⁷⁹ ujjālayitvāna, ekajālasamāhitaṃ,⁸⁰
 tatth' eva maraṇaṃ seyyo,⁸¹ na⁸² jīvitaṃ⁸² tayā vinā.
- 20 yathā⁸³ araññakaṃ⁸⁴ nāgaṃ, dantiṃ⁸⁵ anvesi hatthinī,⁸⁵
 gacchantaṃ gīriduggesu, samesu visamesu ca.
- 21 tathāham⁸⁶ anugacchāmi, putte⁸⁷ ādāya pacchato,
 subharā⁸⁸ te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharā.
- 22 tam⁸⁹ abravi mahārājā, devīṃ sabbaṅgasobhaṇaṃ:⁸⁹
 mā candanasamācāre, rajojallaṃ adhārayi.
- 23 kāsiyāni⁹⁰ ca dhāretvā,⁹¹ khomakoṭumbarāni⁹² ca,
 kusacirāni dhārentī, kathaṃ bhadde karissasi.
- 24 tam⁹³ abravi⁹⁴ rājapūttī,⁹⁴ devī sabbaṅgasobhaṇā:
 [nā] haṃ⁹⁵ taṃ sukham iccheyyaṃ,⁹⁵ tayā vinā rathesabha.
- 25 tam abravi⁹⁶ mahārājā, Kesiniṃ sabbasobhaṇaṃ:⁹⁶
 iṅgha bhadde nisāmehi, vane ye honti dussahā.
- 26 bahū kīṭā paṭaṅgā⁹⁷ ca, makasā⁹⁸ madhumakkhikā,
 te pi taṃ tattha hiṃseyyaṃ, taṃ te dukkhataṃ siyā.
- 27 apare passa santāpe, nadīnaṃ upasevitā(e),
 sappā ajagarā nāma, avīsā te mahabbalā.
- 28 te manussaṃ migam vā pi, disvā āsannaṃ āgataṃ,
 parikkhipitvā bhogehi, vasam ānenti attano.
- 29 aññe pi kaṇhā jaṭilā, acchā nāma aghaṃ⁹⁹ migā,⁹⁹
 na tehi puriso diṭṭho, rukkhama āruyha muccati.
- 30 saṃghaṭṭayantā¹⁰⁰ siṅgāni, tikkhaggā tibbahārino,¹⁰¹
 mahiṃsā¹⁰² vicarant' attha, nadiṃ Sodumbaraṃ pati.¹⁰²
- 31 disvā¹⁰³ migānaṃ yūthānaṃ, gavaṃ sañcarataṃ vane,¹⁰³
 dhenū va¹⁰⁴ vacchagiddhā va, kathaṃ bhadde¹⁰⁵ karissasi.
- 32 disvā sampatite ghore,* dumagge suplavañ gate,¹⁰⁶
 akhettaññāya¹⁰⁷ te bhadde, bhavissa te mahabbhayaṃ.¹⁰⁷
- 33 yā tvam sivāya sutvāna, muhaṃ uttasate¹⁰⁸ pure,
 sā tvam vanaṃ anuppattā, kathaṃ bhadde karissasi.
- 34 ṭhite majjhantike kāle, sannisinnesu pakkhīsu,
 saṇate¹⁰⁹ va brahāraññe,¹⁰⁹ tattha kiṃ gantum icchasi.
- 35 tam¹¹⁰ abravi rājapūttī, Kesinī sabbasobhaṇā:
 yāni akkhāsi tvam deva, vane paṭibhayāni me¹¹⁰
- 36 sabbāni¹¹¹ abhisambhossaṃ, tayā saddhiṃ sukhadukkhamaṃ,
 vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke, gacchañ ñeva rathesabha.¹¹¹

- 37 kāsam¹¹² kusam potakilaṃ,¹¹³ usiram muñjapabbajam,¹¹⁴
 urasā¹¹⁵ panudahissāmi,¹¹⁶ n' assa hessāmi¹¹⁷ dunnayā.¹¹⁸
- 38 bahūhi vata¹¹⁹ cariyāhi, kumārī vindate patim,
 udarass' uparodhena, gohanuvetṭhanena¹²⁰ ca.
- 39 aggissa pāricariyāya, udakummuñjanena vā,
 vedhabyam¹²¹ kaṭukam loke, gacchañ ñeva rathesabha.¹²¹
- 40 api 'ssā hoti appatto, ucchiṭṭham api bhuñjitum,
 yo nam¹²² hatthe gahetvāna,¹²³ akāmā¹²⁴ parikaḍḍhati.¹²⁵
- 41 kesaggahaṇam¹²⁶ ukkhepā, bhūmyā ca¹²⁷ parisumbhanā,¹²⁸
 datvā¹²⁹ ca nopakkamati, bahudukkham anappakam.^{129,130}
- 42 sukkachavī¹³¹ vedhaverā,¹³² datvā¹³³ subh[ga] mānino,¹³⁴
 akāmā¹³⁵ parikaḍḍhanti, ulūkañ ñeva¹³⁶ vāyasā.¹³⁷
- 43 api nātikule phīte,¹³⁸ kaṃsapajjotane vasam,¹³⁹
 n'¹⁴⁰ evātivākyam na labhe,¹⁴¹ bhātūhi sakhinīhi¹⁴² ca.
- 44 naggā nadī anudakā, naggam ratṭham arājakam,¹⁴³
 itthī¹⁴⁴ pi vidhavā naggā, yassā pi dasa bhātaro.¹⁴⁴
- 45 dhajo rathassa paññāṇam,¹⁴⁵ dhumo paññāṇam¹⁴⁶ aggino,
 rājā ratṭhassa paññāṇam,¹⁴⁷ bhattā paññāṇam itthiyā.¹⁴⁸
- 46 yā daliddī daliddassa,¹⁴⁹ aḍḍhā aḍḍhassa¹⁵⁰ kittimā,¹⁵¹
 tam ve devā pasamsanti, dukkaram hi karoti sā.*
- 47 ahan¹⁵² tam anubandhissam sadā kāsāyavāsini,
 pathabyā pi abhijantā, vedhabyam kaṭukitthiyā.¹⁵²
- 48 api sāgarapariyantam, bahuvittadharam mahim,
 nānāratana-paripūram, na icchāmi tayā vinā.
- 49 katham¹⁵³ nu tāsam hadayam, sukharā vata itthiyo,
 yā sāmike dukkhitamhi, sukham icchanti attano.¹⁵³
- 50 nagarā¹⁵⁴ tayi nikkhante, Campānam ratṭhavaḍḍhane,¹⁵⁴
 tam aham anubandhissam,¹⁵⁵ sabbakāmadado hi me.
- 51 tam abravi mahārājā, Kesiniṃ¹⁵⁶ sabbasobhaṇam:¹⁵⁶
 ime te daharā puttā, Jeyyaseno ca Jeyyadatto.¹⁵⁷
- 52 sālīnam odanam bhutvā,¹⁵⁸ sucimaṃsupasecanam,¹⁵⁹
 rukkhaphalāni bhuñjantā, katham bhuñjanti dārakā.¹⁶⁰
- 53 bhutvā satapale¹⁶¹ kaṃse,¹⁶² sovaṇṇe satarājike,
 rukkhapattesu¹⁶³ bhuñjantā,¹⁶³ katham bhuñjanti dārakā.
- 54 kāsīyāni¹⁶⁴ ca dhāretvā,¹⁶⁴ khomakoṭumbarāni ca,
 kusacirāni dhārentā, katham dhārenti dhārakā.
- 55 vayhāhi¹⁶⁵ pariyāyitvā,¹⁶⁵ sivikāya rathena ca,
 pattikā¹⁶⁶ anugacchantā,¹⁶⁶ katham gacchanti dārakā.¹⁶⁷
- 56 kuṭāgāre sayitvāna,¹⁶⁸ nivāte phusitaggaḷe,¹⁶⁹
 sayantā¹⁷⁰ rukkhamūlamhi,¹⁷⁰ katham sayanti dārakā.

- 57 pallaṅkesu sayitvāna, goṇake¹⁷¹ cittasanthate,
sayantā tiṇasanthāre, kathaṃ sayanti dārakā.
58 gandhakena vilimpetvā,¹⁷² aggalucandanena ca,
rajojallāni dhārentā, kathaṃ kāhanti dārakā.
59 cāmarīmorahatthehi¹⁷³ vījitaṅgā sukhe t̥hitā,
phutṭhā¹⁷⁴ ḍaṃsehi makasehi, kathaṃ¹⁷⁵ kāhanti¹⁷⁵ dārakā ti.

evam aññamaññaṃ¹⁷⁶ nānāvidhavacanaṃ vatvā¹⁷⁷ sā devī raññā saddhiṃ
gacchantī attano piyaputte¹⁷⁸ gahetukāmā imaṃ gāthādvayam āha:

- 60 ime rāja ubho puttā, piyāmhākaṃ¹⁷⁹ manāpā ca,¹⁷⁹
yathā mayaṃ bhavissāma, tathā¹⁸⁰ hessanti dārakā.
61 mayaṃ¹⁸¹ taṃ anugacchāma, putte ādāya pacchato,
subharā te bhavissāma, na te hessāma dubbharā ti.

taṃ sutvā mahāsatto devīṃ nivāretuṃ asakkonto tena hi tvaṃ bhadde
mayā saddhiṃ gaccheyyāsī ti vatvā gātham āha:

- 62 nāham akāmadāsiṃ pi, araññaṃ netum ussahi,¹⁸²
tasmā vadāmi te dukkhaṃ, te ādāyānugacchasī¹⁸³ ti.

evaṃ pi raññā saddhiṃ gamituṃ laddhokāsā yeva sā devī attano pāt-
heyypasibbakajīvitavuttikārāni ca vatthūni gahetvā aṅkena Jeyyadattam*
ādiyati. rājā pana pātheyypasibbakam attano aṃse laggitvā aṅkena
Jeyyasenam ādiyati. evañ ca ubho khattiyā attano dve putte aṅken' ādāya
nagarā nikkhamiṃsu. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 63 tato sā Kesinī devī, pasibbakañ ca gahetvā,
Jeyyadattañ ca aṅkena, nikkhamati sanagarā.
64 tato so Sumbhamitto rājā, aṃsen' ādāya pasibbakaṃ.
Jeyyasenañ ca aṅkena, nikkhamati sanagarā ti.

tadā mahāsatto saputtadāro attano Campānagarā nikkhamanto anupub-
bena gacchamāno ekaṃ nadiṃ pāpuṇitvā tatth' eva nadītīre timparukkha-
samīpe udumbararukkhamūle nisīditvā devīṃ āmantesi: bhadde ayaṃ nadī
atigambhīrā tigāvuttappamāṇā¹⁸⁴ hoti. idānāham ekako va tayo jane
tumhe gahetvā paratīraṃ pāpetuṃ na sakkomi. dve pana kumārā atitaruṇā
lahukā va. mayā pi appathāmena ete gahetuṃ sakkā honti.¹⁸⁵ tvaṃ ca
mahallikā¹⁸⁶ garukā va. mayā pi mahussāhen' eva gaṇhitabbā asi. tasmā
tayā paṭhamam tāva mayā saddhiṃ paratīraṃ tarituṃ vaṭṭati. ahañ ca
paratīraṃ sampāpetvā¹⁸⁷ imaṃ tīraṃ puna pacchā gantvā ime dve gahetvā
paratīraṃ puna tarissāmi ti. atha mahāsattassa vacanaṃ sutvā sā devī
sādhū ti sampatīcchitvā Jeyyadattam attano thanaṃ¹⁸⁸ pāyetvā tattha
sīsavetṭhanasāṭakam attharivā sayāpetvā tassa niddāyanakāle¹⁸⁹ saṇi-
kam¹⁹⁰ utṭhahitvā Jeyyasenassa khādanīyaṃ datvā taṃ Jeyyasenaṃ idh'¹⁹¹

eva tīre ṭhapetum¹⁹¹ ārabhi.¹⁹² tadā Jeyyaseno mātāpitaro āha: amma tāta mayam atidaharā idh' eva nadītīre rattibhāge¹⁹³ anāthā bhavāma. tasmā tumhe idh' eva papañcaṃ akatvā khippam eva amhe gaṇhathā ti. unho pi khattiyā attano puttassa anāthavacanaṃ sutvā bhijjamānahadayā viya Jeyyasenaṃ samassāsesuṃ.¹⁹⁴ atha so rājā devim¹⁹⁵ ādāya tigāvuttapamāṇaṃ¹⁹⁶ vitthāraṃ¹⁹⁶ taṃ nadim* taritvā paratīraṃ patvā tassa nadiyā paratīre ekasmiṃ rukkhāmūle taṃ devim nisīdāpetvā puna taṃ nadim otaritam ārabhi.¹⁹⁷ atha tassa otari-samanantaram eva tassā tīraṃ¹⁹⁸ dve kevattā khuddakanāvāya carantā tāya vālukāsannāya gacchanti. tesu dvīsu eko ekassa viravi. tasmim khaṇe tesam vacanaṃ sutvā Jeyyaseno attano pitā¹⁹⁹ ti maññamāno taṃ pakkosi. te kevattā dāraśaddaṃ²⁰⁰ sutvā tatth' eva gantvā dve dārake disvā sayam ekamekaṃ gahetvā attano kāruññaena nāvam āropetvā sakagāmābhimukhaṃ attano khuddakanāvāya pāyimsu.²⁰¹ tadā rājā uttaritvā²⁰² tatth' eva te apassanto²⁰³ kahaṃ gatā mama puttā ti vacanena ito c' ito vidhāvanto sabbarattim vicarati. vibhātāya rattiyā bodhisatto adutiyo eko va puna taṃ ṭhānaṃ gantvā kumārānaṃ nippakājanaṃ²⁰⁴ ṭhānaṃ disvā assusaliladhārayamāno kampamānahadayo²⁰⁵ sokabhūto te kumāre pakkosanto imaṃ gāthādvayam²⁰⁶ āha:

- 65 etha tumhe va me puttā, Datta-Senā kuhiṃ gatā,
mā ca me ākārā (?) hotha, paṇā piyatarā hi me.
66 hā hā tāta piyaputtā,²⁰⁷ anāthā dāni vo mātā,
ekā hoti paratīre, appassantā amhe dukkhā
gataṭṭhāne va mā tiṭṭha, etha²⁰⁸ tumhe khippatarā ti.

evaṃ ca vatvā mahāsatto tattha tatth'²⁰⁹ eva gantvā attano piyaputte adisvā paridevanto imaṃ gāthādvayam āha:

- 67 imā²¹⁰ tā vanagumbāyo,²¹¹ pupphaphalehi saṃyuttā,
vividhā ettha dissare, kumārā me na dissare.
68 ime²¹² rukkhā vividhā ca, udumbarājikā ettha,
mayham ekassa dissare, kumārā me na dissare ti.

iti mahāsatto paridevanto puttasokenābhibhūto sakabhāvena sandhāretum asakkonto tatth' eva patati. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 69 tato Sumbhamitto rājā, nadītīraṃ punāgantvā,
adisvā tattha te putte, roditvā patati²¹³ chamā.
70 so ca rājā pun' āgantvā, nadītīraṃ apassanto,
piyaputte tattha bahuṃ, kāruññaṃ paridevitvā
tatth' eva patitvā seti,* cando va patitā²¹⁴ chamā²¹⁵ ti.

so pana rājā puna satim paṭilabhanto idān' eva amhākaṃ nānābhāvo viyogo ca pāpuṇāti. eso(ā) va lokassa dhammatā hotī ti nāṇena sallakkhanto

paṭiladdhassāso hutvā paratīre t̥hitāya deviyā santikaṃ gantum puna taṃ nadim otarati. tasmim̃ khaṇe eko nāviko pañcasatavāṇijehi²¹⁵ saddhim̃ tatth' eva nadītīre gacchanto ekasmim̃ rukkhāmūle devim̃ nisinnam ekam eva lakkaṇasampannam uttamarūpadharam̃ disvā taṃ gahetvā attano nāvāyaṃ nisīdāpeti. atha sā devī saṃsa(saṃvi?)ggamānahadayā tatth' eva attano te putte ca sāmikañ ca apassantī te tayo khattiye anussaramānā paridevantī imaṃ gātham āha:

71 hā hā tāta piyā²¹⁶ pubbe, viyogā(o) ca mayā g(k)ato,
narassa migapakkhino; tena kammavipākena
viyogo ajja me hoti, tayo tumhe adassanā ti.

evañ ca paridevantam̃ taṃ devim̃ gahetvā nāviko attano yathāruci agamāsi. tadā bodhisatto udakato uttaritvā tasmim̃ rukkhāmūle devim̃ adisvā ito c' ito pariyesitvā tam̃ apassanto tatth'²¹⁷ eva paridevanto imā gāthāyo abhāsi:

72 at̥thā²¹⁸ vāham̃ puttadārā, nadītīre carissāmi,
tayo jane apassanto, tumhe dāni na dissatha.
73 hā hā tāta viyogāma,²¹⁹ eko c' ekā katham̃ mayham̃,
seyyo me maraṇam̃ jīvā, katham̃ jīvāmi ekako.²²⁰
74 kiṃ karissāmi 'ham̃ idha, gihisuññe va sabbadā,
evañ ca paridevitvā, katham̃ muñcāmi dukkhato.
75 NāradaPabbatā devā, saraṇam̃ hontu me sadā,
devā rakkhantu te ca maṃ, khippam̃ labhāmi tejena.
76 ko ca devo manusso vā, yakkho cāpi mahiddhiko,
mocetu mam̃ ito²²¹ dukkhā, so me karotu²²² saraṇam̃.
77 tatth' eva mānussā devā, khippam̃ eva ānayanu,
puttadāre mam' antike, te me karonti(u) saraṇam̃.
78 idha²²³ ratyā vivasāne,²²³ sūriyuggamanam̃ pati,
tayo janā āgacchantu, pāto va mama santikā ti.

evam ādinā pakārena paridevanto* mahāsatto tatth' eva patitvā visaññī-
bhūtam̃ pāpuṇi. tam̃ attham̃ pakāsanto Satthā āha:

79 ka[da]lī va vāteritā, patitā va²²⁴ vane hoti,
paridevanto so rājā, tatth' eva patito chamā²²⁵ ti.

mahāsatto puna paṭiladdhassāso hutvā ut̥thāya ito c' ito ca paridhā-
vanto ummattako viya tattha tatth' eva devim̃ apassanto pun' āgato
tasmim̃ yeva rukkhāmūlasamīpe t̥hito attano puttadāre ārabha²²⁶ pari-
devanto imā gāthāyo āha:

80 na kho passāmi te jane, yena te nīhatā matā,
sakuṇā²²⁷ pi na vassanti, matā me nūna te jane(ā).²²⁷

- 81 na kho passāmi te jane,²²⁸ yena te nīhatā matā,
kākā idha na vassanti, matā me nūna te jane(ā).²²⁹
- 82 na kho passāmi dve putte, yattha te nīhatā matā,
taṃ ca ṭhānaṃ na passāmi, matā me nūna dārakā.
- 83 na kho passāmi Kesiniṃ, yattha sā nīhatā matā,
tañ ca ṭhānaṃ na passāmi, matā me²³⁰ nūna²³⁰ Kesinī.
- 84 idaṃ²³¹ pi dutiyaṃ sallaṃ, kampeti hadayaṃ mama,²³¹
puttadāre apassanto, hadayaṃ me pavedhati.
- 85 idha ratyā vivasāne, sūriyuggamaṃ pati,
puttadāre apassanto, khippaṃ jahāmi jīvitaṃ.
- 86 idha ratyā vivasāne, sūriyuggamaṃ pati,
pāto²³² va te apassanto, maraṇaṃ hoti me idhā ti.²³²

evaṃ ca paridevityā mahāsatto eko va yathākāmaṃ agamāsi. cattāro pi khattiyā kasmā evarūpaṃ aññamaññaṃ viyogaṃ labhiṃsū ti. ito kira pubbe te cattāro maggantare gacchantā ekasmiṃ rukkhamaṃle nisīdiṃsu. tasmīṃ khaṇe rukkhagge kulāvake vasanto suvapotako saddaṃ karoti. kumārā rukkhaggato suvapotakasaddaṃ sutvā taṃ suvapotakaṃ gahetukāmā²³³ kīḷitukāmā rodanti.²³⁴ amma tātā²³⁵ amhākaṃ suvapotakaṃ²³⁶ gahetvā²³⁶ dethā ti. atha²³⁷ tesam mātā attano sāmikam āṇāpeti. sāmi idāni tvam imaṃ rukkham abhiruyhitvā taṃ suvapotakaṃ gahetvā* amhākaṃ puttānaṃ dehī ti. tassā vacanaṃ sutvā tesam pitā taṃ rukkham abhiruyhitvā tato²³⁸ taṃ gahetvā rukkhato orohitvā dvinnaṃ kumārānaṃ²³⁹ deti. te pana kumārā taṃ suvapotakaṃ pitu hatthato gahetvā taṃ kīḷitvā tass' eva tīṇi lomāni luñcanti. tesam pana pitā taṃ suvapotakaṃ gahetvā rukkhagge ṭhitakulāvake ṭhapeti. ten' eva tassa tiṇṇaṃ lomānaṃ luñcanakammass' eva vipākena te cattāro khattiyā pañcasatajātīsu aññamaññaviyogā²⁴⁰ c' eva dukkhitā ca ahesuṃ. tadā Sumbhamitto rājā ekako va anupubbena yathākāmaṃ gacchanto attano puttadāre anussaranto imaṃ gāthādvayam āha:

- 87 a[p] piyehi sampayogo, piyehi ca vippayogo,
sattānañ ca²⁴¹ dukkho hoti, amhākañ c' eva sabbadā.
- 88 piyato²⁴² jāyate soko, piyato jāyate bhayaṃ,
piyato vippamuttassa, n' atthi soko kuto bhayan²⁴² ti.

atha mahāsatto attano ñāṇabalen' eva sabbasokaṃ vinodetvā anupubbena Takkasīlanāmaṃ nagaraṃ patvā uyyānaṃ pavisitvā ekasmiṃ rukkhamaṃle maṅgalasilāpaṭṭe²⁴³ nisīditvā attano sīsaṃ pārumpetvā tatth' eva nippajji. tadā Takkasīlarājā kalam akāsi. amaccā pana rañño sarīra-kiccaṃ katvā sattame divase rājaṅgaṇe sannipatitvā mantayīṃsu: amhākaṃ rañño putto vā dhītā vā n' atthi, mayaṃ kho arājakaṃ raṭṭhaṃ na²⁴⁴ pālema. idāni pana ko amhākaṃ rājā bhavissati. kiñ²⁴⁵ ca kammaṃ amhehi

kātabban ti. ath' eko purohitabrāhmaṇo²⁴⁶ āha:²⁴⁷ bhonto tumhe mā cintayittha. handa amhehi tāva phussarathaṃ vissajjetuṃ vaṭṭati. phussarathena²⁴⁸ laddharājā sakalaJambūdīpe rajjaṃ kāretuṃ samattho va hotī ti. tassa vacanaṃ sutvā te amaccā sādhu ti sampaṭicchitvā Takkasīlanagaram alaṅkārapetvā maṅgalarathe kumudavaṇṇe²⁴⁹ cattāro asse yojetvā upari attharaṇāni attharivā tasmim rathe setacchattaṃ cāmarim²⁵⁰ uṇhissaṃ khaggaṃ suvaṇṇapādukan ti imāni pañcarājabhaṇḍābhisekabhaṇḍāni āropetvā gandhodakapūritaṃ suvaṇṇabhiṅgāraṃ gahetvā* phussarathasī-samatthake tam udakam abhisiñcitvā bho phussaratha yassa idha rajjaṃ kāretuṃ puññakammam atthi, tvaṃ pana tassa santikaṃ gaccheyyāsī ti vatvā taṃ vissajjesuṃ. atha so ratho tatth' eva nagare rājavāsādaṃ padakkhiṇaṃ katvā pācinadvāren' eva Takkasīlanagarā nikkhamati.²⁵¹ tadā amaccādayo mahājanakāyā²⁵² sabbatūriyāni gahetvā²⁵³ tass' eva rathassa pacchato gacchanti. atha so ratho²⁵⁴ uyyānaṃ pavisitvā tasmim sālarukkhamūle t̥hitamaṅgalasilāpaṭṭaṃ²⁵⁵ padakkhiṇaṃ katvā ārohaṇasajjākāren'²⁵⁶ eva aṭṭhāsī. tasmim khaṇe so purohito²⁵⁷ tatth' eva nippannaṃ ekakaṃ²⁵⁸ mahāpurisaṃ disvā te amacce āmantesi: bhonto eko va jano idha maṅgalasilāpaṭṭe nippanno amhākaṃ dissati. so pana setacchattānucchaviko hoti. tassa pana puññaṃ kiṃ nu kho atthī ti nāhaṃ²⁵⁹ jānāmi. sace tassa rājabhāvakaṃ²⁶⁰ taṃ puññaṃ bhavissati na uṭṭhahissati.²⁶¹ sace so kālakaṇṇī hoti bhītatasito tato vuṭṭhāya²⁶² kampamānasarīro tatth' eva t̥hitako²⁶³ palāyitum olokessati. idāni pana mayaṃ taṃ vimaṃsanatthāya ekato sabbatūriyāni paggaṇhāpessāmī²⁶⁴ ti. tadā te sabbatūriyāni paggaṇhimsu. tasmim khaṇe mahāpathavī bhijjamānakālo viya pātu-r-ahosi. atha mahāsatto ten' eva saddena pabujjhitvā²⁶⁵ mahantaṃ senam oloketvā dakkhiṇapassena parivattitvā tatth' eva puna nipajji.²⁶⁶ atha so purohito²⁶⁷ tassa sāṭakam ukkhipitvā pādesu lakkhaṇaṃ oloketvā āha: bhonto ayaṃ tāva eko dīpo tiṭṭhatu, ayaṃ pana puriso catunnaṃ mahādīpānaṃ rajjaṃ kāretuṃ samattho hotī ti. ath' assa vacanaṃ sutvā amaccā attano sīrasi añjalim ukkhipitvā idāni mahārāja tumhe idh' eva rajjaṃ gaṇhathā ti vatvā taṃ yācanto gātham āhaṃsu:

89 idaṃ deva rajjaṃ rammaṃ, annapānehi²⁶⁸ sabbadā,
sabbe mayaṃ²⁶⁹ purakkhitvā,²⁷⁰ taṃ ve rajjaṃ dadāma te ti.

taṃ sutvā bodhisatto sayanato uṭṭhāya tatth'²⁷¹ eva nisīditvā²⁷² pucchi.* bhonto tumhākaṃ rājā kuhiṃ gato ti. te āhaṃsu: amhākaṃ rājā devalokaṃ²⁷³ gato devā ti. kiṃ²⁷⁴ nu kho tumhākaṃ rañño putto n' atthī ti.²⁷⁴ amhākaṃ rañño putto vā dhītā vā n' atthi devā ti.²⁷⁵ tena²⁷⁶ hi bhaṇe ahaṃ tumhākaṃ rājabhāvaṃ karomī ti.²⁷⁶ atha amaccādayo mahājanakāyā uyyānaṃ alaṅkaritvā²⁷⁷ tatth' eva mahāsattam abhisiñcitvā tadahe va rathe taṃ nisīdāpetvā Takkasīlanagaraṃ pāvisimsu.²⁷⁸ so pana mahāsatto

pāsādaṃ abhiruyhitvā mahāsayane nisīdi. tato paṭṭhāya mahāsatto tatth' eva ratṭhe vasantānaṃ mahājanakāyānaṃ dānādīni puññāni kārāpetvā dhammena sammena rajjaṃ kāresi.

atha te dve kevaṭṭā te²⁷⁹ kumāre attano putte²⁷⁹ katvā posesuṃ. tesu pana vayappattesu te dve kevaṭṭā paṇṇākāraṇ ca te kumāre ca gahetvā rañño santikaṃ gantvā vanditvā paṇṇākāraṃ niyyādetvā²⁸⁰ rañño niyatu-paṭṭhakatthāya²⁸¹ dve kumāre dassesuṃ. tadā Sumbhamitto rājā mahāvinicchaye varapallaṅke nisinno te kumāre passitvā amaccehi saddhim āmantento imaṃ gāthattayam²⁸² āha:

- 90 kass' etaṃ mukhaṃ mā bhāti, hemaṃ v' uttattam agginā,
nikkhaṃ va jātarūpassa, ukkā mukhaṃ paḥṃsitaṃ.
91 ubho sadisapaccaṅgā, ubho sadisalakkhaṇā,
Jeyyasenasadis' eko,²⁸³ eko Jeyyadatto yathā.
92 sīhā bilā va nikkhantā, ubho sappatirūpakā,²⁸⁴
jātarūpamayā yeva, ime dissanti dārakā ti.

evaṃ Sumbhamitto rājā tīhi gāthāhi kumāre vaṇṇetvā te kevaṭṭe pucchi: bhonto²⁸⁵ ime kumārā kassa puttā hontī ti. amhākaṃ²⁸⁶ devā²⁸⁶ ti. kiṃ²⁸⁷ nu kho²⁸⁷ tumhākaṃ rūpena asadisā ti. ime deva attano mātuyā rūpen' eva sadisā²⁸⁸ ti. atha²⁸⁹ mahāsatto²⁸⁹ ime kumārā mayham eva puttā viya dissanti. sace mama puttā* ime kumārā niccam eva atthi, ime pana kumārā ārohana(?)ppamaṇā. mayham eva puttānaṃ rūpena sadisarūpā.²⁹⁰ mayham eva viya puttā bhavissantī ti cintetvā tesu kumāresu balavasineham uppādeti. te pana dve kevaṭṭā rañño te kumāre niyyādetvā²⁹¹ attano gāmam agamaṃsu. tato paṭṭhāya dve kumārā attano rājaputtabhāvena rañño vattasampannā honti. rājā tesam vattasampannaṃ disvā mahantaṃ pariggahaṃ dhanaṃ ca adāsi. tadā pana so nāviko attano gehe Kesiniṃ devīṃ vasāpento²⁹² tāya saddhiṃ²⁹³ saṃvāsaṃ kattukāmo ahosi.²⁹⁴ atha so²⁹⁴ tassā deviyā adhiṭṭhānabalānubhāvena c' eva sīlatejānubhāvena²⁹⁵ ca agginā pariḍayhamānasarīro viya hoti. tasmā so nāviko tāya saddhiṃ methunadhammakaraṇavasena vītikkamaṃ kātum aṣakkonto attano gehe taṃ devīṃ mettacittapemavasena²⁹⁶ eva²⁹⁷ vasāpeti. aparabhāge pan' eso nāviko devatādhiggahito²⁹⁸ hutvā taṃ devīṃ ca²⁹⁹ paṇṇākāraṇ ca³⁰⁰ gahetvā attano parivārehi vāṇijagaṇehi³⁰¹ saddhiṃ Takkasīlanagaram agamāsi. atha so nāviko rañño paṇṇākāraṃ upanāmetvā³⁰² tatth' eva nagare tayo māse vasitvā rājānaṃ āpucchanto gātham āha:

- 93 āpucchāmi tuvaṃ deva, ciraṃ hoti idha vāso,
vāṇijjāya idānāhaṃ, gamissāmi sakās(1)ayan³⁰³ ti.

taṃ sutvā Sumbhamitto gātham āha:

94 suṇāhi tvaṃ savāṇijjo, gīte³⁰⁴ ca vādite idha,
ekam rattiṃ vasitvāna, pāto gacchasi nāvika ti.

evaṃ ca pana vatvā rājā tassa patipaṇṇākāram adāsi. atha so nāviko
tath' eva nadītīrasamīpe³⁰⁵ ṭhāne corabhayato rājānam āpucchanto
gātham āha:

95 kathaṃ kāhāma janinda, atthaṅgate ca³⁰⁶ sūriye,
mayam bhāyāma corato, tumhe rakkhatha no sadā ti.

taṃ sutvā rājā gātham āha:

96 suṇātha vāṇijā³⁰⁷ tumhe,³⁰⁷ gi(ī)te ca vādite sabbe,
tūriye sotabbe³⁰⁸ mama,³⁰⁹ santake idha nagare.
ekarattiṃ vasissatha,³¹⁰ pāto gacchatha kāmto ti.*

evaṃ³¹¹ vutte vāṇijā evam āhaṃsu:³¹¹ idāni mahārāja³¹² amhākaṃ
nāvaṃ rakkhissāmā ti. atha³¹³ rājā³¹³ bhonto vāṇijā tumhe mā cintayittha,
ahaṃ³¹⁴ tumhākaṃ nāvaṃ rakkhāpessāmī ti vatvā te dve kumāre āman-
tetvā³¹⁵ āṇāpesi. bhonto kumārā tumhe nadītīram attano sevakehi sadd-
hiṃ gantvā tesam vāṇijānaṃ nāvaṃ rakkhissathā ti. rañño vacanaṃ sutvā
te kumārā sādhu devā ti sampaticchitvā attano pañcasatehi sevakehi
saddhiṃ nadītīraṃ gantvā taṃ nadim otarivā nāvam abhiruyhitvā nāvāya
sīse ekatṭhāne va atṭhaṃsu. atha tesam kumārānaṃ mātā Kesinī devī kira
paccūsasamaye³¹⁶ tīhi khattiyehi saddhiṃ saṃyoganimittaṃ supinaṃ³¹⁷
passi. evarūpo supino ahosi:³¹⁸ eko puriso tīṇi padumāni āharitvā deviyā
ure ṭhapetī ti. sā devī pabujjhitvā tayo khattiyehi anussarantā³¹⁹ assūni
sandhāretuṃ asakkontī paridevamānā³²⁰ tath' eva nāvāyam atṭhāsi.
sabbe pi mahājanā aḍḍharattisamaye tath' eva nāvāyaṃ niddāyimsu.
Jeyyadatto ca tath' eva nisinnako va niddāyati. atha Jeyyaseno kaniṭṭhaṃ
Jeyyadattaṃ pabodheti. so pana Jeyyadatto nānappakārehi upāyehi
niddaṃ³²¹ sayitum³²¹ asakkonto attano bhātikaṃ Jeyyasenam āha: kiṃ
nu kho bhātika tvaṃ porāṇacāritaṃ³²² anussaranto³²³ idāni amhākaṃ
niddavinodanattāya³²⁴ pabodhesī³²⁵ ti. Jeyyaseno³²⁶ āha: bho kaniṭṭha
ahaṃ porāṇacāritaṃ³²⁷ na anussarāmi.³²⁸ api ca amhākaṃ viyogam
anussarāmi³²⁹ ti. Jeyyadatto āha:³³⁰ bhātika tvaṃ kathaṃ³³¹ nu kho
amhākaṃ viyogam anussarasi.³³² kiñ ca tvaṃ evaṃ vadesī ti. Jeyyaseno
āha: bho kaniṭṭha aham amhākañ ca mātāpitūnañ ca viyogaṃ kathessāmī
ti. Jeyyadatto āha: bhātika nanu amhākaṃ mātāpitāro kevaṭṭā atthi.
kasmā tvam amhākaṃ viyogaṃ kathesi ti. Jeyyaseno āha: bho kaniṭṭha
tvam evarūpaṃ viyogaṃ na jānāsi.³³³ ubho pi mayam³³⁴ ekamātāpitāro³³⁵
ti.* taṃ sutvā Jeyyadatto āha: yadi³³⁶ pan' evaṃ Jeyyasena³³⁷ amhākaṃ
viyogo atthi kathehi taṃ bhātikā ti.³³⁷ Jeyyaseno āha: tena hi tāta mama
vacanaṃ suṇāhi. amhākaṃ pubbe³³⁸ daharakāle mātāpitāro amhe gahetvā

Campānagarā nikkhamitvā anupubbena gantvā ekaṃ nadītīraṃ patvā tatth' eva thokaṃ vil(ss)amitvā mama khādanīyaṃ datvā taṃ mātuthanaṃ pāyitvā tattha sīsavetṭhanasātakam attharitvā taṃ sayāpetvā tuyhaṃ niddāyanakāle sanikam utṭhahitvā mam āliṅgetvā sīsaṃ cumbitvā mayi rodamāne maṃ samasāsetvā nadim otarivā ekato paratīram agamaṃsu. tasmim̃ khaṇe ime dve kevaṭṭā amhe gahetvā attano putte katvā amhe posayiṃsū ti.³³⁹ taṃ sutvā Jeyyadatto attano sakabhāvena sandhāretuṃ asakkonto saṃvegamānaso Jeyyasenam āha: bhātika³⁴⁰ yadi evam amhākaṃ mātāpitaro amhesu vigatasinehā³⁴¹ c' eva akāruññacittā ca hutvā³⁴² amhe jahanti. amhākaṃ³⁴³ mātāpitaro atthī³⁴⁴ ti na maññissāmā ti. evañ ca pana vatvā Jeyyadatto Jeyyasenabhātikena saddhim āmantento imaṃ gātham āha:

- 97 puttā piyā manussānaṃ, lokasmim̃ honti bhātika,
puttasineho amhākaṃ, na hoti mātāpitūnan ti.

Jeyyaseno āha: tāta tvam evaṃ mā vadesi. sace amhākaṃ mātāpitaro taramānāya³⁴⁵ yattha viharanti tattha te pariyessissāmā ti. Jeyyadatto āha:³⁴⁶ bhātika³⁴⁷ kiṃ nāma amhākaṃ jātanagaran ti.³⁴⁸ Campānagaram nāma tātā ti.³⁴⁹ amhākaṃ pitā ko nāmo ti.³⁵⁰ tāta pitā rājā Sumbhamitto nāmā ti.³⁵¹ amhākaṃ mātā kā nāmā ti.³⁵² tāta amhākaṃ³⁵³ mātā devī Kesinī nāmā ti. tesam̃ kathaṃ sutvā sā devī sahasā³⁵⁴ vuṭṭhāya sāṇim̃ vivarivā vegena* āgantvā³⁵⁵ etha³⁵⁵ tumhe³⁵⁵ piyaputtakā³⁵⁶ ti vatvā ubhohi³⁵⁷ hatthehi kumāre³⁵⁸ upaguyhati. tadā te kumārā³⁵⁹ bhittatasitā palāyiṃsu.³⁶⁰ atha sā devī attano piyaputtehi saddhim āmantento(I) imaṃ gāthattayam³⁶¹ āha:

- 98 kiṃ maññitvā palāyatha, etha tumhe mam' antikaṃ,
ciraṃ mayhaṃ³⁶² viyogāma,³⁶³ idāni kiṃ palāyatha.
99 tāta tvam̃ Jeyyaseno 'si, kaniṭṭho tvam̃ Jeyyadatto,
ahaṃ vo Kesinī mātā, evaṃ jānātha puttakā.
100 cittaṃ me na labhe sukhaṃ, sabbe tumhe adassanā,
pubbe me añkam āruyha, kiṃ nu³⁶⁴ tiṭṭhatha³⁶⁴ ārakā ti.

ath' assā vacanaṃ sutvā te kumārā attano mātubhāvaṃ nātvā tassā pādāmūle nipatitvā³⁶⁵ parideviṃsu. tadā te vāṇijā³⁶⁶ taṃ paridevasaddaṃ sutvā tatth' eva parivāretvā taṃ kāraṇaṃ nātvā vegena nāvikkassa ārocesuṃ. ath' eso nāviko kodhābhibhūto rañño etam attham ārocesi: idān' eva mahārāja tumhākaṃ parivāritā kumārā³⁶⁷ mama bhariyaṃ parivajjantī ti. taṃ sutvā rājā kuddho kumāre ghātanatthāya³⁶⁸ vajjhaghātake āṇāpesi. te vajjhaghātakā āgantvā kumārānaṃ mahādukkham uppādetvā rañño santikam ānayiṃsu. aṭha rājā te vajjhaghātake āṇāpesi. bhonto imesaṃ sīsaṃ chindathā ti. taṃ sutvā te vajjhaghātakā kumāre ādāya susānam

ānayiṃsu. ath' eko purohito³⁶⁹ brāhmaṇo rājānam upasaṅkamtivā raññā saddhim āmantento imaṃ gāthattayam³⁷⁰ āha:

- 101 yaṃ kammaṃ anisāmetvā, karoti puggalo rāja,
tañ ca ve nipphalaṃ kammaṃ, dukkhaṃ pāpeti taṃ sadā.
102 yaṃ rāja nisammakārī, karoti puggalo sadā,
taṃ ve kammaṃ niratthakaṃ, pāpeti duggatiṃ sadā.
103 nisammakārī na sādhu, sammakārī sādhu hoti,
sammā³⁷¹ va kāriṇo³⁷¹ rañño, yasokitti pavaḍḍhatī ti.

taṃ sutvā rājā purohitam³⁷² āha: tena hi purohita³⁷² tvam idha yeva te kumāre ānehi khippam evā ti. ath' eso purohito³⁷² te* kumāre gahetvā tesam dvīsu kaṇṇesu kaṇaviraṃ philandhāpetvā tesam sīsato sakalasarīraṃ lākhārasehi³⁷³ sañcāpetvā mahātale abhiruyhāpetvā rañño purato nisīdāpeti. tadā rājā te kumāre pucchi. kasmā tātā³⁷⁴ evarūpaṃ kammaṃ karoṭhā ti. atha Jeyyaseno yathābhūtam eva etam³⁷⁵ atthaṃ³⁷⁵ rañño ārocesi. taṃ sutvā rājā samviggaṃānaso hutvā kumāre pucchi: kiṃ nāma vo jātanagaran ti. Jeyyaseno āha: Campānagaraṃ mahārājā ti. rājā puna pucchi: mātā vo kā nāmā ti.³⁷⁶ mātā devī Kesinī nāma mahārājā ti.³⁷⁷ pitā vo ko nāmo ti pucchito³⁷⁸ Jeyyaseno kathetuṃ avisahanto rājabhayabhīto va tuṅhi ahosi. atha rājā āha: bhonto mayhaṃ mā bhāyatha yathābhūtaṃ kathethā ti. Jeyyaseno āha: amhākaṃ pitā rājā Sumbhamitto nāma mahārājā ti. taṃ sutvā Sumbhamitto rājā bhijjamaṇahadayo viya turitaturito vararatanapallaṅkato otarivā ubhohi³⁷⁹ hatthehi kumāre upaguyhitvā tatth' eva patito hoti. tadā amaccādayo mahājanakāyā samāgatā visaññībhūtā tatth' eva patiṃsu. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 104 Sālarukkhā va aṭṭhitā, vane³⁸⁰ va saṃpamadditā,
senti janā samāgatā, Sumbhamittanivesane.
105 amaccādayo nāgarā, vesiyānā ca brāhmaṇā,
negamā ca janapadā, uggā c' eva orodhā ca.
106 bāhā paggayha pakkanduṃ, Sumbhamittanivesane,
hatthārohā anikaṭṭhā³⁸¹ rathikā pattikārakā.
107 ye vuḍḍhā ye ca daharā, majjhimanaṭṭinarā³⁸² ca,³⁸²
bāhā paggayha pakkanduṃ, Sumbhamittanivesane.
108 mahājanā samāgatā, bāhā paggayha attano,
kalunaṃ parideviṃsu, Sumbhamittanivesane ti.

atha so rājā paṭiladdhas[s]āso attano putte hatthato na moceti. tato kumārā bhītatasitā kampamaṇasarīrā tatth' eva aṭṭhaṃsu. atha³⁸³ rājā Sumbhamitto nāma* rājā aham evā ti attano putte saññāpento³⁸³ imaṃ gātham aha:

109 tāta etha piyā tumhe, putto³⁸⁴ tvaṃ Jeyyaseno 'si,³⁸⁴
kaniṭṭho tvaṃ³⁸⁵ Jeyyadatto, Sumbhamitto 'haṃ vo pitā.
mam' antike va vasituṃ,³⁸⁶ tumhe icchatha³⁸⁷ sabbadā ti.

taṃ sutvā kumārā sirasā rañño pāde³⁸⁸ nipatitvā³⁸⁹ paridevitvā tatth'
eva aṭṭhaṃsu. atha rājā Jeyyasenaṃ pucchi: tāta Jeyyasena kuhiṃ vo
mātā viharatī ti. Jeyyaseno āha:³⁹⁰ nāvāyaṃ viharati devā³⁹¹ ti. taṃ sutvā
rājā mahājanaparivuto³⁹² nagarato nikkhamitvā taṃ nadītīraṃ gantvā taṃ
nadim otarivā³⁹³ nāvam abhiruyhitvā nāvāya sīsabhāge ṭhito ten' eva
nāvikenā saddhim āmantento imaṃ³⁹⁴ gātham āha:.

110 gaṇhāhi tvaṃ bho nāvika, dhanañ ca ratanabhogaṃ³⁹⁵
bahukaṃ mama santikā, tvaṃ me dadāhi taṃ devīṃ,
Kesiniṃ piyabhariyaṃ³⁹⁶ ti, patibbatam³⁹⁷ va sabbadā ti.

taṃ sutvā nāviko imaṃ gātham āha:

111 sāmiko³⁹⁸ tvaṃ³⁹⁹ mahārāja, sā devī tava bhariyā,
gaṇhāhi taṃ mam' antikā, tuyhaṃ va puññato laddhā ti.

taṃ vacanaṃ sutvā sā devī sayanato nikkhamitvā rājānaṃ vanditvā
rañño pāde nipatitvā⁴⁰⁰ tatth' eva visaññī ahosi. atha rājā tassā sīsaṃ
ukkipitvā uccaṅge ṭhapesi. ath' assa⁴⁰¹ te kumārā pāde nipatitvā⁴⁰²
tatth' eva kalunaṃ parideviṃsu. tadā Sumbhamitto rājā assupuññehi
nettehi paridevitvā tāya saddhim āmantento imaṃ⁴⁰³ gātham āha:

112 utṭhehi tvaṃ Kesinī, sāmiko te idh' āgami,
puttā pi te ṭhitā pāde, nisīdāhi mam' antike ti.

taṃ sutvā devī paṭiladdhassāso(ā) tato vuṭṭhahitvā sirasā rañño pādāyu-
gesu⁴⁰⁴ nipatitvā⁴⁰⁵ tatth' eva nisīdi. ath' esā⁴⁰⁶ devī somanassajātā
raññā saddhiṃ āmantentī imaṃ gātham āha:

113 nibbutā honti me deva, sokā ca vipulā bahū,
tumhe saṅgamma⁴⁰⁷ ajjāpi, passatha maṃ sukhe ṭhitan ti.

tasmīṃ khaṇe nāgarā⁴⁰⁸ Sumbhamittarañño paṇṇākāratthāya dve
suvaṇṇasivikāyo ānayaṃsu. atha rājā ca devī ca ubho khattiyā ekasuvaṇṇa-
sivikāyaṃ nisīdantā mahājanaparivārā mahantena parivārena Takkasīlam
upagacchiṃsu. ubho pi rājaputtā ekasivikāya* nisīdantā mahājanaparivā-
rena Takkasīlam upagacchiṃsu. ath' eso rājā attano nagaraṃ pavisitvā
aggamaheṣiṭṭhāne taṃ Kesiniṃ ṭhapetvā Jeyyasenassa uparajjaṃ datvā
Jeyyadattassa senāpatitṭhānam adāsi. tato paṭṭhāya te sabbe pi cattāro
khattiyā sapaṇṇā dānādīni puññāni karonto(ā) yāvatāyukaṃ ṭhatvā tato
cutā devalokesu yeva nibbattiṃsu. yo⁴⁰⁹ pana Asumbhamitto rañño kan-
iṭṭho Campānagare rājābhāvappatto adhammaladdho adhammena rajjaṃ

karonto yāvatāyukaṃ t̥atvā⁴¹⁰ tato cuto niraye va upapajjanto mahā-
dukkhaṃ anubhotī ti. Satthā pana imaṃ dhammadesanam āharitvā na
bhikkhave idān' eva⁴¹¹ pubbe⁴¹² pi⁴¹² Devadatto maṃ vadhāya vāyāmaṃ
karoti yevā ti vatvā jātakam samodhānento osānagātham āha:

- 114 tadā so Asumbhamitto, pāparājā adhammaṭṭho,
niraye va dukkhappatto, Devadatto idāni 'si.
115 purohito⁴¹³ ca brāhmaṇo, Sāriputto idāni 'si.
vāṇijo⁴¹⁴ nāma nāviko, Moggalāno idāni 'si.
116 Sumbhamittapitā rājā, Suddhodano idāni 'si.
Sumbhamittamātā⁴¹⁵ devī,⁴¹⁵ Mahāmāyā idāni 'si.
117 Jeyyaseno ti nāmako, rājaputto ca bhātiko,
Rāhulakumāro nāma, mama putto idāni 'si.
118 Jeyyadatto ti nāmako, kaniṭṭho so rājaputto,
mayham eva upaṭṭhāko, Ānando va idāni 'si.
119 Kesinī nāma sā devī, Sumbhamittarañño dārā,
Rāhulakumāramātā, Yasodharā idāni 'si.
120 nāgarādayo sabbe te, janakāyā avasesā,
Sumbhamittassa parisā, ahesuṃ mama parisā.
121 Sumbhamitto mahārājā, Takkasīlānam issaro,
sambuddho 'haṃ tathāgato, lokanātho idāni 'si.
122 sabbadā va sabbe tumhe, patthento tividhaṃ sukhaṃ,
atigāravacittena, evaṃ dhāretha jātakan ti.

Sumbhamittarājajātakam pañcamam [nitṭhitam].

¹ M ath' eka. ² M x. ³ M z kira.

⁴ M ekasmiṃ tathāgate.

⁵ M dhammasabhāyaṃ gantvā paññattava-
rabuddhāsane nisīditvā.

⁶ M z Devadatto ahme vericitto dhanugga-
hā jīvitā voropetuṃ vāyāmaṃ karoti.

⁷ M mayham eva.

⁸ M kātum vāyāmaṃ karoti.

⁹ M z pana rañño. ¹⁰ M z ahosi.

¹¹ M tassa rañño bhariyā aggamaheṣī
Kesanī nāma ahosi. [*M A-26]

¹² M so pana rājā tāya saddhim samvā-
sena Jeyya-.

¹³ M putte patilabbhati.

¹⁴ M tato pana kālena. ¹⁵ M -vase.

¹⁶ M dvinnam puttānam aññatarassa
idaṃ rajjam pāpuṇeyya. tenāham idaṃ
rajjam alabbhanto idāni pi sukhaṃ na
labhāmi, tasmāham idaṃ rajjam.

¹⁷ M evaṃ ca pana cintetvā Asumbhamitto

¹⁸ M -jam gahpatthāya. ¹⁹ M x.

²⁰ M -ccānam piyahetu. ²¹ M x.

²² M -ccā. ²³ M x.

²⁴ M senāyo. ²⁵ M kāle.

²⁶ M -ssariko kathaṃ karaṇāyamāno.

²⁷ M x. ²⁸ M x. ²⁹ M guḷha.

³⁰ M z evaṃ ca vatvā so amacco bodhi-
satto ten' eva saddhim āmantento duti-
yam gātham āha.

³¹⁻³¹ M sīgham eva utṭhehi tvam, suṇohi
vacanam mama; addhāham vakkhāmi
guḷham, tuyham rakkhāya sabbadā ti.

³²⁻³² M yaṃ bho ka[the]si vacanam taṃ,
tvam kathehi me khippam; jānissāmi tav'
antikā, mā maṃ bhīto kadā asī ti.

³³ M z kathnokāsam labbhanto anāya(?)
citto rañño guḷham vacanam kathento
imaṃ catutthagātham.

³⁴⁻³⁴ M āsajj' eva me vacanam, na suṇāsi
mahārāja; ghāṭeti kaniṭṭho te taṃ, aham
eko viharāmi, idh' eva kho tayā saddhim,
appamādāya te sadā ti.

- ³⁵ M Sumbhamitto rājā.
³⁶ M idāni panāhaṃ sace tena. [*M B-26]
³⁷ M evaṃ cintetvā rājā.
³⁸ M tadā so. ³⁹ M z Kesaniyā.
⁴⁰ M gantvā. ⁴¹ M sīsaṃ.
⁴² M sirisayana-
⁴³ M vacanakathaṃ samuṭṭhapesi.
⁴⁴ Cf. *J*, 1747-1750.
⁴⁵ M sobhaṇaṃ iti. ⁴⁶ M kiñci.
⁴⁷ M veluriyaṃ bahuṃ.
⁴⁸⁻⁴⁸ M yañ ca te pettikaṃ dhaṇaṃ, sab-
 baṃ taṃ nipādeyāsi.
⁴⁹⁻⁴⁹ M taṃ āha iti Kesaṇī, devī sabbañ-
 gasobhaṇī. ⁵⁰ M nipādeyyaṃ.
⁵¹ M Sumbhamitto iti āha. ⁵² M devi.
⁵³⁻⁵³ M dānaṃ bhogakāraṇā, patitṭhaṃ
 sabbapaṇinan ti.
⁵⁴ M x. ⁵⁵ R x.
⁵⁶ M z imā tisso gāthāyo.
⁵⁷ Cf. *J*, 1751-1752. ⁵⁸ M -ritvā.
⁵⁹ M -mittaṃ pāṇe. ⁶⁰ M te puttā.
⁶¹ M daharī. ⁶² M upaṭṭhasi.
⁶³ M -yesi. ⁶⁴ M dukkhā.
⁶⁵ M z rājā. ⁶⁶ M vacanaṃ.
⁶⁷ M kasmā deva imam ayuttavacanaṃ
 me kathesī ti.
⁶⁸ M x. ⁶⁹ M visajjento.
⁷⁰ Cf. *J*, 1753.
⁷¹ M vane puññāni karomi, idh' eva tvam
 santā . . . sadā ti. [*M A-27]
⁷² M z raññā;
⁷³ Cf. *J*, 1754. M tassa Sumbhamitta-
 rañño vacanaṃ Kesaṇī sutvā; tāvad eva
 iti āha: abhūte kathaṃ. . . .
⁷⁴⁻⁷⁴ M mam' eva dukkhakāraṇā, tato
 aññaṃ bhāseyyāsi; mam' eva sukhakā-
 raṇā. ⁷⁵ Cf. *J*, 1755. ⁷⁶ M eko.
⁷⁷ M tayā saddhiṃ niccaṃ sadā.
⁷⁸ Cf. *J*, 1756; M jīvitaṃ me tayā sadd-
 hiṃ, maraṇaṃ me bhavissati; tañ ca me
 maraṇaṃ hoti seyyo tayā vinā.
⁷⁹ Cf. *J*, 1757. ⁸⁰ M -samā hoti.
⁸¹ M hoti. ⁸² M seyyo jīvā.
⁸³ Cf. *J*, 1758. ⁸⁴ M araññikaṃ.
⁸⁵ M attheti hatthinī dantī.
⁸⁶ Cf. *J*, 1759. ⁸⁷ M putto. ⁸⁸ M x.
⁸⁹⁻⁸⁹ M tato Sumbhamitto rājā yācituṃ
 iti taṃ āha. ⁹⁰ Cf. *J*, 1801.
⁹¹ M dhārento. ⁹² M koḍu-
⁹³ Verses 24 to 59 of this jātika may be
 compared to *J*, 1855 to 1890.
⁹⁴ M āha iti Kesaṇī.
⁹⁵ M ahaṃ sukhaṃ na gacchāmi.
⁹⁶ M āha iti so rāja Sumbhamitto narād-
 hippo. ⁹⁷ M mātaṅga ca.

- ⁹⁸ M makkasā. ⁹⁹ M aghamaḡā.
¹⁰⁰ M -nti. ¹⁰¹ M -hāriyā.
¹⁰²⁻¹⁰² M mahiṃsanādinissāya vicaranti
 brahā vane.
¹⁰³⁻¹⁰³ M disvā ya(ū)thānaṃ purato, ga-
 vaṃ vicaritaṃ vane.
¹⁰⁴ M viya. ¹⁰⁵ M devi. [*M B-27]
¹⁰⁶ M -vaṅgame.
¹⁰⁷⁻¹⁰⁷ M na jānāsi mahabbhayaṃ, taṃ
 te hoti mahabbhayaṃ.
¹⁰⁸ M uttassasi.
¹⁰⁹ M sunate va brahāraññaṃ.
¹¹⁰⁻¹¹⁰ M taṃ āha iti Kesaṇī, yaṃ tvam
 vacanaṃ akkhāhi; vane patati ayaṃ
 mama, dukkhassa kāraṇaṃ sadā ti.
¹¹¹⁻¹¹¹ M taṃ vane abhisambhossam, ga-
 cchañ ñeva rathesabha.
¹¹² M kasaṃ. ¹¹³ M potalikaṃ.
¹¹⁴ M -pañjamaṃ. ¹¹⁵ R urassa; M -sā.
¹¹⁶ M panudahāmi.
¹¹⁷ R dunnayo; M -yā.
¹¹⁸ M z idha tāsam na gacchāmi, gacchañ
 ñeva rathesabhā ti.
¹¹⁹ M vatta-. ¹²⁰ M -vetthanena.
¹²¹⁻¹²¹ M x. ¹²² M zo.
¹²³ M -tvā tvam. ¹²⁴ M akāmaṃ.
¹²⁵ M z tassa dukkham uppādeti, gacchañ
 ñeva janādhippa.
¹²⁶ M tassa kesa-. ¹²⁷ M taṃ.
¹²⁸ M parisambharo.
¹²⁹⁻¹²⁹ M tamhā h' eso pakkamanto,
 bahudukkham uppādeti.
¹³⁰ M z vedhabyaṃ kaṭukaṃ loke,
 gacchañ ñeva narādhippa.
¹³¹ R suka-; M sukka-. ¹³² M -vero.
¹³³ M soso. ¹³⁴ M -bhagga-
¹³⁵ M akāmaṃ taṃ ca kaḍḍhati.
¹³⁶ M -kaṃ viya.
¹³⁷ M -yaso; z vedhabyaṃ. . . narādhippa.
¹³⁸ M ṭhite. ¹³⁹ M ṭhitā.
¹⁴⁰ M sukhī ti vā-
¹⁴¹ R labhetha; M labhe.
¹⁴² M -ṇehi; z vedhabyaṃ. . . narādhippa.
¹⁴³ M arājikaṃ.
¹⁴⁴⁻¹⁴⁴ M naggā asāmikā itthī, bahū nāti
 ca bhātarā; rājadhammaṃ karuṇaṃ loke,
 gacchañ ñeva tayā saddhiṃ.
¹⁴⁵ M -ññāṇo.
¹⁴⁶ R -ññānaṃ; M -ṇa-. ¹⁴⁷ M -ṇo.
¹⁴⁸ M z vedhabyaṃ . . . saddhiṃ.
¹⁴⁹ M -ddena. ¹⁵⁰ M -ḍḍena.
¹⁵¹ M sāmīnā. [*M A-28]
¹⁵²⁻¹⁵² M (has two verses for verse No.
 47): pathavyā pi ārajayyā, ratanaṃ pi
 na gaṅhāmi; rājabhāvaṃ tayā vinā,

gacchissāmi tayā saddhiṃ. idha vāsaṃ na icchāmi, tuyhaṃ mukhaṃ adassanā; tam evāhaṃ anubandhikā, tāya vāsinī sadā aham.

¹⁵³⁻¹⁵³ M dukkhite ca sakasāmike, sakasu-
[kham] icchati iti; kathaṃ hoti hadayaṃ
tassa, atikhayo ti sādā.

¹⁵⁴⁻¹⁵⁴ M Campākānaṃ vuḍḍhikare, tayi
gate sanagarā.

¹⁵⁵ M anugacchāmi.

¹⁵⁶ M Campākānaṃ rat(ṭ)t(ṭ)havaḍḍhano.

¹⁵⁷ R dattubho (datta ubho?); M Jeya-
datto. ¹⁵⁸ M bhadde.

¹⁵⁹ M z bhutvā. ¹⁶⁰ M te puttā.

¹⁶¹ M sakaphalle; J, 1884: sataphale.

¹⁶² M x. ¹⁶³ M -patte mūlaphalaṃ.

¹⁶⁴ M dhārento vo kāsiyāni.

¹⁶⁵ M veyāhi ca pattim senā.

¹⁶⁶ M gacchantā ajjha pathikā.

¹⁶⁷ M te puttā. ¹⁶⁸ M sayantā.

¹⁶⁹ M pussata-

¹⁷⁰ M rukkhāmūle va sayantā.

¹⁷¹ M koṇe. ¹⁷² M -pentā.

¹⁷³ M citrehi. ¹⁷⁴ M daṭṭhā.

¹⁷⁵ M kise phusanti.

¹⁷⁶ M pana(c)ttha. ¹⁷⁷ M sutvā.

¹⁷⁸ M putte.

¹⁷⁹ M amhākāṃ piyā honti.

¹⁸⁰ M tadā. ¹⁸¹ M mayhaṃ.

¹⁸² M -ssāhi.

¹⁸³ M -gaccheyyāsī ti. [*M B-28]

¹⁸⁴ M -ppamā. ¹⁸⁵ M hoti.

¹⁸⁶ M mahālikā. ¹⁸⁷ M -pāpento.

¹⁸⁸ M thaññaṃ. ¹⁸⁹ M -ddāyakāle.

¹⁹⁰ M -ni-. ¹⁹¹ M x. ¹⁹² M -rabbhi.

¹⁹³ M z ekekā. ¹⁹⁴ R samasāsesuṃ.

¹⁹⁵ M devī. ¹⁹⁶ M -ṇavi-. [*M A-29]

¹⁹⁷ M -rabbhi. ¹⁹⁸ M titāṃ.

¹⁹⁹ M pitaraṃ. ²⁰⁰ M saddaṃ.

²⁰¹ M pāyāsuṃ. ²⁰² M -retvā.

²⁰³ M appasanto. ²⁰⁴ M nippakāraṃ.

²⁰⁵ M kampamāno sokadeho.

²⁰⁶ M gātham. ²⁰⁷ M -puttakā.

²⁰⁸ M ettha. ²⁰⁹ M tath' eva.

²¹⁰ Cf. J, 2267. ²¹¹ vanakumbāyo.

²¹² Cf. J, 2268.

²¹³ M patiti. [*M B-29]

²¹⁴ Cf. J, 2285. ²¹⁵ M vāṇijjehi.

²¹⁶ R piya. ²¹⁷ M tath' eva.

²¹⁸ (addhā?). ²¹⁹ M -goma.

²²⁰ M -to. ²²¹ M imā. ²²² M -roti.

²²³ M imam sādā ratyā imacce(?); Cf. J,
2295 [*M A-30]

²²⁴ M x. ²²⁵ R khamā.

²²⁶ M -bbhanto. ²²⁷ Cf. J, 2244

²²⁸ M janā. ²²⁹ M janā. ²³⁰ M x.

²³¹ Cf. J, 2251. ²³² Cf. J, 2252.

²³³ M z taṃ ca. ²³⁴ M roditvā.

²³⁵ M z idāni tumhe. ²³⁶ M x.

²³⁷ M attha.

²³⁸ M tath' eva. [*M B-30]

²³⁹ M z taṃ. ²⁴⁰ M -yogo. ²⁴¹ M x.

²⁴²⁻²⁴² Cf. *Dhammapada*, XVI, 4.

²⁴³ M patte. ²⁴⁴ R x.

²⁴⁵ M tañ ca. ²⁴⁶ M paro-

²⁴⁷ M te āha. ²⁴⁸ M tasmā hi phu-

²⁴⁹ M kumudda-. ²⁵⁰ M cāmarim;

R dhārayitvā. [*M A-31]

²⁵¹ M nikkhami. ²⁵² M -kāyo.

²⁵³ M paggahetvā.

²⁵⁴ M z uyyānābhimukho va.

²⁵⁵ M -pattāṃ. ²⁵⁶ M -rohana-

²⁵⁷ M paro-. ²⁵⁸ M ekikaṃ.

²⁵⁹ M taṃ panāhaṃ.

²⁶⁰ M rājabhāvasaṅkhatassa taṃ.

²⁶¹ M uṭṭhahati. ²⁶² M paṭṭhāya.

²⁶³ M z tato. ²⁶⁴ M gaṇhā-

²⁶⁵ M paribu-. ²⁶⁶ M nippa-

²⁶⁷ M brahmaparo-

²⁶⁸ M -pāṇehi. ²⁶⁹ M mayhaṃ.

²⁷⁰ R pūra-. ²⁷¹ M tath' eva.

²⁷² M z te. [*M B-31]

²⁷³ R devaṅgato; M devalokaṃ gato
(lokaṃ added later).

²⁷⁴ M atha mahāsatto te puna pucchi:
bhonto tumhākaṃ rañño putto kiṃ nu
kho atthī ti. taṃ sutvā te āhaṃsu.

²⁷⁵ M z tesāṃ vacanaṃ sutvā mahāsatto
te āha.

²⁷⁶ M tena hi idāni punāhaṃ sādhu tum-
hākaṃ rājabhāvaṃ sampaṭicchāmī ti.

²⁷⁷ M x. ²⁷⁸ M pāvimsu.

²⁷⁹ M attano putte te kumāre.

²⁸⁰ M niyā-. ²⁸¹ M -ṭṭhāyakāya.

²⁸² M gāthātatiyam. ²⁸³ M -sadiso.

²⁸⁴ M sappati-. ²⁸⁵ M x.

²⁸⁶ M evaṃ pucchitvā rājā ime deva
amhākaṃ puttā hontī ti.

²⁸⁷ M vutte ca bho ime. ²⁸⁸ M z hontī.

²⁸⁹ M vutte. [*M A-32]

²⁹⁰ M rūpasadisā. ²⁹¹ M niyā-

²⁹² M vasanto. ²⁹³ M disābhi(?).

²⁹⁴ M x. ²⁹⁵ M sīlavattate-

²⁹⁶ M mitta-. ²⁹⁷ M taṃ.

²⁹⁸ R devatāviggā; M -dhi-

²⁹⁹ M x. ³⁰⁰ M x. ³⁰¹ M -pijja-

³⁰² R uppādetvā; M uppānā-

³⁰³ M sakāyasaṃ. ³⁰⁴ R gite.

³⁰⁵ M -tīre sa-. ³⁰⁶ M x.

³⁰⁷ M tumhe vāṇijjā. ³⁰⁸ R -tappe.

- ³⁰⁹ M ma. ³¹⁰ M vassi-. [*M B-22]
³¹¹ M evañ ca vatvā Sumbhamitto rājā.
³¹² M z mayhaṃ. ³¹³ M vutte.
³¹⁴ M mayhaṃ. ³¹⁵ M z te kumāre.
³¹⁶ M x. ³¹⁷ M z paccūsakāle.
³¹⁸ M passi. ³¹⁹ R -nto.
³²⁰ M x. ³²¹ R aniddāyitum.
³²² M porāṇajātakam.
³²³ M jānanto. ³²⁴ M niddaṃ vi-
³²⁵ M tam akkhāhi.
³²⁶ M z Jeyyadattam.
³²⁷ M porāṇajatī tam.
³²⁸ M jānāmi. ³²⁹ M jānāmī.
³³⁰ M bhātikam pucchi bho.
³³¹ R tathaṃ. ³³² M jānāsi.
³³³ M z tasmā taṃ haṃ tuyhaṃ vadāmi.
tāta. ³³⁴ M mayhaṃ.
³³⁵ M z bhavāmā. [*M A-33]
³³⁶ M bho bhātika yadi.
³³⁷ M ahaṃ [vi]yokakāraṇaṃ no jānāmi
handā dāni taṃ eva kāraṇaṃ kathesī ti.
³³⁸ M x. ³³⁹ M x. ³⁴⁰ M bho.
³⁴¹ M tatthacittā. ³⁴² M tatth' eva.
³⁴³ M z tasmā. ³⁴⁴ M x.
³⁴⁵ t(dh)ara-?
³⁴⁶ M Jeyyasenaṃ pucchi. ³⁴⁷ M bho.
³⁴⁸ M z Jeyyaseno ācikkhi tāta amhākaṃ.
³⁴⁹ M z Jeyyadatto pucchi.
³⁵⁰ M z Jeyyaseno ācikkhi.
³⁵¹ M z Jeyyadatto puna pucchi.
³⁵² M z Jeyyasena ācikkhi.
³⁵³ M no. ³⁵⁴ M x. [*M B-33]
³⁵⁵ M tesam santikaṃ gatā.
³⁵⁶ M z tumhe ethā.
³⁵⁷ M attano dvehi. ³⁵⁸ M ubho ku-
³⁵⁹ M z tassā.
- ³⁶⁰ M palāyitum ārabbiṃsu.
³⁶¹ M gāthadvayam.
³⁶² M mayhaṃ. ³⁶³ M viyogo.
³⁶⁴ M ajja tiṭṭha. ³⁶⁵ M nippatti-
³⁶⁶ M -ṇijjā. ³⁶⁷ M z nāvāyaṃ.
³⁶⁸ M ghātattāya. ³⁶⁹ M pa-
³⁷⁰ M gāthadvayam.
³⁷¹ M samakārī naro.
³⁷² M pa-. [*M A-34]
³⁷³ M lākhāyehi. ³⁷⁴ M x.
³⁷⁵ M x. ³⁷⁶ M z Jeyyaseno āha.
³⁷⁷ M z atha Jeyyaseno bhonto bhonto
kumāre vo pitā.
³⁷⁸ M raññā puṭṭho. ³⁷⁹ M dvīhi.
³⁸⁰ M vāne. ³⁸¹ M anīkatthā.
³⁸² M majjhanaṭṭinā ca te ca narā ca.
³⁸³ M tato Sumbhamitto rājā attano
putte attānañ c'eva saññapento. [*M
B-34] ³⁸⁴ M putto Jeyyaseno.
³⁸⁵ M te. ³⁸⁶ M vassāpetum.
³⁸⁷ M acchatha. ³⁸⁸ M -desu.
³⁸⁹ M nippattitvā.
³⁹⁰ M z amhākaṃ deva mātā.
³⁹¹ M x. ³⁹² M -vutto.
³⁹³ M z taṃ pi. ³⁹⁴ M imā.
³⁹⁵ M -naṃ bhogaṃ. ³⁹⁶ R z ti.
³⁹⁷ M -bbattaṃ. ³⁹⁸ M sāmī.
³⁹⁹ M haṃ. ⁴⁰⁰ M pativā.
⁴⁰¹ M x. ⁴⁰² M pativā.
⁴⁰³ M x. ⁴⁰⁴ M yuggesu.
⁴⁰⁵ M nippa-. ⁴⁰⁶ M sā.
⁴⁰⁷ M saṅgama. ⁴⁰⁸ R na-. [*M A-35]
⁴⁰⁹ M so. ⁴¹⁰ M ṭhito. ⁴¹¹ M x.
⁴¹¹ M x. ⁴¹² M x.
⁴¹³ M paro-. ⁴¹⁴ M vāni.
⁴¹⁵ M rājamātā.

[I-6] SAMUDDAGHOSAJĀTAKA (6)

yo poso deva tā(e) piyo ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto Yasodharādevim ārabha kathesi. ath' ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathaṃ samuṭṭhapesuṃ. aho vata āvuso amhākaṃ Satthā rājabhāvaṃ¹ karaṇakāle*¹ agāram ajjhāvasanto² Yasodharādeviṃ lābhattāya aññesam asādhāraṇaṃ asamaṃ mahāsippaṃ dassetvā attano bhariyatthāya taṃ Yasodharādeviṃ labhatī³ ti. Satthā āgantvā⁴ kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte, na

bhikkhave idān' evāhaṃ Yasodharādeviṃ labhāmi. pubbe pi⁵ attano bhariyatthāya taṃ deviṃ lābhakāraṇā mahantaṃ rajjasiriṇ ca mātāpitaro ca chaḍḍetvā aññaṃ nagaraṃ gacchāmi ti vatvā tuṅhī ahoṣi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Kāsikaraṭṭhe Brahmapuraṃ nāma imaṃ nagaram ahoṣi. tasmim̃ pana nagare Bandhudatto nāma eko rājā dhammena rajjaṃ kāresi. tassa rañño pana aggamaheṣī Devadhītā nāma ahoṣi. tadā bodhisatto Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tassā Devadhītāya deviyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. sā dasamāsaccayena sabbalakkhaṇasampannaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. bodhisattassa jātadivase yeva samuddaghoso saṅkhubbhi. tasmā pan' assa mātāpitaro Samuddaghoso tv eva nāmaṃ kariṃsu. so pana Samuddaghoso soḷasavassikakāle sabbasippāni uggaṇhi. Samuddaghosa-rājakumārassa rūpasampattiṃ ca sakalajambudīpe pharati. tadā Jambudīpe Rammapuraṃ nāma nagaram ahoṣi. tasmim̃ pana nagare Sirisihanagutto nāma eko rājā ahoṣi. tassa rañño aggamaheṣī Kanakavatī nāma ahoṣi. tassā pana deviyā ekā dhītā Bandhumatī nāma abhirūpā dassanīyā pāsādikā ativiya manohararūpā devaccharapaṭibhāgā sīlācārasampannā⁶ c' eva hoti. sā pana rājadhītā bodhisattassa rūpasampattiṃ sutvā tasmim̃ bodhisatte paṭibandhacittā⁷ hutvā rattidivaṃ bodhisattaṃ passitukāmā hoti.* tasmim̃ kāle tassā Bandhumatīdeviyā pitā Sirisihanagutto nāma rājā attano nagaramajjhe devatāpūjāsakkāraṭṭhānaṃ Devakulaṃ nāma ekaṃ gehaṃ kāreti. ath' eso rājā cātuddasī pannarasī aṭṭhamī⁸ divase yeva Devakulam upasaṅkamitvā taṃ sādarena vanditvā pūjāsakkāravisesena⁹ pūjeti. tato Bandhumatī rājadhītā devī pi ekasuvaṇṇasivikāya nisinnā dvādasasahasaitthīhi parivāritā setacchattehi dhāriyamānā tūriyehi parivāritā rājanivesanato nikkhamitvā taṃ Devakulaṃ pavisitvā¹⁰ taṃ vanditvā pūjāsakkāravisesena pūjetvā ekasmim̃ ṭhāne ṭhatvā attano sirasmim̃ añjaliṃ paggayhantī paṭhamaṃ gātham āha:

- 1 yo poso deva¹¹ te piyo, surūpo ca manoharo,
pākaṭo hoti me sadā, Samuddaghoso ti nāma,
rājaputto mahiddhiko, kampeti¹² hadayaṃ mamā ti.¹²

evaṇ ca vatvā rājadhītā tatth' eva ṭhitā taṃ Devakulaṃ attano paṇidhānaṃ¹³ karontī imaṃ gātham āha:

- 2 idha vāso mahādevo, pūretu me manorathaṃ,
labhitvā taṃ najjhuvaraṃ,¹⁴ karomi tava pūjitan ti.

evaṇ ca vatvā rājadhītā Devakulaṃ vanditvā puna nivesanaṃ pāvīsi. tadā cattāro brāhmaṇā Rammapurānagarato nikkhamitvā janapade gacchanti. te pana brāhmaṇā anukkamena gacchantā Brahmapuram anuppattā nagaraṃ pavisitukāmā nagaradvārasamīpe aṭṭhaṃsu. tasmim̃ pana kāle

Samuddaghoso rājakumāro uyyānaṃ kīlitukāmo hatthikhandhavaragato setacchattuparidhāriyamāno¹⁵ caturaṅgasampannasenaṅgaparivuto¹⁶ Brahma-puranagarato nikkhamitvā uyyānagamanamaggaṃ paṭipajji. atha te brāhmaṇā taṃ rājakumāraṃ disvā jeyabhu¹⁷ bhavaṃ devā ti vatvā tatth' eva aṭṭhaṃsu. atha mahāsatto¹⁸ te pucchanto imaṃ gāthādvayam¹⁹ āha:

- 3 kuto nu āgatā bhonto, kilantā²⁰ atikissā ca,²⁰
idha²¹ tumhe paṭiṭṭhatha, pucchāmi te idh' āgate.
4 iṅgha²² bho kena vaṇṇo(ena), kena vā pana-hetunā,²²
imaṃ raṭṭham anuppattā,²³ khippaṃ kathetha taṃ mamā ti.

taṃ sutvā te brāhmaṇā gātham āhaṃsu:

- 5 viharāma* mayaṃ deva, Ramma-pure anopame.
tato mayaṃ āgacchāma, tuvaṃ pekkhitukāmakā²⁴ ti.

atha mahāsatto āha:²⁵ etha²⁵ bhonto brāhmaṇā²⁶ sabbe pi mayam²⁷ uyyānakīlaṃ kīlissamā ti vatvā uyyānābhimukho pāyāsi. bodhisatto uyyānaṃ pavisanto brāhmaṇehi ca attano purisehi ca uyyānakīlaṃ kīlitvā²⁸ nisinno²⁹ brāhmaṇe āmantento imaṃ gātham āha:

- 6 tumhākaṃ nagare bhonto, sace³⁰ atthi³¹ acchariyaṃ,
tumhe kathetha me khippaṃ, taṃ jānissāma mayam³² idhā ti.

taṃ sutvā te cattāro brāhmaṇā evam āhaṃsu: deva amhākaṃ³³ nagare Sirisihanagutto nāma rājā hoti. tassa rañño aggamaheśi³⁴ Kanakavatī nāma devī³⁵ hoti. tassā deviyā dhītā Bandhumatī nāma hoti. sā pana rājadhītā³⁶ abhirūpā dassaniyā pāsādikā sobhaggapattā ativiya manoharā devaccharapaṭibhāgā³⁷ sabbalakkhaṇasampannā³⁸ c' eva hoti. sakalajambudīparājāno tassā³⁹ rājadhītāya rūpasirisampattiṃ sutvā divase divase taṃ rājadhītaṃ yāciṃsu. amhākaṃ rājā tesam taṃ na deti. idaṃ deva amhākaṃ nagare acchariyaṃ hotī ti. tesam vacanaṃ sutvā bodhisatto pītisomanassajāto tesam brāhmaṇānaṃ sakkāraṃ katvā ekekassa pañca-satasuvaṇṇam adāsi. tato bodhisatto atthaṅgate⁴⁰ sūriye nagaraṃ pavisitvā puna divase attano mātāpitaro upasaṅkamtivā⁴¹ āpucchanto imaṃ gāthādvayam⁴² āha:

- 7 āpucchāmi te tātā,⁴³ gantuṃ Ramma-puraṃ raṭṭhaṃ,⁴⁴
okāsaṃ tattha laddhāhaṃ, āgacchāmi imaṃ puraṃ.
8 Ramma-purarañño dhītā, devakaññā⁴⁵ anūpamā,⁴⁵
surūpā hoti tatth' eva, daṭṭhum icchāmi⁴⁶ taṃ⁴⁷ dhītan⁴⁷ ti.

ath' assa vacanaṃ sutvā mātāpitaro dve khattiyā bhijjamānahadaya viya dvīhi hatthehi āliṅgetvā tassa sīsaṃ cumbitvā assupuṇṇehi attano

puttaṃ nivārento(ā) imaṃ gātham⁴⁸ āhaṃsu:⁴⁹

9 ubho mayaṃ piyaputtaṃ,⁵⁰ tuyhaṃ⁵¹ rājā ahaṃ pitā,⁵¹
mātā ca te rājakaññā, bhavissāma⁵² tayā vinā.⁵²

10 tuyhaṃ mukhaṃ adassanā, yaṃ tvam icchasi* taṃ⁵³ dhītaṃ,⁵³
mayaṃ⁵⁴ dūtaṃ paṇissāma, yācituṃ tattha taṃ⁵⁵ dhītan⁵⁵ ti.

bodhisatto mātāpitūnaṃ vacanaṃ sutvā mātāpitaro vanditvā uṭṭhāy' āsanā pāsādam abhirūhitvā⁵⁶ te [brāhmaṇe] pakkosāpetvā paṇītena khādanīyena ca bhojanīyena te santappetvā ekekassa pātheyyabhattaṃ pa(u)na adāsi. tadā bodhisatto vīn(ṇ)āya kusalo attano vīṇaṃ gahetvā pa(u)rohita-puttassa hatthe taṃ vīṇaṃ datvā⁵⁶ attano ābharaṇabhaṇḍaṃ gahetvā amaccaputtassa adāsi. atha tayo tehi catūhi brāhmaṇehi saddhiṃ Brahma-puranagarato nikkhamitvā pāyimsu. bodhisattassānubhāven' eva devatāyo tesam maggaṃ saṃkhipimsu. te pana satta janā ekarattiyā⁵⁷ yojanasatamaggaṃ atikkamitvā vibhātāya rattiyā Rammapurana-garaṃ sampāpuṇimsu. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

11 saṃkhipimsu maggaṃ devā, anukampāya te jane,
nikkhanatarattiyaṃ yeva, Rammapuraṃ⁵⁸ pāpuṇimsū ti.

atha mahāsatto chahi janehi saddhiṃ bahinagaradvārasamīpe sālāyaṃ vis[s]amitvā phāsukaṭṭhāne nisīdi. taṃ pana divasaṃ Sirisihanagutto nāma rājā mahantehi⁵⁹ pūjāsakkārehi⁵⁹ taṃ devakulaṃ pūjetvā tatth' eva ekam antaṃ nisīdi. ath' esā⁶⁰ Bandhumatī nāma rājadhītā⁶¹ attano pāsādato oruyha suvaṇṇasivikāya nisīditvā dvādasasahassa-itthīhi saddhiṃ taṃ devakulaṃ gantvā⁶² rañño santike nisīdi. tadā pana bodhisatto sabbālaṅkārehi attānam alaṅkaritvā tehi chahi janehi saddhiṃ taṃ devakulaṃ pāyasi. atha manussā bodhisattassa purato ṭhātum⁶³ na sakkhimsu. so pana bodhisatto devarājalilāya⁶⁴ attano suvilāsīlilāya taṃ devakulaṃ pavisitvā tass' eva rañño purato nisīditvā vīṇaṃ vādentō ekam antaṃ nisīdi. taṃ Rammapuraṃ nāma⁶⁵ nagaraṃ⁶⁵ sattayojanikam āyāmavitthāram ahosi. tassa vīṇāya⁶⁶ madhurasaddo ativiya manoharo bodhisattassa tejānubhāvena* sakalarammapuranagaraṃ pharati. Sirisihanagutto nāma rājā vīṇāya saddaṃ sutvā animmisacakkhūhi⁶⁷ bodhisattam oloketvā tass' eva vīṇāya vāditaguṇe pasīdivā te cattāro brāhmaṇe⁶⁸ pucchanto imaṃ gātham āha:

12 vādentō so vīṇaṃ bhonto, kassa putto idh' āgañchi,
nāhaṃ⁶⁹ pi ca taṃ⁶⁹ jānāmi, tumhe akkhātha taṃ mamā ti.

taṃ sutvā cattāro brāhmaṇā mahārāja Brahmapure nagare⁷⁰ Bandhu-dattarañño⁷¹ putto Samuddaghoso nāma ayaṃ kumāro⁷² ti vatvā imaṃ gātham āhaṃsu:

- 13 so rājā vādentō vīṇaṃ, Samuddaggho ti nāma⁷³
 Bandhudattarañño⁷⁴ putto, Brahmapuraraṭṭhe vāso.
 evaṃ⁷⁵ jānāhi tvaṃ rāja,⁷⁵ tumhākaṃ santike sadā ti.

rājā⁷⁶ tesam vacanaṃ sutvā utṭhāy' āsanā bodhisattam⁷⁷ āliṅgetvā⁷⁸ sīsaṃ cumbitvā tam pucchi:⁷⁹ tāta kumāra kasmā attano rajjasiriṃ chaḍḍetvā⁸⁰ idh' āgato 'sī ti.⁸¹ kumāro⁸² āha: ahaṃ te⁸³ mahārāja⁸⁴ guṇakittiṃ sutvā mayhaṃ sarīraṃ tuyhaṃ⁸⁵ eva⁸⁶ dāsaṃ katvā tuṭṭhacitto hutvā idh' āgato 'mhī ti. atha⁸⁷ rājā pītisomanassajāto tath' eva Devakule attano dhītarā saddhiṃ bodhisattam ekāsane nisīdāpetvā tesam hatthe gahetvā udakapuṇṇāya⁸⁸ suvaṇṇapātiyā ekato pātetvā⁸⁸ āvāhavivāhamaṅgalaṃ⁸⁹ katvā te ubho⁸⁹ ekasuvaṇṇasivikāya nisīdāpetvā mahantena parivārena ānetvā⁹⁰ pāsādam abhiruyhāpesi.⁹¹ tadā Sirisihanagutto⁹² nāma rājā nānāvidhāni bahupaṇṇākārāni ca sajjetvā sapaṛise dve rājadūte Brahma-puranagaraṃ pesesi. te pana⁹³ rājadūtā anupubbena gantvā Brahmapurana-garaṃ pavisitvā Bandhudattarājānam upasaṅkamtivā taṃ vanditvā paṇṇākārāni ca rañño⁹⁴ datvā⁹⁵ rājānam evaṃ⁹⁶ āhaṃsu: * mahārāja amhākaṃ rājā tumhehi saddhiṃ mittasandhavaṃ⁹⁷ kattukāmo ahosi.⁹⁸ api ca kho mahārāja sakalajambudīparājāno amhākaṃ rañño dhītaraṃ yāciṃsu. atha⁹⁹ amhākaṃ rājā tesam rājūnaṃ taṃ dhītaraṃ¹⁰⁰ na adāsi. so pana rājā tumhākaṃ yeva puttassa rājakumārassa diṭṭhamatte va sīsaṃ cumbitvā tumhākaṃ¹⁰¹ puttam attano dhītarā saddhiṃ¹⁰¹ ekāsane nisīdāpetvā¹⁰² tesam ubhinnaṃ vivāhamaṅgalaṃ kātukāmo tumhākaṃ santike taṃ kāraṇaṃ viññāpetum amhe paṇṇī¹⁰³ ti. tesam vacanaṃ sutvā rājā tuṭṭhacitto puna divase caturaṅgasampannāgatāya¹⁰⁴ senāya¹⁰⁴ parivuto¹⁰⁵ attano deviyā saddhiṃ Brahmapuranagaraṃ nikkhamitvā anupubbena gantvā Rammapuraṃ nagaraṃ patvā bahinagare aṭṭhāsi. tadā Sirisihanagutto nāma rājā tassa rañño āgamaṃ sutvā bodhisattena c' eva mahantena parivārena ca saddhiṃ attano nagaraṃ nikkhamitvā taṃ Bandhudattarājānaṃ paccuggantvā¹⁰⁶ attano nagaraṃ sapaṛivāraṃ paveseti. so pana rājā taṃ divasaṃ eva attano nagaraṃ devanagaraṃ viya alaṅkārapetvā tesam ubhinnaṃ vivāhamaṅgalaṃ kāreti. atha¹⁰⁷ Sirisihanaguttarājā ca Bandhudattarājā ca ubho khattiyā ativiya piyā sahāyā ekato nivesane varapallaṅke nisīdantā ekasmiṃ suvaṇṇabhājane bhojanaṃ bhuñjanti. atha¹⁰⁸ bodhisattassa¹⁰⁹ pitā¹⁰⁹ rājā ten' eva raññā saddhiṃ piyavacanaṃ kathento imaṃ gāthadvayaṃ¹¹⁰ āha:

- 14 yathā rājā puṇṇacando,¹¹¹ tārāmajjhe virocati,
 tathā sapaṛisamajjhe, virocitā¹¹² mayaṃ sadā.
 15 tava rajjaṃ mama rajjaṃ, ekikā va dve bhavāma,
 dukkhaṃ¹¹³ ca te mama hotu, mama dukkhaṃ ca te sadā ti.¹¹³

tassa vacanaṃ sutvā Sirisihanagutto rājā imaṃ gātham āha:

16 sādhu te vacanaṃ rājā, sādhu hoti idaṃ vākyam,
ekam¹¹⁴ raṭṭham¹¹⁴ ubho mayham,¹¹⁵ evaṃ bhavāma sabbadā ti.

atha bodhisattassa pitā ca mātā devī ca ubho khattiyā saporivārā Sirisi-
hanaguttarājānam āpucchitvā Rammapurānagarato nikkhamitvā attano*¹¹⁶
nagaraṃ paccāgacchimsu.¹¹⁶ bodhisatto pi tatth'eva Rammapure nagare¹¹⁷
tāya rājadhītāya saddhiṃ vasanto dibbasukhaṃ viya sukhasampattim
anubhoti. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

17 tato so¹¹⁸ Samuddaghoso, Rammapure ciraṃ vāso
anubhoti sukhaṃ sabbam, rājadhītāya sabbadā ti.

atha sā Bandhumatī rājadhītā pubbe devakulassa snatike attanā āyāci-
taṃ pūjāsakkāraṃ dātukāmā¹¹⁹ bodhisattam āha: sāmī¹²⁰ pubbe panāhaṃ
devakulassa santike¹²¹ āyācitaṃ pūjāsakkāraṃ dassāmī ti. taṃ sutva bodhi-
satto taṃ pucchi: bhadde kiṃ tayā āyācitaṃ kataṃ¹²² hotī ti. sā¹²³ attano
āyācitabhāvam ācikkhantī imaṃ gāthādvayam¹²⁴ āha:

18 sutvā haṃ te guṇaṃ deva, rattidivaṃ sarāmi taṃ,
tayā saddhiṃ samāgamā, devo āyācito mayā.

19 patthanā me idān'eva, samijjhati yathārucci,
karomi deva pūjāhaṃ,¹²⁵ tumhe saṅgama¹²⁶ narindā ti.

taṃ sutvā bodhisatto somanassapatto imaṃ gāthādvayam¹²⁷ āha:

20 bhadde pucchāmi brāhmaṇe, tuyhaṃ guṇaṃ suṇāmi haṃ,
ahaṃ¹²⁸ taṃ cintayanto so,¹²⁸ ummatto¹²⁹ jāyate sadā.

21 tasmā pahāya me raṭṭhaṃ, karom' idha tayā vāsaṃ,
chaḍḍetvā mātāpitaro, āgato¹³⁰ 'smi tav' antike ti

tadā bodhisatto attano deviyā saddhiṃ pāsādato otarivā nivesana-
dvārato nikkhamitvā taṃ devakulaṃ gantvā tass'eva devakulassa pūjā-
sakkāraṃ katvā puna attano pāsādam abhirūhi.¹³¹ evaṃ¹³² tatth'eva
vasantassa bodhisattassa ekasṃvacchare gate yeva¹³³ uyyānaṃ gantukāmo
attano deviyā saddhim ekasuvaṇṇasivikāya nisinno mahatā parivārena
uyyānābhimukho pāyāsi.

tasmim̐ pana kāle eko vijjādharo rajatamaye Kelāsakūṭapabbate attano
bhariyāya saddhiṃ kīḷitvā nānāpupphāni gahetvā bhariyam attānañ ca
maṇḍetvā ekena hatthena khaggaṃ gahetvā ekena hatthena kekathaṃ*¹³⁴
gahetvā bhariyam ūrumajjhe nisīdāpetvā ākāsen'eva pakkhandati. tasmim̐
pi kāle aparo eko vijjādharo suvaṇṇamaye Sudassanapabbatakūṭe vasanto
tatth'eva ekako va adutiyo kīḷitvā nānāmandārapupphāni¹³⁵ gahetvā
attānaṃ maṇḍetvā khaggañ ca potakañ¹³⁶ ca sannayhitvā¹³⁷ Sudassana-
pabbatakūṭato ākāsam uppatitvā ākāsen'eva pakkhandati. so kira vijjādh-
horo Kelāsakūṭapabbatavāsī Raṇābhimukho¹³⁸ nāma hoti. so pi vijjādhoro

Sudassanapabbatakūṭavāsī Raṇāpatito¹³⁹ nāma hoti. evaṃ gacchanto Sudassanapabbatakūṭavāsī vijjādharo Kelāsakūṭapabbatavāsīṃ vijjādharaṃ disvā bho tvaṃ kiṃnāmo 'sī ti pucchi. taṃ¹⁴⁰ sutvā Kelāsakūṭapabbatavāsī vijjādharo āha: bho ahaṃ Raṇābhimukho¹⁴¹ nāma amhi tvaṃ pana maṃ na jānāsī ti. evaṃ¹⁴² ete ubho vijjādharā aññam¹⁴³ aññaṃ kujjhitvā¹⁴³ ākāsamajjhe yeva yujjhiṃsu. atha Raṇābhimukho nāma vijjādharo tena Raṇāpatitena saddhiṃ yujjhanto parājito hoti. atha¹⁴⁴ Raṇāpatito nāma vijjādharo tassa Raṇābhimukhassa bhariyaṃ gahetvā pāyāsī. ath' assa Raṇābhimukhassa sarīraṃ khaggachindanena¹⁴⁵ nirantarapaggharantalohitaṃ¹⁴⁶ lākhārasanhāpitaṃ viya hoti. so Raṇābhimukho attānaṃ sandhāretum asakkonto khaggahattho bodhisattassa uyyānamajjhe patati. tadā bodhisatto uyyānaṃ pavisanto attano deviyā saddhim uyyānaṃ kīḷitvā uyyānamajjhe pāsāde taṃ devīṃ ṭhapetvā purohitaputtaṃ¹⁴⁷ ca¹⁴⁸ amaccaputtaṃ¹⁴⁸ ca āmantesi. etha¹⁴⁹ bhonte idāni mayam¹⁴⁹ uyyānarukkhanantare kīḷissāmā ti vatvā¹⁵⁰ tehi saddhim uyyānavanantare gacchanto dūrato va taṃ vijjādharaṃ disvā tassa samīpaṃ gantvā pucchi. bho tvaṃ kena kāraṇena idh' āgato 'sī ti. taṃ sutvā Raṇābhimukho nāma vijjādharo¹⁵¹ āha: mahāpurisa ubho mayam¹⁵² vijjādharā nāma ākāse yujjhāma. ahaṃ pana tato parājito¹⁵³ idh' eva patito 'mhī ti. taṃ sutvā bodhisatto sayam*¹⁵⁴ kāruṇṇacitto taṃ vijjādharaṃ ukkhipāpetvā uyyānamajjhe ṭhitapāsādam ānetvā vejje pakkosāpetvā tikicchāpesi.¹⁵⁵ atha so vejjo osadhena tassa sarīre lohitaṃ apanetvā tikicchati. catupañcadivasabbhantare yeva so vijjādharo arogo pākatiko bodhisattassa santikaṃ gantvā vanditvā mahāpurisa ayaṃ¹⁵⁶ me khaggo ativiya mahātejānubhāvo¹⁵⁷ tvaṃ pana attano hatthena imaṃ khaggaṃ gahetvā bhūmiyaṃ¹⁵⁸ ca ākāse ca pakkhandissasi yevā ti vatvā bodhisattassa hatthe taṃ khaggaṃ datvā¹⁵⁹ attano vasanaṭhānaṃ pakkami. atha mahāsatto attano devim āmantento imaṃ gātham āha:

- 22 mayā saddhim ehi bhadde, gantukāmo manorammaṃ,
Himavantam gacchissāma, āyāhi tvaṃ mayā sahā ti.

evaṃ ca vatvā mahāsatto attano devim ūrumajjhe nisīdāpetvā hatthena khaggaṃ gahetvā ākāse pakkhanditvā ākāsen' eva gantvā uttarābhimukho pāyāsī. ath' assa bodhisattassa nānāvidhāni pabbatāni dissanti. tadā bodhisatto sabhariyo purato gacchanto paṭhamaṃ¹⁶⁰ rajatapabbataṃ passati.¹⁶¹ tato¹⁶² suvaṇṇapabbataṃ.¹⁶³ tato¹⁶⁴ ratanapabbataṃ.¹⁶⁵ Tato¹⁶⁶ Himavantapabbataṃ passati. so hi pabbato Himavantapabbato¹⁶⁷ nāma ahosi,¹⁶⁷ satakūṭapaṭimaṇḍito sattaratanamayo caturasītisahassasikharapaṭimaṇḍito¹⁶⁸ pañcasatayojanapamaṇubbedho nānāvidhakapparukkhapapaṭimaṇḍito nānāvidhakinnarakinṇarīgaṇehi c' eva nānāvidhadijamigagaṇehi ca pari-kiṇṇo,¹⁶⁹ nānāhatthiassasīhabyagghadīpīkhagga-acchataracchādigaṇākiṇṇo

ca hoti. atha bodhisatto sabhariyo Himavantapabbate otarivā nānāpupphāni gahetvā attano deviñ ca attānañ ca maṇḍetvā nānāvidhāni phalāni gahetvā deviyā saddhiṃ¹⁷⁰ khaditvā nānāvidhadijagaṇākiṇṇe¹⁷¹ pañcavidhapadumasañchane¹⁷² ekasmiṃ¹⁷³ sare¹⁷³ nhātvā ca pivitvā ca deviyā saddhiṃ gantvā tatth'¹⁷⁴ eva nānāvidhapabbatagūhādīni oloketvā*¹⁷⁵ ekasmiṃ gūhāyaṃ pavisitvā tatth' eva visamitvā ekarattidivaṃ vihāsi. atha¹⁷⁶ uyyāne vasantā amaccādayo mahājanā¹⁷⁷ bodhisattañ ca deviñ ca adisvā sakala-uyyāne te ubho pariyesitvā katthaci apassantā¹⁷⁸ uyyānato nikkhamitvā Rammapurānagaram pavisitvā¹⁷⁹ Sīrisihanagutto rañño etam¹⁸⁰ attham¹⁸⁰ ārocayim̐su. taṃ sutvā so rājā ekam amaccam āṇāpesi. gacchahi sīgham bhāṇe tvaṃ Brahmapurānagaram gantvā mama sahāyaṃ Bandhudattarājānaṃ ārocehī¹⁸¹ ti. so¹⁸² sādhu devā ti rañño paṭisutvā Brahmapurarattham gantvā¹⁸² nagaram pavisitvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīditvā taṃ kāraṇam rañño ācikkhanto imaṃ gātham āha:

- 23 putto¹⁸³ narinda tumhākaṃ,¹⁸³ amhākañ ca rañño dhītā,
ubho tattha na dissanti,¹⁸⁴ kiṃ te idh' āgatā puttā?
tena maṃ paṇiñi rājā, jānitum te tav' antike ti.

atha¹⁸⁵ rājā¹⁸⁶ mama ubho puttā kadāci pi imasmim̐ raṭṭhe anāgacchanti idāni pan' ete kuhiṃ gacchantī ti vatvā imaṃ gātham āha:

- 24 idāni te kuhiṃ gatā, nāgatā mama santike,
idh' eva me na dissare, evaṃ jānāhi amaccā ti.

taṃ sutvā Devadhītā¹⁸⁷ devī¹⁸⁸ imaṃ gātham āha:

- 25 kiṃ karissāmi 'haṃ deva, kiṃ karosi tvaṃ te daṭṭhum,
pubbakammavipākena, naṭṭhā va te bhavissare ti.

taṃ sutvā Bandhudatto rājā dukkhī dum[m]ano ahosi. evam¹⁸⁹ ete¹⁸⁹ ubho khattiyā attano bāhā paggayha¹⁹⁰ paridevantā¹⁹¹ imaṃ gāthādvayam¹⁹² āhaṃsu:

- 26 hā hā puttā naṭṭhā raṭṭhā, amhākañ ca naṭṭhā puttā,
kuhiṃ gatā ubho ete, kathaṃ jīvāma nagare.
27 kattha raṭṭhe ca dese ca, ete gatā¹⁹³ na dissare,
mayaṃ sukhaṃ na labhāma, tesaṃ mukham adassanā ti.

atha te ubho khattiyā tassa amaccassa paṇṇākāram datvā¹⁹⁴ uyyojetvā attano puttaviyogadukkhen' eva mukham vivaritum na sakkhim̐su. so pana amacco attano¹⁹⁵ nagaram paccāgantvā*¹⁹⁵ rājānam upasaṅkhamitvā vanditvā taṃ kāraṇam rañño ācikkhanto imaṃ¹⁹⁶ gātham āha:

- 28 puttā¹⁹⁷ rāja na dissanti, Bandhudatto ca so rājā,
tesaṃ ca kāraṇam sutvā, kalunaṃ va paridevatī ti.¹⁹⁷

taṃ¹⁹⁸ sutvā so rājā dukkhī dumano ahosi.¹⁹⁸ tadā bodhisatto deviyā saddhiṃ Himavante dve māsaṃ¹⁹⁹ vasitvā puna ākāsen' eva pakkhandati. tasmīṃ kira Kelāsakūṭapabbatamatthake ṭhitanagaraṃ Suvaṇṇanagaraṃ nāma ahosi. taṃ pana nagaraṃ nānāvidhakinnarakinnarīnaṃ²⁰⁰ vasana-ṭhānaṃ²⁰¹ eva hoti. tattha²⁰² kinnarānaṃ indo vijjādhara²⁰³ Dumararājā nāma ahosi. tadā bodhisatto sadeviyā saddhiṃ ākāsen' eva gacchanto devanagaraṃ viya taṃ nagaraṃ disvā bhūmiyaṃ²⁰⁴ otarivā²⁰⁴ taṃ²⁰⁵ Suvaṇṇanagaraṃ²⁰⁵ devarājalilāya viya attano suvilāsaliṭṭhāya taṃ nagaraṃ pāvīsi. ath' eso Dumararājā bodhisattaṃ disvā ayaṃ kumāro Samuddagho nāma hotī ti cintetvā²⁰⁶ ehi tvaṃ tāta mayā saddhiṃ ekāsane nisīdasī²⁰⁷ ti. taṃ sutvā bodhisatto sabhariyo tatth' eva kinnararaññā saddhiṃ ekāsane nisīdi. atha kinnararājā bodhisattam āliṅgetvā tassa sīsaṃ cumbitvā imaṃ gātham āha:

29 imaṃ ne nagaraṃ rammaṃ, puññakam[m]ena²⁰⁸ sambhutaṃ,²⁰⁹
suvaṇṇamayalaṅkāraṃ, aggarajjaṃ dadāmi te ti.

tassa vacanaṃ sutvā mahāsatto²¹⁰ āha:

30 sādhu vākyam idaṃ rāja,²¹¹ vasissāmi tav' antike,
kiḷissāma yathākāmaṃ, ekamās'²¹² idha pabbate ti.²¹²

tadā bodhisatto Kelāsakūṭapabbate ekamāsaṃ²¹³ vasitvā²¹⁴ Dumara-
rājānaṃ āpucchitvā Kelāsapabbatato²¹⁵ ākāsen' eva²¹⁶ gacchanto²¹⁷
dūrato²¹⁸ catutitthapaṭimaṇḍitaṃ sattaratanamayam Anotattadahaṃ
passati.²¹⁹ tesu pana catūsu titthesu ekatitthe²²⁰ devatā nhāyanti. eka-
titthe²²⁰ devakaññāyo.²²¹ ekatitthe²²² yakkhā.²²³ ekatitthe²²⁴ vijjādhara
nhāyanti.²²⁵ bodhisatto deviyā saddhiṃ ākāsaṃ otarivā Anod(t)attadahe
udakaṃ kiḷitvā tatth'²²⁶ eva²²⁶ ekamāsaṃ²²⁷ vasitvā puna²²⁸ ākāsenā*
gacchanto²²⁸ Chaddantadahaṃ sampāpuṇi. so pana Chaddantadahe
chattiṃsayojanaparimaṇḍalo hoti. tatth' eva Chaddantadahe sevālaṃ²²⁹
vā paṇṇakaṃ vā n' atthi. Rajatapabbato ca Suvaṇṇapabbato ca Maṇi-
pabbato ca Jātihaṅgulapabbato ca Añjanapabbato²³⁰ ca Selapabbato cā
ti ime satta (cha?) pabbatā tam eva Chaddantadahaṃ parikkhipitvā aṭṭha-
ṃsu. atha mahāsatto evarūpaṃ Chaddantadahaṃ²³¹ disvā ākāsaṃ otarivā
taṃ Chaddantadahaṃ olokesi. atha²³² mahāsatto²³³ attano²³⁴ jātisarañña-
ṇena pubbenivāsaṃ saritvā deviyā saddhiṃ sallapento²³⁴ imaṃ gāthā-
dvayam²³⁵ āha:

31 idhāhaṃ pubbjātīsu, jāto²³⁶ tattha dahe rame,²³⁶
Nāgarājā mahiddhiko, sabbanāgānaṃ²³⁷ issaro.²³⁷

32 so 'haṃ bhadde nāgarājā, Chaddantanāmake sare,
aṭṭhasahassanāgānaṃ, sāmiko amhi balavā²³⁸ ti.

devī²³⁹ pi tath' eva²³⁹ jātisaraññāṇaṃ lābhitvā bodhisattena saddhiṃ
sallapentī imaṃ gātham āha:

33 nanu pubbe ahaṃ deva, Chaddantanāmake²⁴⁰ sare,
Subhaddā nāma idh' eva,²⁴⁰ vasāmi²⁴¹ tava santike ti.²⁴¹

evam²⁴² ete²⁴² ubho khattiyā aññamaññaṃ²⁴³ sallapentā²⁴³ Chaddan-
tadahe otarivā tattha²⁴⁴ pupphāni gahetvā attānañ ca deviñ ca maṇḍetvā
kīḷitvā tato²⁴⁵ ākāsen' eva gacchantā²⁴⁶ rammaṇiyaṃ Suvaṇṇabhūmiṃ²⁴⁷
passanti. tattha²⁴⁸ kira²⁴⁹ eko²⁴⁹ phalako²⁵⁰ veḷuriyaratanamayo pañcada-
sahatthubbedho tiṃsahatthavitthārāyāmo²⁵¹ ahosi. tadā bodhisatto tam²⁵²
evarūpaṃ sampattiṃ disvā deviyā saddhiṃ āmantento imaṃ gātham āha:

34 orohāma²⁵³ mayaṃ bhadde, veḷuriye va* phalake,²⁵⁴
vissamitvā gamissāma, pacchā Rammaपुरam mayan²⁵⁵ ti.

evañ²⁵⁶ ca pana vatvā te ubho khattiyā²⁵⁶ tath' eva phalike otariṃsu.²⁵⁷
tattha²⁵⁸ ekam udakaparipuṇṇam ekam gandhaparipuṇṇaṃ cā ti dve
suvaṇṇakūpāni honti. pubbe kira vijjādharā suvaṇṇakūpato udakaṃ
gahetvā gandhaṃ gahetvā attānaṃ vilimpitvā veḷuriyaratanamaye phalake
nisīdiṃsu. bodhisatto pi suvaṇṇakūpato udakaṃ gahetvā mukhaṃ²⁵⁹
vikkhāletvā nhatvā²⁶⁰ deviyā saddhiṃ gandhaṃ vilimpitvā vissamatthāya²⁶¹
veḷuriyaratanamaye phalake deviyā saddhiṃ²⁶² niddam okkami.²⁶³ tasmīṃ
khaṇe²⁶⁴ eko vijjādharo ākāsen' eva taṃ ṭhānaṃ āgantvā deviyā saddhiṃ
vasantaṃ bodhisattaṃ disvā tattha²⁶⁵ gantvā bodhisattassa²⁶⁶ khaggaṃ
gahetvā ākāsen' eva pakkhandi. atha te²⁶⁷ ubho khattiyā pabujjhitvā
khaggaṃ adisvā tattha tath' eva²⁶⁸ gavesanto(ā) na passīṃsu. atha sā
devī bodhisattassa pāde sirasā nipatitvā²⁶⁹ kalunaṃ paridevantī²⁷⁰ imaṃ
gātham āha:

35 imaṃ me pacchimaṃ deva, vandanaṃ tava²⁷¹ dassanaṃ,²⁷¹
sace²⁷² tayi kataṃ dosaṃ, taṃ me khamatha khattiyā ti.²⁷²

atha²⁷³ bodhisatto taṃ devīṃ samassāsetvā²⁷⁴ imaṃ²⁷⁵ gātham āha:

36 kāye citte bhavanti dukkhā, bhadde²⁷⁶ khamāma taṃ dukkhaṃ,²⁷⁶
lokadhammasampatti²⁷⁷ ca, vippatti ca loke jātā.
sattā aniccā honti, mā²⁷⁸ tvaṃ²⁷⁸ bālhaṃ paridevasi,²⁷⁹
mayā²⁸⁰ saddhiṃ gaccheyyāsi tvaṃ sadā ti.²⁸⁰

tassa kathaṃ sutvā sā devī taṃ pucchi: idāni kuhiṃ gamissāma devā ti.
bodhisatto āha: idāni bhadde samuddam²⁸¹ uttarissāmā ti. sā devī puna
taṃ pucchi: idāni deva kena imaṃ samuddam uttarissāmā ti. bodhisatto
imaṃ gātham āha:

37 ye²⁸² samuddagatā bhadde, yena gacchanti mānūsā,
taṃ yeva nissayaṃ katvā, tarissāṃ' ettha te mayan ti.²⁸²

evaṃ²⁸³ ca pana vatvā²⁸³ bodhisatto deviyā saddhiṃ tato pāraṃ²⁸⁴
gacchanto tattha tatth' eva samuddatīre nāvam adisvā tatth' eva vuyham-
ānam ekaṃ* porāṇajarasippalirukkhakkhandhaṃ²⁸⁵ disvā taṃ gaṇhāti.
bodhisatto pana tassa simbalirukkhakkhandhassa²⁸⁶ mūlam olambitvā
abhiruyhati. evaṃ te ubho khattiyā²⁸⁷ ten' eva simbalirukkhakkhan-
dhena²⁸⁸ samuddaṃ tarantā yāva samuddamajjhaṃ sampāpuṇṇiṃsu. tasmim
kāle aḍḍharattikasamaye sampatte andhakāro²⁸⁹. hoti. mahāmegho pi
sabbadisāhi utṭhahitvā tatth' eva samuddamajjhe mahāvassaṃ vassi. samud-
damajjhe²⁹⁰ udakadhārā mahā ūmivegā²⁹¹ hutvā caṇḍavātena ca caṇḍa-
ūmivegena²⁹¹ ca taṃ simbalirukkhakkhandhaṃ²⁹² paharitvā dvidhā
bhindi. atha sā pi devī ekikā va samuddamajjhe tena simbalirukkhakkhan-
dhena²⁹³ gacchati. bodhisatto pi ekako va samuddamajjhe tena simba-
lirukkhakkhandhena²⁹⁴ gacchati. tadā pi sā devī bodhisattam adisvā mahā-
paridevaṃ paridevitvā samuddamajjhe tena simbalirukkhakkhandhena
gacchati. bodhisatto pi taṃ devim adisvā paridevitvā samuddamajjhe ten'
eva simbalirukkhakkhandhena²⁹⁵ gacchati. atha ubho khattiyā aññamañ-
ñam apassāntā tena caṇḍavātena paharitvā samuddamajjhe vuyhamānā
yāva aruṇuggamanā agamaṃsu. vibhātāya pana rattiyā sā devī attano
samīpaṃ vuyhamānam ekaṃ kullaṃ²⁹⁶ sampattaṃ²⁹⁷ disvā²⁹⁸ taṃ kul-
laṃ²⁹⁹ gahetvā ten' eva kullena³⁰⁰ samuddam uttaritvā pathavītale ṭhatvā
tatth' eva oloketī bodhisattam adisvā kalunaṃ paridevamānā tatth' eva
patitvā visaññī hoti. sā³⁰¹ puna satiṃ labhitvā tato utṭhahitvā tatth' eva
bodhisattaṃ pariyesamānā paridevantī imaṃ gātham āha:

38 tattha³⁰² macchakacchapānaṃ, bhakkho maññe³⁰³ mamaṃ³⁰³ pati,
ten' eva so n' āgacchati, ko³⁰⁴ me ettha patiṃ vidū ti.³⁰⁴

evaṃ ca sā devī paridevitvā tatth' eva attano vatthaṃ sukkhāpetvā
ābharaṇabhaṇḍaṃ gahetvā sāṭakena³⁰⁵ bandhitvā hatthipadāna³⁰⁶ gamana-
maggena gantvā Muṇḍaraṭṭhanagaraṃ³⁰⁷ pattā. atha³⁰⁸ sā³⁰⁹ aṅgāracuṇṇena
sarīraṃ makkhetvā taṃ nagaraṃ pāvīsi. tadā ekā mahallakā itthī taṃ
devim disvā³¹⁰ pucchi: kuto nu tvam amma āgacchasi ti.* devī³¹¹ āha:
ayye ahaṃ Rammapuranagarato³¹² āgacchāmī ti.³¹³ kiṃ pana amma
imasmim nagare tuyhaṃ nātijanā³¹⁴ atthī ti. n'³¹⁵ atthi ayye ti.³¹⁵ tena³¹⁶
hi tvam amma imasmim nagare amhākaṃ³¹⁷ ghare³¹⁷ vaseyyāsī ti. atha³¹⁸
sā sādhu ayye ti tassā vacanaṃ³¹⁸ sampaṭicchitvā tāya saddhim anugantvā³¹⁹
taṃ gharaṃ pāvīsi. vibhātāya ca rattiyā sā devī ekaṅgulimuddikaṃ³²⁰
lohitaṅgamaṇiṇ ca gahetvā tasmim nagare³²¹ vasantassa³²¹ ekasetṭhino
gharaṃ gantvā³²² vikiṇi. so pana setṭhi maṇiṃ³²³ disvā ayaṃ maṇi anag-
gho³²⁴ yeva hotī ti nātva³²⁵ devim āha: bhadde idaṃ³²⁶ hi Muṇḍaraṭṭhaṃ

nāma ativiya anagghamaṇito³²⁷ moghaṃ hoti. amhākañ ca santakadhanam imass' eva maṇino mūlaṃ n' atthi. sace³²⁸ tvaṃ³²⁸ pañcasakatapūraṇamattāni suvaṇṇāni icchasi tehi³²⁹ yeva taṃ kiṇissāmī ti.³²⁹ devī³³⁰ āha:³³⁰ sāmī mahāsetṭhi tena hi tāni³³¹ suvaṇṇāni mayhaṃ dehi, ahaṃ pana imaṃ maṇiṃ tuyhaṃ dassāmī ti vatvā³³² tassa setṭhino maṇiṃ³³³ datvā³³³ pañcasakatapūraṇamattāni suvaṇṇāni³³⁴ gahetvā³³⁵ yathākāmaṃ valañ-jetvā vaḍḍhakiṃ pakkosāpetvā sattabhūmikam³³⁶ ekaṃ sālaṃ tatth' eva gāmadvāre kārāpetvā cittakāre pakkosāpetvā³³⁷ āṇāpesi: bhonto imissā sālāya devakularūpaṃ³³⁸ paṭhamam³³⁹ likhatha.³⁴⁰ tato³⁴¹ devakule Bandhumatīdeviyā saddhiṃ Samuddaghoso tassa samāgamaṭhānarūpañ ca likhatha.³⁴² tesam vivāhamaṅgālakaraṇaṭṭhānarūpam ettha likhatha.³⁴³ Suvaṇṇabhūmi³⁴⁴ nāma idaṃ ṭhānaṃ likkhatha.³⁴⁵ tatth' eva Suvaṇṇabhūmiyam³⁴⁶ upari veḷuriyaratanamaye phalake sayitānaṃ dvinnaṃ janānaṃ rūpam ettha likhatha.³⁴⁷ samuddamajjhe simbalīrukkhakkhandham³⁴⁸ gahetvā dvidhā hutvā ekekagatānaṃ³⁴⁹ dvinnaṃ janānaṃ rūpam ettha likkhathā³⁵⁰ ti. te³⁵¹ pi tathā likhanti.³⁵¹ ath' esā devī attano dāsiyo āṇāpesi. amma³⁵² yo yo³⁵³ amhākam* imaṃ sālaṃ sampatto hoti, taṃ taṃ janaṃ sālāyaṃ bhojanaṃ bhuñjāpetvā imaṃ sālaṃ pavesethā ti. atha sā devī sabbarattidivaṃ bodhisattam anussarantī assupuṇṇamukhā sabbarattidivaṃ kalunaṃ paridevitvā tatth' eva ghare vihāsi. bodhisatto³⁵⁴ pi caṇḍa-ūmivegena³⁵⁵ paharito samuddamajjhe sampatto hoti. kasmā pan' eso bodhisatto evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavatī ti. ito hi kira pubbe pi so bodhisatto sabhariyo Bārāṇasinagare gāmaṃvāsikamanusso³⁵⁶ ahosi. atha³⁵⁷ te³⁵⁷ ubho pi jāyāpatikā ekaṃ nadiṃ gantvā khuddakanāvāyam abhiruyhitvā udakaṃ nhāyanti. tadā ekassa pi(Kassapa-?)sammāsambuddhassa sāsane pabbajito eko³⁵⁸ daharasāmaṇero tesam samīpe tatth' eva nadī-titthe udakaṃ kīḷati.³⁵⁹ atha te jāyāpatikā³⁶⁰ attano dvīhi hatthehi ūmivegaṃ³⁶¹ udakaṃ karonti. atha sā nāvā atikhuddakā tatth' eva nadīyaṃ nimmujji. ath' eso sāmaṇero³⁶² nimmujjanabhayena bhīto taranto ūmivegudakena³⁶³ vuyhamāno gacchati.³⁶⁴ tādā te jāyāpatikā³⁶⁵ attano hatthehi taṃ sāmaṇeraṃ gahetvā nadī-tīre ṭhapesuṃ. imass' eva kammaṃ phalena pañcasatajātīsu te ubho jāyāpatikā³⁶⁶ samudde yeva evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavīsu. tasmā so bodhisatto sabhariyo tass' eva kammaṃ vipāka-vasena imasmim attābhāve yeva samuddamajjhe evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavatī ti. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

39 tato so Samuddaghoso, sabhariyo va dukkhito,
viyogo hoti jātīsu pubbapāpakammaṃ katvā.³⁶⁷

40 sukataṃ³⁶⁸ dukkataṃ kammaṃ, moghaṃ³⁶⁹ n' atthi kudācanaṃ.
khuddataraṃ³⁷⁰ kataṃ kammaṃ, taṃ vemattaṃ na maññate.

41 tañ ca pubbe kataṃ kammaṃ, yam idhāpi kataṃ kammaṃ,
khuddakaṃ mahantaṃ ciraṃ, nataṃ hot' idha³⁷¹ sabbadā.

- 42 idha pāpañ ca puññañ ca, yaṃ kammaṃ kurute macco,
taṃ ve tassa kataṃ hoti, chāyā vānugataṃ³⁷² sadā.
- 43 tasmā hi³⁷³ paṇḍito naro, sampassaṃ sukham attano,
pāpe cittaṃ na saṃyujje,³⁷⁴ puññe³⁷⁵ va* cittaṃ saṃyujje.³⁷⁵
- 44 kātappaṃ va puññaṃ kammaṃ, sugatisampattikaraṃ,
paraloke ca patiṭṭhaṃ, paññaṃ hoti sabbadā ti.

atha³⁷⁶ so³⁷⁶ bodhisatto samuddamajjhe vuyhamāno va hoti. tadā samudde³⁷⁷ adhivatt[h]ā³⁷⁸ Maṇimekhalā nāma³⁷⁹ devadhītā sattadivasāni devaloke devasamāgamaṃ gantvā sattame divase sampatte samudde ārakkhaṇaṭṭhānam olokiyamānā samudde vuyhamānaṃ bodhisattaṃ disvā Sakkassa santikaṃ gantvā taṃ vanditvā tam attham ārocesi. tassā vacanaṃ sutvā Sakko devarājā taṃ devadhītaraṃ garahanto evaṃ³⁸⁰ āha: nanu³⁸⁰ te³⁸¹ devadhīte³⁸² pituposako³⁸³ vā sīlasampanno vā puriso samuddamajjhe vuyhamāno gahetvā tīre va³⁸⁴ ṭhapetabbo. mātāpituposakā³⁸⁵ vā sīlasampannā³⁸⁶ vā patibbatā³⁸⁷ vā itthī samuddamajjhe vuyhamānā gahetvā tīre ṭhapetabbā. kasmā³⁸⁸ pana mahāpurisassa evaṃ sīlarakkhaṇaṃ na karosī ti vacanena Maṇimekhalāṃ devadhītaraṃ vigarahitvā attano santikaṃ āgatassa vihagassa vijjādharassa sīsamatthake vajirakhaṅgaṃ paribbhamitvā taṃ vijjādharāṃ āha: bho vijjādharā³⁸⁸ kasmā pana³⁸⁹ mahāpurisam evaṃ samuddamajjhe mahādukkhaṃ pāpesī ti. ath' eso vijjādharo utrāso bhitatasito Sakkaṃ vanditvā tato vuṭṭhāya samuddamajjhe bodhisattassa santikaṃ gantvā tassa hatthe khaggaṃ datvā taṃ bodhisattam attano dosaṃ khamāpetvā³⁹⁰ sakaṭṭhānam eva pakkāmi. tadā bodhisatto³⁹¹ khaggaṃ gahetvā samuddato uppatitvā ākāseṇa³⁹² gantvā taṃ Muṇḍaraṭṭhanagaraṃ disvā ahaṃ³⁹³ bahūni divasāni samuddamajjhe vuyhamāno nirāhāro, etth' eva nagare visamissāmā ti cintetvā ākāsatō otaritvā taṃ nagaraṃ pāvisi. tadā bodhisatto attano devim anussaritvā³⁹⁴ idha³⁹⁵ nagare³⁹⁶ mahājane deviyā pavattiṃ pucchanto³⁹⁷ pacchā samuddatīre taṃ pariyesissāmī ti cintetvā sarīrato ābharaṇabhaṇḍam omuñcitvā ekasmiṃ paṭicchannaṭṭhāne³⁹⁸ ṭhapetvā brāhmaṇavesaṃ gahetvā tatth' eva nagaramajjhe gantvā mahājane pucchi.* kin nu kho bhonto evaṃ rūpā ca evaṃ nāmā ekā itthī imasmiṃ nagare³⁹⁹ atthī ti. mahājanā⁴⁰⁰ āhaṃsu: bho brāhmaṇa mayaṃ tassā itthiyā nāmaṃ na jānāma. api ca kho pana ekā itthī evarūpā asukasmiṃ nāma ṭṭhāne ekaṃ sālāṃ kārāpeti. imasmiṃ nagare āgantukā janā tatth' eva sālāyaṃ gantvā annapānādīni⁴⁰¹ bhuñjitvā vissamanti. tasmā tvaṃ pi tatth' eva gantvā bhojanāni bhuñjeyyāsī ti. taṃ sutvā bodhisatto tatth' eva sālāyaṃ gantvā paṇītakhādaniyabhojanīyāni bhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā tatth' eva sālāyaṃ vicittarūpāni⁴⁰² oloketvā⁴⁰³ attano bhariyarūpaṃ disvā tatth' eva parodi. ath' assā deviyā dāsiyo tatth' eva sālāyaṃ rodamānaṃ bodhisattaṃ disvā deviyā santikaṃ gantvā āhaṃsu: amma idān' eva eko taruṇa-

brāhmaṇo tuyhaṃ sālāyam āgantvā tatth' eva likkhitacittarūpaṃ disvā roditvā⁴⁰⁴ atṭhāsī ti. tāsam vacanaṃ sutvā sā devī gharato oruyha taṃ sālāyaṃ gantvā brāhmaṇam⁴⁰⁵ oloketī attano sāmikabhāvaṃ nātvā⁴⁰⁵ pāde nipatitvā⁴⁰⁶ kalunaṃ paridevitvā imaṃ⁴⁰⁷ gātham āha:

45 nibbutā(o) hoti⁴⁰⁸ me soko, nibbutaṃ hoti me bhayaṃ,
nibbutā hoti⁴⁰⁹ me dukkhā, ajjāpi⁴¹⁰ me manorathaṃ
samiddhaṃ hoti dassanā, tuvaṃ saṅgama⁴¹¹ khattiyā ti.

evam⁴¹² ete ubho khattiyā aññamaññaṃ piyasampayogaṃ labhitvā tuṭṭhamāṇasā gantvā tatth' eva ghare vasiṃsu. dutiyadivase pana⁴¹² pāto va gandhodakena nhāpetvā⁴¹³ attānañ⁴¹⁴ ca devīñ ca paṭimaṇḍetvā⁴¹⁴ tatth' eva nagare⁴¹⁵ brāhmaṇe ca mahājane ca pakkosāpetvā tesam⁴¹⁶ bahūni⁴¹⁷ suvaṇṇāni datvā tatth' eva dānasālāyaṃ dānaṃ datvā⁴¹⁸ Muṇḍaratṭhanagare yathāsukhaṃ vasiṃsu. bodhisatto⁴¹⁹ pana⁴²⁰ deviyā pañcasatadāsiyo muñcāpetvā tassā⁴²¹ gharasāmikāya⁴²² itthiyā mahantaṃ suvaṇṇaṃ ca avasesadhanañ ca datvā attano deviyā saddhim Muṇḍaratṭhanagarato* nikkhamitvā ekasmiṃ ṭhāne vissamitvā devim ūrumajjhe nisīdāpetvā ekena hatthena⁴²³ khaggaṃ gahetvā ākāsam uppatitvā⁴²⁴ ākāsen' eva pakkhandati. atha mahāsatto sabhariyo vibhātāya ca rattiyā Rammapuraganarasamīpatṭhāne ṭhitaṃ uyyānam otari. te⁴²⁵ ubho khattiye disvā uyyānapālo turitaturito va Sirisihanaguttarañño santikaṃ gantvā etam⁴²⁶ attham⁴²⁶ ārocesi. tumhākaṃ devaputto rājakumāro tumhākaṃ dhītāya⁴²⁷ deviyā saddhim āgato uyyāne atṭhāsī ti. atha⁴²⁸ rājā tuṭṭhacitto amaccagaṇaparivuto⁴²⁹ nagarato nikkhamitvā uyyānaṃ gantvā⁴³⁰ te ubho khattiye disvā⁴³⁰ āliṅgetvā sīsaṃ cumbitvā te pucchi. tāta piyaputtakā tumhe kuhiṃ⁴³¹ gatā idāni kuto⁴³² āgacchathā ti. taṃ sutvā mahāsatto attano ca⁴³³ bhariyāya ca⁴³⁴ sabbapavattiṃ mātāpītūnaṃ ārocesi. taṃ sutvā Sirisihanagutto nāma rājā taṃ divasam eva⁴³⁵ nagaraṃ alaṅkārāpetvā⁴³⁶ bodhisattam abhisiñcitvā attano rajjaṃ niyyādetvā⁴³⁷ Himavantaṃ nikkhamitvā⁴³⁸ isipabbajjaṃ pabbajjitvā kammaṭṭhānaṃ bhāvetvā pañcābhiññāyo atṭhasamāpattiyo ca nibbattetvā⁴³⁹ yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne aparīhinajjhāno tato cuto brāhmalokaparāyano ahosi. tadā bodhisattassa pitā Bandhudatto nāma rājā⁴⁴⁰ Rammapuraganagare⁴⁴¹ bodhisattassa āgamaṃ sutvā attano Brahmapuranagare bodhisattam pakkosāpetvā attano rajjaṃ tass' eva niyyādetvā⁴⁴² nagarato nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ⁴⁴³ pabbajjitvā kammaṭṭhānaṃ bhāvetvā pañcābhiññāyo ca atṭhasamāpattiyo ca nibbattetvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne aparīhinajjhāno tato cuto* brahmalokaparāyano va ahosi.

tadā mahāsatto attano jātaBrahmapuranagare ṭhito catūsu nagaradvāresu c' eva nagaramajjhe ca nivesanadvāre cā ti chasu⁴⁴⁴ ṭhānesu⁴⁴⁴ cha

dānasālāyo kārāpetvā tāsū chadānasālāsū mahājanānaṃ mahādānaṃ dāpetvā ca attano bhariyāya deviyā jātaRammapuraganagare t̥hito tatth' eva chasu t̥hānesu chadānasālāyo kārāpetvā Rammapuravāsīnaṃ mahājanānaṃ mahādānaṃ dāpetvā attano⁴⁴⁵ dasavidhe rājadhamme akopetvā dvīsu raṭṭhesu⁴⁴⁶ dhammena samena⁴⁴⁷ rajjaṃ kāresi. tadā dvīsu raṭṭhesu vasantā mahājanakāyā tass' eva Samuddaghosarañño ovāde t̥hitā⁴⁴⁸ sabbadā pañcasīlāni ca rakkhantā dānādīni puññāni karontā yāvatāyukaṃ t̥hatvā āyuhapariyosāne tato cuto(ā) devalokesu yeva nibbattiṃsu. so pana Samuddaghoso mahārājā attano Bandhumatīdeviyā saddhiṃ dvīsu raṭṭhesu mahantaṃ rājasampattim anubhavamāno dānādīni puññāni karonto yāvatāyukaṃ t̥hatvā⁴⁴⁹ āyuhapariyosāne tato cuto devaloke yeva nibbatti. Satthā imaṃ dhammadesanam āharitvā na⁴⁵⁰ bhikkhave idān' eva pubbe pi evaṃ Yasodharadeviṃ labhāmī ti vatvā⁴⁵⁰ jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 46 tadā eso vijjādharo, pāpacitto khaggatheno,
mayham eva verakaro, Devadatto idāni 'si.
- 47 Sirisihanagutto nāma, Bandhumatīyā pitā rājā,
Sāriputto mahāpañño, idāni āsi sāsane.
- 48 Dummararājanāmako, kinnarādhipati rājā,
Moggalāno mahiddhiko, idāni āsi sāsane.
- 49 devānam issaro Sakko, na añño mama sāsane,
dibbacakkhū ti pākaṭo, Anuruddho idāni 'si.
- 50 purohitaputto poso, Ānando maṃ⁴⁵¹ upaṭṭhāko.
amaccaputto kumāro, Rāhulo va idāni 'si.
- 51 Bandhudatto pitā rājā, Suddhodano⁴⁵² idāni* 'si.
devadhītā rājamātā, Mahāmāyā idāni 'si.
- 52 Kanakavatī sā devī, Mahāpajāpati⁴⁵³ Gotamī.
Maṇimekhalā devadhītā, Uppalavaṇṇā idāni 'si.
- 53 Bandhumatī rājakaññā, Samuddaghosarājino,
bhariyā aggamaheṣī, Yasodharā idāni 'si.
- 54 amaccādayo te sabbe, nāgarā⁴⁵⁴ dvīsu raṭṭhesu,
viharantā mahāsesā, paris' āsum idāni me.
- 55 Samuddaghoso ti nāmo, mahārājā dhamme t̥hito,
dvīsu raṭṭhesu narindo, sambuddho 'haṃ tathāgato
setṭhajāto anuttaro, lokanātho idāni 'si.
- 56 tividhaṃ sukhasampattim, patthentā va sabbe tumhe,
atigāravacittena, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti.

Samuddaghosajātakaṃ chaṭṭhaṃ nitṭhitaṃ.⁴⁵⁵

- ¹ M rājabhāvakāle. [*M B-35]
² M samāvasanto. ³ M labbha-
⁴ M z tatth' eva sannisīditvā.
⁵ M panāham. ⁶ M -cārehisam-
⁷ M -citto. [*M A-36] ⁸ M -madi-
⁹ M -kkārakena vi-
¹⁰ M z padakkhiṇaṃ katvā.
¹¹ R devatā-; M deva te.
¹² M maṃ pharati ve hi sāsuso(?).
¹³ M patthatthānam.
¹⁴ M nu(?)jju- (meaning not clear).
¹⁵ M -ttaṃ pari-
¹⁶ M caturaṅgasenaṅgaparivuto.
¹⁷ M -yya-
¹⁸ M z te brāhmaṇe disvā.
¹⁹ M gātham.
²⁰ M budubbalā kisā; R atikissā ca.
²¹ M idh' eva ke paṭitittha.
²²⁻²³ M ingha bhonto samāgatā idh' eva
tumhe kena vā.
²³ M anupa-. [*M B-36]
²⁴ M -kāmā.
²⁵ M brāhmaṇānaṃ vacanaṃ sutvā.
²⁶ M z tumhe etha mayā saddhiṃ.
²⁷ M mayham. ²⁸ M kīlanto.
²⁹ M sukhanisinnakāle so te.
³⁰ M kiñca. ³¹ M hoti.
³² M yaṃ.
³³ M z Rammaṃ pure nāmake.
³⁴ M z devī. ³⁵ M x.
³⁶ M dhītā. ³⁷ M -ccharā-
³⁸ M z sīlācārasampannā.
³⁹ M z va. ⁴⁰ M -ṅgamite.
⁴¹ M z te. ⁴² R gāthādvayam.
⁴³ M tāta. ⁴⁴ M niṭṭham.
⁴⁵ M anupamā devakāññā.
⁴⁶ M icchā. ⁴⁷ M dhītarān ti.
⁴⁸ M gāthādvayam.
⁴⁹ M āha. ⁵⁰ M pīya-
⁵¹ M ahaṃ rājā tuyhaṃ pitā.
⁵² M nātaṃ bhavissāma. [*M A-37]
⁵³ M rājadhītaṃ.
⁵⁴ M z attano tvaṃ na gamissasi.
⁵⁵ M rājadhītan.
⁵⁶⁻⁵⁶ R x. (This must have been a scribal
error as indicated by the word tayo in
the next line.)
⁵⁷ M ekam eva rattim.
⁵⁸ R Brahmaṃpūraṃ; M Ra-
⁵⁹ M mahāpūjā-
⁶⁰ M z rājadhītā. ⁶¹ M devī.
⁶² M z taṃ eva devakulam abhimukhaṃ
katvā.
⁶³ M ṭhānam. ⁶⁴ M Itihāya.

- ⁶⁵ M x. ⁶⁶ M vīnāya. [*M B-37]
⁶⁷ M -mmissa-
⁶⁸ M z pakkosāpetvā te.
⁶⁹ M ahaṃ ca taṃ. ⁷⁰ M z vasanto.
⁷¹ M Bandhudatto nāma eko rājā hoti,
tass' eva ca rañño.
⁷² M z rājaputto nāma hotī.
⁷³ M nāmo. ⁷⁴ M -ttassa ra-
⁷⁵ M taṃ jānāhi rājaputtaṃ.
⁷⁶ M so pana rājā.
⁷⁷ M -sattassa santikaṃ gantvā dvīhi
bāhāhi.
⁷⁸ M z tassa. ⁷⁹ R paṭipucchi.
⁸⁰ R chaṭṭetvā.
⁸¹ M z taṃ sutvā Samuddaghosakumāro.
⁸² M z taṃ rājānam. ⁸³ M pana.
⁸⁴ M -rājassa. ⁸⁵ M tumhe.
⁸⁶ M va. ⁸⁷ M taṃ sutvā so.
⁸⁸ M suvaṇṇapātiyā vijjamāne udake
pāpetvā.
⁸⁹ M bodhisattaṃ Bandhumatīdeviyā
saddhiṃ.
⁹⁰ M te ubho netvā. ⁹¹ R -peti.
⁹² M Sirihanugutto.
⁹³ M z assa parisā.
⁹⁴ M Bandhudattarañño.
⁹⁵ M z taṃ. ⁹⁶ M x.
⁹⁷ sand(t)havaṃ? [*M A-38]
⁹⁸ M tumhākam eva santikaṃ paṇiṇi.
⁹⁹ M x. ¹⁰⁰ M sakadhī-
¹⁰¹ M attano dhītarāya saddhiṃ tumhā-
kaṃ puttā.
¹⁰² M -sīditvā. ¹⁰³ M z yevā.
¹⁰⁴ M caturaṅgasenāya.
¹⁰⁵ M -vutto. ¹⁰⁶ M -ccugan-
¹⁰⁷ M tadā. ¹⁰⁸ M tasmim pana khaṇe.
¹⁰⁹ M -ttapitā. ¹¹⁰ R -thādva-
¹¹¹ M sūricando. ¹¹² M -tāma.
¹¹³⁻¹¹³ M mama dukkhaṃ te ca hotu, te
ca dukkhaṃ hotu maṃā ti.
¹¹⁴ R eko raṭṭhā; M ekaṃ raṭṭhaṃ.
¹¹⁵ R mayaṃ; M mayham.
¹¹⁶ M anukkamena gantvā Brahmaṃpurana-
gamaṃ sampāpuṇimsu. [*M B-38]
¹¹⁷ M nagarato. ¹¹⁸ M z bodhisatto.
¹¹⁹ R -kāmo. ¹²⁰ M z deva.
¹²¹ M z mayā. ¹²² M -thaṃ.
¹²³ M atha sā devī pubbe devakulassa
santike.
¹²⁴ M dve gātham. ¹²⁵ M pūjitaṃ.
¹²⁶ M -ṅgama. ¹²⁷ M imā dve gātham.
¹²⁸ M te mayā cintayanto.
¹²⁹ M umatto. ¹³⁰ R -gatā; M -gata.
¹³¹ M -ruyhati. ¹³² M x.

- ¹³³ M z bodhisatto.
¹³⁴ Name of a bird? [*M A-39]
¹³⁵ M -mantāra-. ¹³⁶ M podakañ.
¹³⁷ M -nnayitvā. ¹³⁸ M Ranā-
¹³⁹ M Ranāpatīto.
¹⁴⁰ M tassa vacanam. ¹⁴¹ M -nā-
¹⁴² M tasmim̐ pana khañe. ¹⁴³ M x.
¹⁴⁴ M tadā. ¹⁴⁵ M -ggabhindanam.
¹⁴⁶ M -pakkhaggha-
¹⁴⁷ M paro-. ¹⁴⁸ M x.
¹⁴⁹ M bho tumhe etha mayā saddhim̐.
¹⁵⁰ M bodhisatto. ¹⁵¹ M z taṃ.
¹⁵² M mayham. ¹⁵³ M x.
¹⁵⁴ M sayam eva. [*M B-39]
¹⁵⁵ R -peti. ¹⁵⁶ M x.
¹⁵⁷ M z yeva hoti.
¹⁵⁸ M bhumim̐ vā.
¹⁵⁹ M z bodhisattam āpucchitvā.
¹⁶⁰ M tato param. ¹⁶¹ M passanto.
¹⁶² M tato param. ¹⁶³ M z passanto.
¹⁶⁴ M z param. ¹⁶⁵ M z passanto.
¹⁶⁶ M z param. ¹⁶⁷ M x.
¹⁶⁷ M x. ¹⁶⁸ M -ssasirapa-
¹⁶⁹ M x. ¹⁷⁰ M z tāni.
¹⁷¹ M nānā vidhe. ¹⁷² M x.
¹⁷³ M udakat(s)aram.
¹⁷⁴ M tattha ta-
¹⁷⁵ M olokesi. bodhisatto deviyā saddhim̐.
 [*M A-40]
¹⁷⁶ M tattha tatth' eva. ¹⁷⁷ M -jano.
¹⁷⁸ M na passanti. te pi mahājanā.
¹⁷⁹ M pavī-. ¹⁸⁰ M taṃ kāraṇam.
¹⁸¹ M pucchisū.
¹⁸² M taṃ sutvā so amacco anupubbena
 gantvā Brahma. . . m̐ sampāpuṇitvā taṃ.
¹⁸³ M tumhākaṃ putto narinda.
¹⁸⁴ M dissare.
¹⁸⁵ M taṃ sutvā Bandhudatto.
¹⁸⁶ M z bho tato paṭṭhāya.
¹⁸⁷ M Devatā.
¹⁸⁸ M z attano sāmikena saddhim̐ salla-
 pantī.
¹⁸⁹ M tadā Bandhudatto devī ca.
¹⁹⁰ M -yhitvā. ¹⁹¹ M -nto.
¹⁹² R gāthā-. ¹⁹³ R kadā.
¹⁹⁴ M z taṃ.
¹⁹⁵ M Brahmapuranagarato nikkhamitvā
 Rammapuraganaram pavisitvā. [*M B-40]
¹⁹⁶ M x.
¹⁹⁷⁻¹⁹⁷ M ubho puttā tuyham rājā, na dis-
 santi tattha raṭṭhe; so rājā tesam̐ katham̐
 sutvā, kalunam̐ paridevati.
¹⁹⁸ M has a third line: ummatto ca so
 rājā, puttasokena pīlitvā ti.

- ¹⁹⁹ M vāsam. ²⁰⁰ M nānāki-
²⁰¹ M vasanam.
²⁰² M tatth' eva nagare Suvanṇanagare
 vasanakinnāranam.
²⁰³ M dhuro. ²⁰⁴ M tam otari.
²⁰⁵ M bodhisatto sabhariyo taṃ Suva-
 ṇṇanagaram pavisanto.
²⁰⁶ M z taṃ pakkoseti.
²⁰⁷ M nisīdeyāsī.
²⁰⁸ R puññakāmena. ²⁰⁹ M -bhuti.
²¹⁰ M z taṃ vacanam̐ paṭikkhipanto
 gātham.
²¹¹ M z idh' evāsam̐ māsamattam. ²¹² M x.
²¹³ M māsamattam. ²¹⁴ M vāsanto.
²¹⁵ M z uppattitvā.
²¹⁶ M z gacchanti. evam.
²¹⁷ M z bodhisatto. ²¹⁸ M dūre tāva.
²¹⁹ M -nti. ²²⁰ M -tthapasse.
²²¹ M z ṇhāyanti. ²²² M -passe.
²²³ M z ṇhāyanti. ²²⁴ M -passe.
²²⁵ M ṇhā-
²²⁶ M Anodattadahasamīpe rammaṇiya-
 ṭṭhāne.
²²⁷ M māsamattam.
²²⁸ M Anodattadahato uppattitvā.
 [*M A-41]
²²⁹ R vālam; M sevālam.
²³⁰ R añcana-
²³¹ M -dahasampattim. ²³² M x.
²³³ M z taṃ Chaddantadaham olokita-
 matte yeva.
²³⁴ M jātissarañāṇam labhitvā deviyā
 saddhim̐ vacanakatham̐ pavattento.
²³⁵ R gāthā-
²³⁶ M Chaddantadahe va jāto.
²³⁷ M kasisatta(?) uttame bhadde.
²³⁸ R balāvā.
²³⁹ M ath' assa vacanam̐ sutvā sā devī
 attano.
²⁴⁰⁻²⁴⁰ M Subhaddā nāma idh' eva, Cha-
 ddantanāmake sare. (See J, V, pp. 37-56).
²⁴¹ M vassāmi tav' antike ti.
²⁴² M evañ ca vatvā. ²⁴³ M x.
²⁴⁴ M tatth' eva.
²⁴⁵ M z ākāsam uppattitvā.
²⁴⁶ M gantvā.
²⁴⁷ M Suvanṇabhummim̐. ²⁴⁸ M x.
²⁴⁹ M eko kira. ²⁵⁰ R phaliko; M -la-
²⁵¹ M z tatth' eva Suvanṇabhūmiṭṭhito.
²⁵² M tatth' eva.
²⁵³ M oruyhāma. [*M B-41]
²⁵⁴ R phalike. ²⁵⁵ M vā.
²⁵⁶ M tadā bodhisatto deviyā saddhim̐.
²⁵⁷ M otari. ²⁵⁸ M tatth' eva.

- 259 M -kkham. 260 R x.
 261 M -mānatthāya. 262 M z sayitvā.
 263 M -mati. 264 M kāle.
 265 M santikam. 266 M tam.
 267 M bodhisatto Bandhumati devī ca.
 268 M z tam khaggam.
 269 M nippatti-. 270 M -vitvā.
 271 M dassanam ca tam.
 272-272 M tassa kathanam me saddhim(?),
 khamāhi tam dosam mamā ti.
 273 M tassā vacanam sutvā.
 274 R -masāse-.
 275 M tāya saddhim sallapento.
 276 M khe(?)mām' ham dukkam.
 277 M dhammam sam-.
 278 M sadā tasmā tvam mā.
 279 R -sī ti. 280-280 R x.
 281 M z otarivā.
 282-282 M yena samuddagatā mam s(t)am
 tena samuddam tarissāma; yam tam vā
 nissamsayam katvā tarissāma samuddam
 tenā ti.
 283 M x. 284 M param. [*M A-42]
 285 M -rukkham.
 286 M sippalarukkhasa; R has simballi-
 (a variant for sippali?).
 287 M z ekena. 288 M sippalirukkhenā.
 289 M mahā andha-.
 290 M tatth' eva sa-. 291 M ummi-.
 292 M sippalirukkham.
 293 M sippalirukkhenā.
 294 M sippalirukkhenā.
 295 M sippalirukkhenā. 296 M kulam.
 297 M -mpattā. 298 M x.
 299 M kulam. 300 M kulam.
 301 M x devī. 302 M tatthā pi.
 303 M nūna hoti me.
 304 M ettha kamjānāmi patim [ma] mā ti.
 305 M z tam.
 306 both R and M -padāna.
 307 M patvā. 308 M x.
 309 M x. 310 M x. [*M B-42]
 311 M tam sutvā sā devī.
 312 M -nagarā.
 313 M z sā mahallakā devim puna pucchi.
 314 M bandhu vā janā.
 315 M devī tam āha ayye imasmim
 nagare mayham bandhu vā narā n'
 atthī ti.
 316 M tam sutvā sā mahallikā tam āha.
 tena.
 317 M mayā saddhim.
 318 M sā devī sādhu ayye ti.
 319 M gacchantī.
 320 M -muddakañ ca ekam.
 321 M khañe santassa.
 322 M z tass' eva tam mañim.
 323 M x. 324 M -gghā.
 325 M z tam. 326 imam.
 327 M gghā ma-. 328 M x.
 329 M tuyham pana tāni suvaññāni
 dassāmi tvam pana mayam tam mañim
 deyyāsī ti.
 330 M tam sutvā sā devī tam seṭṭhim āha.
 331 M x. 332 M z sā devī.
 333 M gharato. 334 M x.
 335 M z seṭṭhino tam mañim datvā
 pañcasakaṭāni suvaññāni.
 336 M -bhummi-. 337 M z te.
 338 M devakulam. 339 M -tṭha-.
 340 M -kkha-. 341 M tatth' eva.
 342 M likkhittha. 343 M -kkha-.
 344 M -bhummi.
 345 found in both R and M.
 346 M -bhummiyam. 347 M likkhattha.
 348 M sippalirukkham.
 349 M ekekānam. 350 M -kkha-.
 351 M te pana cittakārā tatth' eva sālā-
 yam tathā likkhanti.
 352 M ammā. 353 M z jano. [*M A-43]
 354 M so pana bo-. 355 M ummi-.
 356 M z hutvā. 357 M x.
 358 R x. 359 M kīṭitukāmo.
 360 M -yappa-. 361 M ummi-.
 362 M z tatth' eva nadīyam.
 363 M ummi-.
 364 M udaken' eva vuyhati.
 365 M -yappa-. 366 M -yappa-.
 367 M katā. 368 M sukka-.
 369 M moghā. 370 M khuddam.
 371 M hi. 372 M va anu-.
 373 R x. 374 M yujje.
 375 M x. [*M B-43]
 376 M so pana. 377 M -ddapālā.
 378 M x. See J, IV, p. 17; VI, p. 35.
 379 M z ekā. 380 M bho.
 381 M tayā. 382 M x.
 383 M mātupo-. 384 M x.
 385 M -sako. 386 M -panno.
 387 R patimpatā; M patipattā.
 388-388 R x. (This must be an oversight:
 see the word vijjādhara in the next line).
 389 M tvam. 390 M z āpucchitvā.
 391 M z attano hatthena.
 392 M z eva. 393 M z pi.
 394 M z idāni panāham.
 395 M z eva. 396 M z vasante.
 397 M z idh' eva tam ajānanto.

³⁹⁸ M z taṃ. [*M A-44]

³⁹⁹ M z vasantā.

⁴⁰⁰ M taṃ sutvā ma-⁴⁰¹ -pāṇā-

⁴⁰² M citta-⁴⁰³ M -ketvā.

⁴⁰⁴ M z tatth' eva.

⁴⁰⁵ M tatth' eva ṭhitasakasāmikaṃ disvā tass' eva.

⁴⁰⁶ M nippattivā.

⁴⁰⁷ M ten' eva saddhim āmantentī.

⁴⁰⁸ M honti.⁴⁰⁹ R hohi.

⁴¹⁰ R avijjā.⁴¹¹ M -ṅgama.

⁴¹²⁻⁴¹³ M taṃ sutvā mahāsatto deviyā saddiṃ gantvā tatth' eva g[h]are deviyā saddhiṃ vasitvā.

⁴¹³ R nutvā; M ṇhāpetvā.

^{414 - 414} M attano ābharāṇehi attānaṃ maṇḍetvā ābharāṇehi taṃ devīṃ maṇḍetvā.⁴¹⁵ M z vasante.

⁴¹⁶ M z dānaṃ.⁴¹⁷ M bahu.

⁴¹⁸ M z tatth' eva.⁴¹⁹ M x.

⁴²⁰ M x.⁴²¹ R -ssa.

⁴²² M mahallikāya. [*M B-44]

⁴²³ M z taṃ.⁴²⁴ M -ttitvā.

⁴²⁵ M uyyāne ṭhito.

⁴²⁶ M tesam khattiyānam uyyānaṭṭhita-āgamaṃ tass' eva rañño.

⁴²⁷ M tāya.

⁴²⁸ M uyyānapālassa vacanaṃ sutvā Sīri-sihanagutto.⁴²⁹ M -vutto.

⁴³⁰⁻⁴³⁰ M tatth' eva uyyāne tāya samdiṭṭhitam mahāsattam disvā attano hattehi ubho putte.⁴³¹ M z ṭhāne.

⁴³² M z idhā pi.⁴³³ M x.

⁴³⁴ M x.⁴³⁵ M z attano Ramma-pura-

⁴³⁶ M z tatth' eva nagare.

⁴³⁷ M -yā-⁴³⁸ M pavisitvā.

⁴³⁹ M -ttitvā.⁴⁴⁰ M z tatth' eva.

⁴⁴¹ M z tass' eva.⁴⁴² M -yā-

⁴⁴³ M issi. [*M A-45]⁴⁴⁴ M x.

⁴⁴⁵ M z saṅṭhāne ṭhite.

⁴⁴⁶ M z vasantānaṃ mahājanānaṃ.

⁴⁴⁷ M x.⁴⁴⁸ M ṭhatvā.

⁴⁴⁹ M ṭhito.⁴⁵⁰⁻⁴⁵⁰ M x.

⁴⁵¹ M nāma.⁴⁵² R -dhano. [M B-45]

⁴⁵³ R āsi Pajāpati.

⁴⁵⁴ M te nagaradvīsu.⁴⁵⁵ R x.

[I-7] DĀNACĀGA (CĀGADĀNA) JĀTAKA (7)

idāni dānaṃ me dinnan ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto pubbakāle attano cāgadānaṃ ārabha kathesi. ath' ekadivasaṃ hi Satthā Jetavanato nikkhamanto atikkante yeva vassānakāle Mahāmoggalāno ca Koṇḍañño ca Ānando cā ti ime tayo there gahetvā tattha tatth' eva ṭhāne veneyyajane anusāsivā anupubbena gantvā Ajitanagaraṃ sampāpuṇi. tasmīṃ pana Ajitanagare Ajito nāma eko rājā rajjaṃ kāresi. tassa pana rañño aggamahesī Kañcanadevī nāma ahosi, sahasānaṃ¹ rājakaññānaṃ jetṭhikā² tass' eva rañño piyā hoti³ manāpā.⁴ so pana rājā Kañcanadeviyā sata-sahasagghanikaṃ ekaṃ⁵ kusumbharattaṃ⁶ vatthaṃ datvā sesānañ ca sahasānaṃ⁷ rājakaññānaṃ⁷ paccekaṃ⁸ sahasagghanikāni⁹ kusumbharattavatthāni¹⁰ adāsi: tumhe¹¹ ito paṭṭhāya mayā dinnavatthāni dhārethā ti.¹¹ ath' ekadivasaṃ¹² rājā caturaṅgasamannāgatāya¹³ senāya¹³ nikkhamitvā attano raṭṭhasīmañ¹⁴ ca parasīmañ¹⁵ ca olokanatthaṃ pakkami.¹⁶ tadā pana Satthā Mahāmoggalānaṃ evam āha: Moggalāna, tvam imasmīṃ nagare piṇḍāya carāhi,¹⁷ ahaṃ pana idh' eva tiṭṭhāmī ti. atha Mahāmoggalāna-thero¹⁸ pattacīvaram ādāya taṃ nagaraṃ pavisitvā rājaṅgaṇe aṭṭhāsi.

tasmim̃ khaṇe Kañcanadevī saḥassakaññāparivutā¹⁹ sīhapañc(j)araṃ vivaritvā bahiṭṭhānam oloketvā rājaṅgaṇe ṭhitam̃ mahātheram̃ disvā pasannacittā hutvā attano nivesanam̃ pavesanattāya theram̃ nimantāpetvā²⁰ āsanam̃ paññāpetvā tasmim̃ āsane tam̃ theram̃ nisīdāpetvā nānaggarasabhojanehi therassa pattam̃ pūretvā dhammam̃ sotukāmā hutvā theram̃ yāci. thero²¹ pi tassā deviyā dhammam̃ desesi. seyyath' idam̃²² dānakatham̃ sīlakatham̃ saggakatham̃ buddhaguṇam̃ dhammaguṇam̃²³ saṅhaguṇam̃ ti.²⁴ atha²⁵ sā²⁵ therassa dhammadesanam̃ sutvā²⁶ pasannacittā hutvā amhākam̃²⁷ rājā mam̃²⁸ sīsam̃ chindatu²⁹ vā pabbājetu³⁰ vā, yaṃ yam³¹ iccheyya³² tam̃ tam̃ me karotū ti cintetvā sataḥassagghanikena kusumbharattavatthena Mahāmoggalānatherassa dhammadesanapūjam akāsi. ath' assā sabbā pi saḥassakaññā therassa dhammadesanam̃ sutvā ativiya pasīditvā tath'³³ eva cintetvā tehi vatthehi therassa dhammapūjam akam̃su. atha thero³⁴ deviyā dhammiyā kathāya sandassetvā vuṭṭhāy' āsanā ākāsen' eva³⁴ gacchati. tasmim̃ khaṇe sabbāni pi vatthāni kusumbharattāni therass' ānubhāvena theram̃ anugantvā³⁵ ākāsen'³⁶ eva³⁶ gacchanti. sabbā³⁷ pi nāriyo Kañcanadevīpamukhā theram̃ olokiyamānā c' eva vandamānā ca yāva adissamānā tath' eva nisīdiṃsu. thero³⁸ āgantvā bhagavato pattam̃ upanāmesi.³⁸ Atha bhagavā attano sāvakehi pi therehi ānītam̃³⁹ piṇḍapatam̃ paribhuñji.* tato paṭṭhāya sā devī tā ca sabbā⁴⁰ nāriyo ekato va pañcasīlāni rakkhanti. atha kho⁴¹ Ajito⁴² rājā sāyaṅhasamaye attano nagaram āgantvā pāsādam abhirūhi.⁴³ tadā sabbā pi saḥassakaññāyo Kañcanadevīpamukhā rājānam̃⁴⁴ parivāretvā⁴⁵ nisīdiṃsu. atha⁴⁶ rājā sabbāsam̃ pi tāsam̃ kaññānam̃ attanā dinnam̃ kusumbharattavattham̃ adisvā⁴⁷ kuhiṃ bhotiyo⁴⁸ tumhākam̃ mayā dinnāni⁴⁹ kusumbharattavatthāni⁵⁰ ti pucchi. tā⁵² evam⁵² āham̃su: tāni⁵³ mahārāja mayam̃⁵⁴ Mahāmoggalānatherassa dhammadesanam̃ pūjam̃ karomā ti. evam̃ vutte rājā⁵⁵ kujjhivā ekam̃ purisam āṇāpesi: gaccha⁵⁶ bhaṇe⁵⁶ khippam⁵⁷ eva tam̃ samaṇam̃⁵⁸ pakkosāhī ti. evam⁵⁹ devā ti kho so puriso rañño paṭisutvā uṭṭhāy' āsanā yena bhagavā ten' upasaṅkami. upasaṅkamtivā bhagavantam abhivādetvā nimantesi.⁵⁹ atha⁶⁰ kho bhagavā uṭṭhāy' āsanā nivāsetvā therehi parivuto yena rājanivesanam̃ ten' upasaṅkami. upasaṅkamtivā paññatte varabuddhāsane nisīdi saddhiṃ therehi. atha kho Ajito rājā yena bhagavā ten' upasaṅkami. upasaṅkamtivā bhagavantam abhivādetvā ekam̃ antam̃ nisīdi. ekam̃ antam̃ nisinno kho Ajito rājā bhagavantam etad avoca: yesam̃ kesañ ci bhante⁶⁰ dāyakānam̃ samakam̃ vatthadānānisam̃sam̃ veditvā theram̃⁶¹ pesetvā evarūpaṃ dhammakatham̃ kathāpesi. mayham̃ pi bhante tam̃ ānisamsam̃ katham̃ kathethā ti.⁶¹ evam⁶² vutte bhagavā rājānam̃ etad avoca:⁶² mahārāja dhanam̃⁶³ vā rajatam̃ vā suvaṇṇam̃ vā nānāvidhavattham̃ vā yaṃ⁶⁴ vā pan' aññam̃ pi⁶⁴ nānāvidhadānam̃ nāma dāyakehi dātabbam̃. bahukā c' eva hi mahārāja atīte uppannā⁶⁵ buddhā

ca⁶⁶ buddhasāvaka⁶⁶ ca⁶⁶ mahāsamudde⁶⁷ vālukappamaṇaṃ⁶⁸ mahādānaṃ nissāya bodhiṃ paṭibujhiṃsu.⁶⁹ anāgate⁷⁰ ca uppajjamānā ahañ c' etarahi⁷⁰ mahārāja pubbakāle dinnamahādānaṃ⁷¹ nissāya idāni buddhattaṃ paṭilabhāmi. yo hi koci⁷² mahārāja⁷³ cakkavattirājabhāvaṃ⁷⁴ paṭṭhapeti,⁷⁵ so⁷⁶ kho mahārāja⁷⁶ pubbakāle attanā dātābaddānaṃ nissāya taṃ tḥānaṃ paṭilabhati.⁷⁷

yo ca kho⁷⁸ mahārāja⁷⁸ devalokesu nānāvidhasampattim anubhavati,⁷⁹ so ca dānaṃ nissāya* taṃ paṭilabhati.⁸⁰ yo ca sundaravaṇṇasarīro hoti,⁸¹ abhirūpo dassani(ī)yo pāsādiko⁸² paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato⁸³ ca,⁸⁴ so dānaṃ nissāya sabbabhavesu evarūpo hoti.⁸⁵ yo ca kho⁸⁶ mahārāja⁸⁶ mahagghāni⁸⁷ ativicitrāni⁸⁸ sattaratanapaṭimaṇḍitāni⁸⁹ nānāvidhavatthāni⁹⁰ paribhuñjati,⁹¹ so ca vatthadānaṃ nissāy' eva⁹² evarūpo hoti.⁹² yo⁹³ kho⁹³ mahārāja janakāyādīnaṃ⁹⁴ issaro ca dāsīdāsehi⁹⁵ parivuto⁹⁶ puttadāra-kammakārehi⁹⁷ c' eva sundarāhi hatthi-assarathago-mahiṃsādīhi⁹⁸ ca khettādīhi⁹⁹ ca vatthūhi⁹⁹ sampanno hoti samappito,¹⁰⁰ so ca kho mahārāja¹⁰⁰ pubbakāle dinnavatthādikaṃ¹⁰¹ dānaṃ nissāy' eva taṃ taṃ paṭilabhatī¹⁰² ti.

evaṃ bhagavato dhammadesanaṃ sutvā rājā pasannacitto hutvā attano koṭṭhāgārato atisukhumāni¹⁰³ sata-sahasagghanikāni sahasayugāni āharāpetvā¹⁰³ bhagavato dhammadesanapūjaṃ¹⁰⁴ akāsi.¹⁰⁵ tiṇṇaṃ¹⁰⁶ ca therānaṃ ekam ekāni vatthayugāni adāsi.¹⁰⁶ bhagavato¹⁰⁷ samukhā yeva attano devīpamukhānaṃ¹⁰⁷ sahasakāññānaṃ¹⁰⁸ ca¹⁰⁹ sata-sahasagghanikaṃ ekekaṃ vatthayugam¹¹⁰ adāsi. tadā sabbā pi kaññāyo Kañcanadevīpamukhā bhagavato santike dhammaṃ sutvā¹¹¹ puna tehi vatthehi bhagavato dhammadesanapūjaṃ akaṃsu. iti raññā dinnāni¹¹² sahasavatthayugāni¹¹³ ca¹¹⁴ devīpamukhāhi sahasarājakaññāhi dinnāni¹¹⁴ sahasavatthayugāni¹¹⁵ cā ti dvesahasavatthayugāni¹¹⁶ bhagavato¹¹⁷ purato rāsibhūtāni honti.¹¹⁷ atha bhagavā Ajitarājānaṃ dhammiyā¹¹⁸ kathāya sandassetvā vuṭṭhāy' āsanā¹¹⁸ ākāsen' eva Jetavanam agamāsi saddhiṃ¹¹⁹ therehi.¹¹⁹ sabbāni pi¹²⁰ tāni vatthayugāni¹²¹ buddhatejānubhāven' eva ākāsen'¹²² eva* uppatitvā¹²³ bhagavantam anubandhiṃsu. atha¹²⁴ kho bhagavā ākāse tārāgaṇaparivuto puṇṇacandamaṇḍalo viya therehi c' eva tehi ca vatthehi parivuto ativiya virocamaṇo ākāsatō otarivā Jetavane pāvīsi.¹²⁴ sabbāni pi tāni vatthāni¹²⁵ bhagavantam anugantvā¹²⁶ bhagavato purato pūjanākāren' eva hutvā aṭṭhaṃsu.¹²⁶

ath' ekadivasam bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: aho vata āvuso buddhānubhāvo, accharīyo¹²⁷ vata āvuso buddha(ā)nubhāvo, abhuto vata āvuso buddha(ā)nubhāvo;¹²⁷ imāni hi vatthayugāni¹²⁸ ākāsen' eva bhagavantam¹²⁹ anugantvā bhagavato purato¹²⁹ aṭṭhaṃsū¹³⁰ ti. Satthā āgantvā paññattavarabuddhāsane nisīditvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya

nāmā ti vutte, na¹³¹ bhikkhave idān' eva,¹³¹ pubbe pi¹³² bodhisattakāle
 t̥hito samāno¹³³ attano nivāsanavattamaṃ dānaṃ datvā bahukāni¹³⁴ vatt-
 āni¹³⁵ paṭlabhāmī ti vatvā tuṅhi ahosi. tehi yācito atītam āhāri.

atīte bhikkhave Kambalanāmake nagare Kambalo nāma eko rājā dha-
 mmena samena rajjaṃ kāresi. tadā bodhisatto saṃsāre saṃsaranto tatth'
 eva nagare ekasmiṃ daliddakūle nibbatti.¹³⁶ so paresaṃ santike bhatika-
 mmaṃ¹³⁷ karonto appakaṃ¹³⁸ pi bahukaṃ pi dhanam labhanto attano
 mātāpitūnaṃ cāgadānavasena attanā laddhadhanam adāsi. tasmā bodhi-
 sattassa mātāpitāro Cāgadāno¹³⁹ tv ev' assa nāmaṃ kariṃsu. so pana
 Cāgadāno attano mātāpitūnaṃ posakammaṃ katvā Kambalanagare pativa-
 sati. ath'¹⁴⁰ ekadivasam hi Cāgadāno attano kiccakammaena araṇṇaṃ
 pāvīsi. tasmim̐ khaṇe eko paccekabuddho corehi viluppantavasena vina-
 t̥thacīvaro* hutvā ekam eva dubbaṇṇa-udakasāṭakaṃ nivāsetvā araṇṇe
 aṭṭhāsi. atha Cāgadāno tatth' eva t̥hitaṃ taṃ paccekabuddham disvā
 idāni mayhaṃ puññakaraṇakālo sampatto hotī ti cintetvā taṃ pacceka-
 buddham upasaṅkamitvā taṃ vanditvā imaṃ paṭhamaṃ gātham āha:

- 1 idāni me dinnadānaṃ, tuyhaṃ bhante mahapphalaṃ.
 sukhāvahaṃ¹⁴¹ sadā hotu, tvaṃ gaṇhāhi mama vatthan ti.¹⁴¹

evaṃ ca vatvā bodhisatto araṇṇe rukkhapattaṃ gahetvā taṃ rukkha-
 pattaṃ sibbanam¹⁴² katvā sayam taṃ nivāsetvā attano dve sāṭake dhovitvā
 tatth' eva dve sāṭake sukkhāpetvā te sāṭake gahetvā tass' eva pacceka-
 buddhassa dānaṃ adāsi. so paccekabuddho bodhisattassa hatthato¹⁴³
 gahetvā kāsāvudakena kāsāvavatthe te sāṭake katvā ekaṃ nivāsetvā ekaṃ
 pārumpitvā tatth' eva aṭṭhāsi. tadā bodhisatto taṃ vanditvā bhante
 diṭṭhe vā samparāyike vā anekavattāni mayhaṃ bhavantū¹⁴⁴ ti pattha-
 naṃ karonto dutiyaṃ gātham āha:

- 2 iminā vattadānena, tuyhaṃ dinnena me ajja,
 hotu nānāvidhaṃ vattaṃ,¹⁴⁵ diṭṭhe ca samparāyike,¹⁴⁶
 tañ ca vattaṃ hotu sadā, kāmato va mayhaṃ bhante ti.

tadā bodhisattassa dānatejānubhāven'¹⁴⁷ eva tatth' eva araṇṇe vasanto
 vanārakkho eko devaputto tatth' eva rukkhasākhāni cāleti. tasmim̐ khaṇe
 bodhisattassa dānatejānubhāven'¹⁴⁸ eva rukkhapattāni¹⁴⁹ dibbavattāni
 hutvā bodhisattassa pādasamīpe patanti. atha so devaputto ākāsato dibbara-
 tanāni vikirati. tāni pi ratanāni bodhisattassa pādasamīpe patanti. tāni pi
 dibbavattāni anekasata-anekasahassavattayugāni¹⁵⁰ tatth' eva honti.
 atha mahāsatto tāni ca dibbavattāni dibbaratanāni gahetvā avasesaṃ tehi
 vattaratanehi tatth' eva t̥hitaṃ paccekabuddham pūjeti. tasmim̐ khaṇe
 tāni dibbavattaratanāni paccekabuddhatejānubhāven' eva nānāratana-
 vicittam¹⁵¹ ekaṃ suvaṇṇapallaṅkaṃ hutvā tatth' eva aṭṭhamsu. atha so

paccekabuddho tatth' eva pallaṅkamajjhe nisīdi. bodhisattassa dānatejānubhāven' eva¹⁵¹ Sakkassa* bhavanam uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko devarājā taṃ kāraṇam āvajjanto imaṃ gātham āha:

- 3 ko nu devo manusso vā, sammā pūreti sabbadā,
dānaṃ vā brahmacariyaṃ, so maṃ cāveti āsanā ti.

evaṃ ca āvajjanto Sakko taṃ kāraṇam ñatvā devalokato āgantvā bodhisattassa santike ṭhatvā sādhu-kāraṃ datvā ekam pi dibbavattham gahetvā ākāse khipi. tasmim̃ khaṇe tam pi vattham Sakkass' ānubhāvena ca bodhisattass' ānubhāvena ca ākāsamajjham patvā dvebhāgati[bhā]gacatubhāgayāva-dasasata-sahasavatthūni hutvā bodhisattassa pādamūle patipātetī.¹⁵² atha Sakko taṃ vatthabhāgam gahetvā tatth' eva bodhisattam sabbehi vatthehi pūjam katvā sakatṭhānam eva pakkami. tam attham pakāsento¹⁵³ Satthā āha:

- 4 tato Sakko devarājā, Cāgadānaṃ ca pūjetvā,
dibbavatthehi tatth' eva, ṭhitaṃ ca tam āpucchitvā,
5 sakam¹⁵⁴ kāyam pāpuṇitvā, ciraṃ sukham n(c)a bhūñjare.
yam kiñci dānaṃ rajataṃ, suvaṇṇaṃ ca vattham dinnaṃ,
6 pasannā¹⁵⁵ va cittādarā,¹⁵⁶ taṃ ca(e) dānam appaṃ hoti,
seṭṭham sadā paraloke, sukham labhati dāyako.
7 cāgaṃ ca sundaraṃ varaṃ, vatthaṃ ca sundaraṃ varaṃ,
dinnaṃ vipassanne¹⁵⁷ citte, taṃ ca appaṃ pi seṭṭham hoti,
mānusse devalokasmim̃,¹⁵⁸ sukhaḡgaṃ labhati dāyako.
8 yaṃ ca vattham paribhogaṃ, dānaṃ deti naro loke,
tassa phalaṃ anappakaṃ, nānattham¹⁵⁹ hoti sabbadā.
9 tasmā hi paṇḍito poso, sampassaṃ sukham attano,
dānaṃ dadeyya sabbadā, vipassanna cetasā.
10 sukhakāmo naro loke, patthento¹⁶⁰ sukhaḡgaṃ varaṃ,
evaṃ nānāvidham dānaṃ, dadeyya saddhācetasā¹⁶¹ ti.

atha mahāsatto attano yathāruci sabbam taṃ dibbavattham gahetvā tatth' eva ṭhitaṃ paccekabuddham āpucchitvā taṃ vanditvā attano geham eva agamāsi. tasmim̃ pi dinne sabbāni dibbavattharatanāni bodhisattassa tejānubhāvena ākāsam̃ uppattitvā ākāsen'* eva gantvā bodhisattassa gehe samantato pātetvā mahantāni vattharatanarāsījātāni tatth' eva gehe honti. tato paṭṭhāya bodhisattassa gehe mahantāni nānāvidhavatthāni c' eva ratanāni ca uppajjanti. tadā pana Kambalo nāma rājā ca devī ca amaccādayo ca mahājanā sandhāretum¹⁶² asakkonto(ā) va bodhisattam passitukāmā va hatthi-assarathe ca dāsīdāse ca rajatasuvaṇṇādike ca attano attano dhane ca ādāya bodhisattassa santikam upasaṅkamtivā ten' eva paṭisandhāram katvā ten' eva pamoditacittā hutvā attano attano ruciyā¹⁶³

tehi tehi¹⁶⁴ dhanehi bodhisattam abhipūjayitvā sakasakaṭhānam¹⁶⁵ eva
agamāsuṃ.¹⁶⁶ tam atthaṃ pakāsentō¹⁶⁷ Satthā āha:

- 11 tato so Kambalo¹⁶⁸ rājā, sabhariyo tuṭṭhacitto,
amaccādigaṇākiṇṇo Cāgadānam upāgami.
12 so ca rājā pamodito, tass' eva santike ṭhito,
dānatejena tass' eva, sabbadhanam sa taṃ datvā,
āpucchitvā Cāgadānam, pakkāmi¹⁶⁹ sakapāsādan ti.

tato paṭṭhāya bodhisattassa yasaparivāro mahā ahosi. tadā bodhisatto
attano gāmadvārasamīpe ṭhāne ekaṃ sālaṃ kārāpetvā divase divase¹⁷⁰
tatth' eva sālāyaṃ sampattajanānaṃ vatthādikaṃ dānaṃ adāsi. evañ ca
janānaṃ datvā mahāsatto puna tesam ovādaṃ dadanto imaṃ gātham āha:

- 13 yathā bhonto idānāhaṃ, sampanno 'mhi pure dānā,
tad(th)ā tumhe appamattā, dānaṃ detha yathābalan ti.

tato paṭṭhāya bodhisattassa ovāde ṭhitā mahājanakāyā dānādīni puññ-
āni karonto(ā) yāvatāyukaṃ ṭhitā. tato cuto(ā) devaloke yeva nibbattiṃsu.
so pana paccekabuddho Kambalanagare¹⁷¹ vasantānaṃ janakāyānaṃ
hitakāmo araññe viharanto tesam janakāyānaṃ lokiyasampattim eva
adāsi. so pana paccekabuddho tato ākāsam uppattitvā ākāsen' eva Gandha-
mādanapabbataṃ gantvā tatth' eva yāvatāyukaṃ ṭhatvā anupādisesāya
nibbānadhātuyā* parinibbāyi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 14 tato so paccekabuddho, sambuddho va¹⁷² anāsavo,
janānaṃ lokiyam eva, sampattidāyako sadā.
15 so buddho Gandhamādano(e) pabbato(e) yāvatāyukaṃ,¹⁷³
ciram eva ṭhito tattha, nibbāti anupādānā¹⁷⁴ ti.

tadā bodhisatto Kambalanagare¹⁷⁵ attano mātāpitūhi saddhiṃ taṃ
sampattim anubhavanto¹⁷⁶ dānādīni puññāni Karonto yāvatāyukaṃ ṭhito
āyuhanapariyosāne¹⁷⁷ tato cuto devaloke yeva nippattī ti. Satthā pana
imaṃ¹⁷⁸ dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānento osānagāthamāha:

- 16 tadā Sakko devarājā, na añño mama sāsane,
dibbacakkhū ti pākaṭo,¹⁷⁹ Anuruddho idāni 'si.
17 tatth' eva araññe vāso, vanarukkhadevaputto,¹⁸⁰
mayham eva upaṭṭhāko,¹⁸¹ Ānando va idāni 'si.
18 Kambalo nāma so rājā, Kambalaraṭṭhavaḍḍhano.¹⁸²
Moggalāno mahiddhiko, idāni me¹⁸³ 'si¹⁸³ sāsane.
19 tass' eva bhariyā devī, Gotamī ca idāni 'si.
senādiparisā¹⁸⁴ rañño, paris' āsuṃ idāni me.
20 Cāgadānassa sā mātā, Mahāmāyā idāni 'si.
tass' eva puriso pitā. Suddhodano idāni 'si.

21 Cāgadāno nāma poso, sambuddho 'haṃ tathāgato,
lokanātho idāni 'si. atigāravacittena
patthento sukhaḅgaṃ varam, evaṃ dhāretha jātakan ti.

Dānacāga (Cāgadāna) jātakam sattamaṃ [niṭṭhitam].

NOTES

- ¹ M sā devī saha- ² M -ṭṭhakā.
³ M x. ⁴ M z ahosi.
⁵ M x. ⁶ M z ekañ ca.
⁷ M ekikānaṃ kaññānaṃ. ⁸ M x.
⁹ M -kaṃ ekekeñ ca.
¹⁰ M -rattam vattham.
¹¹⁻¹¹ M so rājā tāsam kaññānaṃ tāni kusumbharattavatthāni dadanto ito paṭṭhāya sabbe tumhe sabbakālam eva tumhākaṃ mayā dinne ime kusumbharattavatthena dhārethā ti vatvā attano bhariyānaṃ Kañcanadevipamukhānaṃ saḅḅamattāni kusumbharattavatthāni adāsi.
¹² M z so.
¹³⁻¹³ M caturaṅginisenāgaṇaparivutto sabbasenāyo gahetvā Ajitanagarā. [*M A-46] ¹⁴ M ara-
¹⁵ M parasenañ. ¹⁶ M -kkāmi.
¹⁷ M caritvā piṇḍapātaṃ gaṇ[h]eyyāsi.
¹⁸ M Mogga-
¹⁹ M -kaññāhi parivuttā vuttavasanaṭṭhāne. ²⁰ M z tatth' eva.
²¹ M tassā deviyā nivesane nisinno āyasmā Moggallānathero.
²² M so thero. ²³ R x.
²⁴ M ca tassā pi deviyā kathesi.
²⁵ M x. ²⁶ M z sā devī.
²⁷ M z issaro. ²⁸ M me.
²⁹ M -deyya. ³⁰ M -jayya.
³¹ M kammaṃ. ³² M z vā.
³³ R tatth'.
³⁴⁻³⁴ M so thero taṃ devim āpucchitvā pattam ādāya ākāse va.
³⁵ M anupagantvā.
³⁶ M ākāse va. ³⁷ M -bbāni.
³⁸⁻³⁸ M thero pattam ādāya bhagavato santikaṃ gantvā bhagavato taṃ pattam niy[y]ādesi.
³⁹ R -ni-. [*M B-46] ⁴⁰ M -bbāni.
⁴¹ M x. ⁴² M so.
⁴³ M -ruyhati. ⁴⁴ M Ajitarā-
⁴⁵ M z Ajitarañño santike. ⁴⁶ M z so.
⁴⁷ M z tā kaññāyo pucchi.
⁴⁸ M bho kaññāyo. ⁴⁹ M -nnaṃ.
⁵⁰ M -vattham.
⁵¹ M kuhiṃ ṭṭhapitaṃ hotī ti.
⁵²⁻⁵² M sabbā pi kaññāyo devīpamukhā rājānaṃ. ⁵³ M x.
⁵⁴ M mayhaṃ ten' eva vatthena.
⁵⁵⁻⁵⁵ M tasmim khaṇe Ajito rājā tāsam kaññānaṃ. ⁵⁶ M x.
⁵⁷ M tvam khi- ⁵⁸ M z idh' eva.
⁵⁹⁻⁵⁹ M so puriso bhagavatam upasaṅkaṃ mitvā taṃ vanditvā nimantesi.
⁶⁰⁻⁶⁰ M atha bhagavā attano sāvakehi tīhi pi therehi saddhiṃ rājanivesanaṃ pāvīsi. Ajito rājā paññattāsane therehi saddhiṃ bhagavantaṃ nisīdāpetvā bhagavantaṃ pucchi. bhante samaṇaṃ kiñci.
⁶¹⁻⁶¹ M taṃ theram evarūpaṃ bahukavattam gaṇhāpetvā idāni pi mayha-d-eva taṃ ānisamsaṃ kathethā ti.
⁶²⁻⁶² M rañño vacanaṃ sutvā bhagavā rājānaṃ āha.
⁶³ M z dhaññam. ⁶⁴⁻⁶⁴ M ti ādikaṃ.
⁶⁵ M jātā ca anāgate āgatā ca.
⁶⁶ M x. ⁶⁷ M nāma mahā-
⁶⁸ M vijjamānaṃ vālukānadiyaṃ.
⁶⁹ M -jjhissanti. ⁷⁰⁻⁷⁰ M ahaṃ ca.
⁷¹ M dinnam mahā- ⁷² M x.
⁷³ M z naro.
⁷⁴ M cakkavattirājā sādhiḅkaṃ(?) rājābhāvaṃ. ⁷⁵ M pattheti.
⁷⁶ M so ca jano. ⁷⁷ M -labhāmi.
⁷⁸ M x. ⁷⁹ M pattheti.
⁸⁰ M x yo ca nibbānasampattim pattheti so ca dānaṃ nissāya. [*M A-47]
⁸¹ M x. ⁸² M z c' eva.
⁸³ M sampannā- ⁸⁴ M z hoti.
⁸⁵ M jāto hoti. ⁸⁶ M x.
⁸⁷ M -gghavatthe ca.
⁸⁸ M vicittavatthe.
⁸⁹ M -maṇḍitavatthe.
⁹⁰ M -vatthe. ⁹¹ M nivasito ca hoti.
⁹²⁻⁹² M te te ca vatthe nivāseti.
⁹³ M x. ⁹⁴ R janakāya dinnam; M janakāyādinnam.
⁹⁵ M dāsadāsīhi. ⁹⁶ M -vutto.

⁹⁷ M z sampanno ca.

⁹⁸ M z sampanno ca.

⁹⁹ M khattavatthādīhi ca.

¹⁰⁰⁻¹⁰⁰ M so. ¹⁰¹ M dinnam vā.

¹⁰² M pati-

¹⁰³ M atisukhumavatthāni āharāpetvā tesu vatthesu sahasayuggamattam uccanivā tesu sahasayuggamattesu satahasagghanikam ekekaṃ yuggaṃ vatthaṃ gahetvā sabbehi pi sahasagghayuggavatthehi.

¹⁰⁴ M -sanaṃ pūjaṃ.

¹⁰⁵ M katvā. ¹⁰⁶⁻¹⁰⁶ M x.

¹⁰⁷ M puna pi attano deviyā bhagavato santike tath' eva nisinnāya anagghavatthayuggaṃ datvā tāsā ca.

¹⁰⁸ M -ssānaṃ ka-

¹⁰⁹ M tatth' eva nisinnāya.

¹¹⁰ M yuggaṃ.

¹¹¹ M z pasannacittā hutvā.

¹¹² M dinnam. ¹¹³ M -yuggaṃ.

¹¹⁴⁻¹¹⁴ M tāhi dinnam.

¹¹⁵ M -yuggaṃ. ¹¹⁶ M -yuggāni.

¹¹⁷⁻¹¹⁷ M tatth' eva rāsibhūtāni bhagavato dhammadesanapūjitāni honto.

¹¹⁸⁻¹¹⁸ M āpucchitvā tīhi mahātherhi sadhim.

¹²⁰ M pana. ¹²¹ M vatthāni.

¹²² M ākāse va. [*M B-47]

¹²³ M z therehi saddhim gacchantam.

¹²⁴⁻¹²⁴ M tadā pana ākāse gacchanto sasāvako bhagavā tehi vatthehi sobhamāno va tārāgaṇeh' ānubandhito paripuṇṇacandamaṇḍalo viya ākāso otarivā Jetavanam pavisitvā tatth' eva aṭṭhāsi.

¹²⁵ M -ttayuggāni Jetavane pātetvā.

¹²⁶⁻¹²⁶ M pūjetvā tatth' eva aṭṭhaṃsu.

¹²⁷⁻¹²⁷ M acchariyam eva hoti.

¹²⁸ M -yuggāni.

¹²⁹⁻¹²⁹ M āgantvā Jetavane pātetvā bhagavantam pūjetvā tatth' eva.

¹³⁰ R x.

¹³¹⁻¹³¹ M anacchariyam bhikkhave idān' evāhaṃ buddhabhāve ṭhito evarūpaṃ vatthayugaṃ labhāmi.

¹³² M x. ¹³³ M x.

¹³⁴ M -huto. ¹³⁵ M tattha.

¹³⁶⁻¹³⁶ M jātāya mātukucchismiṃ nibbattevā dasamāsaccaye paripuṇṇe mātuyā kucchito nikkhami. so pana bodhisatto anukkamena vaḍḍhito.

¹³⁷ R atikammaṃ. ¹³⁸ M appaṃ.

¹³⁹ M -dāna. ¹⁴⁰ M x. [*M A-48]

¹⁴¹⁻¹⁴¹ M sadā varam sukham hoti, tvam gaṇhāhi vatthaṃ mamā ti.

¹⁴² M sampannam.

¹⁴³ M z dve vatthe.

¹⁴⁴ M pātu-r-ahesum. ¹⁴⁵ M x.

¹⁴⁶ M -rāye va. ¹⁴⁷ M tejā-

¹⁴⁸ M tejā-. ¹⁴⁹ M -pattā.

¹⁵⁰ M -yuggāni.

¹⁵¹ M x (appears to be a case of omission by oversight). [*M B-48]

¹⁵² M paṭipāpeti. ¹⁵³ M -santo.

¹⁵⁴ M sakkam. ¹⁵⁵ M -ssa-

¹⁵⁶ M cittārā. ¹⁵⁷ M -nnena.

¹⁵⁸ M -kesu.

¹⁵⁹ M nana-. (nānattam? na naṭṭham?).

¹⁶⁰ M pathe-

¹⁶¹ R cetasā; M saddhacetanā.

¹⁶¹ M z eva. [*M A-49]

¹⁶² R saṅṭhā-. ¹⁶³ M yathāruciya.

¹⁶⁴ M x. ¹⁶⁵ M sakaṭṭhā-

¹⁶⁶ M agamaṃsu. ¹⁶⁷ M -sato.

¹⁶⁸ R -mpa-. ¹⁶⁹ R -kkami.

¹⁷⁰ M x. ¹⁷¹ R -mpa-. [*M B-49]

¹⁷² M x. ¹⁷³ M -āyu.

¹⁷⁴ M -pādanā. ¹⁷⁵ R -mpa-

¹⁷⁶ R -bhanto. ¹⁷⁷ M -yuhapa-

¹⁷⁸ M x. ¹⁷⁹ M -kato.

¹⁸⁰ M -rukkhe de-. ¹⁸¹ R -ṭhā-

¹⁸² M -ṭṭhadhana-. ¹⁸³ M 'si me.

¹⁸⁴ R -nāti-

[I-8] DHAMMIKAPAṆḌITARĀJAJĀTAKA (8)

ayaṃ me maṇḍapo bhonto ti. idaṃ Satthā Meghavatīnāmakaṃ nagaram upanissāya Meghavanārāme viharanto sabbaparibhogaparikkhāradānam ārabha kathesi. tadā Meghavatīnagare vasanto eko kuṭump(b)iko

mahaddhano¹ gāme ekaṃ mahāmaṇḍapaṃ kārāpetvā buddhapamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ nimantetvā sattadivasāni buddhapamukhassa bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ adāsi. so pana kuṭump(b)iko pasannacitto sattame divase buddhapamukhassa aṭṭhaparikkhāradānaṃ adāsi. tadā mahāmaṇḍape t̥hito Satthā tassa kuṭump(b)ikassa dānaṃ anumodanaṃ katvā idāni bho mama sāsane evarūpaṃ mahādānaṃ adāsi, pubbe pi* porāṇapaṇḍitā evarūpaṃ mahādānaṃ adāsu yevā ti vatvā tuṅhi ahosi. tena yācito atītam āhari.

atīte Bārāṇasīnagare Dhammikapaṇḍito nāma eko rājā dhammena samena rajjaṃ kāresi. tassa rañño aggamaheṣī Sudhammā nāma ahosi. so pana Dhammikarājā saddhāya² sampanno³ mahādānaṃ dātukāmo vaḍḍhakī pakkosāpetvā nagaramajjhe ekaṃ mahāmaṇḍapaṃ⁴ kārāpetvā nānāvidhaṃ mahādānaṃ sajjetvā tassa vaḍḍhakīno vatthālaṅkāraṇi ca dhanaṇi ca adāsi. Dhammikapaṇḍito rājanivesanato nikkhamitvā taṃ mahāmaṇḍapaṃ⁵ oloketvā pītim uppādeti. tadā so rājā tatth' eva maṇḍape t̥hito amaccehi saddhim āmantento pathamaṃ gātham āha:

- 1 ayaṃ me maṇḍapo bhonto, dassanīyo pavaro hoti.
na⁶ yuttaṃ mama ekāhaṃ, mahādānaṃ dadāmi 'haṃ,
idhāhaṃ demī janānaṃ, sattāhaṃ ca⁷ sabbadānaṃ ti.

evaṇi ca vatvā mahāsatto maṇḍape⁸ niccakālam eva janānaṃ dānaṃ dadanto dutiyaṃ gātham āha:

- 2 dadāmi 'haṃ mahājano, tumhākaṇi ca mahādānaṃ,
tumhe gaṇhatha kāmato, bodhiyā me anāgate ti.

taṃ sutvā mahājano(ā) tatth' eva maṇḍape⁹ niccakālam eva bodhisattassa mahādānaṃ gaṇhanti. so pana rājā sattame divase mahādānaṃ sabbaparibhogaparikkhāradānaṃ¹⁰ adāsi. tasmim̐ khaṇe tassa dānatejānubhāvena¹¹ catunahutādhikā dviyojana-satasahassabahalā ayaṃ mahāpathavī madd(tt)avāraṇo viya gajjamānā¹² kampi. mahāsamuddo uppatti. Sineru pabbatarājā pi suseditavettaṅkuro¹³ viya onamitvā Bārāṇasī 'bhimukho aṭṭhāsi. pathavīsaddena devo gajjanto khaṇikavassaṃ vassi akālavijjulatā hi niccharim̐su.¹⁴ Sakko devarājā apphoṭesi.¹⁵ Mahābrahmā sādhu-kāram adāsi. yāva brahmalokā ekakolāhalaṃ¹⁶ ahosi. tam atthaṃ pakā-santo Satthā āha:

- 3 tad'¹⁷ āsi yaṃ bhimsanakaṃ, tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
mahādāne padinnamhi, medanī samakampatha.¹⁷
- 4 tad'¹⁸ āsi yaṃ bhimsanakaṃ,* tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
mahādāne padinnamhi, saṅkhubbhittha nagaraṃ tadā ti.¹⁸

tasmim̐ khaṇe Sakkaṃ bhavanam uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko taṃ kāraṇam āvajjanto imaṃ gātham āha:

- 5 ko nu devo manusso vā, sammā pūreti puññāni,
dānaṃ vā brahmacariyaṃ, so maṃ cāveti¹⁹ āsanā ti.

tadā Sakko āvajjamāno taṃ kāraṇaṃ nātvā cintesi. idān' evāyaṃ Dhammikapāṇḍito rājā buddhaṅkuro yeva mahājanānaṃ dānaṃ dadanto anāgate dhavaṃ buddho bhavissati. idāni panāhaṃ manussalokaṃ gantvā taṃ rājānaṃ idha devaloke ānessāmī ti. evañ ca cintetvā Sakko devarājā sattaratanapaṭimaṇḍitam ekaṃ rathavimānaṃ abhinimmitvā taṃ abhiruyhitvā devalokato otarivā tass' eva Dhammikapāṇḍitarañño purato²⁰ mahāmaṇḍapassa puratthimadisābhāge aṭṭhāsi. atha so Dhammikapāṇḍito taṃ rathavimānaṃ disvā ajānitvā²¹ pucchanto gātham āha:

- 6 kiṃ vimānaṃ pure ṭhitaṃ, devaputto viy' āgato,
kiṃ nāmo nāvajānāmi, kena tvam idha tiṭṭhasī ti.

Sakko taṃ kāraṇaṃ kathento gātham āha:

- 7 pubbe katena puññena, Sakko āsi ahaṃ rāja.
idh' āgato nimantemi, devalokaṃ gamissasī ti.

evañ ca vatvā Sakko puna taṃ rājānaṃ āha: mārisa tvaṃ buddhaṅkuro yeva idāni mahādānaṃ datvā mahāpathaviṃ kampāpetvā anāgate buddho bhavissasi.²² tenāhaṃ tava dānena tuṭṭho hutvā idh' āgato 'mhi. idān' eva tvam ito gantvā mayā saddhiṃ rathavimānaṃ abhiruyhāhī ti. evañ ca pana vatvā Sakko devarājā taṃ rājānaṃ nimantento puna pi imaṃ gātham āha:

- 8 khippaṃ rāja imaṃ rathaṃ, abhiruyhāhi gamituṃ,
devalokaṃ mayā saddhiṃ, rammāhi tvaṃ devaloke ti.

taṃ sutvā mahāsatto sādhu devarājā ti sampaṭicchitvā taṃ rathavimānaṃ abhiruyhitvā tatth' eva aṭṭhāsi.²³ tattha Sakko taṃ rathavimānaṃ gahetvā ākāsaṃ abhuggantvā²⁴ devalokābhimukho yeva pakkāmi. tadā pana bodhisatto Sakkena saddhiṃ devalokaṃ gacchanto tatth' eva* anekāni sattaratanavicittāni suvaṇṇamayavimānāni passanto Sakkaṃ devarājānaṃ pucchanto gātham āha:

- 9 kena vā puññakammaṇa, devarājā²⁵ ime devā
sattaratanavicittāni, suvaṇṇavimānāni²⁶ ca,²⁷
labhanti taṃ pucchāmi 'haṃ, taṃ me akkhāhi pucchito ti.

bodhisattassa vacanaṃ sutvā Sakko devarājā tesam devatānaṃ pubbakatapuññakammaṃ tass' eva ācikkhanto imā gāthāyo āha:

- 10 buddhānaṃ vihāraṃ bimbaṃ, cetiyañ ca bodhirukkhaṃ,
karitvā puññena ime, labhanti vimānaṃ sadā.

- 11 yo ca karoti sālāñ ca, kammañ ca²⁸ setukatena,
puññena saggena ca²⁹ so, labhati vimānaṃ varaṃ.
12 yo ca³⁰ annañ ca pānañ³¹ ca, vatthasenāsanāni ca,
dānaṃ dadāti³² so varaṃ, vimānaṃ labhati sadā.
13 yo ca dhajañ ca paṭākaṃ, chattañ ca kattaradaṇḍaṃ,
dānaṃ dadāti so varaṃ, vimānaṃ labhati sadā.
14 yo ca taṭṭañ³³ ca kaṭṭhañ ca, dantakaṭṭhañ³⁴ ca udakaṃ,
dānaṃ dadāti so sagge, vimānaratanaṃ labhati.³⁵
15 yo³⁵ ca padīpañ ca dhūmaṃ, mālāgandhavilepanaṃ,
dānaṃ dadāti so sagge, vimānaratanaṃ labhi.³⁶
16 yo ca deti parikkhāraṃ, vālukaṃ cetiyaṃ kare,
paradānaṃ pamodati, sadā byamaṃ³⁷ labhati so.
17 yo ca deti upāhanaṃ, mañcapitṭhaṃ pallaṅkañ ca,
dhanam dhaññañ ca bhojanaṃ, sadā byamaṃ labhati so ti.

evañ ca vatvā Sakko devarājā bodhisattaṃ nimantento imaṃ gātham āha:

- 18 idha vassāhi janinda, nadaṃ byamaṃ surūcīraṃ,
dadāmi 'haṃ tuyhaṃ sadā, vassāhi mama santike ti.

taṃ sutvā bodhisatto imā catasso gāthāyo āha:

- 19 yathā yācitakaṃ yānaṃ, yathā yācitakaṃ dhanam,
evaṃ sampadam ev' etaṃ, yaṃ parato dānapaccayā.³⁸
20 na cāham³⁹ etaṃ icchāmi, yaṃ parato dānapaccayā.⁴⁰
sayam katāni puññāni, taṃ me āvenikaṃ dhanam.
21 so 'haṃ gantvā mānussake,⁴¹ kāhāmi kusalaṃ bahum,
dānena⁴² samacariyāya, saṃyamena⁴³ damena vā.
22 yaṃ hi puññaṃ mayā kataṃ, tañ cāham anumodento
sukhito nibbhayo sadā, na ca pacchānutappayan⁴⁴ ti.

evañ ca pana vatvā mahāsatto Sakkam āpucchanto gātham āha:

- 23 gantum icchāmi devinda, mānusse⁴⁵ va sabbapuññaṃ,
dānaṃ sīlañ ca bhāvanaṃ, katum icchāmi sabbadā.
tena me* katapuññaena, up[p]ajjāmi⁴⁶ tav' antike ti.

atha Sakko devarājā attano rathavimānena⁴⁷ saddhiṃ bodhisattam ādāya saggato otarivā Bārāṇasīnagare uyyojetvā⁴⁸ taṃ āpucchitvā sakaṭṭhānam eva gato. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 24 tato Sakko devarājā, Dhammikaṃ mānusse⁴⁹ netvā,
Paṇḍitañ ca ovāditvā,⁵⁰ sakaṭṭhānaṃ⁵¹ apakkāmī ti.

atha amaccādayo mahājanā tass' eva Dhammikapaṅḍitarañño āgamaṇaṃ
ñatvā⁵² rājaṅgaṇe va āgamiṃsu.⁵³ tadā tatth' eva sannipatitānaṃ mahā-
janānaṃ mahāsatto Sakassa ca devānañ ca sampattim ācikkhanto imā
gāthāyo āha:

- 25 pabhāsati devaloke, jātarūpamayañ c' eva,
sampattīhi virocati,⁵⁴ naccagītāhi sabbadā.
26 devatāhi rammitabbaṃ, vimānañ⁵⁵ ca mahājane,
tatth' eva taṃ virocati, nārivaraṅgaṇākiṇṇaṃ.
27 daddaḷhamānā sobhitaṃ, varabhogehi samp(bb)adā,
sobhati tattha pāsādo, uyyānapokkharāṇīhi.
kapparukkhehi sampanno, devehi abhirammito.
28 tato kappāsikādikaṃ, varavatthañ ca tatth' eva,
puññakammābhiniṃphattaṃ⁵⁶ kapparukkhehi sobhati.
29 mudiṅgā paṇavā⁵⁷ saṅkhā, tūriyaṅgā madhūsarā,⁵⁸
suṇitabbā va sabbadā, honti ve devanagare.
30 muttā maṇi veḷuriyā, alaṅkāra ca nipphattā.⁵⁹
dibbā bhakkhā ca vedanaṃ,⁶⁰ uppajjanti devaloke ti.

evaṃ⁶¹ mahāsatto tatth' eva sannipatitānaṃ mahājanānaṃ devasam-
pattim ācikkhi. tadā mahāsattassa vacanaṃ sutvā mahājanā pasannacittā
dānādīni puññāni katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhanapariyosāne tato
cuto(ā) devaloke yeva nipp(bb)attiṃsu. mahāsatto pi⁶² dānādīni puññāni
katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhanapariyosāne tato cuto devaloke yeva
nipp(bb)atti⁶³ ti. evaṃ pana tass' eva kuṭumpikassa imaṃ⁶⁴ desanaṃ
āharitvā idāni puna⁶⁵ tass' eva catusaccadhammaṃ desento Satthā imaṃ
gāthadvayam āha:

- 31 dukkhasaccaṃ⁶⁶ samudayaṃ, nirodhañ ca maggasaccaṃ,
iti hi taṃ catusaccaṃ,⁶⁶ sabbadā kathitaṃ mayā.
32 tebhummiṃkaṃ dukkhasaccaṃ, taṇhā* samudayaṃ nāma.
nirodha(o)⁶⁷ nāma nibbānaṃ, ariyaṭṭhaṅgakaṃ maggan ti.⁶⁷

evañ catusaccadhammadesanāvasāne so kuṭumpiko sotāpatiphalam
sampāpuṇi. Satthā pana tass' eva kuṭumpikassa imaṃ catusaccadhamma-
desanaṃ desetvā jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 33 tadā Sakko devarājā, Dhammiṃkaṃ⁶⁸ saggam⁶⁹ āneti
dibbacakkhū ti pākaṭo, Anuruddho idāni 'si.
34 Dhammikassa pitā rājā, Suddhodano⁷⁰ idāni 'si.
Dhammikassa mātā devī, Mahāmāyā idāni 'si.
35 Dhammikass' eva bhariyā, Sudhammā nāma sā kaññā,
Rāhulakumāramātā, Yasodharā idāni 'si.

- 36 amaccādayo sabbe te, janakāyā mahāsesā,
sāsanapūrakā⁷¹ dāni,⁷¹ āsuṃ mayhaṃ va sāvakā.
37 Dhammikapaṇḍito nāma, mahārājā⁷² dhamme t̥hito,
sambuddho 'haṃ tathāgato, lokanātho idāni 'si.
atigāravacittena, evaṃ dhāretha jātakan ti.

Dhammikapaṇḍitarājajātakam aṭṭhamam [niṭṭhitam]

NOTES

- ¹ M z attano. [*M A-50]
² M suddho. ³ M x.
⁴ M -ḍappam. ⁵ M -ṇḍappam.
⁶ R x. ⁷ M x. ⁸ M -ppe.
⁹ M -ppe. ¹⁰ R -bhogadānam.
¹¹ Cf. *J*, VI, p. 486.
¹² R gijja-; M gaccha-.
¹³ R -vatthānkuro; M susedivettaṅkuro.
¹⁴ R naccha-. ¹⁵ M appodesi.
¹⁶ M kolā-.
¹⁷⁻¹⁷ Cf. *J*, 1708. [*M B-50]
¹⁸⁻¹⁸ Cf. *J*, 1709. ¹⁹ R -vetu.
²⁰ M z tassa. ²¹ M ajānetvā.
²² R -ssati. ²³ R aṭṭhāsi.
²⁴ M -abbhugan-.
[*M A-51] ²⁵ M z va kasam(?).
²⁶ M -ṇṇāni vi-. ²⁷ M x.
²⁸ M sace. ²⁹ M x.
³⁰ M x. ³¹ M pānañ.
³² R datvā ti. ³³ M katti.
³⁴ M daṇḍa-. ³⁵ M labhi.
³⁶⁻³⁶ M x. ³⁷ Cf. *vyamha*, *J*, VI, p. 119.
³⁸ M -ccayo. ³⁹ M x.
⁴⁰ R dānañ ca pa-. ⁴¹ M -ssakam.
⁴² M z me. ⁴³ M -yame ca.
⁴⁴ M -ppaeyan. ⁴⁵ M ma-. [*M B-51]
⁴⁶ M upajjāmi. ⁴⁷ M vimāne.
⁴⁸ M uyo-. ⁴⁹ M manu-.
⁵⁰ M ovaditvā. ⁵¹ M saggakāyam.
⁵² M sutvā. ⁵³ M sannipatiṃsu.
⁵⁴ M virocitam.
⁵⁵ R vinānañ; M vīnañ.
⁵⁶ M -nippa-. ⁵⁷ M pannavā.
⁵⁸ M madhurasarā. ⁵⁹ M nippa-.
⁶⁰ M devanam. ⁶¹ M x.
⁶² R x. ⁶³ M nibbattati.
⁶⁴ M z jātakam. ⁶⁵ M pana.
⁶⁶ M x (instead reads: evañ catusaccad-
hammadesanāvasāne so kuṭumpiko).
[*M A-52]
⁶⁷⁻⁶⁷ M nirodham nibbānam, ariyam aṭṭ-
haṅgikam maggam.
⁶⁸ M Dhammam. ⁶⁹ M sakkam.
⁷⁰ M -odha-. ⁷¹ M x. ⁷² M -rāja.

[I-9] SIRIDHARAMAHĀSEṬṬHIJĀTAKA (9)

passatha¹ saddhādānassā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto saddhā-
sampannam ekam upāskam ārabbha kathesi. Sāvattiyam hi kira vasanto
eko daliddapuriso² sabhariyo araṇṇato tiṇaṅ ca katṭhañ ca āharitvā pare-
sam vikiṇitvā tam aggham gaṇhanto jīvitam kappeti. so pana puriso sadd-
hāya sampanno yam yam aggham³ labhitvā tam tam tibhāgam katvā ekam
dānam dātum ekam jīvitam kappetum ekam saṅṭhāpetum pavatteti.
ekadivasam pana so puriso aho vata imasmim loke pavattā sabbe saṅkhārā
aniccā uppādavayadhammino⁴ honti, sabbe saṅkhārā atītā anāgatā pi

paccuppannā pi bahukā yeva hontī ti cintetvā attano bhariyam āmantesi: aho vata imasmiṃ loke pavattā sabbe saṅkhārā aniccā uppādavayadhammino⁵ yeva honti. yadā pana mayaṃ maraṇakālaṃ pattā vā⁶ mataṃ vā kiñci pi dhanam amhe ca nānugacchati. yāva mayaṃ⁷ maraṇakālam apattā vā amatā vā mayaṃ yathābalam amhākaṃ dhanena dānādikaṃ puññaṃ karoma. amhākaṃ eva puññakammaṃ chāyā⁸ viya sabbadā⁹ anugacchati.* mayam¹⁰ imam ekabhāgadhanam attano dhanabhāvena¹¹ saṅghāpetum na karoma, idān' eva mayaṃ pi puna taṃ dhanabhāgaṃ¹² gahetvā dānaṃ dassāmā ti. ath' assa vacanaṃ sutvā sā bhariyā sādhu sāmī ti anumodanam akāsi. tato paṭṭhāya so puriso ekaṃ dhanabhāgaṃ attano jīvitam kappetum saṅghāpetvā te pi dve dhanabhāge gahetva dānaṃ dātum karoti. tato aparena samayena te ubho jāyapatikā¹³ janā araṇṇato tiṇaṃ ca kaṭṭhaṃ ca āharitvā paresaṃ vikiṇitvā bahukaṃ aggaṃ labhitvā attano tejānubhāven'¹⁴ eva samiddhipattā¹⁵ ahesum. ath' ekadivasam hi te ubho jāyapatikā¹⁶ iti pi so bhagavā ti ādi buddhaguṇavasena bhagavantam anussarivā¹⁷ bhagavato santikaṃ gantvā bhagavantam vanditvā ekam antam nisīdimsu.¹⁸ ekam antam nisinnā kho te ubho jāyapatikā¹⁹ bhagavantam evam āhaṃsu. bhante ubho mayaṃ kiñci pi deyyadhammaṃ labhitvā dānaṃ dassāma.²⁰ ubho pi²¹ mayaṃ dhammena yaṃ yaṃ vattum²² labhitvā ubho mayam aññaṃ aññaṃ āmantetvā sāmī²³ mayaṃ²⁴ imaṃ ca vatthum²⁵ puna dhanadānaṃ dassāmā ti vatvā taṃ taṃ vatthum punappunam²⁶ eva²⁷ dānaṃ demā ti. tesam vacanaṃ sutvā Satthā tumhākaṃ dānaṃ nāma sandiṭṭhikam eva lābhaphalaṃ samiddhipattāvahaṃ hoti. yathā hi pubbe porāṇakapaṇḍito dānaṃ datvā samiddhipatto hoti tathā idāni pi²⁸ tumhākaṃ dānaṃ samiddhipattāvahaṃ hotī ti vatvā tuṃhi ahosi. tehi yācito atītam²⁹ āhari.

atīte Bārāṇasīnagare Brahmadaṭṭo nāma rājā rajjaṃ kāresi. tadā bodhisatto Bārāṇasīnagare ekasmiṃ mahāseṭṭhikule nippatto attano mātāpitūnam accayena Siridharo nāma mahāseṭṭhi ahosi. so pana mahāseṭṭhi³⁰ saddhāya sampanno kalyāṇadhammo niccakālam eva pañcasīlesu patiṭṭhāsi. tadā eko paccekabuddho Gandhamādanapabbate vasanto tatth' eva nirodhasamāpattim samāpajjanto³¹ sattāhaccayena nirodhato vuṭṭhāya mayā Bārāṇasīnagare vasantassa Siridharassa mahāseṭṭhino gehadvare ṭhātum vaṭṭatī ti cintetvā pāto* va dantakaṭṭham khāditvā mukham vikhāletvā cīvaraṃ pārumpetvā iddhimayamattikapattam³² ādāya ākāsenā gantvā tass' eva seṭṭhino pātasamayena³³ velāya³⁴ attakāraṇena paṇītabhojanabhatta-uppannamattakāle³⁵ tass' eva gehadvārasamīpaṭṭhāne atṭhāsi. tasmim khaje so mahāseṭṭhi tatth' eva ṭhitam paccekabuddham disvā so pasanno hutvā aho vata me va dve cakkhūni saphalāni honti. evarūpaṃ paccekabuddham dassanahetuttā. idāni panāham evarūpaṃ paccekabuddham passanto imass' eva paccekabuddhassa dānasaṅkhātam

varabījaṃ³⁶ ropāpessāmi. so pana paccekabuddho mam' eva anukampāya dūrato va āgacchatī ti cintesi. evañ ca pana cintetvā bodhisatto passanna-mānaso hutvā attano bhojanatthāya bhattakārakena sajjitaṃ paṇītabhojanaṃ bhattapūritaṃ³⁷ suvaṇṇapātiṃ ādāya ubhohi hatthehi sīsaṃ taṃ gahetvā gehato nikkhamitvā paccekabuddhassa santikaṃ gantvā ubhohi hatthehi sīsato taṃ suvaṇṇapātim³⁸ otāretvā tam eva suvaṇṇapātim³⁹ upanāmetvā paccekabuddhassa patte taṃ bhattaṃ pakkipati. bodhisatto paccekabuddhassa bhattadānaṃ datvā tassa pādāmūle nippattitvā paṇidhānam akāsi: bhante mama dānatejānubhāven'⁴⁰ eva sabbe pi devā manussā vā attano jīvitabharaṇaṃ⁴¹ karontu. api ca kho paṇāhaṃ bhante iminā va dānaphalena⁴² anāgate kāle sabbaññubuddho dhuvaṃ bhavissāmī ti. paccekabuddho pana Siridharamahāsetṭhino paṇidhānakathaṃ sutvā sādhu bho mahāsetṭhi yathā tuyhaṃ paṇidhānaṃ hoti, tathā tuyhaṃ paṇidhānaṃ dhuvaṃ samijjhatū⁴³ ti vatvā ākāsen' eva Gandhamādana-pabbataṃ gantvā pabbate taṃ bhattaṃ bhuñjitvā yāvatāyukaṃ tthatvā tatth' eva parinibbāyi. paccekabuddhassa gatakālato paṭṭhāya bodhisatto attano gehābhimukho yeva tass' eva paccekabuddhassa attanā⁴⁴ dinna-dānam anusaranto sakagehadvāre va tḥito sace mayhaṃ dānādi[ā]nisaṃsā atthi* sandiṭṭhikalābho mayhaṃ khippam eva pātu-r-ahosī ti adhiṭṭhānam akāsi. mahāsattassa dānatejānubhāven' eva porāṇageham antarahitvā sabbasuvaṇṇamayagehaṃ hutvā pātu-r-ahosi. tasmim̐ khaṇe mahāsatto attano sabbagehaṃ sabbasuvaṇṇamayagehaṃ jātaṃ disvā aho vata me ayaṃ sabbasuvaṇṇamayapaṭilābho dānasaṅkhātapuññānubhāvo ca sandiṭṭhikalābho⁴⁵ ca dhanaladdho(-lābho?) ca pātu-r-ahosi. iminā va dānatejena samparāye⁴⁶ ca nisaṃsayam eva nānāvidhasampattiyo mayhaṃ⁴⁷ bhavissantī⁴⁸ ti cintetvā sabbasuvaṇṇamayam eva⁴⁹ gehaṃ pavisitvā tatth' eva gehe nānāvidharatanavicitte⁵⁰ yeva suvaṇṇapallaṅke nisīdi. tadā pana Siridharamahāsetṭhino bhattakāraḥ paṇītabhojanabhattaṃ sajjetvā tassa bhojanatthāya tam ānetvā tass' eva setṭhino purato taṃ tḥapeti. ath' assa sabbaṃ pi bhojanabhattaṃ paṇītarasañ ca atigandhasampannaṃ rasantasuvaṇṇapātiyā paripuṇṇam eva pātu-r-ahosi. bodhisatto pi attano purato patitṭhitasatasuvaṇṇapātiyā⁵¹ paripuṇṇadibbabhojanaṃ⁵² disvā aho vata me dānatejena idaṃ dibbabhojanaṃ satasuvaṇṇapātiyā⁵³ paripuṇṇam hotī ti cintetvā tatth' eva gehe nisinno taṃ dibbabhojanaṃ paribhuñji. mahāsatto taṃ dibbabhojanaṃ paribhuñjitvā attano⁵⁴ parijane⁵⁵ ca sate vā sahas[s]o(e) vā atireke⁵⁶ vā mahājanakāye⁵⁷ taṃ dibbabhojanaṃ bhuñjāpeti. atha pana dibbabhojanaṃ satasuvaṇṇapātiyā paripuṇṇam eva na khīyati.⁵⁸ bodhisattassa suvaṇṇamayagehe⁵⁹ vijjamānaṃ dibbabhojanaṃ ativiya sugandha[m] sakalaBārāṇasīnagare pharati. tadā Bārāṇasīnagaraṃ⁶⁰ saṅkhubbhi.⁶⁰ sakalanagare ekakoḷāhalaṃ jātam eva hoti. atha sabbe pi nāgarā⁶¹ Siridharamahāsetṭhino sabbasuvaṇṇamayagehaṃ passitum

patthayamānā tato tato āgatā tatth' eva gāme samāgatā virocamānaṃ*
 sabbasuvaṇṇamayaṃ tam eva gehaṃ passanti. sabbe pi mahājanakāyā
 Siridharamahāseṭṭhino sabbasuvaṇṇamayaṃ gehasampannaṃ mahāsam-
 pattiṃ passantā sakabhāvena sakabhāvena⁶² sandhāretum⁶³ asakkonto(ā)
 attano sirasi añjaliṃ paggayhitvā⁶⁴ mahāseṭṭhiṃ vanditvā evam āhaṃsu.
 sādhu sādhu mahāseṭṭhino dānaṃ sabbe pi mayaṃ⁶⁵ tuyham eva puññaṃ
 ativiya pamodāmā ti. evañ ca vatvā sabbe pi mahājanakāyā bodhisattassa
 puññānumodanen' eva somanassajātacittā hutvā mahantaṃ vatthālaṅkāra-
 dipaṇṇākāraṇā ca sādhu-kāraṇā ca tass' eva adāṃsū ti. tadā bodhisatto tatth'
 eva sannipatitānaṃ mahājanakāyānaṃ attano va suvaṇṇagehassa uppatti-
 kāraṇaṃ ācikkhanto imaṃ paṭhamam⁶⁶ gātham āha:

- 1 passatha⁶⁷ saddhādānassa, pasannassa c' idaṃ phalaṃ,
 gehaṃ me suvaṇṇamayaṃ, virocitaṃ sampattīhi,
 dhanadhaññaṃ mahābhogaṃ, passatha taṃ mahājane ti.

evañ ca vatvā mahāsatto attanānisamsaṃ pakāsento⁶⁸ tisso gāthāyo
 āha:

- 2 dānañ ca loke paraṃ varaṃ⁶⁹ uttamaṃ,
 dānañ ca loke kittiyasāvahā(aṃ),
 dānaṃ sadā sapatthanāvahaṃ, dānaṃ atisukhaṃ janeti sadā.
- 3 dānaṃ sadā nāriḡaṇā, lābhadāsīdāsañ⁷⁰ c' eva,
 piyakaṃ puttadhītaṃ, natthārañ ca lābhaṃ ñāti.
- 4 mittasahāyañ ca sadā, dānaṃ dinnaṃ⁷¹ hoti like,
 seṭṭhayānaṃ⁷² sukhāvahaṃ, mānusse va devaloke,
 sukhasampattikarantaṃ,⁷³ dānaṃ⁷⁴ detha tasmā tumhe ti.⁷⁴

dānādi[ā]nisamsavacanaṃ sutvā mahājanakāyā pītisomanassacittā hutvā
 ten' eva saddhim āmantento(ā) imaṃ gāthādvayam⁷⁵ āha[ṃsu]:

- 5 sādhu hoti mahāseṭṭhi, sabbam pi vacanaṃ tayā,
 sukathitaṃ kaṇṇasukhaṃ, amhākaṃ manusso⁷⁶ piyā.
- 6 tuyhañ ca dassanā sādhu, tayā saddhiṃ sannivāso,
 sukho va amhākaṃ sadā, dāyako tvaṃ idāni⁷⁷ 'sī ti.

evañ ca vatvā sabbe nāgarā attano dāsañ ca dāsiñ⁷⁸ ca attānañ ca niyyā-
 detvā⁷⁹ mahāsattassa dhammapūjāsakkāra-karaṇatthāya adāṃsu. tasmim
 khaṇe bhummadevā pi chakāmāvacaradevā pi ākāsato* dibbapupphāni ca
 okiritvā bodhisattassa dhammapūjam akaṃsu. tam atthaṃ pakāsanto
 Satthā āha:

- 7 tato sabbe devagaṇā, dibbapupphāni gaṇhantā,
 okiriṃsu samantato, dhammapūjāya seṭṭhino ti.

tadā pana Nāgarājā attano nāgabhavanato sattavidhaṃ ratanaṃ gahetvā bodhisattassa santike ratanarāsī katvāna tass' eva dhammapūjaṃ katvā sakathānam agamāsi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 8 attano bhavane⁸⁰ ṭhito, passanto Nāgarājā,
gahetvā ratanāni ca, rāsiṃ katvāna purato,
setṭhino dhammapūjāya, taṃ nagaram upāgamī ti.

tadā Sakko devarājā devalokato nānāvaṇnadibbavatthāni ca nānāvidharatanāni ca gahetvā bodhisattassa santikam otarivā tassa purato ṭhatvā sādhu-kārasaddaṃ⁸¹ katvā⁸² tassa pūjakaraṇatthāya sabbāni pi dibbavattharatanāni adāsi. idāni pana Sakko devarājā bodhisattass' eva koṭṭhāgāraṃ rajatehi vā suvaṇṇehi vā nānāvidharatanehi va nānāvaṇṇehi vattehehi vā dhaññehi vā purento tass' eva suvaṇṇagehato upari samantato ākāse anekasatañ ca anekasahassañ ca suvaṇṇarajatamayaṃ nānādhajam olambanto tass' eva dhammapūjāsakkāre⁸³ karaṇatthāya⁸³ taṃ sabbadhanaṃ datvā sakathānaṃ pakkāmi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 9 tato Sakko devarājā, otarivāna saggato,
setṭhino santike ṭhito, dibbavatthehi bhaṇḍehi.
10 ratanehi ca dhajehi, dhammaṃ pūjeti setṭhino,
tassa dhammaṃ pūjetvā⁸⁴ so, datvāna⁸⁵ tassa ovādaṃ.
11 puññānumodanaṃ katvā, āpucchitvā Siridharaṃ,
nānāsukhāya⁸⁶ sampannaṃ,⁸⁶ saggamaṃ kāyaṃ⁸⁷ apakkamī ti.

tadā Brahmaddatto rājā bodhisattassa mahāvibhavayasakittiyā pavattiṃ suṇanto somanassajāto attano pāsāde attānaṃ⁸⁸ saṅṭhāretum asakkonto bodhisattam upasaṅkamento tena saddhiṃ sallapento⁸⁹ gātham āha:

- 12 kathaṃ nu tvaṃ mahāsetṭhi, samiddho kittisampanno,
dhanavā⁹⁰ yasavā⁹¹ mahā, taṃ me akkhāhi pucchito ti.

taṃ* sutvā mahāsatto puna rañño dānānisaṃsaṃ desento imā tisso gāthāyo āha:

- 13 dānaṃ rāja loke uttamaṃ, dānañ ca attānurakkhitaṃ,
dānaṃ sataṃ pavaraṃ lābhaṃ, dānañ ca dhanāvahaṃ siyā.
14 dānañ ca piyadā[ra?]lābhaṃ,⁹² piyanārigaṇā lābhaṃ,
piyaputtadhītaraṃ lābhaṃ, piyamitta⁹³ sadā lābhaṃ.⁹³
15 dānañ ca sudinnaṃ sadā, aggadhanaṃ⁹⁴ yānaṃ piyaṃ,⁹⁴
devalokesu manusse, atisukhañ ca dāyakā ti.

evaṃ bodhisattassa santike dhammaṃ sutvā Brahmaddatto rājā ativiya pītisomanassacitto hatthisatam assasataṃ rathasataṃ nārisataṃ dāsīsatam dāsīsatam ti ādikaṃ sabbadhanaṃ niyyādetvā⁹⁵ tassa dhammapūjāsakkāra-karaṇatthāya⁹⁶ taṃ taṃ sabbadhanaṃ datvā taṃ āpucchitvā rañño attano

samiddhi-āvikataṃ kammam ācikkhanto imaṃ gātham āha:

- 16 passāhi tvaṃ mahārāja, gehaṃ me suvaṇṇamayam,
virocitaṃ dhanehi ca, annadānādikaṃ karo ti.

evaṃ ca imaṃ gātham vatvā mahāsatto attano pāsādam abhiruyhati. tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 17 tato rājā Brahmaddatto, āgato tassa santikaṃ,
sabbasatadhanaṃ datvā, dhammapūjāya santāne,
āpucchitvā mahāseṭṭhi, pakkāmi sakapāsādan ti.

tato paṭṭhāya Siridharo nāma mahāseṭṭhi attano gehadvārapurato gāma-
dvāre ekaṃ dānasālam kārapetvā divase divase vatthādikaṃ vatthudānaṃ⁹⁷
kiṇṇatthāya suvaṇṇasatasahassaṃ valañcetvā⁹⁸ tatth' eva dānasālāyaṃ
sompattānaṃ mahājanakāyānaṃ taṃ taṃ dānavatthum adāsi. evaṃ ca
dānaṃ datvā mahāsatto puna tesam ovādaṃ dadanto imaṃ gātham āha:

- 18 yathā bhonto idānaṃ, sampanno 'mhi pure dānā,
tathā tumhe appamattā, dānaṃ detha yathābalan ti.

tato paṭṭhāya mahāsattassa ovādaṃ sutvā mahājanakāyā dānādīni
puññāni katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhanapariyosāne⁹⁹ tato cuto(ā)
devaloke yeva nibbattiṃsu.¹⁰⁰ bodhisatto pi Bārāṇasīnagare vasanto
attano* mahāsompattim anubhavanto dānādīni puññāni karonto yāvatā-
yukaṃ ṭhatvā āyuhanapariyosāne¹⁰¹ tato cuto Tusītadevaloke satasahassa-
devaccharāhi parikiṇṇe pañcasatayojanike dibbapāsāde nippattī ti. evaṃ ca
pana Satthā tesam pajāpatikānam¹⁰² imaṃ jātakadesanam¹⁰³ āharitvā idāni
tesam yeva catusaccadhammaṃ desento imaṃ gāthadvayam¹⁰⁴ āha:

- 19 dukkhasaccaṃ samudayaṃ,¹⁰⁵ nirodhañ ca maggasaccaṃ,
iti hi taṃ catusaccaṃ, sabbadā¹⁰⁶ kathitaṃ mayā.
20 tebhummikaṃ dukkhasaccaṃ, taṇhā samudayaṃ nāma,
nirodhaṃ nāma nibbānaṃ, ariyaṭṭhaṅgikamaggaṃ ti.

evaṃ catusaccadesanāvasāne te ubho jāyapatikā¹⁰⁷ sotāpattiphalaṃ
sompāpuṇiṃsū ti. Satthā pana tesam dvinnaṃ¹⁰⁸ catusaccadesanaṃ
desetvā idāni jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 21 tadā nāriseṭṭhimātā, Mahāmāyā idāni 'si.
seṭṭhipitā mahāseṭṭhi, Suddhodano idāni 'si.
22 Nāgarājā mahātejo, Channāmacco idāni 'si.
devānam issaro Sakko, Anuruddho idāni 'si.
23 Brahmaddatto nāma rājā, Sāriputto idāni 'si.
amaccādayo nāgarā,¹⁰⁹ paṇis' āsum idāni me.

- 24 setṭhino bhariyā nārī, Yasodharā idāni 'si.
setṭhino parisā janā, sāvaka' āsum idāni me.
- 25 Siridharo mahāsetṭhi, sambuddho 'haṃ tathāgato,
setṭhajāto idāni 'si. sabbadā va bhonto tumhe,
atigāravacittena, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti.

Siridharamahāsetṭhijātakaṃ navamaṃ niṭṭhitaṃ.¹¹⁰

NOTES

- ¹ M passati. ² M -liddaka-.
³ R icchā. ⁴ M upāda-.
⁵ M upāda- ⁶ M x.
⁷ M mayhaṃ. ⁸ M tāyā.
⁹ M z ahme va. [*M B-52]
¹⁰ M mayhaṃ. ¹¹ M dhanam.
¹² M dhanam bhā-.
¹³ M jāyampatikā. ¹⁴ M dānatejā-.
¹⁵ M -ddha- ¹⁶ M -yampa-.
¹⁷ R anusari- ¹⁸ M x.
¹⁹ -yampa- ²⁰ M -ssāmi.
²¹ M x. ²² R -ttham.
²³ R sā pi. ²⁴ M mayhaṃ.
²⁵ R vattham. ²⁶ M -nam.
²⁷ R me; M m' eva. ²⁸ M x.
²⁹ M atitam. ³⁰ M z ahosi.
³¹ R -pajjha-; M sammāpa- [*M A-53]
³² R -kanattam.
³³ M pātadāsapayena (pātarāsapayena?);
R pātasamayena.
³⁴ M x. ³⁵ M -upanna-.
³⁶ M paribījam. ³⁷ M patta-.
³⁸ M -pāṭim. ³⁹ M pāṭim.
⁴⁰ M tejā-.
⁴¹ R -takaraṇam; M -tabha-.
⁴² R -nabalena; M -napha-.
⁴³ R -micchatū.
⁴⁴ R -ttano. [*M B-53]
⁴⁵ M x. ⁴⁶ M -yena.
⁴⁷ M mayhaṃ. ⁴⁸ R -vissatī.
⁴⁹ M z tam. ⁵⁰ M nānāvidhacitte.
⁵¹ R -ṭṭhitasu-.
⁵² M paripuṇṇaparipuṇṇam di-.
⁵³ M -pāṭiyā.
⁵⁴ M z bhuttāvasāne sato pacchā.
⁵⁵ M sakaparisajane.
⁵⁶ M -reko. ⁵⁷ M mahājanatam.
⁵⁸ M khayāti. ⁵⁹ M -geham vi-.
⁶⁰ M sakalasarīram tenāti(?).
⁶¹ R nagarā. [*M A-54]
⁶² M x. ⁶³ R saṅghā.
⁶⁴ R -ggahi- ⁶⁵ M mayhaṃ.
⁶⁶ M patha- ⁶⁷ M passāmi.
⁶⁸ R -sentā. ⁶⁹ M x.
⁷⁰ R -dādīdā- ⁷¹ M sudi-.
⁷² M z ca. ⁷³ M -karam sadā.
⁷⁴ M x. ⁷⁵ M gātham.
⁷⁶ (manaso?) ⁷⁷ R idā.
⁷⁸ M dāsī. ⁷⁹ M niyā- [*M B-54]
⁸⁰ M x. ⁸¹ M -karam sa-
⁸² M sutvā.
⁸³ M -pūjākaraṇatthāya.
⁸⁴ M -tvāna. ⁸⁵ M datvā.
⁸⁶ M x. ⁸⁷ M saggakāyam.
⁸⁸ M x. ⁸⁹ R sallā-.
⁹⁰ M dhanam vā.
⁹¹ M yasam vā. [*M A-55]
⁹² M piyadāyāsī(?).
⁹³ M piyamittam pajjam sadā.
⁹⁴ M aggayānam viya dhanam.
⁹⁵ M niyā-.
⁹⁶ M -pūjam sakkāraṇatthāya.
⁹⁷ M vatthadānam.
⁹⁸ M valāñcatva. ⁹⁹ M -hapa-.
¹⁰⁰ R nipattimsu. [*M B-55]
¹⁰¹ M -hapa- ¹⁰² M jāyappatikam.
¹⁰³ M -kam de- ¹⁰⁴ R gāthādvā-.
¹⁰⁵ M -dayasaccam. ¹⁰⁶ M sabba.
¹⁰⁷ M jāyampatikā. ¹⁰⁸ M z imam.
¹⁰⁹ M z ca. ¹¹⁰ R x.

[I-10] SAṄKHAPATTARĀJAJĀTAKA (10)

hā hā devagaṇā seṭṭhā ti. idaṃ Satthā Sāvattihinagaram¹ upanissāya Jetavane viharanto Yasodharādevim ārabba katesi. ath' ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ:² aho vata āvuso amhākaṃ Satthā Yasodharādeviṃ lābhatthāya mahantāni ca³ sippāni dassetī ti. Satthā dibbasotena tesam kathaṃ sutvā gandhakuṭito nikkhamitvā dhammasabham āgantvā paññattavarabuddhāsane nisīditvā kāya nu 'ttha* bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā, imāya nāmā ti vutte, na bhikkhave idān' evāham evaṃ Yasodharādeviṃ labhāmi; pubbe panāham attano⁴ bhariyatthāya taṃ deviṃ lābhakāraṇā mahantaṃ rajjasiriṇ ca mātāpitaro ca chaṭṭ(ḍḍ)etvā aññanagaraṃ gacchāmi yevā ti vatvā tuṅhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Asakaraṭṭhe Potapuranagare Yaso nāma eko rāja dhammena samena rajjaṃ kāresi. ekasmiṃ pi Lomadīpe⁵ Aṅkuro nāma eko rājā dhammena samena rajjaṃ kāresi. ubho pana khattiyā aññamaññam paṇṇākāradānena ca piyasaḥāyā va attano vasanaraṭṭhe vasanti. so pana Aṅkuro nāma rājā balavāhanasampanno ca nānāvidharatanasamiddho ca hoti. tass' eva bhariyā aggamaheṣī Anaṅgasenā nāma hoti. so pana Aṅkurarājā attano bhaginī rūpavatī sīlācāravatī Yasakittināmakam deviṃ Potapuranagare vasantassa Yasarañño va dātukāmo mahantehi paṇṇākārehi ca parivārehi ca sattaratanehi ca satahassanārīhi ca saddhiṃ taṃ Yasakittidevim uyyojetvā Yasarañño adāsi. sā pana Yasakittidevī rañño piyā manāpā hoti. Yasarājā attano nagare tāya saddhiṃ sirivibhavam anubhoti. tadā bodhisatto saṃsāre saṃsaranto pāramisaṅkhātaṃ bodhikaraṇakammaṃ⁶ pūrento devalokato cavitvā Potapuranagare Yasarañño aggamaheṣiyā Yasakittideviyā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. ath' assā deviyā kucchi vajirapuṇṇo⁷ viya ahosi. tadā sā devī dohaḷinī divase divase dānaṃ dātukāmo(ā) attano dohaḷam rañño ārocesi. taṃ sutvā Yasarājā bhadde tvaṃ mā cintayi, ahaṃ te manorathaṃ puressāmī ti vatvā rājaṅgaṇe ca nagaramajjhe ca catūsu nagaradvāresu cā ti chadānasālāyo kārapetvā deviyā ārocesi. tato paṭṭhāya Yasakittidevī⁸ divase divase chasatahassāni visajjetvā tesu tesu⁹ chasu* dānasālāsu vatthudānam¹⁰ adāsi. ath' assā deviyā¹¹ kucchigate¹² mahāsatte Yasarañño āyappamaṇaṃ¹³ nāma mahā ahosi. sakalaJambūdīparājāno Yasarañño nānāvidhāni bahukāni paṇṇākārāni paḥiṇṇesu. sā devī dasamāsaccayena sabbapuññalakkhaṇasampannaṃ puttam vijāyi. atha pitā Yasarājā attano puttassa saṅkhapattarūpena¹⁴ cittakavāṭasadiṣaṃ hatthatalaṃ disvā Saṅkhapatto ti 'ssa nāmam akāsi. so pana Saṅkhapatto anukkamena vaḍḍhayamāno paramarūpavilāsena sampannāgato ativiya surūpo kalyāṇadhammo yāciyogo sabbam divasesu pākaṭo. so divase divase chasatahassāni vissajjetvā tatth' eva

dānasālāyaṃ mahādānam adāsi. Lomadīpe¹⁵ vasanto Aṅkuro nāma rājā Anaṅgasenāya deviyā saddhiṃ saṃvāso sīlavatidevaccharapaṭibhāgaṃ¹⁶ Ratanavatī nāma dhītaraṃ labhi. sā Ratanavatī vayappattā uttamarūpadharā ahosi. ath' assā rūpasampattiṃ disvā Aṅkuro rājā attano nattārassa bodhisattassa Ratanavatiṃ dātukāmo ahosi. so pana rājā attano dhītarāya Ratanavatīdeviyā nāmañ ca rūpañ ca suvaṇṇapatte ca likkhāpetvā bodhisattassa nāmañ ca rūpañ ca tatth' eva likkhāpetvā tuyham evāhaṃ puttassa mama rajjena saddhiṃ mama dhītaraṃ dassāmi, khippam eva tvam mayham santikaṃ tava puttam uyyojesī ti paṇṇaṃ likkhāpetvā ekasmiṃ thavike taṃ suvaṇṇapattañ ca taṃ paṇṇañ ca ṭhapetvā taṃ thavikaṃ lañjivā attano dūtassa¹⁷ hatthe taṃ thavikaṃ ṭhapetvā Potapuranagare vasantassa Yasarañño santikaṃ taṃ du(ū)taṃ pesesi. atha so du(ū)to¹⁸ nānāvidhaṃ paṇṇākārañ ca lañjitaṃ gahetvā mahāparivārena Potapuranagaraṃ gantvā Yasarājānam upasaṅkamitvā taṃ vanditvā Yasarañño taṃ paṇṇākāraṃ tañ ca lañjitaṃ adāsi. ath' eso rājā taṃ lañjitaṃ disvā taṃ bhindāpetva taṃ paṇṇaṃ vāceti. atha Saṅkhapattarājakumārassa¹⁹ mātā Yasakittidevī tass' eva rañño paṇṇavacanāṃ²⁰ sutvā rājānam evam āha: mahārāja mahāsamuddo nāma bhīsanako bahucaṇḍamaccho visālo ca hoti. idāni pi* mama putto Saṅkhapattakumāro atitaruṇo va hoti. tassa mukhe khīragandham atthi maññe.²¹ so dīghasamuddaṃ tarituṃ²² na sakkhissati. kiṃ pana tvam samuddassa atibhayagambhīravitthāraṃ na jānāsī ti. taṃ sutvā rājā tam evam āha: bhadde samuddo nāma pattakāle va ekantavināso hoti. samuddamajjhe mahānāvāya gacchanto puriso samuddam apatto mahantabhogam api gacchati. api ca bahuvāṇijā²³ samuddaṃ nissāya rajatasuvaṇṇaratanasamiddhā ca issariyapattamanorathā ca honti. amhākaṃ putto samuddamajjhe mahānāvāya gacchanto tatth' eva Lomadīpe²⁴ nānāvidharatanasamiddhaṃ mahantaṃ rajjaṃ taṃ²⁵ rājakumārikaṃ²⁶ labhissati. tasmā amhākaṃ putto evaṃ gacchanto ativiya su(ū)ro va satta(?)vijaya-samattho c' eva hotī ti. ath' assa rañño vacanaṃ sutvā sā devī āha: mahārāja mātuyā hadayaṃ nāma putte mudukaṃ hoti. mātā nāma puttaviyogaṃ na icchati. tasmāham taṃ evaṃ avaca.²⁷ idāni pana tvam yaṃ katta-bbakammaṃ jānāsī, khippam eva taṃ kattabbakammaṃ karohī ti. atha Yasarājā attano puttam Saṅkhapattakumāraṃ pakkosāpetvā maṅgalālaṅkārena alaṅkarāpetvā nānaggarasabhojanaṃ bhojetvā tam anubhāsivā tāta Saṅkhapatta amukasmiṃ Lomadīpe²⁸ vasanto Aṅkurarājā tuyham mātulo taṃ datṭhukāmo hoti. tasmā tvam attano mātulassa rañño santikaṃ gantvā kulasantakaṃ rajjaṃ gaṇhāhī ti vatvā tāta piyaputtaka rañño santike vasantena appamattena tass' eva rajjaṃ rakkhitaṃ mahāsam-patti tuyham samāvaḍḍhatī ti evam ādinā nayena attano puttam anusāsivā tassa sīsaṃ cumpitvā mahāparivārajanehi taṃ Lomadīpaṃ²⁹ gacchāhī ti āha. atha mahāsatto attano mātāpitaro vanditvā padakkhiṇaṃ³⁰ katvā

mahāparivārajanehi parivuto³¹ pakkāmi. tadā bodhisattassa mātā Yasa-kittidevī attano puttam anugantvā³² hattham³³ sīse ṭhatvā³³ assupuṇṇehi nettehi tāta piyaputtaka tvam* anātham akatvā gacchāhi.³⁴ tayā paṭibandham me jīvitam hoti. tvam mama santikam acirāya³⁵ khippam eva puna āgacchāhī ti vatvā bodhisatto cakkhupatha-atikkante³⁶ nivatti. bodhisatto mahājanaparivāro Potapuranagarato³⁷ nikkhamitvā yāva samuddatīram gantvā nāvam abhiruyhati. sā nāvā satta pi divasāni samuddamajjhe aticaṇḍavātena gantvā ṭhātum na³⁸ sakkhi.³⁸ nāvāyaṃ phalakāni bhinnāni honti. tato tato udakam³⁹ uttarakam⁴⁰ hoti. atha sā nāvā samuddamajjhe nimuggā va hoti. tadā nāvāyaṃ ṭhitā mahājanakāyā rodantā⁴¹ paridevantā nānādevatāyo vandiyamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

- 1 hā hā devagaṇā setṭhā, sabbe tumhe idh'āgatā,
amhe ca anukampāya, amhe mocetha⁴² maraṇā,
uddharitvā⁴³ samuddato,⁴⁴ sabbe amhe ti(Ṭ)re [nethā] ti.⁴⁵

atha mahāsatto na rodati na paridevati devatāyo na vandati. so pana mahāsatto nāvāya nimujjanakabhāvaṃ nātvā sappinā sakāyaṃ⁴⁶ madditvā attano kucchipu(ū)raṃ⁴⁷ khāditvā telena nivatthasāṭake madditvā daḷham nivāsetvā nāvāyaṃ aṭṭhāsi. imasmimṃ pana jātake mahāsatto ekanāgabala-sadiso thāmasampanno hoti. atha mahāsatto tatth'eva rodante paridevante macchakacchapādīhi⁴⁸ gaṇhiyamānājāte⁴⁸ mahājane passanto kāruṇṇā-patto⁴⁹ mayā idh'eva vijjamāne ime pana manussā mā marantū⁵⁰ ti cintetvā samuddaṃ va taritum asakkontānaṃ mahājanānaṃ attano hatthagatāni phalakāni ca adāsi. tadā bodhisattassa eko amacco Jeyyadatto nāma mahābalavā attano attasinehena bodhisatte sinehavasena bodhisattaṃ nivārento imaṃ dutiyagātham⁵¹ āha:

- 2 n' esa⁵² dhammo rājaputta,⁵³ tesam⁵⁴ tvam deti⁵⁴ phalakaṃ.
gaccha tvam maraṇaṃ khippaṃ, phalakaṃ dānakāraṇā⁵⁵ ti.

taṃ sutvā mahāsatto imaṃ tatiyagātham⁵⁶ āha:

- 3 ariyānam ussāho loke, sabbasattesu hoti sadā,
moceti pare dukkhā dhi(Ṭ)ro, sabbasattānañ⁵⁷ ca uttamā ti.

taṃ sutvā Jeyyadatto* amacco puna mahāsattaṃ nivārento imaṃ catutthagātham āha:

- 4 ekaṃ^{58, 59} kū(u)laṃ caje deva k(g)āmalābhāya, taṃ gāh(m)aṃ
janapadatthāya,⁶⁰ tañ ca lābhāya pathavi[ṃ], sabbam
attarakkhāya paṇḍito, hitatthāya hitakāmā(o) ti.⁶⁰

taṃ⁶¹ sutvā mahāsatto Jeyyadattaṃ assāsento imā tisso gāthāyo āha:⁶¹

- 5 sare⁶² jīvanti sakuṇā, vane jīvanti migā ca,
pare jīvanti paṇḍitā, santo sattahite ratā.
6 dhanam⁶³ aṅgañ⁶⁴ ca jīvitam, tehi⁶⁵ so⁶⁵ sattahitāya,
santāretum⁶⁶ sadevake, loke so samattho sadā.
7 iminā katakammena, yañ ca lābham labhissāmi,
upāyena tañ⁶⁷ ca lābham, labhissāmi dhūvaṃ sadā ti.

evaṃ ca Jeyyadattena saddhiṃ kathento mahāsatto samuddamajjhe va mahantena ūmivegena⁶⁸ ākaḍḍhiyamāno maṇivaṇṇesu pavattento suvaṇṇakkhandho ativiya thāmasampanno bāhubalena⁶⁹ samuddaṃ tarati. kena ca kamma mahāsatto samuddamajjhe patanto mahādukkhaṃ anubhoti? attano pubbakatakammavipākena. atīte hi so bodhisatto Bārāṇasiyaṃ vasanto eko jano hutvā ekadivasam nadim otarivā nhāyi. tadā eko sāmaṇero khuddakanāvam⁷⁰ abhiruyhitvā tatth' eva nadīyam aṭṭhāsi. atha so sāmaṇeraṃ disvā taṃ khuddakanāvam kīḷitukāmo⁷¹ udakatarāṅgaṃ tarivā uppati.⁷² tasmim khaṇe sā khuddakanāvā udakatarāṅgavegena patihaññamānā nadīyam osīdati.⁷³ tatth' eva nadīyam uduke⁷⁴ nimujjamānassa sāmaṇerassa mahantaṃ dukkhaṃ uppajjati. so tattha nimujjamānaṃ sāmaṇeraṃ disvā tam⁷⁵ ānetvā nadītīre tṭhpeti. ettakaṃ kammaṃ katvā bodhisatto pañcajātisatesu evaṃ mahantaṃ dukkhaṃ anubhotī ti. tass' eva kammaṃ vipākavasena' eva so bodhisatto imasmim attabhāve yeva samuddamajjhe evarūpaṃ mahantaṃ dukkhaṃ anubhotī ti. tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 8 tato ve so Saṅkhatto, samuddamajjhe patanto,
dukkhito hoti jātīsu, pubbakatakammena vā.
9 sukataṃ⁷⁶ dukkataṃ⁷⁷ kammaṃ, moghaṃ n' atthi kudācanaṃ,
khuddakaṃ vā kataṃ kammaṃ, tam eva mattaṃ⁷⁸ na maññate.
10 yaṃ yaṃ ca pubbe kataṃ kammaṃ, yaṃ idh' eva pakataṃ⁷⁹
kammaṃ,
khuddakaṃ mahantaṃ tassa, na taṃ na* hoti sabbadā.
11 idha pāpañ ca puññañ ca, yaṃ kammaṃ kurute macco,
taṃ ve tassa sakaṃ hoti, chāyā va attam(attānaṃ)⁸⁰ sadā.
12 tasmā hi paṇḍito naro, sambuddhassa(sampassaṃ?) sukham attano,
pāpe cittaṃ na saṃyujje, puññaṃ⁸¹ eva yujjare ti.⁸¹
13 kātabbaṃ va puññaṃ kammaṃ, sugatisampattikaraṃ,
paraloke ca patitṭhaṃ, paññaṃ hoti sabbadā ti.

tadā Jeyyadatto amacco pana samuddamajjhe mahatiyā ūmiyā⁸² ākaḍḍhiyamāno tatth' eva mahāsattam adisvā yāva Potapuranagaram eva sampāpuṇi. so samuddato uttarivā sattadivasāni nirāhāratāya minatarāro jhatajjhatto(?) attano sātāke nimujjivā ekaṃ nivāsetvā ekaṃ pārumpetvā saṅikaṃ⁸³ gacchanto mahāpathaṃ paṭipajji. nāvāya nimujjanadivase⁸⁴

yeva bodhisattassa mātā Yasakittidevī rattibhāge paccūsakāle supinam addassa.⁸⁵ evarūpo supino ahosi. eko puriso kaṇho rattavatthaṃ nivāsetvā āvudhahatto āgantvā taṃ devim ākaḍḍhitvā uttānupātetvā tassā deviyā dakkhiṇacakkhum uppātetvā dakkhiṇabāhum chinditvā paggharantalohitabindhuhadayamaṃsam ādāya pakkāmī ti.⁸⁶ sā devī paṭibujjhitvā bhītatasitā⁸⁷ pāpako supino⁸⁸ diṭṭho hoti. iminā supinena⁸⁹ mayhaṃ vā rañño vā piyaputtassa Saṅkhapattakumārassa vā koci antarāyo mā hotū ti vatvā attano assūni muñcantī Yasarañño santikaṃ gantva attano diṭṭhiniyāmen' eva taṃ supinaṃ pavedesi. taṃ sutvā Yasarājā taṃ devim samassāseti: bhadde tvaṃ mā cintayi, tuyhaṃ pana kiñci pi lāmakakammaṃ na bhavissati, api ca dhātukhobhavasena⁹⁰ tvam evaṃ taṃ supinaṃ⁹¹ passasī ti. tato paṭṭhāya Yasarājā Yasakittidevī ca ubho khattiyā attano puttaṃ Saṅkhapattam ārabha kampaṭacittā paresaṃ dānaṃ datvā attanā uposathaṅgāni⁹² sīlāni adhiṭṭhāya attano amaccehi parivāriyamānā mahātale nisīdiṃsu. tadā Jeyyadatto nāma amacco nagaraṃ pavāsivā rājakulaṃ gantvā Yasarājānaṃ vanditvā assupuṇṇehi nettehi* bodhisattassa mātāpitūnaṃ dvinnaṃ khattiyānaṃ taṃ pavattim ārocesi. taṃ sutvā dve khattiyā attano puttakena⁹³ viyogasokadukkhasamappitā tatth' eva paṭiṃsum. amaccādayo sabbe janā taṃ kāruṇṇaṃ disvā sokaṃ sandhāretum asakkonto(ā) tatth' eva paṭiṃsu. sabbā ca itthiyo attano⁹⁴ kese mocetvā piṭṭhiyaṃ kiritvā⁹⁵ hatthe ca uraṃ paharivā tatth' eva parideviṃsu. atha bodhisattassa mātā devī thokaṃ vitināmetvā satim paṭilabhitvā tato paṭṭhāya tatth' eva nisīditvā attano purato ṭhitaṃ Jeyyadattam amaccaṃ disvā taṃ pucchantī⁹⁶ imaṃ gāthādvayam āha:

- 14 Jeyyadatta tvaṃ pi mitto 'si, mama puttassa sevako,
tatth' eva tvaṃ tam⁹⁷ ohāya, idh' āgacchāhi kena vā.
15 amacco⁹⁸ tvaṃ Jeyyadatto,⁹⁸ mama puttena gacchanto,
jalamaṃjhe nimuggaṃ taṃ, kiṃ pahāya idh' āgacchī⁹⁹ ti.

tassā¹⁰⁰ deviyā vacanaṃ sutvā Jeyyadatto amacco lajjāmāno¹⁰¹ satta-
dhā¹⁰² bhijjamānahadayo viya assūni muñcanto imā tisso gāthāyo āha:

- 16 mama rājaputto devī, bhinnanāvāya attānaṃ,
mocetuṃ samattho hoti, phalakāni tattha laddhā.
17 so ca mayā nivārito, anekehi ca hetūhi,
na saddhahati me vācaṃ, paresaṃ so phalakāni
18 adāsi. samudde yāti, paro¹⁰³ jano animutt(gg)o,¹⁰⁴
tuyhaṃ putto jalamaṃjhe nimuggo hoti ekako.
ahaṃ pi ūmivegena,¹⁰⁵ nikaḍḍhito idh' āgamī ti.

evaṃ ca pana vatvā Jeyyadatto amacco puna attānaṃ garahanto imā
tisso gāthāyo āha:

- 19 svāhaṃ devi appapuñño 'mhi, akataññu ca narādhammo(-dhamo),
svāhaṃ na sakkomi sāmikaṃ,¹⁰⁶ dukkhena vā anubandhituṃ.¹⁰⁷
- 20 attanā so jale gato, suddhañño naruttamo,¹⁰⁸
mahāthāmo na pāpuṇi, maraṇaṃ tattha samudde.
- 21 yathācāhaṃ idh' āgami tuyhaṃ puññānubhāvena,
tathā piyo idh' āgacchi, tvaṃ¹⁰⁹ me dukkham uppādesī¹¹⁰ ti.

tadā Yasakittidevī* Saṅkhapattakumāram anusocantī imā tisso gāthāyo
āha:

- 22 hā hā kiṃ nu Saṅkhapattaṃ, kārosi tvaṃ anāthaṃ maṃ,
kathaṃ gacchasi mahāsamudde, rajjalābhena itthiyā.¹¹¹
- 23 maññe ahaṃ na labhāmi, sukhañ ca idha nagare,
dukkhaṃ sadā viharāmi, tuyhaṃ mukhaṃ adassanā.
- 24 cintemi 'haṃ iti¹¹² pubbe, passāmi 'haṃ mama puttaṃ,
rājāsane sannisinnaṃ,¹¹³ amaccehi parivuttaṃ.
- 25 paṇḍitaṃ sirisampattiṃ, kadā me dassanaṃ hoti,
chinnā ca hoti me āsā, chinno ca me manoratho.
- 26 apuññāhaṃ amhi puttaṃ, jīvitena payojanaṃ,
kiṃ me hoti tayā vinā, tuyhaṃ mukhaṃ¹¹⁴ adassanā ti.

evaṃ ca sā devī roditvā Yasaraññā saddhim āmantentī imaṃ gātham
āha:

- 27 bhāsitaṃ me pubbe rāja, vacanaṃ tava santike,
samuddo va bhayānako, iti ve taṃ suttaṃ mayā ti.

taṃ sutvā Yasarājā assūni muñcanto deviyā lokassa bhāvaṃ karonto-
(kathento) imaṃ gātham āha:

- 28 nānābhāvo vinābhāvo, sattānaṃ dhammikaṃ hoti,
aniccā sabbasaṅkhārā, lokassa dhammatā honti,
mā¹¹⁵ bālhaṃ paridevesi, sukhi hohi maṃ' antike ti.

atha sā devī imaṃ gātham āha:

- 29 vinā me puttaṃ narinda, jīvitum na sakkomi 'haṃ,
āpucchāmi tvaṃ rāja, puttaṃ me pariyesitun ti.

taṃ sutvā Yasarājā bhadde sādhu tvaṃ samuddarakkhaṇadevatānaṃ
santike nimittaṃ labhissasi, yathāsukhaṃ tvaṃ vasāhī ti vatvā attano
purohitaṃ Puṇṇaṃ nāma brāhmaṇaṃ pakkosāpetva ambho ajj' eva tvaṃ
samuddatīraṃ gantvā devatānaṃ balikammaṃ ārādhanam katvā devatāhī
nimittaṃ passāhī ti vatvā taṃ pesesi. so brāhmaṇo tato samuddatīraṃ
gantvā tatth' eva balikammaṃ katvā rattibhāge devatānaṃ ārādhanam
karoti. tadā samuddadevatā dissamānarūpā tatth' eva āgantvā brāhmaṇassa

ārocesi, bho sā devī apagatasokā¹¹⁶ attano piyaputtana Saṅkhapattaku-
mārena samāgamissati, pacchā¹¹⁷ devatā kusumavimānena taṃ kumāram*
Aṅkurarañño santike nessati, niṭṭhite Aṅkurarājā puna Potapuranagaraṃ¹¹⁸
taṃ kumāram ānessatī ti. tassā¹¹⁹ so devatāya vacanaṃ sutvā purohita-
brāhmaṇo vibhātāya rattiyā tassā vacanaṃ Yasarañño nivedesi. taṃ sutvā
Yasarājā tuṭṭhacitto imaṃ¹²⁰ gātham āha:

30 idānāhaṃ Saṅkhapattaṃ, jānissāmi puttaṃ mayhaṃ,
so kittinipphattano¹²¹ hoti, devatānaṃ balikammaṃ ti.

evaṃ ca vatvā rājā Yasakittideviṃ pakkosāpetvā evam āha: bhadde tvaṃ
mā cintayī amhākaṃ putto jīvati ti. atha sā devī rājānaṃ pucchi, mahārājā
tvaṃ kena kāraṇena amhākaṃ puttaṃ jānāsī ti. rājā āha: bhadde ahaṃ
Puṇṇaṃ nāma¹²² brāhmaṇaṃ samuddatīraṃ pesetvā samuddadevatam
ārocemi, atha samuddadevatā tatth' eva samuddatīre āgantvā tass' eva
brāhmaṇassa tam atthaṃ vadanto bho rañño putto Saṅkhapatto kumāro¹²³
jīvati, Yasarājā ca mā cintayī ti vadatī ti. evaṃ¹²⁴ ca te pi ubho khattiyā
aññam aññaṃ puttasaṃdhavavacanam āmantetvā samodamānā hutvā
vasiṃsū ti.¹²⁴

atha eko brāhmaṇo Vadavāmukho¹²⁵ nāma Saṅkhaputtakumārassa
sahāyo samuddamajjhe¹²⁶ mahā-ūmiyā¹²⁷ ākaḍḍhiyanto pāto¹²⁸ va samu-
ddatīre Lomadīpaṃ¹²⁹ agamāsi. so brāhmaṇo mahāpathaṃ gantvā uyyā-
naṃ pavisitvā¹³⁰ pokkharāṇiyaṃ nhatvā phalāni kucchipūraṃ khaditvā
maṅgalasilāpatṭe¹³¹ sayitvā niddam okkami. atha uyyānapālo uyyāne
vicaranto sampattaṃ taṃ brāhmaṇaṃ disvā taṃ pabodhetvā pucchi; bho
samaṇa¹³² tvam etha seyyasī¹³³ ti. so brāhmaṇo attano nāmaṃ ācikkhi:
bho samma Saṅkhapattarājaputtassa sahāyo Vadavāmukho¹³⁴ nāma homī
ti. taṃ sutvā uyyānapālo taṃ pucchi: kuhim idāni Saṅkhapattarājaputto
gacchatī ti. brāhmaṇo āha: bho samma rājaputto samudde nimuggo hotī
ti. taṃ sutvā uyyānapālo amhākaṃ rañño¹³⁵ natto¹³⁶ hoti, idāni mayaṃ¹³⁷
na¹³⁸ dasseyyāmā¹³⁸ ti paridevitvā sīgham¹³⁹ eva taṃ brāhmaṇaṃ gahetvā
rañño dassesi. atha taṃ brāhmaṇaṃ disvā Aṅkuro rājā¹⁴⁰ pucchi: kiṃ nu
kho hoti eso kumāro ti. brāhmaṇo rodanto evam āha: mahārāja bhinnāya
nāvāya Saṅkhapattakumāro samudde¹⁴¹ nimuggo hotī ti. taṃ sutvā
Aṅkurarājā Anaṅgasenā¹⁴² devī¹⁴² ca ubho khattiyā sokasamappitā tatth'
eva patiṃsu. amaccādayo janā sokaṃ sandhāretum asakkonto(ā) tatth' eva
rodīṃsu. Anaṅgasenā devī paṭiladdhassāsa Aṅkurarājānaṃ āha:¹⁴³ mahā-
rāja amhākaṃ natto rājakumāro samudde vinaṭṭho¹⁴⁴ hotī ti. taṃ sutvā
rājā attano devīṃ samassāsetvā evam āha: bhadde kammavipākamuccana-
kasatto nāma n' atthi, api ca tādisassa lakkhaṇasampannassa mahāpurisassa
akālamaraṇaṃ nāma n' atthi, tvaṃ mā cintayī bhadde ti. evaṃ ca pana
vatvā rājā imaṃ gātham āha:

31 sujātaṃ sīlasampannaṃ, dhammañ ca saccavacanaṃ,
naraṃ pāleti sabbadā, devatā samudde ʈhitā ti.

tadā Aṅkurarājā Vadavāmukhabrāhmaṇaṃ bhojetvā evam āha: bho Vadavāmukha tava sāmikassa rañño nivesanaṃ mayhaṃ¹⁴⁵ nivesanasadisam hoti, tasmā tvaṃ pana idh' eva mama santike vasāhī¹⁴⁶ ti. taṃ sutvā Vadavāmukho nāma brāhmaṇo Aṅkurarājānaṃ evam āha: mahārāja tava¹⁴⁷ santike¹⁴⁷ ʈhito sukhaṃ jīvāmī ti vatvā mahāsattam anussarivā assūni muñcivā utṭhāyāsānā yathāsukhaṃ vasati. tadā Aṅkurarañño dhītā Ratanavatī nāma devī¹⁴⁸ Saṅkhapattassa kumārassa¹⁴⁹ samudde nimugge pavattiṃ¹⁵⁰ sutvā dukkhī dummanā pajjhāyamānā¹⁵¹ attano sirigabbhe Phalavikānāmakāya¹⁵² bi(vī)jjiyamānāya Saṅkhapattaṃ rājakumāram anusocento uṇhena assāsapassena visajjesi.¹⁵³ Phalavikā nāma dāsī tatth' eva nisinnaṃ Ratanavattiṃ devīṃ disvā āha: bhoti amma tvaṃ mā soci, attānañ ca mā santāpasī ti. atha sā devī Ratanavatī nāma evam āha: bhoti Phalavike idānāhaṃ na sakkomi attānaṃ sandhāretun ti. Phalavikā dāsī āha:* amma tvaṃ muttāhārābharaṇālaṅkārena ca rattacandanaso 'nulepena ca tava sarīre santāpaṃ kin nu kho vīmamsesī ti. sā Ratanavatī¹⁵⁴ āha: Phalavike tuyhaṃ vacanam evaṃ saccaṃ hoti, api ca kho tvaṃ lokassa hadayaṃ pati na jānāsi, mayhaṃ hadayaṃ dukkhena ca kampeti rājaputtam apassantiyā kathaṃ nu kho muttāhāro ca rattacandanaso 'nulepo ca mama sarīre santāpaṃ nibbāpessati,¹⁵⁵ mayhaṃ¹⁵⁶ pana piyajanaḍḍassanaṃ eva sabbam dukkhaṃ nibbāpetum¹⁵⁷ dibba-osadhaṃ hoti, añño koci pi jano taṃ dibba-osadhaṃ na jānātī ti. sā Phalavikā āha: amma yadi evaṃ tvaṃ suvaṇṇapaṭṭake Saṅkhapattarājakumārassa sarīrarūpaṃ kiṃ na passatī¹⁵⁸ ti. sā devī āha: Phalavike tuyhaṃ vacanaṃ yuttaṃ hotī ti. evañ¹⁵⁹ ca¹⁵⁹ vatvā sā devī taṃ suvaṇṇapaṭṭakaṃ gahāpetvā attano purato ʈhapetvā suvaṇṇapaṭṭake¹⁶⁰ rājakumārārūpaṃ passitum ārabhi.¹⁶¹ sā pana taṃ passitum¹⁶² na sakkontī kalunaṃ paridevi. Phalavikā āha: amma idāni tvaṃ kiṃ rodasi rājakumārassa sarīrarūpaṃ na passatī ti. atha Ratanavatī¹⁶³ āha: Phalavike itthi nāma appapuññā mandapuññā dullabhabhogā ca hotī ti. taṃ sutvā Phalavikā āha: amma tvam evaṃ mā avaca, tvaṃ puññavatī mahābhoge khattiyakule jātā aggarañño dhītā hotī ti. Ratanavatī¹⁶⁴ āha: yadi evam ahaṃ puññavatī nāma kiṃ nu kho me sāmikaṃ na passi. so rājaputto me sāmiko mam adisvā samudde maraṇaṃ pāpuṇi, idānāhaṃ vidhavabhāvaṃ pāpuṇāmī ti. Phalavikā āha: amma tvaṃ tassa kiṃ¹⁶⁵ raññā¹⁶⁶ dinnā kathaṃ vidhavā bhavissasī ti. sā devī āha: tass' evāhaṃ raññā dinnāmhī ti. Phalavikā āha: tass' eva tvaṃ raññā dinnā kadāsī ti. Ratanavatī¹⁶⁷ āha: pubbe Yasarañño puttassa rājakumārassa mama dhītaraṃ dajjāmī ti evaṃ paṭiññā mama pitarā katā hotī ti. Phalavikā āha: amma tvaṃ paṭiññāya* dinnakathaṃ vacanamattaṃ na saccam

adhi¹⁶⁸ tass' eva tvaṃ raññā dinnā nāma bhavissatī ti. ath' assā vacanaṃ sutvā Ratanavatī rājavaveṇiyādikaṃ sabhāvadhammaṃ pakāsentī imaṃ gātham āha:

32 sakim vadanti rājāno, sakim vadanti brāhmaṇā,
sakim vadanti kaññāyo, esa dhammo sanand(t)ano ti.¹⁶⁹

taṃ sutvā Phalavikā dāsī taṃ rājadhītaram āha: amma tvaṃ tass' eva evaṃ pi dinnāsi, ten' eva rājakumārena saddhiṃ samāgamasamvāso tayā na kato ti. Ratanavatī¹⁷⁰ āha: ten' eva saddhiṃ samvāso mayā kato ti. Phalavikā āha: ten' eva saddhiṃ samāgamasamvāso tayā kato kuhiṃ ṭhāne ti. sā devī āha: supinantare ti. Phalavikā āha: amma tvaṃ tam eva rājaputtaṃ pemena mama ovādaṃ pamādam āpannāsī ti. taṃ sutvā sā Ratanavatī¹⁷¹ devī¹⁷¹ ayaṃ dāsī mama cetasā¹⁷² khayā(?)¹⁷² vata mayi pamādaṃ karoti idānāyaṃ dāsī pamādavādena¹⁷³ maṃ vadatī ti cintetvā Phalavikaṃ dāsim¹⁷⁴ āha: bho¹⁷⁵ Phalavika(e)¹⁷⁵ mama¹⁷⁶ hadayaṃ pariḷāhaṃ hoti, padumasaraṃ gantvā muḷālādikaṃ¹⁷⁷ ādāya āgacchāhī ti. Phalavikā āha: amma ahaṃ kathaṃ tvaṃ ohāya gacchāmī ti. sā Ratanavatī¹⁷⁸ āha: ayyaputto me sahāyo hoti, khippam eva tvaṃ gaccheyyāsī ti. atha utthāy' āsanā Phalavikā sā dāsī tato nikkhami. tadā Ratanavatī¹⁷⁹ rājakumārī suvaṇṇapaṭṭake bodhisattassa rūpaṃ disvā assupuṇṇehi netthehi ayyaputta¹⁸⁰ ko¹⁸¹ mama doso kiṃ mayā saddhiṃ na kathesi, idāni tvaṃ samudde devadhītāya palobhito tāya saddhim abhirato idh' eva maṃ passituṃ na āgacchasi tvaṃ me paveditaṃ dukkham ajānanto mama kāraṇā samudde vinaṭṭho mama dukkhaṃ na jānāsi, kiṃ mayhaṃ jīvitena idānāhaṃ tuyhaṃ kāraṇā mama jīvitaṃ pariccajissāmī ti vatvā uttarisāṭakena¹⁸² vatthena pāsāṃ katvā thambhe taṃ bandhitvā tass' eva Saṅkhapattassa rūpam āha: ayyaputtaka¹⁸³ idānāhaṃ tvaṃ āpucchāmi iminā* jīvitapariccajena¹⁸⁴ paraloke pi tuyham evāhaṃ pādaparicārikā bhavēyyanti. atha Vijayā nāma tassā dhātī bahiddhā¹⁸⁵ dvāre ṭhatvā tassa kiriyāṃ disvā attano assūni muñcantī tatth' eva aṭṭhāsi. Ratanavatī devī thambhasamīpe taṃ pāsāṃ parāmasantī¹⁸⁶ hā hā hadayaṃ tvaṃ mā bhāyi nuna kho tvaṃ tava sarīraparivattanena paraloke pi rājaputtana saddhiṃ samāgamaṃ gamissasī ti vatvā attano¹⁸⁷ gīvaṃ tasmim pāse pavesetum ārabhi. tasmim khaṇe sā Vijayadhātī sahasā taṃ devim dhāvitvā ubho hi hatthehi tam upaguyhitvā āha: ayye tvaṃ kim evarūpaṃ¹⁸⁷ taṃ¹⁸⁸ kammaṃ karoti, idaṃ hi kammaṃ tayā kataṃ tuyhaṃ na yuttaṃ hotī ti. taṃ sutvā sā Ratanavatī āha: amma dhātī¹⁸⁹ idaṃ mayā kataṃ kammaṃ kiṃ na yuttaṃ hoti, yathā hi so ayyaputto mama sāmikatāya attano jīvitaṃ pariccajati,¹⁹⁰ tathāhaṃ tassa bhariyatthāya mama jīvitaṃ pariccajāmī ti. atha Vijayadhātī āha: ayye idāni tava sarīraparivattanena kiṃ bhavissatī ti. Ratanavatī āha: bhoti iminā sarīraparivattanena paraloke pi ayyaputtana

saddhiṃ samāgamasamvāso bhavissatī ti. taṃ sutvā Vijayadhātī ayye kadāci pi evaṃ vacanaṃ mayā sutam na hotī ti vatvā taṃ devim anusāsentī imam gātham āha:

- 33 yānena saha puññāni karoti sabbadā itthi,
sā tena piyasaṃvāsam paraloke labhissatī ti.

taṃ sutvā Ratanavatī nāma¹⁹¹ devī tuṭṭhacittā hutvā āha: amma tathāhaṃ karissāmī ti. tadā Phalavikā nāma sā dāsī padumasarato bhisamu-
ḷalādīni¹⁹² ādāya Ratanavatideviyā¹⁹³ santikam āgacchati. atha Vijayā
nāma sā dhātī taṃ dāsim āha: jhe¹⁹⁴ tvam idh' eva ekikaṃ mama sāmīnim
ohāya gacchasī ti. Phalavikā āha: amma idaṃ padumasaragamanam mayham
doso n' atthi, mama¹⁹⁵ sāmīniyā vacanenāham taṃ saram gacchāmī ti.
taṃ sutvā Ratanavatī nāma¹⁹⁶ devī¹⁹⁶ attano¹⁹⁷ dhātim āha: amma tvam
tassā dāsīyā mā kujjhasi, tassā¹⁹⁸ vacanaṃ saccaṃ hotī ti. evañ ca Ratana-
vatī attano dāsīyā niddosabhāvam¹⁹⁹ dhātiyā kathesi.* tato paṭṭhāya
Ratanavatī devī mahāsattam uddissa dānam deti, niccaṃ pañcasīlāni
rakkhati, uposathadivase uposathaṅgāni samādhiyati, nānāvidham puñña-
kammaṃ karoti.

tadā bodhisatto samuddamajjhe mahājanassa phalakāni datvā maccha-
kacchapakumbhīlādīhi mahājane mocetvā sudinnaṃ me vata dānan ti
āvajjetvā loṇodakena mukhaṃ vikhāletvā sayam uposathaṅgāni adhiṭṭhāya
attano bāhubalena samuddaṃ taranto sattadivasehi Lomadīpaṃ²⁰⁰ tīraṃ²⁰⁰
patvā sāyaṇhasamaye samuddato uttaritvā sātake vatthe omadditvā ekaṃ
nivāsetvā ekaṃ pārumpetvā rukkhachāyāya nisīditvā dakkhiṇahatthena
vāmahatthañ ca vāmahatthena dakkhiṇahatthañ ca ubhohi hatthehi pāde
ca sampāhitvā²⁰¹ thokaṃ visamitvā paṭipassaddhitakayo²⁰² samuddatīre
rajatasadise vālukupuline²⁰³ ca caṅkamanto cintesi, mayham bahūpakāre
mātāpitaro pahāya itthiratanañ ca rājasampattiñ ca patthento idh' āgato
akataññu viya homī ti. evañ ca pana cintetvā mahāsatto attano mātāpitaro
anusocanto tatth' eva ṭhito kalunaṃ paridevanto imā gāthāyo āha:

- 34 ammā me samuddh(d)e nimutt(gg)aṃ maṃ ñatvā
cīrarattāya puttaso²⁰⁴ bhavati,
puttasokena²⁰⁴ cittasampannā hoti,²⁰⁵
dhenukā viya hataputtakā²⁰⁶ ti.
- 35 pitā me nimutt(gg)aṃ maṃ ñatvā, cirakālaṃ²⁰⁷ paridevati,
puttasokena atidukkho, hataputto viya kuñjaro.
- 36 sā nūna kappaṇa ammā,²⁰⁸ vilīnahadayā sadā,
puttasokena dukkhitā, maññe hessati jīvitam.
- 37 so nūna kappaṇo²⁰⁹ ta(ā)to,²¹⁰ vilīnahadayo sadā,
puttasokena dukkhito,²¹¹ maññe hessati jīvitam.

38 yaṃ kiñci 'tthi kataṃ puññaṃ, dānasīlādikaṃ²¹² pubbe,
tass' eva ānubhāvena,* hotu ammayā sotthi me.

39 yañ ca puññaṃ mayā kataṃ, appaṃ vā bahukaṃ vā hoti,
tass' eva ānubhāvena, hotu pitu sotthi mamā ti.

evañ ca paridevityā bodhisatto attano nāṇabalena attānaṃ sandhārento tatth' eva atthāsi. tadā puṇṇamuposathadivaso ahosi. sūriye atthaṅgamite cando uggañchi.²¹³ tadā eko brāhmaṇo Dutavitakko nāma sahassa-īṇaṃ dhārento iṇasāmikā(e)hi²¹⁴ codiyamāno tam iṇaṃ dātum asakkonto attānaṃ māretukāmo rattiyaṃ²¹⁵ nagarato nikkhamitvā araññaṃ pavisitvā rajjupāsaṃ²¹⁶ katvā taṃ pāsaṃ gahetvā bodhisattassa avidūre tṭhānaṃ patvā ekaṃ rukkhama āruyha rukkhasākke rajjuma bandhitvā taṃ pāsaṃ olambitvā tāya rajjupāsāya attano gīvaṃ bandhitum ārabhi.²¹⁷ atha mahāsatto tassa avidūre tṭhito taṃ brāhmaṇaṃ²¹⁸ passanto kāruṇṇāpattaṃ taṃ nivāreti: bho tvam attānaṃ na māresī ti. evañ ca taṃ nivāretvā tena saddhim āmantento mahāsatto imaṃ gāthama āha:

40 sudullabhaṃ²¹⁹ manussattaṃ patthitam amanussehi
puññakammaena sulabbhā, kiṃ tvaṃ maritum icchāsī ti.

taṃ sutvā so brāhmaṇo tatth' eva oloketvā candālokena' eva mahāsattaṃ disvā ayaṃ puriso alāmaṃ mayhaṃ dukkhaṃ vinodetuma samattho bhavissati, idāni mayā imassa santikaṃ gantuma vaṭṭatī ti cintetvā taṃ rajjupāsaṃ khipitvā rukkhato oruyhā mahāsattassa santikama agamāsī. so pana²²⁰ brāhmaṇo mahāsattassa²²¹ attano kāraṇaṃ²²¹ yathābhūtaṃ kathesi. taṃ sutvā bodhisatto karuṇāya codiyamānacitto attano aṅgulito ekaṃ²²² ratanamuddikaṃ²²² gahetvā tassa muddikama adāsī. atha bodhisatto āha: bho tvam iminā ratanamuddikena²²³ tava iṇaṃ²²⁴ mocetvā puttadāraṇa ca posevā attano jīvitama karohi, idha tvaṃ yathāsukhaṃ gacchāhī ti vatvā paṇidhānaṃ karonto imaṃ²²⁵ gāthama āha:

41 iminā dānatejena, anu(ṭ)namanasaṅkappa
ahaṃ jāto bhavissāmi, idaṃ me dānaṃ sudinnaṃ.
sukhaṃ²²⁶ hoti anāgate, bodhiyā yeva kāraṇā ti.

so brāhmaṇo āha: bho kuto idh' āgato 'sī ti. mahāsatto āha: bho samuddato otarivā idh' āgamī ti. brāhmaṇo āha: bho²²⁷ kilamanto mayham uccaṅgena²²⁸ nippajjatu,²²⁹ tuyhaṃ kilamantaṃ vinodanattaṃ²³⁰ sukhasayanaṃ cā ti. tassa vacanaṃ sutvā mahāsatto cintesi: idānāham iminā ratanamuddikadānena imassa kata-upakāro 'mhi, ayaṃ brāhmaṇo mayham²³¹ anattaṃ²³¹ na karotī ti. evañ ca pana cintetvā mahāsatto attano pakatiyā va suhadayo²³² nirāsaṅko²³³ tassa uccaṅgena²³⁴ nippajji. atha so brāhmaṇo attano uccaṅge niddokkamantaṃ²³⁵ bodhisattama

olokento cintesi: idānāhaṃ kena nu kho upāyena imassa purisassa dutiyam aṅgulimuddikaṃ labhissāmi, laddho me upāyo atthi, imassāhaṃ dve akkhīni uppāt(t)etvā²³⁶ dutiyam aṅgulimuddikaṃ labhitvā yathāsukhaṃ gacchāmī ti. tasmim̐ khaṇe so brāhmaṇo attano dvīhi aṅgulihi²³⁷ bodhisattassa akkhīni uppāt(t)esi.²³⁸ tadā bodhisatto vedanābhibhūto attano ubhohi hatthehi taṃ brāhmaṇam upaguyhati. imasmim̐ hi jātake²³⁹ mahāsatto evaṃ jāto thāmasampanno ekanāgabalassa thāmasamo²⁴⁰ hoti.²⁴¹ atha so brāhmaṇo tena upaguyhamāno ucchuyantaṃ pasaṅkhalayantaṃ pavitṭho viya maraṇabhīto attano jīvitam̐ yācanto imaṃ gātham āha:

- 42 tātāparādhā maṃ dumedhaṃ, rakkhatu²⁴³ maṃ²⁴³ anukampako,²⁴⁴
mama dukkham anukampāya,²⁴⁵ pamuñcassu yathāsukhaṃ hi,
tvaṃ me ito patisaraṇo,²⁴⁶ mayham āyumaṃ na bhindessatī²⁴⁷ ti.

taṃ sutvā mahāsatto bho tvaṃ mā cintayī ti vatvā taṃ samassāsento imaṃ gātham āha:

- 43 mā²⁴⁸ kiñci doso bhavati, n' atthi duṭṭho sataṃ dhammo,
tamo sūriyamaṇḍalo, yathā hoti tathā brāhme ti.²⁴⁸

evaṃ ca pana vatvā mahāsatto taṃ brāhmaṇam̐ vissajjetvā pucchi, bho kena vā kāraṇena idaṃ me dukkhaṃ tayā katan ti. brāhmaṇo āha, bho ahaṃ dutiyaratanamuddikaggahaṇakāraṇena evaṃ karomī ti. taṃ* sutvā mahāsatto nanu mayhaṃ dānavitakko hoti, imassāhaṃ paṭhamam̐ ekam̐ eva anaggharatanamuddikaṃ demi, sace panāyaṃ brāhmaṇo evaṃ vadeyya idānāham̐ imassa manorathaṃ pūressāmī ti cintetvā attano cāgādhimuttaṃ ca cittaṃ pakāsento imā gāthāyo āha:

- 44 sace bho brāhmaṇa tvaṃ me, sīsam̐ pi ca lohitaṃ pi,²⁴⁹
hadayam̐ aṅgaṃ yāceyya,²⁵⁰ dassāmi 'haṃ tam²⁵¹ ādarā.²⁵¹
45 na vikampāmi 'haṃ²⁵² sadā,²⁵³ cittato aṅgato brāhme,
mayhaṃ²⁵⁴ dānaṃ piyataraṃ, dānena me rammati ca.²⁵⁴
46 yaṃ tvaṃ brāhme²⁵⁵ iccheyyāsi, taṃ te dānaṃ dassāmi 'haṃ,
patthemī 'haṃ dānaṃ dātuṃ, bodhiyā yeva kāraṇā.
47 dānaṃ dadāmi 'haṃ sadā, pūressāmi manorathaṃ,
tuyhaṃ kāmato gaṇhāhi, muddikaṃ mama santikā ti.

evaṃ ca vatvā mahāsatto²⁵⁶ taṃ vedanaṃ vinodetvā sādhu sādhu ti sīhanādaṃ naditvā sabbaññutañāṇassa paccayam̐ idaṃ muddikaṃ²⁵⁷ katvā brāhmaṇassa²⁵⁸ tam̐ anaggharatanamuddikam̐ adāsi. atha brāhmaṇo hatthena taṃ muddikaṃ gaṇhanto tuṭṭhacitto udaggacitto idaṃ te dānaṃ sotthinā taṃ pāletū ti vatvā pāyāsi. tadā pañcasatacorā tassā²⁵⁹ rattiya

paccūsakāle maggaṃ paṭippannaṃ manussaṃ viluppantā vanagumbādīsu²⁶⁰
 niliyikā²⁶¹ āgatāgate oloketvā tattha tatth' eva atṭhaṃsu. te pana corā taṃ
 brāhmaṇaṃ gahetvā dve aṅguliratanamuddike vilumpitvā²⁶² tassa dukkhāni
 uppādetvā tam eva mittadubbhim ādāya Mānadhajassa rañño santikam ānaya-
 iṃsu. tadā eko Sīho nāma, eko Kuñjaro nāmā ti dve vanacarakā tass' eva
 Mānadhajarañño²⁶³ uyyānapālakā uyyānasamīpe gehe vasanti. uggate²⁶⁴
 pana sūriye ubho vanacarakā dhanusarakalāpahatthā migaharaṇatthāya
 araññe vicarantā anupubbena bodhisattassa vasanaṭṭhānaṃ patvā tam
 upasaṅkamtivā pucchiṃsu: kim ayya idh' eva tvam vihāsī ti. bodhisatto
 āha: bhonto ahaṃ hiyyo²⁶⁵ samuddato uttarāmī ti. tassa²⁶⁶ vacanaṃ²⁶⁶
 sutvā te ubho vanacarakā aho vata imassa* vacanaṃ subhāsitaṃ hoti,
 īdisena sappurisenā gammi(?) paṭijaggitum amhākañ ca vaṭṭatī²⁶⁷ ti
 cintetvā te ubho mayaṃ taṃ paṭijaggissāma,²⁶⁸ sakkhissasi nu kho tvam
 amhākaṃ gehaṃ gantun ti pucchiṃsu. bodhisatto āha: bhonto mama
 pamāṇaṃ jāneyyāthā ti. te ubho vanacarakā tāvad eva bodhisattaṃ niman-
 tetvā tassa²⁶⁹ hatthe gahetvā attano gehe tam ānetvā tassa dve akkhīni
 dhovitvā osadhaṃ datvā bhojetvā²⁷⁰ sayane nippajjāpetvā mettehi kāya-
 kammādīhi paṭijaggiṃsu. atha bodhisatto tehi paṭijaggito katīpāhaṃ
 phāsuko vigatābādho yeva ahosi. tadā bodhisatto tesam dhammakathāya
 ovādaṃ dadanto imā gāthāyo āha:

- 48 bhava vicaramānānaṃ,²⁷¹ sattānaṃ kammaṃ paccayā,
 sukataṃ dukkataṃ kammaṃ, paralokaṃ gataṃ sadā:
 sakammaṃ gataṃ sattaṃ, chāyā va anugacchati.
- 49 sabbe²⁷¹ tasanti daṇḍassa, bhāyanti maccuno sabbe,
 attānaṃ upamaṃ katvā, na haneyya parasatte.²⁷²
- 50 dullabhañ hi manussattaṃ, saddhā ca dullabhā hoti,
 duladdho loke saddhammo, desako tañ ca dullabho.
- 51 tasmā hi paṇḍito jano, appamādo ca sabbadā,
 dānaṃ sīlañ ca bhāveyya, puññakammañ ca sādara.²⁷³
- 52 paṇḍito vacanaṃ vaje,²⁷⁴ sujanaṃ sa taṃ taṃ vace,²⁷⁵
 rakkheyya pañcasīlāni, rattidivañ ca sabbadā ti.

taṃ sutvā te ubho vanacarakā sādhu ti sampaṭicchīṃsu. bodhisatto
 tesam pañcasīlāni adāsi. te ubho tatth' eva ekamañcaṃ²⁷⁶ katvā taṃ²⁷⁷
 nisīdāpetvā²⁷⁷ attano gehaṃ nento mahāmagge paṭippajjiṃsu. atha mahā-
 janā suvaṇṇabimbaṃ²⁷⁸ viya mahāpurisarūpasiriṃ disvā anugacchanti.
 te ubho vanacarakā maggantare sālāya samīpe taṃ mañcakaṃ²⁷⁹ otāretvā
 visamatthāya nisīdiṃsu. tadā mahājanā bodhisattaṃ parivāretvā kena
 idaṃ mañcakaṃ²⁸⁰ te katan ti pucchiṃsu. mahāsatto tesam dhammaṃ
 desento imā tisso gāthāyo āha:

- 53 kāyavācāya cittaena, paduṭṭhena ca yo naro,
karoti pāpakammañ ca, tato so labhate dukkhaṃ;
cakkaṃ va balibaddhassa(balivaddassa), anveti vahato padaṃ.
- 54 kāyavācāya cittaena, pasannena ca yo naro,
karoti puññakammañ ca, tato so labhate sukhaṃ;²⁸¹
chāyā va anugacchati, tañ ca puññaṃ loke sadā.
- 55 dānena dhanavā hoti,* sīlena ca rūpavāsi,
bhāvanāya santacittā, ñāṇaṃ ca uttamaṃ loke;
pāpuṇāti ca²⁸² paṇḍitò, tato hi nibbānasukhaṃ ti.²⁸²

taṃ sutvā mahājano somanassappattā bodhisattassa dhammapūjāya celukkhepādīni pavattayitvā sādhu-kāraṃ kariṃsu. te ca ubho vanacarakā sabbapūjāsakkārabhaṇḍaṃ²⁸³ paṭiggahetvā mahāsattam ādāya paṭippajjiṃsu. atha tesam bhariyā itthiyo pāpacittā tikhīṇasurañ²⁸⁴ ca puvakhajjakādīni²⁸⁵ ca ādāya paccugamanatthāya gantvā mahāsattaṃ gahetvā āgacchante attano sāmike te ubho vanacarake disvā uraṃ paharivā vadīṃsu: bhonto kena ca kāraṇena tumhe imam andhaṃ²⁸⁶ gaṇhatha, tumhe ca iminā andhena kiṃ karissatha, tumhe pi imam andhaṃ gahetvā gehaṃ mā gacchathā ti. te ubho akujjhantā hasantā taṃ gehaṃ agamaṃsu. atha tā pāpa-itthiyo ekasmiṃ gehe vasitvā taṃ suraṃ pivitvā uraṃ²⁸⁷ ca paharivā hasanti. te ubho pi vanacarakā attano gehe pīṭhe paññattāsane mahāsattaṃ nisīdāpetvā vatthālaṅkāradīni paṭisāmesuṃ.²⁸⁸ tā itthiyo ghaṭita-bhājanānañ ca saddaṃ sutvā tato nikkhamitvā tehi pasāritāni vatthāni disvā aññaṃ aññaṃ mantayīṃsu:²⁸⁹ ayye ehi tvam imam andhaṃ passāhi, ayaṃ pana andho mahaddhano hoti, idāni amhākaṃ sāmikā²⁹⁰ ime vanacarakā imassa santike mahādhanam labhitvā amhe pahāya aññaṃ taruṇittim ādāya attano bhariyam kareyyuṃ, idāni mayaṃ²⁹¹ lajjāma tesam pi²⁹² paṇīyam paribhojanīyañ ca harissāmā ti. evañ ca mantetvā tā itthiyo tathā karitvā attano sāmikaṃ vanditvā te khamāpentī. te ubho tāsam dosaṃ na khamanti. atha mahāsatto bhonto sammā tumhe attano bhariyāya saddhiṃ samaggavāsaṃ katvā attano bhariyāya ca saddhiṃ mettacittaṃ²⁹³ kareyyāthā ti tesam ovādaṃ²⁹⁴ datvā²⁹⁴ tā itthiyo sīlesu paṭiṭṭhapento tāsam pañcasīlāni adāsi. tato pana aparabhāge te ubho vanacarakā bodhisattam ahaṃsu: ayya idaṃ gehaṃ²⁹⁵ atisambādhaṃ hoti, tasmā tuyham idh' eva sayitvā bhojanaṃ* bhuñjitvā divāvihāratthāya uyyānamajjhe maṅgalasilāpaṭṭe nisīdituṃ vaṭṭatī ti. atha bodhisatto āha: bhonto sammā tumhe cintitaṃ vacanaṃ²⁹⁶ hotū ti. tato paṭṭhāya te ubho vanacarakā divase divase pāto va bodhisattaṃ nhāpetvā bhojanaṃ bhojetvā tassa hatthaṃ gahetvā uyyānaṃ pavisitvā uyyānamajjhe maṅgalasilāpaṭṭe taṃ nisīdāpetvā vadīṃsu: ayya sūriye atthaṅgamite ubho mayaṃ taṃ nessāma gehaṃ²⁹⁷ ti. evañ ca pana gate kāle ekadivasaṃ Ratanavatī nāma

rājadhītā attano antepure abhirammitum asakkontī ukkaṇṭhavinodanatt-
ham²⁹⁸ uyyānaṃ gantukāmā mahāparivārehi nagarato nikkhami. ante-
purapālakā manussā ito c' ito ca dhāvitvā purise paṭikkamāpesuṃ. tadā
bodhisatto maṅgalasilāpaṭṭe²⁹⁹ nisinno ussāraṇasaddaṃ sutvā attano
purato nisinno Sīho Kuñjaro cā ti evaṃ nāmake dve vanacarake pucchi:
bhonto sammā ko eso saddo idāni hotī³⁰⁰ ti. te ahaṃsu: ayya amhākaṃ
rañño dhītā Ratanāvātī nāma uyyānaṃ gantukāmo(ā) hoti, tasmā³⁰¹ eso
ussāraṇasaddo³⁰² pavattati, idāni mayam³⁰³ ito gamissāmā ti. bodhisatto
āha: idānāhaṃ tumhehi saddhiṃ gamissāmī ti. te ahaṃsu: ayya tvaṃ
puriso pi samāno cakkhuvikalo idh' eva vihāsī ti. mahāsatto āha: kiṃ
pana ayaṃ dīpo Lomadīpo³⁰⁴ nāma hotī ti. te vanacarakā āmā ti vatvā
mahāsattam āpucchitvā tato nikkhamiṃsu. sā Ratanavatī devī³⁰⁵ uyyānaṃ
nānārukkhehi upasobhitam³⁰⁶ rajatasadisavālukehi ca upasobhitam uyyā-
naṃ disvā pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ³⁰⁷ vālukasampannapokkharaṇiṃ
ca disvā sakuṇānaṃ³⁰⁸ manuññasaddaṃ sutvā dūrato maṅgalasilāpaṭṭe
nisinnaṃ taṃ³⁰⁹ bodhisattam oloketvā attano Phalavikaṃ nāma dāsīṃ
bodhisattaṃ³¹⁰ pucchāpesi. atha sā Phalavikā nāma³¹¹ dāsī bodhisattam
upasaṅkamitvā pucchi: idh'³¹² eva bho ko tvaṃ si³¹² kuto³¹³ tvaṃ idh'
āgato 'sī* ti. bodhisatto āha: ahaṃ samuddato uttiṇṇo idh' eva viharāmī
ti. taṃ sutvā Phalavikā nāma³¹⁴ dāsī tato nivattitvā Ratanavatideviyā³¹⁵
santikaṃ gantvā tam attham ārocetvā³¹⁶ ayye eso puriso samuddato
uttiṇṇo abhirūpo dassaniyo hoti, api ca kho³¹⁷ cakkhuvikalo maṅgalasilā-
paṭṭe nisīdati³¹⁸ so³¹⁹ puriso³¹⁹ ti. taṃ sutvā sā Ratanavatī devī amhā-
kam³²⁰ ayyaputto³²¹ samuddato uttiṇṇo api nāma bhavissatī ti cinte-
vā Phalavike tvaṃ ehi mayam taṃ passissāmā ti taṃ dāsīṃ vatvā maṅgalasilā-
paṭṭasamīpaṃ³²² gantvā bodhisattaṃ disvā taṃ yathābhūtam³²³ ajānantī
pubbe sinehavasena apak(g)atasokā³²⁴ sañjātasomanassā tatth' eva aṭṭhāsi.
atha Phalavikā dāsī bodhisattam āha: ayya amhākaṃ rājadhītā Ratanavatī
nāma tuyham āgataṃ kāraṇaṃ pucchitukāmā idh' eva [ā]gacchas(t)ī ti.
bodhisatto āha: bhoti,³²⁵ rājadhītā maṃ yathā³²⁶ pucchitum idh' eva
āgacchati,³²⁷ tathā maṃ pucchātū³²⁸ ti. taṃ sutvā Ratanavatī āha: ayya kena
te idaṃ dukkhaṃ katan ti. bodhisatto āha: bhadde vidhinā³²⁹ me³²⁹ idaṃ
dukkhaṃ katan ti. sā devī āha: ayya ko nāma so vidhi hotī ti. bodhisatto
āha: bhadde yaṃ kammaṃ porāṇakatam hoti, taṃ kammaṃ³³⁰ vidhī ti
vuccatī ti. evañ ca vatvā mahāsatto³³¹ dhammaṃ³³² desento imaṃ gāthā-
vayam āha:

- 56 attanā me kataṃ kammaṃ, pāpaṃ puññaṃ ca jātīsu,
anubhūtaṃ³³³ me taṃ phalaṃ, tena pāpena dukkhaṃ me.
- 57 evaṃ hoti pubbe katā, tasmā me taṃ hoti bhadde,
yaṃ hi karoti puriso, kāyavācā manasā vā,
taṃ hi tassa kataṃ hoti, tañ ca chāyā va gacchatī ti.

taṃ sutvā sā devī bodhisattaṃ pucchi: ayya viyogo kena te kato ti. bodhisatto gātham ātha:

58 yathā bījaṃ vappaṃ³³⁴ hoti, tathā phalaṃ sadā hoti,
viyogo me kato pubbe, paresaṃ ve la(ā)litan³³⁵ ti.

evaṃ ca ettakam eva dhammakathaṃ sutvā sā Ratanavatī devī³³⁶ sañjātapītisomanassā* aho vata imassa vacanaṃ subhāsitaṃ hotī ti cintetvā attano somanassakāraṇaṃ dassentī Phalavikaṃ³³⁷ nāma³³⁸ dāsīm āṇāpesi: jhe³³⁹ tvam³⁴⁰ ito³⁴⁰ gantvā mama santakaṃ³⁴¹ suvaṇṇasahassaṃ gahetvā khippam eva idh' āgacchāhī ti. Phalavikā nāma³⁴² dāsī tāya vacanaṃ paṭisuṇitvā³⁴² khippam eva gantvā suvaṇṇasahassaṃ gahetvā Ratanavatiyā hatthe ṭhapesi. sā³⁴³ Ratanavatī devī tassā³⁴⁴ hatthato taṃ suvaṇṇaṃ gaṇhantā bahumānikā bodhisattam āha: ayya idāni tvam mayham subhāsitassa tava dhammakathapūjanattham imaṃ suvaṇṇasahassaṃ demi,³⁴⁵ taṃ³⁴⁵ paṭiggaṇhāhī ti. taṃ sutvā mahāsatto cintesi: ayaṃ rājadhītā imaṃ suvaṇṇasahassadānaṃ³⁴⁶ mayham deti, aham pana pakatiyā dānavitakko imissā deviyā puna dānam imaṃ suvaṇṇaṃ dento na gaṇhāmī ti. evaṃ ca pana cintetvā mahāsatto rājadhītāya vacanaṃ paṭikkhipitvā taṃ suvaṇṇaṃ na gaṇhāti, tvam³⁴⁷ eva puna ggaṇhāhi, demāham ti āha.³⁴⁷ Ratanavatī³⁴⁸ āha: ayya idaṃ suvaṇṇasahassaṃ tuyham eva anucchavikaṃ hoti, api ca kho mam anukampāya mayham imaṃ suvaṇṇaṃ paṭiggaṇhathā³⁴⁹ ti. tassā³⁵⁰ vacanaṃ sutvā mahāsatto cinteti,³⁵¹ ubho pana³⁵² vanacarakā³⁵³ mayham sahāyakā bahuppakārā honti, idānāham imaṃ suvaṇṇasahassaṃ paṭiggaṇhitvā³⁵⁴ tesam dvinnaṃ sahāyānaṃ dassāmī ti. evaṃ³⁵⁵ ca³⁵⁵ cintetvā bhadde tvam taṃ suvaṇṇaṃ dentī mayham³⁵⁶ tam āhareyyāsī ti vatvā deviyā purato saṅkha-pattalañjita-hatthatalaṃ pasāresi. atha Phalavikā dāsī deviyā samīpe ṭhitā bodhisattassa pasāritahatthatalaṃ³⁵⁷ oloketvā saṅkha-pattalañjitahatthatalaṃ³⁵⁸ disvā deviyā kaṇṇasamīpe ārocesi: ayye³⁵⁹ aham imassa purisassa saṅkha-pattalañjitahatthatalaṃ³⁶⁰ passāmī ti. taṃ sutvā Ratanavatī bodhisattam oloketvā ko ca³⁶¹ imaṃ³⁶¹ jānissatī³⁶² ti cintetvā bodhisattassa taṃ³⁶³ suvaṇṇasahassam adāsi. bodhisatto pi³⁶⁴ taṃ³⁶⁵ suvaṇṇaṃ paṭiggaṇhitvā³⁶⁶ attano santike ṭhapesi. atha Ratanavatī thokaṃ tato paṭikkametvā taṃ Phlavikam āha: Phalavike ubho* mayam³⁶⁷ kathaṃ taṃ jānissāmī ti. Phalavikā āha, ayye tayā suvaṇṇapaṭṭake imassa rūpaṃ passituṃ vaṭṭatī ti. taṃ sutvā Ratanavatī āha, Phalavike tuyham vacanaṃ yuttaṃ hoti, ito tvam gantvā taṃ suvaṇṇapaṭṭakaṃ gaṇhāhī ti. Phalavikā pi khippam eva gantvā taṃ suvaṇṇapaṭṭakam ādāya deviyā dassesi. devī suvaṇṇapaṭṭake bodhisattassa rūpaṃ oloketī aho vata imasmim suvaṇṇapaṭṭake idaṃ rūpaṃ imassa purisassa rūpaṃ viya hoti, api ca kho ayaṃ puriso cakkhuvikalo hotī ti cintetvā Phalavikaṃ dāsīm āha, Phalavike aham imassa

cakkhuvikalatāya saṃsayam āpajjāmī ti. Phalavikā³⁶⁸ āha: ayye brāhmaṇo Vadavāmukho³⁶⁹ nāma amhākam idam eva saṃsayam vinodetum sakkhissatī ti. tam sutvā devī āha: tuyhaṃ vācam yuttam hoti, tasmā tvam ito gantvā idh' eva tam brāhmaṇam pakkosāhī ti. sā dāsī pi tassa(ā)³⁷⁰ vacanam paṭisuṇitvā ito gantvā³⁷⁰ pakkosāpetvā tam³⁷¹ brāhmaṇam³⁷² deviyā santikam āneti. atha sā devī attano santikam āgacchantam brāhmaṇam pucchi: brāhmaṇa so puriso maṅgalasilāpaṭṭe nisinno ko nāma hotī ti. tam sutvā Vadavāmukho³⁷² nāma brāhmaṇo dūrato bodhisattam oloketvā sahasā dhāvitvā tam upasaṅkamitvā tam āliṅgetvā³⁷³ tam devim āha: ayye ayaṃ kumāro amhākam³⁷⁴ rājaputto mama piyasahāyo Saṅkhapattakumāro nāma hotī ti. tadā rājadhītā ca parivārā antepuritthiyo ca tath' eva rodiṃsu. atha so brāhmaṇo bodhisattassa mukham oloketvā³⁷⁵ rājaputta³⁷⁶ idaṃ cakkhurogadukkham tuyhaṃ jātam kena katan ti. bodhisatto āha: brāhmaṇa tvam tuṅhi hohi, saṃsāre saṃsaranto satto nāma īdiso³⁷⁷ hotī³⁷⁸ ti jānāhī ti. evañ ca pana vatvā mahāsatto brāhmaṇassa kammen' eva sukhadukkhuṇṇapattikāraṇam³⁷⁹ hotī³⁸⁰ ti dassento imaṃ gāthadvayam³⁸¹ āha:

59 saṃsāre saṃsaramānā, sattā ca kammaṇaccayā,
sukhadukkham niccam loke, pāpuṇanti pubbe katā.

60 kammena* kittiṃ labhate, pasaṃsā(am)³⁸² labhate satto,
hānī ca vuḍḍhī ca loke, labhate kammaṇaccayā ti.

tadā Ratanavatī Phalavikam āha: jhe³⁸³ tvam³⁸⁴ ito gantvā mama pituno mahārājassa imaṃ pavattiṃ nivedesī ti. Phalavikā nāma³⁸⁵ dāsī³⁸⁵ tāya³⁸⁶ vacanam sampaṭicchitvā Aṅkurarañño santikam gantvā bodhisattassa āgamanapavattiṃ pavedesi. atha Aṅkuro rājā Anaṅgasenā devī ca ubho khattiyā tam pavattiṃ suṇantī(ā) haṭṭhatuṭṭhā³⁸⁷ balanikāyehi parivuttā³⁸⁸ mahāsattassa santikam agamaṃsu. brāhmaṇo tath' eva āgate³⁸⁹ ubho khattiye disvā idāni tuyhaṃ mātulo mahārājā attano deviyā saddhim idh' eva āgacchatī ti vatvā bodhisattam³⁹⁰ gahetvā ubho khattiye vandāpeti. atha Aṅkuro rājā bodhisattam āliṅgetvā tath' eva parodi. Anaṅgasenā devī ca amaccādayo ca mahājanā³⁹¹ ca³⁹² tath' eva parodiṃsu. tasmim pana soke vigate Aṅkuro mahārājā bodhisattam pucchi: kumāra idaṃ dukkham tava³⁹³ jātam, tam kena katan ti. bodhisatto āha: mahārāja idaṃ dukkham evam me jātam, tam porāṇakammavipākena katam hotī ti. tadā pana bodhisattassa mātā Yasakittināmadevī attano balanikāyehi saddhim āgatā tam divasam eva Lomadīpaṃ³⁹⁴ pāpuṇi.³⁹⁵ atha dovārikamanussā tath' eva āgatā³⁹⁶ Yasakittideviyā āgamanapavattim Aṅkurarañño nivedesum. tam sutvā Aṅkurarājā tuṭṭhacitto sapaṇvārāya āgatam Yasakittideviṃ paccuggamanatthāya³⁹⁷ mahāparivārehi saddhim Anaṅgasenādeviṃ ca Ratanavatiṃ ca pesesi. atha mahāsatto attano

mātāgamanapavattiṃ³⁹⁸ sutvā Aṅkurarājānaṃ pucchi: mahārāja ahaṃ mātaraṃ³⁹⁹ paccuggamanatthāya⁴⁰⁰ gacchāmi⁴⁰¹ ti. rājā bodhisattaṃ nivāreti, kumāra tvaṃ gilāno mayā saddhim idh' eva nisīdāhī ti. atha⁴⁰² bodhisatto āha: mahārāja mama mātā maṃ pariyesitum attano jīvitam agaṇetvā macchamukham atibhayānakaṃ⁴⁰³ mahāsamuddam uttaritvā idh' eva Lomadīpaṃ^{404*} āgacchati atha panāham⁴⁰⁵ evaṃ jīvanto pi mama mātaraṃ paccuggamaṃ kiṃ na kārāmi(karomi), sādhu tvaṃ mam anujānāsi, ahaṃ gamissāmi ti. evaṃ vutte pi rājā bodhisattaṃ yāva tatiyaṃ nivāreti. atha mahāsatto mātu guṇaṃ jānanto mātu gāravaṃ pakāsetukāmo pi rodantā parādhīnavuttiyā⁴⁰⁶ gantum asakkonto tuṅhi ahosi. tadā Ratanavatiyā saddhim Anaṅgasenā devī parivārehi parivuttā⁴⁰⁷ yāva samuddatīraṃ gantvā Yasakittideviṃ paccuggantvā⁴⁰⁸ suvaṇṇasivikāya nisīdāpetvā bodhisattassa santikam ānesi. sā Yasakittidevī tam uyyānaṃ pavisitvā mahājane pucchi: bhonto kuhiṃ me putto viharatī ti. mahājanā ahaṃsu: ayye tuyhaṃ putto mahājanehi⁴⁰⁹ saddhim uyyānamajjhe maṅgalasilāpaṭṭe nisinno hotī ti. atha sā devī⁴¹⁰ attano puttam ativiya⁴¹¹ passitukāmā sivikāya gamaṇaṃ papañcaṃ hotī ti cintetvā sivikāya otarivā pādena gantvā dūrato bodhisattam oloketvā balavaputtasinehena dhāvitvā bodhisattassa santikam agamāsi. taṃ devīṃ disvā Aṅkuro rājā boshisattam āha, tāta kumāra tava mātā idh' āgacchatī ti. taṃ sutvā bodhisatto uṭṭhāy' āsanā attano mātaraṃ paccuggantvā⁴¹² tam abhivandati.⁴¹³ Yasakittidevī tath' eva gantvā⁴¹⁴ Aṅkurarājānaṃ vanditvā attano puttam Saṅkhapattakumāram āliṅgetvā sīse cumbitvā assupuṇṇehi nettehi kalunaṃ paridevantī imaṃ gāthādvayam⁴¹⁵ āha:

- 61 idh' āgami⁴¹⁶ 'haṃ⁴¹⁷ putta, passitun̄ ca piyaputtaṃ,
ajj' eva me sabbasokā, vigatā honti hi dasā(sadā?).⁴¹⁸
- 62 ajj' eva me sukhaṃ hoti, tathā⁴¹⁹ ca hotu sukhitam,⁴¹⁹
viyogadukkho⁴²⁰ vigato, tathā hotu tuvañ cā ti.⁴²⁰

evaṃ⁴²¹ ca pana⁴²¹ paridevanasaddaṃ sutvā sabbe rājaparisā tath' eva parideviṃsu. tasmīṃ khaṇe pana soke parinibbute Yasakittidevī attano puttassa mukham oloketī evaṃ pucchi, tāta piyaputtaka idaṃ dukkham evaṃ te jātaṃ taṃ kena katan ti.* bodhisatto āha: amma idaṃ dukkham evaṃ me jātaṃ taṃ Dutavitakkabrāhmaṇena⁴²² kataṃ hotī ti. taṃ sutvā sā devī vilapantī imaṃ gātham āha:

- 63 brāhmaṇo so akataññu,⁴²³ pāpacitto dhanalobho,
evaṃ me piyaputtassa, kiñci dukkham uppādesī⁴²⁴ ti.

taṃ khaṇaṃ nēva Aṅkurarājā cintesi: ayaṃ rājakumāro ca mama dhītāya āgato evarūpaṃ dukkhaṃ patto hoti, imassāhaṃ mama dhītaraṃ dassāmi ti pubbe paṭiññā va⁴²⁵ katā hoti, tasmāyaṃ rājakumāro cakkhuvikalo vā

hotu, imassāhaṃ mama dhītaraṃ dassāmī ti. evañ ca pana cintetvā Aṅkura-
rājā Yasakittideviyā saha⁴²⁶ Saṅkhapattakumāraṃ mahāparivārehi ca
mahāsakkārehi alaṅkatanagaraṃ pavesetvā taṃ kumāraṃ mañj(c)e⁴²⁷ deva-
vimānasadise alaṅkatabhavane Ratanavatiyā⁴²⁸ saddhiṃ vasāpeti.⁴²⁹
Ratanavatī pi devī⁴³⁰ mahāsattena saddhiṃ samaggasaṃvāsaṃ vasitvā
attano patim⁴³¹ devatā viya mettacittena⁴³² kāyakammādinā kamma
mahāsattaṃ paṭijaggati.⁴³³

tadā⁴³⁴ Mānadhajo nāma rājā attano purise āṇāpesi: bhonto tumhe
iminā brāhmaṇena saddhiṃ imam aṅgulimuddikayuggalam ādāya paṇṇā-
kāraṃ katvā Aṅkurarañño dethā ti. te rājapurisā tassa⁴³⁵ vacanaṃ⁴³⁵
paṭisuṇitvā⁴³⁵ tam aṅgulimuddikayuggalam ādāya addulakehi⁴³⁶ bandhi-
taṃ duṭṭhabrāhmaṇaṃ ādāya Lomadīpanagaraṃ⁴³⁷ pavisimṣu. mahājanā
pi tatth' eva ṭhitā⁴³⁸ addulakehi⁴³⁹ bandhitaṃ niyyānataṃ⁴⁴⁰ duṭṭha-
brāhmaṇaṃ disvā tatth' eva saṅkhubbhiṃsu. atha Ratanavatiyā deviyā⁴⁴¹
pādapariṇāṭikā taṃ duṭṭhabrāhmaṇaṃ disvā tassā ārocesi. sā Ratanavatī
abbhantarato nikkhamitvā mahātale ṭhitā sīhapañc(j)araṃ vivaritvā taṃ
saddapavattiṃ pucchi:⁴⁴² bhonto ko nāma eso saddo mahāsaddo hotī ti.
atha mahāsatto taṃ devim pakkosi: bhadde idhāham eko va vasanto tena
saddena tasito 'mhi, khippam eva⁴⁴³ tvam idha pavisāhī ti. tassa vacanaṃ
suttvā sā devī khippam eva pavisitvā suvaṇṇasarakena gandharasasam-
pannaṃ sakkarapānaṃ⁴⁴⁴ ānetvā bodhisattassa*⁴⁴⁵ upanāmeti: rājaputta,
tasito⁴⁴⁶ tvaṃ⁴⁴⁶ imaṃ pānaṃ⁴⁴⁷ pivissāhī ti. taṃ suttvā bodhisatto
khattiyaputtamānena vimano hutvā idāni paṇāyaṃ devī iminā sakkara-
pānapivanavacanena mam avamaññati, itthi nāma hi attano sāmikam
avamaññati aṭṭhahi⁴⁴⁸ kāraṇehi: gilānadukkhena, āturatā,⁴⁴⁹ daliddatā,
jiṇṇatā,⁴⁵⁰ surāsoṇḍatā, pamattatā, kilesamadasabbakiccakamma⁴⁵¹
avattanatā, suvaṇṇarajatādidhane anuppādanatā ti. imesu kāraṇesu imissā
avamaññānabhāvo evaṃ cakkhusi jātagilānadukkhena' eva dukkhitassa
mama doso hotī ti cintetvā bhadde alam eva mayham iminā pānapivanenā⁴⁵²
ti vacanena taṃ paṭikkhī(i)pati. tadā sā Ratanavatī mahārājakuladhītā⁴⁵³
attano patidevatā bodhisattassa⁴⁵³ vacanaṃ suttvā sattadhā bhijjamaṇa-
hadayā viya bhayappattā tam āha: sāmi rājaputta tumhe mama aparād-
haṃ khamatha, akamma kā mayhaṃ pamattā, ahaṃ tuyhaṃ vacanaṃ na
suṇāhī ti. evañ ca vatvā sā devī bodhisattaṃ dutiyam pi tatiyam pi attano
dosaṃ khamāpetum asakkontī mātāpitunaṃ santikaṃ gantvā tesam taṃ
pavattim ārocesi. taṃ suttvā ubho khattiyā tam āhaṃsu:⁴⁵⁴ bho Ratanavatī
tvam evaṃ mā karohi, tvaṃ pana evaṃ rājakule sāmikappasutā attano
sāmikassa domanassaṃ kiñci mā uppādehī⁴⁵⁵ ti. atha sā devī āha: amma
tāta ajj' evāhaṃ sāmikaṃ taṃ dosaṃ khamāpetum tam atthaṃ karissāmi
ti. tadā sā Ratanavatī dhammikasamaṇabrāhmaṇe ca tatth' eva sannipā-
tāpetvā te ca devavimānasadise alaṅkatamahātale āsane nisīdāpetvā

saparivāre Aṅkurarājā ca Anaṅgasenādevī ca Yasakittidevī cā ti tayo khattiye ca paṭirūpe mahāsane nisīdāpetvā sayam pana mahāsattam nimantetvā nānāratanavicitte suvaṇṇasayane nisīdāpetvā tesam rājaparisānam majjhe mahāsayane mahāsattam nisīdāpesi. evam sannipāte mahājananikāye sā Ratanavatī sīsam* nhatvā⁴⁵⁶ sabbābharaṇapaṭimaṇḍitā mukham vikkhāletvā⁴⁵⁷ tatth' eva rājaparisamajjhe āgantvā padumagandhamālādīhi mahāsattam pūjetvā puratthimābhimukhī hutvā dakkhiṇena jāṇunā pathaviyam nihantvā attano sīrasmim añjalim ṭhapetvā saccādhiṭṭhānam karontī imam gāthattayam⁴⁵⁸ āha:

- 64 idh' āgatā tumhe bhonto, suṇātha vacanam mama,
saccam hi paramam loke, padhānam honti sabbadā.
65 sacāham me sāmikena, kadāci pi pakkositā,
demi ve paṭivacanam,⁴⁵⁹ iminā saccavacena.
66 vāmakhi tass' uppajjatu, so ca sukhī⁴⁶⁰ hotu⁴⁶¹ sadā,
vihāsi appamattāham,⁴⁶² sāmikass' eva santike;
iminā saccavacena, vāmakhitass' uppajjatū ti.

tassā deviyā vacanasamanantaram eva mahāsattassa vāmakkhī pātu-rahosi. tasmim khaṇe catunavutādhikadviyojanasatasahassabahalā⁴⁶³ ayam pathavī mattavaravāraṇo viya gajjamānā kampi. Sinerupabbatarājā⁴⁶⁴ onami. akālavijjulatā niccharimṣu. candapuṇṇamissāni⁴⁶⁵ nānāpupphāni ākāsato paṭimṣu. dibbagītasampannāni⁴⁶⁶ ca dibbatūriyasampannāni ca ākāse⁴⁶⁷ uppajjimṣu. tasmim khaṇe devatāyo anekasādhukārasahassāni pavattayimṣu. atha mahāsatto tato utṭhāya Aṅkurarājānam⁴⁶⁸ āha: mahārāja idānāham saccādhiṭṭhānam karissāmī ti. tam sutvā rājā bodhisattam anumoditvā āha: tāta tvam idāni saccādhiṭṭhānam⁴⁶⁹ karohī ti. atha mahāsatto mukham⁴⁷⁰ vikkhāletvā⁴⁷¹ puratthimābhimukho hutvā dakkhiṇena jāṇunā pathaviyam nihantvā attano sīrasmim añjalim ṭhapetvā saccādhiṭṭhānam karonto imā gāthā⁴⁷² āha:

- 67 suṇātha vacanam bhonto, idh' eva me āgatā tumhe,
cakkhūni me vikārāni, brāhmaṇena uppāditāni.
68 muddikam me lābhakāraṇā, evam so dukkham uppādeti,
dukkham me hoti cakkhubhinne, kiñci kopam hadaye n' atthi.
69 iminā saccavacena, dakkhiṇakkhī uppajjatu,
dānam⁴⁷³ mayham⁴⁷⁴ piyam hoti, tassāham muddikam⁴⁷⁵ demi,*
70 bodhiyā yeva kāraṇā. yadi buddho bhavissāmi
iminā saccavacena, dakkhiṇakkhi bhavatu me ti.

mahāsattassa saccavacanasamanantaram eva dakkhiṇakkhī pātu-rahosi. tasmim khaṇe mahāpathavīkampādīni acchariyāni pātu-rahosum. tadā pana devatāyo sāpurohitam Yasarājānam ekasmim pupphavimāne

nisīdāpetvā ten' eva vimānena te ubho ānetvā tatth' eva Lomadīpe⁴⁷⁶
 ākāse atṭhaṃsu. atha brāhmaṇo Vadavāmukho⁴⁷⁷ nāma tatth' eva tṭhito
 uddham olokeno pupphavimānena āgacchantam Yasarājānañ ca purohitañ
 ca disvā mahājanassa ārocesi: bhonto sapurohitena⁴⁷⁸ amhākaṃ rājā
 ākāse tiṭṭhatī ti.⁴⁷⁸ tadā mahājano pi uddham ākāsam⁴⁷⁹ olokesi. tāvad
 eva taṃ vimānam āgantvā sīhapañc(j)āra-ummāre atṭhāsi.⁴⁸⁰ atha Aṅkura-
 rājā⁴⁸¹ ca purohitabrāhmaṇā(o)⁴⁸² ca te ubho pi disvā taṃ paccugga-
 manatthāya⁴⁸³ āgamanti. bodhisattassa pitā Yasarājā tatth' eva tṭhitaṃ
 bhonto tumhe rājadūtam idh' eva paveseyyāthā ti. atha Aṅkurarañño
 amaccā taṃ rājadūtam nivesane pavesetvā⁴⁸⁸ rañño santike upanāmesuṃ. so
 Ratanavatiñ ca ativiya⁴⁸⁵ bhāvaṃ⁴⁸⁶ disvā attamano hoti. tadā pana
 manussā Aṅkurarājānam āhaṃsu:⁴⁸⁷ mahārāja Mānadhajassa rañño dūto
 idh' āgato, tuyhaṃ nivesanadvāre atṭhāsī ti. taṃ sutvā Aṅkurarājā āha:
 bhonto tumhe rājadūtam idh' eva paveseyyāthā ti. atha Aṅkurarañño
 amaccā taṃ rājadūtam nivesane pavesetvā⁴⁸⁸ rañño santike upanāmesuṃ. so
 pana rājadūto Aṅkurarājānaṃ vanditvā āha: mahārāja idam aṅgulikayugga-
 laṃ tumhākaṃ paṇṇākāratthāya Mānadhajanāmena⁴⁸⁹ amhākaṃ raññā
 pesitan ti. Aṅkurarājā muddikayuggalaṃ disvā Yasarañño dasseti, rāja
 idaṃ muddikayuggalaṃ mānadhajaraññā amhākaṃ pesitan ti. Yasarājā
 āha: rāja āma taṃ muddikayuggalaṃ tena raññā pesitaṃ tumhākaṃ
 sādhu hotī ti. atha Aṅkurarājā taṃ muddikayuggalaṃ* gahetvā attano
 santikaṃ katvā Saṅkhapattassa bodhisattassa datvā va rājadūtam pucchi:
 bho dūta kuto⁴⁹⁰ etaṃ tena laddhan ti. so⁴⁹¹ dūto āha: mahārāja etaṃ
 brāhmaṇassa santikā tena laddhan ti. Aṅkurarājā taṃ rājadūtam pucchi:
 bho dūta so brāhmaṇo kuhiṃ vasatī⁴⁹¹ ti. so dūto āha: mahārāja so
 brāhmaṇo idāni tumhākaṃ nivesanadvāre vasatī ti. rājā āha: idāni taṃ
 brāhmaṇam idh' eva pavisāpestī⁴⁹² ti. so dūto āha: mahārāja so brāhmaṇo
 arūpo⁴⁹³ addūlakehi bandhito anandano⁴⁹⁴ idh' eva maṅgalatṭhānaṃ
 pavesetuṃ nārahatī ti. taṃ sutvā mahāsatto karuṇāyuttacitto⁴⁹⁵ Aṅkura-
 rājānam āha: mahārāja taṃ brāhmaṇaṃ mocethā ti. atha rājā taṃ rāja-
 dūtam⁴⁹⁶ āha: bhāṇe tvam taṃ brāhmaṇaṃ mocetvā idh' eva tṭhānaṃ⁴⁹⁷
 pavisāpestī⁴⁹⁸ ti. so dūto utṭhāya taṃ brāhmaṇaṃ mocetvā Aṅkurarañño
 dasseti, atha taṃ brāhmaṇaṃ disvā Aṅkurarājā bodhisattaṃ pucchi: tāta
 so brāhmaṇo tuyhaṃ duṭṭhakaro va kiṃ hotī ti. bodhisatto āha: mahā-
 rāja ayam eva brāhmaṇo mayhaṃ duṭṭhakaro⁴⁹⁹ va hotī ti. ath' eso brāh-
 maṇo bodhisattassa saddaṃ sutvā bhayappatto tatth' eva bhūmiyaṃ⁵⁰⁰
 patati. tasmim khāṇe ten' eva mittadubbhikammakarapena tassa duṭṭha-
 brāhmaṇassa akkhiyuggalam ekasmim tṭhāne paharivā bhijji. taṃ disvā
 mahāsatto kāruṇṇappatto tato vuṭṭhāya taṃ brāhmaṇam āliṅgetvā bho
 brāhmaṇa tvam mā bhāyī ti tam assāsetvā⁵⁰¹ tañ ca utṭhāpetvā tatth' eva
 saccakiriyaṃ⁵⁰² karonto gātham āha.

- 71 tayā uppātite brāhme,⁵⁰³ cakkumhi mama hadaye,
kiñci kopam na jāyati, iminā saccavacena
akkhidvayaṃ tuyhaṃ hotu,⁵⁰⁴ sukhitam hotu⁵⁰⁵ sabbadā ti.

bodhisattassa saccakiriyasamanantaram eva tassa brāhmaṇassa akkhiyuggalam ekappahāren' eva pātu-r-ahosi. atha brāhmaṇo bodhisattam disvā aho vatāyaṃ kalyāṇamittasaṃvāso nāma evaṃ mayhaṃ sādhu hotī ti cintetvā udānam udānento imaṃ gātham āha:

- 72 sādhu hoti rājaputta, saṃvāso hi tav' antiko,
sukho* ca nibbhayo sadā, tvaṃ me sukham uppādesī ti.

taṃ sutvā bodhisatto⁵⁰⁶ tam ovādentō⁵⁰⁷ brāhmaṇa ito paṭṭhāya evaṃ mittadubbhikammaṃ mā kareyyāsī ti. taṃ sutvā brāhmaṇo āha: rājaputta tumhākam ovādo sādhu hoti, mam idaṃ hi mittadubbhikammapphalaṃ diṭṭhe va me dhamme⁵⁰⁸ mayā adhigataṃ⁵⁰⁹ hoti. ito paṭṭhāya evaṃ na karissāmī ti. atha mahāsatto suvaṇṇasahassaṃ gahevā tass' eva brāhmaṇassa adāsi. so brāhmaṇo taṃ suvaṇṇasahassaṃ gaṇhanto tuṭṭhacitto⁵¹⁰ rājaputta idaṃ⁵¹¹ suvaṇṇadānaṃ sotthinā taṃ pāletū ti vatvā yathāsukhaṃ pakkami.⁵¹² tadā pana bodhisatto Aṅkurarājānam āha: deva idānāhaṃ mayhaṃ bahūpakāre Sīho ca Kuñjaro cā ti evaṃ nāmake dve uyyānapālake daṭṭhum icchāmī ti. taṃ sutvā rājā purise āṇāpesi: bhonto tumhe khippam eva SīhaKuñjare⁵¹³ pakkosathā⁵¹⁴ ti. te rājapurisā gantvā te pi ubho pakkosāpetvā rājadvāre ṭhapetvā rañño ārocesuṃ. Aṅkurarājā bodhisattassa ārocesi: tāta idāni te pi ubho SīhaKuñjarā nāma idh' āgatā ti. taṃ sutvā bodhisatto rājagehā nikkhamitvā sayam eva te ubho paccuggantvā⁵¹⁵ āliṅgetvā rājagehaṃ pavisāpetvā rañño santike⁵¹⁶ upanāmetvā āha: mahārāja ime dve uyyānapālā mayhaṃ bahūpakārā⁵¹⁷ honti, tumhe pana imesam ubhinnaṃ anucchavikaṃ paṇṇākāraṃ dethā ti. taṃ sutvā Aṅkurarājā tesam pi ubhinnaṃ⁵¹⁸ setachattagāmasahassam adāsi. tadā Aṅkurarājā nānappakārāni maṅgalāni kārāpetvā rājaṅgaṇe nānāratanaṅgāsimhi āsane bodhisattam nisīdāpetvā soḷasasuvaṇṇaghaṭapunaṅgamaṅgalābhisekagandhodakena ca abhimaṅgalasamantadakkhiṇāvattasaṅkhapunaṅgamaṅgalābhisekagandhodakena⁵¹⁹ ca abhisiṅj(c)itvā Lomadīpanagare⁵²⁰ rājabhāvaṃ sampatiṅchāpesi. bodhisattassa pana rājabhisekāvasāne va* divase devatāyo puna ten' eva pupphavimānena saparivāraṃ Yasakittideviṅ ca sapurohitaṃ Yasarājānaṅ ca ādāya ākāsen' eva⁵²¹ Potapuranagaram eva pavesesuṃ. te pana ubho khattiyā bodhisattassa mātāpitaro attano Potapuranagare rājasampattim anubhavitvā yāva vassasahassāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā devaloke yeva nibbattiṃsu. mahāsatto pana attano upakārānaṃ SīhaKuñjarānaṃ ovādaṃ datvā puna tesam vatthālaṅkārādīni ca datvā te niccam eva pañcasīlādīni samādapetvā tesam vasanaṭṭhānam

uyyojesi. atha mahāsatto Lomadīpanagare⁵²² dhammena samena rajjaṃ kāresi. tato paṭṭhāya mahāsatto attano aggamahesiyā Ratanavatiyā saddhiṃ Lomadīpanagare⁵²³ rājasampattim anubhavitvā mahājanakāyānaṃ dānādīni puññāni katvā yāva vassasahassāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā devaloke yeva nibbattī⁵²⁴ ti. Satthā pana imaṃ dhamma-desanam āharitvā jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 73 tadā brāhmaṇo dusīlo,⁵²⁵ Dutavitakko vinaṭṭho,
pāpacitto mama⁵²⁶ vero, Devadatto idāni 'si.
- 74 Sīhanāmako puriso, Sāriputto idāni 'si.
Kuñjaranāmako poso, Moggalāno idāni 'si.
- 75 rājamātā Yasakitti, Mahāmāyā idāni 'si.
rājapitā Yaso nāma, Suddhodano⁵²⁷ idāni 'si.
- 76 Aṅkuro nāma so rājā, Ānando va idāni 'si.
Ratanavatī mahesī, Yasodharā idāni 'si.*
- 77 amaccādayo nāgarā,⁵²⁸ dvīsu raṭṭhesu vasantā.
sadā sāsana-pūrakā, puris' āsum idāni me.
- 78 Saṅkhatto mahārājā, sambuddho 'haṃ tathāgato,
anuttaro lokajeṭṭho, lokanātho idāni 'si.
- 79 sabbe tumhe va patthentā,⁵²⁹ tividhaṃ sukhaggaṃ sadā,
atigāravacittena, evaṃ dhāretha jātakan ti.
Saṅkhatparājajātakaṃ⁵³⁰ dasamaṃ niṭṭhitaṃ.⁵³¹
Ādittavaggo paṭhamaṃ niṭṭhito.⁵³²
imasmim vage tesam jātakānam udānaṃ hoti.
- 80 Ādittaṃ c' eva Tulakaṃ, Sammājīvam Arindamaṃ,
Sumbhamittaṃ Samuddaghosam, Cāgadānaṃ ca Dhammikaṃ,
SiridharaSaṅkhatpaṭṭamaṃ, iti ime dasa hontī ti.

iti imehi dasajātakehi paṭimaṇḍito Paññāsajātakasaṅgahe⁵³³ vijjamāno
Ādittavaggo paṭhamaṃ niṭṭhito.⁵³⁴

ciraṃ⁵³⁵ jīvatu saddhammo, kāle vassaṃ ciraṃ paraṃ,
tappentu devā dhammena, rājā rakkhantu medanī.
sīmaṃ janapadaṃ khemi, subhikkhaṃ bhavatu niccaṃ,
sassāni samāpajjantu, evaṃ rañño jataṃ (janataṃ?) passuṃ.*

Paññāsajāt. sayajātripri (?) sīlapaññādānapārami.⁵³⁵

NOTES

¹ M -tthiyam nagaram.

² M cca. [*M A-56]

³ M Lomadīpe.

⁴ M -ttha-

⁵ R attāno.

⁶ M -karapadhammaṃ.

⁷ R vajīra-

⁸ M v. [*M B-56]

⁹ M sā devī.

- ¹⁰ R vatthadānaṃ. ¹¹ M devī.
¹² R -cchite. ¹³ R vayappa-.
¹⁴ M -pattāṃ ca rūpena.
¹⁵ M Lomidīpe. ¹⁶ M devacchara-.
¹⁷ R dutāṃ; M dūtāṃ.
¹⁸ M z saparivāro. ¹⁹ M -ttaku-.
²⁰ M -vācanaṃ. [*M A-57]
²¹ M z ti. ²² M x.
²³ M -ñijjā. ²⁴ M Lomā-. ²⁵ M x.
²⁶ R -kumāraṃ; M -mārikaṃ.
²⁷ M x. ²⁸ M Lomā-.
²⁹ M Lomā-.
³⁰ R dakkhiṇaṃ; M pada-.
³¹ M -vutto. ³² M gahetvā.
³³ M sohaṭṭhasīse(?) [*M B-57]
³⁴ R -cchahi. ³⁵ M mā cirāya.
³⁶ M cakkhupakkhante(?).
³⁷ M Potu-. ³⁸ R nāsakkhi.
³⁹ R ura-. ⁴⁰ M -rataṃ.
⁴¹ M -nto. ⁴² M moce.
⁴³ R udda-. ⁴⁴ R and M -muddhato.
⁴⁵ R tirena neti; M tīre neti.
⁴⁶ M sakkāraṃ. ⁴⁷ R -puraṃ.
⁴⁸ M macchakacchapagaṇānaṃ ca khādi-
yamāne jāte.
⁴⁹ M -ppatto. ⁵⁰ R maraṇantū.
⁵¹ M -yaṃ gā-. ⁵² M nesāṃ.
⁵³ M -tte. ⁵⁴ M yaṃ tvaṃ dehi.
⁵⁵ R dānaṃ kā-. ⁵⁶ M -yaṃ gā-.
⁵⁷ R sabbā sa-. [*M A-58]
⁵⁸ Cf. tyajed ekaṃ kulasyārthe, grāma-
syārthe kulāṃ tyajet/kulāṃ janapada-
yārthe, ātmārthe pṛthivīm tyajet// *Mahā-*
bhārata (cr. ed.), I, 107, 32.
⁵⁹ R etaṃ. ⁶⁰⁻⁶⁰ M x. ⁶¹ M x. ⁶² M x.
⁶³ R -na. ⁶⁴ M agacchaṃ. ⁶⁵ M te tisso.
⁶⁶ M -reti. ⁶⁷ M kaṃ.
⁶⁸ M ummi-. ⁶⁹ M z na.
⁷⁰ M -nāvā.
⁷¹ M kampitukāmo; R kīḷitukāmo.
⁷² M -tti. ⁷³ M -ditvā.
⁷⁴ R -kanimu-. ⁷⁵ M x.
⁷⁶ M suggataṃ. ⁷⁷ M duggataṃ.
⁷⁸ R matthaṃ.
⁷⁹ M pakātaṃ. [*M B-58]
⁸⁰ R kataṃ; M attāṃ. ⁸¹ M x.
⁸² M ummiyā. ⁸³ M sanikaṃ.
⁸⁴ M -jjatidi-. ⁸⁵ (addasa?).
⁸⁶ M x. ⁸⁷ R -tasito.
⁸⁸ M -pinno. ⁸⁹ M -pinnena.
⁹⁰ M dhātubhedevāsena.
⁹¹ M -pinnaṃ. ⁹² M sathaṅgāni.
[*M A-59] ⁹³ M -ke.
⁹⁴ M z attano. ⁹⁵ M z ca.
- ⁹⁶ R -nto. ⁹⁷ M x.
⁹⁸ R amaccaṃ taṃ Jeyyadattaṃ.
⁹⁹ R āgacchati. ¹⁰⁰ R tassa.
¹⁰¹ R gajjamāne.
¹⁰² M sattakabhi-. ¹⁰³ R pare.
¹⁰⁴ R nimutto 'mhi. ¹⁰⁵ M ummi-.
¹⁰⁶ M attānaṃ. ¹⁰⁷ R cānu-.
¹⁰⁸ M naratamo. ¹⁰⁹ M x.
¹¹⁰ M dukkhā. [*M B-59]
¹¹¹ M iddhiyā. ¹¹² M ati.
¹¹³ M -nisannaṃ.
¹¹⁴ M mukhā. ¹¹⁵ M x.
¹¹⁶ R apakatā sokā; M appagatasokā.
¹¹⁷ R gaccha [*M A-60]
¹¹⁸ M Potanagaraṃ. ¹¹⁹ R tassa.
¹²⁰ M x. ¹²¹ M kittanippattato.
¹²² M z parohitaṃ. ¹²³ M x.
¹²⁴⁻¹²⁴ M x. ¹²⁵ M Vadamā-.
¹²⁶ M x. ¹²⁷ M -ummi-.
¹²⁸ M pādo. ¹²⁹ M Lomā-.
¹³⁰ M pavī-. ¹³¹ M -sīlāpatte.
¹³² M -maṇo. ¹³³ M sayasi.
¹³⁴ M Vadamukho.
¹³⁵ M rājaputto. ¹³⁶ M netto.
¹³⁷ M mayhaṃ. ¹³⁸ M vinasseyyāmā.
¹³⁹ M sagmaṃ. [*M B-60]
¹⁴⁰ M x. ¹⁴¹ M samuddho.
¹⁴² M Anaṅgadevī. ¹⁴³ M āhaṃsu.
¹⁴⁴ M vinattho. ¹⁴⁵ M mayaṃ.
¹⁴⁶ M -sissasi. ¹⁴⁷ M tavantike.
¹⁴⁸ M x. ¹⁴⁹ M x.
¹⁵⁰ M -vattaṃ. ¹⁵¹ R pajjhāmānā.
¹⁵² M Pahalavinā-. ¹⁵³ R visajjeti.
[*M A-61] ¹⁵⁴ M Ratanadevī.
¹⁵⁵ R nipphāpessati. ¹⁵⁶ M mayaṃ.
¹⁵⁷ R nipphāpetum. ¹⁵⁸ R dassa-.
¹⁵⁹ R x. ¹⁶⁰ M z taṃ.
¹⁶¹ M -bbhi. ¹⁶² M -tvā.
¹⁶³ M -nadevī. ¹⁶⁴ M -nadevī.
¹⁶⁵ M kiva. ¹⁶⁶ M rañño na.
¹⁶⁷ M -nadevī. [*M B-61]
¹⁶⁸ (atthi?).
¹⁶⁹⁻¹⁶⁹ Cf. sakṛd aṃśo nipatati, sakṛt kan-
yā pradīyate/ sakṛd āha dadānīti, trīṇy
etāni satāṃ sakṛt// *Manusmṛti*, IX, 47.
¹⁷⁰ M -nadevī.
¹⁷¹ M -nadevī.
¹⁷² M cekaṇākharā(?).
¹⁷³ R dhamanavādena.
¹⁷⁴ M z tanañjantī. ¹⁷⁵ M x.
¹⁷⁶ M z ajja. ¹⁷⁷ M bhisamu-.
¹⁷⁸ M -nadevī. ¹⁷⁹ M -nadevī.
¹⁸⁰ R -yyaṃ pu-. ¹⁸¹ R ka.
¹⁸² M -ṭavatthena.

- 183 M -tta. [*M A-62]
 184 M jīvitam paricajjena.
 185 R -ddhadvāre. 186 M -rimma-.
 187-187 M x. 188 M sāhāsim.
 189 M Vijayādhātī.
 190 M -ccajjavā. 191 M x.
 192 M -mūlādīni. 193 M deviyā.
 194 M je. 195 M mayham.
 196 M x. 197 M tam.
 198 R tassa. 199 M nidosa-. [*M B-62]
 200 M Lomādīpatiram.
 201 M sammāhitvā.
 202 M paṭipassathadaratho.
 203 M vālikapulīṇe.
 204 M rajjata puttasokena. 205 M x.
 206 M hadaya pu-
 207 R ciram kā. 208 R amhā.
 209 R kappanno; M kappano.
 210 M tato; R hoti. 211 R -tā.
 212 R -salā-. [*M A-63]
 213 M -cchatī. 214 M -mikā.
 215 M -ttim. 216 M -pātāsam.
 217 M -bbhi. 218 M vaṇṇam.
 219 R -bhamanu-. 220 M x.
 221 M mahāsattena pubbe.
 222 R ekara-
 223 M anaggharatana-. 224 M iṇṇam.
 225 M x. 226 M sukkha. [*M B-63]
 227 M x. 228 M -ṅge.
 229 M -jjāhi. 230 M visodhanattham.
 231 M -yham nattham.
 232 M sukhaha-. 233 R nirasaṅko.
 234 M -ṅge. 235 M niddam okkamanti.
 236 M uppāde-. 237 M hattha-aṅgulīhi.
 238 M uppādesi. 239 M jātike.
 240 M thāmasampajanamo.
 241 M ahosi. 242 M saṅkhalayanti.
 243 M tāyasā tvam.
 244 R -kampakam. 245 M -pādetvā.
 246 M pari-. 247 M bhindasū ti.
 248-248 M na tenā dvisaki(?) tuṭṭho, tamo
 sarāmaṇḍalo; yathā hoti tato brahme,
 satam dhammo duṭṭho n' atthī ti.
 [*M A-64]
 249 M x. 250 M -yyāsi.
 251 M vā manādarā. 252 M tam.
 253 M satā.
 254-254 M dānam piyataram mayham dāne
 me rammati mano.
 255 M brahma. 256 M x.
 257 M nimudda-. 258 M brahma-
 259 R tassa. 260 R pana gu-
 261 R nisalliyitvā (nilīyitvā?); M niliyikā.
 262 R -luppi-. 263 M Mīna-
 264 R -tena. 265 M hiyo.
 266 M tam. [*M B-64] 267 M vatta-
 268 R -sāmi. 269 M tattha.
 270 M bhaje-. 271-271 M x.
 272 Cf. Dh. X, 1. 273 M sādha-
 274 R vacce.
 275 R sujanassa tam tam vacce.
 276 R -mañjam. 277 M x.
 278 M -ṇṇakatibi-. 279 R -ñja-
 280 R -ñja-. 281 M x.
 [*M A-65] 282-282 M x.
 283 M sabbasakkapūjā-
 284 M tikkhīṇa-. 285 R -dīnañ.
 286 M x. 287 M accharam.
 288 R paṭissā-. 289 M mantayum.
 290 M -kam. 291 M mayham.
 292 M z mayam. 293 M mitta-
 294 M ovāditvā.
 295 M gehadvāram. [*M B-65]
 296 M z evam. 297 M x.
 298 M -kkaṅṭhi-
 299 M -patte; R -paṭṭani-
 300 M 'sī. 301 M x.
 302 M maggaussā-. 303 M mayham.
 304 M Lomā-. 305 M x.
 306 R -bhitarajata-
 307 M -vanapadumma-
 308 M nānāsaku-. 309 M x.
 310 R x. 311 M x.
 312 M bho idh' eva ko 'si tvam.
 313 M kena. [*M A-66]
 314 M x. 315 M -nadeviyā.
 316 M -cesi. 317 M so puriso.
 318 M nisīdi. 319 M x.
 320 M x. 321 z attano.
 322 M -pattam sa-. 323 M x.
 324 M appa-. 325 R z kim.
 326 M yathābhirati.
 327 R -chhasi. 328 M x.
 329 M vitakkanāmo. (Probably refers to
 Dutavitakka, but later M reads vidhi.)
 330 M x. 331 M z tassā tam.
 332 M kammam. 333 R andhabhūtam.
 334 R dhammam; M vappam.
 335 M lapetan. 336 M x. [*M B-66]
 337 M -kā. 338 M x.
 339 M je. 340 ito tvam.
 341 M x. 342 M x. 343 M x.
 344 R tassa. 345 M x.
 346 M -ssam dā-. 347 M x.
 348 R x. 349 M -ggaṇha.
 350 R tassa. 351 M x.
 352 M x. 353 R -carakā.
 354 M paṭi-. 355 M x.

- 356 M mayam. 357 M paṭissārita.
 358 M -ñjitta. 359 M x.
 360 M patta. 361 R ca maṃ.
 362 M z ayam puriso bhavissatī.
 363 M x. 364 M ca. 365 M x.
 366 M sampācchitvā. [*M A-67]
 367 M mayham.
 368 M atha sā dāsī.
 369 M Vadamukho. 370 M x.
 371 M x. 372 M Vādamukho.
 373 M z paroditvā. 374 M x.
 375 M -kento. 376 M -tto.
 377 M itiso. 378 M evam.
 379 M -uppattim. 380 M x.
 381 R -thādva. [*M B-67]
 382 M pasam. 383 M je.
 384 M x. 385 M x.
 386 M rājadhītāya. 387 M hattha.
 388 M -vuttā. 389 M -to.
 390 M z disvā. 391 M -ne.
 392 M ekappahārān' eva.
 393 M evam te. 394 M Lomā.
 395 M sampā. 396 M āgantvā.
 397 M -ccugama.
 398 M mātu āga. 399 M māturaṃ.
 400 M -ccuga. 401 M āga.
 402 R x. 403 M atthibha.
 404 M Lomā. [*M A-68]
 405 M ppanāham. 406 M parādinna.
 407 R and M -ttā. 408 M -ccugan.
 409 M -janena.
 410 M z uggaṇhitvā (ukkaṇṭhitvā?).
 411 M x. 412 M -ccugan.
 413 M -vandito ti. 414 M x.
 415 R -thādva. 416 M āgacchāmi.
 417 M taṃ. 418 R dassā.
 419 M putte kamma puttakā.
 420-420 M viyogo me ca mā hotu, tvañ ca
 sukhi hohi sadā ti.
 421 M x. [*M B-68] 422 R Duvi.
 423 M kho ka.
 424 M upādesī; R -dehī.
 425 M z mayā. 426 M x.
 427 R mañjake. 428 M -nadeviyā.
 429 M tassā dāpeti. 430 M x.
 431 M x. 432 M mattena.
 433 M pati.
 434 M gate ca pana kālantare.
 435 M x. 436 M adula.
 437 M Lomā. 438 M z atvirūpaṃ.
 439 M adula. 440 M niyā.
 441 M x. 442 R M pucchimsu.
 443 M x. 444 M sakkārapāṇaṃ.
 445 M z taṃ pāṇaṃ. [*M A-69]
- 446 M tvaṃ tasito. 447 M pāṇaṃ.
 448 R aṭṭhā. 449 M ādu.
 450 M jinna.
 451 M -muddasabbikicca.
 452 M -nānāva.
 453 R rājadhītā bodhisattassa.
 454 R aha. 455 M -desī. [*M B-69]
 456 M ṇha. 457 R vikhā.
 458 M -dvayam. 459 M ma pativa.
 460 M sukhito. 461 M x.
 462 M naṃ haṃ. 463 M -nahutā.
 464 M Sinne.
 465 M caṇḍa- (candanacunṇamissāni?).
 466 M -bbaggata. 467 R -sato.
 468 M z vanditvā. 469 M z sādhu.
 470 M mukkhaṃ. 471 R vikhā.
 472 M gāthātatiyam.
 473 R dāni; M me dānaṃ.
 474 M mayam.
 475 M -ddam. [*M A-70]
 476 M Lomā. 477 M Vadavādamikho.
 478 M ko nāma eso pupphavimāne idh'
 eva uddham āgacchatī ti. 479 M x.
 480 M z tesam rajānaṃ passanti.
 481 M -jānañ. 482 M ṇañ.
 483 M paccugamaṇaṃ. 484 M vassū.
 485 M x. 486 M x. 487 R ahaṃ.
 488 M pavīsetvā. 489 M -janivesane.
 [*M B-70] 490 M x.
 491 491 M x. 492 M -vissāpesi.
 493 M atirūpo. 494 M sana.
 495 M -ṇāya yu. 496 M dūtaṃ.
 497 M x. 498 M pavīsāhī.
 499 M -kato. 500 M bhummīyaṃ.
 501 R asāse. 502 R -kriyaṃ.
 503 M brahmaṇe. 504 M hoti.
 505 M hoti. [*M A-71]
 506 M mahāsa. 507 M ovādato.
 508 M kamme. 509 M āvikataṃ.
 510 M tatthaci. 511 R iddi.
 512 M pakkāmi. 513 R -ñjaro.
 514 M pakkosāpethā. 515 M -ccugan.
 516 M z te ubho. 517 M bahuppa. 518 M x.
 519 R atimaṅgalāsamata- (samata for
 samanta?).
 520 M Lomā. [*M A-71]
 521 M z netvā. 522 M Lomā.
 523 M Lomā. 524 R nibbattatī.
 525 M nisīlo; R dusilo. 526 M mahā.
 527 R -odha. [*M A-72] 528 R naga.
 529 M pasanto. 530 M -ttajātakaṃ.
 531 R x. 532 R x.
 533 M -jātakaṃ saṅkhato. 534 R x.
 535-535 R x. [*M B-72]

Chapter II

DUTIYO VAGGO

[II-1] SUDHANUKUMĀRAJĀTAKA (11)

¹kuto nu tvam āgacchasi luddakā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekam ukkaṅṭhitabhikkhuṃ² ārabba kathesi. ath' ekadivasam kira so bhikkhu gāme piṇḍāya caranto³ uttamarūpadharam ekam itthiṃ disvā paṭibaddhacitto hutvā tato nivattitvā ekam antaṃ pattaṃ ṭhapetvā adhomukho yeva nisīdi. ath' assa bhikkhuno sahāyakā⁴ taṃ bhikkhuṃ⁵ disvā pucchiṃsu: āvuso kiṃ tumhākam aphāsukam atthī ti. so bhikkhu āha: n' atthi me āvuso aññaṃ kiñci aphāsukaṃ, api cāhaṃ gāme piṇḍāya caranto uttamarūpadharam ekam itthiṃ disvā paṭibaddhacitto hutvā tāya itthiyā ukkaṅṭhito⁶ 'mhī ti. tassa vacanaṃ sutvā te bhikkhū aneka-pariyāyena ovadento(ā) pi tassa anabhiratiṃ vūpasametum asakkonto(ā) bhagavato lajjāya gantum akāmaṃ yeva taṃ bhikkhuṃ dhammasāmino satthussa⁷ santikam ānetvā vadiṃsu: ayaṃ bhikkhu bhante tumhākaṃ sāsane anabhirato hoti, sādhu kho vata bhante yathāyaṃ⁸ bhikkhu⁹ tumhākaṃ sāsane abhirato bhavyeaya tathā mayaṃ cāpi dhammaṃ suṇāma,¹⁰ evaṃ amhesu karuṇāyamāno taṃ c' eva ovadatu dhammaṃ ca desetū bhagavā ti. atha Satthā taṃ pucchi: saccaṃ kira tvam bhikkhu ukkaṅṭhito¹¹ 'sī ti. so āha: saccaṃ bhante ti. Satthā puna taṃ pucchi: bhikkhu kena kāraṇena tvam ukkaṅṭhito¹² 'sī ti. so bhikkhu āha: ahaṃ bhante mātugāmassa kāraṇā ukkaṅṭhito¹³ 'mhī ti. atha Satthā āha: bhikkhu tvam evaṃ kiliṭṭhacittaṃ mā karohi, tvam hi saddhāya bhogakkhandhaṃ nātigaṇaṃ¹⁴ chaḍḍetvā ekantaniyyānike¹⁵ mama sāsane pabbajito¹⁶ niyyānikamaggabhūtaṃ saṃkilesakhayakaraṃ samathavipassanaṃ pahāya kathaṃ kilesavasena agghasi(?).¹⁷ etaṃ tuyhaṃ nānucchavikaṃ hoti ti. evaṃ ca pana taṃ bhikkhum anusāsetvā¹⁸ Satthā puna taṃ bhikkhum anusāsento āha: asubhakammaṭṭhāne bhikkhu tayā abhāviyamāne rāgacittaṃ vaḍḍhati,¹⁹ tasmā* bhikkhu rāgaṃ pahāya asubhakammaṭṭhānaṃ bhāvetabbaṃ,²⁰ asubhakammaṭṭhāno hi²¹ bhikkhu tayā bhāvanāya (bhāvanayā?) rāgacittam pi tuyhaṃ pahīyatī ti. evaṃ ca²² Satthā²³ taṃ bhikkhum anekapariyāyena²⁴ ovaditvā dhammakathaṃ²⁵ desetvā²⁶ tatth' eva dhammasabhāyaṃ samāgatānaṃ tesam bhikkhūnam attano pubbacariyappakāsaṃ²⁷ dhammaṃ desetukāmo bhikkhave itthi puri-sassa cittaṃ sambādhayitvā²⁸ ajjhottharitvā²⁹ tiṭṭhati, tasmā tāya itthiyā rūpe³⁰ uppanno rāgo puthujjanehi duccejeyyo³¹ duppaṭivinodeyyo³² hotī ti.³³ pubbe pi porāṇapaṇḍitā mātugāmaṃ nissāya attano mahantaṃ rajjasiriṃ ca mātāpitaro ca jīvitaṃ ca agaṇetvā tam itthiṃ pariyesamānāya (-nā yeva?) agamaṃsu yevā ti vatvā tuṅhī ahosi. tehi yācito atītam āhari. atīte kira³⁴ bhikkhave Uttara-pañcālanagare Ādiccavaṃso nāma mahārājā dhammena³⁵ samena³⁶ rajjaṃ kāresi. tassa pana rañño aggamaheṣī Candādevī nāma. sa³⁷ sīlacārasampannā dānābhiratā³⁸ ahosi. tasmīṃ

pana kāle bodhisatto Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi. tassa nibbattakkhaṇe yeva mahāpathavī kampi, Sinerupabbatarājā onami, mahāsamuddo saṅkhumbhī ti³⁹ anakāni⁴⁰ acchariyāni pātu-r-ahesuṃ. atha⁴¹ mahāsattassānubhāvena rājapāsādassa catūsu passesu cattāro nidhikumbhiyo jātakabhūmiyaṃ⁴² paṃsupaṭi-cchannā⁴³ aṭṭhaṃsu. sā Candādevī dasamāsaccayena suvaṇṇapaṭimaṃ⁴⁴ viya puttāṃ vijāyi. tassa pana jātadivase yeva tesu ṭhānesu tā pi nidhikumbhiyo bhūmito⁴⁵ utṭhahitvā pākāṭā⁴⁶ honti. atha Ādiccavaṃsarājā pi tam acchariyaṃ disvā putto me mahānubhāvo yevā ti sallakkhetvā tassa nāmaggaṇadivase⁴⁷ Sudhano tv eva nāmaṃ akāsi. so pana Sudhano nāma rājakumāro vayappatto hutvā abhirūpo abhikkantasiridharo sakalasa-rīravilāso abhikkantamanussavaṇṇo kāmāvacaradevaputto⁴⁸ viya* ahosi. so cāpi Sudhano nāma⁴⁹ kumāro⁵⁰ dhanusippādīni sabbasippāni ugga-hetvā⁵¹ attano mātāpitūnaṃ dassesi. Ādiccavaṃsarājā bodhisattassa tasmīṃ guṇasippe paṣīditvā tass' eva rajjaṃ niyyādesi. bodhisatto pi attano pitugāravena gahitamattam eva nipphādetvā⁵² puna sakapitu rañño va taṃ rajjaṃ ṭhapesi.⁵³

tadā⁵⁴ Uttara-pañcālanagarassa⁵⁵ pāci(ī)nadisābhāge kira eko saro atthi. tattha Jambucitto nāma nāgarājā paṭivasati.⁵⁶ saṃvacchare saṃvacchare Uttara-pañcālanagare vasantā mahājanā nagarato nikkhamitvā saratīre sammāgantvā taṃ nāgarājānaṃ pupphehi ca gandhehi ca pūjetvā balikammakaraṇakkhaṇe sāmī nāgarāja, yathā amhākaṃ nagararaṭṭhaṃ sampannasassaṃ subhikkhaṃ hoti tathā tumhe taṃ karoṭhā ti vatvā namassitvā nagaram eva pavasiṃsu. so pana nāgarājā laddhapūjāsakkāro tesāṃ tesāṃ⁵⁷ janānaṃ patthitabbaṃ sampāpeti. nāgarājānubhāven' eva hi taṃ nagaram suvutṭhitam ativiya subhikkhaṃ ahosi.

tadā Uttara-pañcālanagarassa pāci(ī)nadisābhāge Mahāpañcālaṃ⁵⁸ nāma nagaram⁵⁹ ahosi. taṃ nagaram ativiya dubbhikkhaṃ hoti.⁶⁰ atha te nāgarā janā kicchena kasirena jīvitaṃ kappesuṃ.⁶¹ tadā te nāgarā chāta-bhayaṃ asahantā kadāci sahasā⁶² tato palāyitvā Uttara-pañcālanagaraṃ āgantvā vasiṃsu. tadā Mahāpañcālarañño balanikāyā viratṭhā viratṭhā hutvā khīyanti. Mahāpañcālarājā ye ye pubbe disvā te te apassanto amacce pucchi: bhonto, kuhiṃ amhākaṃ manussā gatā ti. te āhaṃsu: Uttara-pañcālanagaraṃ eva gatā devā ti. rājā pi⁶³ puna⁶⁴ pucchi: kena⁶⁵ hetunā⁶⁶ Uttara-pañcālanagaraṃ gatā te ti. te āhaṃsu: deva, subhikkhakarāṇā taṃ nagaram gatā⁶⁷ te ti. rājā pi puna pucchi: kiṃ kārāṇā tath' eva⁶⁷ nagare ativiya subhikkhā jātā ti. te āhaṃsu: mahārāja, kira Jambucitto nāma nāgarājā taṃ nagaram pariggahitaṃ hoti. tassa nāgarājassānubhāven' eva taṃ nagaram suvutṭhitam vuḍḍhipattaṃ khemam ativiya subhikkhaṃ dibbanagaraṃ viyā ti evaṃ mayaṃ⁶⁸ suṇoma devā ti. taṃ sutvā rājā sīse pahate viya* citte paṭihaññānākārena kodhe(?) kujjhanto parahatthagate⁶⁹ sakabalanikāye āvajjento⁷⁰ mama balanikāyā kathaṃ hi nāma aññasādhāraṇā

bhavissantī ti⁷¹ maccheram uppādetvā punappunaṃ⁷² domanassappatto tad eva domanassasahagatamaccheram upanissāya parabalasampattim⁷³ asahamāno kathaṃ nu kho etassa rañño balasampatti hāyissatī ti patthanākāram⁷⁴ issam uppādetvā punappunaṃ domanassappatto tadeva domanassasahagatam issaṃ vūpasametum akakkonto pharusavācasamkhātaṃ vacīducaritam uppādentō āha: bhonto mayaṃ kenaci tattha nagare sampattidāyakaṃ taṃ nāgarājānaṃ⁷⁵ māressāmī(ā) ti.⁷⁶ te āhaṃsu: mahārāja, so nāgarājā mahiddhiko c' eva hoti mahānubhāvo⁷⁷ ca.⁷⁸ mayaṃ satthena taṃ nāgarājānaṃ māretuṃ nāpi sakkhissāma, mayaṃ pana mantabalen' eva taṃ māretuṃ sakkhissāmā ti. rājā pucchi: ko ca evarūpaṃ mantam jāneyyā⁷⁸ ti. te āhaṃsu: mahārāja, ye brāhmaṇā sajjhāyikā mantadharā⁷⁹ honti te c' eva taṃ mantam jāneyyumu ti. taṃ sutvā Pañcālarājā attano nagare bheriṇ carāpetvā brāhmaṇe rājaṅgaṇe sannipātāpetvā tattha nisīdāpesi. te pana brāhmaṇā sajjhāyikā mantadharā⁸⁰ sahasamattā rājaṅgaṇe sannipatanti. tesu rājā satabrāhmaṇe uccinitvā⁸¹ tesu paññāsa brāhmaṇe tesu dasa brāhmaṇe tesu ekaṃ brāhmaṇam uttamaṃ vedaguṃ labhitvā tam āmantesi: mahābrāhmaṇa, tvaṃ sakkhissasi Jambucittaṃ nāma nāgarājānaṃ gīvāyaṃ bandhitvā ānetuṃ vā⁸² māretuṃ vā, atha⁸³ panāham⁸³ upaḍḍharajjaṃ te dassāmī ti. taṃ sutvā so brāhmaṇo attano kusalatāya issariyalobhena samāgato⁸⁴ āha: sādhu deva, ahaṃ tam ānayissāmī⁸⁵ ti. taṃ⁸⁶ sutvā⁸⁶ rājā tassa sakkāraṃ datvā āha: mahābrāhmaṇa, tvaṃ ciraṃ mā kāsī ti. so brāhmaṇo āha: ahaṃ deva, tattha gantvā bandhitvā nibbalaṃ niccalaṃ katvā tava santike ānemī ti.

so tattha gantvā idāni tāvāhaṃ parigaṇhissāmi tāvā ti saratīre vāsaṃ* kappetvā⁸⁷ ahaṃ sve osadhaṃ gahetvā⁸⁸ osadhabalena taṃ dubbalaṃ katvā taṃ bandhitvā rañño paṇṇākāratthāya ānessāmī ti cintetvā atthaṅgamite sūriye mukhaṃ vikkhāletvā⁸⁹ setavatthaṃ nivāsetvā ekaṃsaṃ setavattham uttarāsaṅgaṃ katvā vāmahatthena pupphapūjaṃ gahetvā⁹⁰ dakkhiṇahatthaṃ pasāretvā Alampāyanaṃ nāma supaṇṇarājamantaṃ⁹¹ parivattesi.⁹² tasmim khaṇe ten' eva mantatejena pariḷāhasarīro so nāgarājā attānaṃ sandhāretum asamattho pajjhāyi.⁹³ tattha sare udakato⁹⁴ dhūmandhakāraṇ ca pātu-r-ahosi. evañ va nimitte tattha uppanne so brāhmaṇo idāni panāhaṃ taṃ gaṇhituṃ sakkhissāmī ti viditvā somanassapatto hutvā taṃ mantam pariyoṣāpetvā ekasmim ṭhāne nippajji. puna divase pāto va brāhmaṇo mantuppakāraṃ⁹⁵ bhesajjarukkhaṃ⁹⁶ gavesanto araññaṃ pāvīsi.⁹⁷ nāgarājā attano bhavanā nikkhamitvā brāhmaṇasadirūpam attānaṃ nimmitvā⁹⁸ idh' eva me katūpakāro⁹⁹ koci kataññū avassaṃ mayhaṃ paṭisaraṇo āgaccheyyā ti adhippāyena tatth' eva saratīre aṭṭhāsi. tadā Puṇḍariko nāma vanacarako kenacid eva karaṇīyena¹⁰⁰ taṃ padesaṃ sampāpuṇi. taṃ disvā nāgarājā idh' eva eso mama paṭisaraṇo bhavēyyā ti adhippāyena paṭiladdhassāso hutvā taṃ pakkosāpetvā tassā-gamanakāraṇaṃ pucchanto paṭhamam¹⁰¹ gāthaṃ āha:

1 kuto nu tvaṃ āgacchasi luddaka mahabbalo hi,¹⁰²
 āvudhahatthāgato 'si tvaṃ vacanaṃ suṇohi,
 kiṃ kāraṇatthāya idha ca āgato 'si tvaṃ¹⁰³ svāgatan¹⁰⁴ ti.

taṃ sutvā Puṇḍariko nāma luddako dutiyagātham¹⁰⁵ āha:

2 eko vāhaṃ mahābrahme mahabbalāvudhahattho,¹⁰⁶
 vane caro migatthāya idh' āgacchāmi sabbadā ti.

taṃ sutvā nāgarājā taṃ pucchi: bho luddaka, tumhākam Uttara-pañcālanagaraṃ kiṃ subhikkham udāhu dubbhikkham hotī ti. so luddako āha: brāhmaṇa amhākaṃ* nagaraṃ subhikkham hotī ti. nāgarājā taṃ¹⁰⁷ puna pucchi: bho luddaka, kathaṃ pana tumhākaṃ¹⁰⁸ nagaraṃ subhikkham hotī ti. luddako āha: brāhmaṇa, imasmiṃ yeva nagare Jambucitto nāma nāgarājā paṭivasati.¹⁰⁹ tasmā amhākaṃ idaṃ nagaraṃ ten' eva nāgarājena rakkhāpitaṃ subhikkham jātaṃ hotī ti. taṃ sutvā nāgarājā taṃ āha: yo pana luddaka,¹¹⁰ subhikkham dāyakaṃ taṃ nāgarājānaṃ piḷeti tassa¹¹¹ tvaṃ¹¹² kiṃ karissasī ti. kiṃ vakkhasi brāhmaṇa, ahaṃ idān' eva sīsaṃ chinditvā māressāmi tan ti. kiṃ saccam vadasī ti. luddako āha: ahaṃ pana brāhmaṇa, saccam eva vakkhāmī ti. taṃ sutvā nāgarājā taṃ āha: bho tena hi ahaṃ¹³³ na añño, Jambucitto nāma nāgarājā va amhi. tvañ ca sakkhissasi mama parittaṃ kātuṃ icc etaṃ kusalaṃ, no ce sakkhissasi mama niyatam eva maraṇan ti.¹¹⁴ luddako āha: kathaṃ marissasī ti.¹¹⁵ atha nāgarājā taṃ atthaṃ¹¹⁶ tassa ārocesi. luddako pi taṃ pucchi: sāmi, idān' eva kiṃ nāma kammaṃ mayā kātabban¹¹⁷ ti. atha nāgarājā taṃ āha: bho luddaka, tvaṃ rukkhagacchantaramajjhe¹¹⁸ ṭhatvā dhanum āropetvā taṃ¹¹⁹ passituṃ tiṭṭhasi.¹¹⁹ yadā¹²⁰ so āgantvā ettha saratīre ṭhatvā mantam vāceti tadā udakato dhūmo ca tattha jālāni ca¹²¹ uṭṭhahanti. atha tvaṃ tassa āgamananimittam¹²² jānitvā tañkhaṇe yeva vijjhivā tasmim tattha patite tamhā rukkhagacchantarā nikkhamitvā tassa samīpaṃ gantvā tassa¹²³ sīsaṃ ākaḍḍhitvā khaggaṃ nicchāretvā taṃ tajjetvā evaṃ bhaṇasi:¹²⁴ hare duṭṭhabrāhmaṇa, tava¹²⁵ mantam moceyyāsi, khippam eva tvaṃ taṃ¹²⁶ mantam yadi na mocesi ahaṃ pana idh' eva taṃ māressāmī ti. sace pi so so tath' eva¹²⁷ mantam moceyya, yadā imasmiṃ sare udakam pakatibhāvaṃ nīlañ ca tiṭṭhati, tadā tvaṃ yathā taṃ jānāsi tathā karohī ti. evañ ca pana vatvā nāgarājā attano bhavanam eva gacchati, atha luddako sādhu ti sampaṭicchitvā [dhanam] āropetvā tatth' eva rukkhagacchantaramajjhe nilīyi.¹²⁸

tadā pana¹²⁹ so brāhmaṇo balikammaṃ pūjam¹³⁰ ānetvā saratīre ṭhito balikammaṃ katvā mantam vāceti. tañkhaṇe yeva udakato dhūmo uṭṭhahati.* aggijālam pi pajjali. atha so luddako sabbam pi taṃ nimittam salla-kkhetvā mantam vācaṇam eva brāhmaṇam vijjhi. tasmim tattha patite so luddako tamhā rukkhagacchantarā nikkhamitvā tassa samīpaṃ gantvā

tassa sīsam ākaḍḍhitvā khaggaṃ nicchāretvā taṃ tajjesi: hare duṭṭhabrāhmaṇa, ayaṃ Jambucitto nāma nāgarājā mama devatā hoti. kasmā tvaṃ evaṃ taṃ viheṭhasi?¹³¹ kassa dūto tvaṃ¹³² kena ca pesito evaṃ kātuṃ? khippam eva tava mantam mocehi, no ce mocesi idān' evāham iminā khaggena tava sīsam chindissāmī ti. taṃ sutvā so brāhmaṇo maraṇabhayabhīto tam āha: bho sāmi tāva tumhe āgametha, idānāham taṃ mantam moccassāmī ti. so luddako brāhmaṇam tathā taṃ mantam mocāpento tattha sare pasannaṃ pakatibhāvudakaṃ disvā imasmiṃ pāpabrāhmaṇe amate sati katarasmiṃ¹³³ pi kāle nāgarājassa uppaddavo avassaṃ¹³⁴ bhavyeyyā ti cintetvā ten' eva khaggena tassa sīsam chinditva ekasmiṃ chaḍḍeti. tadā Jambucitto nāma nāgarājā sallahukakāyo attano bhavanā nikkhamitvā vanacarakavesaṃ gahetvā nāgabhavanaṃ taṃ luddakaṃ netvā ayaṃ pana luddako me¹³⁵ bahuppakāro me jīvitam detī ti cintetvā attano nāgabhavane sattadivasāni tassa pūjāsakkāraṃ katvā āpucchana-velāyaṃ mahaggharatanāni datvā nāgabhavanato nikkhamitvā saratīre ṭhatvā bho samma, sace yaṃ taṃ¹³⁶ tuyhaṃ paṭirūpaṃ kāraṇam atthi, yadā pana tvaṃ maṃ daṭṭhukāmo imaṃ dvārapālam upasaṅkamāhi, tadā pi so taṃ gahetvā mayhaṃ¹³⁷ dassessatī ti vatvā uyyojento imaṃ gātham āha:

- 3 uju gaccha ito samma, yattha ṭhāne¹³⁸ gharaṃ atthi,
tattha maggaṃ gacchāhi tvaṃ, jīvāhi saha ñātibhī ti.

evaṃ ca nāgarājā taṃ luddakam uyyojetvā sakaṭṭhānam eva gacchati. atha luddako yena sakanivesanaṃ tena pakkami.¹³⁹ evaṃ gate kāle so ekadivasaṃ migamāraṇatthāya* araṇṇaṃ pavisitva Himavantaṃ¹⁴⁰ padesaṃ patvā tatth' eva ekam assamapadaṃ¹⁴¹ disvā ekasmiṃ ṭhāne dhanuṃ nikkhipitvā tam assamapadaṃ¹⁴² pavisitvā tattha Kassapaṃ nāma isim¹⁴³ disvā¹⁴⁴ taṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. atha Kassapo¹⁴⁵ nāma¹⁴⁶ tāpaso taṃ pucchanto imaṃ gātham āha:

- 4 ati dūrāgato 'si tvam asahāyo idh' āgato,
eko araṇṇe āyāsi, kena tvam idh' āgacchasi ti.

taṃ sutvā luddako āha:

- 5 migatthāya ahaṃ bhante carāmi ekako vane,
sīho viya achambhito carāmi 'haṃ brahāvane ti.

evaṃ ca vatvā luddako tam isim āpucchitvā migamāraṇatthāya araṇṇa-majjhe gantvā tattha rammaṇiyaṃ vividharukkhasampannam ekam uyyānaṃ ca tassa majjhe pañcapadumasañchannam ekam pi caturassapokkharāṇi ca tassā¹⁴⁷ tīre campakādipuppharukkhe ca mallikādipuppharukkhe¹⁴⁸ ca disvā puna nivattetvā tam isim vanditvā taṃ pucchanto āha:

- 6 gato 'ham uyyānaṃ bhante tassa majjhe manorammaṃ
ekam pokkharāṇiṃ disvā campakādirukkhagataṃ¹⁴⁹
taṃ nātum¹⁵⁰ idh' āgacchāmi, sīghaṃ bhaṇasi mama tan ti.

taṃ sutvā tāpaso āha:

- 7 gacchāhi tvaṃ ito ludda¹⁵¹ kiṃ¹⁵² tvaṃ pucchasi nipphalaṃ
pucchanā te ayuttaṃ me gacchāhi tvaṃ yathāsukhan ti.

taṃ sutvā vanacarako tato vuṭṭhāya tassa tīre vanagumbaṃ pavisitvā
tattha nillayi.¹⁵² tadā puṇṇamuposathadivaso hoti. atha Kelāsakūṭe¹⁵³
nāma pabbatamatthake vasantassa Dumarājassa¹⁵⁴ sattadhītārā kinnariyo
sahassaparivārehi saddhim ākāsen' eva gacchantā tam eva pokkharāṇiṃ
otaritvā tassā tīre kīḷitvā vīṇaṃ vādentā naccantā gāyitvā rammitvā tassā¹⁵⁵
udakaṃ nhāyitvā punākāse va uppatitvā¹⁵⁶ Kelāsakūṭapabbatamatthakaṃ
gacchanti. vanacarako tasmaṃ rūpaṃ disvā adiṭṭhapubbatāya attano acchari-
yamānaso hutvā aho vata me imāsaṃ yā kāci pi laddhā va mayā tam
ādāya netvā mama ayyaputtassa Sudhanukumārassa paṇṇākāraṃ kātum
vaṭṭatī ti sallakkhetvā puna pi nivattetvā¹⁵⁷ tam¹⁵⁸ isiṃ vanditvā¹⁵⁸
pucchanto imaṃ gātham āha:

- 8 passāmi* 'haṃ kinnariyo varā bahū, tvaṃ me brūhi
tāsv¹⁵⁹ ekam kathaṃ labhāmi, tañ¹⁶⁰ ca labhetum patthemī¹⁶⁰ ti.

taṃ sutvā tāpaso taṃ kāraṇaṃ kathento imaṃ gāthadvayam¹⁶¹ āha:

- 9 suṇāhi vacanaṃ ludda, upāyaṃ cintitaṃ mayā
nāgapāsaṃ labhitvā tvaṃ labhāsi kinnarī varā.
10 tvaṃ vinā nāgapāsenā kinnarī nābhipatthaye
yathā¹⁶² candaṃ nābhipatthaye tathā taṃ nābhipatthaye ti.¹⁶²

taṃ¹⁶³ sutvā¹⁶⁴ luddako nāgapāsaṭṭhānaṃ¹⁶⁵ pucchanto gātham āha:

- 11 katham jānāmi taṃ bhante nāgapāso yattha hoti
brūhi sīghaṃ taṃ¹⁶⁶ suṇāmi tena pāsaṃ labhāmi 'han ti.

tāpaso¹⁶⁷ āha:

- 12 nāgaraṭṭhe va bho ludda nāgapāso eso¹⁶⁸ hoti
yadi taṃ labhāsi tattha labhāsi kinnarīvarā¹⁶⁹ ti.

taṃ sutvā Puṇḍariko nāma vanacarako tuṭṭhacitto¹⁷⁰ sādhu yevā ti
tam āpucchitvā yena mahāsaro tena gantvā saratīre ṭhatvā taṃ nāgarā-
jānam anussaritvā tañ khaṇaṃ eva dvārapālanāgo yathā¹⁷¹ dissamāno
tathā¹⁷² attano attānaṃ pakāseti. atha dvārapālanāgo taṃ netvā nāgarañño
dasseti.¹⁷³ taṃ disvā nāgarājā pucchanto gātham āha:

13 kimatthāya bho luddaka, āgacchasi mam' antikaṃ,
kena(ā)gacchasi tvaṃ brūhi pūremi te manorathan ti.

taṃ¹⁷⁴ sutvā¹⁷⁵ vanacarako āha:

14 nāgapāsaṃ taṃ yācāmi, tenāhaṃ idh' āgacchāmi¹⁷⁶
tasmā taṃ detha taṃ sīghaṃ, nāgarājā mahiddhiko ti.

tassa vacanaṃ sutvā nāgarājā¹⁷⁷ āha:

15 bho samma tvam aññaṃ dhanaṃ kathaṃ hi na yācasi,¹⁷⁸
nāgapāso¹⁷⁹ nāma hoti mamāvudho parittako.¹⁷⁹

16 yadā garuḍo āgantvā maṃ gaṇhitukāmo hoti
tadāhaṃ mama hatthena yaṃ¹⁸⁰ nāgapāsaṃ gaṇhāmi,
taṃ¹⁸¹ garuḍo mama hatthena disvā palāyitabhīto ti.¹⁸¹

luddako āha: bho nāgarāja,¹⁸² tvam atipapañcam¹⁸³ avatvā¹⁸⁴ nāga-
pāsaṃ va me dehī ti. taṃ sutvā nāgarājā ayam eva luddako atibahuppak-
āro¹⁸⁵ mayhaṃ jīvitam deti. tasmā jīvantena mayā¹⁸⁶ tassa* tam adātuṃ
na vaṭṭatī ti cintetvā attano nāgapāsaṃ gahetvā tassa¹⁸⁷ tam adāsi. atha
so luddako tuṭṭhacitto¹⁸⁸ taṃ nāgarājānaṃ thomento gātham āha:

17 passāmi 'haṃ Jambucittaṃ sandiṭṭhaṃ saphalaṃ¹⁸⁹ mittam,
guṇo kato mayā tuyhaṃ guṇam paṭikarosi me ti.

atha pana nāgindo taṃ gahetvā manussapathe ṭhapetvā bho samma,
yaṃ kiñci hi aññaṃ pi kāraṇaṃ mayham atthi tasmā¹⁹⁰ tvaṃ taṃ gahe-
tvā¹⁹⁰ mama santikaṃ puna pi āgacchasi ti vatvā tam uyyojesi.

so pana luddako tussitvā¹⁹¹ Kassapa-isivasanaṭṭhānaṃ gantvā tam
isiṃ vanditvā pokkharāṇiyā¹⁹² tīraṃ gantvā tassa tīre vanagumbaṃ pavi-
sitvā tatth' eva nillayitvā¹⁹³ tāsam āgamaṇaṃ pekkhamāno va aṭṭhāsi.
atha tā sattakinnarikaññāyo Dumarājadhītāyo¹⁹⁴ sabbālaṅkārehi attānam
alankatā kinnarīgaṇaparivutā¹⁹⁵ ākāsen' eva gantvā tassa tīre otarivā
nisīdiṃsu. sabbā pi kinnariyo ca tāsam parivārā tatth' eva vīṇaṃ vādentā
gāyantā rammāpayiṃsu. tadā satta pi kaññāyo Dumarājadhītāyo¹⁹⁶ attano
sabbālaṅkāre omuñcitvā udakakīḷaṃ kīḷitvā¹⁹⁷ suṭṭhuṃ nhatvā tamhā
udakā uttarīṃsu. atha so luddako vanagumbantarato nikkhamitvā taṃ
nāgapāsaṃ khipati. so nāgapāso aññaṃ kinnariyo agantvā jetṭhadhītāya
Manoharā[yā]¹⁹⁸ yeva¹⁹⁸ hatthe pāvisi. sabbā pana tā kinnariyo taṃ
luddakaṃ disvā bhītatasitā ākāsam uggantvā palāyantā Manoharam¹⁹⁹
apassantā puna nivattitvā nāgapāsena hatthe bandhitam eva taṃ disvā
ativiya bhijjantahadayaṃ²⁰⁰ viya²⁰⁰ rudantā²⁰¹ paridevantā puna palā-
yīṃsu. tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

18 tato sabbā tā kinnariyo nāgapāsena hatthe bandhaṃ (baddhaṃ)
Manoharam²⁰² disvā taṃ²⁰³ bhītā nadaṃ pavattento puna taṃ.²⁰⁴
kalunaṃ paridevayyun ti. punapunnāṃ²⁰⁵ dukkham anubhonti²⁰⁵
ti.

tā pana kinnariyo tatth' eva imā gāthāyo āhaṃsu:

- 19 ki[ī]lāma²⁰⁶ mayam pubbe ettha, bhayam kiñci pi na vijjati,
idāni no bhayam hoti, kena kāraṇena hetunā.
20 kinnariyo* sabbā mayam vilinahadaya dukkhā,
katham vakkhāma pituno luddena gahitā iti.
21 mātā no amhe pucchati katham vakkhāma mātaram,
seyyo no maraṇam ettha katham vinā gacchissāma.
22 hā hā dukkham viyogañ²⁰⁷ ca vilinahadayañ ca no,
seyyo no maraṇam ettha tāya saddhim matam varan²⁰⁸ ti.²⁰⁸

atha sabbā tā attano ābharaṇāni omuñcitvā heṭṭhā piṭṭhiyam kese vikiritvā Kelāsakūṭapabbatamatthakam gantvā Dumarājassa pādesu nippatitvā paridevamānā imam²⁰⁹ gātham āhaṃsu:

- 23 mayam deva vinatṭhā²¹⁰ hi,²¹⁰ bhātikā no Manoharā,
luddena gahitā ekā byagghena ca migo yathā.²¹¹

tāsam vacanam sutvā mātā devī kampamānahadaya paridevantī imā tisso gāthāyo āha:

- 24 hā hā Manoharā devī tvam me dhītā piyā asi,
viddhā²¹² va visam kaṇḍena²¹² dukkhī mayam sadā hoti,
t' ajja²¹³ tuyham mukham na passāmi.
25 luddo kiṃ gaṇhi me dhītam Manoharam²¹⁴ na passāmi,²¹⁵
maraṇam me varam siyā kiṃ me jīvitena tam vinā.
26 hā hā dhītā piyā mayham na tam vā pi tayā vinā,
khippam eva marissāmi, tuyham mukham adassanā ti.

evaṃ ca paridevitvā sā devī Dumarājassa santike ṭhitā ten' eva raññā saddhim katham samuṭṭhāpeti.

- 27 tato²¹⁶ devī tāsam²¹⁷ mātā vilapantā raññā saddhim,
assupuṇṇehi nettehi parodi karuṇam sadā ti.²¹⁶

sā devī roditvā tattha Dumarājānam evam āha: tena hi²¹⁸ gacchāmi 'ham mahārāja²¹⁹ pekkhitum dhītaram mamā ti. tadā Dumarājā tam devim āha: bhadde, ito gacchāhi. tvam amhākam dhītaram Manoharam²²⁰ oloketum samatthā ti. tam sutvā sā devī attano piṭṭhiyam kese vikiritvā sakaparivārena²²¹ saddhim ākāsen' eva pakkhandati. tadā so luddako turitaturito tassā Manoharāya hattham gaṇhitukāmo tassā samīpam āgantvā tassā samīpe aṭṭhāsi. evam āgacchantam luddakam disvā sā Manoharā devī tam āha: bho luddaka, tvam mayham hatthe* tayā chupite ve mayham jīvitam idh' eva n' atthi. tasmā mayham hatthato imam nāgapāsam apanehi, aham pana sayam eva attānam dānayissāmī ti. atha so

luddako tassā hatthato taṃ nāgapāsam apanetvā āharitvā bhoti devī,
 tvaṃ tuyhaṃ pādapūraṇaṃ ca alaṅkārabhaṇḍaṃ²²² ca mayhaṃ²²³ dehī ti.
 sā Manoharā devī sarīrato pādapūraṇaṃ ca alaṅkārabhaṇḍaṃ²²⁴ ca omuñ-
 citvā luddakassa hatthe adāsi. sā pana devī attano dvīhi jaṇṇukehi bhūmi-
 yaṃ²²⁵ nihantvā uttarābhimukhā hutvā mātāpitāro namassitvā mātāpi-
 tūnaṃ saṃmukhe t̥hitā viya imā tisso gāthāyo āha:

- 28 amma tāta pacchimam ajja tumhākaṃ maṃ dassanaṃ hoti,
 tasmā khamatha me dosaṃ luddena saha gacchāmi.
 29 imaṃ me kuṇḍalam amma nānā ratanapajjalaṃ,
 yathā(yadā) maṃ daṭṭhukāmāsi tadā tvaṃ tam udikkhasi.
 30 kiṃ karotha amma tāta attano pāpakammehi,
 parahatthavassaṃ gatā āgacchāmi tena sahā ti.

evaṃ ca pana vatvā sā Manoharā luddena saddhiṃ yāva giridvāraṃ
 patvā mukhaṃ parivattetvā attano maṇimekhalam omuñcitva giridvāre²²⁶
 t̥hapetvā²²⁷ Himavantam āmantento(ā) sāmi Himavantarāja, sace mama
 mātā idh' āgacchati tvaṃ pana tassā imaṃ²²⁷ datvā idaṃ te dhītāya
 maṇimekhalan ti evaṃ vakkhasī ti āmantetva tatth' eva paridevantī imā
 tisso gāthāyo āha:

- 31 vandāmi te pāde dassāmi pitā me saha mātārā,
 idh' āgacchatu khippaṃ va tesam antaṃ va me pekkhaṃ,²²⁸
 dullabhaṃ²²⁹ hoti dassanaṃ tesam mayaṃ²³⁰ ca sabbadā.
 32 sabhāvo sabbalokānaṃ anicco vigato²³¹ sadā,
 saṃyogo ca viyogo ca sattānaṃ hoti dhammatā.
 33 niccasabhāvo²³² tesaṃ ca koci pi n' atthi lokasmiṃ,
 sabbe²³³ sattā viparītā niccaṃ honti loke sadā ti.²³³

evaṃ ca pana vatvā sā Manoharā devī²³⁴ luddakena saddhim agamāsi.
 tam atthaṃ pakāseto²³⁵ Satthā āha:

- 34 tadā devī Manoharā²³⁶ roditvā kalunaṃ²³⁷ tattha,
 uṭṭhahitvā tena saddhiṃ gacchas(t)i sahas' āgatā.
 35 anupubbena²³⁸ kāya nu pi* dīgham addhānaṃ gacchanto,
 Puṇḍariko²³⁹ nāma luddo Pañcālanagaraṃ patto ti.

tadā²⁴⁰ so pana luddako tāya pi saddhim evaṃ gacchanto lobhataṇhaṃ
 anuppādentō tassā pāde ca hatthe²⁴¹ ca²⁴¹ parāmasanamattaṃ²⁴² pi
 cittaṃ na uppādeti. taṃ kissa hetu? kālakaṇṇiyo va hi jano nāma siriya
 saddhiṃ kadāci na sameti. tasmā so luddako tāya saddhiṃ kāmataṇhā-
 abhiratiṃ kātum pi²⁴³ asakkonto handāham imaṃ kumārīm ādāya mama
 ayyaputtassa Sudhanukumārassa pādapariṇāyikaṃ kātum harissāmi ti
 cintetvā aciren'²⁴⁴ eva tam ādāya Uttara-pañcālanagarābhimukho²⁴⁵
 hutvā²⁴⁶ anupubbena vanato taṃ²⁴⁷ nagaraṃ pāpuṇi.

taṃ divasam eva bodhisatto sabbalakkhaṇasampannaṃ Kumārikaṃ nāma mangalahatthim āruhitvā²⁴⁸ saparivārehi saddhim uyyānam agamāsi. atha bodhisatto dūrato magge āgacchamānaṃ luddakaṃ disvā tass' eva pacchato anuāgacchantāṃ taṃ Manoharam²⁴⁹ devim pi disvā tam eva devim sahadassanena pubbapemamanassena²⁵⁰ daḥhatarasinehaṃ uppādetvā ekaṃ purisaṃ pesesi. bho tvam khippam eva ito āgantvā tāya kumārikāya²⁵¹ saddhim etaṃ purisaṃ ānehī²⁵² ti. so vegena gantvā tāya saddhim tam²⁵³ āneti. bodhisatto attano samīpam āgataṃ luddakaṃ disvā tam eva āha: tāta, tvam kiṃ nāmo²⁵⁴ 'sī ti. so āha: ahaṃ deva Puṇḍariko nāmā²⁵⁵ ti. bodhisatto taṃ pucchi: kuto nu āgacchasi tātā ti. so āha: Himavanta-padesāham āgacchāmi devā ti. atha mahāsatto puna taṃ pucchi: kasmā idh' āgacchasi tātā ti. so āha: sāmi rājaputta, idān' evāhaṃ tumhākaṃ pādapari-cārikatthāya vijjādhararājadhītaram Manoharam²⁵⁶ nāma imaṃ rājakumārim ānemī ti. taṃ sutvā mahāsatto pītiyuttacitto hutvā satasahassagghanikaṃ vajiramuddikaṃ tassā deviyā paṭhamam²⁵⁷ adāsi. mahāsatto pana tass' eva luddakassa mahantaṃ sakkāram adāsi. atha mahāsatto uyyāne Manoharādevim²⁵⁸ ṭhapetvā²⁵⁹ ekaṃ purisaṃ pesesi.* bho tvam nagaram gantvā mama mātāpitūnam imam attham²⁶⁰ ārocehī²⁶¹ ti. so vegena gantvā rañño ca deviyā ca tam²⁶² attham ārocesi. taṃ sutvā ubho khattiyā tuṭṭhacittā ca honti. tadā Ādiccavaṃso nāma mahārājā Sudhanukumārassa pitā samuppanna-acchariyajātamaṇaso attano aggamahe-siṃ Candādevim²⁶² āmantetvā bhadde, aho vata yo Sudhanukumāro amhākaṃ putto katapuñño va katasambhāro va suladdho va hoti. so²⁶³ hi²⁶⁴ manussajātiyaṃ nibbatto pi samāno attano puññānubhāven' eva attano bhariyatthāya²⁶⁵ devaccharapaṭibhāgaṃ vijjādhararājadhītaram paṭilabhatī²⁶⁶ ti vatvā Tāvatiṃsapuram viya Uttara-pañcālanagaram alaṅkārāpetvā bheriṇ carāpeti: nagaravāsino manussā anekappakāram paṇṇākāram katvā mama suṇissam eva vijjādhararājadhītaram Manoharam nāma kumāriṃ paccuggamanatthāya²⁶⁷ uyyānam āgacchatū ti. tāvad eva nagaravāsino manussā anekappakāram paṇṇākāram ādāya nagarā nikkhamiṃsu. Ādiccavaṃso nāma mahārājā mahābalanikāyaparivuto²⁶⁸ tam uyyānaṃ gantvā tamhā uyyānā Manoharādevim²⁶⁹ ādāya nagaram samānetvā²⁷⁰ attano puttassa Sudhanukumārassa pāsādamaṅgalam āvāhamaṅgalam abhisekamaṅgalān cā ti tīṇi maṅgalāni ekato kārāpeti. tadā bodhisatto aggamahe-siṭṭhāne taṃ devim ṭhapetvā tāya saddhim maṅgalavāsaṃ kap-peti. tato paṭṭhāya bodhisatto kilesakāmasen' eva sesitthiyo anoloketvā tāy' eva saddhim dibbasukhaṃ viya mahāsukham anubhonto Uttara-pañcālanagare rājasukhen' eva vihāsī ti.

tadā tassā pana Manoharāya mātā devī attano dhītaram Manoharam²⁷¹ pariyesanatthāya ākāsato otarivā taṃ pokkharāṇītīram gantvā kīḷana-tṭhāne²⁷² nānāvidhapupphakiṇṇaṃ maṇikuṇḍalam disvā tatth' eva

bhinnapādā²⁷³ viya patitā paridevamānā imaṃ gāthādvayam āha:

- 36 passāmi 'haṃ saratīre sapupphaṃ maṇikuṇḍalam,
yaṃ²⁷⁴ mayā cumbitamukhaṃ taṃ²⁷⁵ va mayhaṃ²⁷⁵ na dissare.
37 hoti tayā viyogaṃ me idānāhaṃ na passāmi,
Manoharam²⁷⁶ mama dhītaram puṇṇamukhaṃ candaṃ yathā ti.

evaṃ ca pana paridevitvā sā mātā bāhā paggayha visaññībhūtā tatth' eva saratīre patati.²⁷⁷ tam atthaṃ pakāsentō Satthā āha:

- 38 tadā sā devī patitvā uṭṭhahitvā punappunaṃ,
assudhārāni*²⁷⁸ muñcanti(ī) ummattā viya jāyare.
39 bāhā paggayha sā devī kese pakiranti, tassā,
padānupadaṃ gacchanti(ī), Himavantam upāgami.
40 Himavantam gatā devī oloketvā tattha ṭhitaṃ,
disvā taṃ mekhalaṃ tattha roditvā patati²⁷⁹ tadā.²⁸⁰
41 puna saññaṃ²⁸¹ labhitvā sā rodati kaluṇaṃ iti:
hā hā dhītā piyā nayhaṃ ito gacchati²⁸² taṃ maññe.
42 taṃ me dhītaṃ na passāmi idaṃ passāmi mekhalaṃ,
rodantiyā mayā laddhā maṇimekhalaṃ te²⁸³ bhadde.²⁸³
43 gahetvā mekhalaṃ devī ure katvā paridevi,
kaluṇaṃ paridevitvā anugacchati²⁸⁴ Himavaṃ.²⁸⁵
44 nānā rukke disvā devī paridevi tadā iti,
saṃyogañ ca viyogañ ca niyataṃ²⁸⁶ hoti pāṇinan ti.

evaṃ ca pana paridevitvā sā mātā Himavantato nivattitvā Kelāsakūṭa-pabbatamatthakam āgantvā Dumarājassa santikam agamāsi. atha so rājā taṃ pucchanto imaṃ gātham āha:

- 45 kiṃ passasi tvaṃ bhadde amhākaṃ dhītaram kaññaṃ,
vicaranti(ī) ito gantvā pabbatāni vanāni cā ti.

taṃ sutvā sā²⁸⁷ devī gātham āha:

- 46 na passāmi 'haṃ deva dhītaram no Manoharam,
mekhalam eva passāmi ṭhapitaṃ Himavantare ti.

tadā sabbā pi kinnariyo tatth' eva samāgatā²⁸⁸ taṃ deviyaṃ parivāretvā parodiṃsu. tam atthaṃ pakāsentō Satthā āha:

- 47 yā²⁸⁹ sabbā kinnariyo ca²⁸⁹ anuppattāya deviyā,
tā²⁹⁰ pi taṃ parivāretvā²⁹¹ parodiṃsu samantato ti.

tadā pana eko brāhmaṇo Kusalo nāma vedagū divase divase mahā-sattassa upaṭṭhānam akāsi. tadā mahāsatto tassa kilamatthānuyogaṃ²⁹² disvā taṃ pucchi: kimatthāya mam upaṭṭhāsi brāhmaṇā ti. taṃ sutvā

brāhmaṇo āha: mahārāja, tumhākaṃ pitu devalokaṃ gate aham eva tumhākaṃ purohitaṭṭhānaṃ²⁹³ patthemī. mama pitā viya sādhu kho pana tumhe²⁹⁴ mama pitu purohitaṭṭhānaṃ mayham²⁹⁵ eva detha, na aññassā ti. mahāsatto pi²⁹⁶ sādhu brāhmaṇā ti sampaticchi. tadā paresaṃ paramparakathāya taṃ pavattiṃ sutvā tassa brāhmaṇassa pitā purohita-brāhmaṇo* mahāsatte veraṃ bandhitvā Ādiccavaṃsaraññā saddhiṃ rahaṭṭhāne nisīditvā²⁹⁷ rañño pesuññam upasaṃhari: mahārāja, tumhākaṃ putto Sudhanukumāro tumhe māretukāmo attano hatthagataṃ rajjaṃ kāretukāmo hotī ti. taṃ sutvā rājā asaddahanto asuṇanto viya tuṇhi hoti. so pana purohitabrāhmaṇo attano vacanena harāyamāno maṅkubhūto va tatth' eva rañño santike nisīdi.

tato aparena samayena Ādiccavaṃsarañño paccantagāmo paccatthikehi saṅkhumbhi. atha so rājā sayam eva taṃ coragaṇaṃ vūpasametukāmo tatth' eva gamanaṃ kārapeti. taṃ pi ākāraṃ disvā purohito rājānaṃ vanditvā²⁹⁷ upasaṅkamtivā evam āha:²⁹⁸ mahārāja, tumhe tatth' eva mā gacchatha. tumhe pana coragaṇaṃ vūpasamanatthāya²⁹⁹ sakaputtam eva pesi(e)-thā ti. atha rājā āha: bho purohita, ayaṃ me putto daharo yuddhakusalo na hotī ti. taṃ sutvā purohito āha: mahārāja, Sudhanukumāro³⁰⁰ taruṇo pi mahāpuñño sabbakāraṇakusalo ettakam eva kiṃ kātumaṃ na samattho, taṃ kātumaṃ samattho yeva hoti. tasmā tumhe nisaṃsayā idh' eva hothā ti. taṃ sutvā rājā saddahitvā Sudhanukumāram āmantesi: tāta Sudhanu, amhākaṃ paccantagāmo corehi viluddo hoti, taṃ vūpasamatthāya gaccheyyāsī ti. bodhisatto sādhu deva tumhākaṃ balena te core palāpessāmā ti rañño vacanaṃ sampaticchitvā³⁰¹ mātusantikaṃ gantvā vanditvā pitarā pesitabhāvam ārocetvā³⁰² Manoharāya tam attham ācikkhi. taṃ sutvā Manoharādevī sattadhā bhijjamānahadayā viya tassa pādāmūle nippattitvā parodi: sāmi, ahaṃ tayā vinā ā(a)nāthā maraṇappattā pi idh' eva sace bhavissāmi tvaṃ maṃ na jānissasī ti. taṃ sutvā* mahāsatto bhadde, tvaṃ mā socasi, mā paridevasi, tatth' eva mama gamanaṃ ciraṃ na hoti. ahaṃ pana khippam eva āyāmī ti taṃ samassāsetvā caturaṅgabalanikāyapari-vuto³⁰³ hatthikhandhavaragato paṇḍarasetacchattam ussāpento nagarato nikkhami.³⁰⁴ tasmīṃ khaṇe sakalanagare ārakkhadevatāyo aññamaññam ugghosanto imaṃ gāthādvayam āhaṃsu:

- 48 bho devatā sabbe mayamaṃ vasantā sabbaṭṭhānesu,
ārakkhāma tattha gataṃ saseṇaṃ Sudhanaṃ sadā.
49 nikkhami ajja Sudhanaṃ yuddhatthāya tehi saddhiṃ,³⁰⁵
tasmā tumhe saseṇāya gacchatha Sudhanaṃ cā ti.

evaṃ ca pana³⁰⁶ aññamaññam ugghosetvā sabbe devā taṃ divasaṃ saseṇāya gatena bodhisattena saddhiṃ nikkhamiṃsu. tam atthamaṃ pakā-sento Satthā āha:

- 50 purato ca gatā devā pacchato Sudhanussa ca,
parikaronti³⁰⁷ ārakkhaṃ sabbaṭṭhānesu sabbadā,
iti tesaṃ ca mā hoti tattha koci upaddavo.
- 51 keci janā khaggahatthā dhanuhatthā keci janā,
purato pacchato gatā rakkhanti Sudhanuṃ sadā.
- 52 hatthi assā rathā patti³⁰⁸ parasenapamaddino,
purato pacchato gatā rakkhanti Sudhanuṃ senaṃ.
- 53 tassa senā anopamā vicittā dhajagaṇehi,
senāṅgo so mahā hoti bhijjati pathavī yathā.
- 54 kavacchā keci vammikā keci vammadharā senā,
keci vagganti podanti (pothenti?) nadanti³⁰⁹ keci purato.³⁰⁹
- 55 mudiṅgā paṇavā³¹⁰ saṅkhā bheriyo ca mahāsaddā,
vipulā honti tatth' eva ugghoso samuddo yathā.
- 56 khaggaraṃsipabhassarā jalantā vipulobhāsā,
obhāsenti disā sabbā purato pacchato tassā ti.

evaṃ ca mahantena rājavibhavana mahatīyā senāya parivuto³¹¹ mahā-
satto taṃ paccantagāmam agamāsi. mahāsattassānubhāvena ca devatānu-
bhāvena ca koci paccāmitto tassa patimukham oloketuṃ na sakkoti.
sabbe pi paccāmittā tato palāyitvā parājitappattā bodhisattassa yāva
adissamānā³¹² pakkamiṃsu.

tasmim̐ pana divase bodhisattassa pitā Ādiccavaṃsarājā paccūsasamaye
supinaṃ³¹³ passi. evarūpo supino³¹⁴ ahosi: rañño antaṃ kucchito nikkha-
mitvā sakalaJambudīpaṃ tikkhattuṃ parivaṭṭetvā³¹⁵ puna kucchiyaṃ³¹⁶
pavisitvā³¹⁷ atṭhāsī ti. so pana rājā pabujjhivā bhītatasito attano sayanena
niṣīdi. vibhātāya³¹⁸ ca rattiyā so rājā pāto va attano upaṭṭhānāya āgataṃ
purohitaṃ supinakāraṇaṃ³¹⁹ pucchi. taṃ sutvā purohito idāni manoratho
matthakaṃ patto, ajjāhaṃ paccāmittassa naṭṭhabhāvaṃ³²⁰ passissāmī ti
tussitvā rājānam evam āha: dusupino³²¹ te diṭṭho devā ti. atha rājā taṃ
pucchi: bho, iminā supinena kenaci kāraṇena hāni vā vuḍḍhi vā me bha-
vissatī ti. atha so āha: deva, iminā dusupinena vuḍḍhi yeva tuyhaṃ na
bhavissatī ti. rājā puna pucchi: iminā bho dusupinena kiṃ me bhavissatī
ti. purohito āha: iminā deva dusupinena tayo antarāyā pākaṭṭā bhavyeyyaṃ.
devo vā devī vā rajjaṃ vā ti ime tayo vinasseyyaṃ nisamsayam evā ti.
taṃ sutvā rājā attano gattato sedāni muñcitvā sati paccupaṭṭhāpetvā³²²
taṃ pucchi: idānāhaṃ kiṃ karomi bhaṇe ti. so āha: tvaṃ deva khippam
eva yaññaṃ pūjāpesī ti. rājā puna pucchi: bho, kena ca vatthunā taṃ
yaññapūjāpaṇaṃ hotī ti. so brāhmaṇo tass' eva rañño taṃ yaññapūjaṃ
dassento imaṃ gāthādvayam āha:

- 57 lāmakam̐ te rāja supinaṃ pāṇehi yajāhi taṃ yaññaṃ,
nassati taṃ supinaṃ³²³ khippam̐ iti Vedehi³²⁴ vuttaṃ mayā.

- 58 sīghaṃ hi karohi yaññaṃ rāja, mā hoti te koci upaddavo,
piyā³²⁵ hi ce rajjaṃ devim attānaṃ
yajāpesi tvaṃ yaññapūrakaro ti.³²⁵

atha rājā tassa vacanaṃ sutvā amacce āṇāpesi: bhonto tumhe dāni³²⁶
khippam eva sabbe pi vanacarake rājaṅgaṇe sannipātāpethā³²⁷ ti. te pana
amaccā sabbe pi luddake rājaṅgaṇe* sannipātāpetvā rañño kathento(ā)
gātham āhaṃsu:

- 59 luddakā ti mahārāja³²⁸ balavantā ca³²⁹ te janā,
sabbe dhanuggahā tabbitā(?)³³⁰ atisurā vanecarā,
sadā magge(ge) māraṇatthaṃ³³¹ tuyhaṃ va patite³³² (vijite?) hontī ti.

taṃ³³³ sutvā rājā³³³ āṇāpento āha:

- 60 nisāmetha tumhe bhonto yāvat³³⁴ attha samāgatā,
luddakā ca vanecarā tāva etth' āgatā tumhe,
ānāyittha³³⁵ vane pāṇaṃ³³⁶ yajitum³³⁷ sukhakāraṇā.
61 dvipadā catuppadā³³⁸ sattā apadā ca bahuppadā,³³⁹
purisā³⁴⁰ honti itthī hi tehi yaññaṃ yajāmi³⁴¹ taṃ³⁴² ti.

atha³⁴³ sabbe pi³⁴⁴ te³⁴⁵ luddakā sādhu devā ti sampaṭicchitvā vanaṃ
gantvā sabbapāṇe³⁴⁶ gahetvā yaññaṭṭhāne ṭhapetvā rañño ārocento(ā)
gātham āhaṃsu:

- 62 vandāma te pāde deva sabbe mayaṃ tayā³⁴⁷ (te) kattā (yaññaṭṭhā?)
gahetvā sabbapāṇe ca³⁴⁸ te yaññaṭṭhāne vāyuse(?) ti.

taṃ sutvā rājā tuṭṭhacitto purohiten' eva saddhiṃ kathaṃ samuṭṭhā-
peti.³⁴⁹ tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 63 tesam kathaṃ sutvā rājā tuṭṭhacitto pamodito,
purohitaṃ kathayanto idaṃ vacanam abravi.
64 yajāhi tvaṃ purohita sīghaṃ³⁵⁰ karohi³⁵¹ taṃ sabbam,
patthemī nibbhayaṃ sadā sotthiṃ karohi tvaṃ mamā ti.

taṃ sutvā purohito yaññaṭṭhānaṃ gantvā sabbapūjābhaṇḍaṃ disvā
rājānaṃ upasaṅkamitvā evam āha: tuyhaṃ yeva yaññaṭṭhāne sabbapū-
jābhaṇḍaṃ paripuṇṇaṃ hoti. ekā pana vatthu tatth' eva yaññaṭṭhāne
na hotī ti. atha rājā taṃ pucchi: bhāṇe, ekā pana vatthu tatth' eva na hoti
kiñcā ti. so āha: mahārāja, vijjādharikaññā tatth' eva na hotī ti. rājā āha:
purohita, mayhaṃ (mayaṃ) kuto etaṃ vijjādharikaññaṃ labhāma, esā hi
vijjādharikaññā amhehi dullabhā yevā ti. purohito āha: mahārāja, tum-
hākaṃ suṇisā Manoharā devī vijjādharikaññā hotī ti. atha rāja āha:
bhāṇe, tvaṃ mama santike evarūpaṃ vacanaṃ mā kathesi.³⁵² sā pana

Manoharā³⁵³ devī vijjādhariḱāñṇā ca mama* puttassa³⁵⁴ jīvitasadiso(ā) hoti, taṃ hi vinā mama³⁵⁴ puttassa jīvitaṃ n' atthi. api ca kho ten' eva yañṇapūjākaṛaṇena kiñ ca payojanam atthi? attano suṇisaṃ gahevā yañṇapūjaṃ kātuṃ kim pan' etaṃ yañṇapūjākaṛaṇaṃ yuttaṃ hotī ti. purohito āha: mahārāja, tumhe pana yuttaṃ vā ayuttaṃ vā mā³⁵⁵ bhaṇetha, attānañ ca devīñ ca rajjasiriñ ca olokethā³⁵⁶ ti. taṃ sutvā rājā āha: tvaṃ³⁵⁷ eva yañṇapūjaṃ karohi,³⁵⁷ ahaṃ³⁵⁸ pana³⁵⁸ mama puttassa aggamahesiṃ taṃ Manoharaṃ³⁵⁹ devīṃ³⁶⁰ kathaṃ māressāmi? na cāhaṃ taṃ māremi, ten' eva yañṇapūjākaṛaṇena³⁶¹ ti. taṃ sutvā purohito imā gāthāyo āha:

- 65 suṇāhi me kathaṃ deva cajiḱāhi³⁶² suṇisaṃ tuyhaṃ,³⁶²
attānam anurakkhā³⁶³ va³⁶³ thomanti yeva³⁶⁴ paṇḍitā.
66 sasīse³⁶⁵ patati aggi³⁶⁶ puttam pi jahati tadā,
kiṃ mocesi pare dukkhī tvaṃ gavesi sukhaṃ sadā.
67 tasmā rakkhāhi attānaṃ kiṃ te Manoharāya³⁶⁷ pi,
attānañ cānurakkhāhi vaṇṇe[n]ti taṃ hi³⁶⁸ paṇḍitā.
68 yena kena ci vaṇṇena mudunā pharusena vā,
uddharetvā sadattānaṃ³⁶⁹ pacchā dhammaṃ samācare³⁷⁰ ti.

evaṃ vutte Ādiccavaṃsarājā tuṇhi ahosi. atha purohito rañño tuṇhi-bhāven' eva³⁷¹ khamanaṃ viditvā yañṇapūjanaṭṭhānaṃ sajjāpetvā taṃ Manoharaṃ³⁷² gaṇhatthāya āgami.³⁷³ tadā sakalanagaraṃ saṅkhum-bhūtvā³⁷⁴ mahāghoso pi³⁷⁵ jāyati. atha mahājanā Manoharāya deviyā taṃ³⁷⁶ pavattiṃ ārocesuṃ. taṃ sutvā sā devī bhijjamānahadayā viya bodhisattassa mātaraṃ devim upasaṅkamitvā sirasā pādesu nippativā³⁷⁷ tassā hadayaphālanasamatthaṃ balavaṃ³⁷⁸ paridevaṃ paridevitvā mahādevim evam āha: ayye, kira Ādiccavaṃsamahārājā purohitassa vacanena maṃ³⁷⁹ gāhāpetvā yañṇapūjaṃ yajissati. tvaṃ pana maṃ anukampāya mama sāmikassa yāva āgamaṃ yācāhi. sace so sāmiko idh' ḱacchati ahaṃ tassa pāde vanditvā mama³⁸⁰ dosaṃ taṃ khamāpessāmi, tadā mahārājā yathākāmaṃ sattadhā pi maṃ chindatū ti. tassā vacanaṃ sutvā Candādevī sādhu ti³⁸¹ sampaṭṭicchitvā saparivārehi saddhiṃ rañño santikam* agamāsi. atha purohito tassā Candādeviyā gamanabhāvaṃ ṇatvā attano purisānaṃ saññam adāsi. te purisā pi sādhu³⁸² ti sampaṭṭicchitvā³⁸² rañño vacanena taṃ devīṃ nivāresuṃ. tadā Candādevī Ādiccavaṃsarañño santikaṃ gantum okāsam alabhamānā tato puna nivattetvā pāsādam abhirūhitvā attano suṇisaṃ Manoharaṃ³⁸³ āliṅgitvā³⁸⁴ parodi: bhadde, aham ito gantvā rañño santikaṃ gantum okāsam alabhamānā tato nivattāmi, idānāhaṃ kiñci tuyhaṃ karomī ti. taṃ sutvā sā Manoharā ayye, tam okāsaṃ ce na labhasi³⁸⁵ niyatam eva mama maraṇaṃ bhavissati ti vatvā paridevanti imā tisso gāthāyo āha:

- 69 hā hā amma idāni me yaññatthāya³⁸⁶ ca te siyā,³⁸⁶
aññe janā maṃ mārentā nayanti yaññakāraṇā.
70 pati vinā anāthāhaṃ dhuvam eva marissāmi,
idha me Sudhano hoti evam etaṃ na hoti me.³⁸⁷
71 hā hā amma pati vinā marissāmi idh' eva kiṃ,³⁸⁸
na³⁸⁹ koci maṃ parittāno marissāmi dhuvam idhā ti.

evaṃ ca paridevitvā sā Manoharā āha: tena hi amma tvaṃ mama pāda-
pūraṇena saddhim alaṅkārabaṇḍaṃ dehi, ajja³⁹⁰ taṃ taṃ pūjanatthāya
idh' eva naccāmī(?)³⁹¹ ti. atha sā Candādevī tassā Manoharāya pādapū-
raṇena saddhiṃ sabbam pi alaṅkārabaṇḍaṃ gahetvā tassā hatthe datvā
taṃ³⁹² Manoharam³⁹³ āliṅgitvā paridevantī imaṃ gāthādvayam āha:

- 72 idh' āgato mama putto pāsāde te suññaṃ disvā,
kuhiṃ gatā sā ti maṃ pucchi tassa kiṃ vakkhāmi³⁹⁴ 'haṃ³⁹⁵
suṇhe?
73 yadi³⁹⁶ jīvati Sudhano suṇhā idh' āgacchati sotthinā,
gantvā khippaṃ nivattāhi, puna passāhi sāmikan ti.³⁹⁶

taṃ sutvā Manoharā attano sirasi añjaliṃ paggayhitvā taṃ Candā-
deviṃ vanditvā sakapādapūraṇena³⁹⁷ saddhiṃ sabbam pi alaṅkārabaṇ-
ḍaṃ ādāya attānañ ca alaṅkaritvā tatth' eva ni(ī)cāsane³⁹⁸ ṭhatvā Candā-
deviyā³⁹⁹ mukhe va naccitvā³⁹⁹ evam āha: sace tava putto⁴⁰⁰ mama
sāmiko idh' āgacchati, tvaṃ pana tava jāyā Manoharā gacchantā sattakk-
hattuṃ tava pāde vanditvā⁴⁰¹ tassā dosaṃ khamāpeti,⁴⁰² tvañ ca tassā
khamāpehī ti mama vacanena tava puttassa vadesī ti. iti vatvā* Mano-
harā⁴⁰³ puna pubbadisābhāge attano sāmikaṃ bodhisattam ārabhitvā
pañcaṅgapatitṭhitena vanditvā evaṃ mama sāmikena viyogadukkhaṃ
kassaci pi mā hotū ti vatvā imā gāthā āha:

- 74 vandāmi te pāde amma sirasā me sāmikassa,
pāde⁴⁰⁴ vandāmi tvaṃ brūhi vacanam iti sadā ti.
75 idaṃ me pacchimaṃ te ca dassanaṃ puna dullabhaṃ,
saṃyogañ ca yiyogañ ca esā lokassa dhammatā ti.

evaṃ ca vatvā sā Manoharā sassuyā⁴⁰⁵ pādamūle nippatitvā⁴⁰⁶ tam
attano dosaṃ khamāpeti. atha sā Candādevī taṃ Manoharam āliṅgetvā
paridevantī imā gāthāyo āha:

- 76 narānaṃ migapakkhīnaṃ viyogo te kato pubbe,
tena atthi vipākena viyogo t'⁴⁰⁷ ajja patinā.
77 anāthā dāni 'haṃ suṇhe vicarāmi ratṭhe⁴⁰⁸ sadā,
yathā hināmī(?) ti yathā vane ca pabbate carā.

- 78 rukkhe ca pabbate vane ākāse ca t̥hitā devā,⁴⁰⁹
 samuddādi jale rakkhā⁴¹⁰ khippaṃ ānentu⁴¹¹ puttaṃ me.
 79 n' atthi me⁴¹² jīvitam suṇhe sūram pūram(?) disvā sadā,
 kurari va dukkhi suññaṃ kulāvakaṃ disvā sadā ti.

evaṃ vilapantiyā Candādeviyā te rājapurisā taṃ Manoharam gaṇhatt-
 hāya pāsadam abhirūhiṃsu.⁴¹³ atha sā Manoharā te rājapurise disvā Candā-
 devim vanditvā ayye gacchāmi 'han ti tam āpucchitvā ākāse pakkhanditvā
 aññaṃ t̥hānam āgantvā Himavantābhimukhā hutvā ākāsen' eva gantvā
 tassa⁴¹⁴ isino vasanaṭṭhānaṃ patvā tatth' eva otarivā tam isim vanditvā
 tassa⁴¹⁵ sabbaṃ pavattim ācikkhitvā bhante sace mama sāmiko Sudhanu-
 kumāro maṃ pariyesanto idh' āgaccheyya tadā tvam imaṃ vatthakam-
 balañ ca imaṃ vajiramuddikañ ca tassa dehi. atha tvaṃ mama vacanena
 etaṃ tassa kathesi: tuyhaṃ bhariyā Manoharā⁴¹⁶ te pāde vanditvā mama
 sāmiko Sudhano nāma rājaputto ito uttari mā gacchatu, purato hi maggo⁴¹⁷
 dumaggo amanussapatho hoti, tasmā so mama sāmiko ito va nivattatu.
 evaṃ⁴¹⁸ kathehī ti vatvā gātham āha:

- 80 khamāhi⁴¹⁹ me taṃ* yadi koci doso kāyavācā manasā vā,⁴²⁰
 pubbe va duccharitaṃ kammaṃ khamāhi me sabbaṃ suddha-
 cittenā⁴²¹ ti.

evañ ca vatvā sā Manoharā imasmiṃ disābhāge t̥hito mama sāmiko ti
 dakkhiṇābhimukhā pañcaṅgapatiṭṭhitena sāmikaṃ vandantī imaṃ gātha-
 dvayam⁴²² āha:

- 81 paṇāmo⁴²³ hoti ādaraṃ ayyaputtaṃ mama patiṃ,
 yāvajīvaṃ sukhadukkaṃ taṃ bhavyeaya viyogatā(?).⁴²³
 82 patthanā⁴²⁴ me evaṃ hoti jīvāmi yāva sāminā,
 sukhī dukkhī pi sadāhaṃ vassāmi tāva sāminā.⁴²⁴
 83 pubbe va me patthanā n' atthi(?) kiṃ me n' atthi idāni sā(?)
 kiṃ karomi mama pubbe kareyya⁴²⁵ paraviyogaṃ,⁴²⁵
 tena kammavipākena viyogo hoti⁴²⁶ amhākan ti.

evañ ca pana vatvā sā Manoharā devī puna pi tam isim⁴²⁷ āha: bhante,
 sace so Sudhano me sāmiko ito na⁴²⁸ nivattati, so gantukāmo yathākāmaṃ
 gacchatu. tvaṃ⁴²⁹ pana taṃ Sudhanam anukampāya idaṃ pi mayā dinnam
 mantañ ca sattaṅgulikosadhañ⁴³⁰ ca gahetvā purato⁴³¹ pi gacchamānassa
 Sudhanassa dassāhi. so ca Sudhano⁴³² atikkamitvā yojanappamāṇam kusa-
 vanam, tato usiravanam, tato veḷuvanam,⁴³³ tato tiṃsayojanappamāṇam
 dabbaggahaṇam, tiṇaggahaṇam,⁴³⁴ missakaggahaṇam,⁴³⁵ ākāsaggahaṇam,⁴³⁶
 ura(?)ggahaṇam,⁴³⁷ dubbiniḍḍija(?)phalaggahaṇam,⁴³⁸ rukkhaggaha-
 ṇam⁴³⁹ k(t?)ālaggahaṇam,⁴⁴⁰ pabbataggahaṇaṃ⁴⁴¹ cā ti navaggahaṇāni⁴⁴²

pāpuṇissatī ti atṭhārasavanaggahaṇāni paṭipāṭiyā atikkamitvā so va Sudhano sace purato pi magge gacchati, tatth' eva magge vasantā dve hatthināgā aññamaññaṃ yujjhantā tatth' eva pativasanti. atha so imaṃ ca mantam sajjhāyitvā imaṃ sattakulikosadhañ⁴⁴³ ca khāditvā⁴⁴⁴ tesam hatthināgānam uruantaram hetṭhimajjhatṭhānehi gacchatu.* tato param pi dve pabbatā mahantā atiuccā aññamaññaṃ pappoṭento(ā) sanghaṭayantā tatth' eva magge padissanti. so imaṃ ca mantam sajjhāyitvā imaṃ sattakulikosadhañ⁴⁴⁵ ca khāditvā sañcāretu,⁴⁴⁶ imesam mantabhesajjānam tejānubhāven' eva te dve pabbatā chindissanti. atha ten' eva chiddena gacchatu. so ca tam atikkamitvā yakkhavasanaṭṭhānam pāpuṇitvā tatth' eva maggamajjhe ṭhitam sattatālarukkhappamāṇam mahantasārīram ekaṃ yakkham disvā imaṃ ca mantam sajjhāyitvā imaṃ ca sattakulikosadham⁴⁴⁷ khāditvā attano kaṇḍagge⁴⁴⁸ makkhetvā ten' eva kaṇḍena⁴⁴⁹ tassa yakkhassa uram vijjhivā tasmim tattha patite tassa yakkhassa sīsam atikkamitvā gacchatu. tato param pi yojanasatamaggam atikkamitvā so Sudhano ekaṃ nadim pāpuṇitvā tam udakam mā chupati. sace so tam⁴⁵⁰ chupati tassa jīvitam n' atthi. sace so tam na saddahati, so ca khaggena vā satthena vā kenaci vā sampatatasim⁴⁵¹ pi vatthumhi⁴⁵² tam udakam chupitamatte va tam tam vatthum tatth' eva viliyati. eko pi nam sappo ajagaro nāma orimato gacchanto⁴⁵³ paratīram orohanto setu viya tiṭṭhati. so imaṃ ca mantam sajjhāyitvā imaṃ ca sattakulikosadham⁴⁵⁴ khāditvā attano pādātale makkhetvā⁴⁵⁵ tassa piṭṭhiyā pāyātu.⁴⁵⁶ so ca purato pi yojanasatamaggam atikkamitvā puna yojanasatam ekaṃ vettavanam⁴⁵⁷ pāpuṇissati. tatth' eva vettavane⁴⁵⁸ yojanasate purato pi paraṭṭhānam gantum chiddokāso na hoti. atha gehappamāṇakāyāni⁴⁵⁹ hatthiliṅgasakuṇāni⁴⁶⁰ tatth' eva vettavane⁴⁶¹ paṭivasanti. so Sudhano tesam⁴⁶² ekaṃ hatthiliṅgasakuṇam abhirūhitvā iminā pi rattakambalena attānam pāruppitvā⁴⁶³ bandhitvā tass' eva pakkhantaramajjhe nipajjatu. so pana hatthiliṅgasakuṇo⁴⁶⁴ gocarathāya ākāsagamanen' eva tassa vettavanassa purato* pi paraṭṭhānam gacchanto Kelāsakūṭamatthake yeva ṭhitanagaram sampāhessatī ti. evañ ca vatvā sā Manoharā paṇṇam likhitvā tāpasam⁴⁶⁵ sampaticchāpetvā tam vanditvā ākāse va uppatitvā⁴⁶⁶ Kelāsakūṭamatthake⁴⁶⁷ ṭhitam attano pitunagaram agamāsi. tassā (tadā) Dumarājā tassā Manoharāya āgamana ppavattim nātvā Manoharā nāma dhītā ettakā(am) pi kālam manussaloke manussehi saddhim vāsam vasi,⁴⁶⁸ sā pana mama bhavane pavisitum na yuttā hotī ti cintetvā ekasmim ṭhāne ekaṃ pāsadam kārāpetvā tassā pādaparićārikāyo kinnariyo datvā tatth' eva attano pāsāde vasāpetī⁴⁶⁹ ti. tadā pana bodhisatto paccantagāmaverim⁴⁷⁰ vupasamtvā sabbam pi balanikāyam ādāya Uttara-paṅcālanagaram eva pavisitvā attano sirasā pitu pādesu nippatitvā⁴⁷¹ attanā niṭṭhitakiccaṃ nivedeti.⁴⁷² tato so pitaram āpucchitvā attano pāsadam agamāsi. atha Candādevī dūrato āgacchantam

bodhisattam disvā attano vasanaṭṭhāne taṃ pakkosetvā paccuggantvā tam āliṅgetvā tatth' eva parodi. tadā bodhisatto tam āha:⁴⁷³ amma, tvam idh' eva kiṃ rodasī ti. sā āha: Sudhanu, tava bhariyā Manoharā⁴⁷⁴ tava bhavane n' atthī ti. bodhisatto puna pucchi: amma, tava suṇhā Manoharā mama bhavane kiṃ n' atthī ti. sā Candādevī bodhisattassa sabbam pi tam attham ārocesi. taṃ sutvā bodhisatto bhijjamānahadayo viya visaññī hutvā tatth' eva patati. atha sā mātā Candādevī tatth' eva patitaṃ bodhisattam gandhodakena abhisiñcati. bodhisatto satim labhitvā tato vuṭṭhāya sirisayanagabbham pavisitvā milātapupphadāmaṃ sayanamañcakaṇ ca sattaratanavicittam vatthālaṅkāraṇ⁴⁷⁵ ca olokento so[k]agginā paridayhamānahadayo⁴⁷⁶ paridevanto imā tisso gāthāyo āha:

- 84 hā hā amma⁴⁷⁷ tava suṇhā kuhiṃ gatā Manoharā,⁴⁷⁸
visakaṇḍena* viddham va vilinaṃ hadayaṃ mama.
- 85 tad amma mukham na dissare āpucchāmi⁴⁷⁹ 'haṃ gacchāmi,
taṃ gavesitum idāni okāsaṃ dehi me tayā,⁴⁷⁹
gacchāmi 'haṃ brahāvane rattidivam pi sabbadā.
- 86 yadi labhāmi taṃ vane nivattāmi tav' antikaṃ,
na labhāmi c' etaṃ⁴⁸⁰ maññe tattha me maraṇaṃ dhuvaṇ⁴⁸¹ ti.

ath' assa mātā Candādevī sokadukkhasamappitam attano puttaṃ disvā taṃ samassāsesi: tāta Sudhanu, tvam mā soci, mā paridevi, aññā pana khattiyakaññā uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā viya honti. mayaṃ te ānessāma.⁴⁸² tvam pana tāhi saddhim abhiramitvā amhākaṃ rajjaṃ pāletu.⁴⁸³ idh' eva vasāhī ti. taṃ sutvā mahāsatto āha:

- 87 sace⁴⁸⁴ ahaṃ Manoharam na passāmi jīvitam me
n' eva hoti, maraṇaṃ ca seyyaṃ maññe adassanā⁴⁸⁴ ti.

atha⁴⁸⁵ sā mātā⁴⁸⁵ Candādevī attano puttaṃ nivāretum asakkonti tuṅhi ahosi. atha mahāsatto attano mātaram vanditvā pāsādā otarati. sā pana Candādevī tathā va nikkhamantam attano puttaṃ disvā bhijjamānahadaya⁴⁸⁶ viya hutvā tam⁴⁸⁶ anugacchantī tāta, Sudhanu, ekaṃ piya-puttaṃ⁴⁸⁷ me na passāmi, idh' eva anātham mā karohi,⁴⁸⁸ tayi paṭi-baddham eva mama jīvitam hotī ti vatvā imaṃ gātham āha:

- 88 nivattāhi putta ehi⁴⁸⁹ mā karohi anātham me,
na passāmi idh' eva taṃ maññe hessāmi jīvitan ti.

iti vatvā Candādevī attano piyaputtam⁴⁹⁰ oloketvā pāsāde aṭṭhāsi. mahāsatto pi nagarā nikkhamitvā attano jāyā⁴⁹¹ Manoharāhāram⁴⁹² vanacarakassa⁴⁹³ vasanaṭṭhānaṃ gantvā tam āha: tāta luddaka, tvam Manoharāya vasanaṭṭhānaṃ gamanamaggam kiṃ jānāsī ti. luddako āha:

aham, deva, tam maggam na jānāmi. sā hi devī mahiddhikā ākāsen' eva gantvā idāni vijjādharañño santikaṃ gatā⁴⁹⁴ bhavissati. sace tvam tam jānissasi, yo tvam pucchitukāmena(?) Himavante vasantassa Kassapa-isino vasanaṭṭhānaṃ gantvā pucchitum vaṭṭatī ti. mahāsatto āha: tena hi* tāta, tvam mayham maggadesako⁴⁹⁵ mayā saddhiṃ gacchāhī ti. luddako āha: āma deva, tayā avutto pi aham ekanten' eva tayā pi saddhiṃ gamissāmī ti. tam sutvā bodhisatto attano khaggaṃ sannay[h]itvā⁴⁹⁶ dhanum ādāya purato gacchantam magganāyakaṃ Puṇḍarikaṃ⁴⁹⁷ katvā⁴⁹⁸ tam anugantvā bahibhūtam nagarasīmaṃ⁴⁹⁹ patvā puna attano mukhaṃ nivattetvā nagaram oloketvā saccavacanaṃ kathento gātham āha:

89 yadi labhāmi⁵⁰⁰ mama⁵⁰¹ jāyaṃ⁵⁰¹ pun' āgacchāmi⁵⁰² imaṃ puram,
na ca labhāmi Manoharam na nivattāmi⁵⁰³ imaṃ⁵⁰³ puran ti.

evaṃ⁵⁰⁴ ca pana⁵⁰⁴ mahāsatto sīho viya achambhīto sīhanādaṃ⁵⁰⁵ karonto Himavantābhimukho ten' eva vanacarakena saddhiṃ pāyāsi. so pana anupubbena ten' eva saddhiṃ gacchanto Kassapa-isino vasanaṭṭhānaṃ patto. tam nivattāpento ekako va tassa assamapadaṃ⁵⁰⁶ pavisitvā tam isiṃ vanditvā tam pucchanto gātham āha:

90 vandāmi tam bhante isi passasi me Manoharam,
sā me idh' āgatā hoti tam passitum isivaran⁵⁰⁷ ti.

tam sutvā tāpaso gāthadvayam⁵⁰⁸ āha:

91 passāmi 'ham rājaputta bhariyaṃ te Manoharam,
evaṃ hi tāya⁵⁰⁹ vuttaṃ vākyam ito va tvam⁵¹⁰ nivattatu,⁵¹¹
92 duggato ca purato maggo amanussehi gandhabbehi,⁵¹²
tasmā so⁵¹³ ito nivattetu⁵¹⁴ evaṃ hi tāya vuttaṃ mamā ti.

evaṃ ca vatvā so tāpaso ten' eva paṭisanthāraṃ katvā, rājaputta, idaṃ vajiramuddikam ayaṃ ca rattakambalo kila tumhākaṃ santako hotī ti vatvā tam dvayaṃ ni(ī)haritvā mahāsattassa hatthe adāsi. atha mahāsatto tam dvayaṃ passanto ubhohi hatthehi ure tam dvayam upaguyhanto attano purato tiṭṭhamānaṃ⁵¹⁵ viya Manoharasadisam tam dvayaṃ maññā-māno tatth' eva parodi. tāpaso āha: mahārāja, tumhe ito uttari pi kin nu⁵¹⁶ gacchathā ti. mahāsatto āha: mayham⁵¹⁷ bhante,⁵¹⁷ gamana[to] maraṇam varam eva, tasmā ito pi nivattetum na sakkomī ti. so pana tāpaso bodhisattassa Manoharāyaṃ daḷhatarasinehabhāvaṃ ñatvā tāya* vuttasāsana-niyāmen' eva sabbam pi sāsana vacanaṃ kathesi. tam sutvā mahāsatto gāthadvayam⁵¹⁸ āha:

93 labhāmi ce bhariyaṃ me nivattāmi puram attano,
ce na passāmi⁵¹⁹ bhariyaṃ⁵²⁰ me tattha me maraṇam siyā.

94 kiṃ me jīvitam⁵²¹ vinā araṇṇe va me matam varam,
ce labhāmi me bhariyam puna passāmi mātaran ti.

evaṇ ca vatvā mahāsatto attano magganāyakam makkaṭapotakam⁵²²
ādāya tāpasam vanditvā tato param pi gamanam ārabhi.⁵²³ atha tapaso
sabbam pi tam sattakulikosadhañ⁵²⁴ datvā tañ ca mantapadam⁵²⁵ vācetvā
gamitapadesaṇ⁵²⁶ ca desetvā purato tam uyyojesi.

atha bodhisatto mahā-ussāhena gacchanto sattavassāni sattamāsa-
sattadivasādhikāni sabbam pi tam vanaggahaṇam aṭavim⁵²⁷ atikkamitvā
yāva yakkhavasanaṭṭhānam pāpuṇitvā bhīsanakarūpam sattatālappamā-
ṇam uddham aggijālasadisanayanam Añjanapabbatasadisattabhāvam⁵²⁸
vāmahatthena musalaggahitam⁵²⁹ dakkhiṇahatthena pharasuggahitam⁵³⁰
tam pi yakkham disvā nibbhayo vigatalomahaṃso Sattakulikosadam⁵³¹
khāditvā attano kaṇḍagge⁵³² makkhetvā tam mantam sajjhāyitvā ten' eva
kaṇḍena⁵³³ tassa yakkhassa uram vijjhati. tasmim pana yakkhe tatth' eva
patite bodhisatto tassa sīsam akkamitvā tato gantvā mahānadiṃ⁵³⁴ pāpu-
ṇitvā ajagarapiṭṭhiyā⁵³⁵ tam pi nadiṃ taritvā vettavanam patvā vettala-
tam⁵³⁶ olambitvā ekarukkham abhirūhitvā⁵³⁷ vettantaramajjhabhāgen'
eva nippajji. tasmim khaṇe ca suriyo atthaṅgato hoti. atha bodhisatto
purato pi gantum ajānanto tatth' eva paridevanto bho Sudhana, tvam
itthim nissāya tuyham bahūpakārā mātāpitaro chaḍḍetvā idh' āgato,
imam dukkham anubhvasi⁵³⁸ akāraṇen' evā ti attānam paribhāsivā
gātham āha:

95 itthim nissāya Sudhanu chaḍḍetvā pubbakāraṇe,
idh' āgato anubhosi bahudukkham akāraṇā ti.

tasmim khaṇe bahū hatthiliṅgasakuṇā⁵³⁹ tam va(e)ttavanam⁵⁴⁰ āgantvā
tatth' eva nisīdantā aññamaññam pucchimsu: * bhonto, ajja mayam
kuhim gocaram gaṇhāmā ti. asukasmim gaṇhāmā⁵⁴¹ ti vutte keci pucchi-
msu: bhonto, mayam sve kham gamissāmā ti. keci vadimsu: bhonto⁵⁴²
Kelāsakūṭapabbate vasantassa Dumarājassa dhītā Manoharā⁵⁴³ manussa-
ggahitā⁵⁴⁴ pun' āgacchati, Dumarājā sve sattadivase tassā sarīre manussa-
gandham apanetum mahussavam kāressati.⁵⁴⁵ sabbe pi mayam⁵⁴⁶ tatth'
eva gantvā ārakkhāya ṭhapitam atimahantam⁵⁴⁷ pūjabhāṇḍāhāram⁵⁴⁸
nānāvidham āhāram khādissāma ti. atha mahāsatto tesam vacanakatham⁵⁴⁹
sallakkhetvā ekassa pakkhantamajjhe⁵⁵⁰ pavisitvā khaggarajjuyā pi attā-
nam bandhitvā pi⁵⁵¹ nippajji. te pana hatthiliṅgasakuṇā pāto va vuṭṭhāya
aññamaññam pakkosetvā ākāsapathen' eva tam va(e)ttavanam atikkamitvā
Suvanṇanagarasamīpam mahātaḷakatīram⁵⁵² otarimsu. atha mahāsatto
saṅgikam⁵⁵³ attānam mocetvā tato otarivā mahātaḷakatīram⁵⁵⁴ gantvā⁵⁵⁵
tassa tīre ekapasse⁵⁵⁶ niliyi.⁵⁵⁶ tasmim khaṇe eva vijjādharapariṇāṇikā

nāma soḷasakinnarikaññāyo taṃ mahātaḷākatīram āgantvā aññamaññaṃ kathayaṃsu: ajj' eva mayam⁵⁵⁷ iminā udakena amhākaṃ Manoharam nhāpessāmā ti. atha mahāsatto taḷākatīrapasse⁵⁵⁸ nisinno tāsam vacana-kathaṃ assosi.⁵⁵⁹ mahāsatto pana tāsam vacanaṃ⁵⁶⁰ sutvā somanassa-patto mama vāyāmo matthakaṃ patto va, idāni panāhaṃ mayhaṃ Manoharāya pavattiṃ suṇāmi, aho vata me sabbam pi vanaggahaṇa-pabbata-aṭavi-uttaranaṃ⁵⁶¹ saphalam⁵⁶² eva hotī ti cintetvā kena ca kho upāyena sā Manoharā mamāgamanabhāvaṃ⁵⁶³ jānissatī ti puna cintetvā saccādhitṭhānen' eva me mānoratho samijjhissatī ti sannitṭhānaṃ katvā sace panāhaṃ tassa mama saccādhitṭhānapāramipūraṇena tāya Manoharāya saddhiṃ samaggavāsaṃ⁵⁶⁴ labhissāmi tāsū ekikā kinnarikaññā tam udakaghaṭam ukkhipitum asakkontī* tatth' eva tiṭṭhatū ti⁵⁶⁵ adhitṭha-hitvā tatth' eva mahātaḷākatīrapasse aṭṭhāsi. tā pana kinnariyo attano udakaghaṭam ukkhipantā⁵⁶⁶ agamaṃsu. tāsū⁵⁶⁷ ekā kinnarī attano udakaghaṭam ukkhipitum⁵⁶⁸ asakkontī tatth' eva mahātaḷākatīre⁵⁶⁹ oloketvā ekasmiṃ rukkhamaṇe nisinnaṃ bodhisattaṃ disva tam upasaṅkamtivā evam āha: bho tvam⁵⁷⁰ sāmi,⁵⁷⁰ anukampāya mayā saddhiṃ mayhaṃ udakaghaṭam ukkhipāhī⁵⁷¹ ti. bodhisatto tato vuṭṭhāya tam upasaṅkamtivā pucchi: bhoti, idam udakaṃ kin nu tayā kātabban ti. sā pana sabbam pi pavattiṃ mahāsattassa ārocesi. atha mahāsatto⁵⁷² udakaghaṭam⁵⁷³ ukkhipitvā⁵⁷⁴ tasmim udakaghaṭe yeva vajiramuddikaṃ pakkhipitvā⁵⁷⁵ tam⁵⁷⁶ uyyojesi. tā kinnariyo paṭhamataram patvā suvaṇṇaghaṭena puṇṇena udakena⁵⁷⁷ attanā gahitagahitena⁵⁷⁸ Manoharam devim nhāpesuṃ. sā pi ekikā va pacchato āgantvā sīgham eva tassā sīsam tena suvaṇṇaghaṭapūṇṇudakena abhisiñci. puññavantānaṃ eva⁵⁷⁹ hi paṇidhi⁵⁸⁰ samijjhati. tasmā tassā Manoharāya sīsamatthakato⁵⁸¹ tāya abhisiñci. evañ ca abhisiñcite⁵⁸² tasmim udake taṃ vajiramuddikaṃ suvaṇṇaghaṭato udakadhārena nikkhamitvā tassā kaniṭṭhaṅgulim pāvisi. taṃ pi vajiramuddikaṃ disvā Manoharādevī samviggaṃānahadaya idāni mama sāmiko idh' āgato ti ñatvā tuṭṭhacittā taṃ rahassaṃ chādetukāmā pi kuddhā⁵⁸³ viya attano sirisayanagabbhaṃ pavisitvā taṃ kinnariṃ pakkosāpetvā pucchi: bhoti tvam kasmā aticirā⁵⁸⁴ vasī⁵⁸⁴ ti. sā sabbam pi pavattiṃ tassā nivedesi. atha sā Manoharā devī bhoti, yvāyaṃ puriso⁵⁸⁵ Sudhanukumāro nāma rājaputto so pana mama sāmiko hoti, kassa ci pi tvam mā ārocesi ti vatvā imaṃ mālāgandhavilepanaṃ ca dibbavatthaṃ ca ābharaṇabhaṇḍaṃ ca ādāya tassā hatthe datvā tatth' eva taṃ pahīni. bhoti, tvam imāni gahetvā* tassa mama⁵⁸⁶ sāmikassa santikaṃ gantvā yaṃ taṃ dehi.⁵⁸⁶ evañ ca datvā so ca⁵⁸⁷ pokkharāṇiyaṃ nhāyitvā imaṃ mālāgandhavilepanaṃ⁵⁸⁸ vilimpitvā⁵⁸⁹ imaṃ dibbavatthaṃ nivāsetvā iminā⁵⁹⁰ ābharaṇabhaṇḍena⁵⁹¹ attānaṃ⁵⁹² alaṅkarotū⁵⁹³ ti. sā pi kinnarī tāni ādāya tatth' eva gantvā tathā tassa adāsi. bodhisatto pi tassā hatthato tāni gahetvā

tato pi nhāyitvā vilampitvā⁵⁹⁴ nivāsetvā alaṅkaritvā taḷākatīre aṭṭhāsi. tadā pana sā Manoharā devī attano pādapariṅkāhi kinnarīhi saddhiṃ pitusantikam agamāsi. sā Manoharā attano mātāpitaro upasaṅkamtivā⁵⁹⁵ nisīdi. atha Dumarājā attano dhītaraṃ Manoharaṃ disvā evam āha: bhadde, tvam ettakam pi kālaṃ manussehi saddhiṃ vasasi,⁵⁹⁶ tuyhaṃ sāmiko kiṃdiso? kiṃ khattiyō vā⁵⁹⁷ brāhmaṇo vā vesso vā⁵⁹⁸ suddo⁵⁹⁹ vā hotī ti. taṃ sutvā Manoharā attano pitarā saddhiṃ sallapantī sirasi añjalim⁶⁰⁰ ṭhapetvā pitaram āha: tāta, mama⁶⁰¹ piyasāmiko⁶⁰¹ na lāmako, na añño yo vā so vā, atha kho mahāpuriso sakala-Jambudīpe aggarājā hutvā satta-hatthināgabalasadisbaladhāriko⁶⁰² uttamapuriso va hotī ti. Dumarājā āha: tena⁶⁰³ hi bhadde,⁶⁰³ tvaṃ kasmā taṃ pahāya idh' āgatā⁶⁰⁴ sī ti. sā pana⁶⁰⁵ sabbam pi tam atthaṃ Dumarañño kathesi. taṃ sutvā Dumarājā tam āha: bhadde, tava sāmiko evaṃ thāmabalaparakkamasampanno⁶⁰⁶ uttamapurisabhāvo⁶⁰⁷ pi⁶⁰⁷ kasmā tav' antikaṃ⁶⁰⁸ nānubandhissatī ti. sā āha: tāta, sace so idh' āgacchati tumhe kim⁶⁰⁹ tassa⁶⁰⁹ karissathā ti. Dumarājā āha: bhadde, ahaṃ tava sāmikassa thāmabalaparakkamabhāvaṃ jānitvā tuvaṃ gahetvā puna tass' eva dassāmī ti. taṃ sutvā Manoharā sampannapīticittā pitaram āha: tāta deva, tvaṃ saccam eva vadasi udāhu kelivacanaṃ vadasī ti. Dumarājā āha: bhadde, āma saccam eva vadāmī ti. Manoharā āha: tāta, mama sāmiko Sudhanukumāro ettha āgacchatī ti. taṃ sutvā Dumarājā ativiya* acchariyajātamaṇaso aho vata kira evarūpo thāmabalaparakkamasampanno puriso idh' āgacchatī ti cintetvā⁶¹⁰ turitaturito āha: bhadde, tava sāmiko etarahi kuhiṃ vasatī⁶¹¹ ti. sā āha: tāta, so⁶¹² etarahi bahinagare vasatī ti. Dumarājā āha: tena hi taṃ pakkosāpehī ti. sā attano pādapariṅkā kinnariyo mahāsattassa santikaṃ pesetvā Dumarañño santikaṃ tam āneti. tadā so Sudhano alīnamano achambhīto kesarasīho viya rājapāsāde abhirūhitvā nānāratanavicitte sīhāsane nisinnaṃ sassuraṃ⁶¹³ Dumarājānaṃ vanditvā ekam antaṃ nisīdi. atha vijjādhara-vijjādharināmakā kinnariyo tatth' eva samāgatā⁶¹⁴ mahāsattassa rūpasiriṃ passantā atittikā attano⁶¹⁵ mukhāvaraṇaṃ⁶¹⁵ vivaritvā animmisehi nettehi tam oloketum aṭṭhaṃsu. Dumarājā pi mahāsattam⁶¹⁶ olokento⁶¹⁷ tasmim uppannabalavasineho⁶¹⁸ yeva tam āha: tāta, tvaṃ kittakaṃ kālaṃ sabbavanaggahaṇapabbata-aṭṭavim⁶¹⁹ atikkamtivā idh' āgato sī ti. mahāsatto āha. mahārāja, aham eva sattavassāni sattamāsasattadivasādhikāni asaṅkitamaggam⁶²⁰ atikkamtivā yakkhaṃ vijjhivā ajagarapiṭṭhiyā⁶²¹ āgantvā ekahatthiliṅgasakuṇassa pakkhantamajjhe pavisitvā idāni ettha sampāpuṇāmi ti. taṃ sutvā Dumarājā aho vata ayaṃ puriso acchariyajano yeva hotī ti cintetvā puna taṃ pucchi: tāta, tvaṃ Sudhanukumāro nāmāsi ti. āma devā ti vutte Dumarājā puna pucchi: kiṃ nu kho tāta tvaṃ dhanusippe kusalo 'sī ti. mahāsatto āha. āma deva, kiñci pi jānāmi ti. taṃ sutvā Dumarājā sādhu tāta, ajjahaṃ te dhanusippaṃ passāmi ti vatvā

tatth' eva samāgamanatṭhāne⁶²² satta tālarukkhe ṭhāpetvā purato satta udumbararukkaphalake purato satta lohaphalake tato satta silāthambhe tato satta tambaphalake tato satta vālukapuṇṇasakaṭe* tato purato⁶²³ alātacakkasadise satta yantake ca evaṃ paṭipāṭiyā ṭhapāpetvā Sudhanukumāram āha: kiṃ nu kho tāta tvaṃ sabbe pi ete vijjhituṃ sakkhissasī ti. taṃ sutvā Sudhano nāma rājaputto mahārāja, ahaṃ sabbe pi ete vijjhituṃ sakkhissāmī ti vatvā tato vuṭṭhāya achambhito⁶²⁴ tatth' eva ṭhito attano dhanum āropetvā saraṃ sannayitvā⁶²⁵ sabbe pi ete vijjhati. atha so saro dhanujiyā⁶²⁶ mutto satta⁶²⁷ tālarukkhe ca satta udumbararukkaphalake satta lohaphalake satta silāthambhe⁶²⁸ satta tambaphalake satta vālukapuṇṇasakaṭe alātacakkasadise satta yantake cā ti⁶²⁹ evaṃ paribhinditvā cakkavāḷapabbatakucchimajjhaṃ phussitvā puna Sudhanuss' eva hatthe patiṭṭhāsī. atha vijjādharagaṇā evaṃ āgataṃ taṃ saraṃ passantā ativiya acchariyajātacittā tatth' eva naditvā⁶³⁰ appoṭentā⁶³¹ sādhu-kārasahassāni pavattayimṃsu. Dumarājā pi tato vuṭṭhāya mahāsattam āliṅgetvā sādhu sādhu mahāpurisā ti taṃ pasamsi. Dumarājā puna pi mahāsattam āha: idaṃ pana nīlavaṇṇapāsāṇaphalakam⁶³² mahallapāsāṇam⁶³³ nāma purisasahassenā pi ukkhipituṃ dukkarā⁶³⁴ va.⁶³⁴ tvaṃ pana tam ukkhipituṃ sayam eva kiṃ nu kho sakkhissasī⁶³⁵ ti. taṃ sutvā mahāsatto mahārāja, ahaṃ⁶³⁶ tumhākaṃ puññānubhāvatejen' eva tam ukkhipituṃ sakkhissāmī ti vatvā tato vuṭṭhāya vijambhīto kesarasīho viya mahallapāsāṇam⁶³⁷ nāma nīlavaṇṇapāsāṇaphalakam⁶³⁸ upasaṅkamtivā tikkhattuṃ⁶³⁹ padakkhiṇaṃ katvā dakkhiṇahatthena taṃ parāmasitvā sace⁶⁴⁰ 'ham⁶⁴⁰ anāgate bodhirukkhamūle anekaratanakulasahassapaṭimaṇḍite vijjādharāsaṇ(n)am-atthake⁶⁴¹ nisinno va mārabalaṃ vidhamsetvā tato⁶⁴² yāme (tatiyayāme?) mayā kattabbaṃ kiccaṃ sampādetvā⁶⁴³ anuttaraṃ sammāsambodhim abhisambujjhissāmi; api ca kho pana sace⁶⁴⁴ 'ham⁶⁴⁴ sakalalokasannivāsānaṃ sattānaṃ jātyādimānasāṅkhātamahāpabbataṃ⁶⁴⁵ saṅkamtuṃ⁶⁴⁶ sakkomi, idāni hi idaṃ⁶⁴⁷ mahallapāsāṇam⁶⁴⁸ nāma* jātigerukaṃ mama lahukam eva hotū ti saccādiṭṭhānam adhiṭṭhahitvā tam ukkhipi.⁶⁴⁹ tāvad eva mahāsattassa saccādiṭṭhānubhāvatejen'⁶⁵⁰ eva garukaṃ mahallapāsāṇam nāma lahukajātaṃ palāpitiṭṭhasadisam hoti. mahāsatto pana tam ukkhipitvā attano aṃsakūṭe ṭhapetvā tatth' eva parāparaṃ caṅkami. Dumarājā pi attanā adiṭṭhapubbam acchariyaṃ tam ukkhipitaṃ⁶⁵¹ mahāsattam disvā sīhāsanā⁶⁵² otarivā tam āliṅgetvā sakavacanaṃ khamāpeti. atha ete pi vijjādharā⁶⁵³ tatth' eva celukkhepasahassāni pavattayimṃsu. Dumarājā puna pi tam āha: tāta, tvaṃ sakkhissasi tava bhariyaṃ jānitun ti. So āha: mahārāja, ahaṃ taṃ jānituṃ sakkhissāmī ti. atha Dumarājā attano dhītarō sattakaññāyo sabbālaṅkārehi alaṅkārapetvā⁶⁵⁴ sabbā⁶⁵⁵ pi kaññāyo samānarūpā⁶⁵⁶ samānavaṇṇā⁶⁵⁷ samāna-obhāsā⁶⁵⁸ samānasīlā⁶⁵⁹ samānasabbālaṅkāra⁶⁶⁰ ti paṭiyādetvā⁶⁶¹ tatth' eva paṭipāṭiyā

nisīdanti (nisīdāpeti?). atha⁶⁶² Dumarājā mahāsattam āha: tāta, Sudhanu, tvaṃ mama dhītarānam imāsaṃ sattakaññānam antare tava bhariyaṃ⁶⁶³ passasi. idh' eva sā tava bhariyā kiṃ nu kho atthi udāhu no ti. taṃ sutvā mahāsatto punappunaṃ⁶⁶⁴ tā olokeno taṃ asañjānanto bodhisattā⁶⁶⁵ nāma saccādhittānaṃ nāma na vijahanti,⁶⁶⁶ aham pi tesam abbhantare⁶⁶⁷ dāni saccādhittānapāramiṃ⁶⁶⁸ karissāmī ti cintetvā saccādhittānam adhiṭṭhahanto gātham āha:

96 saccāhaṃ (sacāhaṃ) homi⁶⁶⁹ pubbe esanto lokahitaṃ sadā,
paradāraṃ⁶⁷⁰ na gacchāmi 'haṃ⁶⁷⁰ samijjhatu me manoratho ti.

tasmiṃ khaṇe saccādhittānabalen' eva Sakkassa bhavanam uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko āvajjento⁶⁷¹ taṃ kāraṇaṃ nātvā suvaṇṇamakkhikavaṇṇen' āgantvā⁶⁷² bodhisattassa kaṇṇasamīpe samullapati: sāmī Sudhanu, ahaṃ Sakko va sañcaraṇamakkhiko hutvā tava bhariyahatthe patiṭṭhāmi,⁶⁷³ tvaṃ tāya saññāya etaṃ hatthaṃ gahetvā ayaṃ devī mama bhariyā ti vadesī ti. atha Sakko suvaṇṇamakkhiko hutvā* Manoharāya hatthe va patiṭṭhāsi. atha mahāsatto pi tāya saññāya tassā hatthaṃ gahetvā ayaṃ⁶⁷⁴ eva kaññā mama⁶⁷⁴ bhariyā devā ti āha. mahāsattena pi gahitena Manoharāya hatthe Sakko tato antarahito hutvā sakaṭṭhānam eva gato. tadā Dumarājā attano citte acchariyaṃ mahāsattena gahitaṃ tassā hatthaṃ disvā yo hi nāma puriso mama dhītarā aññamaññasadisarūpā va sattannaṃ pi imāsaṃ kaññānaṃ visesabhāvaṃ jānāti so ayaṃ⁶⁷⁵ puriso mahāpuñño va hotī ti taṃ pasamsitvā aciren' eva attano va rājaṅgaṇe ratanarāsīṃ kārāpetvā abhisekaratanamaṇḍapaṃ sajjāpetvā Manoharāya saddhiṃ mahāsattaṃ ratanarāsīmatthake nisīdāpetvā pañcavidharājābhisekabhaṇḍehi abhisiñcitvā tass' eva⁶⁷⁶ rajjaṃ niyyādesi.⁶⁷⁷ atha bodhisatto paripuṇṇamanoratho hutvā tāya deviyā saddhiṃ samvāsaṃ katvā tatth' eva Kelāsakūṭapabbatamatthakanagare⁶⁷⁸ ciraṃ mahantaṃ dibbasampattim anubhoti.

ath' ekadivasam bodhisatto attano mātāpitaro anussarento⁶⁷⁹ samvigga-mānahadayo attanā⁶⁸⁰ attānam eva garahi. seyyāthāpi nāma⁶⁸¹ mahāpāthavī sabbasattānam pi upabhogaparibhogehi upakārī va hoti evam eva sabbasattānaṃ mātāpitaro puttānam pi nhāpanabhojāpanavaḍ[ḍ]hanādīhi upakārā va honti. yo hi nāmāham attano mātāpitūnaṃ guṇaṃ jānanto pi idān' eva ajānanto viya akataññu viya ca sakamātāpitaro anapekkho⁶⁸² va attano nagaraṃ paricajitvā⁶⁸³ rammi taṃ pana acchariyaṃ vata me ti attano attānam⁶⁸³ eva garahitvā mahāsatto tāya Manoharāya saddhiṃ sayanto attano mātāpitaro anusocento bhogaṃ sandhāretum asakkonto paridevanto gātham āha:

97 vasāmi idha deviyā kathaṃ gacchāmi me raṭṭhaṃ,
na passāmi dāni te⁶⁸⁴ me maññe* hessāmi jīvitan ti.

evam assa paridevanasaddaṃ sutvā Manoharā pabujjhitvā taṃ pucchi: tāta sāmi, idāni tvaṃ kathaṃ paridevasī ti. so attano paridevanakāraṇaṃ tassā na⁶⁸⁵ kathesi. sā dutiyam pi tatiyam pi pucchi. tatiyavāre pucchite so attano assūni muñcivā evam āha: bhadde, ahaṃ mama mātaram anussarivā paridevāmi, mātā hi mama⁶⁸⁶ āgamanakāle⁶⁸⁶ evañ ca paridevatī ti. taṃ sutvā Manoharā taṃ pucchi: tāta sāmi, idāni tayā kiṃ kammaṃ kātābbaṃ⁶⁸⁷ ti. so āha: bhadde, ahaṃ⁶⁸⁸ mātaraṃ vinā jīvitum na sakkomi. tenāhaṃ ajja gacchāmi me mātusantikaṃ ti. sā āha: sāmi, ahaṃ pi tayā saddhiṃ gamissāmi, yā pana tuyhaṃ gati hoti sā mayham eva gati hotī ti. so āha: bhadde, tvaṃ mā gamissasī ti. sā pana punappunaṃ gamaṇaṃ yeva yācati.⁶⁸⁹ atha bodhisatto sādhu bhadde ti sampaticchivā vibhātāya rattiyā attano sassuraṃ⁶⁹⁰ upasaṅkavitvā taṃ vanditvā attano gamaṇakāraṇaṃ nivedeti. taṃ sutvā Dumarājā samuppannasomanassacitto yo hi nāma puriso viddhasap[p]akacavaraṃ viya chaḍḍitakheḷapiṇḍaṃ viya attano nagare mahantaṃ rajjasiriṇ ca anapekkho evañ ca idh' āgato mātā-pitaro yeva ativiya pasamsati, aho vata so puriso kataññu katavedi yeva nāma hotī ti pītibalen' eva cintento mahāsattam āha: tāta Sudhanu, ahaṃ pi idāni tayā saddhiṃ manussalokaṃ gamissāmī ti. tāvad eva mahantehi vijjādharagaṇehi parivuto⁶⁹¹ Dumarājā manoharāya saddhiṃ mahāsattam ādāya mahantena parivārena saddhiṃ Kelāsakūṭapabbatamatthake ṭhitanagarato nikkhamitvā attano puññānubhāvena sakabalanikāye gahetvā ākāsen' eva gantvā aciren' eva manussalokaṃ patvā Uttara-pañcālanagara-ssāvidūre khandhavāraṃ nivāsāpetvā tatth' eva aṭṭhāsi. atha bodhisattassa pitā Ādiccavaṃsarājā pāto va attano* sīhapañjaram ugg[h]āṭento⁶⁹² pākāratoraṇapaṭimaṇḍitaṃ khandhavāraṃ disvā maññe pararājāno mama puttassa Sudhanussa natthibhāvaṃ ñatvā ajj' eva mama rajjaṃ gaṇhatthāya āgatā bhavissantī⁶⁹³ ti cintetvā domanassaṃ pāpuṇi. tadā mahāsatto mahantehi vijjādharagaṇehi⁶⁹⁴ parivārīto nagaraṃ pavisitvā pāsādam abhiruyhitvā punappunaṃ sakasirasā mātāpitūnaṃ pādayuggalaṃ⁶⁹⁵ vanditvā attano sotthinā āgamanabhāvaṃ tesam⁶⁹⁶ [ni]vedeti. Candādevī pi attano piyaputtassa Sudhanussa sotthinā āgatabhāvaṃ disvā tass' eva sīsaṃ cumbitvā tāta piyaputtaka, tava gamaṇakālato paṭṭhāya ahaṃ assupuṇṇehi nettehi gacchāmi tiṭṭhāmi nisīdāmi bhuñjāmi mama sayanañ ca omakaṃ⁶⁹⁷ hoti. ajja tava āgamanakālato paṭṭhāya akkhīni mama akkhijalaṃ na⁶⁹⁸ paggharantī⁶⁹⁹ ti vatvā attano puttana Sudhanunā saddhim aññamaññaṃ piyavacanaṃ nimanteti. atha Ādiccavaṃso mahārājā somanassajāto mahantena parivārena sakanagarato nikkhamitvā yena taṃ khandhavāraṃ tenūpasaṅkama. tadā Dumarājā pi dūrato va āgataṃ piyasaḥāyakam⁷⁰⁰ Ādiccavaṃsarājānaṃ disvā paccuggamaṇaṃ katvā aññamaññaṃ hatthaṃ gahetvā sammodaṇīyaṃ⁷⁰¹ kathaṃ kathesi. ubho pi khattiyā mahantena parivārena taṃ khandhavāraṃ pavisitvā yāva sattāhaṃ samaggavāsaṃ vasitvā tatth' eva attano balanikāyehi mahosadha-

kīḷaṃ⁷⁰² kiḷiṃsu. atha Dumarājā bodhisattassa mātāpitūnaṃ nānappak-
ārāni⁷⁰³ [paṇṇākārāni] datvā āpucchitvā puna attano nagaram eva agamāsi.
Manoharā pana bodhisattassa saddhim Uttara-pañcālanagare vasi. Ādiccava-
ṃsarājā puna attano nagaraṃ pavisitvā taṃ nagaram alaṅkārāpetvā rājaṅ-
gaṇe ratanarāsimaṇḍapaṃ kārāpetvā rajje setacchattena bodhisattam
abhisiñci. atha bodhisatto attano aggamaheṣiṭṭhāne taṃ Manoharaṃ
ṭhapetvā dhammena samena⁷⁰⁴ rajjaṃ kāretvā sakamātāpitaro* poṣetvā
dānādīni puññāni katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā
Tusitabhavane⁷⁰⁵ yeva nibbatti. mātāpitaro⁷⁰⁶ pi Tusitabhavane yeva
nibbattiṃsu.⁷⁰⁶ mahājanakāyā pi mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānasīlā-
dīni⁷⁰⁷ puññāni pūretvā āyuhapariyosāne tato cavitvā devaloke yeva
nibbattiṃsū ti.

evaṃ ca pana vitthārena⁷⁰⁸ imaṃ⁷⁰⁹ dhammadesanam āharitvā bhikk-
have, evaṃ pi⁷¹⁰ pubbe paṇḍitā mātugāmaṃ nissāya attano mahantaṃ
rajjasiriṅ ca mātāpitaro ca jīvitaṅ ca anapekkhitvā manussānaṃ gamana-
[a]visayaṭṭhānesu⁷¹¹ pi pakkamiṃsu yevā ti. saṅkhepen' eva puna pi imaṃ
dhammadesanaṃ nigametvā idāni tatth' eva dhammasabhāya⁷¹² sālāyaṃ
samāgatānaṃ⁷¹³ tesam pi bhikkhūnaṃ cattāri saccāni pakāsento imaṃ
gāthadvayam āha:

- 98 dukkhasaccaṃ samudayaṃ⁷¹⁴ nirodhaṅ ca maggasaccaṃ,
iti hi taṃ catusaccaṃ sabbaṃ taṃ kathitaṃ⁷¹⁵ mayā.⁷¹⁶
99 tebhūmakaṃ⁷¹⁷ dukkhasaccaṃ taṅhā samudayaṃ nāma,
nibbānaṃ nirodhasaccam aṭṭhaṅgikaṃ maggasaccan ti.

bhagavato saccāvasāne so ugg(kk)añṭhitabhikkhu arahattappatto⁷¹⁸
nikkilesa nibbhayo yeva ahosi. aññe pi sampattaparīsā sotāpattiṭṭhānāni
pāpuṇiṃsū ti. Satthā pana jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 100 tadā eso purohito pāpacitto yaññakāro,
mama vero duṭṭhacitto Devadatto idāni 'si.
101 Jambucitto nāgarājā Moggalāno mahiddhiko,
Dumarājā kinnarindo Sāriputto mahāpañño.
102 Kassapo nāma tāpaso Kassapo mama sāvako,
Puṇḍariko nāma luddo Ānando mam' upaṭṭhāko.
103 makkaṭṭo maggadesako Kāḷudāyi idāni 'si,
Sakko pubbe devarājā Anuruddho me sāvako.
104 rājapitā Ādiccavaṃso Suddhodano me pitā,
rājamātā Candādevī Mahāmāyā va me mātā.
105 Manoharā nāma sā devī Yasodharā* Rāhulamātā,
sabbe sesā mahājanā paris' āsum idāni me.
106 Sudhano nāma so rājā sambuddho 'haṃ idāni 'si.
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

NOTES

- [*M A-73] ¹ M z namatthu. ⁹⁴ M udakam pi. ⁹⁵ M mantappa-
² R ugga-. ³ M z uttamam. ⁹⁶ M bhesajjam. ⁹⁷ M z atha.
⁴ M z bhikkhū. ⁵ M x. ⁹⁸ M nimminivā.
⁶ R -ugga. ⁷ M satthu. ⁹⁹ M katuppakāro. ¹⁰⁰ M -ranī-
⁸ M kathā-. ⁹ M x. ¹⁰¹ R x. ¹⁰² M x. ¹⁰³ M x. ¹⁰⁴ M x.
¹⁰ M suṇoma. ¹¹ R ugga-. ¹⁰⁵ M -yam gā-
¹² R ugga-. ¹³ R ugga-. ¹⁰⁶ M mahabballovuddho hattho.
¹⁴ R -ggaṇam; M gaṇanam. [*M B-75] ¹⁰⁷ R te.
¹⁵ M niyā-. ¹⁶ M niyā-. ¹⁰⁸ M x. ¹⁰⁹ M pati-
¹⁷ M accha(?)si. ¹⁸ M anussā-. ¹¹⁰ M x. ¹¹¹ M x. ¹¹² M x.
¹⁹ M vijjhati. [*M B-73] ¹¹³ R x. ¹¹⁴ M x. ¹¹⁵ M x.
²⁰ M -tabbā. ²¹ M x. ¹¹⁶ M x.
²² M z veneyyajanānam sāsanamanussā-
sakaṇena. ¹¹⁷ M repeats mayā kātabban.
²³ M z nāma evam. ²⁴ M x. ¹¹⁸ M gacchantam ma-
²⁵ M x. ²⁶ M x. ¹¹⁹⁻¹¹⁹ R tiṭṭhasi tam passitum.
²⁷ M -cariyakam. ²⁸ M samādayitvā. ¹²⁰ M yathā. ¹²¹ M x.
²⁹ R -tta-. ³⁰ R x. ¹²² M āgamanam ni-
³¹ M dujeyyo. ³² M -ppati-. ¹²³ M x. ¹²⁴ M bhaṇāhi.
³³ M x. ³⁴ M x. ³⁵ M x. ¹²⁵ M tam. ¹²⁶ M x.
³⁶ M x. ³⁷ M x. ³⁸ M -rato. ¹²⁷ M tatth' eva. ¹²⁸ R nillayi.
³⁹ M x. ⁴⁰ M z sabbāni. ¹²⁹ M samanantaram eva.
⁴¹ M x. ⁴² M -bhummiyam. ¹³⁰ M -mmaṇṇam pū-. [*M A-76]
⁴³ M z hutvā. ⁴⁴ M patīmam. ¹³¹ M uppīlesi. ¹³² M x.
⁴⁵ M -mmito. ⁴⁶ pākato. ¹³³ M -smiṃci. ¹³⁴ M avasam.
⁴⁷ M -magaha-. ⁴⁸ M devatā. ¹³⁵ M x. ¹³⁶ M ca.
[*M A-74] ⁴⁹ M x. ⁵⁰ M x. ¹³⁷ M mayam tam. ¹³⁸ M ṭṭhāne.
⁵¹ M uggaṇhitvā. ⁵² M nippā-. ¹³⁹ M -kkā-. [*M B-76]
⁵³ M tha-. ⁵⁴ M x. ¹⁴⁰ M -vantapa-. ¹⁴¹ R asama-
⁵⁵ M -nagaram. ⁵⁶ M pati-. ¹⁴² R asama-. ¹⁴³ M isi.
⁵⁷ M x. ⁵⁸ M -lanagaram. ¹⁴⁴ M x. ¹⁴⁵ M -pa.
⁵⁹ M x. ⁶⁰ M ahosi. ¹⁴⁶ M x. ¹⁴⁷ R -ssa.
⁶¹ M kappeti. ⁶² M x. ¹⁴⁸ M malikāmuttakādipuppharukkha-
⁶³ M x. ⁶⁴ M x. ⁶⁵ M kim. ¹⁴⁹ M -kkhayuttam. ¹⁵⁰ nātam.
⁶⁶ M hetu. ⁶⁷⁻⁶⁷ M x. ¹⁵¹ R luddaka. ¹⁵² R x.
⁶⁸ M mayham. [*M B-74] ¹⁵³ M niliyi. ¹⁵³ R -tam.
⁶⁹ M paratthagate; R aparahattha-. ¹⁵⁴ M -manāmassa. ¹⁵⁵ M tattha.
⁷⁰ M -jjanto. ¹⁵⁶ M uppatti-. ¹⁵⁷ M -vatti-
⁷¹ M z pavattanākāram. ¹⁵⁸⁻¹⁵⁸ M x. [*M A-77]
⁷² M puna. ⁷³ R apara-. ¹⁵⁹ M tāsu. ¹⁶⁰⁻¹⁶⁰ M kinnaritthim.
⁷⁴ M pavattanā-. ⁷⁵ M -rājā. ¹⁶¹ R gātham.
⁷⁶ M x. ⁷⁷ M x. ¹⁶²⁻¹⁶² R yathā pāsam 'bhipatthaye, tathā
⁷⁸ R jāneyyāsī. ¹⁶³ M atha. ¹⁶⁴ M so. ¹⁶⁵ M nāgavasanaṭṭhānam. ¹⁶⁶ M x.
⁷⁹ R mantam dharā. ¹⁶⁷ M z atha. ¹⁶⁸ M x.
⁸⁰ R mantam dharā. ¹⁶⁹ M -rīvarā. ¹⁷⁰ M tattha-
⁸¹ M uccinivā. ⁸² M tattha. ¹⁷¹ M tassa. ¹⁷² M tassa.
⁸³ M aham pana. ⁸⁴ R sammā-. ¹⁷³ M x. ¹⁷⁴ M x.
⁸⁵ M āṇa-. ⁸⁶ M x. [*M A-75] ¹⁷⁵ M x. ¹⁷⁶ R idha ga-
⁸⁷ R katva. ⁸⁸ R z nam. ¹⁷⁷ M z tam. ¹⁷⁸ R z mam.
⁸⁹ R vikhā-. ⁹⁰ M gaṇhitvā. ⁹¹ M -ṇṇamantam.
⁹² M -sīti. ⁹³ R paccuṭṭhāsi; M pajjhāyi.

- 181-181 M garuḍo mama hatthe nāgapāsaṃ
disvā bhītatasito nivattitvā palāyatī ti.
182 M -rājā. 183 M idh' eva pa-
184 M akatvā. 185 R -bahuppa-
186 M x. [*M B-77]
187 M z hatthe. 188 M tuttha-
189 R phalam. 190-190 M x.
191 R tusitvā. 192 M -raṇi.
193 M niliyi-. 194 M -dhītā.
195 M -vuttā. 196 M -dhītā.
197 M kīlitvā.
198 M Manoharī yeva.
199 M Manohāraṃ. 200 M bhītā.
201 M ravantā. 202 M Manohāraṃ.
203 M tattha. 204 M tattha.
205-205 M x. 206 R -lā-. [*M A-78]
207 R -rogaṇ. 208 M vadanti.
209 M idam. 210 M vinaṭṭhāma.
211 M z iti. 212-212 R x.
213 M tuccham (tuyham? R tajja, i.e.
te ajja?).
214 M Manohāraṃ.
215 M z vinā taṃ hessāmi jīvitam.
216-216 not counted as a verse in R.
217 R sā. 218 R x.
219 M rāja. (from tena to mamā ti reads
like a half verse).
220 M -hāraṃ. 221 M -rehi.
[*M B-78] 222 M x.
223 M mayam. 224 M -ṅkatabha-
225 M bhummiyam. 226 M daggiri-
227 R x. 227 M idam.
228 M pakkham. 229 M dulabbham.
230 M mayhaṇ. 231 M vikato.
232 M niccānibhāvo.
233-233 M sabbe sattā saññātikā viparītā
honti sadā ti.
234 M x. 235 M pakāsa-
236 M Manohā-. 237 M karu-
238 R apubbena. [*M A-79]
239 R Puṇṇa-. 240 M x.
241 M x. 242 M -masamattam.
243 M x. 244 R aciram.
245 M -lābhimukho. 246 M x.
247 R x. 248 M abhirūhitvā.
249 M -hāraṃ. 250 M pubbe pema-
251 M dārikāya. 252 M -nesī.
253 M x. 254 R nāmā.
255 M nāmo. 256 M -hāraṃ.
257 M patha-. 258 M -hārā.
259 M tha-. [*M B-79]
260 R kāraṇam. 261 M -cesī ti.
262-262 M x. 263 M x. 264 M x.
265 M bhariyāyo(?)bhāvāya.
266-266 M x. 267 M -ccuga-
268 M -vutto. 269 M -hāraṃ devim.
270 R sammā-. 271 M -hāraṃ.
272 M -ṭṭhā. 273 M bhinnahadayā.
274 R x. 275 M tam evam mayam.
276 M -hāraṃ. 277 M patīti.
278 M assādhā-. [*M A-80]
279 M patitā. 280 M sadā.
281 M saññā. 282 M gacchāhi.
283 R ev' etaṃ. 284 M padani.
285 M -vantare. 286 R niyamitam.
287 M mātā. 288 R sammā-
289-289 M yā va kinnarā ādīsu.
290 M tam. 291 M -vāritvā.
292 R -tthanu-
293 M parohita- (throughout).
294 R x. 295 M mayam.
296 M x. [*M B-80] 297 R x.
297 M x. 298 M āhamsu.
299 R -samatthāya. 300 M Sudhano.
301 M z pitaram vanditvā gamissāmi
devā ti āpucchitvā.
302 M z attano nivesanam āgantvā.
[*M A-81] 303 M -vutto.
304 M -mitvā. 305 M -ddham.
306 M x. 307 R abhika-
308 M -ti.
309-309 M maggena keci pūraṇāto.
310 M paṇṇavā. 311 M -vutto.
312 M disamānā. [*M B-81]
313 M -pinnaṃ. 314 M -pinno.
315 M parived(ṭh?)etvā.
316 M gacchitvā. 317 M pavisetvā.
318 M -bhātā. 319 M -pinna-
320 M piṭṭhim.
321 M also dusupino. Hereafter M has
supina.
322 M -ṭṭhapetvā. 323 M supinnaṃ.
324 M vadehi.
325-325 R hi ve piyā, rajjam karissati tvam
ti. 326 M idāni.
327 M -pehi. [*M A-82]
328 M sammadeva. 329 M x.
330 M ca sabbimā (? asambhītā?).
331 M -tthāya. 332 M pati.
333-333 M rājaṅgaṇe. 334 M tāvant'.
335 M -yitha. 336 R and M -ṇam.
337 R jīvitasu-. 338 M -tupadā.
339 M -hupadā. 340 M x.
341 M yajissāmi. 342 M han.
343 M x. 344 M x.
345 M etc. 346 M sabbā pā-
347 M tayāga(?). 348 M x.
349 M -pesī ti. 350 M sīghī.

- 351 M parohi. 352 M sī ti.
 353 M -hārā. [*M B-82]
 354-354 M x. 355 M x.
 356 M olokeye vā ti.
 357-357 M mā ca tvam evaṃ yaññapūjaṃ
 karohī ti āha.
 358 M x. 359 M -hāraṃ.
 360 M x. 361 M -nāpī ti.
 362-362 R na thomenti param rakkhaṃ.
 363 M ajja rakkhāhi. 364 M taṃ hi.
 365 M sīse. 366 M aggapu-.
 367 M -hārāya. 368 M x.
 369 M attānaṃ. 370 R sammā-.
 371 M x. 372 M -hāraṃ.
 373 R -gammi. 374 M -khumbhi.
 375 M z sakalanagare. 376 R tappa-.
 377 M -ttitvā. 378 M balavā.
 379 M x. 380 R -maṃ.
 381 M z vanditvā. [*M A-83]
 382-382 M x. 383 M -hāraṃ.
 384 M -ṅgetvā. 385 R -bhāti.
 386-386 M yaññatṭhāne va dethā siyā(?).
 387 M x. 388 R ca.
 389 M kā. 390 R x.
 391 R najjāmī ti (?). 392 M x.
 393 M -hāraṃ. 394 R vakkhati.
 395 R x.
 396-396 R yadi jīvati Sudhano suṅhā idha
 āgacchāhi/ yadi marati Sudhano khippa-
 maṃ nivattāhi tayā/ mama puttaṃ Sudha-
 nuṃ ca amhe c' eva passāhi tvaṃ ti//
 397 R -dāpū-. 398 M niccāsane.
 399-399 R x. 400 M x.
 401 M vandi. 402 M -penti.
 [*M B-83] 403 M -hārā.
 404 M z dve. 405 R sasuyā.
 406 M -ppatti-. 407 M tu.
 408 M rathe. 409 M devatā.
 410 M ru-. 411 R -netu.
 412 R x. 413 M -ruyhi-.
 414 M idha kassa pana.
 415 M x taṃ. 416 M -hārā.
 417 R magge. 418 R z me.
 419 M -mehi. [*M A-84]
 420 M z hoti me kataṃ.
 421 R suddhatthan.
 422 There are three verses here as verse
 No. 81 is missing in M and verse No. 82
 is missing in R.
 423-423 M x. 424-424 R x.
 425-425 M viyogam sabbathānaṃ.
 426 M ti. 427 M issi.
 428 M x. 429 R x.
 430 R sattakuliko-. (sattaguḷika-osadha?).

- 431 M purito.
 432 M z ito ujumaggena uttaradisāyaṃ
 gacchatu, so ca manussapathagamanam
 atikkamitvā paṭhamapabbatantaraṃ visa-
 rukkhaṃ pāpuṇissati. atha so ekaṃ
 makaddhu(?) potakam ādāya tatth' eva
 gacchatu, makatu(?) potako tatth' eva
 yaṃ yaṃ khādati so taṃ taṃ khādati,
 so ca taṃ vanam.
 433 M z tato naḷavanam.
 434 M z tulasigahaṇaṃ, saragahaṇaṃ,
 sakaṅṅkagummaḥaṇaṃ, vettagahaṇaṃ.
 435 M -gahaṇaṃ. 436 M -gahaṇaṃ.
 437 M uraṅgaṇaṃ (? uraṅgagahaṇaṃ?
 uraṅga could mean a snake).
 438 M vidubbinidijja-. (meaning of this
 word not clear).
 439 M z udakagahaṇaṃ.
 440 M kālāgahaṇaṃ (? kalala-? or tāla-?).
 441 M -hanaṃ. 442 M navagahaṇāni.
 443 M sattaṅguli-. 444 M khāditi.
 [*M B-84] 445 M sattaṅkuli-.
 446 both R and M read -retuṃ.
 447 M sattaṅkuli-. 448 R daṇḍake.
 449 R daṇḍena. 450 M z udakam.
 451 M supatita-. 452 R vatthamhi.
 453 M pakkhante. 454 M sattaṅguli-.
 455 M -kkhitvā.
 456 both R and M have here the follow-
 ing words which appear corrupt: R
 gantukāmo piyojanikāya janā pāto va; M
 gantukāmo piyojanikāya janābhito.
 457 R vatta-. 458 R vatte.
 459 M -kāyā pana. 460 M -kuṇā.
 461 R z pāpuṇissanti; M z samadā.
 462 M tesu. 463 M pārumpi-.
 464 M -kuno. [*M A-85]
 465 M -passataṃ. 466 M upattitvā.
 467 M -sapabbatama-.
 468 M vasittha. 469 M -ssāpetī.
 470 M -gāmaṃ. 471 M -ppatti-.
 472 M na vadeti. 473 M x.
 474 M -hārā. 475 M vatthavitānaṃ.
 476 R -dayhahadayo.
 477 R hā hā tava amma.
 478 M -hārā. [*M B-85]
 479-479 M āpucchāmi taṃ gavesituṃ, yāva
 taṃ na labhi tāva/
 480 M z khu(?).
 481 M z tassā mukham adassanā.
 482 M -ssāmi. 483 M -tuṃ.
 484 - 484 M sa ca bhonti Manoharī na
 passāmī ti pana me/ jīvitena' eva hoti
 [ya]thā mukham adassanā.

- 485-485 M sā pana.
 486- 486 M dukkhanikkhantacakkhu viya
 jīvitakkhayā viya tikkhināsinā balena
 [hata]hadayā viya taṃ.
 487 M -ttakaṃ.
 488 M z evaṃ ca mā karohi.
 489 M x. 490 M puttāṃ.
 491 R jāyamānaṃ; M jāya.
 492 M Mānohārā tass' eva.
 493 R -kavasana-.
 494 M z saccam eva. [*M A-86]
 495 M -ggaṃde-. 496 M saṇṇayi.
 497 M z nāma vanacarakāṃ gantvā.
 498 M x. 499 M -raṃ sī-.
 500 M labbhāmi. 501 M Manoharam.
 502 M puna passāmi. 503 M -mimaṃ.
 504-504 M x. 505 R -nadaṃ.
 506 R asama-. 507 R isiraṃ.
 508 R gāthā-. 509 M kāya; R sā.
 510 M so. 511 M -tum.
 512 R gantabbhi. 513 R yo.
 514 R M -tum. 515 M diṭṭha-.
 516 M x. 517 M mayhaṃ bhante.
 [*M B-86] 518 M gātha-.
 519 R passā. 520 M -riraṃ.
 521 M jīvitā. 522 M poṭa-.
 523 M -bbhi. 524 M -ttaṅku-.
 525 R -taṃ pa-.
 526 M osathamantapadesaṅ.
 527 R aṭṭa-.
 528 M -pabbataṃ sadisa-.
 529 M mūsalaḡahitaṃ. 530 M -sugahi-.
 531 M sattaṅku-. 532 R daṇḍa-.
 533 R daṇḍa-. 534 M vara (?) nadim.
 535 R M ajaggara-. 536 M -lakam.
 537 M āruyhitvā. 538 R -bhavati.
 539 M -kunā. 540 M vattanaṃ.
 [*M A-87] 541 M nāmā.
 542 R z mayam. 543 M z sā.
 544 M -ssāga-. 545 M kāreti.
 546 M mayham. 547 M api-.
 548 R atipū-.
 549 R M vacanaṃ katham.
 550 M -ntam ma-. 551 M x.
 552 M talāka-. 552 M sani-.
 554 M -talāka-. 553-555 M passe.
 556 R nilayi. 557 M mayham.
 558 R -tīraṃ passe. 559 R asosi.
 560 M -naṃ ka-.
 561 R vanaggahaṇaṃ pabbata-aṭṭavi-.
 562 R phalaṃ. 563 mama gahaṇa-.
 564 M -ggāvāsam. [*M B-87]
 565 M z saccādiṭṭhānam.
 566 R ukkhī-. 567 M x.
 568 R ukkhī-. 569 M -tīrapasse.
 570 M sāmi tvam. 571 R ukkhī.
 572 M z tāya saddhim. 573 M x.
 574 R ukkhī-.
 575 R pakkhitvā; M ukkhipitvā.
 576 M x. 577 M x.
 578 M z udakena. 579 R x.
 580 R paṇī-. 581 M matthato.
 582 M -tamatte. 583 R kucchā.
 584 M aticirāyasī. 585 M z mayham.
 [*M A-88] 586-586 M x.
 587-587 M tassā tehi so ca(?).
 588 M gandha-. 589 R vilam-.
 590 R imam. 591 R -bhaṇḍam.
 592 R x.
 593 R alaṅkaritvā yāva mama āgamaṇaṃ
 na hoti tāva āgamissati maññe ti.
 594 M vilimpi. 595 M z vanditvā.
 596 M vassi. 597 M udāhu.
 598 M ca. 599 M x. 600 M x.
 601 M piya mama sāmiko.
 602 M -balasamānaṃsadisa-.
 603 M bhadda tena hi. 604 R -gato.
 605 M x. 606 M -balasampanno.
 607-607 M x. 608 M tuvaṃ.
 609 M tassa kiṃ. [*M B-88]
 610 M cintento. 611 M vassatī.
 612 M eso. 613 R sasūraDu-.
 614 R sammā-. 615 R attamukhā-.
 616 M -satto. 617 M x.
 618 M uppannaṃ balasinneho.
 619 M sabbavanaṃ gahaṇa-; R aṭṭaviṃ.
 620 (asaṅkatamaggam?).
 621 R ajaggara-. 622 R sammāga-.
 [*M A-89] 623 M x.
 624 R -bhīto. 625 M saṇṇayi-.
 626 M -nuniyā. 627 M x.
 628 M sīlatha-. 629 M x.
 630 M nadantā. 631 R -ṭento.
 632 M -vaṇṇam pā-. 633 M mallapā-.
 634 M na sikkhitabbam. tam eva amhehi
 dunikkhipitattam.
 635 M -ssatī.
 636 M apināmakam (api nāmāham?).
 637 M -sādam. 638 M -pāsādapha-.
 639 M -ttukam. 640 M sacāham.
 641 R vijjādharasaraṇamatthake.
 642 M tayo. 643 M -ditvā.
 644 M sacāyam.
 645 M hadayabbhantare māna-.
 646 M saṅkāmi-. 647 M imam.
 648 M mallapā-. [*M B-89]
 649 M -pitvā. 650 R -bhāven'.
 651 (ukkhipantam?).

- ⁶⁵² M sāhanāyanāsanā.
⁶⁵³ M -ragaṇā. ⁶⁵⁴ M x.
⁶⁵⁵ R sabbe. ⁶⁵⁶ M -rūpi.
⁶⁵⁷ M -vaṇṇa. ⁶⁵⁸ samobhāsa.
⁶⁵⁹ M samasīlā.
⁶⁶⁰ M samābharaṇāla. ⁶⁶¹ M x.
⁶⁶² R x. ⁶⁶³ M -riyā.
⁶⁶⁴ M punapunnam. ⁶⁶⁵ M z ca.
⁶⁶⁶ M vijjaha. ⁶⁶⁷ R abhan.
⁶⁶⁸ M -naṃ pā. ⁶⁶⁹ M z saccam.
⁶⁷⁰ R paraṭṭhānaṃ gacchāmi ahaṃ.
⁶⁷¹ M āvajjan.
⁶⁷² R -kkhikenāgantvā.
⁶⁷³ M -ṭṭhāhi. [*M A-90]
⁶⁷⁴⁻⁶⁷⁴ M mayham evāyaṃ kaññā.
⁶⁷⁵ M aññaṃ. ⁶⁷⁶ M z rañño.
⁶⁷⁷ M niyādeti. ⁶⁷⁸ M -ke nagare.
⁶⁷⁹ M -ranto. ⁶⁸⁰ R -no.
⁶⁸¹ M x. ⁶⁸² M apekkho.
⁶⁸³⁻⁶⁸³ M pariccajjissam aho vata so ahaṃ
idāni passissāmī ti evaṃ pana attānam.
- ⁶⁸⁴ R taṃ. [*M B-90] ⁶⁸⁵ M x.
⁶⁸⁶ M mamāga. ⁶⁸⁷ M katta.
⁶⁸⁸ M z me. ⁶⁸⁹ R yācatī ti.
⁶⁹⁰ R sassū. ⁶⁹¹ M -vutto.
[*M A-91] ⁶⁹² R -ṭetvā.
⁶⁹³ M -ssatī. ⁶⁹⁴ R -dharehi.
⁶⁹⁵ (-yugalam). ⁶⁹⁶ M x.
⁶⁹⁷ R upagamam (?). ⁶⁹⁸ M x.
⁶⁹⁹ M -ratī. ⁷⁰⁰ M -yam.
⁷⁰¹ M samoda. ⁷⁰² M mahosava(?).
⁷⁰³ M -ram. [paṇṇākārāni?].
⁷⁰⁴ M sammena. [*M B-91]
⁷⁰⁵ R Tusīta; M Tussita.
⁷⁰⁶⁻⁷⁰⁶ R x. ⁷⁰⁷ M dānādīni.
⁷⁰⁸ R -retvā. ⁷⁰⁹ R x. ⁷¹⁰ M x.
⁷¹¹ M gamanasayaṭṭhāne. ⁷¹² M -yam.
⁷¹³ R sammā. ⁷¹⁴ M -dayasaccam.
⁷¹⁵ R sabbā tā kathitā.
⁷¹⁶ R mayam. ⁷¹⁷ M tebhummiam.
⁷¹⁸ M ttaṃ pa. [*M A-92]
⁷¹⁹ R -dhanu. ⁷²⁰ R x.

[II-2] NARAJĪVAJĀTAKA (12)

ye janā sukham icchantā ti. idaṃ satthā Jetavane viharanto Pasenadī-
kosalarañño¹ kathinadānam ārabha kathesi. tadā vassānakāle sampatte
Kosalarājā nagare bheriṇ carāpetvā bhonto tumhe temāsabbhantare yathā
laddhehi paccayehi bhikkhūnam² upaṭṭhapethā³ ti sayam Kaccāyana-
theram nimantetvā attano ārāme vassam vassāpeti.⁴ rājā pana temāsa-
ccayena vatthakārakavaḍḍhakim pakkosāpetvā ekaṃ parisuddhasāṭakam
āharāpetvā saṃghassa kathinatthāya taṃ sāṭakam chindāpetvā rajanā-
petvā⁵ sabbupakāraṇādīni ca sajjāpetvā yāgubhattādīni ca sampādetvā
sayam dīpadhūpagandhamālādīni⁶ ādāya ārāme vihāram gantvā Mahā-
kaccāyanapamukham bhikkhusaṅgham nimantetvā parivisati.⁷ paribhu-
ttāvasāne rājā imaṃ kathinacīvaram saṅghassa demā⁸ ti saṅghassa⁹ taṃ
niyyādeti.¹⁰ tadā Kaccāyanathero kathinacīvaram sampaṭicchitvā tatth'
eva sīmāyam bhikkhusaṅgham sannipātāpetvā kammavācam vācāpetvā
porāṇakacīvaram paccuddharitvā navaṃ cīvaram adhiṭṭhahitvā taṃ pārū-
petvā paññattāsane nisīdi. tadā saparivārena hi saddhim Kosalarājā soman-
assajāto yeva ahosi. atha thero tassa rañño anumodanaṃ kathento kathina-
dānānisamsadīpakadhammadesanaṃ deseti. desanāvasāne sabbe pi rājaparisā
sotāpattiphalādīni pāpuṇṇisu. yasmā pana so rājā aggadhammaṃ na¹¹

paṭilabhati¹², tasmā so rājā sabbaññubodhiṃ patthento tasmim̐ yeva attabhāve aggadhammaṃ na labhati. so ca pan' etassa dhammo sabbaññubodhiṇa(ā)ṇassa upanissayapaccaybhūto¹³ yeva hoti.¹⁴ tadā bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathaṃ samuṭṭhapesuṃ:¹⁵ āvuso kiṃ Passenadīkosalo rājā* Kaccāyanatherassa¹⁶ kathinacīvaraṃ datvā therassa santikā kathinadānānisamsadīpakadhammaṃ sutvā pi sotāpattimaggamattam¹⁷ aggadhammaṃ na labhati¹⁸ yeva, sabbe pana rājaparisā taṃ kathinadānānisamsadīpakadhammaṃ sutvā sotāpannādīni pāpuṇiṃsū ti. taṃ sutvā Satthā āgantvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte na bhikkhave idān' eva kathinadānaṃ nāma, pubbe pi bodhisattakāle jāto aham ekaṃ kuṭumbikaṃ pabodhetvā Padumuttarassa¹⁹ bhagavato¹⁹ kathinacīvaraṃ dāpetvā idān' eva sabbaññutaññaṃ paṭilabhāmī ti vatvā tuṇhi(ī) ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Haṃsāvatināmake nagare Ānandarājā rajjaṃ kāreti. tadā bodhisatto duggatakule²⁰ nibbatti. so ca vayappatto Narajīvo ti nāmena pākaṭo attano mātaraṃ poseti. tadā pana Haṃsavatīyā avidūre eko gāmo hoti. tasmim̐ yeva gāme pañcakulāni vasanti. pañcajanā tatth' eva gāme vasante aññamaññaṃ sahāyakā honti. te pañcajanā eko rathakāro, eko migaluddako, eko sākuṇiko, eko kappako, eko kuṭumbiko cā ti ime yeva aññamaññaṃ piyasahāyakā tatth' eva gāme vasanti. tesu pana eko yeva kuṭumbiko saddho pasanno Padumuttarassa bhagavato dhamma-desanaṃ sutvā dānādīni puññāni akāsi. tadā bodhisatto paresaṃ bhattikammaṃ katvā tatth' eva āhiṇḍanto anupubbena taṃ gāmaṃ sampatto tass' eva kuṭumbikassa khettāni anurakkhanto khettsālabbhattikammaṃ katvā tatth' eva khette ekasālaṃ katvā vasati. aparena samayena bodhisatto Padumuttarassa bhagavato sāsane saddho pasanno kuṭumbikam āha: sāmi, tumhādisena mahaddhanena sabbadānena hi mahapphalataraṃ, dānaṃ nāma anuvassaṃ dātabban ti. atha kuṭumbiko bodhisattaṃ pucchi: tāta, mahapphalaṃ dānaṃ kiṃ nāma hoti? taṃ me kathethā ti. bodhisatto tam āha: sāmi, sabbadānehi mahapphalataraṃ kathinacīvara-dānaṃ tayā va dātabban ti. taṃ sutvā kuṭumbiko somanassajāto kathinadānaṃ dātukāmo yaṃ yaṃ samaṇaparikkhāraṃ mañcapīṭṭhabhisibimho-hanādikaṃ²¹ bhikkhūnaṃ kappati, taṃ taṃ pañhaṃ bhikkhūnaṃ dānaṃ dātum icchāmī ti cintento attano sahāyake te cattāro jane āmantento, bhonto sabbe pi mayaṃ²² pubbe kusalapuññaṃ katvāna pubbakatakusalapuññānubhāven' eva piyasahāyakā evaṃ jātā, idāni kathinadānaṃ dassāmā ti vatvā te cattāro sahāyake samādapeti.²³ tesu pana kappako va kuṭumbikassa vacanaṃ gurukaraṇavasena kathinadānaṃ anumoditvā veyyāvaccam eva²⁴ karoti. itare pana tayo janā kuṭumbikena punappunaṃ vuccamānā pi samādapethā²⁵ ti kuṭumbikassa taṃ kathinadānaṃ na tussantā

vadiṃsu: bho sāmi, idāni mayam²⁶ attano jīvitabharaṇakāraṇāni kammāni karoma, idāni pana amhākaṃ kammaṃ atthī ti. tadā kuṭumbiko Narajīvanāmena bodhisattena saddhiṃ vihāraṃ gacchanto saporikkhāraṃ kathinacīvaram ādāya Padumuttarassa bhagavato santikaṃ gantvā tassa pāde vanditvā kathinatthāya taṃ cīvaram niyyādeti.²⁷ atha Padumuttaro²⁸ bhagavatā²⁸ attano sāvakassa Sujātatherassa kathinam attharitam anuññātā(am) va hoti. taṃ disvā kuṭumbiko pītisomanassajāto hutvā bhagavato pāde vanditvā bhagavantam āroceti: bhante bhagavā mayhaṃ kathinadānassa phalavipākaṃ byākarotū ti. atha kho Padumuttaro bhagavā tass' eva kuṭumbikassa kathinadānam anumoditvā attano madhūrasarena tass' eva kuṭumbikassa kathinadānassa phalānisamsaṃ pakāsento imaṃ paṭhamam²⁹ gātham āha:

- 1 ye janā sukham icchantā denti sanghassa kathinaṃ,
te janā labhanti sukhaṃ kathinassa phalaṃ sadā ti.

evaṃ ca Padumuttaro bhagavā kathinadānassa phalasukhaṃ pakāsetvā idāni madhu(ū)rasarena* tass' eva kuṭumbikassa kathinadānānisamsaṃ desento imā³⁰ gāthāyo āha:

- 2 ye janā denti kathinaṃ saṃghassa dānam uttamaṃ,
te janā sukhitā honti devamānusesu³¹ sadā.
3 te pi janā saṃsarento sabbabhavesu³² uppannā,
devabhūtā manussā vā sujātā honti sabbadā.
4 te pi dukkhā pamuñcanti apāyesu na jāyanti,
devesu vā³³ mānusesu sukhitā honti sabbadā.
5 te pi devesu sucirā bhuñjanti aggasampattiṃ,
tato cavitvā mānuse mānusā honti sukhitā.
6 te kathinaṃ datvā santi(?) na jāyanti hīne³⁴ kule,
uppajjanti dvaye kule khattiye³⁵ brāhmaṇe sadā.
7 te janā bhogasampannā dhanavā yasavā honti,
aggasukhaṃ tesam hoti kathinassa phalam idan ti.

atha kuṭumbiko pi Padumuttarassa³⁶ bhagavato³⁶ santike kathinadānānisamsaṃ sutvā pītisomanassajāto hutvā bhiyyo bhagavato sāsane³⁷ pasanno ahosi. Narajīvo pana Padumuttarassa³⁸ bhagavato³⁸ pādāmūle nippatitvā³⁹ bhante bhagavā imāni puññāni kuṭumbikassa katāni⁴⁰ mayā pabodhitāni anāgate kāle me buddhabhāvatthāya paccayāni⁴¹ hontu⁴² ti paṇidhānaṃ karonto imaṃ gātham āha:

- 8 iminā puññakammaena buddho homi anāgate,
yattha yattha bhava jāto mā daliddo bhavām' ahan ti.

taṃ sutvā Padumuttaro nāma bhagavā bodhisattaṃ byākaronto imaṃ gātham āha:

- 9 ito satahasse ca kappāvasāne nāgate,
Gotamo nāma nāmena dhūvaṃ buddho bhavissasī ti.⁴³

evaṃ ca byākaraṇaṃ sutvā mahāsatto tuṭṭhacitto va ahosi. tadā pana ekā kuladhītā ekaṃ* parisuddhasāṭakaṃ gahetvā Padumuttarassa bhagavato pādāmūle ṭhapetvā kumudasaṅkhātehi⁴⁴ pupphehi saha bhagavantam pūjetvā bhante bhagavā ayam eva sappuriso yadā ca anāgate buddho bhavissati,⁴⁵ tadā cāhaṃ buddhakāle imass' eva santike nibbānaṃ pāpuṇāmī ti vatvā sacāhaṃ bhante saṃsāre saṃsarantī sabbajātīsu imass' eva bhariyā ahoṣaṃ⁴⁶ ti patthanam akāsi. tasmim̃ khaṇe eko kumāro ekaṃ suvaṇṇa-uṇhissaṃ⁴⁷ nānāratanaṅvicittaṃ⁴⁷ saḥassagghaṇikaṃ Padumuttarassa bhagavato pādāmūle ṭhapetvā patthanam akāsi: bhante buddhakāle imassāhaṃ putto bhavissāmī ti. tadā eko pi seṭṭhi saḥassagghaṇikaṃ ekaṃ muddikaṃ gahetvā Padumuttarassa bhagavato pādāmūle ṭhapetvā patthanam akāsi: bhante bhagavā buddhakāle imassāhaṃ pitā bhavissāmī ti. tato paṭṭhāya bodhisatto mahaddhano mahābhogo ca yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā Tusītapure yeva nibbatti. kathinadāyako pana kuṭumbiko yāvatāyukaṃ ṭhatvā tato cavitvā himavante Gandhamādanapabbate ratanaṅvicittasuvaṇṇavimāne bhūmadevatā hutvā tatth' eva dibbasampattim anubhuñjanto vihāsi. kappako pana⁴⁸ kālaṃ katvā Bārāṇasiyaṃ vāṇijakule nibbatti. rathakāro pana tato cavitvā Takkaraṇāmake janapade mahāmaggasamīpe udakapānatīre⁴⁹ byaggho hutvā vihāsi. yadā manussā addhānagamanasantāpakilantapipāsā⁵⁰ va udakapivanatthāya tam udakapānatīram āgacchanti tadā so byaggho te ca manusse khādati. migaluddako pana tato cavitvā mahāmaggasamīpe ekasmim̃ nigrodharukkhe yakkho hutvā nigrodharukkhamūle nisīdanatthāya āgate manusse khādati. sākuṇiko pana kālaṃ katvā Himavante aññātake tiṇṇaṃ maggānam antaramajjhe siṅghātake ekasmim̃ rukkhe* vasamāno satapatto hutvā nibbatti. tattha tiṇṇaṃ maggānam eko maggo Bārāṇasiṃ, eko Suvaṇṇabhūmim̃,⁵¹ eko Gandhamādanapabbataṃ gato 'sī ti. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 10 Narajīvo tato kāyā cavitvā Tusīte jāto,
kuṭumbiko ca dāyako bhūmadevo⁵² va nibbatto.
11 kappako cavitvā kāyā uppajji vāṇije kule,
rathakāro cavitvāna⁵³ Takkare va⁵⁴ byaggho hoti.
12 migaluddo⁵⁵ tato kāyā cavitvā⁵⁶ yakkhayoniyam,
nibbatto sākuṇiko va rukkhagge va satapatto⁵⁷ ti.

tattha⁵⁸ kappako pana vāṇijakule⁵⁹ jātattā vāṇijakammaṃ⁶⁰ karoti. tasmā so vāṇijo⁶¹ pubbe vohāravasena Kappakavāṇijo⁶² ti nāmaṃ labhi. ath' ekadivasaṃ hi so Kappakavāṇijo⁶³ vohārupakāraṇāni visajjetvā sve yevāhaṃ Suvaṇṇabhūmim̃⁶⁴ gamissāmī ti cintetvā punadivase vāṇijaparivāro⁶⁵

gāmā nikkhamitvā Suvanṇabhūmim⁶⁶ gamanamaggaṃ paṭipajjanto bahura-
ttidivam anupubbena gantvā yāva udakatīram anuppatto va hoti. atha so
byaggho taṃ vāṇijaṃ tiṭṭhamatto va pubbasinehasahāyavasena so manussa-
ppatto taṃ pucchi: bho samma tvam idāni kuhiṃ gacchasī ti. so Kappa-
kavāṇijo⁶⁷ āha: bho byaggha idānāhaṃ Suvanṇabhūmim gamissāmī ti. taṃ
sutvā so byaggho attano vasanaṭṭhāne ekarattim Kappakavāṇijaṃ ca tassa
parivārajanaṃ ca vasāpetvā magge va ṭhitā(?) migamaṃsaṃ ca⁶⁸ datvā puna-
divase, samma, eko yakkho tasmim gamanapaṭipathe ekasmim nigrodha-
rukkhe vasanto bahujane khādatī ti vatvā taṃ uyyojetvā⁶⁹ tassa ovādam
adāsi: samma tatth' eva mā nisīdatha,⁷⁰ mā sayithā ti. vāṇijo⁷¹ pi anupu-
bbena gantvā yāva nigrodharukkhaṃ saṃpāpuṇi. tasmim khaṇe so yakkho
tamhā nigrodharukkhatō otarivā gocaratthāya gacchanto taṃ vāṇijaṃ⁷¹
passanto somanassajāto pubbasahāyattā* taṃ piyāyanto āha, samma
kuhiṃ gacchasī ti. so vāṇijo⁷² āha: bho samma, idānāhaṃ Suvanṇabhū-
mim⁷³ gamissāmī ti. atha yakkho taṃ tattha ekarattim vasāpetvā⁷³ tassa
nigrodhaphalāni c' eva aññāni ca panasādīni phalāni datvā punadivase
tam uyyojesi: samma eko pi satapatto purato yeva siṅghāṭakaṭṭhāne
tiṇṇaṃ⁷⁴ maggānam antaramajjhe ekasmim rukkhagge pativasati,⁷⁵ ten'
eva satapattena⁷⁶ yo pi maggo tayā gantabbo⁷⁷ na nivārito yeva hoti,
tvam taṃ maggaṃ(-gge)na gacchasī ti. taṃ sutvā vāṇijo⁷⁸ anupubbena
gantvā taṃ siṅghāṭakamaggaṃ patvā tattha ṭhito va cintesi, idānāhaṃ
tiṇṇaṃ maggānaṃ yena maggena Suvanṇabhūmim⁷⁹ gamissāmī ti. tasmim
khaṇe so satapatto⁸⁰ gocaraṃ caritvā āgantvā rukkhagge nisīditvā maggaṃ
oloketvā taṃ vāṇijaṃ⁸¹ disvā pucchi: samma kuhiṃ gacchasī ti. so āha:
idānāhaṃ Suvanṇabhūmim⁸² gamissāmī ti. atha so satapatto⁸³ taṃ vāṇi-
jaṃ⁸⁴ tattha ekarattim vasāpetvā⁸⁵ sīgham eva sīhabyagghavighāsādimaṃ-
sam āharitvā tassa taṃ maṃsaṃ datvā punadivase Gandhamādanapabba-
tamaggaṃ āchikkhitvā⁸⁶ taṃ uyyojesi: samma tvam iminā maggena
gaccheyyāsī ti. vāṇijo⁸⁷ pana anupubbena gantvā yāva Gandhamādana-
pabbataṃ saṃpāpuṇi. tasmim khaṇe bhūmadevatā⁸⁸ sīhapañcaram uggha-
ṭetvā⁸⁹ taṃ disvā pītisomanassajāto hutvā taṃ pakkositvā⁹⁰ attano suvaṇṇa-
pāsādam abhiruyhāpetvā⁹¹ paññattāsane nisīdāpesi. bhūmadevatā⁹²
sayam⁹³ attabhāvam⁹⁴ āvajjanto pubbe panāhaṃ kuṭumbiko hutvā kathina-
dānaphalen' eva idāni bhūmadevatā⁹⁵ jāto 'mhī ti nātvā mayā saddhim
pañcajanā pubbasahāyakā hutvā⁹⁶ idāni kuhiṃ nibbattā⁹⁷ ti āvajjetvā
rathakārako, migaluddako, sākuṇiko cā ti ime tayo janā pubbe akata-
puñño va byaggha, yakkhe, satapatte⁹⁸ cā ti sattayojaniyaṃ jāyantā idāni*
hontī ti nātvā ayam eva vāṇijo⁹⁹ idh' āgato pubbe kappako hutvā mayhaṃ
kathinadānakāle anumodanaveyyāvaccakaraṇasaṅkhātena¹⁰⁰ katapuññānu-
bhāvena idāni vāṇijakule¹⁰¹ jāto manussabhūto eko yeva hotī ti aññāsi,
ahaṃ pana¹⁰² idāni bhūmadevatā.¹⁰² sādhujanassa ussāhajanatthaṃ¹⁰³

yeva attano pubbakataññukammaṃ pakāsanto imā gāthāyo āha:

- 13 pubbakāle kuṭumbiko ahaṃ jāto mānusake,
Padumuttarassa dānaṃ kathinam adāsi tadā.
14 tena ca puññakammaena idāni bhūmadevatā,¹⁰⁴
nibbatto 'haṃ saṃghe t̥hito anubhomi sukhaṃ yathā.
15 yo ca saṃghassa dadāti¹⁰⁵ kathinaṃ dānam uttamaṃ,
so ca bhava samuppanno anubhoti sukhaṃ tathā.
16 tasmā hi paṇḍito naro sampassaṃ sukham attano,
saṃghassa kathinaṃ datvā anubhoti sukhaṃ sadā ti.

vāṇijaṃ¹⁰⁶ dibbabhojanaṃ¹⁰⁷ bhojāpetvā dibbasayane sayāpetvā attano pāsāde vasāpetvā katipāhaccayena tass' eva sabbaṃ pi bhāraṃ sattaratanena pūretvā tam uyyojesi. so pana vāṇijo¹⁰⁸ devatānubhāvena Bārāṇasinagare attano geham eva sampāpuṇi. tato paṭṭhāya vāṇijo¹⁰⁹ devatānubhāvena mahaddhano mahābhogo ahosi. tadā pana Bārāṇasiyaṃ samāno(?)¹¹⁰ eko mahāseṭṭhi mahaddhano mahābhogo ahosi. tassa pana ekā dhītā abhirūpā dassaniyā pāsādikā kumārābhipatthitā¹¹¹ yeva ahosi.¹¹² so pana mahāseṭṭhi attano dhītāya sāmikabhāvatthāya taṃ vāṇijaṃ¹¹³ rattidivaṃ¹¹⁴ vavatthāpetvā¹¹⁴ tam ānetvā āmisena vā dhanena vā annapānena vā ti imehi vatthūhi attano dhītāya sāmikaṃ tam akāsi. so pana vāṇijo¹¹⁵ virūpo mahaddhano mahābhogo ahosi.* tam atthaṃ pakāsanto satthā āha:

- 17 pubbe jāto nisīlako kappako tena jīvanto,
virūpo vāṇijo¹¹⁶ jāto idān' eva mahaddhano,
kathinassānumodanā veyyāvaccakaraṇenā ti.

atha kumārā¹¹⁷ taṃ mahāseṭṭhim ujjhāyitvā bho mahāseṭṭhi pubbe vāyaṃ vāṇijo¹¹⁸ daliddo idāni pana mahaddhano jāto nisamsayen' eva corakammaena bahukaṃ dhanam labhitvā bhavyeyyā ti vatvā sabbe va mayaṃ tam idh' eva papañcam akatvā taṃ palobhitvā atidūre¹¹⁹ mahā-araññe taṃ muñcissāmā¹²⁰ ti āmantetvā taṃ mahāseṭṭhiṃ vadiṃsu. tena acirass' eva tumhākaṃ dhanāni attano puttabhāvam imaṃ vāṇijaṃ labhanattā¹²¹ vinassissantī ti. taṃ sutvā so mahāseṭṭhi bhītatasito hutvā sādhu ti sampaṭicchi. sabbe pana kumārā mahāseṭṭhinā saddhim ekato hutvā taṃ vāṇijaṃ gahetvā brahāvanaṃ gantvā tatth' eva taṃ chaḍḍetvā paccāgamisṃsu. tato paṭṭhāya so vāṇijo¹²² ekako khaggadīpinisevite brahāvane anupubbena caranto yāva Gandhamādanapabbataṃ pāpuṇi. tasmim khage bhūmadevatā¹²³ taṃ vāṇijaṃ disvā samma tuyhaṃ mayā dinnam sabbaṃ dhanam khayam hoti, kimatthāya tvaṃ pun' āgato 'sī ti vatvā tassāgamanakāraṇam pucchanto imaṃ gātham āha:

18 atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā,
pun' āgato¹²⁴ brahāraññaṃ taṃ me akkhāhi pucchito ti.

taṃ sutvā vāṇijo¹²⁵ bhūmadevatāya¹²⁶ attano āgamanakāraṇam ācikk-
hanto imaṃ gātham āha:

19 virūpo iti maññitvā¹²⁷ nihariṃsu janā deva,
nipatiṭṭho¹²⁸ 'ham āgato¹²⁸ puna dāni' tav antike ti.

taṃ sutvā bhūmadevatā¹²⁹ āha: samma tvañ ca mā cintayi, idānāhaṃ
tuyhaṃ saṅghaṃ karomi tan ti. atha vāṇijo āha: kiṃkāraṇā tvaṃ mayhaṃ
saṅghaṃ karosī ti. tasmim hi brahāvane kir' eko kapparukkho osadha-
jāto¹³⁰ hoti. tassāpi dibbarukkhasa sākḥāyo satta c' eva honti. tāsam
pana* sākḥānaṃ nāmāni honti: eko sākho bakanāmo, eko sākho makkaṭa-
nāmo, eko sākho abhirūpanāmo, eko sākho dīghāyukanāmo, eko sākho
mahabalanāmo, eko sākho mahāpuññanāmo, eko sākho aroginanāmo¹³¹
ti. tesu sākhesu yo ekaṃ bakanāmakam sākham¹³² khādati, so bakajāto hoti.
yo ca makkaṭanāmakam sākham khādati, so makkaṭajāto hoti. yo ca abhirū-
pasākham khādati, so abhirūpajāto hoti. yo ca dīghāyukasākham khādati,
so dīghāyukajāto hoti. yo ca mahabbalasākham khādati, so mahabbala-
jāto hoti. yo¹³³ ca mahāpuññasākham khādati, so mahāpuññajāto hoti.
yo ca aroginasākham khādati, so aroginajāto hotī ti.¹³³ bhūmadevatā¹³⁴
pana makkaṭasākhañ ca abhirūpasākhañ cā ti ime dve sākhe bhañjitvā tesu
dvīsu sākhesu tassa vāṇijassa¹³⁵ hatthe abhirūpasākham ṭhapetvā samma
tvam imam abhirūpasākham khāditvā abhirūpo va bhavissatī ti āha.
vāṇijo¹³⁶ sādḥū ti sampatiṭṭhitvā bhūmadevatāya¹³⁷ santike taṃ khādati.
taṃ pana khāditakkhaṇe so abhirūpo dassanīyo pāsādiko va hoti. atha
bhūmadevatā¹³⁸ vidatt[h]imattaṃ makkaṭasākham gahetvā tassa hatthe
ṭhapetvā ye pi janā tuyhaṃ dūsakaṃ honti, te pi jane imaṃ sākham
khādāpehi, te pi janā makkaṭabhāvā bhavēyyuṃ, tadā sabbadhaṇaṃ
tuyhaṃ santikam eva bhavissatī ti vatvā¹³⁹ attano ānubhāvena tam ādāya
rattibhāge gantvā tassā yeva seṭṭhidhītāya¹⁴⁰ saddhim sirisayane taṃ
nippajjāpetvā antaradhāyi. saha¹⁴¹ seṭṭhidhītāya pabujjhitvā¹⁴¹ parivattetvā
tassa vāṇijassa¹⁴² kāyasamsaggam eva phussitvā attano sāmikabhāvam
ajānitvā yeva pucchantī gātham āha:

20 ko nu tvaṃ rattim āgato devo vā manussako vā,
nippanno 'si mayā saddhim taṃ me akkhāhi pucchito ti.

taṃ sutvā vāṇijo¹⁴³ gātham āha:

21 sāmiko 'ham idh' āgato¹⁴⁴ tuyhaṃ kāmā hi bhaddake,
evaṃ jānāhi maṃ ajj' āgacchāmi¹⁴⁵ tava santike ti.

*seṭṭhidhītā pana tam attano sāmikabhāvaṃ jānantī gātham āha:

- 22 āgataṃ¹⁴⁶ kena maggena adā(athā) pi bho brahāraññe,
kadā kiñ ca imaṃ gharaṃ taṃ me akkhāhi pucchito ti.

so pana tāya saddhiṃ kiñci avatvā niddam okkami. tassā rattiyā acca-
yena sā setṭhidhītā pāto va vuṭṭhāya pitu santikaṃ gantvā taṃ pavattim
ārocesi. tasmim̐ khaṇe mahāsetṭhi bhītatasito hutvā te kumāre pakkosā-
petvā āha: bhonto sabbe pi tumhe samāgatā antoghare gantvā taṃ vāṇijaṃ
olokethā ti. te ca kumārā bhītatasitā hutvā antoghare gantvā¹⁴⁷ taṃ
oloketvā abhirūpasampannaṃ disvā,¹⁴⁸ bho sāmi tvaṃ kiṃ nāma¹⁴⁹
khāditvā idāni sobhaṇaṃ¹⁵⁰ bhavissatī ti. taṃ sutvā vāṇijo¹⁵¹ attano sob-
haṇakāraṇaṃ musāvādena tesam ācikkhanto gātham āha:

- 23 osadhehi ca sampanne brahāraññe caritvāna,
ahaṃ khādi ca osadhaṃ thokaṃ gaṇhi kumārake¹⁵² ti.

te ca kumārā¹⁵³ taṃ surūpaṃ patthento(ā) tāta tumhe taṃ osadham
amhākaṃ thokaṃ dethā ti yāciṃsu. atha vāṇijo¹⁵⁴ attano dūsakānaṃ
tesaṃ yeva janānaṃ taṃ deti. sabbe pi te janā taṃ khādiṃsu. taṃ khādita-
kkhaṇe sabbe pi te janā¹⁵⁵ makkaṭā hutvā ahesuṃ. atha vāṇijo¹⁵⁶ attanā
te bandhāpetvā brahāraññe dūraṭṭhāne yeva muñcāpeti. tato paṭṭhāya
vāṇijo¹⁵⁷ kumārānaṃ¹⁵⁸ ca mahāsetṭhino ca sabbadhanaṃ labhitvā tatth'
eva Bārāṇasīnagare mahāsetṭhi hutvā ahosi. tadā pana bhūmadevatā¹⁵⁹
yāvatāyukaṃ ṭhatvā tato cavitvā Tāvatiṃsā(a)bhavane Sakko nibbattī
ti.¹⁶⁰ idāni pana dhammasabhāyaṃ sannisinnānaṃ bhikkhūnaṃ kathina-
dānānisamsaṃ pakāsanto amhākaṃ Satthā sammāsambuddho imā gāthayo
āha:

- 24 yadā¹⁶¹ Haṃsavatīyam eko kuṭumbiko vasi,
samiddho bhogasampanno deti so kathinadānaṃ.
25 cavitvā so tato kāyā amhi devo mahiddhiko,
Gandhamādanapabbate va nibbatto¹⁶² sukhaṃ sadā.
26 cavitvā* so tato bhūmā¹⁶³ Sakko asi mahāyaso,
dvīsu pi devalokesu devānaṃ issaro rājā.
27 cavitvā so devalokā catudīpānaṃ¹⁶⁴ issaro,
cakkavatti mahabbalo anubhoti sukhaṃ sadā.
28 devaloke so nibbatto devasukham akārayi,
manusse ca so nibbatto anubhoti sukhaṃ sadā.
29 kappasatasahassāni devesu atha mānuse,¹⁶⁵
sukhito¹⁶⁶ hoti so sadā kathinadānavāhasā.
30 lābhi so annapānassa¹⁶⁷ vividharatanassa ca,
ratanāni¹⁶⁸ tesam¹⁶⁸ bhogaṃ kathinadānavāhasā.
31 dāsā dāsi(ṭ) ca bhariyā ye c' aññe anujīvino,¹⁶⁹
samācaranti¹⁷⁰ te sadā¹⁷⁰ kathinadānavāhasā.

- 32 yaṃ yaṃ icchati kāmēna taṃ taṃ bhavati tāvade,
sabbatthasukhito hoti kathinadānavāhasā.
- 33 ākāsaṭṭhā ca bhūmaṭṭhā¹⁷¹ sabbatṭhānesu vāṇijaṃ,¹⁷²
tam eva saraṇaṃ yanti kathinadānavāhasā.
- 34 tasmā hi paṇḍito naro sampassam attham attano,
samppatte kathinakhette saṅghassa kathinaṃ dade.
- 35 evaṃ mahiddhiko esā¹⁷³ yad it(d)aṃ puññasampadā,
tasmā tañ ca paṃsanti paṇḍito tāta puñṇavā.
- 36 sukho¹⁷⁴ vipāko puñṇānam adhippāyo tass' icchati,
khippaṃ so pariyosāne nibbānam adhigacchatī ti.

Satthā pana bhikkhave na¹⁷⁵ idān' eva kathinadānaṃ nāma¹⁷⁶ hoti,
pubbe pi kathinadānaṃ evaṃ hotī ti vatvā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā
jātakam samodhānento osanagātham āha:

- 37 tadā kappako vāṇijo¹⁷⁷ Channo 'macco idāni 'si.
dāyako so kuḍumbiko Nāgathero mahiddhiko.
- 38 seṭṭhi ca muddikadāno¹⁷⁸ mama pitā Sudhodano,
kumāro¹⁷⁹ uṇhissadāno Rāhūlo va idāni 'si.
- 39 Kuladhītā vatthadānā Yasodharā idāni 'si,
sabbe sesā mahājanā āsum mam' eva sāvakā.
- 40 Narajīvo nāma poso sambuddho 'haṃ Tathāgato,
lokanātho idāni 'si patthentā sukhaṃ tumhe,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Narajīvajātakam dutiyaṃ niṭṭhitam.¹⁸⁰

NOTES

¹ R Passe-. ² M -kkhū.
³ M -ṭṭhā-. ⁴ (vasāpeti?).
⁵ (rañjāpetvā?).
⁶ R -dhuma-; M -dhuppa-.
⁷ R pativasati. ⁸ M demī.
⁹ M x. ¹⁰ M niyā-.
¹¹ R x. ¹² R paṭilabhati.
¹³ R paccayobhūto. ¹⁴ R ahosi.
¹⁵ R -ṭṭhā-. [*M B-92]
¹⁶ R -nassa theramssa.
¹⁷ M -pannamaggam.
¹⁸ M patila-. ¹⁹ M -rabha-.
²⁰ R dukkaṭa-. [*M A-93]
²¹ R -bhisipibbi-; M -pīthe bhisā-.
²² M mayham. ²³ R sammā da-.
²⁴ M yeva. ²⁵ R sammā da-.

²⁶ M mayham. ²⁷ M niyā-.
²⁸ (Padumuttareṇa bhagavatā? M -vato).
²⁹ R -magā-. [*M B-93]
³⁰ M imam. ³¹ M devesu mā-.
³² M sabbā bha-. ³³ M atha.
³⁴ M hīnakule. ³⁵ M khattiyo.
³⁶ M -rabha-. ³⁷ M z va.
³⁸ M -rabha-. ³⁹ M -ttitvā.
⁴⁰ M tāni. ⁴¹ M -yā.
⁴² R hotū.
⁴³ Cf. *Buddhavamsa*, 11, 12 (Padumuttaro): satahasse ito kappe dhuvam buddho bhavissasi. It should be noted that in the *Buddhavamsa* too the city is called Hamsavatī and the king is Ānanda. [*M A-94]

- 44 R kumudda- 45 M z ti.
 46 R ahoṣī. 47 R -ssanānā-
 48 M nāma. 49 M -pāṇa-
 50 R addhānamaggaga- [*M B-94]
 51 M -bhummiṃ. 52 M bhumma-
 53 M -tvā va. 54 M x.
 55 M -ddako. 56 R cavī-
 57 M satta- 58 M x.
 59 M -ṇijja- 60 M -ṇijja-
 61 M -ṇijjo. 62 M -ṇijjo.
 63 M -ṇijjo. 64 M -bhummiṃ.
 65 M -ṇijja- 66 M -bhummiṃ.
 67 M -ṇijjo. 68 M z tassa.
 69 M uyo- 70 M -dati.
 71 Here M has vaṇijo.
 71 M -ṇijjaṃ. [*M A-95]
 72 M -ṇijjo. 73 M -mmiṃ.
 73 M vassāpe- 74 M -ṇṇānaṃ.
 75 M z iti. 76 M satta-
 77 R gandhabbo. 78 M -jjo.
 79 M -mmiṃ. 80 M satta-
 81 M -jjaṃ. 82 M -mmiṃ.
 83 M satta- 84 M -jjaṃ.
 85 Here M reads vasāpetvā.
 86 M -kkhi. 87 M -jjo.
 88 M bhumma- 89 R uggā-
 90 M -sayi- 91 M -rūhā-
 92 M bhumma- 93 M x.
 94 M attanā bhāvaṃ.
 95 M bhumma-
 96 M hutvā hutvā. 97 M -ttī.
 98 M satta- [*M B-95]
 99 M -jjo. 100 M -yyāvajjakāraṇa-
 101 M -jja-
 102 M idāni pana bhumma-
 103 M uyyāja- 104 M bhumma-
 105 M pādāsi. 106 M -jjaṃ.
 107 R dibbojaṃ. 108 M -jjo.
 109 M -jjo. 110 M samano.
 111 M kummārā- 112 M ahesuṃ.
 113 M -jjaṃ. 114-114 rattisaṃvatthā-
 115 M -jjo. [*M A-96]
 116 M -jjo; R -ṇijc. 117 M kummā-
 118 M -jjo. 119 R -dūrama-
 120 R and M pucchissāmā.
 121 M lāpana- 122 M -jjo.
 123 M bhumma- 124 R panā-
 125 M -jjo. 126 M bhumma-
 127 M maññetvā.
 128-128 R nipatiṭṭhitomāgato.
 129 M bhumma- 130 M osaddha-
 [*M B-96] 131 (arogināmo?).
 132 M x. 133-133 M x.
 134 M bhumma- 135 M -jja-
 136 M -jjo. 137 M bhumma-
 138 M bhumma- 138 M bhumma-
 139 M x. 140 M seṭṭhitāya.
 141-141 M nippajjitvā (sā seṭṭhidhītā pabujj-
 hitvā?).
 142 M -jja- 143 M -jjo.
 144 R ito. 145 R ajja ga-
 [*M A-97] 146 M atha tvaṃ.
 147 R x. 148 R z pucchi.
 149 R -maṃ. 150 M sobhati.
 151 M -jjo. 152 M kummārato.
 153 M kummā- 154 M -jjo.
 155 M attano. 156 M -jjo.
 157 M -jjo. 158 M kummā-
 159 M bhumma- 160 R -bbattati.
 161 R yathā. 162 R vānabhutto.
 [*M B-97] 163 M bhumma.
 164 M catupāṇam. 165 M -nusse.
 166 R -khitā. 167 M -pāṇa-
 168-168 M na viṇassanti te.
 169 R anucaranto.
 170-170 M samācintitaṃ sadā.
 171 M bhumma- 172 M -jjaṃ.
 173 R ekā. 174 R sukhavi-
 175 M x. 176 M yeva.
 177 M -jjo. 178 M -kaṃ dāno.
 179 M kummāro.
 180 R x.

[II-3] DASAPAÑHĀVISAJJANAJĀTAKA (13)

eko adutiyo rājā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto dasavidhapañhavisajjanam¹ ārabha kathesi. ekadivasam² hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinā³ katham samuṭṭhāpesuṃ: aho vata āvuso amhākaṃ Satthā⁴

dasavidhapañham⁵ visajjanto kaṅkhañ ca vinodento yeva ahoṣī ti. tadā pana Satthā gandhakuṭiyam vasanto dibbasotena tesam vacanam sutvā dhammasabhāyam āgantvā kāya nu' ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte na bhikkhave idān' eva Tathāgato mahāpañño eva hoti, pubbe pi Tathāgato saṃsāre saṃsaranto mahāpañño c' eva nānāvidhe pañhe ca visajjanto hotī ti vatvā tuṅhī ahoṣi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Bārāṇasiyam Brahma-datto nāma eko rājā rajjam kāresi. ekadivasam hi so rājā rāgapariyuṭṭhacitto⁶ ekavāram⁷ eva attano paricārikāya⁸ ekāya itthiyā saddhim samvāsasamgamam⁹ karoti. tañ khaṇaṇ eva bodhisatto tassā itthiyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhāti. atha pana rañño aggamaheṣī devī tam yeva kiriyaṃ jānitvā duṭṭhacittā¹⁰ hutvā punappunam kujjhitvā puna pi tassā itthiyā atikujjhitvā rañño samvāsagamana-kāraṇen' eva tassā itthiyā¹¹ paṭiṭṭhitagabbhabhāvam nātvā tam itthim disvā rañño tam attham ārocesi: mahārāja evam nāmikā¹² ayam tava dāsī idāni gabbhinī tuyham yeva katakārāṇā hoti, idāni pana mahārāja tvam attano piyabhariyam ārakkham kārāpesī ti. tam sutvā so rājā hiriko c' eva duṭṭhacitto ca vimano hutvā evam āha: bhadde kira ayam duṭṭhadāsī bhattakāraparicārikehi purisehi saddhim samvāsam katvā gabbhinī hoti, ayam pana duṭṭhadāsim mayā na sevitabbā yevā ti. evañ ca attano deviyā musāvādam vatvā so rājā ten' eva katakammena ativiya hiriko rattisamaye* ekam vajjaghāṭakam pakkosāpetvā¹³ tam vajjaghāṭakam¹³ āṇāpento evam a(ā)ha: bho vajjaghāṭaka tvam ajj' eva¹⁴ imam duṭṭha-itthim gahetvā rattiyā eva bahinagare imam netvā ghāṭehī ti. tadā pana tassā itthiyā kucchimhi vasantassa bodhisattassānubhāven' eva rañño setacchatte adhivatt[h]o eko devaputto tassa vajjaghāṭakassa cittam adhimuñcitvā tam itthim na ghāṭāpeti. so pana vajjaghāṭako tam itthim na ghāṭāpento attano citten' eva devaputtena adhimuñcanabhāvena attano sinehen'¹⁵ eva tam netvā gehamajjhe phāsukaṭṭhāne tam vasāpetvā Brahma-dattarañño santikam gantvā rājānam vañceti: mahārāja aham imasmim yeva rattiyam tam itthim ghāṭetvā idāni tava santikam āgacchāmī ti. tam sutvā Brahma-datto rājā¹⁶ bho vajjaghāṭaka tuyham eva tam kammam sādhu hotī ti vatvā tassa mahantaṃ dhanam adāsi. tato paṭṭhāya sā itthī vajjaghāṭakassa gehe yeva pativasati. sā pana dasamāse paripunṇe yeva suvaṇṇavaṇṇam puttam vijāyi. atha vajjaghāṭako tassa bodhisattassa nāmagahaṇadivase¹⁷ Suvāṇṇakumāro tv eva nāmam karoti. bodhisatto pana anukkamena vadḍhito sattavassikakāle uttamarūpadharo viññutam patto, attano mātuyā saddhim vajjaghāṭakass' eva gehe pativasati. atha rañño setacchatte adhivatt[h]o so devaputto rajje mātuyā saddhim bodhisattam paṭiṭṭhāpetukāmo ākāsen'¹⁸ eva nisinno Brahma-dattarañño attānam dasseti. tasmim khaṇe so devaputto Brahma-dattarājānam evam āha: idāni

panāhaṃ mahārāja taṃ yeva dasavidhe¹⁹ pañhe pucchissāmi, sace tvaṃ te pañhe mayhaṃ byākarissasi, tuyhaṃ taṃ pañhavisajjanaṃ sādhu yeva hoti; sace tvaṃ te pañhe mayhaṃ na byākarissasi, idāni panāham iminā ayakūṭena tuyhaṃ²⁰ sīsaṃ hanissāmi,²⁰ satta pi 'ssa muddhaṃ²¹ phaleyyā ti. evañ ca pana vatvā so devaputto Brahmadattarājānaṃ dasavidhe pañhe pucchanto gāthattayam²² āha:

- 1 eko adutiyo rājā dutiyo va²³ atatiyo,*
tatiyo va acatuttho catuttho va apañcamo.
- 2 pañcamo yeva achatṭho chatṭho yeva asattamo,
sattamo yeva na²⁴ atṭhamo atthamo yeva na navame.
- 3 navamo yeva na dasamo dasamo yeva na cāparo,
evaṃ dasavidhe pañhe khippam eva kathehi me ti.

evañ ca pana vatvā devaputto antaradhāyi. devaputtassa pañhavacanaṃ²⁵ sutvā Brahmadatto rājā bhītatasito pakampitahadayo attano sarīre sedāni mañcanto yeva pañhe cintento tesu ekaṃ pi na sañjānāti. te pana pañhe cintentass' eva rañño citte ca te²⁶ pañhe na paññāya[n]ti. atha rājā attano rājāṅgaṇe amaccādayo mahājane sannipātāpetvā amacce pucchi: bhonto ajj' eva eko devaputto maṃ dasavidhe pañhe pucchati, ahaṃ pana te pañhe tass' eva na byākarissāmi, tesu koci pi jano te pañhe mayhaṃ byākarissati, tassāhaṃ mahantaṃ yasadhanasampattiṃ dassāmī ti. tadā so vajjhaghāṭako rājānaṃ upaṭṭhahanto rañño vacanaṃ sutvā attano gharaṃ gantvā taṃ kāraṇaṃ puttassa c' eva bhariyāya ca kathesi. bodhisatto pana tihetukapaṭṭisandhipaññāya samannāgato²⁷ tassa vajjhaghāṭakassa vacanaṃ sutvā evam āha: bho tāta ahaṃ eva evaṃ²⁸ dasavidhapañhe byākarissāmi, evaṃ pi dasavidhe pi pañhe hotu, aññe²⁹ pi pañhe³⁰ mayhaṃ yeva bhāro³¹ ti. punadivase yeva so vajjhaghāṭako Brahmadattarañño santikaṃ gantvā evam āha: mahārāja mama putto te pañhe tuyhaṃ va byākarissatī ti. taṃ sutvā rājā evam āha: kiṃ pana tāta saccam, tava putto te dasavidhe pañhe amhākaṃ byākarissatī ti. atha vajjhaghāṭako mahārāja ahaṃ tāva mama gehaṃ gantvā puttaṃ pucchissāmī ti vatvā vegena attano gehaṃ gantvā bodhisattaṃ pucchi: idāni tāta tvaṃ saccam eva te dasavidhe pañhe rañño byākarissatī ti. taṃ sutvā mahāsatto āha: āma tāta ahaṃ saccam eva te pañhe rañño* byākarissāmi, eso c' eva tesam pañhānaṃ visajjanabhāvo³² mama bhāro hotu, idāni panāhaṃ yāva satam pi sahassam pi pañhaṃ kathessāmī ti. so pana tassa vacanaṃ sutvā rañño santikaṃ gantvā ārocesi: mahārāja tuyhaṃ paṭhamam eva evaṃ pi dasavidho pañho hotu, mama putto yāva satam pi sahassam pi pañhaṃ byākaritum sakkoti yevā ti. tassa vacanaṃ sutvā Brahmadatto rājā pītisomanassajāto hutvā evam āha: idāni bho tāta tuyhaṃ putto kiñci laddhaṃ³³ yutto hoti, taṃ taṃ c' eva tvaṃ mayhaṃ katheyyāsī ti. atha vajjhaghāṭako

puna attano gehaṃ gantvā mahāsattaṃ sabbakāraṇaṃ³⁴ pucchi. mahāsatto sabbam attano icchitakāraṇaṃ āchikkhanto āha: tāta tvaṃ sabbam eva nagaram alaṅkarāpetvā rājaṅgaṇamajjhe mahāpallaṅkaṃ ṭhapāpetvā tasmim̐ pallaṅke mahāsayaṇaṃ paññāpetvā tañ c' eva āsanam alaṅkarāpetvā tatth' eva setacchattam ussāpetvā ekaṃ maṅgalaḥatthim alaṅkarāpetvā mama santikam ānehi, tadāhaṃ taṃ maṅgalaḥatthikhandham abhirūhitvā³⁵ tatth' eva gantvā mahāpallaṅkasayane nisīditvā evaṃ³⁶ dasavidhe pañhe rañño kathessāmī ti. taṃ sutvā vajjhaghāṭako rañño santikaṃ gantvā bodhisattena vuttavacanam eva ārocesi. taṃ sutvā rājā bodhisattena vuttavacananayen' eva attano nagaraṃ devanagaraṃ viya alaṅkarāpetvā rājaṅgaṇato paṭṭhāya yāva vajjhaghāṭagehaṃ³⁷ samatala-maggam³⁸ alaṅkarāpetvā kadalī-ucchupuṇṇaghaṭadhajapatākāpānike³⁹ nānāvidhamaggabodhilaṅkāre kārāpetvā upari ca suvaṇṇatāra-kavicittavī-tānam⁴⁰ ussāpetvā dvīsu maggapassesu chatte ca cāmarādike ca ṭhapetvā lājapañcame pubbe vikirāpetvā bodhisattam ābhatāpeti (āharāpeti?). tadā bodhisatto attānam alaṅkaritvā maṅgalaḥatthikhandam abhirūyhitvā⁴¹ amaccabrāhmaṇagahapatikādīhi mahājanehi parivuto⁴² ten' eva* alaṅkatamaggena gantvā rājaṅgaṇe mahāpallaṅkā sayanam abhirūyhitvā heṭṭhā setacchatte mahāsayaṇe nisīditvā sobhamāno c' eva Vāsavo viya ahosi. tasmim̐ khaṇe Brahmaddatto rājā bodhisattam upasaṅkamitvā evam āha: tāta mayhaṃ setacchatte adhivatt[h]o eko devaputto attānaṃ dassetvā ākāse nisinno dasavidhe pañhe maṃ pucchi, ahaṃ pana tassa te pañhe byākaritum̐ na sakkomi, idāni pana tvaṃ te pañhe mayhaṃ byākarosī ti. taṃ sutvā mahāsatto sādhu mahārāja ete pañhe tuyhaṃ yeva ahaṃ byākarissāmī ti vatvā katame mahārāja ete pañhā honti, idāni pana mahārāja tumhe ete pañhe mayhaṃ kathethā ti āha. ath' assa vacanaṃ sutvā so rājā tena devaputtena pucchitanayen' eva sabbe pi ete pañhe kathesi. rañño vacanaṃ sutvā mahāsatto attano paññābalen' eva ete pañhe aññāsi. mahāsattassa evaṃ dasavidho pañho gagaṇatale paripuṇṇacandamaṇḍalo viya pākaṭo yeva ahosi. atha mahāsatto paññābalānubhāven' eva tesu pañhesu paṭṭhamapañhaṃ Brahmaddattarañño visajjanto⁴³ imaṃ gātham āha:

- 4 eko adutiyo rāja⁴⁴ atthi loke samuppanno,
eko va sabbaññubuddho eso adutiyo sadā ti.

tasmim̐ khaṇe Brahmaddattarañño setacchatte adhivatt[h]o devaputto bodhisattassa paṭṭhamapañhaṃ⁴⁵ visajjanaṃ sutvā sādhu-kāraṃ datvā ākāso sattavidharatanāni vikiritvā tass' eva dhammadesanaṃ pūjaṃ katvā tam eva pasamsitvā tatth' eva aṭṭhāsi. rājā pana taṃ maṅgalaḥatthim gahetvā bodhisattassa dhammadesanaṃ pūjaṃ karoti. atha mahāsatto dutiyaṃ pañhaṃ tass' eva rañño byākaronto⁴⁶ imaṃ gātham āha:

- 5 dutiyo va atatiyo, atthi rāja samuppanno,
dve yeva aggasāvaka addhā sammāsambuddhassā⁴⁷ ti.

atha so devaputto tath' eva bodhisattassa* dhammadesanaṃ pūjāsakkāraṃ karoti. rājā pana attano maṅgala-assaṃ gahetvā bodhisattassa dhammadesanaṃ pūjāsakkāraṃ karoti. tadā bodhisatto tatiyaṃ pañham āvikaronto imaṃ gātham āha:

- 6 tatiyo va acatuttho ye keci buddhaṃ saraṇaṃ,
dhammaṃ saṃghaṇ ca saraṇam ayaṇ⁴⁸ hi tatiyo⁴⁸ sadā ti.

tath' eva so devaputto bodhisattassa pūjāsakkāraṇ ca sādhu-kāraṇ ca karoti. atha Brahma-datto rājā attano dāsisataṃ gomahiṃsādikaṇ ca sabba-sataṃ gahetvā bodhisattassa dhammadesanaṃ pūjaṃ karoti. tadā mahā-satto*⁴⁹ catutthapañhaṃ⁵⁰ dassento imaṃ gāthādvayam āha:

- 7 catuttho va na pañcama atthi rāja catubbidhaṃ,
pārisuddhisīlaṃ nāma buddhasāsane va sadā.
8 pātīmokkhaṇ ca indriyam ājīvapārisuddhi ca,
paccayanissitaṃ⁵¹ sīlaṃ evaṇ h' etaṃ catubbidhā ti.

tath'⁵² eva so devaputto bodhisattassa pūjāsakkāraṇ ca sādhu-kāram akāsi. atha so rājā attano vatthakoṭṭhakāre⁵³ vivarāpetvā nānāvīcittāni varavatthāni ca gahetvā tass' eva dhammadesanaṃ⁵⁴ pūjam adāsi. ath' assa bodhisatto pañcamaṃ pañhaṃ dassento⁵⁵ imaṃ gātham āha:

- 9 pañcama yeva na chaṭṭho atthi rāja pañcavidhaṃ,
niccaṃ sīlaṃ rakkhitabbaṃ taṇ h' eva achaṭṭhaṃ sadā ti.

tath'⁵⁶ eva so devaputto bodhisattassa pūjāsakkāram⁵⁷ akāsi. rājā pana tass' eva soḷasasahassanāṭakitthiyo adāsi. ath' assa bodhisatto chaṭṭhaṃ pañham ācikkhanto imaṃ gātham āha:

- 10 chaṭṭho yeva asattamo atthi rāja devaloko,
kāmvacaranāmakō cha yeva te siyūṃ⁵⁸ sadā ti.

tath'⁵⁹ eva so devaputto tass' eva bodhisattassa pūjāsakkāram⁶⁰ adāsi. atha rājā tass' eva koṭisahasāni suvaṇṇarajatāni adāsi. tadā bodhisatto sattamaṃ pañhaṃ kathento imaṃ gāthādvayam⁶¹ āha:

- 11 sattamo va na aṭṭhama atthi* rāja sattavidhā,
bojjhaṅgā buddhabhāsītā tvaṃ⁶² dhāretha sattamaṃ.⁶²
12 satibojjhaṅgaṇ ca⁶³ dhammavicayaviriyaṃ pīti.
passaddhisamādhupekkhā evaṇ h' ete siyyūṃ kamā ti.

tath'⁶⁴ eva so devaputto bodhisattassa pūjāsakkāram⁶⁵ akāsi. rājā pan'

assa attano puttadāre adāsi. atha mahāsatto aṭṭhamam pañham pakāsanto⁶⁶ imam gāthādvayam⁶⁷ āha:

- 13 aṭṭhamo na ca navamo atthi rāja aṭṭhasīlam,
 maggañ cāpi athavā⁶⁸ siyā dvayam aṭṭhavidhā pi⁶⁹ ca.⁶⁹
 14 sammādiṭṭhi ca saṅkappo vācā kammanto ājīvo,
 vāyāmo sati samādhi⁷⁰ aṭṭh' evam maggaṅgā siyyun ti.

tath'⁷¹ eva so devaputto mahāsattassa pūjāsakkārañ ca sādhu-kāram akāsi. rājā pan' assa upaḍḍharajjam adāsi. tadā mahāsatto navamam⁷² pañham byākaronto imam gāthādvayam⁷³ āha:

- 15 navamo ca⁷⁴ na⁷⁴ dasamo atthi rāja navavidho,
 lokuttaro dhammo mato evam jānāhi tam sadā.⁷⁵
 16 catubbidham maggacittam catubbidham phalacittam,
 nibbānam ekam evā ti navadhā hoti so dhammo ti.

tath'⁷⁶ eva so devaputto bodhisattassa pūjāsakkārañ ca sādhu-kāram adāsi.⁷⁷ rājā pan' assa attano attānam niyyādetvā dhammadesanam pūjāsakkārañ ca sādhu-kāram akāsi. atha mahāsatto Brahmā-dattarañño dasamam pañham visajjanto⁷⁸ imam gātham āha:

- 17 dasamo va na cāparo atthi rāja sasādarā,
 dasavidhāni sīlāni rakkhita-bbāni sabbadā ti.

bodhisattassa pañhābyākaraṇapariyosāne eso devaputto sādhu-kāram datvā ākāsato sattavidharatanāni vikiritvā dhammadesanam pūjāsakkāram akāsi.⁷⁹ Brahmā-dattarājā pana bodhisattassa dasavidhapañhāvisajjanam sutvā pītisomanassam paṭilabhitvā sabbam Bārāṇasinagaram datvā⁸⁰ pūjāsakkāram akāsi.* tadā pana amaccabrāhmaṇagahapatikādayo sabbe mahājanakāyā rājaṅgaṇe sannipatitā⁸¹ bodhisattassa pañhāvisajjanam tusītā⁸² c' eva anekasatasahasasādhu-kārañ ca datvā attano ābharaṇa-bhaṇḍaṇ ca datvā celukkhepasatasahassañ ca pavattayimṣu. atha mahāsattassa dhanarāsī ca vattharāsī ca tath' eva mahā ahosi. so pana devaputto puna ākāsato nānāvidhāni dibbavatthāni dibbapupphāni dibbaratanāni ca okiritvā bodhisattassa dhammadesanam pasamsitvā tath' eva nisinnam rājānam evam āha: mahārāja ekantena tuyham yeva putto, na añño. putto ayam Suvaṇṇakumāro mahāpañño visārado tuyhañ c' eva paṭisaraṇo attano paññābalānubhāven' eva kenaci asadiso yeva lokasmim eko va atiseṭṭho hoti, tvam eva⁸³ hi imassa Suvaṇṇakumārassa mātuyā saddhiṃ samvāsasaṅgamam⁸⁴ ekavāram eva katvā tam itthiṃ gabbham dharāpesi, saccam eva mahārāja ayam kumāro tuyham yeva putto tayā na saṅkitabbo ti. evañ ca pana vatvā so devaputto bodhisattassa mahantam paññapasamsanaguṇam pakāsetvā Brahmā-dattarañño mahājanakāyassa ca

ovādaṃ datvā tatth' eva antaradhāyi. ath' assa vacanaṃ sutvā so vajjhag-
hāṭako sabbamaṃ pi attano kammaṃ pavattim rañño ārocesi. tassa vacanaṃ
suvā rājā tam eva kammaṃ pavattim tussitvā⁸⁵ tassa bahukaṃ dhanamaṃ
datvā bodhisattaṃ rajje abhisa(i)ñcitvā tassa mātaram ānetvā attano
aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. atha bodhisatto attano rajje paṭiṭṭhitakālato
paṭṭhāya piturañño mahājanakāyassa ca ovādam adāsi. idāni pana bodhi-
satto attano pitu Brahmaḍattarañño dasavidharājadhammādikadhammaṃ⁸⁶
desento imā gāthāyo āha:

- 18 dānaṃ sīlaṃ pariccāgam ajjavaṃ maddavaṃ tapaṃ,*
akodham avihimsaṃ ca khanti saccan t' ime vuttā.
19 dasavidhā ime⁸⁷ vuttā rājadhammādināmakā,
ime c(m)ahatthike⁸⁸ dhamme pass' ime attani sadā.
20 annadānena⁸⁹ balavā dhanadānena dhanavā,
bhogadānena bhogavā vatthadānena vaṇṇavā.⁹⁰
21 yānadānena sukhitaṃ yasadānena yasavā,
dīpadānena⁹¹ cakkhumā aggidānena tejavā.
22 pānadānena⁹² pānavā⁹³ pītidānena⁹³ piyāvā,
dhammadānena paññavā sīlena ca sarūpavā.
23 dānañ ca dātabbaṃ sadā sīle c' eva⁹⁴ rakkhitabbaṃ,⁹⁵
bhāvanañ ca bhāvetabbaṃ icc eva vuccati sadā.
24 cakkavāḷe ca puritaṃ vividha-āmisadānaṃ,
mahapphalaṃ va⁹⁶ hoti mettāya na samaṃ siyā.
25 sattavassaṃ bhāvetabbaṃ mettacittaṃ⁹⁷ mahapphalaṃ,
na samaṃ hoti ekā va tilakkhaṇavibhāvitā.
26 Buddhē pasādanaṃ cittaṃ mahantaṃ mettā bhāvitā,
sasādarā bhāvitabbā tañ ca sukhaṃ(-ā)vahaṃ⁹⁸ siyā.
27 dhamme pasādanaṃ cittaṃ vipulaṃ mettā bhāvitā,⁹⁹
cittādarā bhāvetabbaṃ tañ cā hitāvahaṃ siyā.
28 saṃghe pasādanaṃ cittaṃ adhikaṃ mettā bhāvitā,
manādarā bhāvetabbaṃ tañ ca saggāvahaṃ siyā.
29 tasmā hi paṇḍito naraṃ patthento sukhaṃ attano,
dānaṃ sīlañ ca bhāvanaṃ kareyya¹⁰⁰ ca sasādarā¹⁰¹ ti.

tato paṭṭhāya mahāsatto devalokāgamanakāraṇaṃ ācikkhi. tam atthaṃ
pakāsanto Satthā gātham¹⁰² āha:

- 30 Suvāṇṇakumāro rājā dhamme ṭhito mahājane,
ovāditvā¹⁰³ punappunaṃ mānusse¹⁰⁴ ca sukhatthāya,
saggesu ca uppattiyā¹⁰⁵ kārapeti puññaṃ sadā ti.

mahāsattassa ovādaṃ sutvā sabbe te manussa devalokesu nibbattaṇṭha-
hāya saussāhajātā yeva paresaṃ dānādīni puññāni kariṃsu. mahāsatto

pana mahantaṃ rājasampattim anubhavamāno dānādīni puññāni katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā devaloke nibbatti. sabbe pana amaccādayo nāgarā¹⁰⁶ mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā devaloke* nibbattiṃsu.¹⁰⁷ Satthā na¹⁰⁸ bhikkhave idān' eva Tathāgato mahāpañño javanapañño tikkhapañño c' eva hoti, pubbe pi Tathāgato saṃsāre saṃsaranto evaṃ pi mahāpañño c' eva hotī ti vatvā imaṃ dhammadesanam āharitvā jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 31 tadā so vajjhaghāṭako¹⁰⁹ Ānando¹¹⁰ va idāni 'si,¹¹⁰
rājamātā esā itthī Mahāmāyā idāni 'si.
32 rājapitā Brahmaḍatto Suddhodano mama pitā,
duṭṭhacittā rājakaññā Ciñcamāṇavikā¹¹¹ idāni¹¹² 'si.
33 amaccādayo sabbe te nāgarā rājaparisā,
āsuṃ mam' eva parisā sāsanaṃpūrakā sadā.
34 Suvaṇṇakumāro¹¹³ nāma¹¹⁴ dhamme ṭhito mahārājā,
sambuddho 'haṃ¹¹⁵ Tathāgato lokanātho idāni 'si.
35 sabbabhavasukhaṃ¹¹⁶ varamṃ patthayantā sabbe tumhe,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Suvaṇṇakumārajātakaṃ¹¹⁷ tatiyaṃ.¹¹⁷
Dasapañhāvisajjanajātakaṃ¹¹⁸ tatiyaṃ niṭṭhitaṃ.¹¹⁸

NOTES

- ¹ M -dhavisa. ² M ath' eka.
³ M z bhagavato paññāsampadaṃ vaṇṇa-
yantā.
⁴ M z mahāpañño puthupañño javana-
pañño tikkhapañño.
⁵ M devamanussānaṃ pañhaṃ.
⁶ M -yuddhacitto. ⁷ R ekadāram.
⁸ M -kāyaṃ. ⁹ M saṃvāsam.
¹⁰ R -citto. ¹¹ M x.
¹² M -mikam. [*M B-98]
¹³⁻¹³ M x. ¹⁴ M x.
¹⁵ M sinnehe-. ¹⁶ M mahārā-.
¹⁷ M -maggaha-. ¹⁸ (ākāse yeva?).
¹⁹ R me.
²⁰⁻²⁰ R bhūmiyaṃ paharissāmi.
²¹ M mudam.
²² M pathamaṃ gātham. ²³ M x.
[*M A-99] ²⁴ M x.
²⁵ M vacanapañhaṃ. ²⁶ R x.
²⁷ R sampannā-. ²⁸ M ekam.
²⁹ M apare. ³⁰ M x.

- ³¹ R āroceyyā. [*M B-99]
³² M -nassa bhāvo. ³³ (laddhum?).
³⁴ M sabbaṃ pi kā-. ³⁵ M -ruyhi-.
³⁶ M eva. ³⁷ M vajjhaghātake gehā.
³⁸ M -lam ma-. ³⁹ M -paṭākā.
⁴⁰ M -ṇṇahāra-ka-. ⁴¹ M -rūhitvā.
⁴² M -vutto. [*M A-100]
⁴³ M -jjenato. ⁴⁴ M rājā.
⁴⁵ M -pañhā vi-. ⁴⁶ M -karaṇam.
⁴⁷ R -budassā. [*M B-100]
⁴⁸⁻⁴⁸ M x.
⁴⁹ M here repeats portions from A-100.
This repetition takes up the entire
A-101 and first three lines of B-101.
[*M B-101, line 3] ⁵⁰ M -ttham pa-
⁵¹ M nissisitaṃ. ⁵² M tatth'.
⁵³ R -ṭṭhakāya; (-ṭṭhāgāre?).
⁵⁴ M -napūjam. ⁵⁵ R desento.
⁵⁶ M tatth'. ⁵⁷ M z sādhu-kāram.
⁵⁸ R siyyum. ⁵⁹ M tatth'.
⁶⁰ M z sādhu-kāram. ⁶¹ M gātham.

[*M A-102]

⁶²⁻⁶² M sabbadā buddhabhāsītā.⁶³ M c' eva. ⁶⁴ M tatth'.⁶⁵ M sādhu-kāram. ⁶⁶ M -sento.⁶⁷ M -thadva-. ⁶⁸ M aṭṭha vā.⁶⁹ M kasmā. ⁷⁰ M sammā sammādhi.⁷¹ M tatth'. ⁷² R navavidham.⁷³ M -thadva-. ⁷⁴ M na ca.⁷⁵ M z ti. ⁷⁶ M tatth'⁷⁷ R akāsi. ⁷⁸ M -jjento.⁷⁹ M adāsi. ⁸⁰ M z mahantaṃ.[*M B-102] ⁸¹ M -tito.⁸² M tussitā. ⁸³ M yeva.⁸⁴ M -saṃgāmaṃ. ⁸⁵ R tusitvā.⁸⁶ M -kaṃ dha-. [*M A-103]⁸⁷ M z rāja. ⁸⁸ R cāhatthite.⁸⁹ M annapāṇedānena.⁹⁰ R vaṇṇanā. ⁹¹ R dipa-.⁹² M pāṇa-. ⁹³⁻⁹³ M pītivā.⁹⁴ M x. ⁹⁵ M -tabbā.⁹⁶ M ve. ⁹⁷ R -ttā.⁹⁸ R vahaṃ sukhaṃ. ⁹⁹ R bhāvanā.¹⁰⁰ M -rayyaṃ. ¹⁰¹ M sādārā.¹⁰² M x. ¹⁰³ M ova-.¹⁰⁴ R -nuse. ¹⁰⁵ R sukhatthāya.¹⁰⁶ R naga-. [*M B-103]¹⁰⁷ M nibbatti. ¹⁰⁸ M pana.¹⁰⁹ M -ghātakō. ¹¹⁰⁻¹¹⁰ M x.¹¹¹ M -māna-. ¹¹² M x.¹¹³ M -kummāro. ¹¹⁴ M x.¹¹⁵ M x. ¹¹⁶ M savasukhaṃ.¹¹⁷⁻¹¹⁷ M x. ¹¹⁸⁻¹¹⁸ R x.

[II-4] SURŪPARĀJAJĀTAKA (14)

marici viyā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto attano dānapāramim ārabha kathesi. ath' ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā¹ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: aho vata āvuso amhākaṃ Satthā dānena atitto, idāni paresaṃ vimuttisukhaṃ dadanto mahākāruṇiko ye va hoti ti. Satthā pana gandhakuṭṭiyaṃ vasanto² kathaṃ sutvā dhammasabhāya sālāyam[ā]gantvā tatth' eva paññattavarabuddhāsane nisīditvā kāya nu' ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte na bhikkhave idān' eva mayhaṃ buddhabhāve ṭhitassa paresaṃ vimuttisukhaṃ dānaṃ³ tumhākaṃ acchariyaṃ hoti, ahaṃ⁴ pubbe pi bodhisattakāle⁵ puthujjanabhāve⁶ ṭhito attano bhariyañ ca puttañ ca attānañ ca dadanto parassa santike dhammasavanatthāya adāsi yevā ti vatvā⁷ tuṅhī aho si. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Indapatthanagare⁸ Surūpo nāma rājā rajjaṃ kāresi. so pana rājā sīlasampanno dasarājadharmehi ca sampanno bhonto sakala-Indapatthanagare⁹ vasantānam¹⁰ amhākaṃ sāmiko ayam eva rājā dhammiko rājā ye va hoti ti na(ā)garehi vuttavacanena pākaṭo hoti.* tass' eva rañño piyabhariyā aggamahe si devī Sundarī nāma aho si. tassa putto Sundarakumāro¹¹ nāma aho si. ekadivasam hi so rājā uttaripāsādavaragato srisayanapīṭhe¹² nippanno paccūsakāle vuṭṭhāya pallaṅke nisīditvā attano sarīre c' eva aniccabhāvaṃ disvā attanā saddhiṃ sallapento imaṃ paṭhamaṃ¹³ gātham āha:

- 1 marici viya mhā(?)yuttaṃ jale ca phenupamaṃ,
kaddali¹⁴ va asāraṇ ca bahudukkhehi saṃyuttaṃ.
2 asuciyā sañchannaṃ rogaṭṭhānaṇ ca sabbadā,
sarīram aniccaṃ c' evajja¹⁵ mayhaṃ¹⁶ patissatī ti.

evaṇ ca pana vatvā attanā saddhiṃ sallapitvā Surūpo nāma rājā attano cittaena puna pākaṭakaraṇatthāya upamaṃ saṃsandanaṃ karonto gāthāyo āha:

- 3 yathā pakkamaṃ rukkhaphalaṃ niccaṃ patati bhūmiyaṃ,¹⁷
tathā jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ patati maraṇaṃ.
4 yathā rukkhe ṭhitaṃ phalaṃ apakkamaṃ saṅṭhitaṃ hoti,
tathā jaram apatvā va sattānaṃ āyu tiṭṭhati.
5 yathā c' eva kunnadiyā¹⁸ sandamānaṇ¹⁹ ca udakaṃ,
aniccaṃ appatiṭṭhitaṃ²⁰ khippaṃ ve gacchati khayaṃ.
6 tathā c' eva loke mato macco²¹ nissāya jīvataṃ,
anicco va khandhabhedā khayaṃ gacchati āyuno.
7 yathā c' eva kunnadiyā²² sandamānaṇ²³ ca udakaṃ,
apatvā va khayaṃ j(y)āti tathā macco loke jāto,
apatvā va jaraṃ matam āyuṃ nissāya jīvitaṃ.
8 yathā ṭhitā ussā bindu tiṇagge²⁴ patitā²⁵ khippaṃ,
sūriyuggamane kāle evam āyu manussānaṃ,
maraṇuppādake kāle khippam eva²⁶ patitā²⁷ siyā ti.

evaṇ ca pana²⁸ imāhi chahi gāthāhi attano citte²⁹ pākaṭupamaṃ saṃsandanaṃ katvā bodhisatto puna³⁰ cittasaṃvegappatto³¹ hutvā idāni panāhaṃ kassa nu kho santike dhammadesanaṃ suṇeyyāma, ko ca mayhaṃ³² dhammadesanaṃ kathessatī ti cintetvā pāsādato otarivā pāto va sīsaṃ nhātvā nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā mahāvinicchaye³³ ratana-pallaṅke nisīditvā amaccagaṇaparivuto amacce pucchanto imaṃ gātham āha:³⁴

- 9 ahaṃ bhonto suṇissāmi dhammakathaṃ³⁵ varuttamaṃ,
ko me sakkoti desituṃ dhammacittaṃ visuddhiyā ti.

taṃ sutvā amaccā Surūparaṇṇo āvikaronto imaṃ gātham āhaṃsu:

- 10 Buddhuppādo n' atthi rāja ko* jānāti varaṃ dhammaṃ,
tuyhaṇ ca dhammasavanaṃ kuto atthi idāni cā ti.

taṃ sutvā mahāsatto³⁶ idānāhaṃ bhonto mama upāyen'³⁷ eva ekassa santikaṃ dhammadesanaṃ sotuṃ labhissāmī ti vatvā te amacce āmantento imaṃ gātham āha:

- 11 ahaṃ bhonto upāyena suṇissāmi varaṃ dhammaṃ,
karotha vacanaṃ mama sabbe tumhe idh' āgatā ti.

taṃ sutvā te amaccā bodhisattassa taṃ eva upāyaṃ pucchanto imaṃ gātham āhaṃsu:³⁸

- 12 atha tvam³⁹ kena vaṇṇena kena vā te upāyena,
suṇissasi varam⁴⁰ dhammaṃ kathaṃ jānemu taṃ⁴⁰ mayan ti.

atha bodhisatto te amacce āha: bhonto tumhe mama santakam eva dasa-sahassasuvaṇṇaṃ gahetvā ratanacaṅkoṭakavare pakkipitvā hatthipitṭhe taṃ āropetvā sakalanagare vicarivā bhonto yo yo jano⁴¹ idh' eva raṭṭhe vasanto Surūparañño dhammavaram⁴¹ kathetum samattho hoti, so so jano dasasahassasuvaṇṇaṃ ca ratanacaṅkoṭakavaraṃ ca hatthināgaṃ ca imaṃ ca dhanam labhissati, Surūparājā tass' eva mahantaṃ pūjāsakkāraṃ karissatī⁴² ti mama vacanena bherīsaddānugataṃ vacanaṃ ugghosāpethā ti. evañ ca Surūpo nāma rājā amacce āṇāpesi. atha te amaccā tathā kārāpetvā sakala-Indapatthanagare⁴³ sattadivasāni bheriṃ carāpetvā Surūparañño dhammavaram⁴³ desetum kiñci pi janaṃ na labhiṃsu. sakale pana Indapatthanagare⁴⁴ vicarantānaṃ tesam amaccānaṃ sattamāsādhike⁴⁵ sattaṃvacchara-mattena ciren' eva sampatte kāle amaccā dhammavaram⁴⁵ kathanajanam⁴⁶ alabhivā rañño santikaṃ punāgantvā ārocesum: mahārāja idh' eva tava raṭṭhe vasanto koci pi jano⁴⁷ dhammavaram⁴⁷ desetum samattho nāma n' atthī ti. taṃ sutvā so rājā domanassappatto⁴⁸ va onatasīso hutvā pajjhāyi, idāni panāham appapuñño⁴⁹ va, mayhaṃ dhammavaram⁴⁹ kathanam⁴⁹ kiñci pi janaṃ na labhāmī ti. tato bodhisatto amaccagaṇaparivuto⁵⁰ tath' eva nisinno evaṃ cintesi: yo yo jano idānāhaṃ mahārāja tuyham eva dhammavaram⁵⁰ kathetum idh' āgato* dhammakathiko 'mhī ti maṃ vadati, so so jano va⁵¹ mama bhariyaṃ vā puttaṃ vā dāsadāsīṃ⁵² vā hatthiṃ vā assaṃ vā goṇaṃ vā mahiṃsādigaṇaṃ vā ādikaṃ saviññāṇakaṃ ca, rajjaṃ vā suvaṇṇaṃ vā rajataṃ vā sattavidharatanaṃ vā nānāvidhavatthaṃ⁵³ vā ti ādikam aviññāṇakaṃ ca, sīsaṃ vā hadayaṃ vā maṃsaṃ vā lohitaṃ vā sakalasarīraṃ vā aḍḍhasarīraṃ vā ti ādikam ajjhattikaṃ ca yaṃ yaṃ dhanam icchati, ahaṃ pana tass' eva dhammakathikassa sabbaṃ pi taṃ taṃ dhanam dassāmī ti. evañ ca pana cintetvā mahāsatto amaccagaṇehi saddhiṃ sallapanto⁵⁴ imā tisso gāthāyo āha:

- 13 puttadārā na dul[|]abhā⁵⁵ saviññāṇaṃ aviññāṇaṃ,
dhanaṃ⁵⁶ ca dhaññaṃ ca vatthaṃ⁵⁷ sukhaṃ loke na dul[|]abhaṃ.⁵⁸
- 14 Buddhuppādo⁵⁹ ca dullabho⁶⁰ dhammakathaṃ(-thiko)⁶¹ ca
dullabho,⁶²
saṃghavanadnaṃ dullabhaṃ⁶³ saddhammasavanaṃ⁶⁴ tathā.
- 15 niraye⁶⁵ uppajantassa mahādukkhasampattassa,⁶⁶
n' atthi sukhaṃ mama sadā dhammaṃ sutam kuto atthī ti.

evañ ca pana cintayantassa bodhisattassa tejānubhāven' eva catunahutā-dhikadvijojanasatasahassabahalā ayaṃ mahāpathavī mattavaravāraṇo⁶⁷ viya

gajjamānā kampi. Mahāsamuddo sa[ñ]khubbhi. Sinerupabbato Indapatt-
hanagarābhimukho⁶⁸ yeva onami. tasmim̐ khaṇe Sakkassa bhavanam
uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko devarājā taṃ kāraṇam āvajjanto⁶⁹ imaṃ
gātham āha:

16 ko nu devo manusso vā sammā⁷⁰ pūreti sabbadā,
dānañ ca brahmacariyaṃ so maṃ cāveti āsanā ti.

evañ ca āvajjanto Sakko devarājā⁷¹ taṃ kāraṇam nātvā⁷² cintesi,
idāni panāyaṃ Surūparājā buddhaṅkuro yeva parassa santike dhamma-
desanatthāya attano bhariyañ ca puttañ ca aññadhanañ ca cajitukāmo⁷³
hoti, ahaṃ pi imass' eva rañño paripuṇṇaṃ sabbam eva manorathaṃ
pūressāmī ti. evañ ca⁷⁴ pana⁷⁵ cintetvā Sakko devarājā sakkatabhāvaṃ⁷⁶
pajahitvā yakkhattabhāvaṃ nimmitvā⁷⁷ eko yakkho hutvā bhisanakarūpo
rattanetto aggijālasadisajalitaḍḍhalomakeso bheravasaddo c' eva bodhi-
sattassa* purato hutvā⁷⁸ tatth' eva aṭṭhāsi. taṃ disvā mahājanā bhītata-
sito(ā) tatth' eva palāyimsu. atha taṃ yakkhaṃ disvā mahāsatto tass' eva
āgamanakāraṇam pucchanto gātham āha:

17 kim atthāya mahāyakkha āgato mama santike,
kāraṇam tvaṃ pavedesi⁷⁹ taṃ me akkhāhi pucchito ti.

taṃ sutvā yakkhavesadharo Sakko mahārāja tumhākaṃ dhamma-
varam̐ desanatthāya idh' āgato ti vatvā gātham āha:

18 ahaṃ rāja idh' āgato desiyāmi varadhammaṃ,⁸⁰
suṇohi tvaṃ mama santike idāni pana sādara⁸¹ ti.

taṃ sutvā mahāsatto somanassappatto⁸² attano pasāritahatthe⁸³
sahassathavikaṃ ṭhapento⁸⁴ viya ca nidhikumbhapaṭilābho⁸⁵ viya ca
daliddo⁸⁶ pītipharitahadayo hutvā sādhu sādhu mahāyakkha idāni tumhe
mayhañ ca dhammavaram̐ kathethā ti āha. atha yakkhavesadharo Sakko
taṃ Surūparājānam⁸⁷ āha: idāni kho mahārāja ahaṃ khuddāya (khudayā)
pīḷito chāto c' eva pipāso ca tumhākaṃ dhammavaram̐ desetum̐ na sakkomī
ti. taṃ sutvā so rājā attano paṇītabhojanaṃ bhattaṃ gahetvā suvaṇṇa-
samugge pakkipitvā tass' eva adāsi. yakkhavesadharo⁸⁸ pana Sakko⁸⁸
Surūparañño hatthato taṃ gahetvā tatth' eva ṭhapetvā n' eva bhuñjati.⁸⁹
atha mahāsatto āha: kiṃ nu⁹⁰ kho yakkha tvaṃ taṃ n' eva bhuñjasī ti.
yakkhavesadharo Sakko āha: mahārāja kiṃ pana me bhuñjati(?), mama
bhojanaṃ tvaṃ na jānāsī ti. mahāsatto āha:⁹⁰ ahaṃ pana bho yakkha te
bhuñjitabbaṃ bhojanaṃ n' eva jānāmī ti. taṃ sutvā yakkhavesadharo
Sakko mahārāja sajīvaṃ manussānam⁹¹ maṃsalohitaṃ mayhaṃ yeva
piyaṃ manāpaṃ hotī ti vatvā attano adhippāyaṃ Surūparañño āvikaronto
imaṃ gāthadvayam⁹² āha:

- 19 bhuñjāmi 'haṃ mahārāja manussasarīre santam,
maṃsalohitabhojanam taṃ⁹³ me piyataram siyā.
20 evañ ce me dehi attānam tuyham maṃsañ ca bhuñjitum,
pavakkhāmi varam dhammam tuyham pubbe va khattiyā ti.

tato bodhisatto sādhu sādhu bho yakkha tvam mayham dhamma-
varam pubbe va akkhāhi, aham pana tava santikā dhammavaram sutvā
mama attānam pacchā* tava dassāmi yevā ti vatvā attānam dadanto
imaṃ gātham āha:

- 21 dadāmi te attānam mayham tvam⁹⁴ icchasi me dhanam.
tam tvam gaṇhāhi kāmato varam dhammam akkhāhi me ti.

tadā Sundarī nāma rājakaññā varagabbhe sirisayane nisinnā⁹⁵ tesam
aññamaññam vacanam sutvā ajj' evāham mama sāmikassa rañño mano-
ratham matthakam pūressāmī ti cintetvā varagabbhato nikkhamitvā
rañño santikam upasaṅkamtivā sirasi⁹⁶ añjaliṃ paggayhitvā rājānam
vanditvā attano adhippāyam pavedentī gātham āha:

- 22 dāsi tuyham aham rāja pūressāmi manoratham,
savanāya varam dhammam tvam me mam issaro dehi,
yakkhassa maṃsabhojano yakkhacittañ ca pūrayā⁹⁷ ti.

evañ ca vatvā sā devī attano dosam khamāpentī puna gātham āha:

- 23 kiñci kammaṃ mayā katam amanāpaṃ tav' antike,
kāyena vacasā manā tvam me deva khamāhi tan ti.

tassā vacanam sutvā bodhisatto tuṭṭhamānaso hutvā tam devim upaguy-
hitvā tassā sīsam⁹⁸ cumbitvā yakkhassa dānam uttamaṃ piyabhariyam
dadanto imaṃ gātham āha:

- 24 demi me bhariyam yakkha tuyham kāmā varam dhammam,
dinnañ ca me piyadānam sagge yeva vipaccatu.
25 ciraṃ bhutvā sukham sagge mānuse⁹⁹ ca aham jāto,
patto bodhi[m] anāgate santāremi sadevakan ti.

evañ ca vatvā mahāsatto bho yakkha aham idāni tuyham santike dha-
mmavaram savaṇatthāya¹⁰⁰ c' eva anāgate ca pana sabbaññutaññappaṭi-
vedhapaccayatthāya¹⁰¹ ca tuyham dānam mayham piyam bhariyam
dadāmi ti vatvā tass' eva tam devim adāsi. atha yakkhavesadharo Sakko
tam devim gahetvā tam khādanto¹⁰² viya marumarusaddam sāvento
viya lohutamakkhitahattho viya ca paresam tam devim adassanatthāya
attano Sakkabhāvassa iddhibalānubhāvatejen' eva tatth' eva amacca-
gaṇasamāgame tam devim paṭicchādetvā aṭṭhāsi. tass'¹⁰³ eva khādanam
disvā mahājanakāyā bhāḥ paggayhitvā tatth'* eva parideviṃsu. atha

bodhisatto āha: bho yakkha tvaṃ mama bhariyaṃ khāditvā khippam eva dhammavaraṃ desesī ti. taṃ sutvā yakkhavesadharo pana Sakko mahārāja ahaṃ tava bhariyaṃ khāditvā ak(t)appanto¹⁰⁴ evaṃ pi chāto tava taṃ dhammavaraṃ na desemī ti vatvā gātham āha:

- 26 khāditvā bhariyaṃ tuyhaṃ na k(t)appāmi¹⁰⁵ ahaṃ rāja,
evaṃ chāto na desemi yadi puttañ ca dehi me,
khāditvāhaṃ¹⁰⁶ pavakkhāmi tuyhaṃ dhammaṃ¹⁰⁷ varuttaman ti.

tadā Sundarakumāro nāma rājaputto tesam kathaṃ sutvā ajj' evāhaṃ mama pitu dhammasavanajjhāsayaṃ matthakaṃ pūressāmī ti cintetvā uṭṭhāy' āsanā attano pitaraṃ vanditvā tāta ahaṃ te putto orasajāto hot-(m)i,¹⁰⁸ idān' eva tumhe imass' eva yakkhassa santike dhammavaraṃ savaṇatthāya¹⁰⁹ maṃ dethā ti vatvā imaṃ gātham āha:

- 27 sādhu ahaṃ rathesabha purento¹¹⁰ te¹¹¹ manorathaṃ,
dadāmi mama jīvitam savaṇatthāya¹¹² taṃ dhamman ti.

taṃ sutvā Surūparājā pītisomanassajāto hutvā attano puttaṃ Sundarakumāram¹¹³ upaguyhitvā tass' eva sīsaṃ cumbitvā tassa dakkhiṇahatthaṃ gahetvā bho yakkha ajj' evāhaṃ tuyhaṃ dinnena¹¹⁴ iminā puttadānena n' eva¹¹⁵ manussalokavimānañ¹¹⁶ ca, cakkavat[t]irājabhāvādikaṃ¹¹⁷ manussasampattiñ ca, devalokesu vijjamānam¹¹⁸ indabrahmarājabhāvādikaṃ devasampattiñ ca, yassa kassaci pi buddhasāvaka bhāvāñ¹¹⁹ ca, paccekabuddhabhāvāñ ca patthemī,¹²⁰ api ca kho panāhaṃ mama puttadānena anāgate sabbalokahitatthāya sabbaññubuddho¹²¹ va hutvā bhavēyyan¹²² ti vatvā sabbe pi deve attano puttadānam anumodāpento imaṃ gātham āha:

- 28 bhonto devā¹²³ idh' āgatā samāgatā¹²⁴ sabbe tumhe,
samanussā sagandhabbā¹²⁵ dānaṃ me anumodathā ti.

evañ ca vatvā so rājā attano puttaṃ Sundarakumāram¹²⁶ yakkhassa dānam adāsi. atha yakkhavesadharo¹²⁷ pana¹²⁸ Sakko devarājā Surūparañño hatthato Sundarakumāram¹²⁹ nāma rājaputtaṃ gaṇhanto pasesaṃ taṃ kumāram adassanatthāya attano Sakkabhāvassa iddhibalānubhāvatejen' eva Sundarakumāram*¹³⁰ paṭicchādentō Surūparañño samukhato kumāram khādentō viya ca marumarusaddaṃ sāvento viya ca attano dantamukhato lohita bindu paggharanto viya¹³¹ ca katvā¹³¹ tatth' eva aṭṭhāsi. tatth'¹³² eva¹³² ṭhitaṃ yakkhaṃ passanto mahājanakāyā bhītatasitā attano bāhā paggayhitvā kalunaṃ¹³³ paridevitvā¹³⁴ Surūparañño santikam āgantvā Surūparājānaṃ vanditvā mahārāja ayaṃ yakkho tava bhariyaṃ khāditvā idāni¹³⁵ pana¹³⁶ rājaputtaṃ khādentō idh' eva ṭhito¹³⁷ nanu amhe ca khādatī ti vatvā imā gāthāyo ahaṃsu:

- 29 yathā te bhariyā pubbe yakkho naṃ khāditā deva,
putto ca te piyo puna¹³⁸ iminā khādito tathā.
- 30 ayaṃ yakkho idh' āgato niratthako¹³⁹ tuyhañ c' eva,
amhākañ ca rathesabha puna cāmhe¹⁴⁰ nu khādito.
- 31 tañ ca disvā janā rāja bāhā paggayha rodantā,
palāyanti samantato tuyhaṃ deva nivesane.
- 32 orodhā ca kumārā¹⁴¹ ca vesiyānā¹⁴² ca brāhmaṇā,
bāhā paggayha pakkandum¹⁴³ tuyhaṃ deva nivesane.
- 33 sālā va sabbam aṭṭhitā vātavegena aṭṭitā,¹⁴⁴
mahājanā bhitā deva¹⁴⁵ santi¹⁴⁶ tuyhaṃ nivesane ti.

evañ ca pana tesam mahājanakāyānaṃ vacanaṃ¹⁴⁷ sutvā Surūparājā tehi saddhiṃ kiñci pi akathetvā yakkham āha: bho yakkha tumhe idāni mayhaṃ sīgham eva dhammavaraṃ kathethā ti. atha so yakkho āha: ce tvaṃ mahārāja tuyhaṃ attānaṃ mayham eva puna deti, idānāhaṃ tuyhaṃ dhammavaraṃ desissāmī ti. taṃ sutvā mahāsatto āha: sādhu sādhu mahāyakkha pubbam eva tumhe dhammavaraṃ mayhaṃ¹⁴⁸ desetha, ahaṃ pana tumhākaṃ santike dhammavaraṃ sutvā ekanten' eva puna pi mama attānaṃ pacchā tumhākaṃ dassāmī ti.

tadā¹⁴⁹ yakkhavesadharo Sakko rājā¹⁵⁰ sādhu mahārāja idānāhaṃ tuyhaṃ attānaṃ khāditakāraṇā yeva dhammavaraṃ desissāmī ti Surūparañño vacanaṃ sampaṭicchi. atha kho Surūparājā Sakkassa santike dhammavaram apacitiṃ karonto tatth' eva ratanapallaṅke taṃ Sakkaṃ nisīdāpento* gandhapupphacuṇṇādīhi ca taṃ pūjento sayam pana taṃ dhammavaraṃ suṇanto tass' eva purato attano sīrasi añjalim ukkhīpento tatth' eva ni(T)cāsane¹⁵¹ nisīdi. ito pana pubbe yakkhavesadharo¹⁵² Sakko devarājā yathā ca Kassapasammāsambuddhassa santike dhammavaraṃ catasso gāthāyo suṇanto yeva hoti, idān' eva so yakkhavesadharo¹⁵³ Sakko Surūparañño purato tatth' eva ratanapallaṅke¹⁵⁴ nisinno tathā attano Kassapasammāsambuddhassa desitanayen' eva buddhali(T)lāya viya¹⁵⁵ tassa rañño taṃ dhammavaraṃ desento imā catasso¹⁵⁶ gāthāyo āha:¹⁵⁷

- 34 pemato jāyate soko pemato jāyate bhayaṃ,¹⁵⁸
pemato vippamuttassa n' atthi soko kuto bhayaṃ.
- 35 taṇhāya jāyate soko taṇhāya jāyate bhayaṃ,
taṇhāya vippamuttassa n' atthi soko kuto¹⁵⁹ bhayaṃ.
- 36 ratiyā jāyate soko ratiyā jāyate bhayaṃ,
ratiyā vippamuttassa n' atthi soko kuto bhayaṃ.
- 37 kāmato jāyate soko kāmato jāyate bhayaṃ,
kāmato vippamuttassa n' atthi soko kuto bhayan ti.

evañ ca pana¹⁶⁰ Sakkassa santike dhammavaradesanaṃ sutvā mahāsatto pītisomanassajāto buddhasamukhato sutam viya dhammaṃ maññamāno

sattavidharatanehi ca taṃ pūjento hutvā tassa puna attano attānaṃ da-
danto evam āha: bho yakkha mama attā nāma piyā yeva manāpā hoti,
api ca kho pana bho yakkha mama attano sataguṇena saḥassaguṇena
satasahassaguṇena¹⁶¹ sabbaññutañāṇaṃ eva piyataraṃ hoti, tasmā idaṃ
hi me attadānaṃ¹⁶² sabbaññutañāṇapaṭivedhassa¹⁶³ paccayo yeva hotū
ti. evañ ca pana vatvā mahāsatto ten' eva Sakkena saddhim āmantento
imaṃ gāthadvayam¹⁶⁴ āha:

38 dhammakāmo ahaṃ yakkha tuyhaṃ dānaṃ me attānaṃ,
cajjamāno¹⁶⁵ na cintesi[ṃ] bodhiyā yeva kāraṇā.

39 na me des[s]o ayaṃ attā ap[p]iyo hoti bho yakkha,
sabbaññutaṃ piyaṃ hoti tasmā* tuyham attā dinnā ti.

evañ ca pana vatvā mahāsatto attano attānaṃ Sakkassa adāsi. tañ-
khaṇe yeva pathavikampādīni sabbāni pi acchariyāni¹⁶⁶ pātu-r-ahesuṃ.
tam atthaṃ pakāsanto¹⁶⁷ Satthā āha:¹⁶⁸

40 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ¹⁶⁹ tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
attadānaṃ¹⁷⁰ cajiṅgassa saṅkhubittha¹⁷¹ nagaraṃ tadā.

41 samākulaṃ¹⁷² puraṃ tadā sādhu-kāraṇā ca vipulaṃ,
ekakolāhalaṃ¹⁷³ jātaṃ attā dāne¹⁷⁴ pariccatte.

42 atth' ettha¹⁷⁵ vattati saddo tumulo¹⁷⁶ ca (c' eva) bheravo,
mahāghoso ca vipulo mahuccāraṇasaddo¹⁷⁷ cā ti.

atha tass' eva Surūparañño kiriyaṃ disvā yakkhavesadharo¹⁷⁸ Sakko
devarājā acchariyajātacitto hutvā tass' eva thutiṃ katvā mahārāja tvaṃ
buddhaṅkuro yeva anāgate dhuvā buddho bhavissati, ahaṃ pana mahā-
rāja na hi yakkho Sakko devarājā homi, idānaṃ tuyhaṃ pāramidhamma-
paripūraṇatthāya¹⁷⁹ idh' āgato 'mhī ti vatvā imaṃ gātham āha:

43 Sakko 'ham¹⁸⁰ asmi devindo āgato 'smi tav' antike,
tvaṃ asi 'nāgate¹⁸¹ buddho attā dāne¹⁸² tayā dinne ti.

evañ ca pana vatvā bodhisattassa attano Sakkarājabhāvam¹⁸³ ācikk-
hitvā Sakko devarājā bhariyadānaṃ ca puttadānaṃ ca anumodanaṃ katvā
mahārāja tumhākaṃ devī ca putto ca atthi¹⁸⁴ yeva¹⁸⁵ hoti, tasmā te¹⁸⁵
tumhākam eva hotū ti vatvā imaṃ gātham āha:

44 dadāmi 'haṃ te janinda puttadāraṇā ca attānaṃ,
tehi santo¹⁸⁶ va tvam asi tvaṃ te gaṇhāhi santikā ti.

evañ ca vatvā Sakko devarājā Surūparañño puttadāre dve khattiye
dibbālaṅkārehi alaṅkaritvā tass' eva adāsi. tadā pana Surūparājā tuṭṭha-
mānaso hutvā aho vata mayhaṃ¹⁸⁷ dānaṃ diṭṭhe va dhamme varasukhā-
vahaṃ, samparāye pi ito ca adhikatarāmaṃ¹⁸⁸ eva sukhāvahaṃ hotī ti udānam

udānetvā tatth' eva nisīdi. atha Sakko devarājā attano dibbabhāven'¹⁸⁹ eva jalamānarūpo taruṇasūriyo viya ākāse ṭhito, mahārāja tumhe pana* appamattā yeva dānādīni puññāni karothā ti vatvā sakaṭṭhānam eva gato. tam atthaṃ pakāsanto satthā āha:

45 idaṃ vatvā devarājā desetvā dhammam uttamaṃ,
ovādañ ca datvā¹⁹⁰ rañño devalokaṃ upāgamī ti.

tato paṭṭhāya bodhisatto attano Indapatthanagare¹⁹¹ rājasampattiṃ sukham anubhavamāno Sakkassa ovāde ṭhito mahājanakāyānaṃ dānādīni puññāni katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne¹⁹² tato cavitvā devaloke dibbapāsāde nibbatti.¹⁹³ tassa ca pana ovāde ṭhitā mahājanakāyā paresaṃ dānādīni puñña(ā)ni karonto(ā) yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā¹⁹⁴ devaloke yeva nibbattiṃsu. Satthā pana imaṃ dhamma-desanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānento osānagātham āha:

46 tadā devī rājamātā Mahāmāyā idāni 'si,
Surūpassa pitā rājā Suddhodano idāni 'si.¹⁹⁵
47 Sundarī nāma sā¹⁹⁶ nārī Yasodharā idāni 'si,
Sundaro pi rājaputto Rāhulo 'trajo idāni 'si.
48 devānam indo so Sakko Anuruddho idāni 'si,¹⁹⁷
sabbe sesā mahājanā paris' āsum idāni me.
49 Surūpo nāma so rājā sambuddho 'haṃ Tathāgato,
lokanātho anuttaro lokajetṭho idāni 'si.
50 tividhaṃ sukhasampattiṃ patthento va sabbe tumhe,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātaṃ ti.

Surūparājajātakaṃ catutthaṃ niṭṭhitam.¹⁹⁸

NOTES

¹ M x.	² M -ssanto.	³⁰ M x.	³¹ R cittaṃ sam-.
³ R -khaṃ dā-.	⁴ R ahaṃ pi.	³² M mayaṃ.	³³ R -cchayyara-.
⁵ M -ttassa kāle.	⁶ M -jjabhāve.	³⁴ M āhaṃsu.	
⁷ R x.	⁸ R -patta-.	³⁵ M dhammaṃ gātham.	
⁹ R -patta-.	¹⁰ M vassa-.	[*M B-104]	³⁶ M x.
[*M A-104]	¹¹ M -kummā-.	³⁷ R upāmayana.	³⁸ R āha.
¹² M -yapīṭhe.	¹³ R x.	³⁹ R tam.	⁴⁰ R x.
¹⁴ R kaddali.	¹⁵ M me-.	⁴¹ M -nā.	⁴² M -rissasīti.
¹⁶ R mayaṃ.	¹⁷ M -bhūmmi-.	⁴³ R -patta-.	⁴⁴ R -patta-.
¹⁸ M kuna-.	¹⁹ R saṅṭha-.	⁴⁵ M -dhikena.	⁴⁶ M -naṃ janaṃ.
²⁰ M apati-.	²¹ R -ccc.	⁴⁷ M z tava.	⁴⁸ M soma-.
²² M -kuna-.	²³ R saṅṭha-.	⁴⁹ R -ññā.	⁵⁰ M -vutto.
²⁴ M tippa-.	²⁵ M pagatā.	[*M A-105]	⁵¹ M z pun' atthiko.
²⁶ M ve.	²⁷ M pakatā.	⁵² M dāsaṃ dāsīṃ.	⁵³ R -tthum.
²⁸ R x.	²⁹ R cittena.	⁵⁴ R -pento.	⁵⁵ M -labbhā.

- ⁵⁶ R z ca. ⁵⁷ M x.
⁵⁸ M -labbham.
⁵⁹ M buddhuppādetā. ⁶⁰ M -labbho.
⁶¹ M -thanañ. ⁶² M -labbho.
⁶³ M -labbham. ⁶⁴ M -mmam sa-
⁶⁵ M mahāni-. ⁶⁶ M -kkhapa-
⁶⁷ M mandava-. ⁶⁸ R -patta-
⁶⁹ M -vajjen-. ⁷⁰ M samā.
⁷¹ M x. ⁷² R nā-
⁷³ M cajji-. ⁷⁴ M x.
⁷⁵ M x. ⁷⁶ M sakkabhā-
⁷⁷ M -mminivā. [*M B-105]
⁷⁸ M x. ⁷⁹ R -dasi.
⁸⁰ M -raṃ dha-
⁸¹ R and M -rānī ti. ⁸² M -ssapa-
⁸³ R -ttho. ⁸⁴ M tha-
⁸⁵ R nītikū-. ⁸⁶ R x.
⁸⁷ M -rājam.
⁸⁸ M Sakko pana yakkhavesadharo.
⁸⁹ R -ñcati. ⁹⁰⁻⁹⁰ M x.
⁹¹ M -nussamaṃsa-. ⁹² R -thā-
⁹³ M tvam. [*M A-106]
⁹⁴ R tvam mayham. ⁹⁵ R -nno.
⁹⁶ R sī-; M sīrasī. ⁹⁷ R -riyā.
⁹⁸ M -se. ⁹⁹ M -nusse.
¹⁰⁰ R -vana-
¹⁰¹ R -ṇappaṭivedhatthāya.
¹⁰² M -den-. ¹⁰³ R tatth-
[*M B-106] ¹⁰⁴ R akamma-
¹⁰⁵ R kammā-. ¹⁰⁶ M x.
¹⁰⁷ M -mmava-. ¹⁰⁸ M ti.
¹⁰⁹ R -vana-. ¹¹⁰ R -ron-
¹¹¹ M me. ¹¹² R -vana-
¹¹³ M -kummā-. ¹¹⁴ M dinne.
¹¹⁵ M va ca. ¹¹⁶ M -lomāna-
¹¹⁷ R -vatirā-; M -vattarā-
¹¹⁸ R -na Inda-
¹¹⁹ M buddhassa sāva-
¹²⁰ M na paṭhemi. ¹²¹ M -buddhā.
¹²² M bhāve-
¹²³ M devagaṇā idhā. ¹²⁴ R sammā-
¹²⁵ R -ganta-. ¹²⁶ M kummā-
¹²⁷ M x. ¹²⁸ M x.
¹²⁹ M -mmā-. [*M A-107]
¹³⁰ M -mmā. ¹³¹⁻¹³¹ M x.
¹³³ R kalu-. ¹³⁴ M parivā.
¹³⁵ M x. ¹³⁶ M pu-
¹³⁷ R ṭhitā. ¹³⁸ M pana.
¹³⁹ M -atta-. ¹⁴⁰ M amhe.
¹⁴¹ M -kummā-. ¹⁴² R -siya-
¹⁴³ R pakkamuṃ. ¹⁴⁴ R adhitā.
¹⁴⁵ M devā. ¹⁴⁶ M vasa-
¹⁴⁷ M vacanakatham. ¹⁴⁸ M z eva.
¹⁴⁹ M tattho. ¹⁵⁰ M x.
[*M B-107] ¹⁵¹ M niccā-
¹⁵² M x. ¹⁵³ M x.
¹⁵⁴ R ratanā.
¹⁵⁵ M x aggasāvakaḷāya.
¹⁵⁶ R catatasso.
¹⁵⁷ Cf. Dh. XVI, 5, 8, 6, 7.
¹⁵⁸ R and M bhayo. ¹⁵⁹ M x.
¹⁶⁰ M x. ¹⁶¹ M x. ¹⁶² M attādā-
¹⁶³ R -ṇappaṭi-. ¹⁶⁴ R -thā-
¹⁶⁵ M vijja-. [*M A-108]
¹⁶⁶ M x. ¹⁶⁷ M -sen-
¹⁶⁸ Cf. J, VI, p. 489, 10-30.
¹⁶⁹ R bhisa-. ¹⁷⁰ M attānañ ca.
¹⁷¹ R saṅkhubbhitha.
¹⁷² R sammākula-. ¹⁷³ R -lāhalajā-
¹⁷⁴ R attadāne. ¹⁷⁵ R atthette.
¹⁷⁶ R vipulo.
¹⁷⁷ M mahā attāno pariccate ti.
¹⁷⁸ M x. ¹⁷⁹ R -mmapūra-
¹⁸⁰ R h' asmi. ¹⁸¹ R anā-
¹⁸² R attadā-
¹⁸³ M Sakkabhāvattānam.
¹⁸⁴ M attā. ¹⁸⁵⁻¹⁸⁵ M x.
¹⁸⁶ R chaṭṭheva? ¹⁸⁷ M x.
¹⁸⁸ M atigāravameva.
¹⁸⁹ R diṭṭhabhā-. [*M B-108]
¹⁹⁰ M gantvā. ¹⁹¹ R -patta-
¹⁹² M -parisāne. ¹⁹³ R -bbattati.
¹⁹⁴ M cuto. ¹⁹⁵ M x.
¹⁹⁶ M x. ¹⁹⁷ M x. ¹⁹⁸ M x.

[II-5] KAMBALARĀJAJĀTAKA (15)

yo c' eva dāyako rājā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto Sāketarañño kathinadānam ārabba kathesi. tadā¹ vassānakāle sampatte attano parivārehi bhikkhūhi saddhim āyasmā² Koṇḍaññathero bhagavantam āpucchitvā

Jetavanato nikkhamitvā anupubbena gantvā Sāketanagaraṃ sampāpuṇi. taṃ pana divasaṃ Sāketarājā taṃ therasaṃ disvā pasannacitto hutvā ekam amaccam āṇāpesi: bho tāta tvaṃ gantvā saparivāraṃ Koṇḍaññatheraṃ nimantetvā mama ārāmaṃ netvā tatth' eva saparivāraṃ taṃ therasaṃ vasā-pehī³ ti. so pana amacco sādhu ti sampaṭicchitvā therassa santikaṃ gantvā therasaṃ nimantesi:⁴ bhante amhākaṃ rājā maṃ pesetvā tañ ca nimantāpeti, tumhākañ c' eva ārāmaṃ gantvā vasāpetuṃ vaṭṭatī⁵ ti. taṃ sutvā saparivāro⁶ Koṇḍaññathero taṃ adhvāsetvā ārāmaṃ gantvā vihāsi. atha Sāketarājā yena thero ten' upasaṅkami, upasaṅkamtvā taṃ therasaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. ekamantaṃ nisinno kho Sāketarājā Koṇḍaññatheraṃ etad avoca: bhante imasmiṃ yeva ārāme tvaṃ vassaṃ⁷ vasāhī⁸ ti. taṃ⁹ sutvā thero tuṅhibhāvena adhvāsesi.¹⁰ temāsaccayena vassaṃ vuṭṭho Koṇḍaññathero Sāketarājānam āpucchi. atha so rājā taṃ therasaṃ nivāretvā sayasaṃ pi pāsādavaragato sirisayane nisīditvā attano sampattivisesam oloketvā evaṃ¹¹ cintesi: aho vata mayasaṃ mātāpitaro¹² ettakaṃ dhanarāsisaṃ katvā jīṇṇataca-uraṅgo viya maraṇakāle attano jīṇṇasaṃ sarīraṃ jahitvā kākaṇikamattaṃ pi dhanam agahetvā tucchahatthā paralokam eva gatā honti, mayā pan' evaṃ akatvā ettakaṃ dhanarāsisaṃ gahetvā paralokasaṃ gantuṃ vaṭṭati, ahaṃ pi ajja vā¹³ suve vā parasuve¹⁴ vā attano maraṇasaṃ na jānāmi, idāni panāhaṃ therassa kathinadānaṃ dassāmi ti. atha Sāketarājā attano devīñ ca senāpatiyo ca āmantetvā vatthakāra-kavaḍḍhakaṃ¹⁵ pakkosāpetvā vatthāni chedāpetvā sibbāpetvā rajāpetvā mahājane āṇāpento evaṃ āha: bhonto tumhe sappidadhikkhirapuvak-hajjakayāgubhattādīni sabbupakaraṇāni gaṇheyyātha, mayasaṃ therassa kathinatthāya ārāmaṃ gacchāmā ti. tadā mahājanā tāni sabbupakaraṇāni ādāya Sāketaraññā saddhim ārāmaṃ eva āgamaṃsu. Sāketarājā pi Koṇḍaññatherassa taṃ kathinacīvaraṃ niyyādeti. atha kho āyasmā Koṇḍaññathero kathinacīvaraṃ sampaṭicchitvā ekasmiṃ yeva ṭṭhāne bhikkhusaṃghasaṃ sannipātāpetvā kammavācaṃ vācetvā kappabinduṃ datvā¹⁶ porāṇacīvaram adhiṭṭhahitvā¹⁷ imāya saṃghāṭiyā kathinam attharāmi ti saṃghāṭiyā attharitvā taṃ cīvaraṃ pārumpitvā āsane nisīdi. tasmaṃ khaṇe so rājā ca senāpati-ādayo* ca mahājanā somanassajātacittā¹⁸ yeva ahesuṃ. atha so thero tassa rañño anumodanaṃ katvā dhammaṃ desesi. idaṃ hi kathinadānaṃ nāma ekavāraṃ eva Sāketaraññā dinnasaṃ sakala-Jambūdiṇe pākaṭaṃ¹⁹ ahoṣi. tadā pana²⁰ bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: āvuso kira Sāketarājā ekavāraṃ eva mahā-Koṇḍaññatherassa kathinacīvaraṃ dadanto sakala-Jambūdiṇe pākaṭo yeva ahoṣi ti. taṃ sutvā Satthā āgantvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāma ti vutte na bhikkhave idān' eva kathinadānaṃ nāma hoti, pubbe pi saṃsāre saṃsaranto ahaṃ Saraṇaṅkara-bhagavato kathinacīvaraṃ dadanto²¹ yeva, idāni pana²² sabbaññutaññaṃ

eva labhāmī ti vatvā tuṅhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Kambalanāmake nagare Kambalo nāma²³ rājā dhammena samena²⁴ rajjaṃ kāresi. tadā pana saṃsāre saṃsaranto bodhisatto tatth' eva gahapatikule nibbatti. so pi saddho c' eva sīlasampanno ca Saraṇaṅkarabhagavato dhammadesanaṃ sutvā pasannacitto hutvā kathinadānaṃ dātukāmo hutvā attano purisam āṇāpesi: samma idān' evāhaṃ kathinadānaṃ dātukāmo homi,²⁵ tvaṃ pi vatthaṃ kiṇitvā ānehī ti. so tathā akāsi. gahapatiputto pi bodhisatto sabbupakaraṇāni ādāya tañ ca kathinacīvaraṃ gahetvā Saraṇaṅkarabhagavato santikaṃ gantvā taṃ kathinacīvaraṃ ca sabbupakaraṇāni ca niyyādetvā, bhante anāgate yeva mayham idaṃ kathinadānaṃ sabbaññutañāṇassa paccayo hotū ti patthanam²⁶ akāsi. tadā Saraṇaṅkaro²⁷ bhagavā bodhisattassa patthanam²⁸ anumodati. bodhisatto yāvatāyukaṃ t̥hito maraṇakāle tañ ca kathinadānam anussaranto ito cuto Tusītapure²⁹ yeva nibbatti. ath' ekadivasam hi so Kambalo rājā sāyaṇhasamaye vihāraṃ gantvā Saraṇaṅkarabhagavantam* vanditvā ekamantam at̥thāsi. ekamantaṃ nisinno kho Kambalo nāma rājā Saraṇaṅkarabhagavantaṃ pucchi: bhante mayam idāni kiṃ nāma puññaṃ karoma, imasmim loke carantānaṃ³⁰ sabbesaṃ pi sattānaṃ³¹ kiṃ nāma sukhavipākadāyakaṃ puññaṃ bhavissati, yaṃ pi dānaṃ bhante sabbadānehi mahapphalataram eva hoti, idāni pana bhagavā tam eva dānam amhākaṃ desetū ti. atha kho Saraṇaṅkaro nāma bhagavā puna³² tass' eva rañño³³ tam eva dānam ācikkhanto imaṃ gātham āha:

- 1 yo c' eva dāyako rāja,³⁴ saṃghe³⁵ dānaṃ deti sadā,
so³⁶ ca labhati sukhaṃ loke taṃ dānaṃ mahapphalaṃ siyā ti.

evañ ca pana³⁷ rañño mahapphaladānam ācikkhanto³⁸ Saraṇaṅkaro nāma bhagavā puna tass' eva rañño dhammaṃ desento³⁹ imā catasso gāthāyo āha:

- 2 yo ca naro deti rāja dānaṃ kiñci pi saṃghassa,
so naro labhati sukhaṃ vipulañ ca loke sadā,
tato pi adhikaṃ dānaṃ kathinan ti vuttaṃ mayā.
- 3 tasmāhaṃ kathinaṃ vadaṃ tehi mahapphalataram,
bhikkhūnaṃ na āpatti pañcānisamsaniyuttā.⁴⁰
- 4 so ca mahāparivāro bhava jāto mahābhogo,
duggatiṃ nābhijānāmi sukhaṃ pappoti sabbadā.
- 5 labhitvā mānuse⁴¹ sukhaṃ dibbasukhañ ca devesu,
pacchā nibbānasukhañ ca pāpuṇissati⁴² so naro ti.

taṃ sutvā Kambalo rājā somanassappatto⁴³ hutvā sādhu sādhu ti sampat̥cchitvā⁴⁴ bhante i[d]āni panāhaṃ tumhākañ c' eva dānaṃ mahapphalatarānisamsaṃ kathinacīvaraṃ dassāmī⁴⁵ ti āha. tadā pana⁴⁶ Kambalo

rājā anuvassaṃ⁴⁷ kathinacīvaradānakhettasampatte yeva Saraṇaṅkara-
bhagavato kathinacīvaradānam adāsi. atha kho Saraṇaṅkaro bhagavā
Kambalarañño kathinacīvaradānānisamsaṃ⁴⁸ pakāsanto imā gāthāyo āha:

- 6 yo rājā dāyako dhīro sampassaṃ sukham attano,
deti saṃghassa kathinaṃ so va sukham anubhoti,
vipulañ ca anūnakaṃ kathinadānass' idaṃ phalaṃ.
- 7 so ca bhava samuppanno devesu atha⁴⁹ mānuse,⁵⁰
sabbadā sukhitā(o) honti (hoti) kathinadānass' idaṃ phalaṃ.
- 8 koseyyaṃ kambalāni ca khomaṃ⁵¹ kappāsikāni* ca,
aparimeyyāni vatthāni dāyako so ca labbhati.⁵²
- 9 sadā rukkhagge⁵³ pabbate⁵⁴ antalikkhe ca bhūmiyaṃ,⁵⁵
dusse⁵⁶ icchati dāyako sabbaṃ tassa samijjhati.
- 10 cakkavāḷam upādāya⁵⁷ mahīsāgaramaṇḍalaṃ,
so ve dussehi chādeti sabbaṃ tassa samijjhati.
- 11 suvaṇṇamaye rajate maṇimaye lohitaṅge,⁵⁸
jāle (thāle?) bhuñjati bhojanaṃ sugandhaṃ va so ve sadā.
- 12 so labhati seṭṭhayānaṃ vicittaṃ⁵⁹ ratanehi ca,
tassa bhogā na nassanti kathinadānass' idaṃ phalaṃ.
- 13 suvaṇṇaratanamaye dantasāramaye⁶⁰ so ca,
mahagghasayanaṃ labhati kathinadānass' idaṃ phalaṃ.
- 14 dāsā dāsī ca bhariyā aññe⁶¹ ca anujīvino,⁶²
samācaranti taṃ sadā kathinadānass' idaṃ phalaṃ.
- 15 yaṃ yam icchati dāyako taṃ taṃ jāyati kāmato,
sadā so sukhitō hoti kathinadānass' idaṃ phalaṃ.
- 16 so ca loke samuppanno apāye⁶³ pi ca duggatiṃ,
nābhijānāti sabbadā kathinadānass' idaṃ phalaṃ.
- 17 so⁶⁴ naro na jāyati hīne kule caṇḍāle ca,
daḷiddo(e)⁶⁵ dukkhite⁶⁶ sadā kathinadānass'⁶⁷ idaṃ phalaṃ.
- 18 so ca naro(e)su jāyati sampanno(e) ca kule sadā,
khattiye cāpi brāhmaṇe kathinadānass'⁶⁸ idaṃ phalaṃ.
- 19 pacchime va bhava jāto dukkhass' antakaro ca so,
sabbāsava pariññāya nibbāyati anāsavo ti.

taṃ sutvā Kambalarājā pītisomanassajāto hutvā attano sī(i)rasi añja-
liṃ paggayhitvā sādarena vanditvā Saraṇaṅkarabhagavantam pucchi:
bhante yo ca naro vattham kiṇito hoti, so ca naro phalam labhati kiṃ-
disan ti. taṃ sutvā Saraṇaṅkaro bhagavā Kambalarañño taṃ phalam
desento⁶⁹ gātham āha:

- 20 yo rāja kiṇito vattham kathinatthāya saṃghassa,
taṃ vattham kathinaṃ deti so ve hoti mahaddhano,
mahāyaso mahābhogo devesu mānuse⁷⁰ sadā ti.

taṃ sutvā rājā pi⁷¹ Saraṇaṅkaraṃ bhagavantam⁷² pucchi: bhante yo ca naro suttavacito hoti, so ca phalaṃ labhati kiṃdisan ti. taṃ sutvā Saraṇaṅkaro⁷³ bhagavā tam atthaṃ desento* imaṃ gātham āha:

- 21 yo naro suttavacitaṃ sukhaṃ labhati mānuse,⁷⁴
so ca akhujjako kāyo visārado hoti sadā ti.

taṃ sutvā so rājā sādhū ti sampañcchitvā puna bhagavantam pucchi: bhante yo ca naro vatthachindako hoti, so ca labhati phalaṃ kiṃdisan ti. tassa rañño tam atthaṃ desento⁷⁵ imaṃ gātham āha:

- 22 yo rāja chindako vatthaṃ kathinatthāya saṃghassa,
so c' eva cheko naro ca atthadhammesu⁷⁶ kovido ti.

taṃ sutvā rājā sādhū ti sampañcchitvā puna bhagavantam pucchi: bhante yo ca naro sibbakaṭṭhaṃ karoti, so ca [labhati] kiṃdisaṃ phalan ti. tassa⁷⁷ rañño tam atthaṃ desento⁷⁸ imaṃ⁷⁹ gātham⁸⁰ āha:

- 23 yo karoti sibbakaṭṭhaṃ⁸¹ sibbapaṭe⁸² ca so naro,
mānuse⁸³ issaro⁸⁴ hoti rājā c' eva mahiddhiko.
24 tato kāyā cavitvā so devalokesu⁸⁵ nibbatto,
devānam issaro⁸⁶ seṭṭho anubhoti sukhaṃ sadā ti.

taṃ sutvā rājā sādhū ti sampañcchitvā puna bhagavantam⁸⁷ pucchi: bhante yo ca naro kathinacīvarasibbako hoti, so ca labhati kiṃdisaṃ phalan ti. atha Saraṇaṅkaro bhagavā Kambalarañño tañ ca ānisaṃsaṃ pakāsento imā tisso gāthāyo āha:

- 25 yo rāja sibbati vatthaṃ kathinatthāya saṃghassa,
so surūpo mahāpañño anubhoti sukhaṃ sadā.
26 so bhavābhava cakkavatti catudīpesu issaro,
padesarajjaṃ pāpuṇāti asaṅkha(e)y[y]aṃ gaṇanā sadā.
27 tato kāyā cavitvā so devaloke samuppanno,
anubhoti⁸⁸ sukhaṃ⁸⁹ sadā kathinasibbikaṃ⁹⁰ phalan ti.

taṃ sutvā Kambalo rājā puna bhagavantam pucchanto āha: bhante yo ca naro vattharajaniko⁹¹ hoti, so ca labhati kiṃdisaṃ phalan ti. taṃ sutvā bhagavā tassa⁹² rañño tañ⁹³ cānisaṃsaṃ pakāsento imā tisso gāthāyo āha:

- 28 yo rāja karoti kammaṃ rajanaṃ dhovanañ cāpi,
so ca sadā bhava⁹⁴ jāto arogo hoti sukhito.
29 so ca suvaṇṇasarīro surūpo ca pāsādiko,
manussānaṃ piyo* hoti vattharajanass⁹⁵ idaṃ phalaṃ.
30 so ca devesu uppanno devo cāpi piyo sadā,
devehi atirocati⁹⁶ vattharajanass' idaṃ phalan ti.

atha rājā puna bhagavantam pucchanto āha: bhante yo ca naro suttavatto hoti, so ca⁹⁷ labhati kiṃdisam phalan ti. tadā pana Saraṇaṅkaro bhagavā Kambalarañño tañ c' ānisaṃsam pakāsento imam gāthadvayam āha:

- 31 yo karoti suttam vattham⁹⁸ so ca sadā yāva suddho,
saṃsāre saṃsaranto pi apāyesu na jāyate.⁹⁹
32 so ca naro suttavatto devesu mānsue¹⁰⁰ jāto,
sukhito hoti sabbadā¹⁰¹ suttavattaphalena¹⁰² vā ti.

tam sutvā rājā somanassajāto hutvā puna bhagavantam pucchanto āha: bhante yo ca naro cīvaradhūpako hoti, so ca¹⁰³ labhati kiṃdisam phalan ti. tadā rañño tam attham pakāsento bhagavā imā tisso¹⁰⁴ gāthāyo āha:

- 32 yo rāja cīvaradhūpako saddhāya ca sukato¹⁰⁵ hoti,
so¹⁰⁶ sukhito hoti sadā devalokesu¹⁰⁷ mānuse.¹⁰⁸
33 so ca sabbattha pūjito sakkato ca sagāravo,
mahāyaso mahābhogo dīghāyuko hoti sadā.
34 devalokesu devānam mānusse¹⁰⁹ ca mānusānam,¹¹⁰
issaro hoti sa sadā cīvaradhūpakam idan ti.

tato paṭṭhāya Kambalo rājā Saraṇaṅkarassa sāsane ativiya pasannacitto yeva dānādīni puññāni karonto yāvatāyukam ṭhito āyuhapariyosāne tato cavitvā Tusītabhavane¹¹¹ nibbatti. sabbe pana amaccādayo rājaparisā¹¹² dānādīni puññāni karonto(ā) yāvatāyukam ṭhitā¹¹³ āyuhapariyosāne tato cavitvā nānādevalokesu nibbattiṃsu. idāni pana amhākam Satthā Gotamo nāma bhagavā Saraṇaṅkarasammāsambuddhena desitaniyāmen' eva dhammasabhāyam sannisinnānam¹¹⁴ bhikkhūnam¹¹⁵ kathinadānānisam sam pakāsento imā gāthāyo āha:

- 35 yo dhīro sukham icchanto sampassam sukham attano,
samppatte kathinakkhette saṃghassa kathinam dade.*
36 so dhīro datvā saṃghassa kathinam dānam uttamaṃ,
anubhoti sukham sadā devesu atha mānuse.¹¹⁶
37 devabhūto manusso vā so¹¹⁷ ca labhati tam sukham,
apāye so na jāyati kathinadānass' idam phalam.
38 yo ca saddhāya sampanno¹¹⁸ deti saṃghassa kathinam,¹¹⁸
so c' eva anumodati dāyakānañ ca kathinam.
39 so cānumodako naro ekakappānisam sañ ca,
sukham labhati sabbadā anumodanass' idam phalam.
40 yo ca saddhāya sampanno dāyakassa dhanam deti,
khuddakam bahukañ cāpi kiṇatthāya tañ ca vattham.

- 41 so cāpi dhanadāyako aṭṭhakappānisamsaṅ¹¹⁹ ca,
sukhaṃ labhati sabbadā dhanadānass' idaṃ phalaṃ.
- 42 yo ca saddho ca dāyako dadāti attano vatthaṃ,
saṃghassa kathinadānaṃ¹²⁰ buddhaseṭṭhassa sāsane.
- 43 so ca kathinaṃ dadanto¹²¹ soḷasakappānisamsaṃ,
labhati vipulaṃ sukhaṃ kathinadānass'¹²² idaṃ phalaṃ.
- 44 yo ca veyyāvaccakaro vatthassa chedane¹²³ kāle,
sibbati cāpi taṃ vatthaṃ parisuddhena cetasā.
- 45 so cāpi kārako naro labhati bahukaṃ sukhaṃ,
gaṇanāto¹²⁴ asaṅkhyeyyaṃ¹²⁵ kārakassa idaṃ phalaṃ.
- 46 yāva Akanitṭhāy'¹²⁶ eva suvaṇṇarajataṃ¹²⁷ bahuṃ,
nānāratanaṃ ca deyyaṃ saṃghassa sabbadā,
ekaṃ¹²⁸ kathinadānassa kamaṃ¹²⁹ n' agghati soḷasiṃ.¹³⁰
- 47 satam hatthi satam assā satam assatarī rathā,
satam kaññā sahasāni āmuttamaṅkhaṇḍalā,¹³¹
ekaṃ¹³² kathinadānassa kamaṃ¹³³ n' agghati soḷasiṃ.
- 48 yattake ca parikkhāre dade saṃghassa sabbadā,
ekaṃ¹³⁴ kathinadānassa kamaṃ n' agghati soḷasiṃ.
- 49 caturāsītisahassaṃ kārapetvā vihāre ca,
pallaṅkaṃ ratanamaye dade saṃghassa sabbadā.
- 50 taṃ taṃ dānaṃ mahapphalaṃ vipulaṃ sukhadāyakaṃ,
ekaṃ¹³⁵ kathinadānassa kamaṃ¹³⁶ n' agghati soḷasiṃ.
- 51 suvaṇṇamayapāsādaṃ ratanavicittaṃ katvā,
uddhaṃ yāva Akanitṭhā¹³⁷ dade saṃghassa sabbadā.
- 52 taṃ pi dānaṃ mahapphalaṃ udārasukhākāraṇaṃ,¹³⁸
ekaṃ¹³⁹ kathinadānassa kamaṃ¹⁴⁰ n' agghati soḷasiṃ.
- 53 yasmā cāpi [na] nāseti bhikkhūnaṃ kathinadānaṃ,
tasmā¹⁴¹ taṃ sabbadānehi atidānaṃ vuttaṃ mayā.
- 54 tasmā hi paṇḍito jano* sampassaṃ sukhaṃ attano,
samppatte kathinakhette dade saṃghassa kathinaṃ ti.

evaṃ ca pana tatth' eva bhikkhūnaṃ kathinadānānisamsaṅ ca desento
Satthā imaṃ gāthadvayam¹⁴² āha:

- 55 dukkhasaccaṃ samudayaṃ nirodhaṃ ca maggasaccaṃ,
iti hi taṃ catusaccaṃ sabbadā ve vuttaṃ mayā.
- 56 tebhūmikaṃ dukkhasaccaṃ taṇhā samudayasaccaṃ,
nibbānaṃ nirodhasaccam aṭṭhaṅgikaṃ maggasaccan ti.

evaṃ ca catusaccadesanāvasāne keci bhikkhū sotāpattiphalaṃ, keci
sakadāgāmiphalaṃ, keci anāgāmiphalaṃ, keci arahattaphalaṃ sampāpu-
ṇiṃsu. Satthā pana bhikkhave idān' eva kathinadānaṃ nāma na¹⁴³ hoti,
pubbe pi evaṃ kathinadānaṃ nāma hoti yevā ti vatvā imaṃ dhammadesanam

āharitvā jātakam samodhānento osānagātham āha:

- 57 tadā so Kambalo rājā Sāriputto mahāpañño,
 poso so vatthakīṇiko Ānando va idāni 'si.
 58 tadā me mātāpitaro mam' eva mātāpitaro,
 sabbe sesā mahājanā āsum mam' eva parisā.
 59 gahapatiputto poso sambuddho 'ham Tathāgato,
 lokanātho idāni 'si lokajettho¹⁴⁴ narāsabho,¹⁴⁴
 atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Kambalarājajātakam pañcamam niṭṭhitam.¹⁴⁵

NOTES

- ¹ M tassā. ² R x.
³ M vassā-. ⁴ M -tetvā. [*M A-109]
⁵ M vatta-. ⁶ R sarivāro.
⁷ R x. ⁸ M vassā-.
⁹ M rañño vacanam. ¹⁰ R -seti.
¹¹ R x. ¹² M -ram.
¹³ R x. ¹⁴ M x.
¹⁵ M -vatthakarava-. ¹⁶ M katvā.
¹⁷ M -tṭhati. [*M B-109]
¹⁸ M -cittto. ¹⁹ M -to.
²⁰ M puna. ²¹ M dento.
²² M x. ²³ M z eko.
²⁴ R samena dhammena.
²⁵ R hoti. ²⁶ M paṭṭha-.
²⁷ M z nāma. ²⁸ M paṭṭha-.
²⁹ M Tussita-. [*M A-110]
³⁰ M jāyantānam. ³¹ M attā-.
³² M x. ³³ M z Kambala-.
³⁴ M rājā. ³⁵ R -gho.
³⁶ M te. ³⁷ M x.
³⁸ M -kkhitvā. ³⁹ M -setvā.
⁴⁰ M -saṃsayuttam. ⁴¹ M manusse.
⁴² R -nissati. ⁴³ M -nasapatto.
⁴⁴ R sampha-. ⁴⁵ M dassissāmī.
⁴⁶ M ca. ⁴⁷ M z eva.
⁴⁸ M -cīvarāni-. ⁴⁹ M aṭṭha.
⁵⁰ R -se. ⁵¹ M khomaka-.
 [*M B-110] ⁵² M labhati.
⁵³ M z ca. ⁵⁴ M z ca.
⁵⁵ M bhūmmi-. ⁵⁶ M dussena.
⁵⁷ M uppā-. ⁵⁸ R -ṅgo.
⁵⁹ R -ttara-. ⁶⁰ M x.
⁶¹ R añño. ⁶² M anuvijī-.
⁶³ M apāyesu. ⁶⁴ M z ca.
⁶⁵ M dalidā. ⁶⁶ R -to.
⁶⁷ M kathinassa. ⁶⁸ M kathinassa.
⁶⁹ M desa-. ⁷⁰ M manusse.
⁷¹ M puna. ⁷² R -karabha-.
⁷³ R -karabha-. [*M A-111]
⁷⁴ M mānusse. ⁷⁵ M dessento.
⁷⁶ M atha dha-. ⁷⁷ M z eva.
⁷⁸ M pakāseno ⁷⁹ M Satthā. ⁸⁰ M x.
⁸¹ M sibbam ka-. ⁸² R -pate.
⁸³ M mānusse. ⁸⁴ M itaro.
⁸⁵ M -ke ca. ⁸⁶ M -riyo.
⁸⁷ R -vato. ⁸⁸ M devati.
⁸⁹ M ramati. ⁹⁰ M kathinadānasi-.
⁹¹ M vatthera-. ⁹² M z eva.
⁹³ R pañcā-. ⁹⁴ R ve. [*M B-111]
⁹⁵ M -rajjana-. ⁹⁶ R atiyocati.
⁹⁷ M z naro. ⁹⁸ M -ttava-.
⁹⁹ M jāyare. ¹⁰⁰ M mānussesu.
¹⁰¹ M sadā. ¹⁰² R -tthabalena.
¹⁰³ M z naro. ¹⁰⁴ M x.
¹⁰⁵ R suga-. ¹⁰⁶ M z ca.
¹⁰⁷ M z ca. ¹⁰⁸ M mānusse.
¹⁰⁹ R mānuse. ¹¹⁰ M mānussānam.
¹¹¹ M Tussita-. ¹¹² R puri-.
¹¹³ M -to. ¹¹⁴ M -sinnā.
¹¹⁵ M bhikkhū. [*M A-112]
¹¹⁶ M mānusse. ¹¹⁷ M ve.
¹¹⁸ -¹¹⁹ M sampannena dadeti santakam
 dhanam.
¹¹⁹ R ckakappā-. ¹²⁰ M -nam dā-.
¹²¹ M dadento. ¹²² R -nam dā-.
¹²³ M chedanena. ¹²⁴ R -nato.
¹²⁵ M asaṅke-. ¹²⁶ R Akka-.
¹²⁷ M -nnaṃ ra-. ¹²⁸ M x.
¹²⁹ M kaḷam. ¹³⁰ R soḷā-.
¹³¹ R āmukkamaṇi-. ¹³² M ekassa.

¹³³ M kaḷaṃ.
¹³⁵ M ekaka-
¹³⁷ R Akka-
¹³⁹ M ekaka-

¹³⁴ M ekakathi-
¹³⁶ M kaḷaṃ.
¹³⁸ R uḷhāyasu-
¹⁴⁰ M kaḷaṃ.

¹⁴¹ R tasmim. [*M B-112]
¹⁴² R gāthā- ¹⁴³ M x.
¹⁴⁴⁻¹⁴⁴ M sabbe tāva sabbe tumhe.
¹⁴⁵ R x.

[II-6] GOPĀLAKASĀLAJĀTAKA (16)

sobhati vata me sālā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto Gopālakasālam¹ ārabha kathesi. tadā kira eko gopālako ekasmim yeva ṭhāne kusapaṇṇa-
chādanañ c' eva naḷamayakatṭhañ ca ekasālaṃ karoti. atha' ekadivasam
hi Satthā mahāSāriputtaĀnandehi saddhim maggapaṭippanno tasmim
yeva maggasamīpe taṃ Gopālakasālam² disvā evam āha: aho acchariyam
aho vata bhūtaṃ (abbhutaṃ) khuddakapuññakammaṃ, nibbatto dasasa-
hassadevakaññāhi³ paripuṇṇo sattavidharatanapaṭimaṇḍito nānādibbasam-
pattīhi⁴ paripuṇṇo ca eko kanakavimānapāsādo⁵ hoti yevā ti. evañ ca
vatvā Jetavanaṃ pāvisi. atha Sāriputto ca Ānando ca ubho mahātherā
tasmim yeva magge bhagavantam anugacchantā⁶ bhagavato vacanaṃ
sutvā aññamaññaṃ tañ ca katham āmantesi.⁷ te pana ubho therā* bhaga-
vatā⁸ saddhim Jetavanaṃ pavisitvā bhagavantaṃ vanditvā ekamantaṃ
nisīditvā bhagavantaṃ pucchiṃsu: bhante eso gopālako tasmim magga-
samīpe taṃ sālaṃ karonto kiṃdisañ⁹ ca phalaṃ labhatī ti. taṃ sutvā
Satthā tehi therehi saddhim kathento hi bhikkhave¹⁰ gopālako taṃ sālaṃ
katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapiryosāne tato cavitvā Tāvatiṃsadevaloke
nibbatto Gopāladevaputto nāma sahasadevakaññāhi paripuṇṇe c' eva
sattavidharatanapaṭimaṇḍite ca nānāvidhadibbasampattīhi¹¹ paripuṇṇe ca
evarūpe tasmim yeva kanakavimānapāsāde¹² pativasati,¹³ tasmāhaṃ
bhikkhave¹⁴ taṃ yeva sandhāya aho acchariyam aho abbhutaṃ¹⁵ ti evaṃ
vadāmi, pubbe pi¹⁶ porāṇakapaṇḍitā¹⁷ sālaṃ kārāpetvā manussasarīrena
devalokaṃ gamiṃsu yevā ti vatvā tuñhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave¹⁸ imasmim Jambūdīpe ekasmim nagare eko rājā
Dhammarājā¹⁹ nāma dhammena²⁰ samena²¹ rajjaṃ kāresi. tadā bodhi-
satto tassa rañño aggamahesiyā kucchimhi paṭisandhim²² gahetvā dasa-
māsaparipuṇṇe sothinā mātuyā kucchito nikkhami. tassa pana bodhi-
sattassa pitā Dhammarājā nāma rājā, tasmā²³ Dhammarājakumāro²⁴ tv
eva nāmam akāsi. so pana Dhammarājaputtako kumāro²⁵ anupubbena vaya-
ppatto soḷasavassikakāle Takkasīlaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā sabba-
sippesu nibbattitvā²⁶ attano pitunagaraṃ pacchā gantvā pitu paralokagate
rajje patiṭṭhāya dhammena²⁷ samena rajjaṃ kārento²⁸ Dhammarājā nāma

ahosi. tassa bhariyā Vimalādevī nāma ahosi. sā pana devī soḷasasahassānaṃ kaññānaṃ jetṭhikā,²⁹ tass' eva rañño aggamaheṣī hutvā piyā manāpā ahosi.³⁰ ath' ekadivasam hi bodhisatto attano pakatiññaṇena ṭhito pāsāde sirīsayanapīṭhe nisīditvā³¹ setacchattam oloketvā ayaṃ me rājasampatti kena dinnā ti vicāretvā ahaṃ pi pubbe dānaṃ datvā puññaṃ* katvā sīlaṃ rakkhitvā imaṃ vararājasampattiṃ³² labhāmī ti aññāsi. tasmim̄ khaṇe so Dhammarājā utṭhāy' āsanā pāsādato otarivā rājaṅgaṇe ṭhatvā rathe yojāpetvā attano catusindhavayuttam alaṅkataratham abhiruyhitvā rukkhavanaṃ pāyāsi. so ca tatth' eva vane sāraruḅkhe chindāpetvā rathesu ca te rukke pakkhīpāpetvā rukkhavanato nikkhamitvā bahinagaradvārasamīpe te rukke ṭhapāpetvā³³ vaḍḍhakiṃ³⁴ pakkosāpetvā tattha tatth' eva bahinagaradvārasamīpe ekekaṃ sālaṃ kārapeti. rājā pana³⁵ antonagaraṃ pavisitvā sayam eva rajjasukham³⁶ anubhoti. tadā mahājanā³⁷ tattha tatth' eva te rukke chinditvā³⁸ ekekaṃ sālaṃ kāretvā dve tīṇi divasāni tattha tatth' eva taṃ taṃ sālaṃ niṭṭhāpe[n]ti.³⁹ cattāro pana sālāyo catūsu nagaradvāresu niṭṭhāpetvā devasabhā viya sobhamānā yeva honti. tattha tatth' eva te manussā³⁹ taṃ taṃ sālaṃ disvā thutiṃ katvā Dhammarājarañño ārocesuṃ. taṃ sutvā Dhammarājā tattha tatth' eva gacchanto taṃ taṃ sālaṃ oloketvā tuṭṭhacitto hutvā sālāya⁴⁰ thutiṃ karonto imaṃ paṭhamam̄ gātham āha:

- 1 sobhati vata me sālā devena viya alaṅkatā,
devasabhā⁴¹ viya⁴² sālā tattha tatth' eva sobhaṇā ti.

evañ ca pana vatvā mahāsatto devasikaṃ devasikaṃ catusahassasuvaṇṇam⁴³ visajjetvā⁴⁴ tatth' eva mahādānaṃ paṭṭhapeti. taṅkhaṇe yeva paṭhavīkampādīni sabbāni pāṭihāriyāni pātu-r-ahesuṃ. tam attham̄ pakāsento Satthā āha:

- 2 tato so va⁴⁵ Dhammarājā mahādānaṃ pavattento,
yācakānam⁴⁶ adā citto tattha sālāyam attano.
- 3 tato so ca Dhammarājā pītito⁴⁷ sumano citto,
yācakānam adā dānaṃ sakasālāya sabbadā.
- 4 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
mahādāne padinnamhi meda(i)nī sampakampatha.
- 5 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
yaṃ pañjalim̄ gato rājā tattha dānam adāsi so ti.

atha mahāsatto tattha tatth' eva sālāyam mahādānaṃ datvā pītim uppādetvā sudinnaṃ vata me dānam idaṅ ca me sabbaññutaññaṇapaṭivedhassa⁴⁸ paccayo hotū ti vatvā attano sālaṃ olokento tatth' eva aṭṭhāsi. tasmim̄ khaṇe* Sakkassa bhavanaṃ uphākaṃ dasseti. atha Sakko āvajjanto⁴⁹ taṃ kāraṇam̄ natvā⁵⁰ aho vata idāni Dhammarājā buddhaṅkuro

catūsu nagaradvāresu sālāyo kārāpetvā tattha tath' eva mahādānaṃ datvā ten' eva dānena buddhattaṃ pattheti,⁵¹ tasmā mayā pana manussalokaṃ gantvā taṃ⁵² nimantetvā imaṃ devalokaṃ dassanattāya taṃ gaṇhituṃ vaṭṭatī ti cintetvā devalokato otarivā Kusumavimānena manussalokaṃ āgantvā dibbattabhāvena jalanto taruṇasūriyo viya Dhammarājassa sālāya dvārato ākāse aṭṭhāsi. atha mahāsatto taṃ obhāsaṃ disvā āsanato⁵³ otarivā sālāya dvāre ṭhito ākāsam olokento taṃ vimānaṃ disvā kiṃ nāma tvaṃ vimānaṃ ti vatvā imaṃ gātham āha:

- 6 devatā nu 'si gandhabbo⁵⁴ adu Sakko Purindado,
manussabhūto iddhimā kathaṃ jānemu taṃ mayan ti.

taṃ sutvā Sakko devarājā imā gāthāyo āha:

- 7 nāhaṃ devo na gandhabbo⁵⁵ na manusso 'mhi iddhimā,
ahaṃ Sakko Purindado āgato 'mhi tav' antike.
8 taṃ haṃ⁵⁶ rāja nimantemi sīgham āruyha vimānaṃ,
āgacchāhi sadeviyā saggamaṃ nessāmi te ubho.
9 devalokadassanattāya⁵⁷ khippamaṃ te netum icchanto,
āgato 'mhi tav' antike evaṃ jānāhi khattiyā ti.

taṃ sutvā mahāsatto āma devarāja⁵⁸ mayaṃ devalokaṃ gamissāmā⁵⁹ ti vatvā bhonto tumhe dānādīni puññāni karonto(ā) appamatto(ā) hothā ti mahājanānaṃ ovādaṃ datvā sayamaṃ pana deviyā taṃ eva Kusumavimānaṃ pavisitvā devaloko(e)⁶⁰ pātu-r-ahosi.⁶⁰ taṅkhaṇe sabbe devā te ubho khattiye⁶¹ disvā tehi saddhiṃ sammoditvā tesamaṃ pūjāsakkārādīni katvā sammodanīyamaṃ⁶² kathaṃ kathenti. ekarattimattaṃ⁶³ pi ubho khattiyā devaloke yeva devagaṇehi⁶⁴ saddhiṃ sammoditvā tath' eva dibbasukham anubho[n]ti. tadā pana bodhisatto lābhā vata me suladdhā, manussattaṃ vata⁶⁵ suladdhaṃ, ajjāham idh' āgato attano puññakammen' eva paṭiladdhasampattiyo⁶⁶ devatāyo passitvā* ito pana kālato paṭṭhāya manussalokaṃ gantvā dānādīni puññāni yeva karissāmī ti cintetvā imaṃ udānaṃ udānento gāthadvayamaṃ⁶⁷ āha:

- 10 svāgataṃ vata me idha passāmi 'haṃ devatāyo,
imesamaṃ vacanaṃ sutvā kāhāmi kusalaṃ sadā.
11 dānena dhammacariyā⁶⁸ samyamena damena ca,
so 'ham idhāgamissāmi dibbasukhañ ca bhuñjitun ti.

punadvase pāto va bodhisatto manussalokaṃ gantukāmo Sakkaṃ devarājānaṃ āpucchi.⁶⁹ atha Sakko⁷⁰ ubho khattiye vimāne nisīdāpetvā manussalokaṃ sampāpetvā⁷¹ ito paṭṭhāya mahārāja ubho tumhe appamattā⁷² dānādīni puññāni karoṭhā ti tesamaṃ ovādaṃ datvā te khattiye āpucchitvā sakaṭṭhānaṃ eva pakkāmi. taṃ atthaṃ pakāsento⁷³ Satthā āha:

- 12 sahasanetto devindo Dhammarājānaṃ⁷⁴ nimantetvā,
 ākāsagamanayanto mānussake⁷⁵ patiṭṭhito.
 13 tato so ca Dhammarājā otarivā devalokā,
 sammoditvā⁷⁶ amaccehi ciraṃ sukham anubhoti.
 14 tasmā hi paṇḍito naro sampassaṃ sukham attano,
 kārāpeti vihāre ca vāsituṃ janānaṃ sadā.
 15 pavane vivittokāse vihāre⁷⁷ kārāpetvāna,⁷⁸
 dugge caṅkamanāni ca tattha dānaṃ dadāti so.
 16 annaṃ pānaṃ⁷⁹ khādanīyaṃ vatthā⁸⁰ yānañ ca sabbadā,
 dadeyya sampattānañ⁸¹ ca vippasannena⁸² cetasā⁸³ ti.

tadā pana mahāsatto attano ca nagaram āgant[v]ā devalokato attanā diṭṭhakāraṇaṃ manussānaṃ ācikkhi. taṃ sutvā manussā devaloke yeva nibbattetuṃ sahuṣṣāhajātacittā⁸⁴ dānādīni puññāni kariṃsu. atha so Dhammarājā attano⁸⁵ deviyā saddhiṃ mahantaṃ sukhasampattim⁸⁶ anubhavamāno dānasīlādīni puññāni katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā devaloke yeva nibbatti.⁸⁷ sabbe te pana amaccādayo manussā bodhisattassa ovāde ṭhatvā dānasīlādīni puññāni katvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā devaloke yeva nibbattimṣū ti.⁸⁸ idāni pana attano santike nisinnānaṃ dvinnaṃ therānaṃ vihāradānānisamsaṃ pakāsento⁸⁹ Satthā⁹⁰ imā gāthāyo* abhāsi:

- 17 yo dhi(T)ro sukham icchanto sampassaṃ sukham attano,
 kārāpeti vihāre ca sadā dānaṃ dadāti so.
 18 so dhi(T)ro datvā vihāram annaṃ pānañ⁹¹ ca sayanaṃ,
 anubhoti sukhaṃ sadā devesu atha⁹² mānuse.
 19 devabhūto manusso vā so labhati sukhaṃ sadā,
 apāye so na jāyati vihāradānass' idaṃ phalaṃ.
 20 yo ca saddhāya sampanno na deti santakaṃ dhanam,
 so c' eva anumodati dāyakānañ ca vihāraṃ.
 21 so cānumodako naro ekakappamattena ca,
 sukhaṃ labhati sabbadā anumodānass'⁹³ idaṃ phalaṃ.
 22 yo ca saddhāya sampanno dāyakānaṃ dhanam deti,
 khuddakaṃ bahukañ cātha kiṇatthāya ca vihāraṃ.
 23 so cāpi dhanadāyako⁹⁴ aṭṭhakappamattena⁹⁵ ca,
 sukhaṃ labhati⁹⁶ sabbadā dhanadānass' idaṃ phalaṃ.
 24 yo ca saddhāya sampanno dadanto attano dhanam,
 vāsattthāya tahiṃ tahiṃ yo naṃ deti sabbaso⁹⁷ ca.
 25 vihāraṃ dadanto so ca⁹⁸ labhati kappānisamsaṃ,
 labhati vipulaṃ sukhaṃ vihāradānass' idaṃ phalaṃ.
 26 yo karoti veyyāvaccam vihāre karaṇe kāle,
 parisuddhena cetasā sadā sukhaṃ labhati so.

- 27 yo karoti ca vihāraṃ parisuddhena cetasā,
vāsathāya⁹⁹ dānaṃ deti sadā sukhaṃ labhati so.
28 yasmā taṃ vihāradānaṃ sabbadānaṃ ti me vuttaṃ,
tasmā taṃ sabbadānehi uttamaṃ vuccate mayā.
29 tasmā hi paṇḍito naro sampassaṃ¹⁰⁰ sukhaṃ attano,
katvā ca vihāraṃ varaṃ¹⁰¹ vāsathāya taṃ taṃ,
vippasanna¹⁰² cetasā dānaṃ deyya¹⁰³ sabbadā ti.

evaṃ ca pana Satthā dvinnaṃ therānaṃ vihāradānānisamsaṃ ca desetvā
pubbe pi bhikkhave¹⁰⁴ sāladānaṃ ca evaṃ hoti yevā ti vatvā imaṃ dhamma-
desanam āharitvā jātakam samodhānento osānagātham āha:

- 30 tadā eso mahārājā Dhammarājassa pitā ca,
mayham eva pitā¹⁰⁵ rājā Suddhodano idāni 'si.
31 Mahādevī rājamātā* Mahāmāy' āsi me mātā,
Vimalā nāma sā nārī Yasodharā idāni 'si.
32 devānam indo so Sakko Anuruddho idāni 'si,
sabbe sesā mahājanā āsum mam' eva parisā.
33 Dhammarājā dhammiko nāma janādhipo¹⁰⁶ narāsabho,¹⁰⁷
sambuddho 'haṃ Tathāgato lokanātho idāni 'si.
34 sabbadā pi ubho tumhe mam¹⁰⁸ eva¹⁰⁹ sāsane t̥hitā,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Gopālakasāljātakam¹¹⁰ chaṭṭham [niṭṭhitam].

NOTES

- ¹ R Gopola-. ² M -lasālam.
³ M x dasa. ⁴ M -dibbatīhi.
⁵ M kaṇa-. ⁶ M -nto.
⁷ M -teti. [*M A-113] ⁸ M -to.
⁹ M kim. ¹⁰ M x.
¹¹ M x vidha. ¹² M kaṇa-.
¹³ M -vassati. ¹⁴ M x.
¹⁵ R abbhūtaṃ; M abhūtan. ¹⁶ M x.
¹⁷ -to. ¹⁸ M āvuso.
¹⁹ M x. ²⁰ M x. ²¹ M x.
²² M patissa-. ²³ M tassa.
²⁴ M -jāputtam kummāro.
²⁵ M kummā-. ²⁶ R nibbatvā.
²⁷ M x. ²⁸ M kāron-.
²⁹ R jetṭhakam. ³⁰ M hosi.
³¹ M nissī-. [*M B-113]
³² M x vara. ³³ M tha-.
³⁴ M vaḍha-. ³⁵ M x.
³⁶ M -jjaṃ su-. ³⁷ M -no.
³⁸ R pavasetvā.
³⁹⁻³⁹ M x from niṭṭhāpeti. . . to. . . manussā.
⁴⁰ M sālām. ⁴¹ M -bhāvaṃ.
⁴² M x. ⁴³ M -ssaṃ su-.
⁴⁴ R vissa-. ⁴⁵ M ca.
⁴⁶ R -kāna. ⁴⁷ M patīto.
⁴⁸ R -ṇappa-. [*M A-114]
⁴⁹ M -jjento. ⁵⁰ R nātvā.
⁵¹ M paṭṭhesi. ⁵² M x.
⁵³ M ākāso. ⁵⁴ R gantabbo.
⁵⁵ R gantabbo. ⁵⁶ R hi.
⁵⁷ M -kadassanāya. ⁵⁸ R -jā.
⁵⁹ R -mī. ⁶⁰⁻⁶⁰ R x.
⁶¹ M -yā. ⁶² M samoda-.
⁶³ M ekarattam. ⁶⁴ M x deva.
⁶⁵ M z me. ⁶⁶ M pati-. [*M B-114]
⁶⁷ R gāthāva-. ⁶⁸ M samaca-.
⁶⁹ M -cchitvā. ⁷⁰ M z devarājā.
⁷¹ M -pādetvā. ⁷² M -tto.
⁷³ R -santo. ⁷⁴ M -rājam.
⁷⁵ R manusse te. ⁷⁶ M sumo-.

⁷⁷ M -hāro.⁷⁸ M -petvā.⁹⁴ R adāyakāhi.⁷⁹ M pāṇam.⁸⁰ M -tthayā-⁹⁵ M attha-⁹⁶ M labbha-⁸¹ M sabbadānaṃ.⁹⁷ M sabbadā so.⁹⁸ M x.⁸² M vipassanena.⁸³ M -tassā.⁹⁹ M saddhāya.¹⁰⁰ M sampha-⁸⁴ M sahasājāta-⁸⁵ R -nā.¹⁰¹ R karaṃ.¹⁰² M -ssa-⁸⁶ M rājasam-⁸⁷ M -tṭimsu.¹⁰³ M dadeyyaṃ.¹⁰⁴ M āvuso.⁸⁸ R x ti.⁸⁹ R -santo.¹⁰⁵ M pītā. [*M B-115]⁹⁰ R x. [*M A-115]¹⁰⁶ M -dhippo.¹⁰⁷ M x.⁹¹ M pāṇa-⁹² M aṭṭha.¹⁰⁸ M mama.¹⁰⁹ M x.⁹³ M dhanadā-¹¹⁰ M -sālā-

[II-17] SIRICUDĀMAṆIRĀJAJĀTAKA (17)

yañ ca yācanti ye janā ti.¹ idaṃ Satthā Jetavane viharanto attano dānapāramim ārabba kathesi. ath' ekadivasaṃ hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā² kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: aho vata āvuso amhākaṃ Satthā dānena atitto³ pubbe pi bodhisattakāle dānena anabhirato⁴ idāni pi buddhakāle devamanussānaṃ⁵ lokiyalokuttarasampattidāyako yeva hotī ti. Satthā pana āgantvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā⁶ ti pucchitvā, imāya nāmā ti vutte na bhikkhave idān' eva Tathāgato devamanussānaṃ lokiyalokuttarasampattidāyako yeva hoti, pubbe pi Tathāgato dānena anabhiratacitto⁷ sampattayācakānaṃ mahādānaṃ datvā attano pana jīvitam agaṇetvā ekassa brahmaṇassa aḍḍhasarīradānaṃ adāsi yevā ti vatvā tuṅhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte kira Bārāṇṣīnagare Siricudāmaṇi⁸ nāma eko rājā rajjaṃ kāresi. tassa pana rañño aggamaheśī Padumavatī nāma sīlacārasampannā, pubba-katapuñṇapaccayena abhirūpā, pāsādikā, dassanīyā ahosi. sā pāsādikā piyā manāpā c' eva ahosi. tassā pi putto Candakumāro nāma ahosi. tadā pana so rājā dhammena samena rajjaṃ kārento⁹ catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre¹⁰ cā ti cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṃ devasikaṃ chasatasahassāni vissajjāpetvā taṃ taṃ¹¹ dānasālaṃ sampattānaṃ janānaṃ mahādānaṃ ahosi (deti). yuttakāle* pane(a) so rājā mahāmegho viya dānavassaṃ vassāpeti. atha rājā pubbaṇhe ca sāyaṇhe ca amaccādayo mahājane¹² ovādaṃ dento evam āha: bhonto sabbe tumhe yathāladhamṃ danaṃ detha, sīlaṃ rakkhatha, uposathasīlam upasethā(?) ti. puna divase pane(a) so rājā pāto va sīsaṃ nhāyitvā sabbālaṅkārapaṭi- maṇḍito amaccagaṇaparivuto Puṇḍarīkaṃ nāma maṅgalaḥatthim abhiruyhitvā tattha tatth' eva dānasālaṃ gantvā taṃ taṃ sampattānaṃ janānaṃ sahatthen' eva dānaṃ dadanto imaṃ paṭhamaṃ¹³ gātham āha:

- 1 yañ ca yācanti ye janā dhanadhaññaṃ paribhogam,
vatthañ ca mama santakam taṃ taṃ tesam¹⁴ dadāmi 'han ti.

evañ ca pana dānam datvā rājā tattha tatth' eva dānagge dānam dātum mahājane āṇāpento dutiyam gātham āha:

- 2 iminā va niyāmena dānam detha vanibbake,
tappetha mama dānehi annapānehi sabbadā ti.

evañ ca pana vatvā rājā attano pāsadam abhiruyhi.¹⁵ ath' ekadivasam hi Siricudāmaṇirājā¹⁶ paccūsakāle sayanato vuṭṭhāya pallaṅkena ābhuñc-(j)itvā tatth' eva sayane nisīdi. attano pana nisīdantass' eva rañño attano dānam cintentassa nirantaram eva pīti uppajji. tasmim khaṇe so rājā evam cintesi: aham hi yācakānam bāhirakam¹⁷ eva demi, tañ ca pana [na] paritoseṭi, idāni pana ajjhattikadānam dātukāmo 'mhi, aho vata ajj' eva yācakā mama santikam āgantvā bāhirakadānam ayācitvā ajjhattikadānam eva yāceyyum cakkhum vā hadayam vā maṃsam vā lohitaṃ vā aḍḍhasarīram vā sakalasarīram vā idānāham taṃ taṃ dānam¹⁸ sabbaññutaññassa paccayam katvā tesañ c' eva demī ti. tam attham pakāsento¹⁹ Satthā āha:

- 3 rājā Siricudāmaṇi cha dānagge kārāpetvā,
devasikam mahādānam dadāti manasādarā.
4 dhammena rajjam kārento²⁰ Siricudāmaṇirājā,
nisajja sakapāsāde dānam dātum vicintayi.
5 yācako ca mam' āgato²¹ yāceyya ajjhattam²² dhanam,
cakkhu ca hadayam maṃsam* lohitañ c' aḍḍhasarīram.
6 yadi koci pi yācako yāceyya mama kāyañ ca,
assāsetvā dāsam katvā tassa dānam dadāmi 'han ti.

evañ²³ ca sabhāvam cintentass' eva rañño catunahutādhikadviyojana-satasahassabahalā ayam mahāpathavī mattavaravāraṇo viya gajjamāno(ā) kampi. sāgaro uppatti. Sineru pabbatarājā susevitavattaṅkuro viya onamitvā Bārāṇasinagarābhīṃ mukho aṭṭhāsi. pathavīsaddena devo gajjanto khaṇikavassam²⁴ vassi. akālavijjulatā niccharimṣu. Sakko devarājā appoṭhesi. Mahābrahmā sādhu-kāram adāsi. sabbe devā sādhu-kāram adamṣu. pathi-vītalato yāva mahābrahmalokā ekakolāham ahoṣi. tassa pana rañño sabhāvacintanānubhāvatejen' eva evarūpam acchariyam pātu-r-ahosi. tasmim khaṇe Sakkassa bhavanam uṇhākāram dassesi. atha Sakko tam ākāram²⁵ āvajjanto imam gātham āha:

- 7 ko nu devo manusso vā sam[m]āpureti puññaṃ vā,
dānam vā brahmacariyam so maṃ cāveti āsanā ti.

tadā Sakko taṃ kāraṇam jānanto tuṭṭhamānaso ajj' eva Siricudāmaṇi

nāma rājā buddhaṅkuro ajjhattikadānaṃ dātukāmacitto anāgate dhuvam
 buddho bhavissati, idān' evāhaṃ tassa manorathaṃ pūressāmī ti cintetvā
 devalokato otarivā attano attānaṃ aḍḍhasarīraṃ nimmitvā²⁶ brāhmaṇaveso
 yeva aḍḍhasarīro daṇḍahatto taṃ rājaṅgaṇaṃ pāvīsi. atha taṃ disvā
 sabbe mahājanakāyā ativiya saṅkhubbhitacittā hutvā evam āhaṃsu:
 bhonto aho acchariyam aho abhūtapubbam²⁷ ayaṃ brāhmaṇo aḍḍha-
 sarīradaṇḍahatto imaṃ ca' tṭhānaṃ āgacchatī ti. tadā bodhisatto uṭṭhāy'
 āsanā pāsādato otarivā nivesanadvāre attano dānasālāyam²⁸ aṭṭhāsi. so
 pana Sakko aḍḍhasarīrabrāhmaṇavesadharo hutvā bodhisattassa santikam
 āgantvā attano vāmahatthaṃ pasāretvā jayatu²⁹ bhavaṃ mahārājā ti āha.*
 taṃ sutvā mahāsatto tatth' eva rājaṅgaṇe tṭhitamahājanagaṇaṃ³⁰ olokento
 tatth' eva tṭhitadaṇḍahatthaṃ kampamāna-aḍḍhasarīrabrāhmaṇavesadharaṃ
 passanto attano attānaṃ sandhāretum asakkonto assūni³¹ pavattento
 hutvā cintesi: idān' evāhaṃ handa idaṃ vāma-aḍḍhasarīraṃ brāhmaṇaṃ
 papañcam³² akatvā imass' eva āgamanakāraṇaṃ pucchissāmī ti. evañ ca
 pana cintetvā mahāsatto karuṇāya saṅcoditahadayo hutvā taṃ vāma-
 aḍḍhasarīrabrāhmaṇavesadharaṃ Sakkam āgamanakāraṇaṃ pucchanto³³
 gātham āha:

8 atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā,
 anuppatto imaṃ tṭhānaṃ taṃ me akkhāhi pucchito ti.

tadā Sakko deva[rājā] aḍḍhasarīrabrāhmaṇavesadharo balavadukk-
 havedanāya kampamānaso vāma-aḍḍhasarīro viya attano vāmahatthaṃ
 ukkhī(i)pitvā mahārāja³⁴ ahaṃ mahallako anātho vāma-aḍḍhasarīro tava
 dakkhiṇa-aḍḍhasarīraṃ yācitum āgacchāmi, idāni tvaṃ mayhaṃ vāma-
 aḍḍhasarīrena³⁵ sahabhāvayogatthāya³⁶ tuyhaṃ dakkiṇasarīraṃ me dehī
 ti vatvā imaṃ gātham āha:

9 yathā vārivaho pūro sabbakālaṃ na khīyati,
 evaṃ yācito vañci³⁷ aḍḍhaṃ me dehi yācito ti.

taṃ sutvā mahāsatto pītipharitahadayo c' eva sve buddhattaṃ patto
 viya tāya pītiyā attabhāvaṃ maññaṃāno somanassajāto pasāritahatthe³⁸
 sahassathavikaṃ tṭhapento³⁹ viya sādhu yeva mahābrāhmaṇa idān' evāhaṃ
 tuyhaṃ sabbaṃ pi manorathaṃ pūressāmī ti vatvā⁴⁰ asajjitvā apajjitvā(?)
 anolinamānaso hutvā mahāpathavim unnādentento gātham āha:

10 dadāmi na vikampāmi yaṃ yaṃ yācasi⁴¹ brāhmaṇa,
 santaṃ na ppatiguyhāmi dāne me rammati mano ti.

evañ ca pana vatvā mahāsatto siṅham eva gandhodakapūritaṃ⁴² suva-
 ṇṇabhiṅgāraṃ āharāpetvā⁴³ tass' eva hatthe dakkhiṇodakaṃ pātetvā
 attano aḍḍhasarīraṃ* dadanto imaṃ gāthādvayam āha:

- 11 dadāmi 'haṃ mahābrāhme tuyhaṃ me aḍḍhasarīraṃ,
tvam me gaṇhāhi tam⁴⁴ aḍḍhaṃ bodhiyā yeva kāraṇā.
12 dadāmi 'haṃ⁴⁵ vo tam aḍḍhaṃ sīsaṃ me cakkhu sotañ ca,
ghānajivhañ ca hadayaṃ sabbaṃ gaṇhāhi bodhiyā ti.

evañ ca tass' eva aḍḍhasarīraṃ dānaṃ paṭijānitvā Siricudāmaṇirājā pāsādam⁴⁵ abhiruyhitvā amaccādayo na(ā)gare ca attano aggamahesīdevī-Padumavatiñ⁴⁶ ca āmantetvā attano puttaṃ Candakumāraṃ pakkosāpetvā tam āliṅgetvā tassa⁴⁷ sīsaṃ cumbitvā evam āha: tāta piyaputtaka ito paṭṭhāya tvam appamatto dānaṃ dehi sīlaṃ rakkhāhi bhāvanaṃ bhāvehi, idāni panāham aḍḍhasarīrāgatassa ekabrāhmaṇassa mama aḍḍhasarīrasaṅkhātā ajjhāttikadānaṃ dassāmī ti. evañ ca pana vatvā so rājā attano puttaṃ Candakumāraṃ ratanapallaṅke nisīdāpetvā gandhodakapūritaṃ⁴⁸ suvaṇṇabhiṅgārena(-raṃ)⁴⁹ gahetvā tassa kumārassa⁵⁰ hatthe gandhodakaṃ pātetvā rajjaṃ niyyādetvā⁵¹ rajje taṃ⁵² abhisiñcitvā tassa brāhmaṇassa⁵³ santikam āgacchanto imaṃ gātham āha:

- 13 mā cintayi mahābrāhme pūressāmi manorathaṃ,
sabbaṃ tuyhaṃ mayā dinnam gaṇhāhi bodhikāraṇā ti.

taṃ sutvā Sakko bodhisattena saddhim āmantento gātham āha:

- 14 dadāhi aḍḍhasarīraṃ khippaṃ mayhaṃ mahārāja,
tañ ca dānaṃ tayā dinnam yuttaṃ⁵⁴ te⁵⁵ bodhikāraṇā ti.

taṃ sutvā so⁵⁶ rājā sādhu yeva mahābrāhmaṇā⁵⁷ ti vatvā devatāyo viññāpetukāmo⁵⁸ ākāsam olokento gātham āha:

- 15 suṇantu vacanaṃ bhonto devakāyā idh' āgatā,
jahāmi⁵⁹ jīvitaṃ mayhaṃ bodhiyā yeva kāraṇā ti.

evañ ca vatvā bodhisatto attano cittena⁶⁰ adhiṭṭhānavasena sacca-pāramiṃ pūrento gātham āha:

- 16 sabbe⁶¹ yeva bodhisattā⁶¹ puretvā sabbapāramiṃ,
sammā bujja[n]ti⁶² sabbaññuṃ; etena saccavacanena
kakacaṃ⁶³ mama santike khippam eva uppajjatū ti.

tañ khaṇaṃ ñeva mahāsattassa adhiṭṭhānasaccānubhāvatejena tatth' eva ṭhāne dve yakkhā imaṃ pathaviṃ bhinditvā uṭṭhahantā aggijālasadisarattakāyā rattakāsāvavasanā rattamassukesā⁶⁴ rattanettā mahāravā⁶⁵ atikharā bhīsanakarūpaṃ tikkhaggakakacaṃ⁶⁶ gahetvā pātubhavanti. tasmim khaṇe mahājanā te⁶⁷ dve yakkhe disvā bhītatasitā* tattha tatth' eva palāyiṃsu. atha mahāsatto te dve yakkhe disvā evam āha: sādhu sādhu bhonto tumhe idh' āgacchathā ti. taṃ sutvā dve yakkhā tikkhaggakakacahatthā⁶⁸ bodhisattassa santikam āgantvā tattha tatth' eva aṭṭhaṃsu. tato

bodhisatto tehi saddhiṃ⁶⁹ tikkhaggakakacaṃ⁷⁰ gahetvā sahatthena taṃ parāmasanto devatāgaṇe viññāpetukāmo ākāsam olokento evam āha: bhonto iminā aḍḍhasarīrapariccāgena⁷¹ cakkavattisampattiṃ ca⁷² mārārājasampattiṃ ca brahmasampattiṃ⁷³ ca paccekabuddhabhāvaṃ ca na patthemī, api ca kho pana idaṃ me aḍḍhasarīrasaṅkhātaṃ dānam anāgate sabbaññutañāṇapaṭivedhassa paccayo hotu, iminā me dānena anāgate vāhaṃ saṃsāradukkhato sadevakaṃ lokaṃ mocessāmī ti. evañ ca pana vatvā Siricudāmaṇirājā⁷⁴ nāgare⁷⁵ puna taṃ taṃ dānam anumodanaṃ kārāpento imā gāthāyo āha:

- 17 samāgatā sabbe tumhe anumodatha⁷⁶ me dānaṃ,⁷⁶
 anūnakaṃ⁷⁷ mayā dinnam imass' eva mahājano(ā).
 18 sarīraṃ me aḍḍhaṃ bhonto imass' eva pariccattaṃ,⁷⁸
 bodhiyā hoti anāgate taṃ dānam anumodatha.
 19 na me tesam (dessaṃ)⁷⁹ imaṃ dānaṃ sabbaññutaṃ piyaṃ
 mayhaṃ,⁸⁰
 tasmā aḍḍhaṃ dadāmi 'haṃ anumodatha taṃ sadā ti.

tato devamanussā saṅkhubbhitacittā hutvā taṃ dānaṃ anumodanaṃ katvā tatth' eva sādhu-kārasahassāni pavattayiṃsu. tasmīṃ khaṇe bodhisatto pallaṅkato otarivā te dve yakkhe pakkosetvā⁸¹ te āha: bhonto tumhe khippam eva tumhākam iminā kakacena⁸² mayhaṃ sīsamajjhamatthakaṃ chindathā ti. taṃ sutvā te dve yakkhā taṃ kakacaṃ⁸³ gahetvā rañño sīsamatthake ṭhapetvā aparāparaṃ sañcāletum ārabbiṃsu.⁸⁴ tatth' eva sannipatitā amaccādayo mahājanā ekappahāren' eva⁸⁵ mahāviraṃ viravanto uraṃ paharanti. paridevantā c' eva parivattantā ca nibbattiṃsu. atha te dve yakkhā tesam olokentānaṃ saṃmukhe ten' eva kakacena rañño sīsamajjhaṃ bhindanti.⁸⁵ mahājanānaṃ paridevanasaddaṃ sutvā Padumavatī⁸⁶ devī attano puttaṃ Candakumāraṃ gahetvā sakapāsādato otarivā bodhisattassa sīsamajjhaṃ* bhindante⁸⁷ dve yakkhe passitvā kese vikirantī, uraṃ paharantī, tassa rañño pāde nippatitvā⁸⁸ āliṅgetvā paridevi. Candakumāro pana pitu santikam āgantvā pitu pāde nippatitvā⁸⁹ āliṅgetvā kalunaṃ paridevanto imaṃ gātham āha:

- 20 hā hā tāta tvam mam ajja mā karosi anāthaṃ me,
 ahañ hi⁹⁰ taruṇo⁹¹ amhi mā tvam evaṃ karohi tan ti.

rañño nalāṭasampatte kakace⁹² lohita-bindūni paggharanti. tasmīṃ khaṇe devatāyo sannipatitā tatth' eva bodhisattaṃ dibbapupphādīhi ca pūjetvā sādhu-kārasahassāni pavattayiṃsu. akālavijjulatā nicchariṃsu. attano mukhe sampatte kakace⁹³ mahāsatto mahājane⁹⁴ āha: bhonto tumhe mā socittha, mā paridevatha, sīlaṃ rakkhathā ti. evañ ca vatvā⁹⁵ mahāsatto mahājanānam ovādaṃ dadanto⁹⁶ gātham āha:

- 21 bhonto tumhe sīlavante dānaṃ detha yathābalaṃ,
na hi dānā param atthi patitṭhā sabbapaṇī(i)nan ti.

bodhisattassa gīvaṃ sampatte⁹⁷ kakace⁹⁸ atibalavadukkhavedanā uppa-
jji. atha bodhisatto tāya atibalavadukkhavedanāya adhivāsento pītisoman-
assajātacitto hutvā attānam assāsetvā bho Siricudāmaṇi⁹⁹ tvaṃ yeva attano
aṅgañ ca aḍḍhasarīrañ ca jīvitañ ca adatvā anāgate sabbaññutañāṇam eva
paṭivijjhituṃ¹⁰⁰ na sakkoti,¹⁰¹ idāni pana tvam iminā aḍḍhasarīradānena
attano cittaṃ pasādehi,¹⁰² idam eva aḍḍhasarīradānaṃ dinnakālato paṭṭ-
hāya tava kiñci dukkhaṃ na¹⁰³ jānissatī¹⁰⁴ ti daḷhaṃ cittaṃ adhiṭṭhāya
tath' eva atṭhāsi. atha te ubho yakkhā tath' eva rañño adhobhāgañ ca
udarañ ca hadayañ ca tena kakacena¹⁰⁵ taṃ taṃ ṭhānaṃ¹⁰⁶ bhindanti.
tato so rājā attano dakkhiṇaḍḍhasarīram eva vāmaḍḍhasarīram(-rassa)
brāhmaṇavesadharassa Sakkassa datvā tath'¹⁰⁷ eva hatthe¹⁰⁷ dakkiṇo-
dakaṃ pātento gātham āha:

- 22 dānaṃ me mahābrāhme piyañ ca dānam uttamaṃ,
dinnaṃ te paṭiggaṇhāhi bodhiyā me anāgate ti.

tadā pana Sakko bodhisattassa dakkhiṇa-aḍḍhasarīraṃ¹⁰⁸ gahetvā
attano vāmaḍḍhasarīrena¹⁰⁹ saddhiṃ bandhitvā* paripuṇṇakāyo hutvā
tath' eva ṭhatvā tassa purato parāparaṃ¹¹⁰ caṅkamtivā thutim akāsi.
tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 23 tassa sabbaṅgamaññāya¹¹¹ devindo etad abravi:
sabbe jitā te paccūhā¹¹² ye dibbā ye ca manussā.
24 ninnāditā¹¹³ te pathavi¹¹⁴ saddo te tidivañ gato,
samantā¹¹⁵ vijjūtā āgum¹¹⁶ girīnaṃ p(v)a patissutā.¹¹⁷
25 tassa te anumodanti ubho NāradaPabbatā,
attano vimānadvāre ṭhitā taṃ sumanā sadā.
26 Indo¹¹⁸ Brahmā Pajāpati Somo¹¹⁹ Yamo Vassavaṇṇo,
sabbe devānumodanti dukkarañ ca raññā¹²⁰ karotī ti.¹²¹
27 duddadaṃ dudda(dada)mānānaṃ dukkaraṃ kammaṃ kubbatam,
asanto nānukubbanti¹²² sataṃ dhammo durannayo.¹²³
28 tasmā satañ [asatañ] ca nānā hoti ito¹²⁴ gati,
asanto nirayañ¹²⁵ ca yanti santo saggaparāyanā.¹²⁶
29 yaṃ me tvam aḍḍhasarīraṃ deti taṃ dānam uttamaṃ,
brahmayānaṃ anokkamma¹²⁷ sagge te¹²⁸ pūjaṃ bhavatū ti.¹²⁸

evam assa dānam anumodanaṃ katvā Sakko devarājā idāni mayā idam
papañcam akatvā imam aḍḍhasarīram imass' eva datvā devalokaṃ gantuṃ
vaṭṭatī ti cintetvā rañño taṃ dakkhiṇaḍḍhasarīraṃ paṭicchādento imam
gātham āha:

- 30 dadāmi 'haṃ rājasetṭha imaṃ te sarīraṃ aḍḍhaṃ,¹²⁹
khippaṃ tvaṃ paṭiggaṇhāhi¹³⁰ dadato mana santikā ti.

atha Sakko devarājā bodhisattassa taṃ dakkhiṇaḍḍhasarīraṃ paṭicc-
hādetvā tassa vāma-aḍḍhasarīrena saddhiṃ taṃ bandhitvā amatodakena tam
abhisiñcitvā¹³¹ Sakkassa bhāvattānam¹³² ācikkhanto gātham āha:

- 31 Sakko 'ham asmi¹³³ devindo āgato 'smi tav' antike,
pūretuṃ te manoratham idaṃ te 'hosi bodhiyā ti.

evaṃ ca vatvā¹³⁴ bodhisattena saddhiṃ kathento yeva Sakko attano
dibbattabhāvena jalanto taruṇasūriyo viya ākāse ṭhito mahārāja ito paṭṭ-
hāya dānādīni puññāni karoṭha, tumhe pana dānaṃ yāvajīvam aparā-
paraṃ¹³⁵ dānaṃ¹³⁶ dethā ti* ovādam assa datvā sādhu-kāraṃ katvā tam
āpucchitvā devalokam agamāsi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 32 idaṃ vatvāna maghavo(ā) devarājā sujampati,
tassa rañño thutiṃ katvā saggakāyam¹³⁷ apakkamī ti.

tadā bodhisatto Sakkassānubhāvatejena attano¹³⁸ jīvitam paṭilabhitvā¹³⁹
Bārāṇasinagare vasantānaṃ mahājanānam aparāparaṃ mahādānam adāsi.
ath' assa amaccādayo nāgarā¹⁴⁰ Sakkassānubhāvatejen' eva assāsaṃ paṭila-
bhitvā Bārāṇasinagare rajje taṃ puna abhisa(i)ñciṃsu. tato paṭṭhāya
Siricudāmaṇirājā¹⁴¹ attano dānaggaṃ sampattānaṃ¹⁴² mahādānaṃ datvā
ovādañ ca datvā yāvatāyukaṃ ṭhatvā āyuhapariyosāne tato cavitvā deva-
loke nibbatti. tass' ovāde¹⁴³ ṭhatvā¹⁴⁴ mahājanā yāvatāyukaṃ ṭhatvā
āyuhapariyosāne tato cavitvā devaloke yeva nibbattiṃsu. Satthā pana
imaṃ dhammadesanam āharitvā jātakam samodhānento osānagātham āha:

- 33 tadā Sakko devarājā Anuruddho idāni 'si,
sā nārī Padumavatī¹⁴⁵ Yasodharā idāni 'si.
34 so putto Candakumāro Rāhulo va idāni 'si,
parisā c' assa nāgarā paris' āsum¹⁴⁶ idāni me.
35 Siricudāmaṇi¹⁴⁷ nāma mahārājā jānādhipo,¹⁴⁸
sambuddho 'haṃ Tathāgato lokanātho idāni 'si.
36 sabbadā tividhaṃ sukhaṃ patthento va sabbe tumhe,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Siricudāmaṇirājajātakam sattamaṃ niṭṭhitam.¹⁴⁹

NOTES

¹ R x. ² M -sannā.

³ R anatitto.

⁴ M abhirato.

⁵ R x deva. ⁶ M -sannā.

⁷ R and M read abhiratacitto; but see notes 3 and 4.

⁸ M Siricuddāmaṇi. Probably we should read Siricūḍāmaṇi.

- ⁹ M karon-. ¹⁰ R nivāsa-.
¹¹ M x. [*M A-116]
¹² M -no. ¹³ R -magā-.
¹⁴ M x. ¹⁵ M -yhitvā.
¹⁶ M -cuddāma-. ¹⁷ M -kadānam.
¹⁸ M x. ¹⁹ R -san-.
²⁰ M -ron-. ²¹ M z me.
²² R -ttadha-.
²³ Cf. *J*, VI, p. 486, 11-17.
[*M B-116]
²⁴ R khaṇikassaṃ va.
²⁵ M kāraṇam. ²⁶ M -mminivā.
²⁷ R abbhūta-. ²⁸ M -ya.
²⁹ R jeyatu. [*M A-117]
³⁰ M -jane. ³¹ M asūni.
³² R -ñcaaka-. ³³ M pucchito.
³⁴ M māhārājā. ³⁵ R -rīro na.
³⁶ M ssāvayo-.
³⁷ Cf. *J*, VI, v 2305. [yācit' āgañchim]
³⁸ M passā-. ³⁹ M tha-.
⁴⁰ M x. ⁴¹ R yāci.
⁴² M -dhodhaka-. ⁴³ R āhārā-.
[*M B-117]
⁴⁴ M tvaṃ.
⁴⁵⁻⁴⁵ M x (from 'ham to pāsādam).
⁴⁶ M -māva-. ⁴⁷ M taṃ.
⁴⁸ R -ritasu-. ⁴⁹ M -ñkā-.
⁵⁰ M kummā-. ⁵¹ M niyade-.
⁵² M x. ⁵³ M brahma-.
⁵⁴ R ayaṃ. ⁵⁵ M la.
⁵⁶ M x. ⁵⁷ M -brahmā.
⁵⁸ M paññāpe-. ⁵⁹ R homi.
⁶⁰ R vattena.
⁶¹⁻⁶¹ M bodhisattā tayo yeva.
⁶² M sambu-. ⁶³ M kakaccam.
⁶⁴ M rattasā. ⁶⁵ M mahāvarāhā.
⁶⁶ M -ccam. ⁶⁷ M x. [*M A-118]
⁶⁸ M -ccam ha-. ⁶⁹ M x.
⁷⁰ M -ccam. ⁷¹ M z kena vāhaṃ.
⁷² M x. ⁷³ M brahmaṇasa-.
⁷⁴ M -cuddā-. ⁷⁵ R nagare.
⁷⁶ R anumodasamodānam.
⁷⁷ R anunataṃ. ⁷⁸ M parica-.
⁷⁹ Cf. na me dessā ubho puttā. . . sabba-
ññutaṃ piyaṃ mayhaṃ. . . *J*, VI, p. 570,
20-1.

- ⁸⁰ M mayam. ⁸¹ M -sitvā.
⁸² M -cce-. ⁸³ M -ccam.
⁸⁴ R ara-.
⁸⁵⁻⁸⁵ M x; reads only: kakaccena rañño
sīsamajjhaṃ chindati.
⁸⁶ M -mā-. [*M B-118]
⁸⁷ R -nto. ⁸⁸ M -ttitvā.
⁸⁹ M -ttitvā. ⁹⁰ M x.
⁹¹ M titaṇo. ⁹² M -cce.
⁹³ M -cce. ⁹⁴ R -naṃ.
⁹⁵ M x. ⁹⁶ M danto.
⁹⁷ M -tto. ⁹⁸ M -cce.
⁹⁹ M -cuddā-. ¹⁰⁰ M pati.
¹⁰¹ R -kkomi. ¹⁰² M -deti.
¹⁰³ M nā. ¹⁰⁴ M jāyi-.
¹⁰⁵ M -ccena.
¹⁰⁶ M ṭhānasarīraṃ. ¹⁰⁷⁻¹⁰⁷ R x.
¹⁰⁸ M x aḍḍha. ¹⁰⁹ M x aḍḍha.
[*M A-119] ¹¹⁰ M apa-
¹¹¹ Cf. tesam saṃkappam aññāya devindo
etad abravī, *J*, VI, p. 571, 8.
¹¹² M vajjahā.
¹¹³ R dinnā ti bhoto. ¹¹⁴ M pattha-.
¹¹⁵ M sammadātā. ¹¹⁶ R āsum.
¹¹⁷ M paṭi-. ¹¹⁸ M z ca.
¹¹⁹ M z ca. ¹²⁰ M so hi.
¹²¹ R x. ¹²² R -bbataṃ.
¹²³ R -randa-. ¹²⁴ R z ca.
¹²⁵ M -ri-. ¹²⁶ R z c' eva.
¹²⁷ R pi okka-.
¹²⁸⁻¹²⁸ M te taṃ vipaccatū ti. [Cf. *J*, VI,
p. 571, 21.]
¹²⁹ R -ra-aḍḍhaṃ. ¹³⁰ M pati-.
¹³¹ M abhisa-.
¹³² (bhāvam attānam?)
¹³³ R h' asmi. ¹³⁴ M x.
¹³⁵ M parā-. ¹³⁶ M x.
[*M B-119] ¹³⁷ M sakka-.
¹³⁸ M z assāsaṃ. ¹³⁹ M pati-.
¹⁴⁰ R na-.
¹⁴¹ M Siricuddanāmanirājā.
¹⁴² M z mahājanānam.
¹⁴³ M -dam. ¹⁴⁴ (ṭhitā?).
¹⁴⁵ M Padummavatī.
¹⁴⁶ M parissā-. ¹⁴⁷ M -ddā-.
¹⁴⁸ M -dhippo. ¹⁴⁹ R x.

[II-8] AṬṬHAPARIKKHĀRAJĀTAKA (18)

ticīvaraṇ ca pattaṇ cā ti. idaṃ satthā Jetavane viharanto aṭṭhaparikkhāradānaṃ arabbha kathesi. ath' ekadivasam hi bhagavato vemātiko¹ pāsā-diko² Nandakumāro nāma rājaputto navutikoṭisaṅkhyāya sakaparisāya saddhiṃ dhammasavaṇatthāya bhagavato santikam agamāsi. tadā so³ bhagavā⁴ pi⁵ tassa Nandakumārassa⁶ anupubbikathaṃ kathesi. seyyath' idaṃ: dānakathaṃ, sīlakathaṃ, bhāvanākathaṃ, nekkham[m]akathaṃ,* saggakathaṃ, nibbānakathaṇ cā ti. imesaṃ pana channaṃ kathānaṃ desanāvasāne so Nandakumāro⁷ navutikoṭisaṅkhyāya sakaparisāya saddhiṃ⁸ paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. tadā bhagavā tesam kulaputtānaṃ pubbacariyakatapuññaṃ olokento pubbakāle aṭṭhaparikkhāradānāni-saṃsavasen⁹ eva iddhimayapattacīvaraladdha-upanissayasampannapuññaṃ¹⁰ veditvā attano dakkhiṇahatthaṃ pasāretvā etha bhikkhavo¹¹ tumhe mama sāsane brahmacariyaṃ carathā ti āha. taṅkhaṇe yeva sabbesaṃ pi tesam kulaputtānaṃ gihiveso antaradhāyi. atha sabbe pi te kulaputtā iddhimayapattacīvaradharo saṭṭhivassikathero viya iriyāpathasampannā bhagavato purato ṭhitā añjaliṃ paṇāmetvā bhagavantam vanditvā parivārayiṃsu. ath' ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā¹² kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: aho vata āvuso amhākaṃ satthā kena ca puñña-kammaena ete kulaputte iddhimayapattacīvaren' eva pabbājetī ti. taṃ sutvā satthā āgantvā¹³ paññattavarabuddhāsane nisīditvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā¹⁴ ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte, na bhikkhave idān' evāhaṃ te kulaputte mayham iddhibalānubhāven' eva pabbājemi,¹⁵ ahañ hi pubbe pi puthujjanabhāve pi¹⁶ ṭhito sabbaññuta-ñāṇappaṭilābhatthāya¹⁷ aṭṭhaparikkhāradānaṃ ca dadāmi yevā ti vatvā tuṅhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Sumaṅgalassa bhagavato uppādakāle Uttarināmake nagare bodhisatto Surucināmake brāhmaṇagāme mahāvibhavabrāhmaṇa-kule¹⁸ nibbatta Suruciro nāma ahosi. atha Suruciro¹⁹ brāhmaṇo Sumaṅgalassa bhagavato sāsane pasannacitto evaṃ cintesi: imasmimṃ pana buddhasāsane idānāhaṃ* puññakammasaṅkhātaṃ pi bījaṃ ropāmi ti. evaṃ cintetvā Suruciro nāma bodhisatto sakagehā nikkhamitvā Sumaṅgalabhagavantam upasaṅkhamitvā madhuradhammaṃ sutvā Sumaṅgalabhagavantam nimantesi: sve bhante tumhe mayham²⁰ puññatthāya bhikkhūhi saddhiṃ mayham²¹ bhikkhaṃ gaṇhathā ti. taṃ sutvā Sumaṅgalo bhagavā tam²² āha: brāhmaṇa kittakehi bhikkhūhi saddhim attho hotī ti. atha mahāsatto Sumaṅgalabhagavantam pucchi: kittakā pana bhante bhikkhu-parivārā hontī ti. taṃ sutvā Sumaṅgalo bhagavā tam āha: brāhmaṇa koṭisatasahassamattā bhikkhū mama parivārā hontī²³ ti. Suruci[ro] brāhmaṇo āha: bhante sve mama gehe tehi sabbehi bhikkhūhi saddhiṃ mama

bhikkhaṃ gaṇhathā ti. atha satthā tuṇhibhāvena adhvāsesi. Sumaṅgalassa adhvāsanam viditvā brāhmaṇo satthāraṃ vanditvā utthāy' āsanā attano geham agamāsi. atha mahāsatto gehajane atthaparikkhāradānaṃ saṃvidahitum āṇāpento imaṃ paṭhamam gātham āha:

- 1 ticīvaraṇ ca pattaṇ ca vāsi su(ū)ci ca bandhanam,
parisāvanaṇ ca demi atthavidham parikkhāran ti.

atha²⁴ mā(a)hāsattassa vacanam sutvā te gehajanā āhaṃsu:²⁵ bho brāhmaṇa mayam²⁶ sādhu yeva tuyham yathā vacanena te ca parikkhāre saṃvidahissāmā ti.²⁷ tato bodhisatto cintesi: aham pana eko va ettakānam²⁸ yāgubhattādikadānaṇ ca atthaparikkhāradānaṇ ca dātum sakkomi, tesaṇ ca nisinnatthānam katham bhavissatī ti. tasmim khaṇe Sakkassa bhavanam uṇhākāram dassesi. atha Sakko tam kāraṇam āvajjanto²⁹ imaṃ gātham āha:

- 2 ko nu devo manusso vā sammā pūreti sabbadā,
dānaṇ ca brahmacariyam so maṃ cāveti āsanā ti.

evaṇ ca āvajjanto Sakko tam kāraṇam nātvā cintesi: idānāh(y)am Surucirabrāhmaṇo³⁰ buddhaṅkāro anāgate dhuvam buddho bhavissati, sammāsambuddhapamukham³¹ koṭisatasahassamattam³² bhikkhusamgham nimantetvā tesam pana nisinnatthānam eva cintesi, mayā pi tattha gantvā puññakammakoṭṭhāsam* gahetum³³ vaṭṭatī ti. evaṇ ca pana cintetvā Sakko vaḍḍhakivesadharam attānam nimmitvā³⁴ vāsim pharasuṇ ca gahetvā mahāsattassa santikam gantvā evam āha: nu kho bho brāhmaṇa kassaci pi vaḍḍhakikammaena bhattikam kattabbakiccan ti. atha mahāpuriso āha: bho purisa tvam kiñci kammam karissasī ti. tam sutvā vaḍḍhakivesadharo Sakko āha: bho³⁵ brāhmaṇa mama ajānanakammam³⁶ nāma n' atthī ti. mahāsatto āha: tena hi bho purisa mayham ekam eva kammam atthī ti. Sakko āha: bho brāhmaṇa³⁷ kiṃ nu kho tvam geham vā maṇḍapam³⁸ vā sālam vā kāresi, aham pana tam tam³⁹ kammam kātum jānāmī ti. brāhmaṇo āha: bho purisa me svātanāya koṭisatasahassamattā bhikkhū mayā⁴⁰ nimantitā honti, ajjāham tesam nisinnatthāya maṇḍapam⁴¹ tam kārapemī ti. Sakko pucchi: bho mahābrāhmaṇa tumhe me bhattikam dātum sace sakkhissatha,⁴² idāni panāham khippam eva tam maṇḍapam karissāmī ti. atha mahāsatto āha: bho vaḍḍhakī aham te bhattikam dhanam dātum sakkhissāmi, ajj' eva tvam mama tam maṇḍapam niṭṭhapetum karohi tātā ti. atha Sakko sādhu bho mahābrāhmaṇa ajj' evāham te tam maṇḍapam karissāmī ti vatvā tath' eva maṇḍapakaraṇatthāne⁴³ tthito tath' eva ekam⁴⁴ padesam⁴⁵ olokesi. taṅkhaṇe yeva Sakkassānubhāvatejēna eko padeso dvādasayojanappamāṇo samatalapadeso kasiṇamaṇḍalo⁴⁶ viya pātu-r-ahosi. tadā pana Sakko etth' eva tthāne sattaratanapaṭimaṇḍito

eko maṇḍapo⁴⁷ utṭhahatū ti saññāya taṃ padesam olokesi. tañkhaṇe yeva sattaratanapaṭimaṇḍitamaṇḍapo⁴⁸ tatth' eva pathaviṃ bhinditvā utṭhahati. tassa ca maṇḍapassa⁴⁹ suvaṇṇamayesu thambhesu rajatamayā ghaṭikā ahesuṃ. rajatamayesu thambhesu suvaṇṇamayā ghaṭikā ahesuṃ. maṇimayesu thambhesu pavālamayā⁵⁰ ghaṭikā ahesuṃ.*⁵¹ sattaratana-
vicittamayesu⁵² thambhesu sattaratanavicittamayā ghaṭikā ahesuṃ. tato⁵³ Sakko tass' eva maṇḍapassa antarantaresu⁵³ suvaṇṇakiṅkaṇikajā-
lam⁵⁴ olambatū ti saññāya taṃ maṇḍapam⁵⁵ puna olokesi. Sakkassa saha-
lokanen'⁵⁶ eva suvaṇṇajālam tattha tatth' eva olambati. mandavāte calite
tass' eva jālassa saddo madhurasaddam niccharanto pañcaṅgikatūriya-
saddo⁵⁷ viya dibbagītasaddo viya ca ahosi. tass' eva jālassa antarantare ca
gandhadāmapupphadāmāni olambiṃsu. tato Sakko puna cintesi: koṭisata-
sahassamattānam bhikkhūnam nisīdanaṭṭhānāni āsanāni⁵⁸ pathaviṃ
bhinditvā tatth' eva utṭhahantū ti. tasmim khaṇe tattakāni āsanāni tatth'
eva utṭhahanti. atha Sakko puna cintesi: tattakā ca ekekā udakacāṭiyo⁵⁹
tatth' eva utṭhahantū ti. tasmim khaṇe tā udakacāṭiyo⁶⁰ tatth' eva utṭha-
hanti. Sakko pana vaḍḍhakivesadharo ettakam nimmitvā Surucirabrāhma-
ṇassa santikam āgantvā evam āha: bho mahābrāhmaṇa ehi tvaṃ tatth'
eva tuyham maṇḍapam oloketvā mayham bhattikam⁶¹ dehī ti. taṃ sutvā
mahāsatto tatth' eva gantvā taṃ maṇḍapam olokesi. mahāsattassa pana
tam oloketass'⁶² eva sakalasarīram nirantaram eva pītiyā pūritam ahosi.
atha mahāsatto taṃ maṇḍapam olovento tatth' eva ṭhito parivārajanehi
saddhim āmantento imam gātham āha:

- 3 ayam maṇḍapo bhonto pavaro ca dassanīyo,
addhā Sakkena kārīto pūriyā me ajjhāsayaṃ.
- 4 na yuttam mama ekāham⁶³ mahādānam dadāmi 'ham,
idhāham demi saṃghassa sattāham dānam uttaman ti.

evañ ca vatvā mahāsatto imasmim mahāmaṇḍape sattāham mayā
koṭisatasahassamattānam bhikkhūnam mahādānam dātum vaṭṭatī ti
sanniṭṭhānam katvā punadivase tasmim maṇḍape sattāham Sumaṅgala-
buddhapamukham bhikkhusaṃgham nisīdāpetvā sayam tasmim* maṇḍape
vihāsi. bodhisatto⁶⁴ maṇḍape sattāham Sumaṅgalabuddhapamukhassa
bhikkhusaṃghassa gavapānabhattādikam vatthudānam adāsi. manussā
pana te bhikkhū parivisitum nāsakkhiṃsu. atha devā pi ekamanussantarikā
hutvā te bhikkhū parivisiṃsu. tadā pana⁶⁵ mahāsatto pariyosāne divase
sabbesam pi bhikkhūnam patte bhesajjathāya sappinavanitatelamadhu-
phāṇitādīhi⁶⁶ pūretvā cīvarādikehi⁶⁷ parikkhārehi⁶⁸ saddhim mahā-
dānam adāsi. tasmim pana mahāmaṇḍape pacchimāsane nisinnena saṃ-
ghanavakena bhikkhunā laddham⁶⁹ ticīvaram satahassagghanikam⁷⁰
ahosi.⁷¹ idāni pana tassa Surucirabrāhmaṇassa dānānumodanam karonto
bhagavā imā gāthāyo abhāsi:

- 5 ticīvaraṅ ca pattaṅ ca vāsi su(ū)cikāyabandhanaṃ,
 parisāvanaṅ ca deti dāyako tuṭṭhamānaso,
 yuttayogena⁷² sāsane evaṃ 'ñhi dātabbaṃ sadā.
- 6 yo ca⁷³ puriso saddho deti aṭṭhaparikkhāraṃ,
 bhikkhuno buddhasāsane vipassannena⁷⁴ cetasā.
- 7 so ca bhava samuppanno⁷⁵ bhogavā c' eva dhanavā,
 surūpo hoti sabbadā parikkhārass' idaṃ phalaṃ.
- 8 so ca ehibhikkhujāto visuddho buddhasāsane,
 pākaṭo hoti 'nāgate⁷⁶ parikkhārass' idaṃ phalaṃ.
- 9 yā ca itthi saddhayuttā deti aṭṭhaparikkhāraṃ,
 bhikkhuno buddhasāsane vipassannena⁷⁷ cetasā.
- 10 sā ca bhava samuppannā bhogavā c' eva dhanavā,
 surūpā⁷⁸ hoti sabbadā parikkhārass' idaṃ phalaṃ.
- 11 sā⁷⁹ ca labbhati⁸⁰ sabbadā alaṅkāraṅ ca ruciraṃ,⁸¹
 mahālatā pasād[h]anaṃ parikkhārass' idaṃ phalaṃ.
- 12 yo ca deti ticīvaraṃ suddhacittena sāsane,
 so ca bhavesu uppanno vaṇṇavā hoti sabbadā.
- 13 so⁸² ca labbhati sabbadā kappāsikādikaṃ vatthaṃ,*
 vicittaṅ ca manāpiyaṃ ticīvarass' idaṃ phalaṃ.⁸²
- 14 yo ca dadāti pattaṅ ca saddhāya buddhasāsane,
 so ca bhava samuppanno bhogavā⁸³ hoti sabbadā.
- 15 so ca labbhati⁸⁴ bhājane nānā palamano(?)⁸⁵ piye,
 suvaṇṇādimayā⁸⁶ sadā pattadānass' idaṃ phalaṃ.
- 16 yo ca dadāti vāsiṅ ca pītiyā jinasāsane,
 so ca bhava saṃsaranto puñṇavā hoti sabbadā.
- 17 so ca visārado sadā kaṅkhachedo narānaṅ ca,
 pañṇāya pākaṭo hoti vāsidānass' idaṃ phalaṃ.
- 18 yo ca dadāti su[ū]ciṅ ca bhikkhuno jinasāsane,
 so ca loke samuppanno chekataro⁸⁷ hoti sadā.
- 19 so ca tikkhapañño sadā atthadhammesu kovido,⁸⁸
 sippesu pākaṭo hoti su[ū]cidānass' idaṃ phalaṃ.
- 20 yo ca deti kāyabandhanaṃ pabbajitassa⁸⁹ sāsane,
 so ca dīghāyuko hoti devesu mānuse⁹⁰ sadā.
- 21 so ca bhavesu jāyanto naradevehi rakkhito,
 sabbadā pūjito⁹¹ hoti kāyabandhanass' idaṃ phalaṃ.
- 22 yo deti parisāvanaṃ vipassannena⁹² cetasā,
 so⁹³ saṃsāre saṃsaranto suddhakāyo hoti sadā.
- 23 so ca loke jāyamāno arogo nibbhayo sadā,
 pāpehi⁹⁴ visuddho hoti parisāvanass' idaṃ phalaṃ.
- 24 tasmā hi paṇḍito naro sampassaṃ sukham attano,
 dade aṭṭhaparikkhāraṃ yuttayogassa⁹⁵ sabbadā.

- 25 annapānena⁹⁶ balavā dhanadānena dhanavā,
bhogadānena bhogavā vatthadānena vaṇṇavā.
26 yānadānena sukhitā yasadānena yasavā,⁹⁷
dīpadānena cakkhumā aggidānena tejas(v)ā.
27 pānadānena pītivā piyavācāya piyavā,
dhammavācāya paññavā sīlena ca surūpavā.
28 tasmā hi paṇḍito naro patthento sukham attano,
dānaṃ sīlañ ca sabbadā kareyyaṃ ca manādarā ti.

evaṃ ca bodhisattassa nānāvidhandānānisaṃsaṃ desetvā* Sumaṅgalo bhagavā bodhisattaṃ byākaronto imaṃ gātham āha:

- 29 iminā dānatejena anāgate tvaṃ ve buddho,
Gotamo nāma nāyako lokanātho bhavissatī ti.

evaṃ ca byākaraṇaṃ sutvā bodhisatto anāgate kirāhaṃ dhuvāṃ buddho bhavissāmi, kiṃ me gharāvāsena attho hoti, idānāham imasmiṃ buddhasāsane pabbajissāmi ti cintetvā kheḷapiṇḍaṃ⁹⁸ viya attano sampattiṃ pahāya Sumaṅgalassa bhagavato santike pabbajitvā sabbāṃ pi tepiṭakaṃ buddhavacanāṃ uggaṇhāti. bodhisatto pana buddhasāsane bhāvanāṃ bhāvento pañcābhiññāyo ca aṭṭhasamāpattiyo ca nibbattento⁹⁹ yāvātāyukaṃ ṭhito¹⁰⁰ āyuhapariyosāne tato cuto aparihīnajjhāno brahmaloke nibbatti. tadā pana Sumaṅgalo¹⁰¹ bhagavā navativassasahasāyukaṃ ṭhito anupādisesāya¹⁰² nibbānadhātuyā parinibbāyī ti. Satthā pana imaṃ dhammadesanāṃ āharitvā jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 30 tadā Sakko devarājā Anuruddho idāni 'si,
brāhmaṇassa pitāmātā mama āsi pitāmatā.
31 parisā¹⁰³ tassa te janā¹⁰³ nāgarā¹⁰⁴ ca mahāsesā,
sadā sāsanaṃ pūrakā sāvaka' āsum idāni me.
32 Suruciro so¹⁰⁵ brāhmaṇo sambuddho 'haṃ Tathāgato,
lokajettho anuttaro lokanātho idāni 'si.
33 sabbadā pi saggāṃ sukhaṃ patthento¹⁰⁶ va sabbe tumhe,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakaṃ ti.

Aṭṭhaparikkhārajātakaṃ aṭṭhamāṃ niṭṭhitāṃ.¹⁰⁷

NOTES

¹ R x.

² M x.

¹¹ M -ve.

¹² M -sannā.

³ M x.

⁴ M -vo.

¹³ M z tatth' eva.

¹⁴ M -sannā.

⁵ M x.

⁶ M -dassa ku-

¹⁵ M z te pana kulaputte pubbe aṭṭhaparikkhāradānaṃ aṭṭhaṃsu. tasmāham ten' eva aṭṭhaparikkhāradānena chi-bhikkhu-

[*M A-120]

⁷ M -kummāro.

bhāven' eva te kulaputte pabbājemi.

⁸ M z saha.

⁹ M -naphalāni-

¹⁰ M -asāya-

- ¹⁶ M x. ¹⁷ R -ppaṭi.
¹⁸ R mahatā- ¹⁹ M -ciyo.
[*M B-120] ²⁰ M mayam.
²¹ M mayam. ²² M x.
²³ M hotī. ²⁴ M x.
²⁵ R ahaṃsu. ²⁶ M -mayham.
²⁷ M -mī. ²⁸ M -kkhū.
²⁹ M -jje-. ³⁰ M -cibrā-.
³¹ M x sammā. ³² M -matam.
[*M A-121] ³³ M -hetvā.
³⁴ M nimitvā. ³⁵ M x.
³⁶ M ajānaka-. ³⁷ M mahābrā-.
³⁸ M -ppam. ³⁹ M x.
⁴⁰ M -yam. ⁴¹ M -ppam.
⁴² M -ssati. ⁴³ M -ppa-.
⁴⁴ R x. ⁴⁵ R desam.
⁴⁶ M kasila-. ⁴⁷ M -ppo.
⁴⁸ M -ppo. ⁴⁹ M -ppa-.
⁵⁰ M pavvā-.
⁵¹ M z pavvālamayesu thambhesu maṇi-
mayā ghaṭikā ahesum.
[*M B-121] ⁵² M -tte ma-.
⁵³⁻⁵³ M x.
⁵⁴ M pavālamayesu jālam.
⁵⁵ M -ppam. ⁵⁶ M sahalo-.
⁵⁷ M ṅgatū-. ⁵⁸ R x.
⁵⁹ M cāti-. ⁶⁰ M -cāti-.
⁶¹ M -tṭiyam. ⁶² M -lokan-.
⁶³ M -ha. [*M A-122]
- ⁶⁴ M z pana mahante anekasatasumbhe(?)
gog(kh)īraṃ pūretvā uddhapānesu āro-
petvā uṇhamatte tasmim gog(kh)īre
anūle(?) pakkhipanto madhusakkarasa-
pphīhi suvaṇṇabhājane bhattam pacitvā
tasmim maṇḍappe. . .
⁶⁵ M x. ⁶⁶ R -phāni-.
⁶⁷ M ticī-. ⁶⁸ M aṭṭhapa-.
⁶⁹ M suddham. ⁷⁰ R -sahasā-.
⁷¹ R x. ⁷² M -yogassa.
⁷³ M c' eva. ⁷⁴ M -ppassa-.
⁷⁵ M -nnā. ⁷⁶ M sāsane.
⁷⁷ M -ppassa-. ⁷⁸ M -po.
⁷⁹ M so. ⁸⁰ M -bh-. ⁸¹ M suci-.
⁸²⁻⁸² R has no number for this verse.
[*M B-122] ⁸³ M bha-.
⁸⁴ M -bha-. ⁸⁵ M -māno.
⁸⁶ M -ṇṇātima-. ⁸⁷ M -kadharo.
⁸⁸ R -vidho. ⁸⁹ M -jji-.
⁹⁰ M mānussesu. ⁹¹ M pūri-.
⁹² M -ppassa-. ⁹³ R x.
⁹⁴ R -peti. ⁹⁵ M z sāsane.
⁹⁶ M -ṇe-. ⁹⁷ M -sadāvā.
[*M A-123] ⁹⁸ M khela-.
⁹⁹ R -bbante-. ¹⁰⁰ M ṭhatvā.
¹⁰¹ M z nāma. ¹⁰² M anuppā-.
¹⁰³⁻¹⁰³ M paribrahmaṇassa tejasā.
¹⁰⁴ R naga-. ¹⁰⁵ M x.
¹⁰⁶ M paṭṭhe-. ¹⁰⁷ R x.

[II-19] SIRIVIPULAKITTIRĀJAJĀTAKA (19)

ime senā āgacchantī ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto ekaṃ¹ mātā-
pituposakaṃ² bhikkhum ārabha kathesi. tadā kir' eso bhikkhu paresaṃ
janānaṃ gehadvāre ṭhāne³ piṇḍāya caritvā bhattabhojanaṃ labhitvā
attano mātāpitūnaṃ santikam āgantvā divase divase te ubho tañ ca bhatta-
bhojanaṃ bhojeti. so pana bhikkhu sayam gāme piṇḍāya caranto bhattañ
ca labhamāno puna tesam santikam āgantvā bhattena ca⁴ te pucchitvā
bhuttāvasesaṃ bhattam bhuñc(j)ati. tato paṭṭhāya so bhikkhu attano*
mātāpitaro paṭijagganto⁵ attano laddhasalākabhattādikam annañ ca
vassavāsikavatthu(a)ñ ca aññaṃ kiñci⁶ vatthuñ ca labhitvā tesam yeva
taṃ taṃ deti. aparabhāge pana so bhikkhu attano mātāpitaro paṭijaggan-
ten'⁷ eva bahukam ussuk[k]am āpanno kisso(kiso) uppaṇḍuppaṇḍukajāto⁸
ahosi. ath' assa bhikkhuno saṃdiṭṭhasamp(bh)attā bhikkhū taṃ bhikkhum

disvā pucchiṃsu. tadā⁹ so⁹ bhikkhu attano pavattim ārocesi:¹⁰ āvuso byādhi me n' atthi, api ca kho pana attano mātāpitūnaṃ¹¹ paṭijaggitum ussukken¹² eva palibodho¹³ me atthī ti. te bhikkhū ahaṃsu: āvuso [Satthā] saddhādeyyavatthum vinipātetum na deti, tvaṃ pana attano saddhādeyyavatthum gahetvā gihīnaṃ dadamāno ayuttakammam eva karosī ti. tesam vacanaṃ sutvā so bhikkhu lajjāya sampanno senāsane va¹⁴ oliyi. atha kho bhikkhū bhagavato¹⁵ santikaṃ gantvā tam attham ārocesum: bhante asuko nāma bhikkhu saddhādeyyavatthum vinipātetvā gihim eva poseṭī¹⁶ ti. Satthā pana¹⁷ taṃ bhikkhum pakkosapetvā pucchi: saccaṃ kira bhikkhu tvaṃ gihim eva posesī ti. so bhikkhu bhagavantam āha: saccaṃ bhante taṃ ghiposanakammaṃ mayham atthi yevā ti. atha Satthā taṃ bhikkhum puna pucchati:¹⁸ kiṃ pana bhikkhu so gihijano¹⁹ tuyhaṃ hotī ti. so bhikkhu evam āha: bhante so gihijano mayhaṃ mātā-pitaro yeva hotī ti. taṃ sutvā Satthā tass' eva bhikkhuno ussāhaṃ janetuṃ sādhu sādhu bhikkhū ti tikkhattum sādhu kāraṃ datvā so²⁰ yeva²¹ bhikkhu mama gatamagge tiṭṭhati, mātāpituposanaṃ nāma paṇḍitānaṃ vaṃso hoti,²² porāṇakapaṇḍito pi attano mātāpitūnam atthāya attano jīvitam pariccajati yevā ti vatvā tuṃhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Campānagare Yasakitti nāma rājā rajjaṃ kāresi. tassa pana rañño piyabhariyā aggamaheṣī devī Sirimatī²³ nāma, soḷasasahassānaṃ kaññānaṃ jeṭṭhakā ahosi. tāya deviyā* saddhiṃ dhammena samena rajjaṃ kārento Yasakittirājā puttaṃ vā dhītaraṃ vā na labhati. tadā pana amaccādayo nāgarā²⁴ tassa rañño aputtakabhāvaṃ viditvā rājan-gaṇe sannipatitvā upakkosayiṃsu:²⁵ mahārāja tayi devaṃ gate tuyhaṃ raṭṭham²⁶ aputtakakāraṇā vinassissatī ti. taṃ sutvā rājā āha: kiṃ tāta idāni mayhaṃ²⁷ karomā ti. te nāgarā²⁸ ahaṃsu: deva tumhākaṃ vaṃsānurakkhito putto n' atthi, tasmā idāni tumhe puttaṃ patthethā ti. taṃ sutvā²⁹ so rājā āha: sādhu sādhu³⁰ tāta tumhe mā cintayittha, idāni panāhaṃ mama³¹ bhariyo³¹ puttaṃ patthemī,³² tumhe pana³³ attano va³⁴ vasanaṭṭhānaṃ gacchathā ti. evaṃ ca pana vatvā Yasakittirājā te nāgare³⁵ pesetvā attano bhariyā Sirimatipamukhā soḷasasahassakaññāyo pakkosāpetvā idāni³⁶ pana tumhe puttaṃ patthethā³⁷ ti āha. taṃ sutvā kaññāyo CandimaSūriyadevaputtādīnaṃ devānaṃ pūjāsakkāraṃ karonto puttaṃ patthentā³⁸ pi na labhiṃsu. atha so rājā attano Sirimatidevim āha: bhadde tvaṃ³⁹ puttaṃ patthesī ti. sā devī rājanam āha: sādhu deva ahaṃ sayam eva uposathasīlaṃ samādayitvā⁴⁰ puttaṃ labhitum patthemī ti. sā pana uposathadivase pāto va sīsam nhātvā nānāggarasabhojanaṃ bhuñc-(j)itvā ni(I)cāsane⁴¹ nisīditvā añjaliṃ paggayhitvā sayam eva uposathasīlaṃ samādayitvā⁴² puttaṃ patthanam⁴³ akāsi: sace pana ajj' eva me akhaṇḍa-suvisuddham uposathasīlaṃ yeva hoti, iminā va sīlānisamsabalena putto me kucchimhi uppajjatū ti. tasmim khaṇe tassā deviyā sīlatejānubhāven'

eva⁴⁴ Sakkassa bhavanam uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko devarājā āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ñatvā⁴⁵ ajj' eva sā Sirimatidevī puttaṃ pattheti,⁴⁶ tassāhaṃ puttaṃ dassāmī ti cintetvā tassānucchavikaṃ puttaṃ upadhārento⁴⁷ uparidevalokaṃ gantukāmaṃ parikkhīṇāyukaṃ⁴⁸ bodhisattaṃ disvā tassa santikaṃ gantvā tam ārocesi: mārisa tayā (tvam)* manussalokaṃ gantvā Campānagare Yasakittirañño aggamaheṣiyā Sirimatideviyā kucchi-mhi paṭisandhim⁴⁹ gaṇhā⁵⁰ ti. taṃ vacanaṃ sutvā bodhisatto pi⁵⁰ sādhu ti sampaticchi.⁵¹ tadā pana sā Sirimatidevī⁵¹ evarūpaṃ supinaṃ passi: eko tāpaso Vipulapabbatāgato ākāsenāgantvā sabbalakkhaṇasampannaṃ maṇiratanam gahetvā attano hatthe paṭṭhapeti⁵² ti. sā devī pabujjhitvā tam attham attano sāmikarañño ārocesi. taṃ sutvā Yasakittirājā supina-pāṭhake brāhmaṇe pakkosāpetvā taṃ supinaṃ pucchi. ath' assa rañño te brāhmaṇā byākariṃsu: mahārāja tvam iminā va supinena puññalakkhaṇasampannaṃ puttaṃ paṭilabhissati⁵³ ti. tadā Sirimatideviyā kucchi vajjira-puṇṇā viya ahosi. sā devī attano kucchimhi⁵⁴ patiṭṭhitagabbhabhāvaṃ ñatvā⁵⁵ Yasakittirañño ārocesi. so rājā gabbhaparihāraṃ adāsi. tadā pana aññatarasmim⁵⁶ raṭṭhe vasantassa aññatarassa⁵⁷ rañño amaccādayo janā tass' eva Yasakittirañño aputtakabhāvaṃ ñatvā⁵⁸ attano sāmikarañño ārocesuṃ: mahārāja Campānagare Yasakittirājā dhammiko yeva hoti, tassa pana rañño vaṃsānurakkhito putto nāma n' atthī ti. tesam vacanaṃ sutvā so rājā lābhagaruko c' eva lobhataṇhābhibhūto ca tam eva Campānagaraṃ⁵⁹ gahetukāmo attano amacce āha: idāni bhonto kiñci nāma kammam amhehi kātabban⁶⁰ ti. te amaccā taṃ rājānam ahaṃsu: mahārāja so Yasakittirājā niccakālam eva⁶¹ sīlarakkhito attano jīvitahetu sīlaṃ nātikkamati. tasmā idāni mayam makkhikamadhupaṭalaṃ viya taṃ Campānagaraṃ gaṇhissāmā ti. atha⁶² so⁶³ lobhataṇhābhibhūto rājā caturaṅgasenāya parivuto Campānagarassa samīpaṃ gantvā Yasakittirañño santike attano dūtaṃ pesesi: sace so Yasakitti nāma* rājā mayā saddhim yujjhitukāmo yeva hoti, so rājā idh' eva mayā saddhim yujjhitum attano nagarā nikkhamatū ti. atha dūtassa vacanaṃ sutvā Yasakittirañño amaccā sahasamattā sūrayodhā kodhābhibhūtā sannaddhā pahārāvudhe⁶⁴ gaṇhantā⁶⁵ Yasakittirañño santikam āgacchantā tatth'⁶⁶ eva āgataraññā saddhim yujjhaṃ yācantā⁶⁷ imaṃ paṭhamaṃ⁶⁸ gātham āhaṃsu:

- 1 ime senā āgacchanti tatth' eva tehi yujjhitum,
jīvitaṃ no jahissāma tav'⁶⁹ atthāya rathesabhā ti.

taṃ sutvā Yasakittirājā attano amacce nivārento imaṃ dutiyaṃ gātham āha:

- 2 mā kho tumhe yujjhissatha tehi saddhim niratthakā,
mā karotha kiñci pāpaṃ mam' atthāya mahājane ti.

imaṃ gāthaṃ vatvā Yasakittirājā tesam dukkhakāraṇam anuppādetu-
kāmo imaṃ tatiyaṃ gātham āha:

- 3 mā kathetha⁷⁰ sabbe tumhe sampahāraṇi ca viggahaṃ,
bhaṇḍanaṃ yujjhaṇaṃ tehi mā ca pāpaṃ karissathā ti.

evaṃ ca vatvā so rājā attano amaccagaṇe ovaḍanto imaṃ gāthādvayam
āha:

- 4 kayirātha⁷¹ bhonto tumhe mettacittaṇ⁷² ca senāya,
āgatāya mam' antike, mā vo yujjhatha⁷³ yujjhaṇaṃ.
5 sabbe tumhe ap[ph]oṭetha⁷⁴ idh' āgate mahājane,
tappetha annapānena gacchatha sakala(saka)nagaraṇ⁷⁵ ti.

evaṃ ca tesam ovādaṃ datvā Yasakittirājā ekako Sirimatideviyā saddhim
attano vasanaṭṭhānaṃ pavisitvā sirisayanapīṭhe nippanno Sirimatideviyā
attano chandaṃ kathento imaṃ gāthādvayam āha:

- 6 āpucchāmi ahaṃ bhadde⁷⁶ araṇṇe gantuṃ gacchanto (icchanto),
pabbajissāmi⁷⁷ 'haṃ vane mā soci mama kāraṇā.
7 kucchimhi te vassaṃ puttamaṃ va sammā⁷⁸ pālehi tvaṃ sadā,
itthiṃ vā purisaṃ vā⁷⁹ na jānāma mayaṃ bhadde ti.

taṃ sutvā Sirimatidevī sokasamappitā sokena bhijjitahadaya viya
attano ubhohi hatthehi uraṃ paharanti⁸⁰ paridevanti gātham āha:

- 8 n'⁸¹ eso dhammo mahārāja⁸² eko tvaṃ gacchati vanaṃ,
gacchāmi 'haṃ tayā saddhiṃ vane vāsam icchāmi⁸³ 'han ti.⁸¹

evaṃ ca vatvā sā devī attano* gamanachandaṃ⁸⁴ sāmikaraṇṇo⁸⁵ āvi-
kārontī imā gāthāyo āha:⁸⁶

- 9 vanaṃ rājā⁸⁷ tayi⁸⁸ gate⁸⁹ idh' eva c' eva satāhaṃ,⁹⁰
kathaṃ jīve tayā vinā gacchaṇi nēva rathesabha.
10 yathā nūna jaraggāvī⁹¹ ciraṃ⁹² dukkhen' ekā hoti,
tathāhaṃ ciraṃ dukkhitā ekā amhi tayā vinā.
11 yathā araṇṇikaṃ⁹³ nāgaṃ dantim anveti hatthinī,
gacchantaṃ⁹⁴ giriduggesu samesu visamesu vā.
12 tathāham anugacchāmi vane gataṃ sadā rāja,
na icchāmi sukhaṃ raṭṭhe mayhaṃ vāsā(o) tayā vinā.
13 vane⁹⁵ kante (gate) tayi rāja⁹⁶ sadā vāḷamigākiṇṇe,
tuyhaṃ gacchāmi piṭṭhito na te hessāmi dubbharā.
14 maraṇaṃ me tayā saddhiṃ jīvitamaṃ me bhavissati,
mataṃ varaṃ tav' antike jīvā rāja tayā vinā ti.

tassa vacanaṃ sutvā rājā tena hi bhadde tvaṃ mayā saddhiṃ gacchāmi(h)ti
ti. atha so attano deviyā saddhim aṇṇātakavesena Campānagarā nikkhamitvā

yāva Vipulapabbatā gantvā tatth' eva Vipulapabbate vijjamānake⁹⁷ vana-
saṅkharitvā tatth' eva attano deviyā saddhim isipabbajjam¹⁰¹ pabbajitvā¹⁰²
vasiṃsu. so pana rājā tehi chaḍḍitapaṇṇasālam¹⁰⁰ pavisitvā taṃ suṭṭhum
saṅkharitvā tatth' eva attano deviyā saddhim isipabbajjam¹⁰¹ pabbajitvā¹⁰²
tatth' eva vāsaṃ kappesi. atha tass' eva rañño¹⁰³ Sirimatidevī pañcahi¹⁰⁴
vattacariyāhi samannāgatā¹⁰⁵ taṃ rājānam evam āha: idh' eva mahārāja
nisīdanto tvam vanamūlaphalāphalathāya vanam mā agamāsi, aham pana
vanamūlaphalāni āharitvā sadā taṃ paṭijaggissāmī ti. taṃ sutvā rājā¹⁰⁶
ajjhāsayaṃ viditvā sādhu ti sampaṭicchī. ath' assa sā rattindivam¹⁰⁷ vatta-
paṭivattacaraṇam¹⁰⁸ katvā eten' eva niyāmena tatth' eva vāsaṃ kappesi.¹⁰⁹
rājā pana tassā sīlavattacaraṇam pasīditvā tāya saddhim udānam udān-
ento¹¹⁰ gāthādvayam āha:

- 15 sīlavattañ ca no pattam vane vāso jano laddho,
rajjabhāvam¹¹¹ dukkhitam yaṃ taṃ pi mayam na ca maññe.¹¹¹
16 chaḍḍitā¹¹² mayam¹¹³ raṭṭham coraraññā viggahitam,¹¹⁴
nirayañ ca na gacchāma saggaṭṭhānam gacchāma ve ti.

tadā pana so kuṭarājā¹¹⁵ raṭṭhaviḷopaṃ* katvā Campānagaram¹¹⁶ pavisitvā
taṃ rajjam attano hatthagatam¹¹⁷ katvā Yasakittirājānam pariyesāpetvā tassa
palāyabhāvam nātvā sakalanagare bheriñ carāpetvā bhonto ye ye janā
Yasakittirañño sīsam āharanti, te te janā satahassasuvaṇṇam gaṇhantu,
pacchā pana rājā tesam tesam janānam mahantam pūjāsakkāram karissatī
ti vittavacanena¹¹⁸ taṃ Yasakittirājānam pariyesitum āṇāpesi. atha tass'
eva kuṭarañño āṇāpanavacanena ghosanam bherīsaddam sutvā eko vana-
carako aparāparam vicaranto tam eva Yasakittirājānam pariyesanathāya
Campānagarā nikkhamanto tatth' eva vane pavisanto ito c' ito ca anuca-
ranto sattadivasāni¹¹⁹ maggamuḷho¹²⁰ domanassappatto maraṇabhīto
paridevamāno yāva Yasakittirañño vasanaṭṭhānam sampāpuṇi. tadā Yasa-
kittirājā isipabbajjam¹²¹ pabbajanto¹²² tatth' eva vāsaṃ kappanto attano
vasanaṭṭhāne āgatam eva vanacarakaṃ disvā tassa maggamuḷhabhāvam¹²³
nātvā tatth' eva taṃ vasāpetvā vanamūlaphalāphalehi santappesi. so pana
vanacarako tatth' eva sattadivasāni vasitvā tass' eva Yasakittirañño vasa-
naṭṭhānam sallakkhetvā Campānagaram gantukāmo hutvā tassa rañño attano
gamanachandam ārocesi. atha rājā āha: sādhu tāta tvam iminā maggānu-
gamanena yāhi, api ca kho pana tāta tvam idh' eva mama atthibhāvañ ca
kassaci pi na ārocesi ti. so pana vanacarako rañño vacanam sutvā sādhu
devā ti sampaṭicchitvā maggasamīpe ṭhāne rukkhapabbatapāsāṇādikam¹²⁴
sabbam pi ṭhānam vavatthapetvā¹²⁵ anukkamena Campānagaram patvā
attano vasaṇageham agamāsi. so pana vanacarako attano akataññutāya ca
akataveditāya ca pāpapuriso hutvā ten' eva Yasakittiraññā¹²⁶ saddhim
tattha vane vasitvā sattadivasāni paṭisand(t)hāram katvā* attano geham

āgantvā taṃ bherīsaddaṃ sutvā Yasakittirañño sāsana vacanaṃ paduma-
patte¹²⁷ nivattitaṃ udakaṃ viya sata sahasasuvaṇṇaṃ ca laddha hetulobha-
kāraṇā taṃ eva raṭṭhaviḷopaṃ rājānaṃ upasaṅkama tvā evaṃ āha: ahaṃ eva
mahārāja¹²⁸ tassa Yasakittirañño vasanaṭṭhānaṃ jānāmi ti. taṃ sutvā
pāparājā taṃ vanacarakam āha: saccam eva tāta tvaṃ tassa vasanaṭṭhānaṃ
jānāsī ti. atha so vanacarako taṃ kuṭara jānaṃ āha: āma deva ahaṃ saccam
eva taṃ¹²⁹ jānāmi ti. tadā so pāpakuṭara jānaṃ tass' eva pāpapurisassa suvaṇṇa-
sahassaṃ datvā caturaṅgasenāgaṇaparivuto¹³⁰ taṃ pāpapurisaṃ magganā-
yakaṃ katvā anukkamena gantvā tatth' eva Vipulapabbatapāde ṭhatvā
Yasakittirañño vasanaṭṭhānaṃ samīpaṃ¹³¹ vanasaṇḍaṃ pāvisi. tadā Yasa-
kittirājā mahākolāhalaṃ saddaṃ sutvā senāgaṇaṃ disvā Sirimatiṃ pakko-
sitvā taṃ āha: bhadde so puriso dhammena samena c' eva nāgato maññe,
idha amhākaṃ vasanaṭṭhānaṃ corarañño ārocesi, api ca kho pana bhadde
ajj' eva amhākaṃ viyogo bhavēyya, tvaṃ pana idh' eva vasantā appama-
dena amhākaṃ puttāṃ tava kucchiyaṃ rakkhāhī ti. taṃ sutvā sā devī
taṃ āha: mahārāja idāni tumhe¹³² kuhiṃ gamissathā ti. so rājā attano
devim āpucchanto imaṃ gātham āha:

17 āpucchāmi ahaṃ¹³³ bhadde luddarājā upāgami,
devī kambalamuddikaṃ¹³⁴ sā¹³⁵ tvaṃ pālehi no puttān ti.

taṃ sutvā sā devī dukkhappattā c' eva bhijjita hadaya¹³⁶ dve bāhā
paggayhitvā attano uraṃ paharivā piṭṭhito jaṭa(ā)maṇḍalaṃ vikiritvā
attano sāmikarañño santike paridevantī imaṃ gāthādvayam¹³⁷ abhāsi:

18 vandāmi deva te pāde kiṃ maṃ jahāsi ekikaṃ,
sabhayaṃ jīvitāṃ mayhaṃ cajissāmi¹³⁸ brahāvane.¹³⁹

19 anukampāsi¹⁴⁰ maṃ deva khamāhi¹⁴¹ tav' antike,
aparādhaṃ mayā kataṃ pacchimaṃ vandanaṃ mamā ti.

evaṃ ca sā sevī* attano sāmikarājānaṃ sabbaṃ pi dosaṃ khamāpetvā
taṃ rājānaṃ vanditvā taṃ uyyojetvā¹⁴² sakasāmikarañño¹⁴³ gamanaṃ
oloketvā assūni muñcitvā puna rodantī tato nivatteti. tadā Yasakittirājā
corarañño senāgaṇaṃ olokento kesarasīho viya asaṃbhīto yeva Vipula-
pabbatā otarivā taṃ senāgaṇamajjham¹⁴⁴ upāgami. tasmim̄ khaṇe so
puriso dūrato āgacchantaṃ Yasakittirājānaṃ disvā kuṭarañño ārocesi:
mahārāja eso tumhākaṃ senāgaṇamajjham āgacchanto Yasakittirājā
naraṇabhaya bhītattā pabbajitavesadharo¹⁴⁵ idh' āgacchatī ti. tassa pāpa-
purissasa¹⁴⁶ vacanaṃ sutvā kuṭapāparañño amaccā sannaddhā¹⁴⁷ āvudha-
hatthā tato vuṭṭhāya nipparādhaṃ¹⁴⁸ Yasakittirājānaṃ gaṇhiṃsu. keci
amaccā pharusā brahmacariyarājānaṃ gaṇetvā daḷhaṃ bandhanaṃ band-
hiṃsu.¹⁴⁹ keci amaccā kodhābhibhūtāya¹⁵⁰ tass' eva Yasakittirañño
piṭṭhiyaṃ paharasahassaṃ adāṃsu. tassa chavi paharaṭṭhāne¹⁵¹ bhijji.¹⁵²

tato tato lohitaṃ paggharati. tassa kaṇṇanāsamukhato lohitudhārāni c' eva nikkhamiṃsu. atha pāpakuṭarañño amaccā Yasakittirājānaṃ pañcabandhanena bandhitvā Campānagare yeva bandhanāgāre¹⁵³ ṭhapesuṃ. atha sā Sirimatidevī tath' eva Vipulapabbate vasantā ekā paripuṇṇapakka-gabbhā¹⁵⁴ aḍḍharattikasamaye¹⁵⁵ va suvaṇṇarūpasadisavaṇṇaṃ puttamaṃ vijāyi. bodhisattassa pana jātakāle sā devī attano puttassa subharūpasampannaṃ sarīraṃ oloketvā taṃ paggayhitvā attano ure nippajjāpetvā tassa sīsaṃ cumbitvā sayama¹⁵⁶ eva anāthavacanaṃ nicchāretvā paridevantī imā tisso gāthāyo āha:

- 20 hā hā tāta paṭhamaṃ puttaṃ labhāmi tvamaṃ ekamaṃ subhamaṃ,
jāto 'si tvamaṃ brahāvane¹⁵⁷ idha n' atthi tuyhamaṃ pitā.
21 hā hā tāta appapuñño 'si sakaraṭṭhe ajāto tvamaṃ,
kathaṃ ca te karissāmi ajjāhamaṃ rattim* ekikā.
22 sace raṭṭhe jāto 'si¹⁵⁸ tvamaṃ manāpamaṃ tvamaṃ¹⁵⁸ labhissati,¹⁵⁹
idānāhamaṃ aggimattaṃ¹⁶⁰ na labhāmi bhattaṃ ca te,
idh' ev' etaṃ pitā rājā te ca sukhamā na passatī ti.

evaṃ ca pana¹⁶¹ imāhi tīhi gāthāhi roditvā paridevitvā sā Sirimatidevī attano piyaputtaṃ dvīhi hatthehi āliṅgetvā tath'¹⁶² eva¹⁶³ nisīdi. vibhātāya ca¹⁶⁴ rattiyā sā Sirimatidevī bodhisattassa nāmaṃ karonto(I) taṃ¹⁶⁵ nutvā (nhātvā) attano va uccaṅge sayāpetvā attano nāmaṃ Sirimatiṃ ca pabbatassa nāmaṃ Vipulaṃ ca pitunāmaṃ Yasakittiṃ cā ti tiṇṇamaṃ nāmaṃ gahetvā Sirivipulakittināmattayena tassa piyaputtassa nāmaṃ akāsi. so pana Sirivipulakittināmakumāro¹⁶⁶ anukkamena vatt(ḍḍ)amāno¹⁶⁷ viññūtaṃ patto attano mātu paṭijagganupaṭṭhānakamaṃ¹⁶⁸ akāsi. ekasmiṃ pana samaye sā Sirimatidevī attano paṇṇasālāyamaṃ nippajjitvā niddamaṃ okkamitvā paccūsakāle attano supinantare yeva attanā saddhiṃ hasantaṃ Yasakittirājānaṃ¹⁶⁹ supinaṃ passi. sā devī pabujjhitvā taṃ supinabhāvaṃ nātvā¹⁷⁰ utṭhāy' āsanā tath' eva nisīditvā attano sāmikarājānaṃ anussarivā uramaṃ paharivā paridevantī imā gāthāyo abhāsi:¹⁷¹

- 23 mayā pubbe kataṃ pāpamaṃ deti me vipākaṃ dukkhamā,
rañño mukhamaṃ na¹⁷² passāmi supinena passāmi taṃ.
24 idānāhamaṃ pabujjhitvā na passāmi idh' eva taṃ,¹⁷³
bhiyyo sokā¹⁷⁴ mayhamaṃ hoti domanassaṃ anappakamaṃ.
25 pubbe cāhamaṃ karissāmi paresamaṃ viyogaṃ sadā,
idānāhamaṃ tena dosena na¹⁷⁵ passāmi piyamaṃ patiṃ.
26 yathā¹⁷⁶ pubbe pāpamaṃ icchamaṃ¹⁷⁷ aññesaṃ ca¹⁷⁸ mayā kataṃ,
tathā passāmi taṃ bījamaṃ apassantā vane¹⁷⁹ patiṃ.
27 nānābhāvo ca paresamaṃ pubbe kāle mayā kato,
tena kammavipākena na passāmi¹⁸⁰ mama sāmikamaṃ.¹⁸¹

- 28 samaṇe brāhmaṇe loke sīlavante bahussute,¹⁸²
[k]ataṃ¹⁸³ pubbe bhavissati¹⁸⁴ ten' eva kammadosena,¹⁸⁵
ajjāhaṃ mama sāmikaṃ na passāmi janādhipan¹⁸⁶ ti.

evaṃ ca pana attano mātu deviyā paridevanasaddaṃ* sutvā bodhisatto
mātuyā santikaṃ gantvā mātaraṃ vanditvā tassā paridevanakāraṇaṃ
pucchanto imaṃ gātham āha:

- 29 atha tvaṃ kena rodati aññaṃ¹⁸⁷ dosaṃ¹⁸⁸ tav' antike,
amanāpaṇ ca me atthi taṃ me amma kathehi tan¹⁸⁹ ti.

taṃ sutvā Sirimatidevī gātham āha:

- 30 pubbe tāta sasāmikā¹⁹⁰ carāmi 'haṃ vane sadā,
idān' eva asāmikā rodāmi 'haṃ tav' antike ti.

atha mahāsatto attano mātaraṃ pucchi: amma kena kāraṇena tvaṃ
rodasi, idāni pana tvaṃ¹⁹¹ yathā sabhāven' eva taṃ kāraṇaṃ mayhaṃ
kathesi ti. sā devī attano puttassa yathā sabhāvam eva rodanakāraṇaṃ
ācikkhantī evam āha: tāta piyaputtaka tuyhaṃ pitā Campānagare rājā
htuvā sakaraṭṭhaviḷopakuṭapāparājato¹⁹² palāyano¹⁹³ hoti, ubho mayaṃ¹⁹⁴
sakanagarato nikkhamantā anukkamena¹⁹⁵ āgantvā yāva idam a[s]samapa-
davihāre vāsaṃ kappenti, tadā pana so kuṭapāparājā puna tava pitu rañño
balanikāye gahetvā tam eva pitaraṃ gahaṇatthāya idh' eva āgantvā taṃ
bandhitvā Campānagaraṃ neti,¹⁹⁶ idānāhaṃ¹⁹⁷ tassa jīvitabhāvaṃ vā
maraṇabhāvaṃ vā na jānāmi, ahaṃ pana imasmiṃ yeva rattiyaṃ supinaṃ
diṭṭhen' eva tava pitaraṃ passāmi, tasmā taṃ samānasukhadukkhena¹⁹⁸
aṇussarivā evaṃ paridevāmī ti. taṃ sutvā mahāsatto mayi pana dhara-
māne yeva mama pitā mā vinassatu, kiṃ¹⁹⁹ me jīvitaṃ dharanto(e) pita-
raṃ vināso hoti,¹⁹⁹ tassa pavattiṃ suṇissanto²⁰⁰ ahaṃ kuto ca mama pitu
pavattiṃ jānissāmi. aho vata ettakaṃ kālaṃ pamādo ahaṃ mama mātā-
pitūnam araññavasana-kāraṇaṃ na jānāmi, idānāhaṃ mama pitaraṃ pari-
yesissāmī ti cintetvā attano mātaraṃ āpucchanto imaṃ gātham āha:

- 31 āpucchāmi aham amma pitaraṃ me pariyesituṃ,
mayi pan' evaṃ dharamāne pitā mā vinassatū ti.

taṃ sutvā Sirimatidevī attano piyaputtaṃ²⁰¹ nivārentī imā tisso gāthāyo
abhāsi:²⁰²

- 32 idāni bho tvaṃ mā gacchatha anāthāhaṃ vane vāsā,
na visahāmi viyogaṃ taṃ mayhañ ca te sadā.
33 mā²⁰³ gacchatha piyaputta²⁰³ pitaraṃ pariyesituṃ,
maññe hessaṃmi jīvitaṃ ubho tumhe adassanā.
34 ajja ce mam imaṃ* rattiyaṃ jahāsi tvaṃ vane tāta,
maraṇaṃ me dhuvam atthi ubho tumhe adassanā ti.

tassā vacanaṃ sutvā mahāsatto attano pitarā²⁰⁴ paṭibandhasinehajāta-citto²⁰⁵ tass' eva pituno mukhadassanaṃ patthento mayhaṃ pitaraṃ vinā jīvitena kiṃ payojanaṃ hoti, antamaso pi mayā tassa pavattitamattam eva jānitum vaṭṭatī ti cintetvā attano pitaraṃ pariyesitum punappunaṃ²⁰⁶ mātaram āpucchi.²⁰⁷ atha sā devī attano puttaṃ nivāretum asakkontī imaṃ gātham āha:

35 gacchāhi tāta sotthinā pitaraṃ pariyesitum,
gaṇhitvā²⁰⁸ vajīramuddikaṃ kambalaṃ pitu santikan ti.

tadā mahāsatto attano mātuhatthato taṃ dvayaṃ gahetvā mātu padakkhiṇaṃ katvā pañcaṅgapatitṭhitena taṃ vanditvā Himavante²⁰⁹ tṭhitā²¹⁰ Vipulapabbatā otarivā Himavantā ca nikkhamitvā anukkamena gantvā yāva Campānagaradvārasamīpaṃ²¹¹ gantvā bahinagare ekasālāyaṃ pavisitvā tath' eva ekarattim²¹² vāsaṃ kappeti. taṃ pana rattipaccūsakāle so raṭṭhaviḷoparājā attano sirisayane sayanto pabujjhitvā kassa santikā²¹³ y(s)ā sampatti hotī²¹⁴ ti cintetvā Yasakittirañño santikā sā sampatti hotī²¹⁵ ti nātvā²¹⁶ sace eso rājā attano pakkhaṃ labhati, pun' eso maṃ gaṇhitum sakkoti, ajj' evāhaṃ pāto va etaṃ mārisāmī ti puna cintetvā vibhātāya rattiyā vajjhaghātake²¹⁷ pakkosāpetvā te evam āha: bhonto tumhe Yasakittirājānaṃ gahetvā catukkaṃ patvā²¹⁸ tath' eva magge tassa pahārasahassaṃ²¹⁹ datvā āghātanāsusāne²²⁰ taṃ gahetvā tumhākaṃ khaggena tassa sīsaṃ chindathā ti. taṃ sutvā te vajjhaghātakā²²¹ sādḥu ti kuṭarañño²²² vacanaṃ sampaṭicchimsu. tasmim̐ khaṇe mahāpuriso pāto vuṭṭhahanto attano sarīraṃ paṭijagganto bhikkhācāraṇelāyaṃ taṃ pitaraṃ pariyesitukāmo yeva Campānagaraṃ pāvīsi. tathā bandhanāgāre²²³ sayantaṃ dukkham āpannaṃ nipparādhaṃ²²⁴ pitaraṃ disvā bandhanāgāragopake²²⁵ jane disvā te ca pucchi: bhonto* ko nāma eso jano dukkham āpanno tath' eva sayatī ti. tassa pana tāpasavarassa²²⁶ bodhisattassa vacanaṃ sutvā bandhanāgāragopakā janā ahaṃsu: sāmi tāpasa²²⁷ eso yeva jano imasmim̐ yeva nagare pubbe rājā hutvā janasāmiko idāni evaṃ dukkham āpanno hotī ti. taṃ sutvā mahāpuriso attano pitaraṃ passanto ekanten' eva eso mama pitā hotī ti aññāsi. imasmim̐ hi Sirivipulakittirājajātakakāle²²⁸ jāto mahāsatto sattahatthināgabalaṭṭhāmasampanno yeva²²⁹ hoti, atha mahāsatto cintesi: ahañ hi²³⁰ sace attano balathāmen' eva imaṃ sapurikarājikaṃ²³¹ raṭṭhaṃ vidhaṃsetum sakkomi, api ca mama sīlabhedo bhavēyya, idānāhaṃ dhammajīvitam²³² gahetum pi mama sīlaṃ nātikkameyya; idānāhaṃ sace mama tāpasasīlaṃ²³³ bhindeyyam²³⁴ anāgate panāhaṃ lokahitatthāya cirakālaṃ mahāpatitṭhitabhāvaṃ²³⁵ sabbaññutaññaṃ n' eva pāpuṇissāmī ti. evañ ca pana cintetvā mahāsatto attano pitujāta-dukkena uppannabalāvasoko sokasallavijjhitasadisahadayo²³⁶ attānaṃ sandhāretum asakkonto tath' eva tṭhito visaññibhūto bhūmiyaṃ²³⁷

patati. tadā bodhisatto vigatasoko paṭiladdha-assāso²³⁸ attano pitu santi-
kam upasaṅkamitvā pañcaṅgapatitṭhitena²³⁹ pitaraṃ vanditvā tatth' eva
aṭṭhāsi. atha mahājano tatth' eva ṭhito aññamaññaṃ manteti: aho vata
bhonto imassa rañño putto vā dhītā vā n'atthi, idāni panāyaṃ tāpaso
imaṃ rājānaṃ vandanto imasmiṃ yeva ṭhāne ṭhito imassa rañño koci
nāma hotī ti. tesam vacanaṃ sutvā mahāsatto bandhanāgāre vasantassa²⁴⁰
rañño puttabhāvam attānam ācikkhanto pitarā saddhim āmantento imaṃ
gātham āha:

36 idh' āgato ahaṃ tāta maṃ te puttaṃ pakāsituṃ,
jahāmi mama attānaṃ tav' atthāya idānī* ti.

so pana rājā mahāsattassa vacanaṃ sutvā evaṃ ten' eva kāraṇena attano
puttabhāvaṃ yevā ti mahāsattaṃ sañjānanto pi koci nāma eso tāpaso
mayā saddhim piyavacanaṃ kathetum²⁴¹ imaṃ²⁴² byākaros(t)ī ti cinte-
tvā taṃ pucchanto gātham āha:

37 kassāsi²⁴³ tvaṃ putto tāta kuto 'si²⁴⁴ tvam idh' āgato,
putto va mama²⁴⁵ atrajo taṃ me akkhāhi pucchito ti.

atha mahāsatto ten' eva saddhim āmantento imaṃ gātham āha:

38 āgacchāmi tav' antike na²⁴⁶ ce saddh(a)hati tāta,²⁴⁶
passa tvaṃ kambalam imaṃ vajīramuddikaṃ tavā²⁴⁷ ti.

tañ ca pana dvayaṃ disvā rājā attano puttabhāvaṃ mahāpurisaṃ
sañjānitvā gātham āha:

39 jinṇo²⁴⁸ h' asmi abalo n' atthi 'ttho²⁴⁹ jīvitena me,
tvaṃ tāta daharo thāmo mā jahi idha jīvitan ti.

taṃ sutvā mahāsatto gātham āha:

40 idha ce te mataṃ hoti n' esa dhammo sanand(t)ano,
mayi tav' antike ṭhito(e) mā jahi idha jīvitan ti.

taṃ sutvā Yasakittirājā gātham āha:

41 mātaraṃ²⁵⁰ te na jahāsi kathaṃ (ekaṃ) tvam ajahāsi maṃ,²⁵⁰
tvaṃ karohi mama vacanaṃ gacchatha²⁵¹ mātu santikan²⁵² ti.

atha bodhisatto attano ussāhaṃ pituno²⁵³ āvikaronto²⁵⁴ imā tisso
gāthāyo āha:

42 kena ca²⁵⁵ tāta vaṇṇena pitu dukkhaṃ na²⁵⁶ udāhare²⁵⁷
(uddhare?),
mātu²⁵⁸ pi patthito va taṃ tasmā gacchatu tam eva.²⁵⁸

43 tayā saddhiṃ mataṃ mayhaṃ jīvitañ ca²⁵⁹ bhavissati,
mayi²⁶⁰ eva²⁶¹ dharamāne na taṃ jahāmi dukkhitaṃ.

44 dadāmi 'haṃ me jīvitaṃ sukhathāya tuyhaṃ sadā,
devā pi maṃ pasaṃsanti paccā sagge modāmi²⁶² 'han ti.

attano puttassa bodhisattassa²⁶³ daḥhavacanaṃ²⁶⁴ sutvā Yasakittirājā
piyaputtaṃ²⁶⁵ nivāretuṃ paridevanto imaṃ gātham āha:

45 hā hā tāta tvaṃ mā gacchāhi kuṭarañño²⁶⁶ ca santikaṃ,
mā jahāsi sajīvitaṃ²⁶⁷ mam' atthāya idh' āgatā ti.

taṃ sutvā mahāsatto attano pitarā saddhiṃ sallapento imaṃ gāthā-
dvayam āha:

46 mā tvaṃ tāta bāḷhaṃ²⁶⁸ rodi²⁶⁹ idānāhaṃ dadāmi te,
jīvitapariccāgaṃ²⁷⁰ me modi²⁷¹ tvaṃ dānam uttamaṃ.

47 ajjāhaṃ jīvitaṃ mayhaṃ²⁷² cājamāno²⁷³ na cintesi,
bodhiyā* yeva kāraṇā modi tvaṃ me dānaṃ tātā ti.

evañ ca pana²⁷⁴ mahāsatto attano pitarā saddhiṃ sallāpetvā attano
pitu yeva jīvitappariccāgaṃ²⁷⁵ pūrento pitu somanassajātacitto kesarasīho
viya asambhīto tam eva kuṭarājānam upasaṅkamanto attano jīvitaṃ
vikiṇitukāmo imaṃ gāthādvayam²⁷⁶ āha:

48 vikiṇāmi²⁷⁷ ahaṃ deva jīvitaṃ me tav' antike,
ajjāhaṃ pitu jīvitaṃ kin(ṇ)āmi jīvitena me.

49 ahañ hi taruṇo amhi mama pitā jiṇṇo hoti,
tvaṃ maṃ gaṇhāhi bandhanā mocehi²⁷⁸ mama pitaran ti.²⁷⁸

taṃ sutvā kuṭapāparājā dve gāthā abhāsi:

50 bho tāpasa yadi evam atthi te vacanaṃ vuttaṃ,
pituno²⁷⁹ jīvitaṃ dātuṃ moci dāni²⁸⁰ taṃ bandhanā.

51 punāhaṃ taṃ bandhāpemi bandhāgāre vasāhi tvaṃ,
pitā tuyhaṃ yathā sukhaṃ vasatu tava kāraṇā ti.

atha pāparañño vacanaṃ sutvā mahāsatto²⁸¹ sādhu mahārājā ti vatvā
pitu santikaṃ gantvā bandhanāgārato attano pitaraṃ mocetuṃ devagaṇe
viññāpento imā dve gāthā abhāsi:

52 suṇātha vacanaṃ bhonto devatāyo sabbe tumhe,
cajāmi jīvitaṃ mayhaṃ pitaraṃ me pamocayi.

53 sīsaṃ cakkhuñ ca hadayaṃ sarīraṃ me sabbañ cāhaṃ,
dadāmi pitu atthāya bodhiyā²⁸² yeva kāraṇā ti.

evañ ca devatāgaṇe viññāpetvā mahāsatto bandhanāgārato attano
pitaraṃ mocāpetvā yathā sukhaṃ pitaraṃ vasāpetvā puna attānaṃ

bandhāpeti.²⁸² atha te vajjaghāṭakā pañcabandhanena bodhisattaṃ bandhitvā āmakasusāne taṃ gahetvā tassa sīsaṃ chinditum asim ukkhīpiṃsu. tasmim̃ khaṇe bodhisattassa tejānubhāven' eva sabbā pi etā asiyo cuṇṇavicuṇṇā yeva ahesuṃ. taṃ disvā te vajjaghāṭakā acchariyajātacittā kuṭarañño ārocesuṃ. taṃ sutvā kuṭarājā kodhābhibhūtacitto²⁸³ daṇḍapahata-āsiviso viya mahākodhano te evam āha: tena hi bhonto tumhe tatth' eva susāne taṃ madditum madahatthim̃²⁸⁴ visajjethā²⁸⁵ ti. te vajjaghāṭakā tathā akaṃsu. tadā pi²⁸⁶ bodhisattassa tejānubhāven' eva eso²⁸⁷ madahatthi²⁸⁸ koñcanādaṃ nadanto tato palāyi. atha te vajjaghāṭakā kuṭarañño ārocesuṃ. taṃ sutvā kuṭarājā ativiya²⁸⁹ *kodbābhibhūtacitto²⁹⁰ āha: tena²⁹¹ hi²⁹² bhonto tumhe sajotibhūtāya aṅgārakāsuyā va taṃ pakkhīpithā²⁹³ ti. atha²⁹⁴ te vajjaghāṭakā²⁹⁵ tathā²⁹⁶ yeva kariṃsu. tasmim̃ khaṇe bodhisattassa tejānubhāven' eva ekasuvaṇṇapadumo sahasapattako sakatacakkappamāṇo²⁹⁷ tatth' eva mahāpathaviṃ bhinditvā aṅgārakāsuyā va majjhe uṭṭhahitvā bodhisattaṃ sampaṭicchi. te pi vajjaghāṭakā kuṭarañño puna ārocesuṃ: mahārāja so tāpaso agginā ḍaḍḍhe²⁹⁸ tārāgaṇamajjhe puṇṇacando viya tatth' eva virocātī ti. taṃ sutvā kuṭarājā ativiya kodhābhibhūtacitto te vajjaghāṭake āha: tena hi bhonto khippam eva tumhe corapapāte taṃ pakkhīpithā²⁹⁹ ti. atha³⁰⁰ te vajjaghāṭakā mahāsattaṃ³⁰¹ gahetvā corapapāte taṃ pakkhīpiṃsu. taṅkhaṇe³⁰² yeva mahāsattassa³⁰³ mettānubhāvatejen' eva nāgarājā nāgabhavanato āgantvā khippam eva sakatacakkappamāṇena suvaṇṇapadumena³⁰⁴ mahāsattaṃ sampaṭicchitvā nāgabhavanam āneti. tadā kuṭapāparājā nipparādhassa³⁰⁵ mahāsattassa ativiya dukkhajātakaraṇakammaṃ³⁰⁶ kāraṇe āṇāpento punappunaṃ kodhacittaṃ uppādentō attānaṃ sandhāretum asakkonto āsanā vuṭṭhahanto pathaviyam aṭṭhāsi. taṅkhaṇe yeva tasmim̃ ṭhāne mahāpathavī tam eva kuṭarājānaṃ³⁰⁷ sandhāretum asakkontī bhijjivā tass'³⁰⁸ eva kuṭapāparañño sarīrappamāṇaṃ viravam (vivaram) adāsi. tāvad eva mahāavīciniraya-aggijālā³⁰⁹ uṭṭhahantā³¹⁰ tam eva kuṭapāparājānaṃ gaṇhi. so kuṭapāparājā mahā-avīciniraye³¹¹ nibbattitvā tatth' eva ativiya mahādukkham anubhoti. tadā nāgarājā mahāsattassa pūjāsakkāravisesaṃ katvā mahantena pūjāsakkāravisesena saddhim̃ mahāsattaṃ ādāya nāgabhavanato nikkhamitvā Campānagare rājasampattiyaṃ mahāsattaṃ abhisañcitvā tam āpucchitvā attano nāgabhavanam eva pakkāmi. tam atthaṃ pakāsanto* Satthā gāthāyo³¹² āha:

- 54 tato so ca nāgarājā ānetvā mahāpurisaṃ,
dibbābharaṇena maṇḍetvā dibbabhattaṅ ca bhojeti.³¹³
- 55 nāgarājā tam ādāya Campānagare abhisañcitvā,
vasāpetvā āpucchitvā nāgaṭṭhānaṃ upāgamī ti.

tadā mahāpuriso attano pitarā saddhiṃ paṭiladdharājābhiseko Campā-nagare dhammena samena rajjaṃ kāresi. atha mahāsatto attano mātu guṇam anussaranto taṃ mātaram ānetukāmo pitu rañño ārocesi.³¹⁴ te pi³¹⁵ ubho khattiyā mahantena balanikāyena parivutā³¹⁶ attano nagarā nikkhamitvā yāva Sirimatideviyā vasanaṭṭhānaṃ tam³¹⁷ eva agamaṃsu. tam atthaṃ pakāsanto Satthā gātham³¹⁸ āha:

56 sasenā te ca khattiyā nikkhamitvā sakaraṭṭhā,
Sirimatiñ ca ānetum ohārañ (brahāvanañ?) ca upāgamun ti.

tadā sā Sirimatidevī attano sāmikaviyogadukkheṇa ca piyaputtaviyoga-
dukkheṇa ca dvīhi dukkhehi phuṭṭhasarīrā paripīḷitahadayo(ā) kissā³¹⁹
upaṇḍuppaṇḍukajātā³²⁰ paripuṇṇasokadukkhita antojjhāpakahadayā³²¹
antopaṇṇasālāyaṃ³²² kālam akāsi. atha mahāsatto attano mātari band-
hasinehajātacitto³²³ pitu purato thokaṃ gantvā suññapaṇṇasālaṃ disvā
cintesi: aho vatāyaṃ paṇṇasālā mama mātuyā suññā va hoti, idāni mama
mātā kiṃ nu kho kuhiṃ gatā bhavissatī ti. evañ ca pana cintetvā³²⁴ mahā-
satto turitaturito āgantvā³²⁵ paṇṇasālaṃ pavisanto tatth' eva anāthama-
raṇam attano mātaraṃ passanto sokadukkheṇa kampitahadayo³²⁶ may-
haṃ³²⁷ mātā ti paridevanasaddena paridevanto imaṃ gātham āha:

57 hā hā amma kiṃ tvaṃ sesi³²⁸ khippam eva uṭṭhehi tvaṃ,
āgacchāmi tav' antike kuhiṃ yāsi tvaṃ ekikā ti.

evañ ca Sirivipulakittirañño paridevanasaddaṃ sutvā Yasakittirājā ca
orodhagaṇā ca balanikāyā ca tatth' eva kalunaṃ parideviṃsu. atha mahā-
satto attano mātaraṃ gāhāpetvā suvaṇṇamañjūse³²⁹ pakkhipitvā³³⁰
suvaṇṇasivikāya Campānagaram ānetvā evaṃ cintesi: idānāhaṃ mama
mātuguṇaṃ³³¹ paṭikaraṇatthāya³³² jīvitaṃ pariccajissāmi,³³³ * ajjāhaṃ
mayham eva urasmiṃ me³³⁴ mātaraṃ³³⁵ jhāpanena anāgate sabbaññuta-
ñāṇappaṭilābhakāraṇaṃ³³⁶ karissāmi ti. evañ ca pana cintetvā mahāsatto
attano pitu santikaṃ gantvā pitupāde vanditvā attani aniccabhāvañ ca
asārabhavañ ca disvā attano mātuguṇapaṭikaraṇatthāya³³⁷ sakajīvitaṃ
pariccajanto³³⁸ sakapitaraṃ gātham āha:

58 āpucchāmi ahaṃ tvaṃ,³³⁹ sayāmi ahaṃ mātaraṃ³³⁹ (citake?)
ukkhīpitvā taṃ mañjūsaṃ ure me tvaṃ jhāpesi,³⁴⁰
ahaṃ me mātu santike marissāmi rathesabhā ti.

taṃ sutvā Yasakittirājā attano piyaputtaṃ bodhisattam upaguyhitvā
tāta tvaṃ evarūpaṃ kammaṃ mā akāsī ti³⁴¹ taṃ nivārento imaṃ gātham
āha:

59 mā tvaṃ karosi taṃ kammaṃ mā tvaṃ jahāsi mam ekaṃ,
karosi tvaṃ me vacanaṃ mā soci³⁴² tāta tena tvaṃ ti.³⁴²

evaṃ pitarā³⁴³ nivārento³⁴⁴ yeva bodhisatto attano pituguṇaṃ³⁴⁵ ajānanto viya pitu vacanam asuṇanto viya ca attano mātaraṃ kataguṇasañ-coditamānaso³⁴⁶ hutvā citakāya³⁴⁷ majjhe vicittakatṭharāsiggabbhe uttāna-sayaṃ nippajjitvā tatth' eva ṭhāne mahājane attano ure majjhe taṃ mātu³⁴⁸ mañjūsam³⁴⁹ ukkhīpāpetvā aggim ujjhāpeti. bodhisattassa pana kataññuta-kataveditānubhāvatejena³⁵⁰ ca sabbaññutañāṇapaṭilābhapubbanimittahetu-bhāvena³⁵¹ ca sā aggijālā atimahājālā uddhaṅgatā tass' eva sarīre lomakūpa-mattaṃ pi uṇhākāraṃ kātuṃ na³⁵² sakkhi. atha mahājano tatth' eva ṭhāne sannipatito tasmim̃ aṅgāramajjhe sayantaṃ suvaṇṇapatimā viya³⁵³ ativirocamānaṃ mahāpurisaṃ³⁵⁴ disvā tatth' eva celukkhepasatasahassāni pavattesi. evañ ca mahāpuriso tatth' eva mahantena pūjāsakkāravisesena attano mātu sarīrakiccaṃ kārāpesi. tadā mahāsattassa tejānubhāven' eva catunahutādhikadvijojanasatasahassabahalā³⁵⁵ ayaṃ mahāpathavī matta-varavāraṇo viya gajjamānā kampi. Sinerupabbatarājā Campānagarābhimukho yeva susevitava(e)ttānkuro³⁵⁶ viya onami. mahāsamuddo* saṅkhubbhi. akālavijjulatā nicchariṃsu. devamanussānaṃ³⁵⁷ sādhu-kārasaddavasena ca yāva brahmalokā ekakolāhalam ahosi. mahāsattassa tejānubhāven' eva Campānagare anekāni acchariyāni pātu-r-ahesuṃ. mahāsatto pana tasmim̃³⁵⁸ Vipulapabbatapāde ekaṃ gāmaṃ ṭhapetvā tatth' eva gāme vasante jane anusaṃvaccharaṃ pi anumāsaṃ pi attano mātu vasanaṭṭhānaṃ paṇṇa-sālāyaṃ bahukaṃ bahukaṃ mahantaṃ pūjāsakkāraṃ kārāpesi. so pana gāmo Paṇṇasālakammaṇigamo³⁵⁹ nāma jāto hoti. atha mahāsatto tatth' eva Campānagare attano mātusarīrajjhāpane ṭhāne³⁶⁰ aṭṭhīni ca aṅgāni ca gāhāpetvā gandhodakena pavāhetvā suvaṇṇasamugge patiṭṭhapetvā attano mātu aṭṭhikapatiṭṭhāpitaṭṭhānaṃ ekaṃ suvaṇṇacetiyaṃ kārāpesi. mahāsatto pana sayam eva taṃ cetiyaṃ pūjento anvaḍḍhamāsaṃ³⁶¹ pi taṃ cetiyaṃ³⁶² upasaṅkamitvā³⁶³ pañcaṅgapatiṭṭhitena vanditva mahantena pūjāsakkāravisesena taṃ pūjetvā tatth' eva cetiyārāme mahājanānaṃ [dānaṃ] adāsi. evañ ca pana mahājanānaṃ tatth' eva mahādānaṃ datvā mahāsatto puna tesam ovādaṃ dadanto imaṃ gātham³⁶⁴ āha:

60 yathā bhonto rajjenāhaṃ sampanno 'mhi³⁶⁵ pubbe dānā,
tathā tumhe appamattā dānaṃ detha yathābalan ti.

tato paṭṭhāya mahāsattassa ovāde ṭhatvā mahājanakāyā dānādīni puññāni karonto(ā) yāvatāyukaṃ ṭhatvā tato cutā devaloke nibbattiṃsu. mahāsatto pi attano pitarā saddhiṃ Campānagare rājasampattim anubhavanto dānādīni puññāni karonto yāvatāyukaṃ ṭhito tato cuto Tusīta-devaloke³⁶⁶ nibbattī ti. evañ ca pana Jetavane sannipatitānaṃ bhikkhūnaṃ imaṃ jātaṃ desanaṃ³⁶⁷ niṭṭhapetvā³⁶⁸ idāni tass' eva mātāpitu-posakassa bhikkhuno catusaccadhammaṃ desento Satthā imaṃ gāthādvayam āha:

- 61 dukkhasaccaṃ samudayaṃ³⁶⁹ nirodhañ ca maggasaccaṃ,³⁷⁰
iti hi taṃ catusaccaṃ sabbadā* kathitaṃ mayā.
62 tebhūmikaṃ dukkhasaccaṃ tañhā samudayaṃ nāma,
nirodhaṃ nāma nibbānam ariyaṭṭhaṅgikaṃ maggan ti.

evañ ca pana catusaccadesanāvasāne so mātāpituposako bhikkhu
sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Satthā pana jātakaṃ samodhānento osāna-
gātham āha:

- 63 tadā raṭṭhaviḷopako ātipāpo kuṭarājā,
mama vero pāpadhammo Devadatto idāni 'si.
64 mahātejo nāgarājā Channamacco idāni 'si,
devānam issaro Sakko Anuruddho idāni 'si.
65 Sirimatirājamātā³⁷¹ Mahāmāyā idāni 'si,
Yasakittirājapitā³⁷² Suddhodano idāni 'si.
66 amaccādayo sabbe te nāgarā³⁷³ c' eva³⁷⁴ parisā,
sadā sāsana-pūrakā sāvaka' āsum idāni me.
67 Sirivipulakittirājā dhamme ṭhito janādhipo,³⁷⁵
sambuddho 'haṃ³⁷⁵ Tathāgato lokanātho idāni 'si.
68 sabbadā va sabbe tumhe patthento tividhaṃ sukhaṃ,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakaṃ ti.

Sirivipulakittirājjātakaṃ navamaṃ niṭṭhitaṃ.³⁷⁶

NOTES

- ¹ M evaṃ. ² M mātupo.
³ dāne. ⁴ M x. [*M B-123]
⁵ M -jja-. ⁶ M z pi.
⁷ M -jja-. ⁸ M -ḍupa-.
⁹ M āvuso. ¹⁰ R -cimsu.
¹¹ M mātūnaṃ. ¹² M -uken-.
¹³ R bali-. ¹⁴ R x.
¹⁵ M x. ¹⁶ R -sesī.
¹⁷ M x. ¹⁸ M -cchiti.
¹⁹ M gihinā. ²⁰ M x.
²¹ M x. ²² M z ti.
²³ R, M, -matī elsewhere.
[*M A-124] ²⁴ R na-.
²⁵ R upaghāsa-. ²⁶ M x.
²⁷ M x. ²⁸ R na-.
²⁹ R z so. ³⁰ M x.
³¹⁻³¹ (sabhariyo?)
³² R patthāpemi; M patṭhemi.
³³ M x. ³⁴ R gehaṃ.
³⁵ R na-. ³⁶ M dāni.
³⁷ M -ṭṭhe-. ³⁸ M -ṭṭhe-.
³⁹ M tuvaṃ. ⁴⁰ R sammā-.
⁴¹ M niccā-. ⁴² R sammā-.
⁴³ M -ṭṭha-. ⁴⁴ M x.
⁴⁵ R nā-. ⁴⁶ M -ṭṭhe-.
⁴⁷ M -retvā. ⁴⁸ M -rikkhī-.
[*M B-124] ⁴⁹ M -ssa-.
⁵⁰⁻⁵⁰ M here has the following: gaṇhituṃ
vaṭṭati, tayi pana tatth' eva jāte mahā-
janassa vuddhiṃ ca bhavissati pāramiyo
ca tuyhaṃ pūressantī ti. atha mahāsatto.
⁵¹⁻⁵¹ M -cchitvā Tāvatiṃsadevalokato cav-
itvā imasmiñ Campānagare Sirimatidevī.
⁵² M thapetī. ⁵³ M pati-.
⁵⁴ M x. ⁵⁵ R nā-.
⁵⁶ M -tarara-. ⁵⁷ M -tarara-.
⁵⁸ R nā. ⁵⁹ M -gare.
⁶⁰ M katta-. ⁶¹ M x.
⁶² M x. ⁶³ M x. [*M A-125]
⁶⁴ M -rāviddhe. ⁶⁵ M ganana-

- 66 M tam. 67 M yantā.
 68 M patha-. 69 M gahavatthāya.
 70 M karotha. 71 R kariyātha.
 72 M mitta-. 73 M ruijhati.
 74 M apothe-. 75 M sagaragan.
 76 M z 'ttha. 77 M -jji-.
 78 M samā. 79 M z taṃ.
 80 M z rodantī.
 81-81 Cf. J, VI, p. 495, 24-5.
 82 M -jā. 83 M gacchām'.
 [*M B-125] 84 M -ccha-.
 85 M -mira-.
 86 Cf. J, VI, p. 495, 25 ff.
 87 M -jā. 88 R tayā.
 89 M gato. 90 R satyāhaṃ.
 91 M jāgavāgī(?). 92 M x.
 93 M ayasikaṃ. 94 M -nte.
 95 M bhavane. 96 M -jā.
 97 M -nam ekam.
 98 M vanam sadda-. 99 M issiyo.
 100 R chaṭṭita-. 101 M -jjiṃ.
 102 M -jji-. 103 M z sā.
 104 R pañcāhi. 105 R sampannā-.
 106 M x. 107 R -ttidi-.
 108 M -pati-. 109 M -ti.
 110 M z idam.
 111-111 M rajjasaticinṭanam sadā taṃ jay-
 āma mayam bhadda.
 112 M chandaḍḍi-. 113 M mahā.
 114 M vikāhi-.
 115 (kūṭarājā). [*M A-126]
 116 R x. 117 M x gatam.
 118 R vutta-. 119 M -vassā-.
 120 R -jhe. 121 R -jam.
 122 M -jja-. 123 M z ti.
 124 M -sādikaṃ. 125 R -tthā-.
 126 M -ñño. [*M B-126]
 127 M -ppatte. 128 M -jā.
 129 M tvam. 130 M -vāto.
 131 M -tthānam sa-. 132 M x.
 133 M z taṃ. 134 M -mudikaṃ.
 135 M te. 136 M z viya.
 137 M dve gāthā.
 138 M marissāmi.
 139 M brahmahāvane.
 140 M anukatāsi.
 141 M khamamāsi mam devī.
 [*M A-127] 142 M uyo-.
 143 M x saka. 144 M -ṇam ma-.
 145 M -jji-. 146 M x pāpa.
 147 M -ddhāvu-. 148 (nirapa-?).
 149 M bhindi-. 150 (-tā. ?).
 151 M pahata-. 152 M picchi.
 153 M bhaṇḍanā āre.
 154 M -puñṇaka-. 155 M -ratika-.
 156 M samam. 157 M brahmā-.
 158 M pavatti. [*M B-127]
 158-158 M sāmānā taṃ.
 159 M z ti. 160 M -mittam.
 161 M z vatvā. 162 R x.
 163 R x. 164 M taṃ.
 165 M x. 166 M -ttiku-.
 167 M vaṭṭa-. 168 R -tthākam.
 169 M z diṭṭham. 170 R nā-.
 171 M āha. 172 M x.
 173 M tvam. 174 M -kam.
 175 M x. 176 M yadā.
 177 R -cchā. 178 M x.
 179 R va no. 180 M passi.
 181 M santikaṃ. 182 M -husute.
 183 M aham. 184 R abhivibhavati.
 185 M -mmavase-. 186 M -ppan.
 [*M A-128] 187 M aññe.
 188 M -so. 189 R tavan.
 190 M -ko. 191 M taṃ.
 192 M -panapakatakuṭa-.
 193 M pāto (palāyito?).
 194 M mayham. 195 M -mmena.
 196-196 M x. 197 M adassanāham.
 198 M sammāna-.
 199-199 M kiñci me jīvitena pitaram vinā c'
 eva hoti.
 200 M -ṇisan-. 201 M x piya.
 202 M āha.
 203-203 M idh' eva pajahāti.
 [*M B-128] 204 R -raṃ.
 205 M -nne-. 206 M punapunam.
 207 M pu-. 208 M muddite.
 209 M -vantatā. 210 M x.
 211 M -raṃ dvā-. 212 M x eka.
 213 M -ta. 214 M x.
 215 M x. 216 R nā-.: M hutvā.
 217 R -ṭake; M -ko.
 218 M kat-. 219 M pahāyasa-.
 220 M āmakasussāne. 221 R -ṭa-.
 222 M kuta-. 223 M -nākāre.
 224 M niparā-. 225 M -gārake.
 [*M A-129] 226 M tāpassa.
 227 M -ssa. 228 M x rāja.
 229 M x. 230 M x.
 231 R x. 232 M x dhamma.
 233 M -ssasī-. 234 R -yyum.
 235 M z sabbaññutabhāvam.
 236 M -tasahadayo. 237 M -mmi-.
 238 M -ddhassāso. 239 M -capati-.
 240 M -ssa-. [*M B-129]
 241 M -tī. 242 M x.
 243 M x. 244 M kasmā hi.

- 245 M nu. 245 M x.
 246-246 M ce taṃ na saddahi tatā.
 247 M tadā. 248 M jino.
 249 M natthiko.
 250-250 M mātaṃ te n'eva ekam tāta maṃ
 jahāsi.
 251 M -cchanto. 252 M -takan.
 253 M pitu. 254 M karonto.
 255 M ci. 256 M x.
 257 M utappate.
 258-258 M mātu api putto pi roḍati (?)
 attano.
 259 M vā. 260 M mayam.
 261 M atha. 262 M memi.
 263 M x. 264 M vacanam.
 265 M pipu-. 266 M kuta-.
 267 M jī-. 268 M z vā.
 269 M roti.
 270 M -taṃ parijāgan.
 271 M moti. 272 M mayam.
 273 M -jja-. [*M A-130]
 274 M x. 275 M -tapari-.
 276 M gātham. 277 M vici-.
 278-278 M mocāhi pitaram mamā ti.
 279 M z te. 280 M x.
 281 M -hāpuriso.
 282-282 M lines missing from bodhiyā to
 bandhāpeti.
 283 M -bhūto. 284 M madda-.
 285 R vissa-. 286 M x.
 287 M eko. 288 M madda-.
 289 R x. [*M B-130]
 290 M z te. 291 M x.
 292 M x. 293 R -kkhī-; M -pīthā.
 294 M x. 295 M ghā-.
 296 M x. 297 M -kata-.
 298 M -o. 299 M -pathā.
 300 M tattha.
 301 M z sampaṭicchitvā nāgabhanam
 āneti.
 302 M tasmim kha-. 303 M bodhi-.
 304 M -mme-. 305 M nipa-.
 306 M -kāra-. 307 M -ṭapāparā-.
 308 M tatth'.
 309 M -niriye.
 310 M -nto. 311 M -niriye.
 [*M A-131] 312 M x.
 313 M -jcsi. 314 - sum.
 315 M x. 316 M -vuttā.
 317 M x. 318 M x.
 319 (kisā?). 320 M -ḍupaṇdu-.
 321-321 M -jjhāpaga-. 322 M -lam.
 323 M -sinneha-. 324 R x.
 325 M āganto. 326 M kampiha-.
 327 M mayam. 328 R seti.
 329 M mañcake. 330 R -kkhī-.
 331 M -ṇā. 332 M pati-.
 333 M -ricajji-. [*M B-131]
 334 R x. 335 R x.
 336 R -ṇappaṭi-. 337 M -ṭikāraṇa-.
 338 M -jjan-.
 339-339 M cittakathe (citake te?) sayāmi
 ham.
 340 M dhā-. 341 M z vatvā.
 342-342 M tvam te taṃ soci tātā ti.
 343 R pi rājā. 344 M -ran-.
 345 M pitarātātaguṇam.
 346 M -ṇena sam-. 347 M citta-.
 348 R mātaṃ. 349 R -ncū-.
 350 M -ññukata-. 351 R -ṇappaṭi-.
 352 M nā. 353 M x.
 354 M -sarūpaṃ. 355 M -ssā ba-.
 356 M -taṅguro. [*M A-132]
 357 M -ssā. 358 R z pana.
 359 R -niggamo.
 360 M z attano mātu.
 361 R anuddha-. 362 R cetiyam.
 363 M -saṅga-.
 364 M gāthadvayam. 365 R pi.
 366 M -ssīta-. 367 M -nā.
 368 M niṭṭhipatto.
 369 M z saccam. 370 M maggam.
 [*M B-132] 371 M -jā mātā.
 372 M jā pi. 373 R naga-.
 374 M x.
 375-375 M sammāsambuddho Sirivipularājā-
 ham.
 376 M niṭṭhitam paripuṇṇam; R x.

[II-10] SATTADHANUJĀTAKA (20)

hā hā puttaka¹ nivattassū² ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto mārabala-
 damanam³ ārabha kathesi. ekadivasañ hi⁴ bhikkhū dhammasabhāyaṃ

sannisinnā⁵ katham samuṭhapesum:⁶ āvuso amhākaṃ Tathāgato cakka-
vattirajjam pahāya pabbajito⁷ ekako va hutvā dvādasayojanāyāmaṃ
mārabalam parājetvā atibheravam⁸ akatvā(?) vividhabheravam mahantaṃ
mārabalam parājetvā anāvudho hutvā vividhapakāram āvudhamārabalam
parājetvā mārabalam vidhamṣitvā⁸ mahāvijayam⁹ sampāpuṇī ti. atha
Satthā tesam vacanam sutvā āgantvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi
kathāya sannisinnā¹⁰ ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte anacchariyam
bhikkhave idān' eva pubbe pi samatiṃsapāramiyo pūretvā¹¹ ṭhito, pubbe
aham pi aparipakkaññena Kantārayakkhe damemī ti vatvā tuṇhi ahosi.
tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Bārāṇasinagare Brahmadatto nāma rājā rajjam kāresi.
tadā soḷasānam¹² itthisahassānam pamukhā Kesa(i)nī nāma aggamaheṣī
ahosi. tāsū eko(ā) pi puttam vā dhītaram vā na labhiṃsu. nāgarā¹³ rajjam
rakkhaṇatthāya¹⁴ rājānam upasaṅkamitvā ugghosiṃsu.¹⁵ atha rājā*
sīhapañjaram vivaritvā mahājanānam disvā kiṃ bhonto¹⁶ ti pucchi. te
añjaliṃ paggayha ahaṃsu: deva tayi divaṅgatakāle¹⁷ katham¹⁸ bhaviss-
āma,¹⁹ rajjam kātum samattham puttam patthehi devā ti. tam sutvā rājā
sādhū ti vatvā sabbadeviyo²⁰ ca²¹ nāṭakitthiyo ca²² sannipātetvā āman-
tetvā āha:²³ suṇātha sabbā idha sannisinnā²⁴ sukhe ṭhitā yeva²⁵ ca puttam
patthetha tumhe,²⁵ dadāmi tassa sakalam pi rajjan ti. tā pi rañño vacanam
suttvā attano devatāyo namassitvā yāva puttadhītaram patthayiṃsu t(y)āva²⁶
balikammaṃ kariṃsu.²⁶ tāsū ekā [pi] puttam vā dhītaram vā na labhati.
atha Kesinī²⁷ devī puṇṇamadivase pāto va uposathaṅgāni samādiyitvā²⁸
satasahassagghanikañ ca vanibbakānam²⁹ mahādānam datvā sayam cūḷa-
sayane nippajjitvā attano sīlam āvajjeti: sace me sīlam akhaṇḍam bhava-
yyam, putto me uppajjatū ti. tasmim khaṇe Sakkassa bhavanam uṇhā-
kāram dassesi. atha³⁰ Sakko āvajjanto tam kāraṇam ñatvā³¹ ayam devī
sīlam samādiyitvā³² puttam patthesi, yam nūnāham³³ dassissāmi³⁴ puttan
ti. so tassā anucchavikaṃ puttam upadhārento bodhisattam passi. tam
yācanto āha: sādhu mārisa³⁵ manussalokaṃ gacchatha, Kesinideviyā³⁶
kucchimhi paṭisandhim gaṇhitum vaṭṭatī ti.³⁷ bodhisattam yācitvā paccū-
sakālasamaye deviyā sirigabbham pavisitvā Sakko tassa kaṇṇamūle āman-
tetvā³⁸ devī tvam pāto va attānam alaṅkaritvā sīhapañjare ṭhatvā dvārā-
bhimukhā tiṭṭhāhi, yadā eko seno padarapphalam³⁹ gahetvā tuyham
purato pātesati, tam tvam gahetvā khāditvā putto niyatam eva uppajji-
ssatī ti vatvā sakaṭṭhānam eva gato. tadā⁴⁰ devī⁴¹ pabujjhitvā supino me
ditṭho ti pāto va sīsam nu(hā)tvā⁴² attānam alaṅkaritvā sīhapañjaram
vivaritvā Sakkassa devarājassa⁴³ vuttaniyāmen' eva nisīdi. tasmim yeva⁴⁴
khaṇe Sakko devarājā attānam senarūpam viya⁴⁵ nimmitvā⁴⁶ tuṇḍena
padarapphalam⁴⁷ gahetvā āgantvā deviyā* purato pātesi.⁴⁸ devī pi tam⁴⁹
gahetvā khādati, aṭṭhi pana bhūmiyam⁵⁰ pātesi. tadā ekā jiṇṇā assā

pāsādassa heṭṭhā caramānā padarapphalatṭhi[m]⁵¹ khādi(ī)⁵² ti.⁵³ tañ khaṇaṇ ñeva gabbho uppajji. deviyā pi⁵⁴ gabbho uppajji. atha devī rājānaṃ upasaṅkamitvā⁵⁵ bahumānavikasitapadumaṃ⁵⁶ viya katañjalī⁵⁷ hutvā ādarena⁵⁸ vanditvā evam āha: gabbho me mahārāja patitṭhito yeva⁵⁹ hoti,⁶⁰ putto me uppajjissati, ārakkhaṃ pana⁶¹ karohi, mahārāja mā maṃ duhā⁶² ti. taṃ sutvā rājā tuṭṭhamānahadayo tassā gabbhaparihāram adāsi. tasmim⁶³ kāle⁶⁴ assā pana puretaram eva puttaṃ vijāyi.⁶⁵ tassa akkhīni maṇikula(-guḷa)sadisāni honti, tasmā Maṇikakkho ti nāmaṃ kariṃsu. devī pana⁶⁶ dasamāsaccayena suvaṇṇabimbasadisam eva puttaṃ vijāyi. tassa jātakkaṇe yeva sakala-Jambūdīparājāno sattaratanāni aññāni paṇṇākārasahassāni ca⁶⁷ paṇiṃsu. atha rājā attano puttassa Sattadhanukumāro⁶⁸ tv⁶⁹ eva nāmaṃ akāsi. so vayappattakāle dhanusippena asadiso⁷⁰ hoti.⁷¹ tena kāraṇena Sattadhanukumāro⁷² tv eva nāmaṃ udapādi. tadā mātulassa Kaniṭṭhassa putto Sevakakumāro nāma ahosi. tassa bhaginī Kareṇuvatī nāma ahosi. sā abhirūpā dassanīyā manoramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā.⁷³ sā⁷⁴ bodhisattassa anucchavikā. ekasmim samaye bodhisatto Kaniṭṭhena saddhim kīlanto itthirūpaṃ likhitvā so⁷⁵ Kaniṭṭham āha: Kaniṭṭha, tava bhaginim passāmi, mayā likhitaṃ rūpaṃ bhaginisadisam passā ti. deva mama bhaginim tayā diṭṭho 'sī ti⁷⁶ Kaniṭṭho bodhisattena saddhim anekāni vacanāni kathesi. evaṃ gate kāle bodhisattassa soḷasavassikakāle Brahmaddatto rājā kalam akāsi. janā rañño sarīrakiccaṃ katvā puttassa abhisekaṃ kattukāmā sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā aññesaṃ sindhavam upanayiṃsu. bodhisatto pana Maṇikakkhaṃ disvā amacce āha:⁷⁷ imam assaṃ sabbālaṅkārehi kappethā ti. te assaṃ* kappetvā upanāmesuṃ. bodhisatto pi⁷⁸ tam abhiruyhamatte yeva anekāni turīyāni ca bheriṇ cā ti accharīyaninnādaṃ nadiṃsu sādhu-kāraṃ celukkhepasatasahassāni ca pavattayiṃsu. asso pana anukkamena ekatālaṃ yāva sattatālapamāṇaṃ laṅghitvā⁷⁹ gacchati. atidūraṇ ca disvā mahājanā nhāyantiyā⁸⁰ deviyā nivedesuṃ: khippataraṃ devī āgacchatha, putto te⁸¹ assena ānīto (nīto)⁸² ti. devī⁸³ āha:⁸⁴ tāta piyaputta tam assaṃ nivāretvā pacch' āgama,⁸⁴ anāthaṃ me⁸⁵ mā⁸⁶ karosī ti vatvā⁸⁷ allakesehi sātikaṃ saṅṭhāpentī dvāraṃ gantvā devī ākāsam oloketī bodhisattaṃ dūragataṃ disvā bāhaṃ⁸⁸ paggayha imaṃ gātham āha:

- 1 hā hā putta nivattassu⁸⁹ mā anāthaṃ karohi me,
 ajja puttaṃ na passāmi hadayaṃ me phālessatī ti.

taṃ sutvā bodhisatto vilinamānaso ahosi. so khaggaṃ sannay[h]itvā assassa⁹⁰ sīsaṃ chinditukāmo ahosi. asso pi taṃ kāraṇaṃ ñatvā⁹¹ mā maṃ deva māresi, kasmā? ahaṃ⁹² rajjadāyako ti. bodhisatto taṃ sutvā kiṃ saccaṃ ti. saccaṃ devā ti. so khaggaṃ pavesetvā mātuyā guṇam anussaritvā assūni muñcanto mātaraṃ cintento namassitvā bodhisatto assena

ni(ī)yamānena⁹³ anukkamena yāva Setanagaraṃ sampāpuṇi.⁹⁴ tasmimṃ nagare Setā(o)⁹⁵ nāma rājā rajjaṃ kāresi. tassa Padumagabbhā⁹⁶ nāma devī⁹⁷ aggamaheṣī ahosi.⁹⁸ tassā deviyā⁹⁹ ekā dhītā Cirappabhā nāma ahosi. sā abhirūpā, dassanīyā, manorammā, pāsādikā, paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgatā,¹⁰⁰ devaccharapaṭibhāgā¹⁰¹ ahosi. tassā ekā paricārikā Padumā¹⁰² nāma khujjā ahosi. tadā¹⁰³ sakala-Jambūdīparājāno Cirappabhaṃ devimṃ yācitukāmā anekāni hatthi-assagomahiṃsādikāni ca sattaratanāni cā ti paṇṇākārasatasahassāni paṇiṃsu. rājā tāni paṭikkhī(i)pitvā Vinda-devassa¹⁰⁴ pādapāricārikam carissāmi (carissati?), na tumhe ti Cirappabhaṃ devimṃ Padumā¹⁰⁵ nāma¹⁰⁶ paricārikāya¹⁰⁷ saddhimṃ sattabhūmikapāsāde¹⁰⁸ vasāpesi. bodhisatto bahinagare ābharaṇāni omuñcitvā Maṇikakkham āha: mā* gaccha Maṇikakkha dūraṃ, yadā tuyham anussarāmi tadā āgamissathā¹⁰⁹ ti. so sādhu ti paṭisuṇitvā antepurakhette¹¹⁰ tiṇaṃ khādi.¹¹¹ tadā¹¹² bodhisatto brāhmaṇavesaṃ katvā¹¹³ nagaraṃ pāvisi. atha aññe brāhmaṇā bodhisattaṃ disvā ativiya piyāyanti. evaṃ gate kāle¹¹⁴ nadīye vā nagare vā magge¹¹⁵ vā gacchantā ye¹¹⁵ te manussā gumbaṃ gumbaṃ¹¹⁶ hutvā Cirappabhāya vaṇṇaṃ kathayiṃsu: yā¹¹⁷ kassa kammaṃ balena¹¹⁸ abhirūpā hoti, sā¹¹⁹ catupaccayadānassa balena ca buddharūpakāraṇāni¹²⁰ katvā pūjāsakkārabalena ca abhirūpā¹²¹ ti. taṃ sutvā bodhisatto Cirappabhaṃ passissāmī ti gandhayuttaṃ vividhavilepanaṃ vilimpitvā mālaṅ¹²² ca pilandhitvā¹²² attānam alaṅkaritvā assam¹²³ anussaritvā¹²⁴ taṅkhaṇe ñeva asso āgantvā¹²⁵ kiṃ devā ti pucchi. bodhisatto¹²⁶ āha: Maṇikakkha, Cirappabhaṃ devimṃ¹²⁷ passitukāmo amhī ti. taṃ¹²⁸ sutvā asso¹²⁸ sādhu mahārājā ti āha. so gandhamālādīni gahetvā assam āruya Cirappabhāya deviyā¹²⁹ sattabhūmikapāsādassa¹³⁰ mukhadvāraṃ sampāpuṇi. bodhisatto kuṅjikachiddena olokento paricārikāya saddhimṃ nisinnaṃ Cirappabhaṃ devimṃ¹³¹ disvā yathā suvaṇṇapatimā viya upaṭṭhāsi tathā¹³² dassitamāno¹³² bodhisatto Maṇikakkham āha: Maṇikakkha, kā suppatī ti. Maṇikakkho āha: Cirappabhā devā ti. tato so sanikaṃ dvāraṃ vivaritvā tassā sayanagabbhaṃ pāvisi. tassā¹³³ yāvadatthaṃ¹³⁴ sīsato yāva pādatalā olokento sīsam gandhena vilimpanto citti nāgacchati. tato tassā aṅgamaṅgāni gandhena vilimpetvā mālaṅ ca veṇiyā bandhitvā yāvadatthaṃ puna-ppunaṃ¹³⁵ tam olokesi. tato pana¹³⁶ Padumaṃ paricārikam¹³⁷ sesagandhena ca vilimpetvā tassā piṭṭhiyaṃ¹³⁸ kummarūpaṃ likhitvā veṇiyā pi sesamālāya pilandhitvā aṭṭhāsi. Maṇikakkho bodhisattam āha: ehi mahārāja majjhimayāmo atīto ti.¹³⁹ so assam āruya sakaṭṭhānam eva gato. bodhisatto Maṇikakkham āha: Maṇikakkha ahaṅ¹⁴⁰ ca¹⁴¹ Cirappabhāya vinā jīvitum na sakkhissāmi, tvam pana¹⁴² ratti yeva mama santikaṃ āgacchāhī ti. asso pi āha:¹⁴³ sādhu devā ti. tadā¹⁴⁴ vibhātāya ca rattiyā Cirappabhā¹⁴⁵ devī pabujjhitvā Padumaṃ¹⁴⁶ paricārikam¹⁴⁷ mālāgandhavibhūtim disvā hasantī āha: bhoti¹⁴⁸ Paduma¹⁴⁹ tayā kuto mālāgandhavilepanaṃ¹⁵⁰

labhatī ti.* tam¹⁵¹ sutvā sā Padumā paricārikā pi āha: ayye tvañ cāpi kuto mālāgandhavilepanam labhatī ti.¹⁵¹ sā devī tassā¹⁵² vacanam sutvā¹⁵² ādāsena gandhamālāya alaṅkatam attano attabhāvam¹⁵³ oloketvā cintesi, Vindadevo¹⁵⁴ āgato bhavissati, parisāṅkitā ahoṣī ti. tato Cirappabhā sā¹⁵⁵ devī Padumam paricārikam āha:¹⁵⁵ ajja rattiyam Padumā¹⁵⁶ upaparikkhāmā¹⁵⁷ ti. tam¹⁵⁸ vacanam [suvā] sā Padumā paricārikā āha: sādhu sādhu sāmī (ayye) ti. bodhisatto ca dutiyam pi tatiyam¹⁵⁹ pi tath¹⁶⁰ eva katvā nikkhami. evañ ca katvā¹⁶¹ catutthavāre pana sā devī Padumam paricārikam¹⁶² āha: jhe tvam¹⁶² yam kiñci upāyam sace na karoti, evam¹⁶³ jīvitam te n' atthī ti. tassā¹⁶⁴ vacanam sutvā sā Padumā paricārikā¹⁶⁴ āma sāmī (ayye) ti vatvā¹⁶⁵ puna devim āha:¹⁶⁵ ayye 'ham¹⁶⁶ sace niddam okkami,¹⁶⁷ mama¹⁶⁸ pādam tvam¹⁶⁹ paharā ti. tassā¹⁷⁰ vacanam sā devī¹⁷⁰ sādhu ti sampatīcchi.¹⁷¹ atha sā paricārikā puna devim āha: sace ayye jāgarati, upalena¹⁷² pippalam ghamsetvā ābhūñjitu, ābhūñjitvā¹⁷³ jāgarissāmā¹⁷⁴ ti. sā¹⁷⁵ devī āha:¹⁷⁵ sādhu yutto eso upāyo ti. evañ ca te ubho tathā katvā jāgaramānā¹⁷⁶ na suppanti. tadā¹⁷⁷ pana¹⁷⁸ bodhisatto gandhamālādīni gahetvā attānam alaṅkaritvā adḍharattikasamaye¹⁷⁹ Maṅkakkham anussaritvā¹⁸⁰ Maṅkakkho āgantvā tam¹⁸¹ āruyha tassā deviyā pāsādam gantvā¹⁸¹ dvāram vivaritvā tiṭṭhati.¹⁸² evam¹⁸³ vivaritamatte yeva Cirappabhāya deviyā¹⁸⁴ raṁsiyā pajjalitam bodhisatto disvā Maṅkakkham āha: Maṅkakkhāyam¹⁸⁵ Cirappabhāya deviyā¹⁸⁶ raṁsi 'sī ti. so¹⁸⁷ asso āha:¹⁸⁷ āma devā ti. tadā¹⁸⁸ pana¹⁸⁹ Cirappabhā devī¹⁹⁰ bodhisattam disvā Padumāya paricārikāya¹⁹¹ kaṇṇamūle¹⁹² sanikam āha: passatha¹⁹³ Padumā¹⁹⁴ Vindadevan ti. atha¹⁹⁵ Padumā pi āma passāmi devī ti āha. atha Cirappabhā¹⁹⁶ devī bodhisattam disvā ativiya tuṭṭhacittā ubhohi hatthehi¹⁹⁷ sātākakaṇṇehi akkhīni pidahitvā niddāya gatā viya nippajji. bodhisatto pi pāsādagabbham pavisitvā anekāni thutivacanāni vatvā tā ubho pi alaṅkaritvā Cirappabhāya deviyā¹⁹⁸ nacalanānayanā(o)¹⁹⁹ atṭhāsi. atha Maṅkakkho āha:²⁰⁰ nikkhāma devā ti.²⁰¹ bodhisatto pi sanikam nikkhamitvā²⁰² Padumāya kaṇṇamūle mantesi: gaṇhāma nan ti. sā²⁰³ Padumā āha:²⁰³ sādhu sādhu sāmī ti. sā devī utṭhāya bodhisattassa majjhamaṅgalam ubhohi hatthehi daḥham upaguyhitvā tiṭṭha tiṭṭha devā ti āha. Padumā pi utṭhāya tassa pāde upaguyhitvā tiṭṭha tiṭṭha sāmī ti āha. bodhisatto Maṅkakkham āha: idāni aham gahitam²⁰⁴ katham karomi²⁰⁴ Maṅkakkhā ti. Maṅkakkho āha: tiṭṭha deva n' atthi te pāpan²⁰⁵ ti. so Maṅkakkham āha: Maṅkakkha aham yadā²⁰⁶ anussarāmi, tadā* sīgham āgacchāhī ti. so sādhu devā ti gato. bodhisatto tāya saddhiṃ tasmīṃ pana samaye va sandhavam²⁰⁷ sattāham akāsi. atha Cirappabhā devī²⁰⁸ bodhisattam pucchi: deva tvam Vindadevo ti. tam sutvā bodhisatto cintesi: sace 'ham Vindadevo ti vā Sakko ti vā kathemi, sā saddahissati, kiṃ nu sappuriso(ā)n' esa dhammo, na²⁰⁹ saccadhammo²¹⁰ ti, saccam eva kathetum

vaṭṭatī ti. evaṃ cintetvā āha: bhadde nāhaṃ Vindadevā(o) ti. kiṃ tvaṃ devā ti. bhadde ahaṃ Bārāṇasiyaṃ Brahmadattarañño putto Sattadhanu nāma 'mhī ti. sā taṃ tussitvā ativiya²¹¹ piyabhāvaṃ pappoti. tadā pana²¹¹ Padumā²¹² sabbakālaṃ Cirappabhāya annapānaṃ gandhamālavilepanaṃ ca pamāṇātikantaṃ²¹³ katvā gaṇhi. bodhisattassa gatakā lato paṭṭhāya atirekataram annapānagandhamālavilepanādīni²¹⁴ gaṇhi. paricārikā pi taṃ kāraṇaṃ nātvā²¹⁵ Padumam āha: Padume²¹⁶ annapānagandhamālam²¹⁷ atirekataraṃ, mayam jānāma te kamman ti. Padumā pana²¹⁸ tuṇhibhūtā aṭṭhāsi.²¹⁹ atha²²⁰ paricārikā ahaṃsu:²²⁰ sace tvaṃ na kathesi, jīvitaṃ te n' atthī ti. taṃ sutvā Padumā bhītatasitā apetha ammā ti. sā turitā Padumā Cirappabhāya taṃ kāraṇaṃ ācikkhi. sā taṃ sutvā bodhisattassa nivedesi. bodhisatto taṃ sutvā pītimānaso Padumam āha: gaccha Padume mā bhāyī ti. sā sādhu ti sampatichitvā puna divase²²¹ pāsādā otarivā pucchitānaṃ paricārikānaṃ yathābhūtaṃ²²² byākāsi.²²³ taṃ sutvā paricārikā²²⁴ rañño ca deviyā ca ārocesuṃ. taṃ sutvā rājā āsiviso viya kujjhivā cintesi: ahaṃ kujjhivā²²⁵ taṃ māressāmi, sabbesaṃ mahājanānaṃ ca rājānaṃ ca garahita-bhāvaṃ patto²²⁵ bhavissāmi, tasmā²²⁶ tassa²²⁷ vaṇṇaguṇaṃ²²⁸ ca rūpaṃ²²⁹ ca balaṃ ca tejaṃ ca passissāmi, sace²³⁰ pi so hoti atejavanto,²³⁰ khaggenāhaṃ²³¹ tassa sīsaṃ²³² chindissāmī ti. evaṃ²³³ cintetvā sakala-Jambūḍīparā-jāno sannipātetvā amacce āṇāpento evam āha: bho²³⁴ amaccā mama²³⁵ dhītarasāmikassa Sattadhanukumārassa dhanusippaṃ passissāmi,²³⁵ tumhe pana²³⁶ satta-udumbaraphalake²³⁷ caturaṅgulibahale²³⁸ ṭhapetha, tesam purato ayoghaphalake²³⁹ caturaṅgulibahale ṭhapetha, tesam purato tambaphalake caturaṅgulibahale ṭhapetha, tesam purato vālukāya puṇṇāni sattasakaṭāni²⁴⁰ eko ekena sambandhitvā* ṭhapetha, tesam purato satta-tālake paṭipāṭiyā ṭhapetha, tesam pana pūraṇe sattatālapariyante bhūmiyaṃ pañca satta-kāni ṭhapetha, tesam pañcannaṃ satta-kānaṃ pariyante aparamigayantaṃ ṭhapethā ti. amaccā(o) pana tathā sabbāni satta-kāni ṭhapetvā rañño ārocesi: ṭhapitā deva pañcasatta-kāni²⁴¹ ti. tato rājā āha: gaccha bhāṇe mama putto idāni āgacchathā(-tū) ti. amaccā taṃ sutvā sīgham eva bodhisattassa ārocesuṃ: deva, pitā te paṇi tvaṃ āgacchasi ti. bodhisatto taṃ sutvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍito²⁴² devim gahetvā siriya samannāgatā(o)²⁴³ rājalalitāya²⁴⁴ ativiya²⁴⁵ mānitarūpo,²⁴⁶ Sakko viya Sujātāya²⁴⁷ saddhim, bodhisatto Cirappabhāya hatthe olambitvā pāsādā otarivā pāsādasopāṇena ṭhatvā ito c' ito olokesi. olokitolokitaṭṭhānaṃ kampi. atha²⁴⁸ Setarājā ca Padumagabbhā devī ca sabbā orodhagaṇā ca sakala-Jambūḍīparājāno ca amaccā ca parivuto(ā) bodhisattaṃ disvā vimhayajātā²⁴⁹ aṅgulīyo poṭhetvā sīsādīni²⁵⁰ kampiṃsu. bodhisatto pi pāsādā otarivā rājānaṃ ca devin ca vanditvā aṭṭhāsi. Setarājā āha: mārisa passissāmi tava²⁵¹ dhanusippam idāni ti.²⁵¹ taṃ sutvā²⁵² passatha devā ti vatvā²⁵³ attano uttarasāṭakato dhanuṃ ca saraṃ ca niharitvā ākāse khipi.

dhanusarasandhiyo bhūmiyaṃ sakale sannitṭhāne²⁵⁴ yeva paṭiṃsu. bodhisatto āha:²⁵⁵ bhonto²⁵⁶ sakala-Jambūdīparājāno²⁵⁷ yo yo imaṃ dhanujīyam āropitum²⁵⁸ samattho ce²⁵⁹ atthi,²⁶⁰ so so taṃ dhanujīyam āropethā(-tū) ti. taṃ sutvā ye ye Jambūdīparājāno santi,²⁶⁰ te te utṭhāya āropite kesaggamattam pi āropetum na sakkī ti. tato bodhisatto taṃ gahetvā ekakanitṭhaṅgulyā²⁶¹ dhanujīyam āropetvā saraṇ ca gahetvā sugatasāṅkame²⁶² samattho²⁶³ Sakkalalitāya²⁶⁴ sadiso sirijalamānarūpo Setarājānam āha: kiṃ vijjhissāmi²⁶⁵ mahārājā ti. rājā pi āha:²⁶⁶ imāni pañcasattakāni vijjha mahāpurisā ti. atha²⁶⁷ bodhisatto* satta-udumbaraphalake ca satta-ayoghaphalake²⁶⁸ ca sattatambaphalake²⁶⁹ ca sattavālukasakaṭe ca sattatālarukke cā ti tesam pañcasattakānaṃ²⁷⁰ pariyante aparamigayan-tassa²⁷¹ dakkhiṇa-akkhisarena²⁷² vijjhi. saro pan' assa nivattitvā ākāse pakkhanditvā bodhisattassa²⁷³ purato bhūmiyaṃ patati. taṃ disvā mahājanakāyā²⁷⁴ Setarājapamukhā²⁷⁵ mahāsattaṃ parivāretvā²⁷⁶ vatthābharaṇāni²⁷⁷ khī(i)pitvā²⁷⁸ celukkhepasatasahassāni pavattayiṃsu. tasmim khaṇe brahmalokā ca²⁷⁹ mahā-ugghosāni²⁸⁰ pavattayiṃsu. dibbakusumamālāgandhavilepanānaṃ vassodakāni²⁸¹ viya pavattayiṃsu. bodhisattassa tejena catunahutādhikadvijojanasatasahassabahālā²⁸² ayaṃ mahāpathavī kampi. rājā pi taṃ sīse cumbitvā tatth' eva vivāhamaṅgalam akāsi. te sabbe mahājanā²⁸³ piyā manāpā²⁸³ sammodamānā²⁸⁴ mahantāni²⁸⁵ dāmāni pavattayiṃsu.²⁸⁵ Sattadhanumaṅgalakhaṇḍaṃ paṭhamaṃ.

evaṇ ca gate kāle paccūsasamaye bodhisatto mātaram anussaranto assūni sandhāretum asakkonto rodamāno imaṃ gātham āha:

- 2 kiṃ bhavissati ammā²⁸⁶ me kathaṃ gacchāmi mātaram,
aham ammaṃ na passāmi maññe²⁸⁷ hessāmi²⁸⁸ jīvitān ti.

evam ativiya²⁸⁹ kalunaṃ roditvā²⁹⁰ assūni muñcitvā nisīdi. Cirappabhā pi pabujjhitvā kathaṃ deva rodasī ti. dutiyam pi na kathesi.²⁹¹ tatiyam pi tāya²⁹² pucchiyamāno²⁹³ assūni muñcitvā evam āha: Cirappabhā 'haṃ mātaram²⁹⁴ sarāmi, mamābhisekamaṅgale Maṇikakkho nāma²⁹⁵ asso²⁹⁶ tav' atthāya gahetvā idh' āgato 'si(mhi), mātusokena²⁹⁷ vilāpatī(-āmī)²⁹⁸ ti. sā taṃ sutvā kiṃ kātabban ti pucchi. devī 'haṃ mātaram vinā jīvitum na sakkomi, tvaṇ ca pana idham eva²⁹⁹ tiṭṭhāhi, ahaṇ ca mātusantikam gacchāmī ti. taṃ sutvā phalitahadayo(ā)³⁰⁰ viya devāhaṃ tayā saddhim gamissāmī ti āha. so taṃ nivāretvā aham eva gacchāmī ti āha. sā punappunaṃ yāci. atha vibhātāya rattiyā sasuraṇ ca vanditvā gacchāmi 'haṃ³⁰¹ mātaram datṭhun ti āha.³⁰² rājā pi taṃ nivāretum asakkonto evam āha.³⁰³ tena hi tāta tava piyabhariyaṃ Cirappabhaṃ gahetvā³⁰³ sace* gantukāmo³⁰⁴ hoti, evaṃ taṃ gahetvā yāhī ti. so sādhu devā ti sampaṭicchitvā attano gamanakāraṇam ārabhi.³⁰⁴ tato rājā deviyā saddhim aññamaññaṃ³⁰⁵ nimantetvā³⁰⁶ punadivase Cirappabhaṃ³⁰⁷ nāma³⁰⁸ dhītaram alaṅkaritvā

assūni muñcamāno dhītaram³⁰⁹ āha: hā hā ammā³¹⁰ appamattā [ho]hī³¹¹ ti.
evam ādinā nayena ovaḍanto³¹² gātham āha:

- 3 mā tvaṃ pamādaṃ kāresi appamattā³¹³ carissasi,
appamādaṃ³¹⁴ hutvā pana vasāhi³¹⁴ garusāmike ti.

evaṃ ca dhītaram ovādaṃ datvā pātheyyāni³¹⁵ sajjetvā³¹⁶ bodhisattassa
adāsi. bodhisatto pi³¹⁷ attano sasuraṃ³¹⁷ Setarājānaṃ ca devīṃ ca vanditvā
khamāpetvā devarājasakko³¹⁸ viya Cirappabhāya saddhiṃ pāsādā oruyha
mahājane āpucchanto imaṃ gātham āha:

- 4 āpucchāma³¹⁹ mayaṃ bhonto yam amhākaṃ³¹⁹ kiñci dosaṃ,
taṃ³²⁰ khamatha sabbe tumhe mā karotha pāpaṃ tumhe ti.

tadā pana sabbe nāgarā³²⁰ mahājanakāyā añjaliṃ paggayha assūni
muñcivā rodamānā³²¹ vilapantā³²² imaṃ gātham ahaṃsu:³²³

- 5 khandham³²⁴ olokite³²⁵ sabbaṃ kālaṃ khandhaṃ na passāma,
sirikaṃ c' eva taṃ khandhaṃ passāma ānubhāvaṃ,³²⁶
hā hā vināsi³²⁷ tumhe hi na passāma cirakālan³²⁸ ti.

evaṃ ca mahājanakāyā rodantā vilapantā³²⁹ aṭṭhaṃsu. tato bodhisatto
Maṇikakkham anussarivā taṃ khaṇaṃ eva asso āgantvā bodhisattassa
purato aṭṭhāsi. so devīṃ pacchimaṃ katvā sayāṃ pana purato assam
abhiruyhi. asso pi ākāse³³⁰ uppativā pakkhandi yeva. so ekadivase³³¹
sattayojanasatā pakkhandi. devī assavegena vātasamphassā hutvā bodhi-
satto suvaṇṇadāmaṃ viya milātaṃ³³² Cirappabhaṃ disvā³³³ Maṇikakkham
āha: devīṃ rakkhanatthāya Maṇikakkha tiṭṭhā³³³ ti. deva ayaṃ padeso
Kantārayakkhena rakkhito ti. bodhisatto Maṇikakkham āha: kathaṃ
Kantārayakkhan ti. Maṇikakkho āha. ayaṃ³³⁴ yakkho Vessavaṇṇam
upasaṅkavitvā ti(Ṭ)ṇi³³⁵ saṃvaccharāni udakahāraṇāni vesse³³⁶ ca ti(Ṭ)ṇi*
saṃvaccharesu niṭṭhitesu³³⁷ nāvānassitamanusse³³⁸ ca khāditukāmānaṃ
varaṃ yācati. Vessavaṇṇo taṃ yakkhaṃ³³⁹ paṭikkhīpitum na sakkonto³⁴⁰
āha: yakkha ce iccheyyāsi,³⁴¹ imaṃ okāsaṃ karotha³⁴² rakkhitum,³⁴³
kiṃ nu? tattha ekaṃ sālaṃ katvā sabbesaṃ³⁴⁴ manussānaṃ paribhoga-
parikkhārādīni ṭhapetvā³⁴⁵ s(y)o manusso sālaṃ pavisitvā tattha sabbara-
ttim gantvā ko etthā ti tikkhattum puccha, evam³⁴⁶ ahan ti paṭivacanaṃ
tikkhattum vucceyya,³⁴⁷ atha mā khādāhi, yo tikkhattum na paṭivadati,
taṃ khādāhi ti. so sādhu ti sampaṭicchitvā taṃ vanditvā taṃ³⁴⁸ padesaṃ
āgantvā sālaṃ katvā rakkhati. tassa bhaginī Añcanavati³⁴⁹ nāma yakkhinī
atthi. sā samuddato avidūre ṭhāne pāsādaṃ katvā sabbesaṃ³⁵⁰ Jambūdi-
parājānaṃ³⁵¹ soḷasitthiyo³⁵² gahetvā paricārikatthāya³⁵³ ṭhapetvā³⁵⁴
Kareṇuvatim taṃ³⁵⁵ bhaginim pādamaṃle paricārikaṃ³⁵⁶ katvā³⁵⁷ sayam
pi tatth' eva avidūre³⁵⁸ pāsāde vasi. tasmā Maṇikakkho bodhisattaṃ

nivāreti.³⁵⁸ bodhisatto³⁵⁹ Maṇikakkham āha: ayam sālā kassā ti. Maṇikakkho deva ayam Kantārayakkhassā ti āha. puna bodhisatto Maṇikakkham āha: Maṇikakkha sace gamissāmi, evam³⁶⁰ Cirappabhāya jīvitam n' atthi, tasmā tvam³⁶¹ nivattatū ti. Maṇikakkho sādhu³⁶² ti sampañcchitvā³⁶³ ākāso otarivā bodhisattam otāretvā udakam pāyevā uṇhodakena devim nhāpetvā sālāyam pavisivā pātheyyam khādāpetvā bodhisatto Maṇikakkham āha: tvam sayāhi, aham ārakkhāmī ti. Maṇikakkho āha:³⁶⁴ mā deva rakkhāhi,³⁶⁵ aham eva³⁶⁶ rakkhāmī ti. bodhisatto āha: Maṇikakkha tvam kilamati,³⁶⁷ tasmā sayāhi, aham eva³⁶⁸ rakkhāmī ti. Maṇikakkho deva tvam³⁶⁹ sayāhī ti āha. bodhisatto sādhu ti sampañcchitvā sayi. tasmim samaye paṭhamayāme yakkho āgantvā dvāram ākoṭetvā ko etthā ti pucchi.³⁷⁰ Maṇikakkho pi ahan ti paṭivacanam vadati. so tam sutvā gato. puna āgantvā ko etthā ti pucchi.³⁷¹ Maṇikakkho ahan ti paṭivacanam³⁷² vadati.³⁷³ yakkho pi³⁷⁴ gato. evam anukkamena yāva majjhimayāme sampatte bodhisatto uṭṭhāya Maṇikakkham āha: tvam sayāhi Maṇikakkha 'dānāham rakkhāmī ti. so sādhu devā ti Maṇikakkho sayi. tasmim khaṇe yakkho āgantvā dvāram ākoṭetvā³⁷⁵ ko etthā* ti pucchi.³⁷⁶ rājā ahan ti, puna āgantvā ko etthā ti, rājā ahan ti. yakkho gato. atha devī³⁷⁷ paccūsakāle yeva uṭṭhāya rājānam sayāpetum yāci. rājā pi³⁷⁸ niddam okkami, dukkhena phuṭṭho³⁷⁹ sādhu devī ti. tadā yakkho āgantvā dvāram ākoṭetvā ko etthā ti. devī ahan ti. yakkho gato. dutiyavāre pana³⁸⁰ devī pi muhuttam³⁸¹ sayi. yakkho āgantvā dvāram³⁸² ākoṭetvā ko³⁸³ etthā ti, devī³⁸⁴ khippam eva pabujjhivā uṭṭhāya mandamandam ahan ti, yakkho gato. tatiyavāre pana devī sayi. yakkho āgantvā dvāram ākoṭetvā ko etthā ti. sā niddam patvā³⁸⁵ paṭivacanam na vadati. yakkho sayan[tī] ti nātvā ko etthā ti mahāsaddam³⁸⁶ katvā dvāram vivarivā [pāvisi]. Maṇikakkho dvāramūle nisinnō hoti. so pabujjhivā ko eso ti. aham Kantārayakkho ti āha. tadā rājā ca devī ca pabujjhivā bhītatasitā pajjhāyanti. Maṇikakkho āha: mā nikkhami mārisa,³⁸⁷ aham tayā saddhim yujjhissāmī ti. yakkho tam sutvā cirassam vata bho yujjhantī(i), tasmā³⁸⁸ hi khippam eva yujjhanam mayam karissāmā³⁸⁸ [ti]. [bodhisatto] tvam eva paṭhamam Maṇikakkha yujjhanam³⁸⁹ karosī³⁹⁰ ti āha. tam sutvā Maṇikakkho nāma³⁹⁰ asso sādhu ti sampañcchitvā ākāse uppativā nānappakārena bhayam dassento dvīhi pādehi yakkham vijjhi, mukhato rudhiradhārā³⁹¹ pavattayimṣu, puna lagghatvā uram vijjhi, tatth' eva urato rudhiradhārā³⁹² udare³⁹³ galimṣu.³⁹⁴ tasmim yujjhanakāle³⁹⁵ ubho khattiyā antosālā yeva yujjhanasaddam³⁹⁶ sutvā assam āha: Maṇikakkha bhaṇdam rakkhasī ti. tam sutvā yakkho bhaṇdam³⁹⁷ gaṇhi. Maṇikakkho pi anekappakārehi³⁹⁸ yujjhanto³⁹⁹ pi jeyyam asakkonto dubbalo yeva⁴⁰⁰ aṭṭhāsi. so [yakkho] tam gahetvā purisānam datvā appamattā⁴⁰¹ imam⁴⁰² rakkhathā ti adāsi. te sādhu ti nānappakārāhi⁴⁰³ bandhanākārehi⁴⁰⁴ bandhākarimṣu.⁴⁰⁵ atha bodhisatto

assam apassanto Maṇikakkhā ti pakkosati.⁴⁰⁶ tadā⁴⁰⁷ so kiñci pi vacanaṃ⁴⁰⁸ na paṭivadati.⁴⁰⁹ bodhisatto pi utthāya dvāraṃ gantvā taṃ passanto⁴¹⁰ pi adisvā rājā devī cā⁴¹¹ ti ubho khattiyā⁴¹¹ assūni sandhāretum asakkontā aho mayaṃ vinaṭṭhamhā⁴¹² ti bahi nikkhamitvā ito⁴¹³ c' ito pi passanto tatth' eva⁴¹³ bhūmiyaṃ lohitaṃ disvā⁴¹⁴ Maṇikakkho pana⁴¹⁵ mato bhavissatī ti catudisam⁴¹⁶ oloketvā kiñci mattam⁴¹⁷ apassanto añña-maññam upaguyhitvā parideviṃsu.⁴¹⁸ bodhisatto Cirappabhāya* hatthaṃ parāmasanto rodamānā(o) vilapanto imaṃ gāthādvayam⁴¹⁹ āha:

- 6 aho naṭṭhā⁴²⁰ ubho mayaṃ⁴²¹ jīvitam no na⁴²² tiṭṭhati,⁴²²
Maṇikakkhena ca vinā maññe hessāmi⁴²³ jīvitam.⁴²⁴
- 7 kaṃ gahetvā gamissāma mayaṃ⁴²⁵ na sakkonti(-oma) gantum,⁴²⁵
aññaṭṭhānam⁴²⁶ tena⁴²⁷ vinā marissāma brahāvane ti.

atha Cirappabhā bodhisattassa vacanaṃ sutvā tassa⁴²⁸ pādamūle nippa-titvā⁴²⁹ pādāni parimajjitvā paridevantī imaṃ gātham āha:

- 8 hā hā naṭṭhā ubho mayaṃ⁴³⁰ hā hā subhā Sakkasamā,⁴³¹
rūpavaṇṇā⁴³¹ mahītale dukkham⁴³² dāni patto yevā ti.⁴³²

evam ativiya⁴³³ kalunaṃ paridevitvā taṃ⁴³⁴ devīṃ bodhisatto imaṃ gātham āha:

- 9 mā bālhaṃ paridevesi sabbā yeva⁴³⁵ naṭṭhā lokā,⁴³⁵
sukham⁴³⁶ dukkhañ ca dvedhammā⁴³⁷ vijjanti hi lokesu cā ti.⁴³⁷

evañ ca vatvā deviyā satim⁴³⁸ paccuppatṭhapetvā⁴³⁹ assūni muñcitvā āha: bhadde ettha⁴⁴⁰ meghavaṇṇā dissanti maññe, tattha samuddo bhavissati, taṃ⁴⁴¹ yeva ubho mayaṃ gantvā va dhajam bandhitvā vāṇijānaṃ saññaṃ⁴⁴² dassetvā te vāṇijā⁴⁴³ pi amhe gahetvā sotthinā harissa[n]tī ti. sā⁴⁴⁴ taṃ sutvā bodhisattam āha:⁴⁴⁴ sādhu mahārājā ti sampaṭicchitvā⁴⁴⁵ mayaṃ dāni yeva⁴⁴⁵ gamissāma ti. tadā⁴⁴⁶ te ubho⁴⁴⁷ pi gantvā bodhisatto rukkham āruyha dhajam bandhitvā tato⁴⁴⁸ otarivā rukkhamūle nisīditvā tasmim khāṇe pañcasatavāṇijā nāvāya⁴⁴⁹ āgantvā taṃ padesaṃ sampattā hutvā tattha⁴⁵⁰ dhajam disvā ke nāmakā⁴⁵¹ janā dhajam bandhitvā⁴⁵¹ ṭhitā⁴⁵² ahesun⁴⁵³ ti cintetvā samuddatīraṃ passanto⁴⁵³ bodhisattam disvā ko eso ti pucchiṃsu. tadā⁴⁵⁴ bodhisatto utthahitvā vāṇijaṭṭhāna-samīpaṃ⁴⁵⁵ gantvā āha: mayaṃ tāta gamissāma, gaṇhatha samuddassa⁴⁵⁶ paratīraṃ tumhe⁴⁵⁷ ti. Vāṇijā⁴⁵⁸ āha(u): ubho⁴⁵⁹ tumhe samuddassa paratīraṃ gantum ce icchanti, evaṃ khippam eva⁴⁵⁹ amhākaṃ⁴⁶⁰ nāvam āruyhathā ti. atha⁴⁶¹ ubho khattiyā nāvam āruyha[n]ti.⁴⁶¹ te āruyhamatte yeva nāvā pi vātavegena pakkhandi. ekadivasamattam⁴⁶² pi satta-yojanasatāni ativiya⁴⁶³ caṇḍam hutvā sīgham eva⁴⁶³ pakkhant(d)i.⁴⁶⁴ tattha⁴⁶⁵ vāṇijā pi taṃ⁴⁶⁵ nāvam nivāretum asakkontā pi nānāppakārehi

ākārehi ussāhaṃ katvā nisinnakāle atimahantacaṇḍavātā vegena āgantvā
sīgham eva⁴⁶⁶ nāvāyaṃ sambandhite⁴⁶⁶ phalake bandhanaṃ katvā chindi-
tvā ito c' ito ca pavattayiṃsu.⁴⁶⁷ vāṇijā⁴⁶⁸ pi taṃ disvā bhītatasitā⁴⁶⁹
rodantā devatāyo namassantī(ā) yācantī(ā) āha(u):*

- 10 Candī⁴⁷⁰ devā Paramīsvā Mahesarā Brahmā devā,
CandaSūriyā Samuddā evam ete devasaṃghe,
mayaṃ vandāma ādaram amhākaṃ hotha saraṇan ti.

bodhisatto pana⁴⁷¹ attano⁴⁷² deviyā saddhiṃ sappimadhusakk[h]arādīni
yāvadatthaṃ khādantī(o) sātakaṃ telena temetvā khandhañ ca telena
abhisañcitvā⁴⁷³ nāvāya⁴⁷⁴ kūpakaṃ āruya deviyā th(t)anumajjhimam⁴⁷⁵
daḷham⁴⁷⁶ vatthena bandhitvā sakaphalakañ⁴⁷⁷ ca bandhitvā tatth⁴⁷⁸
eva⁴⁷⁹ kūpakamatthake aṭṭhaṃsu. atha⁴⁸⁰ nāvāya nimujjanasamaye
mahājanā macchakacchapabhakkhā jātā mahāsamudde udakañ ca lohita-
vaṇṇam disvā sabbā disā vavatthāpetvā mahāsatto imāya disāya⁴⁸¹ Bārā-
ṇasinagare mātā atthī⁴⁸² ti uddissitvā kūpake uppatitvā aṭṭha-usabha-
mattaṃ samudda-udakam⁴⁸³ atikkamitum ārabhitvā attānaṃ pātesi⁴⁸³
tadā⁴⁸⁴ tesam purāṇakatakammadosena⁴⁸⁵ daḷham⁴⁸⁶ katvā bandhitaṃ⁴⁸⁶
vatthaṃ dvidhā chinditvā aññena rājā vuyhati. tadā⁴⁸⁷ bodhisatto taṃ
deviṃ disvā⁴⁸⁷ phalake labhitvā devim ekaphalake ālambitvā⁴⁸⁸ pavuy-
hati. te pavuyhamānā⁴⁸⁹ jalasotena pavuyhitvā mahantaṃ dukkhaṃ
khuppipāsam⁴⁹⁰ jāyanti. kiṃ tehi pubbakammam katan ti? te⁴⁹¹ hi atīte
Bārāṇasinagare avidūre gāme dve jāyapatikā⁴⁹² ahesuṃ, ekadivasam
nadītīre agamaṃsu. tadā eko sāmaṇero khuddakanāvāyam abhiruyhitvā
nadikīḷam⁴⁹³ kīḷi.⁴⁹⁴ dve jāyapatikā⁴⁹⁵ sāmaṇeraṃ disvā kīḷitukāmā⁴⁹⁶
udakatarāṅgaṃ kariṃsu, khuddakanāvā udakatarāṅgena paṭihaññamānā
osīdi. atha so sāmaṇero⁴⁹⁷ udakena nimuggamānā(o)⁴⁹⁸ hutvā⁴⁹⁹ mahāduk-
kham⁵⁰⁰ āpajjati.⁵⁰¹ ubho jāyapatikā pi taṃ disvā aññamaññam upanāme-
suṃ. tasmim⁵⁰² khaṇe⁵⁰³ sāmaṇero maraṇam apatvā⁵⁰⁴ ca te pi jāyapatikā
pi maraṇam apatvā sabbe va tayo janā jīvanti yevā ti. ettakena kamma
tesam pañcasatajātīsu evam eva dukkham anubhonti.⁵⁰⁴ tam atthaṃ
pakāsanto satthā āha:⁵⁰⁵

- 11 mā va maññetha⁵⁰⁶ pāpassa na mattaṃ āgamissati,
vipākaṃ vipulaṃ hutvā mahādukkhassa mā vase ti.

devī pana⁵⁰⁷ vuyhamānā nadīpāraṃ sampāpuṇi. sā uttaritvā bodhi-
sattaṃ anussarantī assūni sandhāretum asakkontī rodamānā parideva-
mānā* imaṃ gātham āha:

- 12 kathaṃ passāmi taṃ nāthaṃ kathaṃ jīvāmi taṃ vinā,
rūpañ c' ettha na passāmi maññe hessāmi jīvitaṃ.

- 13 ko dāni nātham⁵⁰⁸ sabbam rattidivesu kampati⁵⁰⁹ (rakkhati?),
ko dāni devanayanam nātham⁵¹⁰ n' atthi⁵¹¹ vanasmiṃ.
- 14 hā hā na dissaramāne (?) yadā mama Vindadevo,
hessāmi dāni jīvitam tuvam ettha na jahāmi.⁵¹²
- 15 kiṃ nu macchā tam khādanti ye pi sattā jale carā,
maraṇā nūna te honti bhakkhayitvāna tam matan⁵¹³ ti.

sā evaṃ vilapantī rodantī ti(ī)ṇi muddikāni⁵¹⁴ muñcitvā sātakakaṇṇe bandhitvā sā disaṃ ajānantī ekaṃ maggaṃ disvā tena⁵¹⁵ gacchati. eka-divase atikkanto(e) Indapatthanagare⁵¹⁶ sampāpuṇi. sā tam nagaram disvā attano rūpaṃ parivattetvā⁵¹⁷ nagaram pāvisi. tattha⁵¹⁸ eko mahā-seṭṭhi parikkhīnabhogo⁵¹⁹ kapālahattho⁵²⁰ bhojanam pariyesamāno jīvitam kappesi. tassa geham gantvā ayya mam anukampāya okāsam dehī ti āha. so ayye mayam⁵²¹ daliddā katham tvam idha vasatī ti. devī ayya daliddabhāvam jānissāmi, sace te anukampabhāvā(o)⁵²² atthi, okāsam labhāmī ti. so sādhu ammā ti. sā⁵²³ okāsam labhitvā yeva⁵²⁴ acchi.⁵²⁵ punadivase pana⁵²⁶ ekaṃ muddikaṃ gahetvā mahallaskassa santikaṃ gantvā tāta⁵²⁷ imaṃ muddikaṃ vikiṇāhī⁵²⁸ ti. so tam gahetvā amma mahāvaṇṇāyam⁵²⁹ muddikā ti. sā āha: sakalanagaram anaggharatanayuttarūpaṃ, tāta cattāri sakaṭappamāṇam hiraññasuvaṇṇam gaṇhissāmī ti. so sādhu ammā ti tam gahetvā samiddhijanānam⁵³⁰ santikaṃ gantvā vikiṇitvā sakaṭāni cattāri hiraññasuvaṇṇapūritāni⁵³¹ gahetvā⁵³² tassā deviyā adāsi.⁵³² atha sā ekasakaṭam mahallakassa datvā ti(ī)ṇi sakaṭāni attanā⁵³³ gahetvā⁵³⁴ pañcasuvaṇṇasatasahassāni datvā dāsadāsiyo kiṇitvā⁵³⁵ dārūni pi gahetvā pāsādam katvā vaḍḍhakiṃ⁵³⁶ pakkosāpetvā evam āha: tāta tvam ativiyaṃ nāpam cittarūpaṃ ekasālam sajjesi, tattha cittaṃ katvā nānārūpaṃ likhitvā⁵³⁶ paṭhamam⁵³⁷ raññā assam abhiruyhitvā rājā pāsādam* pavesanañ ca, rājā khujjapiṭṭhe⁵³⁸ kummarūpaṃ likhittañ ca, nagarā nikkhamitvā Kantārayakkhasālāyam vasitabhāvañ⁵³⁹ ca, Maṇikakkho⁵⁴⁰ nāma⁵⁴¹ asso Kantārayakkhena⁵⁴¹ yujjhitabhāvañ ca,⁵⁴² mahāsamudde nāvāyam⁵⁴³ āruya kūpakamatt[h]ake⁵⁴⁴ ṭhito mahāsamudde patanabhāvañ⁵⁴⁵ ca, daḷham⁵⁴⁶ katvā bandhitam⁵⁴⁶ vattham chinditvā rājā phalake ālambanañ⁵⁴⁷ ca, devī pi phalake ālambanañ ca, evam ādikam attano athuppattim likhāpetvā nānāvicittarūpādikaṃ karosī ti. evañ ca sā sabba-cittākārehi likhāpetvā samaṇabrahmāṇam⁵⁴⁸ atthāya niccam⁵⁴⁹ eva bhattaṃ sajjetvā attano⁵⁴⁹ paricārikānam saññaṃ datvā ye ye samaṇabrāhmāṇā imaṃ sālam pavisitvā te te bhojetvā cittarūpaṃ passāpetvā(?)⁵⁵⁰ sālakāraṇam⁵⁵¹ ācikkhissanti,⁵⁵² tesam vacanañ ca kiriyañ⁵⁵³ ca sallakkhetvā mayham ācikkhathā ti vatvā imaṃ sālam Ummādayantinānam⁵⁵⁴ detha,⁵⁵⁵ paribbājakānam⁵⁵⁶ idam⁵⁵⁷ attano nivesane⁵⁵⁸ viya⁵⁵⁹ c' eva hoti, tadā evam⁵⁵⁹ Ummādayantisālā pākaṭā bhavissati⁵⁶⁰ ti vatvā puna

sā⁵⁶¹ devī attano⁵⁶² dāsiyo pesesi: keci samaṇabrāhmaṇā imaṃ sālaṃ pavisitvā bhojetvā cittarūpaṃ passāpetvā⁵⁶³ paṭhamam⁵⁶⁴ hasanam⁵⁶⁴ kari-ssa[n]ti, atha⁵⁶⁴ olokento assupuṇṇehi nettehi rodamānā⁵⁶⁵ paridevaṃ karissa[n]ti, evaṃ⁵⁶⁵ tumhe te sallakkhetvā mayham ācikkhathā ti vatvā sā devī niccadānaṃ paṭṭhapesi.

tadā⁵⁶⁶ pana⁵⁶⁷ bodhisatto⁵⁶⁸ mahāsamudde vuyhamāno anukkamena Añcanavatittham⁵⁶⁸ sampāpuṇi. so āruyha⁵⁶⁹ Cirappabham anussaranto assuparipuṇṇanayano⁵⁷⁰ kadalīvanam⁵⁷¹ pavisitvā⁵⁷² nillayi.⁵⁷³ tadā tittha-avidūre Añcanavatiyā⁵⁷⁴ yakkhiniyā⁵⁷⁵ nivesanā hutvā Kareṇuvatim⁵⁷⁵ nāma paricārikam⁵⁷⁵ pakkosāpetvā sā⁵⁷⁵ āha: Kareṇuvatī udakatittham⁵⁷⁵ gantvā mayham nhānodakam āharā ti. sā tassā⁵⁷⁶ vacanam⁵⁷⁶ sampaticchitvā⁵⁷⁶ soḷasarājitthiyo pakkosāpetvā purato gantvā sayam⁵⁷⁶ pana pacchato⁵⁷⁷ saṇikam⁵⁷⁸ anugantvā⁵⁷⁹ udakatittham⁵⁷⁹ agamāsi. atha⁵⁸⁰ pana⁵⁸¹ bodhisatto Kareṇuvatim⁵⁸¹ disvā taṃ sañjānāti.⁵⁸² atha sabbā nhātvā udakam āharitvā purato gantvā⁵⁸³ sayam⁵⁸⁴ pana⁵⁸⁴ pacchato saṇikam⁵⁸⁵ gacchati. tato⁵⁸⁶ bodhisatto kadalīvanato nikkhamitvā Kareṇuvatiyā pacchato anugacchantī(o)⁵⁸⁷ pakkosati:⁵⁸⁸ Kareṇuvatī tiṭṭhāhī ti. taṃ sutvā sā olokentī ito c' ito taṃ disvā* āha: ko 'si tvaṃ ti vatvā⁵⁸⁹ bodhisattassa santikam⁵⁸⁹ āgantvā tava nāmaṃ kin ti. mayham nāmaṃ kiṃ na⁵⁹⁰ jānāsī ti. deva na jānāmī ti. aham⁵⁹¹ Sattadhanu nāma⁵⁹¹ tava t(bh)ātā homī ti⁵⁹¹ ādinā nayena rājā sabbappavattim⁵⁹¹ kathesi. sā taṃ sutvā mahāsattam upaguyhitvā⁵⁹² rodamānā paridevamānā⁵⁹³ bhūmiyaṃ patitvā⁵⁹⁴ visaññi-bhūtā⁵⁹⁵ pādāmūle paridevi. tato sā satim⁵⁹⁵ paccuppaṭṭhāpetvā utṭhāya nisīdi. sā bodhisattassa⁵⁹⁶ paṭisand(t)hāram⁵⁹⁶ karontī imaṃ gātham āha:

16 kacci⁵⁹⁷ deva kusalam⁵⁹⁸ pi kacci deva anāmayaṃ,
kacci pitā arogā te balaggā negamā ca ye ti.

bodhisatto āha:

17 atho⁵⁹⁹ sāmi (devi ?) kusalam⁵⁹⁹ pi atho sāmi (devi ?) anāmayaṃ,
atho pitā arogā me balaggā negamā ca ye ti.

sā puna⁶⁰⁰ āha:

18 kacci tāta te mātu cakkhūni dubbalāni ca,⁶⁰¹
kacci arogā yoggan⁶⁰² te kacci vahati vāhanan⁶⁰³ ti.

mahāsatto āha:

19 atho samma⁶⁰⁴ me mātu cakkhūni dubbalāni ca,
atho arogā yoggam⁶⁰⁵ me atho vahati vāhanaṃ.⁶⁰⁶

sā⁶⁰⁷ āha:⁶⁰⁸

20 ko te balaṃ mahārāja ko nu te raṭṭhamaṇḍalaṃ,⁶⁰⁹
 anassako arathako dīgham addhānam āgato,
 kacci⁶¹⁰ mittehi pakkanto anuppatto 's imaṃ disaṃ⁶¹¹ ti.

atha mahāsatto attano āgatakāraṇaṃ kathento imā gāthādvayam-
 (-thāyo) āha:

21 pitā ca maraṇakāle ye⁶¹² te⁶¹³ tattha samāgatā,
 Bārāṇasiṃ dātukāmā rājābhisekaṃ⁶¹⁴ siñcayyaṃ.⁶¹⁴
 22 orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā,
 hatthārohā anīkatthā⁶¹⁵ ca rathikā pattikārakā.
 23 Bārāṇasījanapadā negamā ca samāgatā,
 te⁶¹⁶ janā maṅgalaṃ katvā rājābhisekaṃ⁶¹⁷ siñcayyaṃ.⁶¹⁷
 24 tadā assaṃ āruyhi,⁶¹⁸ so⁶¹⁹ mam ādāya ākāsaṃ,
 uppatitvā ākāseṇa nagaraṃ gantvā upāgami.⁶¹⁹
 25 tadā⁶²⁰ dassesi sippaṇṇā⁶²¹ ca rājā datvā ca dhītaraṃ,
 ahaṇ ca ādāya devim assaṃ āruyha uppati.
 26 ākāsaḡamaṇaṃ⁶²² gantvā paṇṇasālāyaṃ pāpuṇi,
 paṇṇasālaṃ sayantānaṃ Kantārayakkho upāgami.
 27 Maṇikakkho yujjhito ca Kantārato⁶²³ parājito,
 yakkho ca assaṃ ādāya gantvā tattha na jānanti.*
 28 ādāy' ahaṃ devi hatthe gahetvā⁶²⁴ samuddam āgamaṃ,
 nāvam āruyha vāṇijā majjhe gantvā ca mānuse.⁶²⁵
 29 yugantavātavegena⁶²⁶ nāvam bhindati na sakkhi,
 devī disaṃ na jānāti⁶²⁷ vinā pubbe kataṃ pāpaṃ,
 tasmā⁶²⁸ viyogo me devī āgato carāmi devī ti.

evaṃ⁶²⁹ vatvā⁶³⁰ bodhisatto cintesi: sace⁶³¹ 'haṃ Kareṇuvatiṃ kilesena
 na bandhāmi paresam ācikkhissati,⁶³¹ sace bandhāmi paresaṃ nācikkhissati.
 tasmāhaṃ taṃ kilesena daḷhaṃ katvā bandhāmī ti. tadā⁶³² Kareṇuvati
 anekapakārāni piyabhāvāni⁶³² karonti⁶³³ (karoti): jagghati, pekkhati,
 kaṭṭhiṃ cāleti, guyhabhaṇḍakaṃ sañcāleti, uraṃ vivarati, uraṃ pidahati,
 thanaṃ dasseti, kacchaṃ dasseti, nābhiṃ dasseti, akkhiṃ nikhaṇati,
 bhamuṃ ukkhīpati, oṭṭhaṃ upalikhati, jīvhaṃ nilloleti, dussaṃ muñcati,
 dussaṃ paṭibandhati, sirasaṃ muñcati, sirasaṃ bandhati, vijambhati,
 vinamati, vilasati, vilajjati, nakhena nakhaṃ ghaṭṭeti, pādena pādama
 akkamati, kaṭṭhena pathaviṃ vilekhati, uccaṃ bhāsati, nīcaṃ bhāsati,
 naccagītavāditaroditavilāsitavibhūsitena nimittaṃ karotī ti.⁶³³ evaṃ
 katvā sā pana bodhisattama ativiya piyāyanti āha: sāmi idh' eva tvaṃ⁶³⁴
 tiṭṭhatu,⁶³⁵ mā aññe attānaṃ dassesi ti. so sādhu ti sampaṭicchitvā⁶³⁶
 sā udakama āhanitvā tāhi saddhiṃ pakkāmi. pāsādam āruyha pavisaṇamatta
 yeva⁶³⁷ kāle manussaḡandho pavāyati. atha Añcanaṇavati āha: ko ettha

manussagandho ti. tā sabbā n' atthi ayye ti. Añcanavatī āha: so⁶³⁸ idh' eva manussagandho ti. evaṃ dutiyam pi, tatiyam pi pucchitvā n' atthi ayye ti vadim̐su. puna divase pana⁶³⁹ udakāhāraṇakāle sabbā ekato hutvā⁶⁴⁰ Kareṇuvatim āha(u):⁶⁴¹ kim⁶⁴² Kareṇuvatī tuyhaṃ puriso gatā(o),⁶⁴² sace taṃ kāraṇaṃ na kathesi, sabbe mayam pi jānāma tava⁶⁴³ kammaṃ, ayyā yakkhinī pi tava kammaṃ jānissatī ti. taṃ vacanaṃ sutvā bhītatasitā sā pi tāsam tatth' eva taṃ kāraṇaṃ āha: ammā me bhātā idh' eva atthī ti. ko nāmā ti. Sattadhanu nāmā⁶⁴⁴ ti. ko(ā) tassa rūpasampattī ti. amma⁶⁴⁵ so⁶⁴⁶ manussarūpavilāso devarājasadiso jivhāsatassahassāni⁶⁴⁷ tassa rūpasampadam vaṇṇitum na sakkonti, kim pan' etāramhi aham ekajivhāya vaṇṇetum⁶⁴⁸ sakkomī ti. saccaṃ ammā ti. saccan ti. tā sabbā⁶⁴⁹ eka-chandā hutvā nivattitvā bodhisattassa santikaṃ gantvā atṭhaṃsu. bodhisatto pi tāhi saddhiṃ paṭisandhavam⁶⁵⁰ * akāsi. sabbā pi tā bodhisattaṃ⁶⁵¹ piyāyanti. bodhisatto tāhi⁶⁵² saddhiṃ⁶⁵³ kīḷati.⁶⁵⁴ tā udakaṃ gahetvā pakkamim̐su. tā pi sabbā⁶⁵⁵ pāsādam pavisanakāle sakalapāsādam manussagandho pavāyantī Añcanavatī ghāyitvā evam āha: tumhākaṃ bhonto⁶⁵⁶ āgamanakāle manussagandho pavāyatī ti. evaṃ⁶⁵⁷ vatvā⁶⁵⁸ sace tumhe na kathetha, tumhākaṃ jīvitam n' atthī ti santajji. tā sabbā abhayaṃ yācitvā ārocentī evam āha(u): ayye⁶⁵⁹ Bārāṇasirañño putto Sattadhanu nāma rājakumāro Kareṇuvatibhātā idh' āgato ti. sā pi Sattadhanu nāmā ti sutvā pītisomanassappatto(ā) cintesi. sace⁶⁶⁰ so rājā paṇḍito bhavissati, imaṃ saññaṃ jānissatī ti. evaṃ⁶⁶¹ paṇṇaṃ gahetvā tassa⁶⁶² rañño ca attano ca rūpaṃ likhitvā⁶⁶³ āliṅgaṃ ca katvā⁶⁶³ Kareṇuvatiyā⁶⁶⁴ hatthe ṭhapentī⁶⁶⁵ evam āha: sace tava bhātā imaṃ saññaṃ jānissati, sīgham⁶⁶⁶ eva idh' āgacchatu,⁶⁶⁶ sace tañ ca na jānāti, so mama bhakkhā(o) bhavissatī ti vatvā pesesi. Kareṇuvatī pana⁶⁶⁷ taṃ⁶⁶⁸ sutvā bhātā me na jānāti maraṇan ti paṇṇaṃ gahetvā rodamānā bodhisattassa santikaṃ agamāsi. bodhisattaṃ vanditvā paṇṇaṃ dassetvā⁶⁶⁹ sace jānissati, jīvan te atthi, sace na jānissati, jīvan te n' atthī ti āha. bodhisatto pana⁶⁷⁰ paṇṇaṃ disvā cintayanto ayaṃ yakkhinī maṃ rāgapariyuṭṭhitā ti sallakkhetvā Kareṇuvatim jānāmī ti āha. sā taṃ sutvā tussi.⁶⁷¹ atha mahāsatto attano rūpam Añcanavatiyā āliṅgetvā likhitvā⁶⁷² Kareṇuvatiyā hatthe adāsi. sā taṃ gahetvā yakkhiniyā dassesi. sā taṃ disvā⁶⁷³ pītiyā phuṭṭhasarīrā⁶⁷⁴ suyuttam eva⁶⁷⁵ idan ti sā Añcanavatī⁶⁷⁶ turitaturito(ā) pāsādam pavisitvā āmakāni vatthābharaṇāni ca mālāgandhavilepanāni gahetvā Kareṇuvatiyā hatthe datvā pesesi. sā Kareṇuvatī bodhisattassa⁶⁷⁷ santikaṃ⁶⁷⁸ gantvā evam⁶⁷⁸ āha: sāmī⁶⁷⁹ ābharaṇādikāni Añcanavatī maṃ⁶⁸⁰ dehi⁶⁸¹ tuyhan ti pesesī ti. so taṃ disvā tusīto⁶⁸² nhātvā⁶⁸³ alaṅkaritvā tāya saddhiṃ jātisīho viya gajjiyamāno Sakko viya nārīhi parivuto pāsādam pavisitvā ekamantaṃ⁶⁸⁴ nisīdi. Añcanavatī⁶⁸⁵ pi yakkhinī bodhisattaṃ disvā* ativiya⁶⁸⁶ tus[s]itvā⁶⁸⁷ āha: pavisatha mahāpurisā ti. so tassā hattham olambitvā mañcake tāya saddhiṃ

sayi. Sā tato paṭṭhāya bodhisattam ativiya piyāyantī niccaṃ⁶⁸⁷ yeva nisīdati.⁶⁸⁷ paññāya khaṇḍaṃ⁶⁸⁸ dutiyaṃ.⁶⁸⁹

evaṃ gate kāle ekadivasam bodhisatto Kareṇuvatim āha: Kāreṇuvatī imasmim ṭhāne kim asso me atthī ti. tava asso⁶⁹⁰ Maṇikakkho atthi devā ti. so taṃ⁶⁹¹ kathaṃ labhāmī ti āha, sā sāmī⁶⁹² Añcanavatito labhissati,⁶⁹³ yasmā⁶⁹⁴ pana⁶⁹⁵ yattha⁶⁹⁶ Kantārayakkho nisinno sayam⁶⁹⁷ caṅkam-anto⁶⁹⁸ divārattim tañ nēva anussarivā⁶⁹⁹ vaṇṇayitvā rakkhati, tasmā deva kiñci upāyam katvā Añcanavatito assam labhissatī ti. so taṃ sutvā sādhu ammā ti. ekadivasam bodhisatto paccūsakālasamaye mātaram anussarivā roditvā⁷⁰⁰ utṭhāya nisīdi. sā Añcanavatī⁷⁰¹ pabujjhitvā deva tumhe kiṃ rodatha, mayā pāpaṃ tayi kataṃ⁷⁰² n' atthi,⁷⁰³ kathaṃ rodasi sāmī ti, dutiyam pi, tatiyam pi, vuccamāno āha: ahaṃ bhadde Bārāṇasiyam vasanto hatthi-assādīhi kīḷam kīḷi, idh' eva pana⁷⁰⁴ kenaci na⁷⁰⁵ passāmi, yasmāham⁷⁰⁶ hatthi-assādīhi kīḷam kīḷissāmi. tasmā te⁷⁰⁷ tava piyamanāpaṃ bhātarasantikaṃ gantvā⁷⁰⁷ assam yācāhi, sace tvam na yācissati, jīvitam me n' atthī ti. sā maraṇabhītā āha: sāmī mā cintayitthā ti. punadivase pana⁷⁰⁸ sā Kareṇuvatim āha, amma gaccha mama⁷⁰⁹ bhātarasantikaṃ gantvā⁷⁰⁹ assam yācāhī ti. sā sādhu ayyā ti sampaṭicchi. tato gantvā Kantārayakkham vanditvā tam attham ārocesi: deva tava⁷¹⁰ bhaginī Añcanavatī assam kīḷitukāmā⁷¹¹ pesesī ti. so taṃ sutvā āha: Kareṇuvatī mā evam karissati, eso kakkhalo⁷¹² yeva asso, sace tvam gaṇhissati⁷¹² jīvitan te n' atthi, sace na gaṇhissati, jīvitan⁷¹³ te atthi, tasmā⁷¹³ gaccha tvam mama⁷¹⁴ bhaginiyā⁷¹⁵ āroceyyāsī⁷¹⁶ ti. sā⁷¹⁷ taṃ sutvā maraṇabhītā gantvā Añcanavatiyā ārocesi: ayye so⁷¹⁸ kakkhalo tyādikānī⁷¹⁹ ti. taṃ⁷²⁰ sutvā⁷²¹ Añcanavatī⁷²² bodhisattam ārocesi. mahāsatto pi pakkosati, Kareṇuvatī ehī ti. sā Kareṇuvatī bodhisattassa santikam āgami.⁷²³ so* gaccha Kareṇuvatī, mā bhāyi taṃ assam, so pana asso mama bhāro, na⁷²⁴ tumhākaṃ bhāro, ekantena so suṇāti yeva mama vacanaṃ, na suṇāti aññavacanaṃ, tumhākaṃ sāmikena Kantārayakkharājā(-raññā) taṃ gaṇhitvā cirakālam bandhito pi dantāya⁷²⁴ maddo na bhavissati, tasmā⁷²⁵ tvam bhīta(i)rahitā khippaṃ⁷²⁵ yācāhī ti. taṃ sutvā Maṇikakkho cintesi:⁷²⁶ sāmikaṃ(-ko) me Sattadhanu nāma⁷²⁷ rājā maṃ dāni gaṇhissati, nisam-sayam me sāmikam āharitvā nivāsanaṭṭhānaṃ gantvā sukham vasissāmī ti. atha Kareṇuvatī bodhisattassa vacanaṃ sampaṭicchitvā Kantārayakkhassa santikaṃ gantvā taṃ⁷²⁷ vanditvā āha. assam⁷²⁸ me dehi devā ti.⁷²⁸ yakkho pi taṃ sutvā āha:⁷²⁹ sace taṃ Kareṇuvatī taṃ madditum sakkoti, evañ ca pana⁷²⁹ tuyham⁷³⁰ kāmam yeva gaṇhatu, caratū ti.⁷³⁰ sā taṃ sutvā ahaṃ gaṇhissāmī ti gantvā tam⁷³¹ assam kathesi: Maṇikakkha tava⁷³² sāmikena(-ko)⁷³³ Sattadhanu nāma⁷³⁴ rājā gaṇhitum maṃ pesesi. idāni pana tava sāmikarājā tvam eva anussarivā Añcanavatiyā tassa Kantārayakkharājassa bhaginiyā yakkhiniyā pāsāde vasati, tasmā tvam tava sāmikaṃ

rājasantikam gantum mayā saddhim⁷³⁴ ehi, aham⁷³⁵ eva⁷³⁶ tam gaṇhissāmi, khippam eva ca tvam uṭṭhāsī ti. so pana asso tam sutvā assūni muñcitvā Kareṇuvatiyā⁷³⁷ santikam purato ṭhatvā sīsam onamitvā rodamānā(o) viya hutvā va nisīdi. evañ ca pana tam disvā sā Kareṇuvatī khippam eva⁷³⁷ tam⁷³⁸ gahetvā⁷³⁹ pāsādapurato gantvā⁷⁴⁰ Kantārayakkham vanditvā nisīdi.⁷⁴¹ atha⁷⁴² so Kantārayakkho⁷⁴³ tam disvā evam⁷⁴⁴ pucchi:⁷⁴⁵ Kareṇuvatī etam⁷⁴⁶ gaṇhāsi?⁷⁴⁷ [sā] āha:⁷⁴⁸ deva tava bhaginiyānubhāven' eva⁷⁴⁹ gaṇhāmi ekantena pana tava⁷⁴⁹ bhaginī assamaddanam mantam jānissati⁷⁵⁰ maññe, na sakkoti⁷⁵¹ deva tumhākam ānubhāvena⁷⁵² tam gaṇhitun ti. evañ ca sā vatvā⁷⁵² bodhisattassa santikam gantvā tam dassesi. so bodhisatto assam disvā assuparipuṇṇanetto⁷⁵³ ahosi. asso pi bodhisattam disvā⁷⁵⁴ assuparipuṇṇanetto⁷⁵⁵ yeva⁷⁵⁶ ahosi. tato⁷⁵⁷ so pucchi:⁷⁵⁷ deva me vinā doso atthī ti. bodhisatto āha: Maṇikakkha aham deviyā⁷⁵⁸ vinā mahādukkham anubhavāmi, tam⁷⁵⁸ na⁷⁵⁹ jānāsī ti. asso āha: mahārāja idh' eva pana⁷⁶⁰ mā ciram vasī⁷⁶¹ ti. tam sutvā bodhisatto Maṇikakkha sādhu ti paṭisunītvā Maṇikakkha ekadivasamattam⁷⁶² vasitvāna⁷⁶³ mayam⁷⁶⁴ gamissāmā⁷⁶⁵ ti. asso pi sādhu ti sampaticchitvā tatth'⁷⁶⁶ eva nisīdi. atha bodhisatto⁷⁶⁶ Añcanavatim āha: mayam⁷⁶⁷ bhadde uyyānam⁷⁶⁸ gantvā⁷⁶⁹ kīlam⁷⁷⁰ kīlissāma,⁷⁷¹ kasmā? tañ ca asso kakkhalo,⁷⁷² so mayā laddho, ayam asso mahāvijayapānam⁷⁷³ pivitum⁷⁷⁴ icchatī, tam pivāpetvā uyyānakīlam kīlissāmā ti.⁷⁷⁵ tam sutvā sā saddahitvā bahusuram gāhāpetvā uyyānam gantvā suram pivitvā tā⁷⁷⁶ sabbā paricārikā Añcanavatīpamukhā matakālasamaye⁷⁷⁷ sāyam nikkhamitvā pāsadam pavisitvā mahāniddam okkami. atha mahāsatto Kareṇuvatim pakkosāpetvā⁷⁷⁸ evam āha: Kareṇuvatī idāni yeva tumhākam nagarato nikkhamitvā amhākam nagaram gacchissāma, evam pi tumhe mā cintayittha, mā socittha, na ciram eva⁷⁷⁹ tumhākam⁷⁸⁰ ānayissāma,⁷⁸¹ tasmā⁷⁸² hi tvañ ca pana tuṇhibhūtā va hutvā idha yeva vasāhī ti. sā pi mahārāja sādhu ti sampaticchi. atha⁷⁸² bodhisatto uṭṭhāya gantvā dvāram pāpuṇi. atha⁷⁸³ Añcanavatī⁷⁸⁴ pabujjhītvā⁷⁸⁵ turitam turitam uṭṭhāya⁷⁸⁶ bodhisattam tiṭṭha tiṭṭha sāmī⁷⁸⁶ ti. mahāsatto⁷⁸⁷ gantvā nivattitvā sayi.⁷⁸⁷ sāmī kattha kiṃ gamissatī ti. rājā⁷⁸⁸ pana amma sayitesu rattiniyāmam niyāmetvā sayitāni yeva honti, tasmāham rattim niyāmetvā sayanattāya uṭṭhāmī ti. sā tam saddahitvā⁷⁸⁸ okkami. dutiyam⁷⁸⁹ pi, tatiyam pi evam eva ahosi. catuttavāre pana rattiyā paricchedo pacchimo va hutvā⁷⁸⁹ * paccūsakālo⁷⁹⁰ ahosi.⁷⁹¹ tattha sā bodhisattassa vacanam ativiya saddahitvā mahāniddam okkami yeva hoti.⁷⁹¹ bodhisatto pana cintesi: sace⁷⁹² Añcanavatī mama gamanam jānāti, evam me gantum na sakkoti, tasmāham sīgham eva Maṇikakkham nāma assam āruyhitvā mātusantikam gamissāmī ti. evam cintetvā so assam⁷⁹² anussari: mama⁷⁹³ santikam āgacchatu Maṇikakkho khippam evā ti. so pana Maṇikakkho tam⁷⁹⁴ jānitvā sīgham eva⁷⁹⁴ āgantvā

bodhisattassa⁷⁹⁵ purato tiṭṭhati. tadā bodhisatto turitaṃ turitam uṭṭhāy' āsanā⁷⁹⁶ dvāraṃ gantvā sīgham eva assam āruyhitvā⁷⁹⁷ ākāse pakkhandi. tasmim⁷⁹⁸ khaṇe⁷⁹⁹ Añcanavatī pabujjhitvā⁸⁰⁰ ito c' ito pi olokento(ī) bodhisattam⁸⁰¹ adisvā ubhohi hatthehi uraṃ paharivā ativiya⁸⁰² rodamānā imaṃ gātham āha:

30 devarāja mama sāmi kattha gantvā samāgatā,
ehi rāja nivattassu⁸⁰³ mā maṃ jahāsi ekikā.

31 ehi mama gaṇhissasi dāsi ca paricārikā,
gaṇhissasi⁸⁰⁴ mahārāja n' evaṃ hessati jīvitān ti.⁸⁰⁴

evaṃ⁸⁰⁵ ca vatvā sā⁸⁰⁵ Añcanavatī paridevaṃ paridevitvā nisīdati⁸⁰⁶ yeva ahosi.⁸⁰⁶ atha Maṇikakkho nāma asso bodhisattam dhāretvā ākāse va pakkhandi. evaṃ anukkamena Indapatthanagare⁸⁰⁸ pāpuṇi. tattha⁸⁰⁹ bahinagare bodhisatto⁸¹⁰ brāhmaṇavesaṃ gahetvā Maṇikakkha⁸¹¹ idh' eva tiṭṭhāhi Cirappabham ahaṃ⁸¹² pariyesissāmī ti vatvā⁸¹³ taṃ khaṇāṃ eva⁸¹³ pavisitvā manusse pucchi: kattha bhonto⁸¹⁴ ṭhāne samaṇabrāhmaṇādīnaṃ⁸¹⁵ paṇḍitānaṃ samosaraṇaṭṭhānaṃ⁸¹⁶ bhavati⁸¹⁷ ti. te ahaṃsu: mahābrāhmaṇa, yattha⁸¹⁸ Ummādiyan ti nāma sālā atthi, tattha⁸¹⁹ samaṇabrāhmaṇādīnaṃ samosaraṇaṭṭhānaṃ⁸²⁰ ti. taṃ sutvā bodhisatto⁸²¹ taṃ sālāṃ pakkami. atha⁸²¹ sālāparicārikā dāsiyo bodhisattam disvā bhojanādīni⁸²² bhojetvā⁸²³ ahaṃsu:⁸²⁴ sāmi samaṇabrāhmaṇādīni paṇḍitāni⁸²⁵ imaṃ sālāṃ pavisitvā passanti viya tvam pi taṃ pavisitvā passasī ti. so āha: kiṃ pavisitvā te passantī ti. tā ahaṃsu: sāmi ye ye samaṇabrāhmaṇā imaṃ sālāṃ pavisitvā⁸²⁶ antolikhitaṃ cittarūpaṃ passanti, te⁸²⁷ te viya ehi tvam sāmi⁸²⁷ cittarūpaṃ likhitaṃ passasī⁸²⁸ ti. taṃ⁸²⁹ sutvā mahāsatto sālāṃ⁸²⁹ pavisitvā* likhitarūpaṃ passanto⁸³⁰ sālāyam akkharāni oloketvā Sattadhanurājā⁸³¹ pāsādavaraṃ⁸³² paṭhamam āgataṃ disvā hasi. purato passanto⁸³³ Cirappabhā devim disvā hasi.⁸³³ purato passanto piṭṭhikumma-khujjarūpaṃ disvā hasi. purato passanto nagarā nikkhamitvā Sattadhanu ca devī cā ti ubho khattiyā assam āruyha gantvā⁸³⁴ Kantārayakkhasālāyam sayitaṃ ca, Maṇikakkho yakkhena⁸³⁵ yujjhitāṃ ca disvā,⁸³⁶ mahāsamuddatīre dhajamūle nisinni(a)kāle⁸³⁷ disvā, assūni muñcitvā,⁸³⁸ mahāsamudde nāvāya kūpakaṭṭhito⁸³⁹ patitakāle⁸⁴⁰ disvā, ekavatthā bandhā dve chinditvā, nānā pavuyhakāraṇaṃ disvā rodantā(o) mahāviraṃ viravati.⁸⁴¹ atha sabbā tā paricārikadāsiyo brāhmaṇaṃ rodamaṇaṃ disvā deviyā ārocesi(-suṃ): ayye⁸⁴² eko taruṇabrāhmaṇo likhitarūpaṃ⁸⁴³ olokento paṭhamam⁸⁴⁴ hasitvā⁸⁴⁵ mahāviraṃ viravī ti.⁸⁴⁶ sā taṃ sutvā vātapānaṃ vivaritvā⁸⁴⁷ olokento(ī) taṃ sañjānitvā attānaṃ sandhāretum asakkontī assūni muñcitvā⁸⁴⁸ sīghaṃ pāsādato otarivā bodhisattam⁸⁴⁹ upasaṅkamtvā⁸⁵⁰ bodhisattassa pādamaṃle nippatitvā nānappakārāni vilapanī⁸⁵¹ imaṃ gātham āha:

32 sītaṃ me hadayam ajja santam⁸⁵² eva sokasallaṃ,⁸⁵²
taṃ⁸⁵³ disvā sāmikaṃ deva asoko me bhavissatī ti.

bodhisatto pi taṃ disvā nānappakārāni piyavacanāni tāya saddhim
kathesi. sakalanagaravāsino bodhisattaṃ sañjānitvā saṅkhubbhiṃsu.
Mahāpaṇṇādarājā pi⁸⁵⁴ paṇṇākāraṃ gahetvā bodhisattam upasaṅkamtivā
etad avoca: idh' eva rajjaṃ kārehī⁸⁵⁵ ti. evaṃ rajjaṃ niyyādentō rājā taṃ
paṭikkhīpitvā⁸⁵⁶ tattha katipāhaṃ vasitvā Mahāpaṇṇādarājānam āpucchitvā
sabbe mahājane⁸⁵⁷ ovādetvā⁸⁵⁸ deviyā saddhim⁸⁵⁹ āruyhitvā⁸⁶⁰ anupubb-
ena Bārāṇasīnagare sampāpuṇṇiṃsu. mātā pi⁸⁶¹ bodhisattassa gamanakālato*
paṭṭhāya divā ca rattiṃ ca sabbakālaṃ⁸⁶² assupariṇṇanayanā⁸⁶³ bodhi-
sattassa⁸⁶⁴ āgamanamaggam passitvā⁸⁶⁵ tattha dvāre va niccaṃ ṭhito(ā) ca
ahosi. bodhisatto pi āgantvā ākāsato otarivā deviyā saddhim tassā pāde
vanditvā rodi.⁸⁶⁶ bodhisattassa mātā tassa sīse cumbitvā tāta⁸⁶⁷ piya-
puttaka⁸⁶⁸ tava gatakālato paṭṭhāya nayanajalena gacchāmi,⁸⁶⁹ nayana-
jalena sayāmi, nayanajalena bhujjāmi, divā⁸⁷⁰ ca rattiṃ ca assūni udaka-
puṇṇasaraṃ viya⁸⁷⁰ jātam ajja pana⁸⁷¹ tava āgamanakālato paṭṭhāya
mam⁸⁷² assūni amuñcitvā yeva sukhita⁸⁷² bhavāmī ti vatvā⁸⁷³ bodhi-
sattena⁸⁷⁴ saddhim anekāni piyavacanāni vatvā bodhisattaṃ nagaraṃ
pavesesi. na(ā)garāni pi⁸⁷⁵ anekāni bherimudiṅgapaṇavādīni⁸⁷⁶ sabba-
tūriyāni⁸⁷⁷ vajjāpetvā bodhisattam abhisiñciṃsu. tato pana bodhisatto
Añcanavatim anussarivā Maṇikakkham āruyhitvā⁸⁷⁸ Kantārayakkhavi-
sayaṃ patvā pāsādassa purato ākāse ṭhatvā Kantārayakkham āmantesi:
mahāyakkha tava⁸⁷⁹ bhaginiṃ ca⁸⁷⁹ me⁸⁸⁰ bhariyaṃ ca Añcanavatiṃ dehi,
sace tvaṃ taṃ mama na dassesi,⁸⁸¹ mahā damo(?)⁸⁸² te bhavissatī ti.
yakkho taṃ sutvā attano⁸⁸³ bhaginiyā Añcanavatiyā⁸⁸⁴ santikaṃ gantvā
pucchi: saccaṃ tātā⁸⁸⁵ Sattadhanu rājā tava patiko ti. saccaṃ tātā⁸⁸⁶
bhātikā ti. so taṃ sutvā bodhisattam upasaṅkamtivā etad avoca: ehi
mahāpurisa mama⁸⁸⁷ bhaginiṃ tuyhaṃ⁸⁸⁸ dassāmī ti. so sādhu ti paṭisu-
ṇitvā ākāsato otarivā Añcanavatiyā pāsādaṃ pavisitvā ekam antaṃ⁸⁸⁹
nisīdi.⁸⁹⁰ atha⁸⁹¹ so Kantārayakkho⁸⁹¹ yakkhagaṇe⁸⁹² sannipātāpetvā⁸⁹³
mahantaṃ ussavaṃ katvā Añcanavatiṃ bodhisattassa adāsi. so Añcana-
vatiṃ gahetvā⁸⁹⁴ Kantārayakkham etad avoca: mārisa tvaṃ pañcasīlāni
rakkhāhi. pañcasīlāni nāma pāṇātipātā veramaṇi(ī), adinnādānā ca, kāmesu
micchācārā, musāvādā, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇi(ī). imāni
mahāyakkha pañcasīlāni nāma.⁸⁹⁵

pāṇātipātā veramaṇiyā c' ettha mahāyakkha evaṃ imāni phalāni honti:⁸⁹⁶
aṅgamaṅgasampannatā,⁸⁹⁷ ārohaparī(ṇ)āhasampannatā,⁸⁹⁸ maraṇāsann-
akāle⁸⁹⁹ asammoḥabhāvena⁹⁰⁰ cavanāsampannatā,⁹⁰¹ yāva⁹⁰² sīsaṃ
pādatalāsu paṭiṭṭhitakāyaṅgasampannatā,⁹⁰² cārutā, mudutā, sakhilā(a)-
[tā],⁹⁰³ sūratā, mahābalavatā,⁹⁰⁴ vis[s]aṭṭhavacanaṭṭhā,⁹⁰⁵ lokapiyanatā,⁹⁰⁶

abha(e)jjaparisatā,*⁹⁰⁷ acchambhitā,⁹⁰⁸ duppadhamṣiyatā,⁹⁰⁹ paru(ū)-pakkamena amaraṇatā, anantaparivāratā,⁹¹⁰ suparisatā,⁹¹¹ suvaṇṇatā, khantitā,⁹¹² appābādhatā,⁹¹³ obhāsītā,⁹¹⁴ piyehi manāpehi puttadārādīhi⁹¹⁵ aviyogatā,⁹¹⁶ dīghāyukatā, bho mahāyakkha, evam ādīni phalāni honti.

adinnādānā veramaṇiyā c' ettha bahukadhanadhaññav(t)ā,⁹¹⁷ ananta-bhogatā, anuppannabhoguppattitā,⁹¹⁸ uppannabhogathāvaratā,⁹¹⁹ icchitānaṃ bhogānaṃ khippaṃ paṭilābhanatā,⁹²⁰ rājacoraggi-udaka-ap[p]iyadāyādehi⁹²¹ asādharāṇatā,⁹²² anaññāsādhāraṇapaṭilābhanatā,⁹²³ lokuttara-dhanapaṭilābhanatā,⁹²⁴ n' atthī⁹²⁵ ti vacanam asutvā⁹²⁵ annapānavatthasayanādīni⁹²⁶ paṭilābhanatā,⁹²⁶ suppaṭivijj[h]anatā,⁹²⁷ apāyavimuccanatā,⁹²⁸ itthibhāvam apatvā purisabhāvo va hutvā sabbalokapiyatā, na napuṃsakaliṅgabhāvatā,⁹²⁸ bhabbatā, bhabbakāritā, appamattatā,⁹²⁹ anadhomukhatā,⁹³⁰ itthipurisānaṃ aṇṇamaṇṇaṃ piyatā, paripuṇṇalakkhaṇatā,⁹³¹ nirāsaṅkatā, appossukkatā,⁹³² sukhavihāratā,⁹³³ abhayatā,⁹³⁴ piyasampayogatā, ap[p]iyavippayogatā ti⁹³⁵ evamādīni phalāni honti.

kāmesu⁹³⁶ micchācārā veramaṇiyā c' ettha mahāyakkha evam imāni phalāni honti: manussattabhāvatā, anitthibhāvatā, napuṃsakādi-abhāvatā, kuṭṭhādiyogābhāvatā, aṅgamaṅgasampannatā, ativiya pasādanīyatā, kesādisobhaṇatā, devamanussapiyatā, vayasampannatā, dīghāyukatā, devalokūpagatā, nibbānapaccayatā evamādīni phalāni honti.⁹³⁶

musāvādā veramaṇiyā c' ettha mahāyakkha evam⁹³⁷ imāni phalāni honti:⁹³⁷ naratā,⁹³⁸ visaṭṭhamadhuraṅgādisampannas(bh)addatā,⁹³⁹ sudantatā,⁹⁴⁰ suddhadantatā,⁹⁴¹ nātithūlatā, nātikissatā,⁹⁴² nātidīghatā, nātirassatā, sukhasamphassatā, uppalaḅḅandhamukhatā, ādeyyavacanatā,⁹⁴³ kamaladalasadisasamudulocanatā,⁹⁴⁴ tūlajivhāyanatā,⁹⁴⁵ appamattatā⁹⁴⁶ ti evamādīni phalāni honti.

surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiyā c' ettha mahāyakkha evam⁹⁴⁷ imāni phalāni honti:⁹⁴⁷ atītānāgatapaccuppannesu kiccakaraṇīyesu khippajānanatā,⁹⁴⁸ sadā upaṭṭhitasatitā,⁹⁴⁹ appamattatā, ñāṇavantatā, analassatā,⁹⁵⁰ navijjalatā(?),⁹⁵¹ anelamuggatā,⁹⁵² amantigatā(?),⁹⁵³ asammoḥatā,⁹⁵⁴ achambhitā,⁹⁵⁵ sukhamamitatā,⁹⁵⁶ saccavacatā,⁹⁵⁷ apesuññatā,⁹⁵⁸ aphaṇṇasatā,⁹⁵⁹ asamphappalāpatā,⁹⁶⁰ rattidivam⁹⁶¹ sokasallāma(p)at(g)atatā,⁹⁶¹ kataññūtā, kataveditā, amacchariyatā,⁹⁶² dānakāritā,⁹⁶³ sīlavattatā,⁹⁶⁴ ujūkatā,⁹⁶⁵ akodhanatā, tapatā,⁹⁶⁶ ujudiṭṭhikatā, mahantatā,⁹⁶⁷ medhāvitā, paṇḍitatā, atthānatthakusalatā,* ummattakassābhāvatā⁹⁶⁸ ti evamādīni⁹⁶⁹ phalāni honti.⁹⁷⁰

imāni mahāyakkha pañcasīlāni rakkhāhi, imasmim loke yo koci itthi vā puriso vā pañcasīlāni arakkhitā, so kāyassa bhedaṃ param maraṇā apāyaṃ⁹⁷¹ duggatiṃ⁹⁷² vinipātaṃ nirayaṃ⁹⁷³ uppajjanti, ye samādiyitvā⁹⁷⁴ pañcasīlāni rakkhitā,⁹⁷⁵ te kāyassa bhedaṃ param maraṇā⁹⁷⁶ sugatiṃ⁹⁷⁷

saggalokam uppajantī ti. tadā Kantārayakkho bodhisattassa dhamma-
desanaṃ sutvā pītisomanassajāto hutvā⁹⁷⁸ bodhisattam⁹⁷⁹ evam āha:⁹⁷⁹
bhāsitaṃ mahāpurisa⁹⁸⁰ te vacanam ahaṃ suṇomi,⁹⁸¹ tasmā⁹⁸² ito paṭṭ-
hāya antamaso pāṇātipātāṃ⁹⁸³ kuṇṭhakippilikaṃ⁹⁸⁴ ādiṃ⁹⁸⁵ katvā na
karot(m)i,⁹⁸⁵ antamaso adinnādānam⁹⁸⁶ pi tiṇasalākamattam⁹⁸⁷ ādiṃ⁹⁸⁸
katvā⁹⁸⁹ na gaṇha(ā)t(m)i, kāmesu micchācāram pi na cara(ā)t(m)i,⁹⁹⁰
musāvādam pi na bhaṇa(ā)t(m)i, pañcavidhasuram pi na piva(ā)t(m)ī ti
vatvā pāṇupetaṃ⁹⁹¹ pañcasīlāni attānaṃ patitṭhapesi. bodhisatto pi
Kantārayakkhaṃ pañcasīlesu patitṭhapesvā Añcanavatiṃ Kareṇuvatiyā⁹⁹²
saddhiṃ⁹⁹³ gahetvā assam⁹⁹⁴ āruyhitvā⁹⁹⁵ attano nagaram eva gato.
tadā⁹⁹⁶ pana⁹⁹⁷ Bārāṇasiyaṃ mahāsampattiṃ ṭhapesi. bodhisatto pi⁹⁹⁸
kataññutakatavediguṇasampannabhāvena⁹⁹⁸ Maṇikakkhassa pañcasatasa-
hassakahāpaṇāni dāpesi. atha⁹⁹⁹ ca¹⁰⁰⁰ bodhisatto mahāsampattim eva
anubhavamāno ahosi. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātakam
samodhānento osānagātham āha:

- 33 tadā Brahmadatto rājā Suddhodano pitā,¹⁰⁰¹
Kesinī¹⁰⁰² Sattadhanumātā Mahāmāyā idāni¹⁰⁰³ 'si.
34 Setarājā ti nāmena Moggalāno mahātejo,¹⁰⁰⁴
tadā Sakko devarājā dibbacakkhu Anuruddho.
35 Padumagabbhā¹⁰⁰⁵ sā devī Gotamī yā ca mātulā,¹⁰⁰⁵
Cirappabhā devī nāma Rāhulamātā Yasodharā.
36 Padumakhujjā¹⁰⁰⁶ dāsī ca Uppalavaṇṇā ca therī,¹⁰⁰⁷
Maṇikakkha-asso rājā Kantaka-asso¹⁰⁰⁸ dāni¹⁰⁰⁹ 'si.
37 Añcanavatī yakkhinī Ajapālayakkhinī¹⁰¹⁰ ca,
Kareṇuvatī bhaginī Sundarī bhikkhūnī ahu.
38 Kantārayakkho nāmena Sātāgīri tadā ahu,
Sattadhanu lokanātho evaṃ dhāretha jātakan ti.
Sattadhanujātakam dasamaṃ¹⁰¹¹ nitṭhitam.¹⁰¹²
Sudhanuvaggo¹⁰¹³ dutiyo.

imasmim vagge tesam jātakānam udānaṃ hoti:¹⁰¹³

- 39 Sudhanu Narajīvo ca¹⁰¹⁴ Suvanṇarājā Surūpo,¹⁰¹⁵
Kambalo Gopālasālā¹⁰¹⁶ Siricudāmaṇirājā,¹⁰¹⁷
Atṭhaparikkhāra Vipulam Sattadhanu ime dasā ti.

iti¹⁰¹⁸ imehi dasajātakehi paṭimaṇḍito Paññāsajātakasaṅgahe vijjamāno
Sudhanuvaggo dutiyo.¹⁰¹⁸

NOTES

- ¹ M nivattaputtaka. ² R -ttatu.
³ M mārabbhala-. ⁴ M x.
⁵ M -sannā. ⁶ R -ṭṭhāpe-.
⁷ M -jji-.
⁸⁻⁸ M x (from atibheravaṃ to vidhaṃ-sitvā).
⁹ M mahābodhiyaṃ. ¹⁰ M -sannaā.
¹¹ M patto. ¹² M -sannaṃ.
¹³ R na-. ¹⁴ M -kkhana-.
¹⁵ M upakkosi-. [*M A-133]
¹⁶ M bho. ¹⁷ R deva-.
¹⁸ M x. ¹⁹ M x.
²⁰ M -bbā de-. ²¹ M x. ²² M x.
²³ The following line reads like a corrupt verse.
²⁴ M -sannā.
²⁵⁻²⁵ M me vacanaṃ puttāṃ paṭṭhetha tumhe, at[t]ano nāma puttāṃ.
²⁶⁻²⁶ M x. ²⁷ R Kesanī sā.
²⁸ M sammādayitvā. ²⁹ M -bbi-.
³⁰ M x. ³¹ R nā-.
³² M -dayi-. ³³ R nu-.
³⁴ M dassāmi. ³⁵ M -ssa.
³⁶ R -sa-. ³⁷ M z so.
³⁸ M man-.
³⁹ M padalaphalaṃ (badaraphalaṃ?).
⁴⁰ M x.
⁴¹ M z taṃ puṇṇamītiyā (?) samādhāna-sarīrā.
⁴² M ṇu-. ⁴³ M x.
⁴⁴ M x. ⁴⁵ M x.
⁴⁶ M nimminivā. ⁴⁷ M -rapha-.
[*M B-133] ⁴⁸ R -ti.
⁴⁹ M x. ⁵⁰ M -mmi-.
⁵¹ M padaraphalaṃ. ⁵² M -ditā.
⁵³ R va. ⁵⁴ M attano.
⁵⁵ M z sakāra(?). ⁵⁶ M sakāra-ba-.
⁵⁷ M vinata-. ⁵⁸ M x.
⁵⁹ M x. ⁶⁰ M x. ⁶¹ M x.
⁶² Meaning not clear. ⁶³ M x.
⁶⁴ M x. ⁶⁵ M -jjā-.
⁶⁶ M pi. ⁶⁷ M x.
⁶⁸ M -nu ti. ⁶⁹ M x.
⁷⁰ M -disso. ⁷¹ M ahoṣi.
⁷² M x kumāro. ⁷³ R sampannā-.
⁷⁴ M x. ⁷⁵ (taṃ?).
⁷⁶ M x. ⁷⁷ M pucchi.
[*M A-134] ⁷⁸ M pana.
⁷⁹ R ligghitvā. ⁸⁰ M niya-.
⁸¹ R z ti āha. atha bodhisatto āha amma tāta maṃ.
⁸² M z nivāresum. ⁸³ M mahādevī.
⁸⁴⁻⁸⁴ M x. ⁸⁵ M x. ⁸⁶ M x.
- ⁸⁷ M atha taṃ sutvā. ⁸⁸ M bāhā.
⁸⁹ R -ttatu. ⁹⁰ M assa.
⁹¹ R nā. ⁹² M x.
⁹³ R āniya-. ⁹⁴ M pāpuṇi.
⁹⁵ R Sedā. ⁹⁶ M -mma-.
⁹⁷ M x. ⁹⁸ M x.
⁹⁹ M x. ¹⁰⁰ R sampa-.
¹⁰¹ M devakaññāpa-.
¹⁰² M -mmā. ¹⁰³ M x.
¹⁰⁴ Could this be for Govindadeva?
¹⁰⁵ M -māya. ¹⁰⁶ M x.
¹⁰⁷ M x. ¹⁰⁸ M -mmaka-.
[*M B-134] ¹⁰⁹ M -issati.
¹¹⁰ M antaparakhe-.
¹¹¹ M khādati. ¹¹² M x.
¹¹³ M x. ¹¹⁴ R z vā.
¹¹⁵⁻¹¹⁵ M x.
¹¹⁶ M kumbaṃ kumbā.
¹¹⁷ M x. ¹¹⁸ M z assa.
¹¹⁹ M x. ¹²⁰ M -kara-.
¹²¹ M x. ¹²²⁻¹²² M x.
¹²³ M x. ¹²⁴ M x.
¹²⁵ M gan-. ¹²⁶ M z Maṇikkakkaṃ.
¹²⁷ M x. ¹²⁸⁻¹²⁸ M x.
¹²⁹ M x. ¹³⁰ M -mmi-.
¹³¹ M x. ¹³²⁻¹³² M x. ¹³³ M x.
¹³⁴ M x. ¹³⁵ M -napunaṃ.
¹³⁶ M x. ¹³⁷ M x.
¹³⁷ M piṭṭhiku-. ¹³⁸ M x.
¹³⁹ M x. ¹⁴⁰ M x. ¹⁴¹ M x.
¹⁴² M x. ¹⁴³ M x. ¹⁴⁴ M x.
¹⁴⁵ M x. ¹⁴⁶ M x. ¹⁴⁷ M x.
¹⁴⁸ M x. ¹⁴⁹ M x. ¹⁵⁰ M x mālā.
[*M A-135] ¹⁵¹⁻¹⁵¹ M x.
¹⁵²⁻¹⁵² M x. ¹⁵³ M bhāvaṃ.
¹⁵⁴ M Vandadevo. (Govindadeva?).
¹⁵⁵⁻¹⁵⁵ M x. ¹⁵⁶ M x.
¹⁵⁷ M upari-. ¹⁵⁸⁻¹⁵⁸ M x.
¹⁵⁹ M x. ¹⁶⁰ M tam.
¹⁶¹ M x. ¹⁶²⁻¹⁶² M x.
¹⁶³ M x. ¹⁶⁴⁻¹⁶⁴ M x.
¹⁶⁵⁻¹⁶⁵ M x. ¹⁶⁶ M x.
¹⁶⁷ M okkamanti. ¹⁶⁸ M x.
¹⁶⁹ M x. ¹⁷⁰⁻¹⁷⁰ M x.
¹⁷¹ M paṭisunivā. ¹⁷² M -le.
¹⁷³ M abhuñjinitvā.
¹⁷⁴ M jāgarakarissāma. ¹⁷⁵⁻¹⁷⁵ M x.
¹⁷⁶ M z āgamamsuṃ. ¹⁷⁷ M x.
¹⁷⁸ M x. ¹⁷⁹ M z āruyhitvā.
¹⁸⁰ M x. ¹⁸¹⁻¹⁸¹ M x. ¹⁸² M x.
¹⁸³ M x. ¹⁸⁴ M x. ¹⁸⁵ M x.
¹⁸⁶ M x. ¹⁸⁷⁻¹⁸⁷ M x. ¹⁸⁸ M x.
¹⁸⁹ M x. ¹⁹⁰ M x. ¹⁹¹ M x.

- 192 M x. 193 M passasi.
 194 M Padumma. 195 M x.
 196 M -bhavatī. 197 M mattehi.
 198 M x. 199 M x. (meaning not clear).
 200 M x. 201 M z āha.
 202 M z uṭṭhāya Cirappabhāya.
 203-203 M x. 204-204 R taṃ gahāmi.
 205 M bhayaṃ. 206 M x.
 [*M B-135] 207 M sindha-.
 208 M x. 209 M x.
 210 M x. 211-211 M x.
 212 M -mmā. 213 M -tikantaṃ.
 214 M -paṇā ti. 215 R nā-.
 216 M -mma. 217 M -pāṇaṃ ga-.
 218 M x. 219 M adāsi.
 220-220 M x. 221 M dise.
 222 M x. 223 M x.
 224 M x. 225-225 M x.
 226 M x. 227 M x.
 228 M -ṇṇato. 229 M x.
 230-230 M sace hoti nitejo.
 231 M z gīvaṃ. 232 M x.
 233 M x. 234 M bhonte.
 235-235 M sayācana (?) mahussavaṃ kari-
 ssāmī ti.
 236 M x. 237 M x.
 238 M tapahale.
 239 M ayogāpālāni pha-
 240 M -kaṭādīni. [*M A-136]
 241 M -kāyānī ti. 242 M pati-.
 243 R sampa-. 244 M rajjalāya.
 245 M x. 246 M mānarūpo.
 247 M -tāsujātā. 248 M x.
 249 M cimamāyā. 250 M -dī.
 251-251 M x.
 252 M z mahāpuriso katañjali rājānaṃ
 namassamāno evam āha: pa. . .
 253 M x.
 254 M sandhi (?) ṭṭhāne (?).
 255 M x. 256 M x.
 257 R -naṃ 258 M -rope-.
 259 M x. 260-260 M x.
 261 R ekā ka-; M -ṅgulī.
 262 R -saṅkame; M sugato suga- (meaning
 not clear).
 263 M x. 264 M -līlāya.
 265 M vajjhasi. 266 M x.
 267 M x. [*M B-136]
 268 M -gaphālāni.
 269 M -bapatte. 270 M pañca.
 271 M -ntiya. 272 M dakkina-.
 273 M -sattaṃ. 274 M -kāyo.
 275 M -pamukkhe.
 276 M uddharetvā. 277 M -bhāra-
 278 M khīpi. 279 M x.
 280 M -sanā. 281 M vaso-.
 282 M -ssā ba-. 283-283 M x.
 284 M samo-.
 285-285 M piyaṃ vadāmahā ahosi.
 286 M -mma. 287 M mātaṃ.
 288 M n' atthi. 289 M ati ka-.
 290 M x. 291 M kathessasi.
 292 M x. 293 R -cchamāno.
 294 M mātu. 295 M x.
 296 M x. 297 M -tudaññi.
 298 M vippalaṭī. 299 M x.
 300 R phā-. 301 M x. 302 M x.
 303 M hi bhariyaṃ tāta gahetvā yāsī ti.
 [*M A-137]
 304-304 M z gantukāmo rājā bodhisattam
 āha: rājaputta rājānaṃ nāma sakid eva
 vācaṃ bhāsanti tasmā tuyhaṃ devī ti
 sakadhītaraṃ thapessāmi tava bhariyaṃ
 gahetvā yāhī ti. so sādhu devā ti sampā-
 ticchi.
 305 M namahussavaṃ (?).
 306 M mahānetvā (?). 307 M x.
 308 M x. 309 M puttāṃ.
 310 M z amma. 311 M mattāhī.
 312 M -de-. 313 R -ttaṃ.
 314-314 M appamante piyaṃ vasanti.
 315 M -theyā-. 316 M z dhītaraṃ.
 317-317 M x. 318 M x devarāja.
 319-319 M āpucchitā bhonto pi mayā yaṃ.
 320-320 M mama vacanādinā khanti ca tassa
 kummārassa . . . kiñci pāpam akaro. . . .
 321 M -no. 322 M -nto. 323 M āha.
 324 M khandāni (meaning not clear).
 325 M olokitaṃ. 326 M mahānu-.
 327 M vinatthaṃ. 328 M ciraṃ kāle.
 329 M vilappa-. 330 M -sena.
 331 M saṃ. 332 M x.
 333-333 M disvā avirakkhitvā tiṭṭha Maṇi-
 kakkhaṃ ti.
 334 M x. 335 M x.
 336 M x (vasse?). [*M B-137]
 337 R x.
 338 R -ssesu; M x nāvānassita.
 339 M yakkharakkhaṃ.
 340 M sakko. 341 M -chheyāsi.
 342 M x. 343 M z ti.
 344 M sabbe. 345 M tha-
 346 M x.
 347 M dutiyam pi tatiyam pi.
 348 M x. 349 (Añjanavatī ?).
 350 M sabbe. 351 M -jāno.
 352 M dhītaraṃ. 353 M -cāgana-.
 354 M z sāmi. 355 M x.

356 M -kā. 357 M x.
 358-358 M x. 359 M mahāsa-
 360 M x. 361 M x.
 362 M z devā. 363 M x.
 364 M x. 365 M -kkhi.
 366 M deva. 367 M kilanti.
 368 M x. 369 M x. 370 M x.
 371 M x. 372 M x. 373 M x.
 374 M x. 375 M ako-
 [*M A-138] 376 M x.
 377 M dve. 378 M x.
 379 M -ttho. 380 M x.
 381 M mahu-. 382 M x.
 383 M x. 384 M x.
 385 M x. 386 M -sattam.
 387 M marissāmi. 388-388 M x.
 389 M yujjha. 390-390 M x.
 391 M -rā dhārā. 392 M -radāraṃ.
 393 M -dake. 394 M gaḷi-
 395 M punakāle. 396 M yujjhitasa-
 397 M bhaṇḍasaññā.
 398 M -ppahārehi. 399 M x.
 400 M x. 401 R x.
 402 M idaṃ. 403 R -rādThi.
 404 M ākārehi. 405 M karimsu.
 406 M pakkoti. 407 M tattha.
 408 M x. 409 M pati-
 410 M x. 411-411 M x.
 412 M -ttha-. 413-413 M tassa.
 414 M passivā. 415 M x.
 416 M catu disvā. 417 M x.
 418 M -devesi. [*M B-138]
 419 M gātham. 420 M natthā.
 421 M tumhe. 422 M n' atthi.
 423 M -ma. 424 M z ti.
 425-425 M x.
 426 M aññajanapadena ca.
 427 M Maṇikakkhena.
 428 M bodhisattassa. 429 M -ttivā.
 430 M vanasimim.
 431-431 M -samānavañṇā.
 432-432 M sukkhaṃ tejakittivaṇṇo 'si du-
 kkaṇ ca dāni ajja.
 433 M x. 434 M atha.
 435-435 M lokasetehi taddavā(?).
 436 M z atthā ca.
 437-437 M mā maṃ nāsehi bhāṇe.
 438 M x. 439 M z bodhisatto.
 440 M z dudhumāva(?).
 441 M tattha. 442 R x.
 443 M disvā. 444-444 M x.
 445-445 M x. 446 M x.
 447 M x. 448 M x.
 449 M nāvam. 450-450 M x.

451-451 M x. 452 M tiṭṭhati.
 453-453 M amhe gamissāma; te gantvā.
 454 M x. 455 M -tṭhānaṃ.
 456 M x. 457 M samuddaṃ.
 458 M -jjā.
 459-459 M deva tvam gamissasi.
 460 M amhe. 461-461 M x.
 462 M -saṃ. 463-463 M aticaṇḍaṃ.
 464 M -nti. 465-465 M vāṇijā.
 466-466 M x. 467 M pāvimsu.
 468 M -jjā. 469 M -ssitā.
 [*M A-139] 470 M hā hā brahmā.
 471 M x. 472 M taṃ.
 473 M -ñci. 474 M x.
 475 M kaṇṇama-. 476 R x.
 477 R x saka. 478 M x.
 479 M x. 480 M x.
 481 M x. 482 M ādi.
 483-483 M majjhe sattānaṃ pādesi.
 484 M x. 485 M -dose.
 486-486 M x.
 487-487 M devī aññena vuyhati disvā rājā.
 488 M labhitvā. 489 M -yha tena.
 490 M -ikālaṃ. 491 M bodhisatto.
 492 M -yampa-. 493 M -la-
 494 M -li. 495 M -yampa-
 496 M -li-. 497 M -rassa nadīyā patito.
 498 M -nassa. 499 M x.
 500 M mahantaṃ dukkhaṃ.
 501 M uppajji. 502 M x. 503 M x.
 504-504 M atha tena kammaena katvā tesam
 pañcajātisatesu evam eva jātan ti pāteva
 dukkhaṃ.
 505 Cf. Dh. ix, 6. 506 M -ttha.
 507 M x. [*M B-139] 508 R anā-
 509 M -peti. 510 M atthi.
 511 M mama. 512 M jahisi.
 513 M bati(?). 514 M -dda-
 515 R etena. 516 R -patta-
 517 M -vaṭṭe-. 518 M tadā.
 519 M -kkīna-. 520 R kapala-
 521 M mayhaṃ. 522 M -pāya.
 523 M x. 524 M x. 525 M ajja.
 526 M x. 527 M tassā.
 528 M vikiṇṇikāhi. 529 M mahā vata.
 530 M -dda-
 531 M suva-ni aggahesi. so taṃ.
 532-532 M gahetvā rasam pājesi, tattha gan-
 tvā adāsi.
 533 M -no. 534 M gaṇi. 535 M x.
 536-536 M tato vadati paṅkammaṃ katam
 sālan ti sajjāpetvā idāni sālāya citta-rūpan
 ti sālārūpaṃ . . . vaḍḍhakim pakkosāpetvā
 tāta imā sālāyaṃ likkhitvā.

537 M patha- [*M A-140]
 538 M -jjā- 539 M x.
 540 M -kkham. 541-541 M x.
 542 M -jjhitum. 543 M -nāvā.
 544 M kūpama- 545 M patanta-
 546-546 M x. 547 M lamba-
 548 M -ṇatthāya.
 549-549 M niccam bhikkham paññāpetvā
 sā devī.
 550 M pasāpetvā. 551 M sālām.
 552 M -ssati. 553 R kiriyañ ca.
 554 M x nāmaṃ. 555 M x.
 556 R -kāni. 557 M sāle.
 558 M z detha. 559-559 M x.
 560 M ahosi. 561-2 M x.
 563 M pasāpe-. 564-564 M x.
 565-565 M x. 566-7 M x.
 568 M z pana. 569 M z tīre.
 570 M assūni pa-m nayano.
 571 M vanā. 572 M x.
 573 M nilayisu. 574 M -vatī.
 575-575 M x. 576-576 M x.
 577 M x. 578 M sani-
 579 M x. 580-581 M x.
 582 M -jāni. 583 M x.
 584 M x. 585 M x.
 586 M x. 587 M gacchati.
 588 M -sitvā. [*M B-140]
 589-589 M x. 590 M x.
 591-591 M tātā tava putto Brahmaddatto ti.
 592 M x. 593 M -devi.
 594 M x. 595 M -ññi.
 596 M x. 597 M kicci (throughout).
 598 M kulam.
 599 R attho (throughout).
 600 M x. 601 M x.
 602 R rogyan. 603 R -ṇam.
 604 R samam. 605 R rogyam.
 606 R -ṇam. 607-8 R x.
 609 M rattha-. 610 M kiccā.
 611 M dāsam. 612 M x.
 613 M su.
 614-614 M ca rājā ca abhisecayyūṃ.
 615 M -kathā. 616 R z ca.
 617-617 M rājā ca abhisecayyūṃ.
 618 R -yhi.
 619-619 M mātāya aham hatāyāruya ca
 assam . . . upāgami.
 620 M z ham. 621 M -ppe.
 622 M -se ga-. 623 M -rayakkho.
 [*M A-141] 624 M gantvā.
 625 M -nusso. 626 M yugga-
 627 M jānanti. 628 M kās-
 629-30 M x. 631-631 M x.

632-632 M tato Kālagārenuvatī hāvabhāve
 sapakārāni.
 633-633 Cf. the following description of the
 erotic scene with J, V, p. 434; it appears
 in a garbled form in M: kim udānaṃ?
 kilittasāpam nalāṭam bhamumukhanā-
 sam osagaṇaṃ gīvaṃ dve thanaṃ kampā-
 hitvā kucchiṃ parāmasi; nābhipasse guh-
 yaṃ kilike amse vikiritvā hatthena sayam
 hattham bāhitvā piṭṭhiṃ parāmasi; dve
 ūru parāmsi; pādehi nakhapādehi . . .ka-
 patisandhavam akāsi. sā bodhisattaṃ. . .
 634 M x. 635 M -ṭṭhati.
 636 M paṭisunivā. 637 M x.
 638 M kuto. 639 M x.
 640-1 M x.
 642-642 M K-tī tayi purisa kiṃ gatā ti.
 643 M tuyham eva. 644 M nāmaṃ.
 645 R -mmā. 646 M eso.
 647 M jīvamānāsatajivhasahassāni.
 648 M z na. 649 M x.
 650 M pati-. [*M B-141]
 651 R -ttassa. 652 tassa.
 653 M x. 654 M kīlanti.
 655 M x. 656 M x.
 657-8 M x. 659 M x.
 660 M x. 661 M x.
 662 M -ssā.
 663-663 M ālaṅgatvā taṃ likkhitvā.
 664 M -vatī. 665 M ṭhapetvā.
 666-666 M likhi idh' āgantum vattati.
 667-8 M x. 669 M gahetvā pesesi.
 670 M x. 671 R tusati.
 672 M x.
 673 M x uṇhasama . . . pañcavaṇṇā.
 674 M z hutvā. 675 M x.
 676 M -tiyā. 677 M -ttam.
 678 M -ttam. 678-8 M x.
 679 M x. 680-1 M x.
 682 M tussi. 683 M z attānaṃ.
 684 M pāsāde. 685-685 M x.
 [*M A-142]
 686-686 M āgatāyam rājā ti.
 687-687 M x. 688 M khandham.
 689 M niṭṭhitam. 690 M x.
 691 M x. 692 M z aham.
 693 M -nti. 694 R kasmā.
 695-96 M x. 697 M sayi.
 698 M cakkhanti. 699 M anussari.
 700 M rodati. 701 M x.
 702-3 M x. 704 M x.
 705 M x. 706 M x.
 707-707 M rodamānā aham na kīḷi, jīvitam
 n' atthi sace pi tayi yo atthi bhātaram.

- 708 M x. 709-709 M bhātaram.
 710 M x. 711 M -kāmam.
 712-712 M kakkharamo. . . (?) asso mayham
 sīsam āg(bh?)ijji. . .
 713-713 M x. 714 M x.
 715 M -ni. 716 M -cesi.
 717 M x. 718 M asso.
 719 Is this for Sanskrit ity ādikāni?
 M reads: bhābhā(-tā) na gaṇhī ti.
 720-1 M x. 722 M z sutvā.
 723 M gantvā. [*M B-142]
 724-724 M x. 725-725 M x.
 726 M x. 727-727 M x.
 728-728 M deva assam me dehī ti.
 729-729 M x.
 730-730 tvam kāmam gaṇhi, carati.
 731 M x. 732-3 M x.
 734-734 M x. 735-6 M x.
 737-737 M x. 738 M z assam.
 739 M z nikkhamā.
 740 M gacchati. 741-2 M x.
 743 M x. 744-5 M x.
 746 R x. 747 R x.
 748 M x. 749-749 M x.
 750 M jānāti. 751 M atthi.
 752-752 M -nā ti vatvā pakkāmi.
 753 M -ssūni par-. 754 M x.
 755 M -ssūni pari-. 756 M x.
 757-757 M x. 758-758 M devī pana.
 759 R tena. 760 M x.
 761 M vasatī. 762 M -sam.
 763 M x. 764 M z pāto.
 765 M gacchati.
 766-766 M ekadivasam. 767 M x.
 768 M uyā-. 769 M x.
 770 M bahussavam.
 771 M karissāmi. 772 M x.
 773 M -pānam. 774 M -vitvā.
 775-775 M x. 776 M x.
 777 M mattā kā-. 778 M x.
 779-780 M x. 781 M -ssāmi.
 782-782 M x. 783 M x.
 784 M sā. 785 M z mahāsattam.
 786-786 M sāmi tiṭṭhā ti āha.
 787-787 M mahāsatto tam disvā nivattitvā.
 788-788 M amma aham tiṇṇajava(?) sam-
 sāra(?) bodhisattam sayi sā Añcanavatī.
 789-789 M x [M repeats instead the text
 beginning from atha Añcanavatī. . . in a
 most garbled form].
 [*M A-143] 790 M -kāle.
 791-791 M samaye mahāniddāyi.
 792-792 M x. 793 M x.
 794-794 M x. 795-795 M dvāram ṭhitam so.
 796 M uṭṭhāya. 797 M -yha.
 798-9 M x. 800 M sā tattha gantvā.
 801 M x. 802 M bodhisattam.
 803 R -ttatu.
 804-804 M na gaṇhissasi mahārāja pāsadam
 jīvitam jahāti.
 805-805 M x. 806-806 M x.
 807 M x. 808 R -patta-
 809 M x. 810 M x.
 811 M -kkham. 812 M x.
 813-813 M so sādhu ti sampaṭicchitvā
 bodhisatto nagaram.
 814 M x. 815 M -dīni.
 816 M -saraṇam. 817 M x.
 818 M ekā. 819 M x.
 820 M -raṇam.
 821-821 M pubbāgatehi samanabrāhmaṇā-
 nam tiṇṇam sālānam gantvā.
 822 M abhiṇavā te taruṇabrāhmaṇa. . . (?)
 . . . nisīdi.
 823 M z dāsiyo brāhmaṇam.
 824 M āham-. 825 M -nam.
 826-826 M x. 827-827 M x.
 828 M -ssathā ti.
 829 M so āgantvā va paṇṇasālam.
 [*M B-143] 830 R x.
 831 M x rājā. 832 M -dam.
 833-833 M z cittarūpam Pabhāvatī majjhi-
 maṅgalambanakam disvā hasi, khudda. . .
 (?) appothe mahāsaddam hasi.
 834 M disvā purato passanto.
 835 M x.
 836 M z dukkhi dumanamukham ahosi.
 purato passanto.
 837 M -nne kāle.
 838 M z purato passanto.
 839 M kūṭapaṭṭhito.
 840 M pattito kāle. 841 M -viti.
 842 M sāmi. 843 M likkhitam.
 844-5 M x.
 846 M z devīṇ ca ārocesi.
 847 M -ritā. 848 M -ñcamānā.
 849-50 M x. 851 M vilappan-
 852-852 M Sattadhanu sokamagginam.
 853 M x. 854 M x.
 855 M niyyādesi. 856 M pati-
 857 M x. 858 M -ditvā.
 859 M z anekesu. 860 M abhiru-
 861 M x. [*M A-144]
 862 M x sabba. 863 M assuni pari-
 864 M -ttam. 865 M x.
 866 M parodi. 867 M x.
 868 M puttaka. 869 M x.

- 870-870 M x. 871 M x.
872-872 M akkhi nayanajālā.
873 M x. 874 M mahābo-
875 M x.
876-7 M -paṇavadindimāsaṅhatū-
878 M āruyha. 879-879 M x.
880 M mama. 881 M -sresi.
882 M dammo (adhammo?).
883 M x. 884 M x. 885 M x.
886 M x. 887 M x. 888 M x.
889-90 M x. 891 M tato yakkho.
892 M -ṇā. 893 M -pātetvā.
894 M gaṇhitvā. 895 M ahosi.
896 Compare the following with *Khudda-
kapāṭha Aṭṭhakathā* (=KhpA.), pp. 33-
34.
897 M aṅgāni samannāgatā; Cf. *KhpA.*
aṅgapaccaṅgasampannatā.
898 Cf. *KhpA.* -sampatti.
899-900 M x. (not found in *KhpA.*).
901 M vacana-
902 -902 M suppatiṭṭhitapādatalā; *KhpA.*
suppatiṭṭhitapādātā.
903 M yakkhīlā; *KhpA.* sucitā.
904 *KhpA.* mahabbalatā.
905 R viṣiṭṭha-; *KhpA.* viṣaṭṭha-
906 *KhpA.* -piyatā.
907 *KhpA.* abhejja- 908 R acham-
909 R suppadhamṣitā; *KhpA.* appadham-
sitā. 910 M -vāritā.
911 M suparitā; *KhpA.* surūpatā.
912 M gantitā; *KhpA.* susaṅṭhānatā.
913 M -dha.
914 M asolinatā; *KhpA.* asokitā.
915 M x; *KhpA.* saddhiṃ.
916 *KhpA.* avippayogatā.
917 *KhpA.* pahūtadhanadhaññatā.
918 R anuppannabho-
919 R uppattibhogavaratā.
920 *KhpA.* -lābhitā.
921 R -udakādīhi verehi; *KhpA.* rājacorū-
dakaggiappiyadāyādehi.
922 M x; *KhpA.* -ṇabhogatā.
923 M asādhāraṇapatilā-; *KhpA.* asādhār-
aṇadhanapaṭilābho.
924 M x; *KhpA.* lokuttamatā.
925-925 M natthibhāvassa; *KhpA.* natthika-
bhāvassa ajānanatā.
926-926 *KhpA.* sukhavīhāritā.
927 From suppaṭivijj[h]anatā to the end
of this sentence not found in *KhpA.*
928-928 M apāyavimuttamtā na itthibhā-
vaṃ purisāna aññamaññaṃ piyavatā na
napuṃsakabhāvaṃ patilabhanatā.
- 929 M -ttabandhanatā.
930 M -mukkhātā. 931 M -likkha-
932 R -pposu-; M -sukkanatā.
933 M sukka-
934 M akutobhayanatā. 935 M x.
936 - 936 M x (from kāmesu to phalāni
honti). This part of the *KhpA.* is totally
different from R.
937-937 M paripuṇṇanti. 938 M nayatā.
939 M -disamadantatā; *KhpA.* viṣaṭṭha-
madhurabhāṇitā.
940 M samasīsam; *KhpA.* x.
941 *KhpA.* samasitasuddha-
942 *KhpA.* -kisatā. 943 R sāde-
944 M -lohitanatā; *KhpA.* kamaluppala-
(dala)sadisamudulohitatanujivhatā.
945 M tūnaji- 946 M -ttanatā.
947-947 M x.
948 M khippaṃ jānatā; *KhpA.* khippaṃ
paṭijānanatā.
949 R sadā-uppattitasatitā.
950 R x; *KhpA.* analasatā.
951 R x; *KhpA.* ajaḷatā.
952 R x; *KhpA.* -lamūgatā.
953 R x; *KhpA.* amattatā.
954 M -hanatā.
955 R -bhitatā; *KhpA.* -bhitā.
956 M sukharahitā; *KhpA.* asārambhitā.
957 M saccapāti-; *KhpA.* -vādītā.
958 M appasu- 959 M -russatā.
960 *KhpA.* -pavādītā.
961-961 M x; *KhpA.* rattindivam atanditatā.
962 *KhpA.* -ritā.
963 *KhpA.* cāgavantatā.
964 *KhpA.* -vantatā. 965 *KhpA.* ujutā.
966 *KhpA.* hirimantatā ottāpitā.
967 *KhpA.* mahāpaññatā. [*M A-145]
968 M x; *KhpA.* x.
969 M z mahāyakkha. 970 M x.
971 M appā- 972 M dugatiṃ.
973 M niriyaṃ. 974 M -mādiyi-
975 M -tvā. 976 M maṇā.
977 M sugga- 978 M ahosi.
979-979 M x. 980 M x. 981-2 M x.
983 M x. 984 M -pipilikehi.
985-985 M x. 986 M x.
987 M tiṇṇa-kabhattam. 989-9 M x.
990 M x.
991-991 M Kantārayakkho pi tato paṭṭhāya.
992 M -vatī. 993 M x. 994-5 M x.
996-7 M x. 998-998 M x.
999-1000 M x. 1001 M z tathāgato.
1002 R -sanī. 1003 M attā āhu.
1004 M mahabbalo.

¹⁰⁰⁵⁻¹⁰⁰⁵ M Padumā sassuri mātā Gotamī
mātulā.

¹⁰⁰⁶ M -dumma-

¹⁰⁰⁸ R Kantika-

¹⁰⁰⁹ M yācayo (?).

¹⁰¹⁰ M -pālani ya-

¹⁰⁰⁷ M -iyā.

¹⁰¹¹ M x.

¹⁰¹² R x.

¹⁰¹⁴ M x.

¹⁰¹⁶ M -sāla.

¹⁰¹⁸⁻¹⁰¹⁸ M x.

¹⁰¹³⁻¹⁰¹³ M x.

¹⁰¹⁵ M -rūppo.

¹⁰¹⁷ M -cuddā-

Here M adds in Burmese:
Sudhujāt atha ca (?) Sattadhanu jāt
aṅka(?) pot?

CHAPTER III
TATIYO VAGGO

hā hā tāta¹ ekaputto² ti. idam Satthā Jetavane viharanto sattamocanam³ ārabha kathesi. ath' ekadivasam⁴ hi bhikkhū dhammasabhāyam sannisinnā⁴ katham samuṭṭhāpesum⁵: aho vata āvuso amhākam Satthā sabbadukkhato ca sabbabhayato ca satte⁶ moceti yevā ti. atha Satthā gandhakuṭiyam vasanto attano dibbasotena tesam vacanam sutvā tato āgantvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā⁷ ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte anacchariyam eva bhikkhave idān' evāham samatiṃsapāramiyo puretvā⁸ buddhabhāve⁹ ṭhito sabbadukkhato ca sabbabhayato ca satte¹⁰ mocemi, pubbe pi aparipakkañāṇena¹¹ aham sabbadukkhato ca sabbabhayato ca nānāvidhasatte¹² mocesi, tam eva sattamocanam acchariyam eva hotī ti vatvā tuṅhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Bārāṇasiyam¹³ Dhanako nāma eko vāṇijo¹⁴ paṭiva-sati.¹⁵ tassa bhariyā Nandā¹⁶ nāma ahosi. so pana vāṇijo¹⁷ pañcasatavāṇi-jānam¹⁸ jeṭṭhako¹⁹ ahosi. tadā bodhisatto Tāvatiṃsadevaloke vihāsi. tassa āyusaṅkhāro parik[k]hīṇo²⁰ hoti. bodhisatto pana Tāvatiṃsadeva-lokato cavitvā manussaloke Bārāṇasinagare²¹ tassa²² vāṇijajeṭṭhakassa²³ bhariyāya Nandāya²⁴ kucchimhi paṭisandhim gaṇhati.²⁵ sā pana Nandā dasa-māsam gabbham dhāreti. bodhisatto pana Nandāya kucchigate vāṇija-jeṭṭhako²⁶ supinam²⁷ passati. so²⁸ ca supino evarūpo²⁸ ahosi: eko tāpaso²⁹ ākasen' āgantvā candamaṇḍalam gahetvā attano hatthe ṭhapesī³⁰ ti. so pana vāṇijo³¹ evarūpam supinam³² passitvā pabujjhitvā tasmim yeva divase sā Nandā suvaṇṇarūpasadisam puttam vijāyi. tadā Dhanako nāma vāṇijajeṭṭhako³³ evarūpo supino³⁴ mayā diṭṭhapubbo nāma na hoti, ajj' evāham iminā* supinena³⁵ piyaputtam labhāmī ti cintetvā nāmaggaṇa-divase³⁶ tassa³⁷ bodhisattassa Candakumāro tv eva nāmam karoti. so pana Candakumāro vayappatto³⁸ suvaṇṇarūpasadiso³⁹ manussānam piyo manāpo hoti. atha so Candakumāro soḷasavassikakāle sabbasippānam nipphattim pāpuṇi. tadā pañcasatavāṇijā⁴⁰ dhanam paṭilabhitvā⁴¹ Suva-ṇṇabhūmim⁴² gamikā honti.⁴³ tesam pana vāṇijānam⁴⁴ Suvaṇṇabhūmim⁴⁵ gamanapavattikāraṇam⁴⁶ sutvā bodhisatto attano mātāpitaro vanditvā amma tāta ajjāham pañcasatavāṇijagaṇehi⁴⁷ saddhim dhanam paṭilābhatt-hāya Suvaṇṇabhūmim⁴⁸ gamissāmī ti āha. atha⁴⁹ bodhisattassa mātāpitaro tassa vacanam sutvā tam nivāretvā tāta⁵⁰ vāṇijagaṇehi saddhim dhana-lābhatthāya⁵¹ Suvaṇṇabhūmim mā gacchāhi, tāta mahāsamuddamajjha-gatā⁵² nāvā⁵³ nāma⁵⁴ kadāci pi samijjhati, kadāci⁵⁵ pi⁵⁵ na samijjhati, mā tvam amhe pahāya gacchāhi, tvañ⁵⁶ ca⁵⁶ pana amhākam ekaputtako piyo manāpo hotī ti vatvā imam⁵⁷ gātham āhamsu:

- 1 hā hā tāta⁵⁸ ekaputto⁵⁹ amhākam piyo manāpo,
amhe⁶⁰ pahāya mā⁶¹ gacchāhi gamanam tava na yujjati⁶² ti.

attano mātāpitūnaṃ vacanaṃ sutvā mahāsatto āha: amma tāta⁶³ mā maṃ tumhe nivāretha, ajjāhaṃ vāṇijehi⁶⁴ saddhiṃ gacchāmi ti. atha mahāsattassa mātāpitāro taṃ nivāretuṃ na sakko[n]ti. mahāsatto pi⁶⁵ attano mātāpitāro pañcapatitṭhitena vanditvā pakkāmi.⁶⁶ so pana sunakkhattadivase vāṇijagaṇehi⁶⁷ saddhiṃ mahānāvam abhiruyhitvā⁶⁸ nisīdi. sā mahānāvā vātena vāyitvā mahāsamuddamajjhaṃ patvā tīrasamīpaṃ pāpuṇi. atha mahāsatto nāvāya⁶⁹ nikkhamitvā āpaṇe⁷⁰ pavisante⁷¹ mahājanakāye disvā āpaṇamajjhe⁷² pavisitvā tatth' eva āpaṇe⁷³ nānāvidhe sajīve sabbasatte vikiṇante mahājane passi. so pana tatth' eva vikiṇante⁷⁴ mūsikasuvādike⁷⁵ sajīvasatte disvā te ca satte kiṇitvā te ca gahetvā mahānāvāya⁷⁶ majjhe ṭhapesi.⁷⁷ so ca puna aññam āpaṇaṃ⁷⁸ disvā taṃ gantvā tatth' eva āhiṇḍitvā* vikiṇante ākucchādike⁷⁹ sajīvasatte⁸⁰ disvā⁸¹ te ca kiṇitvā te ca gahetvā puna mahānāvāya⁸³ majjhe ṭhapesi.⁸⁴ tadā pana⁸⁵ te vāṇijā⁸⁶ mahānāvāya⁸⁷ majjhe⁸⁸ sajīvamāne te satte disvā bodhisattam ahaṃsu: tāta Candakumāra⁸⁹ kiṃ pana sajīvamāne ime kiṇāsī ti. taṃ sutvā bodhisatto āha: bhonto tāta ime cāhaṃ satte mocetuṃ kiṇāmī ti. atha vāṇijā⁹⁰ taṃ ahaṃsu: tāta Candakumāra mahāvāṇijā⁹¹ nāma dhana-tthikā⁹² yeva paṭilābhatthāya⁹³ mahānāvāya gacchanti, kiṃ pana tvaṃ ime satte kiṇāsī, tava dhaṇaṃ vinassati tvaṃ bālo yeva attano dhanuppādam⁹⁴ na jānāsī ti. taṃ sutvā mahāsatto te āha: bhonto tāta tumhe idāni bālo ti maṃ vadatha, tumhe yeva mamato atibālatarā⁹⁵ bhavissathā ti. evañ ca pana⁹⁶ vatvā mahāsatto attano adhippāyaṃ te vāṇije⁹⁷ sañjānāpento imaṃ gāthādvayam⁹⁸ āha:

- 2 ye ca janā sukhakāmā sattānaṃ hitakāraṇā,
dukkhato ca pamoceyyuṃ sabbasatte ca sabbadā.
- 3 te ca⁹⁹ janā loke jātā¹⁰⁰ dīghāyukā ca sukhitā,
yasavā¹⁰¹ dhanavā honti sattesu¹⁰² manusse¹⁰² sadā ti.

evañ ca mahāsattassa vacanaṃ sutvā sabbe¹⁰³ pi vāṇijagaṇā¹⁰⁴ mahāsattānaṃ nivāretuṃ na sakkonti. atha mahāsatto udakajāte satte gahetvā mahāsamudde mocetvā thalajāte¹⁰⁵ satte gahetvā mahāsamuddatīrasamīpe ṭhitam ekapabbatam abhiruyhitvā cintesi: ayaṃ pabbato sobhamāno ativiya rammaṇiyo pabbajitānaṃ¹⁰⁶ vasanaṭṭhānabhūto bhavissati, idānāham idh' eva pabbatamatthake ime satte mocento¹⁰⁷ yathābalaṃ sayam eva puññāni karissāmī ti. tadā eko thero tatth' eva pabbatamatthake ekasmiṃ rukkhamūle nisinno vivetukāmo jhānaṃ samāpanno niccalo hoti. atha mahāsatto taṃ¹⁰⁸ eva nisinnaṃ¹⁰⁹ therānaṃ passanto pītipamuditahadayo¹¹⁰ hutvā taṃ therānaṃ* upasaṅkhamitvā pañcapatitṭhitena taṃ vanditvā tassa¹¹¹ pādasamīpe¹¹² nisīditvā evam aha: bhante kim atthāya idh' āgato 'sī ti. taṃ sutvā so thero āha: bho upāsaka ajj' evāhaṃ vivetukāmo idh' āgato evaṃ vasāmī¹¹³ ti. tadā bodhisatto sakalasarīrato¹¹⁴

set(d)amuñcantatheraṃ¹¹⁵ disvā evam āha: bhante ajj' evāhaṃ tumhākam
 ekaṃ puññaṃ karomī ti. thero taṃ āha: āma bho upāsaka tvaṃ yathā-
 balaṃ puññakammaṃ karohi, puññakammaṃ hi nāma sabbasattānaṃ
 patiṭṭhaṃ hotī ti. taṃ sutvā bodhisatto mahāsamudde ekaghaṭṭena¹¹⁶
 udakam āharitvā taṃ therāṃ nhāpetvā tassa tambūlañ ca gilānabhesajjañ
 ca¹¹⁷ datvā ekadīpaṃ jalāpetvā¹¹⁸ taṃ therāṃ pūjesi. atha bodhisatto
 tatth' eva pabbatamatthake therassa santike attanā¹¹⁹ gahitasatte moce-
 tvā¹¹⁹ sīrasā añjalim ukkhīpitvā taṃ therāṃ vanditvā patthanaṃ¹²⁰
 karonto imaṃ gāthādvayam¹²¹ āha:

- 4 idān' eva bhante tumhe suṇātha vacanaṃ mama,
 ime satte mocāmi 'ham ajja puññaṃ kataṃ mayā.
 5 iminā puññakammaṃ anāgate buddho ahaṃ,
 sadevake santāressaṃ jātipāraṃ karissāmī ti.

tassa¹²² vacanaṃ¹²² sutvā thero tassa puññaṃ anumodanaṃ¹²³ karonto
 imā dve gāthā abhāsi:

- 6 anumodāmi puññaṃ te mocehi¹²⁴ dukkhato satte,
 vipākaṃ tassa sukhadam vipulaṃ hoti sabbadā.
 7 taṃ te patthitaṃ¹²⁵ patthanaṃ¹²⁶ taṃ¹²⁷ te sabbaṃ samijjhatu,¹²⁸
 iminā puññakammaṃ buddho tvaṃ hessati 'nāgate ti.

evañ ca tassa puññaṃ anumodanaṃ katvā thero tatth' eva nisīdi. atha¹²⁹
 mahāsatto therassa tikkhattum padakkhiṇaṃ katvā pañcaṅgapatiṭṭhitena
 therāṃ vanditvā taṃ āpucchitvā pakkāmi. mahāsatto tatth' eva pabbata-
 matthake tassa therassa santike ettakam¹³⁰ eva puññakammaṃ katvā
 pabbatamatthakā otarivā mahānāvāyaṃ¹³¹ nisīdi. sā pana mahānāvā
 mahodakaṃ sampattakāle calāticalaṃ¹³² karoti. tadā mahāsatto evarū-
 paṃ mahānāvāṃ disvā idāni panāyaṃ mahānāvā¹³³ samuddamajjhe¹³⁴
 calāticalaṃ katvā khippam* eva bhijjissatī ti cintetvā¹³⁵ sayam eva yāva-
 datthaṃ sappimadhusakk[h]arādīni bhujjivā attano sātākāni¹³⁶ telena
 temetvā attānañ ca telena abhisiñcitvā kūpakamatthakam abhiruyhitvā
 tatth'¹³⁷ eva¹³⁸ atṭhāsi. mahāsamuddamajjhe mahānāvāya nimujjana-
 samaye te vāñijā¹³⁹ macchakacchapādīnaṃ¹⁴⁰ bhakkhā jātā honti.¹⁴¹
 tadā mahāsatto sabbadisābhāge suvatthāpetvā imāya disāya Bārāṇasina-
 garaṃ hotī ti saññaṃ¹⁴² katvā¹⁴³ kūpakamatthakato¹⁴⁴ uppatitvā¹⁴⁵ tatth'
 eva te macchakacchapādike¹⁴⁶ ca atikkamitvā atṭha-usabhamatte¹⁴⁷ sumad-
 damajjhe patati. tasmim pana divase puṇṇamuposathadivaso hoti. tadā¹⁴⁸
 bodhisatto¹⁴⁸ uddham ākāsam olokento paripuṇṇacandamaṇḍalaṃ¹⁴⁹ disvā
 ajj' eva uposathadivaso¹⁵⁰ hotī ti nātvā tatth' eva loṇodakena attano
 mukhaṃ vik[k]hāletvā¹⁵¹ sayam atṭhaṅgasampannāgatam uposatha-
 sīlaṃ samādiyitvā tatth' eva mahāsamuddamajjhe pallavati.¹⁵² evañ¹⁵³ hi

mahāsamuddamajjhe pallavanto¹⁵³ mahāsatto mahādukkhappatto Satta-
dhanujātake¹⁵⁴ vuttanayen' eva purāṇakatapāpakammavasena hoti. idāni
pana pāpakammassa vipākaṃ pakāsanto¹⁵⁵ Satthā imaṃ gātham ātha:

8 tumhe mā avamaññetha na mattaṃ pāpakammassa,
vipākaṃ vipulaṃ hutvā mahādukkhaṃ samāvahati.¹⁵⁶

bodhisattassa pana¹⁵⁷ mahāsamuddamajjhe patanadivase yeva Suva-
ṇṇabhūmināmake¹⁵⁸ nagare¹⁵⁹ vasanto¹⁶⁰ rājā rogaṇīlibhūto¹⁶¹ kālam
akāsi. tadā pana ekā devadhītā Maṇimekhalā¹⁶² nāma sattamabhava
pubbe bodhisattassa mātā hutvā mahāsamuddaṃ rakkhitā cintesi: idāni
pi 'haṃ mahāsamuddaṃ¹⁶³ olokessāmī ti. evañ ca pana cintetvā sā devad-
hītā attano iddhiyā mahāsamuddamajjhaṃ gantvā tatth' eva vuyhamānaṃ
virocentaṃ¹⁶⁴ bodhisattaṃ disvā ākāse ṭhitā taṃ pucchantī imaṃ gātham
āha:

9 ko nu tvaṃ samuddamajjhe apassantī(o) yamāyu[d]he,¹⁶⁵
kaṃ tvam atthavasam¹⁶⁶ ñatvā¹⁶⁷ evaṃ vāyāmase bhavan¹⁶⁸ ti.

taṃ sutvā bodhisatto tāya devadhītāya saddhiṃ* sallapento imaṃ
gāthādvayam āha:

10 suṇāhi t[v]aṃ devadhīte vacanaṃ mama bhāsitaṃ,¹⁶⁹
vāṇijā idha nassanti¹⁷⁰ bahupāpaṃ sayam gatā.

11 kiñci pāpam akatāhaṃ mocetvā sakam attānaṃ,
sotthinā samuddatīram uttarissāmi devadhīte ti.¹⁷¹

bodhisattassa vacanaṃ sutvā sā devadhītā somanassappattā¹⁷² hutvā
pupphakalāpaṃ viya bodhisattaṃ gahetvā mahāsamuddamajjhato ākāsam
abbhuggantvā¹⁷³ Suvaṇṇabhūminagaraṃ¹⁷⁴ patvā¹⁷⁵ uyyāne silāpatṭe¹⁷⁶
taṃ ṭhapetvā¹⁷⁷ tatth' eva antaradhāyi. atha Suvaṇṇabhūminagare¹⁷⁸
vasantā amaccādayo mahājanakāyā tassa rañño sarīrakiccakāradivasato
sattadivase rājaṅgaṇe sannipātāpetvā āmantayiṃsu: bhonto tāta yo puriso
amhākaṃ raññā(o) ekāya¹⁷⁹ dhītāya Sibbalināmikāya rājakumāriyā
sāmiko hoti, so hi puriso¹⁸⁰ amhākaṃ nagare¹⁸¹ na dissatī ti. tatth' eva
rājaṅgaṇe ṭhitā brāhmaṇā tesam vacanaṃ kathaṃ sutvā te ahaṃsu: bhonto
tumhe phussaratham alaṅkarāpetvā visajjetha so pana phussaratho yassa
purisassa santikaṃ gacchati, tassa¹⁸² rajjaṃ dātuṃ vaṭṭati,¹⁸² yo puriso
dhammena samena¹⁸³ rajjaṃ kāressati, so puriso¹⁸³ tumhākaṃ laddho¹⁸⁴
suladdho¹⁸⁵ yeva¹⁸⁵ bhavissatī ti. te mahājanakāyā¹⁸⁶ taṃ¹⁸⁷ vacanaṃ
suttvā sādhu ti sampatichimsu. tadā pana¹⁸⁸ amaccā phussaratham alaṅ-
karāpetvā sabbapūjāsakkārabhaṇḍāni ca sabbatūriyāni ca gāhāpetvā tassa
phussarathassa pacchato gantvā purato taṃ phussarathaṃ visajjenti. so
pana phussaratho Suvaṇṇabhūminagarā¹⁸⁹ nikkhamitvā taṃ nagaraṃ

padakkhiṇaṃ katvā tam eva uyyānam upāgami. tadā mahāsatto kilanta-kāyo tatth' eva sayanto attano sīsaṃ pārumpitvā niddam okkami. sabbe pi mahājanā tassa phussarathassa pacchato gatā mahāsattassa santikaṃ gatam eva taṃ phussarathaṃ disvā dūrato va mahāsattaṃ disvā bhonto tattha sayanto māṇavo¹⁹⁰ mahāpuñño nāma atthi nu kho udāhu n' atthi, idāni mayaṃ taṃ jānissāma ekato mayaṃ sabbatūriyāni paggayhitvā¹⁹¹ vajjissāma,¹⁹² evam imasmim uyyāne nigghoso¹⁹³ mahā ahosi, yo appapuñño nāma nigghosasaddaṃ¹⁹⁴ sutvā* tato palāyissati, yo pana mahāpuñño nāma nigghosasaddaṃ¹⁹⁵ sutvā¹⁹⁶ na palāyissatī ti āmantetvā tattha uyyāne¹⁹⁷ ekato va sabbatūriyāni¹⁹⁸ paggayhāpetvā¹⁹⁹ vajjāpesuṃ.²⁰⁰ atha mahāsatto taṃ saddaṃ sutvā attano sīsato vatthaṃ vivarivā²⁰¹ sīsam ukkhīpitvā mahājane oloketvā taṃ kāraṇaṃ nātvā sabbe pi mahājanā mama santikaṃ āgantvā idh' eva rajjena²⁰² maṃ nimantessantī ti cintetvā attano sīsaṃ pārumpitvā tatth' eva nippajji. tadā brāhmaṇa lakkhaṇapāṭhaka²⁰³ bodhisattassa pāde olokento(ā)²⁰⁴ pādesu²⁰⁵ lakkhaṇaṃ disvā evam āhaṃsu: bhonto tāta aho vata ayaṃ puriso mahāpuñño c' eva hoti, eko dīpo tāva hotu, ayaṃ puriso catunnaṃ dīpānam issaro bhavissatī ti. tesam brāhmaṇānaṃ vacanaṃ sutvā amaccādayo mahājanā bodhisattam upasaṅkamitvā mahāpurisa sabbe pi mayam²⁰⁶ idh' āgatā rajjena tam ārād[h]ema, tvañ ca²⁰⁷ mahāpuñño amhākaṃ rajjaṃ kārento²⁰⁸ sāmiko issaro bhavissāhī ti vatvā tatth' eva taṃ ārād[h]enti. taṃ sutvā mahāsatto tato uṭṭhahitvā pallaṅkena nisīditvā te amacce pucchi: bhonto tumhākaṃ rājā kuhiṃ gato ti. te²⁰⁹ ahaṃsu: sāmi mahāpuñña amhākaṃ rājā mato ti. atha mahāsatto puna te pucchi: bhonto²¹⁰ tāta²¹¹ tumhākaṃ rañño puttadhītarō kiṃ nu atthī ti. te ahaṃsu: sāmi mahāpuñña amhākaṃ rañño eko²¹¹ pi putto n' atthi,²¹² ekā pi rājadhītā²¹³ Sibbalidevī nāma atthī ti.²¹⁴ tesam vacanaṃ sutvā mahāsatto sādhu ti sampaṭicchi. atha te amaccā tatth' eva mahāsattam ārād[h]etvā²¹⁵ sāmi mahāpurisa²¹⁶ tvaṃ mahāpuñño imaṃ phussaratham abhiruyhitvā nagaraṃ gamissasī ti vatvā sabbatūriyāni vajjāpetvā tassa rathassa purato ca pacchato ca²¹⁷ anugaccanti.²¹⁸ mahāsatto mahantena yasaparivārena saddhiṃ nagaraṃ gantvā pāsādam²¹⁹ abhiruyhitvā uparisetacchattussāpīte²²⁰ sirisayane nisīdi. sabbe pi amaccādayo mahājanā²²¹ mahāsattam abhisiñcitvā tassa Suvāṇṇabhūminagaraṃ²²² rajjaṃ niyyādetvā²²³ mahāsatto²²⁴ attano aggamahesiṭṭhāne Sibbalināmaṃ rājadhītaraṃ ṭhapetvā²²⁵ soḷasa-itthisahassānaṃ²²⁶ jeṭṭhakaṃ katvā Suvāṇṇabhūminagare*²²⁷ vasantānaṃ mahājanakāyānaṃ dhammena²²⁸ rajjaṃ kāresi. sā pana Sibbalidevī Candarañño piyā manāpā ca ahosi. so pana Candarājā mahāyasaparivāro Suvāṇṇabhūmiratṭhavāsīnaṃ²²⁹ mahājanakāyānaṃ dasavidharājadhammaṃ pakāsetvā²³⁰ tena samena²³¹ rajjaṃ kārento adaṇḍavasena ca ovadento²³² puññakato vā sukhakārikato²³³ vā divase divase mahājanānaṃ mahādānaṃ pavattesi.

tadā Candarājā attano ca²³⁴ mocite²³⁵ sabbasatte anussari. tam atthaṃ pakāsanto Satthā gātham²³⁶ āha:

- 12 tato eso Candarājā udakesu thalesu ca,
sādhukaṃ satte mocetvā anussari pītiyā.
13 aho me puññavipāko sadā sukho anappako,²³⁷
nibbhayo²³⁸ niruppaddavo²³⁹ samijjhati idāni me.
14 puññakammaṃ²⁴⁰ va lokasmiṃ patiṭṭhā honti paṇīnaṃ,
paṇḍito vīriyasampanno sukhaṃ pappoti sabbadā ti.

tato paṭṭhāya Candarājā pubbe pi attanā katapuññakammaṃ anussarivā Suvaṇṇabhūmiratṭhavāsīnaṃ²⁴¹ mahājanakāyānaṃ samena²⁴² dhammena rajjaṃ kāresi. tass' eva hi rājassa puññatejānubhāven' eva²⁴³ mahāsamuddato attano āharitena ekaghaṭapūṇṇa-udakena pabbatamatthakavāsikatheraṃ nhāpananissandapphalen'²⁴⁴ eva devatāyo Anotattamahāsarato²⁴⁵ asītisa-hassaghaṭapūṇṇa-udakam āharitvā divase divase ten' eva udakena taṃ Candarājānaṃ nhāpetvā ten' eva ca udakena paribhogaṃ kārāpentī. tassa therassa tambulañ ca gilānabhesajjañ ca dānanissandapphalena²⁴⁶ devagaṇā²⁴⁷ Himavantato tambulañ ca gilānabhesajjañ ca nānāvidhaṃ madhuramūlaphalāphalañ ca rukkhapuppham āharitvā divase divase Candarañño denti. tassa therassa ekadīpapūjānubhaven' eva devatāyo²⁴⁸ asītisahassāni suvaṇṇathālikapadīpāni²⁴⁹ āharitvā divase divase rattiyaṃ Candarājānaṃ pūjākaraṇavasena jalīṃsu. bodhisattassa bakānaṃ²⁵⁰ mocanapuññānubhāven' eva asītisahassabakā Himavantato candanapupphāni āharitvā²⁵¹ divase divase taṃ pūjayiṃsu. bodhisattassa suvamocanapuññānubhāven' eva asītisahassasuvā* Himavantato jātisālisīsāni ca āharitvā divase divase tassa adaṃsu. tassa mūsikamocanapuññānubhāven' eva asītisahassamūsikā Himavantato āgantāni jātisālisīsāni viki(?)tvā visuddhataṇḍulāni katvā divase divase tassa dadanti.²⁵² tassa makkaṭaghāpitamocanapuññānubhāven' eva asītisahassā makkaṭā²⁵³ ca ghāpitā ca Himavantato suvaṇṇarajatāni ca āharitvā divase divase tassa denti. tassa macchakacchapasabbamocanapuññānubhāben' eva asītisahassamacchakacchapādayo sadā²⁵⁴ mocanapuññānubhāven' nānāvidharatanāni āharitvā divase divase tassa adaṃsu. tassa ākucchamocanapuññānubhāven' eva asītisahassā ākucchā Himavantato udumbaraphalāni āharitvā divase tassa denti.²⁵⁵ atha sabbe pi nāgarā²⁵⁶ attano parivārena nānāvidhapaṇṇākārāni āharitvā Candarañño santikaṃ āgantvā tass' eva adaṃsu. sakalaJambūdīparājāno²⁵⁷ pi nānāvidhapaṇṇākārāni gāhāpetvā Suvaṇṇabhūminagaram²⁵⁸ āgantvā tass' eva Candarañño tāni paṇṇākārāni denti.²⁵⁹ bodhisatto pi Suvaṇṇabhūminagare²⁶⁰ rajjaṃ kārento mahāyasaparivāro ahosi. aparabhāge pana bodhisattena saddhiṃ vasantī Sibbalidevī ekaputtaṃ paṭilabhi.²⁶¹ sā pana devī attano piyaputtassa nāmaggaṇadivase²⁶² Mahilakumāro²⁶³ tv eva nāmaṃ

karoti. bodhisatto pana cirakālam eva rajjam kārento idān' evāhaṃ mahallako homī ti cintetvā sv' evāhaṃ sattasattakamahādānaṃ dassāmī ti pītim uppādetvā attano senaguttam²⁶⁴ pakkosāpetvā ahaṃ tāta sv' eva sattasattakamahādānaṃ dassāmi,²⁶⁵ sattahatthisatāni, satta-assasatāni, sattarathasatāni, sattanārisatāni, sattadhenusatāni, sattadāsisatāni, satta-dāsasatāni cā ti imāni sattasattakamahādānāni²⁶⁶ tvam upaṭṭhapetvā nānāppakārāni pi²⁶⁷ annapānādīni²⁶⁸ bhojanāni upaṭṭhapetvā antamaso* surāmerayamajjam pi ā(a?)dātābbayuttakam²⁶⁹ eva taṃ taṃ sabbaṃ upaṭṭhapehī ti vatvā taṃ senaguttam²⁷⁰ uyyojetvā sirisayane nisīdi. so pana senagutto²⁷¹ bodhisattassa vacanaṃ sutvā rājaṅgaṇe sattasattakamahādānaṃ ca upaṭṭhapesi. tadā devatāyo nānādisāsu vasantānaṃ²⁷² janānaṃ ca yācakānāṃ²⁷³ ca sakalaJambūdīparājānaṃ²⁷⁴ ca tam attham ārocenti: sv' eva bhonto Candarājā attano Suvanṇabhūminagare²⁷⁵ sattasattakamahādānāni ca dīyyatī²⁷⁶ ti. tesam vacanaṃ sutvā sakalaJambūdīparājāno devatānubhāvena khippam eva Suvanṇabhūminagaram²⁷⁷ āgantvā rājaṅgaṇaṃ pavisitvā nāriyo ca²⁷⁸ gahetvā attano nagaraṃ pakkamiṃsu. amaccādayo mahājanā rājaṅgaṇaṃ pavisitvā attano yathāruci²⁷⁹ yeva²⁷⁹ hatthi-assādike ca gahetvā attano vasanaṭṭhānaṃ pakkamiṃsu. yācakā pana rājaṅgaṇaṃ pavisitvā attano kāmato nānāvattudānāni gahetvā sakaṭṭhānaṃ eva pakkamiṃsu. surādhuttā pana janā rājaṅgaṇaṃ pavisitvā attano chanden' eva surāmerayamajjam gahetvā attano²⁸⁰ vasanaṭṭhānaṃ eva pakkamiṃsu. atha mahāsatto attano sattasattakamahādānāni ca gaṇhante mahājane disvā pītipamuditahadayo aṭṭhāsi. tadā mahāsattassa dānatejānubhāvena catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā²⁸¹ ayaṃ pathavī mattavaravāraṇo²⁸² viya gajjamānā²⁸³ kampi, Sinerupabbatarājassa parivāro naccha(-cca?)māno suseditavettaṅkuro²⁸⁴ viya onamanto Suvanṇabhūminagarābhimukho²⁸⁵ yeva aṭṭhāsi. pathavisaddena devo gajjanto khaṇīkavassaṃ vassi, akālavijjulatā nicchariṃsu. sāgaro ca uppati.²⁸⁶ Sakko devarājā apphoṭesi. Mahābrahmā sādhu-kāram akāsi. yāva brahmalokā ekakolāhalam ahosi. tam attham pakāsanto Satthā gātham²⁸⁷ āha:

- 15 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ, tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
mahādāne²⁸⁸ padinnamhi meda(i)nī²⁸⁹ sampakampi(a)tha.²⁹⁰
- 16 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
mahādāne²⁹¹ padinnamhi khubbhittha nagaraṃ tadā.*
- 17 aho²⁹² s(t)i vattati saddo tumūlo bheravo mahā,
padinnamhi mahādāne sattasattakanāmake ti.

tadā pana bodhisattassa²⁹³ tejānubhāvena Sakkassa bhavanam uṇhākāraṃ dasseti.²⁹⁴ atha Sakko attano dibbañāṇena taṃ kāraṇaṃ āvajjanto taṃ nātvā idāni eso Candarājā buddhaṅkuro viya manussānaṃ sattasattakamahādānaṃ²⁹⁵ adāsi, mayā pi manussalokaṃ gantum²⁹⁶ vaṭṭati

ti cintetvā nānāpupphavicittam suvaṇṇamayam ekavimānam nimmitvā tam vimānam abhiruyhitvā saggato otarivā Suvaṇṇabhūminagaram²⁹⁷ āgantvā tass' eva Candarañño purato atthāsi. atha so Candarājā tam vimānam disvā tam pucchanto imaṃ gātham āha:

18 kim²⁹⁸ vimānam purato tthitam idānāham²⁹⁹ na jānāmi,
ko ca devo idh' āgato, tam me akkhāhi pucchito ti.

tam sutvā Sakko imaṃ gāthādvayam āha:

19 Sakko 'ham rāja devindo āgato tava santike,
tava dānena sumanā anumodāmi 'ham sadā.

20 añjalim te paggaṇhāmi iminā tava dānena,
anāgate tvam sambuddho lokanātho bhavissasī ti.

evaṃ ca pana vatvā Sakko tassa Candarañño paṇṭajjhāsayaṃ veditvā tassa thutim akāsi. tam attham pakāsanto Satthā gātham³⁰⁰ āha:³⁰¹

21 tassa saṅkappam aññāya devindo etad abravi:
sabbe vijitā te paccūhā ye dibbā ye ca mānūsā.

22 ninnāditā te pathavī saddo te [ti]divaṅgato,
samantā vijjulatā agum girīnam va patissutā.³⁰²

23 tassa te³⁰³ anumodanti ubho NāradaPabbatā,
attano vimānadvāre tthitā ca sumanā sadā.

24 Indo ca Brahmā Pajāpati Somo Yamo Vessavaṇṇo,³⁰⁴
sabbe devā anumodenti dukkaram so gato iti.

25 duddadam dadamānānam dukkaram kammakupp(bb)atam,
asanto nānukupp(bb)anti satam dhammo duran[n]ayo.³⁰⁵

26 tasmā satañ ca asatañ ca nānā hoti ito gatiṃ,
asanto nirayaṃ yanti santo saggaparāyanā.

27 so tvam rāja deti dānam tassa te³⁰⁶ dānam³⁰⁶ uttamam,*
brahmayānam anukkamma³⁰⁷ sagge te tam vipaccatū³⁰⁸ ti.

evaṃ ca pana vatvā Sakko devarājā Candarañño³⁰⁹ puññakammam anumoditvā mahārāja³¹⁰ ito paṭṭhāya tvam appamatto dānādīni puññāni karohī ti vatvā³¹¹ sakaṭṭhānam eva upāgamī ti. tam attham pakāsanto Satthā āha:

28 idaṃ vatvā devarājā dvīsu devesu issaro,
Candarañño ovādam datvā sakaṭṭhānam eva pakkāmī ti.

tato paṭṭhāya bodhisatto dānasīlādīni³¹² puññāni karonto yāvatāyukaṃ tthito āyuhapariyosāne tato cuto Tusītađevaloke³¹³ nibbatti.³¹⁴ tam attham pakāsanto Satthā gātham³¹⁵ āha:

29 tato eso Candarājā manussānaṃ mahādānaṃ,
dadanto sabbadānānaṃ saṅghito yāvatāyukaṃ,³¹⁶
kāyassa bhedaṃ aparaṃ³¹⁷ saggam eva uppajjatī ti.

Satthā pana imaṃ³¹⁸ dhammadesanānaṃ āharitvā na bhikkhave idānaṃ
evāhaṃ buddhabhāve ṭhito sabbadukkhato ca sabbabhayato ca satte mocemi,
pubbe pi aparipakkañāṇato ahaṃ puthujjanabhāve ṭhito sabbadukkhato
ca sabbabhayato ca nānāvidhe satte mocesi ti vatvā jātakam samod-
hānento osānagātham āha:

30 tadā thero sīlavaro pabbatamatthake ṭhito,
eko jhānasamāpanno Sāriputto idāni 'si.
31 Candarañño senagutto Ānando me upaṭṭhako,
Sakko devānaṃ issaro Anuruddho idāni 'si.
32 tadā esā devadhītā Maṇimekhalanāmāka,³¹⁹
mahāsamuddarakkhitā Uppalavaṇṇā idāni 'si.
33 Mahilākumāro³²⁰ me putto nāmena Rāhulakumāro,³²¹
Sibbalināma³²² esā devī³²³ Yasodharā idāni 'si.
34 Nandā nāmā esā mātā Mahāmāyā³²⁴ mamaṃ mātā,
Dhanako nāma so pitā³²⁵ Suddhodano idāni 'si.
35 amaccādayo nāgarā³²⁶ Suvanṇabhūmivāsino,³²⁷
susīlā sāsane ratā sāvaka³²⁸ āsu idāni me.³²⁸
36 Candarājā narādhippo³²⁹ puñṇakammarato sammā,
sambuddho 'haṃ tathāgato lokanātho idāni 'si.
37 sabbadā va sabbe tumhe patthento*³³⁰ sukham attano,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Candakumārajātakaṃ³³¹ paṭhamam niṭṭhitam.³³²

NOTES

[*M A-146]	¹ M z tvam.	²⁷ M -pinnaṃ.
² M ekaṃ puttā.	³ M -mocentaṃ.	²⁸⁻²⁸ M evarūpo supinno.
⁴ M -sannā.	⁵ M -ṭṭha-.	²⁹ M -sso.
⁶ R sattavāhe.	⁷ M -sannā.	³⁰ M tha-.
⁸ R pure.	⁹ R buddhattabhāve.	³¹ M -jjo.
¹⁰ R sattavāhe.	¹¹ R -ñāṇam.	³² M -nnaṃ.
¹² M -dhe sa-.	¹³ M -sīnagare.	³³ M -jja-.
¹⁴ M -jjo.	¹⁵ M pati-.	³⁴ M -nno.
¹⁶ M Nandī.	¹⁷ M -jjo.	[*M B-146]
¹⁸ M -jjā-.	¹⁹ M -kā.	³⁵ M -nnen' eva.
²⁰ M -khīṇṇo.	²¹⁻²² M x.	³⁶⁻³⁷ M x.
²³ M -jjā-.	²⁴ M Nandīya.	³⁸ M -yo-.
²⁵ M gaṇhī ti.		³⁹ M suvaṇṇasadisarūpo.
²⁶ M bodhisattass' eva pitā.		⁴⁰ M -jjā.
		⁴¹ M pati-.
		⁴² M -bhummim.
		⁴³ M hoti.
		⁴⁴ M -jjā-.
		⁴⁵ M -bhūmmim.
		⁴⁶ M gamanakarapavattim.
		⁴⁷ M -jjā-.
		⁴⁸ M bhūmmim.
		⁴⁹ M tadā.
		⁵⁰ M z tvam.

- 51 M dhanapaṭilā.
 52 M -majjhe majjhagatā. 53 M x.
 54 M mahā nāma. 55-55 M x.
 56-56 M x. 57 M z paṭhamam.
 58 M z tvam. 59 M ekaputtako.
 60 M x. 61 M x. 62 M ru-
 63 M x. 64 M -jjagaṇehi.
 65 M x. 66 M x. 67 M -jja-
 68 M z mahānāvāya majjhe.
 69 M -vāto. 70 M -pane.
 71 M -to. 72 M -na-
 73-73 M -nc. 74 M -nante.
 75 M mussika-. 76 M -nāvam.
 77 M tha-. 78 M apanam.
 [*M A-147] 79 M aku-
 80 M sajīvite ca satte.
 81-82 M x. 83 M -nāvā.
 84 M tha-. 85 M x.
 86 M -jjā. 87 M -nāvamajjhe.
 88 M z vasante. 89 M z tvam.
 90 M -jjā. 91 M mahājanāvāṇijjā.
 92 M natthikā. 93 M dhanapa-
 94 M dhannu-. 95 R -taro.
 96 M x. 97 M -jje.
 98 M gātham. 99 M x.
 100 M z ti. 101 M yasata.
 102 R satte sumānuse.
 103 M sabbam. 104 M -jja-
 105 M -jā. 106 M -bbajji-
 107 M -canto. 108 M tattha.
 109 M z tam. 110 M -diha-
 [*M B-147] 111 M asama.
 112 M pada-. 113 M -ssā-
 114 M -rīra.
 115 R semuñcanta-; M setam theram.
 116 M -ṭe. 117 M x.
 118 M jālā-. 119-119 M x.
 120 M paṭṭha-. 121 M gātham.
 122-122 M tam. 123 R -modamānam.
 124 M mocahi. 125 M -ṭṭhi-
 126 M -tṭṭha-. 127 M x.
 128 M samicchatu. 129 M x.
 130 M attakam.
 131 M z abhiruyhitvā.
 132 M celoti. 133 M z mahā.
 134 M -dde ma-. [*M A-148]
 135 M z mahāsamudde majjhe nimujj-
 hanasabhāvam etam mahānāvam nātvā.
 136 M sāta-. 137 M x.
 138 M x; z kūpamatthakam.
 139 M -jjā. 140 M -pānam.
 141 R hoti. 142 M saññāya.
 143 M x. 144 M -tthato.
 145 M -ttitvā. 146 M -cchape.
 147 M -ussa-
 148-148 M mahāsamuddamajjhe patati pal-
 lavinto.
 149 M -caṇḍa-. 150 M -the divasse.
 151 R vikhā-; vikkha-
 152 M -vante. 153-153 M x.
 154 M -tako. 155 M -ssento.
 156 R samāvahoti. 157 M x.
 158 M -bhūmmi-. 159 M nāgare.
 160 M -ssa-. 161 M rogabhūto pīḷito.
 162 M -meghalā. 163 M samuddam.
 164 M -cantam. 165 M ramā-
 166 M -ssam. 167 R nā.
 168 M tuvan. [*M B-148]
 169 M -tā. 170 M na santi.
 171 M devate. 172 M -tto.
 173 M abbhugam-
 174 M -mminagare. 175 M x.
 176 M -patte. 177 M tha-
 178 M -mmi-. 179 M ekā.
 180 M z idāni pi. 181 M x.
 182-182 M x. 183-183 M x.
 184 M -ddhako. 185-185 M x.
 186 M -janā.
 187 M tesam brāhmaṇānam.
 188 M x. 189 M -mmi-
 190 M -na-. 191 M -yhissāma.
 192 M x. 193 M nighose.
 194 M nighosa-. [*M A-149]
 195 M nighosa-. 196 M z tato.
 197 M uyā-. 198 M z ca.
 199 M -yhāpesum. 200 M x.
 201 M viyuhitvā. 202 R rajjam.
 203 R -ṇajātikā. 204 M -nti.
 205 M pāde. 206 M mayham.
 207 M x. 208 M -ronto.
 209 M x. 210 M x.
 211-212 M x. 213 M dhītā.
 214-215 M x. 216 M -puñña.
 217 M x. 218 M gacchanti.
 219 M x. 220 M -tacha-
 221 M -nakāyā.
 222 M -mminagare. 223 M niyā-
 224 M x. 225 M tha-
 226 M -ssāni. 227 M -mmi-
 [*M B-149] 228 M z samena.
 229 M -mmi-. 230-231 M x.
 232 M x. 233 M -kārapito.
 234 M x. 235 M mokesite.
 236 M x. 237 M niruppaddavo.
 238-239 M x. 240 R -kammā.
 241 M -mmi-. 242 M sammena.
 243 M x. 244 M -nisanda-
 245 M -odatta-. 246 M -sandapha-

247 M -vatā-	248 M z devalokā.	291 R -dānaṃ.	[*M A-151]
249 M -likā-	250 M bakā.	292 M atheta.	293 M -ttena.
251 M ārocitvā.	[*M A-150]	294 M dissesi.	295 M -dānāni.
252 M denti.	253 M makaṭṭā.	296 R z pi.	297 M -mmi-.
254 M sattā.	255 M dadanti.	298 R taṃ.	299 M z taṃ.
256 R na-	257 M -dhīpa-	300 M x.	
258 M -mmi-.	259 M z tadā.	301 Cf. J, VI, p. 571, 7-19.	
260 M -mmi-.	261 R -labhati.	302 R paṭi-; M -tisu-.	303 M ttho.
262 M -magaha-	263 M -hinaku-.	304 R Va-	305 R durānaro.
264 M -nāgu-.	265 M z ti.	306 R and M tejā.	[*M B-151]
266 M z ca.	267 M x.	307 M hanu-.	308 M -pajja-.
268 M -pāṇā.	[*M B-150]	309 M x.	310 M -jā.
269 M -kām' eva.	270 M senā-.	311 M z tassa ovādaṃ datvā.	
271 M senā-.	272 M z ca.	312 M -sīlāni.	313 M -ssī-.
273 M x.	274 R -pānaṃ rā-.	314 M z ti.	315 M x.
275 M -mmi-.	276 M deyya-.	316 M z yasañño ca.	317 M x.
277 M -mmi-.	278 M x.	318 M maṃ.	319 M -meghala-.
279 M -rucim eva.	280 R x.	320 M Mahikumma-.	321 R x.
281 R -ssā pi ba-.	282 R madda-.	322 M Sibali-.	323 R x.
283 R -mānaṃ.	284 R vatta-.	324 R x.	325 R x.
285 M -mmi-.	286 M -tti.	326 R na-; M -rājā.	327 M -mmi-.
287 M x.	288 R -naṃ.	328-328 R sāvakā ca idāni 'si.	
289 R -dhanī.		329 R -di-.	330 M -ṭṭhe- [*M A-152]
290 R -pittha; M -pitha.		331 M -darāja-.	332 R x.

[III-2] SĀDHITARĀJAJĀTAKA (22)

pamodāmi¹ ahaṃ bhonto ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto attano dānapāramim ārabha kathesi. ath ekadivasañ hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā² kathaṃ³ samuṭṭhāpesuṃ: aho vata āvuso amhākaṃ Satthā idān' eva devamanussānaṃ lokiyalokkuttarasukhadāyako yeva hotī ti. atha Satthā gandhakuṭṭiyaṃ vasanto dibbasotena tesaṃ vacanaṃ sutvā dhammasabhāyam āgantvā tattha paññattavarabuddhāsane nisīditvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā⁴ ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte na bhikkhave idān' evāhaṃ samatiṃsapāramiyo pūretvā buddhattabhāve ṭhito devamanussānaṃ lokiyalokkuttarasukhaṃ dadāmi, pubbe pi saṃsāre saṃsaranto⁵ putthujjanattabhāve⁶ ṭhito divase divase mahājanakāyānaṃ nānāvidhavatthudānam adāsin ti vatvā tuñhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave eko rājā Sādhito⁷ nāma Mithilanagare⁸ rajjaṃ kāresi. tassa pana Sādhitarāñño⁹ aggamaheśī devī Samulā nāma ahosi. sā pana Samulādevī tassa Sādhitarāñño¹⁰ piyā c' eva manāpā ca soḷasasahassaitthīnaṃ¹¹ jeṭṭhakā ca ahosi. tadā bodhisatto Sādhitanāmako¹² Mithilanagare¹³

rajjaṃ kārento attano pakatiñāṇena samāgato sakabhariyāSamulānā-
māya¹⁴ deviyā saddhiṃ rājasukham anubhoti. ekadivasañ hi bodhisatto
attano sirisayanapīṭhe¹⁵ nisinno setacchattam¹⁶ olokeno ayaṃ rāja-
sampatti kena¹⁷ dhammena¹⁸ dinnā hotī ti cintetvā, ahañ hi pubbe pi
dānam adatvā puññam akatvā imaṃ rājasampattiṃ na labhāmi, ahañ
hi pubbe pi dānaṃ datvā puññaṃ katvā imaṃ rājasampattiṃ labhāmi
ti cittaena pītisomanassam eva uppādeti. atha mahāsatto attano sārathike
āmantento* bhonto sārathike tumhe khippam eva rājaṅgaṇe goṇayutte
ca sakate assayutte ca¹⁹ rathe yojetvā ṭhapethā²⁰ ti vatvā imaṃ paṭha-
maṃ gātham āha:

- 1 pamodāmi²¹ ahaṃ bhonto puññakamme va me kato,
tumhe me sakate rathe yojetvā khippam ajj' evā ti.

taṃ sutvā sārathigaṇā²² kāyabalasampanne²³ goṇe ca asse ca uccinitvā
tehi ca²⁴ yutte sakate ca rathe ca yojetvā rājaṅgaṇe te²⁵ ṭhapetvā²⁶ Sād-
hitarāñño²⁷ ārocesuṃ: mahārāja ajj' eva sabbe pi mayaṃ²⁸ tuyhaṃ sakate
ca rathe ca yojetvā rājaṅgaṇe ṭhapemā²⁹ ti. taṃ sutvā Sādhitarājā³⁰ saka-
pāsādato otarivā rājaṅgaṇe ṭhatvā ekaṃ ratham abhiruyhitvā attano
sārathigaṇe te pājento imaṃ dutiyaṃ gātham āha:

- 2 pājetha³¹ bhonto tumhe va sakate ca rathe ca khippaṃ,
rukkhavanañ ca purato ahaṃ gacchāmi pacchato ti.

tassa rañño vacanaṃ sutvā sārathigaṇā sādhu ti sampaṭicchitvā te te
sakate ca³² rathe ca³³ yojetvā tattha tatth' eva aṭṭhaṃsu. rājā pana nānā-
ratanavicittarathe nisinno amaccagaṇaparivuto nagarato nikkhamitvā taṃ
sālarukkhavanaṃ pavisitvā attano rukkhavaḍḍhakigaṇe³⁴ pakkosāpetvā
apheggute avaṅgate sundaramahāsāre te te rukkhe chindāpetvā tattha
tatth' eva vane³⁵ te te chetvā sakatesu ca rathesu ca te te pakkhīpāpetvā
rukkhavanato nikkhamitvā attano catūsu nagaradvāresu ca nagaramajjhe
ca nivesanadvāre cā ti chasu ṭhānesu te te rukkhe pāpetvā te te³⁶ rukkhe
ṭhapāpetvā tehi rukkhehi cha dānasālāyo kārāpeti. te pana rukkhavaḍḍha-
kigaṇā dve tīṇi divasāni tesu chasu ṭṭhānesu taṃ taṃ mahādānasālaṃ
niṭṭhapetvā Sādhitarāñño³⁷ ārocesuṃ: mahārāja tumhākaṃ cha dānasā-
lāyo amhehi niṭṭha(ā)pitā,³⁸ tattha tatth' eva susaṅghitā honti idāni pana
tumhe taṃ taṃ sālam oloketuṃ gacchathā ti. taṃ sutvā mahāsatto attano
amaccādigaṇehi* parivuto taṃ taṃ sālaṃ gantvā disvā³⁹ thutiṃ katvā
tuṭṭhacitto imaṃ tatiyaṃ gātham āha:

- 3 sobhati vata me sālā idha ṭṭhitā manoramā,
devatā nimmitvā viya pasādetuṃ mama sadā ti.

tadā mahāsatto attano senaguttaṃ pakkosāpetvā taṃ taṃ sālam alaṅ-
karāpetvā devasikaṃ devasikaṃ cha cha satahassāni⁴⁰ vissajjetvā

dānavatthūni ca kiṇitvā tesu chasu dānasālāsu manussānaṃ mahādānaṃ adāsi. mahāsattassa ānubhāven' eva sabbaṃ Mithilanagaraṃ⁴¹ mahāsubhik-khasuladdhaannapānādivatthusampannaṃ⁴² ca sukham eva rammaṇiyaṃ ca hoti. atha Mithilaratṭhavāsino⁴³ mahājanakāyā unnaṅgalaṃ ca akatvā⁴⁴ attano gehe kammam akatvā mahāsattass' eva tattha tattha dānasālāyaṃ mahādānavatthūṃ gahetvā attano yathāsukhaṃ taṃ taṃ vatthudānam anubhuñjimsu.⁴⁴⁵ atha mahāsatto pāto⁴⁶ vuṭṭhāya sīsaṃ nhāpetvā nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā suvaṇṇasivikāyaṃ nisīditvā mahāyasaparivārena saddhiṃ taṃ taṃ dānasālaṃ gantvā sayam eva manussānaṃ nānavatthudānaṃ datvā puna attano amacce āṇāpento imaṃ gātham āha:

- 4 vatthādīnaṃ ca kāmānaṃ majjam pi detha soṇḍānaṃ,
bhojanaṃ bhojanatthīnaṃ⁴⁷ sammā⁴⁸ detha tumhe sadā.
5 mā ca⁴⁹ tumhe pamādattha idh' āgato(e) mahājane,
tappetha annapānena⁵⁰ gacchantu⁵¹ te yathā kāmā⁵² ti.

evaṃ ca vatvā mahāsatto tato dānasālato nikkhamitvā attano pāsādam abhiruyhitvā rājasukham anubhoti. sāyaṇhakāle pana bodhisatto gandhodakena sīsaṃ nhātvā⁵³ nānaggarasabhojanaṃ bhuñjanto attano amaccā-digaṇehi⁵⁴ parivārīto hatthikhandhavaragato nānāvidha-alāṅkārehi virocāmāno sayam eva manussānaṃ mahādānaṃ dātum attano dānasālam upāgami. tam atthaṃ pakāsanto Satthā gātham⁵⁵ āha:

- 6 sāyaṇhakāle so rājā pītiko sumano sadā,
dānasālam upāgami dānaṃ dātum mahājane ti.⁵⁶

· taṃ taṃ sālāṃ gantvā rājā sayam datvā mahādānaṃ dānasālāyaṃ attano amacce evam*⁵⁷ abravi:

- 7 iminā ca niyāmena evaṃ detha mama dānaṃ,
mahājanānaṃ sabbesaṃ yathākāmaṃ gacchantu te ti.

evaṃ ca mahāsatto divase divase pāto ca sāyaṇhakāle ca dve vāre attano taṃ taṃ dānasālam gantvā tato tato dānasālato nikkhamitvā sakapāsādam abhiruyhitvā rājasukham anubhoti. bodhisattassa pana dānatejānubhāvena mahāpathavikampanādīni⁵⁸ sabbāni acchariyāni ekakolāhalāni sakala-Mithilanagare⁵⁹ pātu-r-ahesuṃ. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 8 tato so Sādhitarājā⁶⁰ Mithilaratṭhavaḍḍhano,⁶¹
mahādānaṃ adā⁶² sadā manussānaṃ ca sabbadā.
9 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ tad' āsi lomahaṃsaṃ,
mahādānaṃ dadantassa medanī sampakampatha.
10 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ tad' āsi lomahaṃsaṃ,
mahādāne⁶³ padinnamhi khumbhittha Mithilā⁶⁴ tadā.

- 11 samākulaṃ puram āsi ghoso ca vipulo mahā,
vatthudāne padinnamhi dānasālāyam attano.
12 ath' ettha vattati saddo tumulo⁶⁵ bheravasaddo,
vatthudāne raññā dinne manussānañ ca sabbadā ti.

atha mahāsattassa mahādānavatthuggahaṇena⁶⁶ mahājanakāyā soman-
assajātā aññamaññaṃ piyavacanaṃ vadiṃsu. tam atthaṃ pakāsanto Satthā
gātham⁶⁷ āha:

- 13 uggā⁶⁸ ca sārathikā ca⁶⁹ vesiyānā⁷⁰ ca seṭṭhino,
vadiṃsu iti sabbadā eso no dhanadāyako.⁷¹
14 hatthārohā anikatṭhā rathikā pattikārakā,
ahaṃsu iti sabbadā eso no yasadāyako.
15 janapadā ca negamā ekā⁷² chandā⁷³ samāgatā,
mantenti iti sabbadā eso no sukhadāyako.⁷⁴
16 daḷiddā yācakā vuddhā brāhmaṇā ca purohitā,
vakkhanti iti sabbadā eso no vatthudāyako ti.

tadā mahāsatto⁷⁵ attano dānavatthum anussaranto punappunam
attano citte pītim uppādeti. tasmim̐ pana khaṇe Sakkassa bhavanam
uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko devarājā taṃ kāraṇam āvajjanto imaṃ
gātham āha:

- 17 ko ca devo manusso vā sammā pūreti puññañ ca,*
dānasīlādikaṃ sadā so ca kappeti patthanā⁷⁶ ti.

evañ ca vatvā Sakko taṃ kāraṇam ñātvā aho vata eso Sādhitarājā⁷⁷
buddhaṅkuro yeva attano dānavatthum anussaranto punappunam⁷⁸
attano citte pītim uppādeti. idān' evāhaṃ Mithilanagaraṃ⁷⁹ gantvā tass'
eva Sādhitarāñño⁸⁰ taṃ taṃ dānavatthum anumodissāmī ti cintetvā
nānāvidharatanavicittasuvaṇṇamayam ekaṃ pāsādam abhiruyhitvā saka-
devalokato otarivā Mithilanagaraṃ⁸¹ āgantvā tass' eva Sādhitarāñño⁸²
pāsādavarapurato⁸³ ākāse va⁸⁴ atṭhāsi. atha so rājā attano sirisayanapīṭhe
nisinno tatth' eva ākāse ṭhitapāsādassa obhāsaṃ passanto taṃ pucchanto
imaṃ gāthādvayam āha:

- 18 ko nāmo eso pāsādo iddhiyā yasasā jalaṃ,
abhikkantena vaṇṇena obhāseti mama purato.
19 ko ca pāsādasāmiko idhāgato idāni 'si,
ahaṃ pubbe na jānāmi taṃ me akkhāhi pucchito ti.

taṃ sutvā Sakko devarājā tena raññā saddhim āmantento imā tisso
gāthāyo āha:

- 20 Sakko 'haṃ rāja⁸⁵ devindo āgato tava santike,
tava dānena sumano anumodāmi taṃ sadā.

- 21 ahaṃ rāja devaloke t̥hito devagaṇehi ca,
rammanto⁸⁶ sakapuññehi anumodāmi taṃ sadā.
22 añjaliṃ te paggayhāmi iminā tava dānena,
anāgate tvaṃ sambuddho lokanātho bhavissat(s)ī ti.

evaṃ ca vatvā Sakko devarājā⁸⁷ puna tass' eva rañño puññānumodanaṃ
karonto imaṃ gāthādvayam āha:

- 23 anumodāmi 'haṃ rāja mahādānaṃ tayā dinnam,
manussānañ ca dānagge⁸⁸ chasu t̥hānesu⁸⁹ sabbadā.
24 dadanto tvaṃ mahārāja dadāhi aparāparaṃ,
dānañ hi paralokasmiṃ patiṭṭham hoti paṇīnan⁹⁰ ti.

atha Sakkassa vacanaṃ sutvā mahāsatto Sakkena saddhim āmantento
imaṃ⁹¹ gātham āha:

- 25 dadāmi 'haṃ devarāja⁹² mahādānañ ca sabbadā,
santaṃ na paṭiguyhāmi⁹³ dāne me rammati mano ti.

evaṃ ca pana vatvā mahāsatto punappunaṃ⁹⁴ Sakkena saddhim*
āmantento gātham āha:

- 26 svāgatan te devarājā atho te⁹⁵ adurāgataṃ,⁹⁶
cirantaṃ⁹⁷ sukhito hoti devaloke ramme sadā,
deva⁹⁸ dāni⁹⁸ rammassu⁹⁹ tvaṃ mama dānānumodanā ti.

evaṃ ca bodhisattassa vacanaṃ sutvā Sakko tass' eva paṇītajjhāsayaṃ
viditvā tassa¹⁰⁰ thutim akāsi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 27 tass' eva paṇītaṃ cittaṃ ñatvā¹⁰¹ Sakko iti āha,
sabbe c(j)itā¹⁰² te paccūhā ye¹⁰³ dibbā ye ca mānusā.¹⁰³
28 ninnāditā¹⁰⁴ te pathavī saddo te tidivaṅgato,
samantā vijjutā¹⁰⁵ āguṃ girīnaṃ va paṭissutā.¹⁰⁶
29 tassa te¹⁰⁷ anumodanti ubho NāradaPabbatā,
attano vimānadvāre t̥hitā ca sumanā sadā.
30 Indo Brahmā Pajāpati Somo Yamo Vessavaṇṇo,¹⁰⁸
sabbe devānumodanti dukkaraṃ so gato¹⁰⁹ iti.
31 yaṃ te dinnam mahādānaṃ sakasālāya sabbadā,
setṭhayānaṃ taṃ te hoti sagge te taṃ vipaccatū¹¹⁰ ti.

evaṃ ca pana vatvā Sakko idh' eva mayā papañcam akatvā idān' eva
devalokaṃ gantaṃ vaṭṭatī ti cintetvā ito paṭṭhāya mahārāja tvam appa-
matto yāvatāyukaṃ dānasīlādīni puññāni¹¹¹ karohī ti mahāsattassa
ovādaṃ datvā sakatṭhānam eva upāgami. tam atthaṃ pakāsanto Satthā
gātham¹¹² āha:

- 32 tadā Sakko devarājā dvīsu devesu issaro,
Sādhitass'¹¹³ ovādaṃ datvā devalokam apakkami.
- 33 so Sakko dvīsu devesu devānaṃ rajjaṃ kārento,
sukhaṃ pappoti sabbadā puññakammupakāro¹¹⁴ cā ti.

atha Sakko devarājā¹¹⁵ attano vasanaṭṭhānaṃ devalokaṃ gacchanto tasmim̐ yeva divase Sādhitarāñño¹¹⁶ nivesanassa sabbadisābhāgam appaṭṭi-ppamānaṃ¹¹⁷ dhanadhaññehi paripūrento ghanamahāmegho viya dhana-dhaññavassaṃ vassāpetvā sakalanagare jāṇupparamānaṃ¹¹⁸ dhanadhañña-vassaṃ vassāpesi.¹¹⁹ atha Sakko Sādhitarāñño¹²⁰ bodhisambhāraṃ pari-pūrento tato paraṃ sattame divase tass' eva rañño sakalanagare nānā-vidhacittaṃ sukhumavatthadibbavassaṃ¹²¹ ca dibbālaṅkāravassaṃ ca vassāpesi.¹²² tato paraṃ sattame divase suvaṇṇarajatavassaṃ vassāpesi. tato paraṃ sattame divase lohitaṅgaratanavassaṃ vassāpesi. tato paraṃ sattame divase idanīlaratanavassaṃ vassāpesi. tato paraṃ sattame divase* mañijotaratanavassaṃ vassāpesi. tato paraṃ sattame divase veḷuriyaratana-vassaṃ vassāpesi. tato paraṃ sattame¹²³ divase¹²⁴ sattavidharatanavassaṃ vassāpesi. iti Sakko devalokato nānāvidharatanavassāni vassāpento Sādhita-rañño¹²⁵ sakalanagare yeva vassāpesi. tadā mahāsatto attano amacce mahājanakāyānaṃ vuṭṭhidhanaṃ dāpetum āṇāpento attano gehesu ca koṭṭhāgāresu¹²⁶ ca sakadhanehi saddhim okirāpetvā chasu dānasālāsu mahājanakāyānaṃ dānamukhe upaṭṭhāpesi.¹²⁷ tadā Sādhito¹²⁸ nāma rājā mahāvibhavo mahāyasaparivāro attano Mithilaraṭṭhavāsīnaṃ¹²⁹ mahājanakāyānaṃ dasavidharājadhammena¹³⁰ rajjaṃ kārento¹³¹ nava-vuṭṭhidhārena ca sabbapuññakammaṃ katesu¹³² vā kārāpitesu¹³³ vā chasu dānasālāsu divase divase raṭṭhavāsīnaṃ¹³⁴ nānāvidhadānavatthum adāsi. so rājā attano dānavatthum anussarivā sakacitte pītim uppādeti. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 34 tato so Sādhitarājā¹³⁵ pītiko sumano sadā,
datvā ca sātakaṃ¹³⁶ dānam anussari sapītiyā.
- 35 so ca¹³⁷ rājā narādhippo¹³⁸ mahādānaṃ manussānaṃ,
dadanto ca sapītiyā sarati tam iti sadā.
- 36 aho nu dānavipāko sadā¹³⁹ sukho¹⁴⁰ anappako,
nibbhayo niruppaddavo samicc(jj)hati yeva¹⁴¹ bhavesu.¹⁴²
- 37 dānañ hi paralokasmim̐ patiṭṭhaṃ hoti paṇīnaṃ,¹⁴³
paṇḍito dhanadāyako sukhaṃ pappoti sabbadā.
- 38 tasmā hi ahaṃ dhanavā saddhāya dānaṃ¹⁴⁴ dadāmi,¹⁴⁵
sukhañ ca¹⁴⁶ ca me pavaḍḍhati¹⁴⁷ devesu mānuse¹⁴⁸ sadā.
- 39 janānaṃ dānaṃ dento 'ham aggadānahito devo,¹⁴⁹
tato¹⁵⁰ manusso vā¹⁵¹ aggapatto pamodo¹⁵² bhavatī¹⁵³ ti.

evañ ca pana Mithilaratṭhavāsīnaṃ¹⁵⁴ sabbesam pi mahājanakāyānaṃ mahādhanadānaṃ datvā mahāsatto divase divase attano ovādaṃ puna dadanto imaṃ gātham āha:

- 40 yathā bhonto rathenāhaṃ sampanno hi pubbe dānā,
tathā tumhe appamattā dānaṃ detha sabbadā ca.¹⁵⁵
- 41 saddhāya sampannā tumhe dānaṃ dento yathābalaṃ,
sukhañ ca* pāpuṇissatha devamanusse sadā ti.

tato paṭṭhāya mahāsattassa ovāde ṭhatvā mahājanā dānādīni puññāni karonto(ā) yāvatāyukaṃ ṭhitā āyuhapariyosāne tato cutā nānādevalokesu¹⁵⁶ nibbattiṃsu.¹⁵⁷ mahāsatto pana attano aggamahesiyā Samulādeviyā¹⁵⁸ saddhiṃ Mithilanagare¹⁵⁹ rājasampattim anubhavanto dānādīni puññāni¹⁶⁰ karonto yāvatāyukaṃ ṭhito attano āyuhapariyosāne tato cuto Tusītadevaloke¹⁶¹ yeva nibbattī ti. evañ ca pana Jetavane sannipatitānaṃ bhikkhūnam imaṃ jātakaṃ desanaṃ niṭṭhapento idāni tesam bhikkhūnaṃ catusaccadhammaṃ puna desento¹⁶² sammāsambuddho Satthā imaṃ gāthādvayam āha:

- 42 dukkhasaccaṃ samudayaṃ¹⁶³ nirodhañ ca maggasaccaṃ,
iti hi taṃ catusaccaṃ sabbadā¹⁶⁴ kathitaṃ mayā.
- 43 tebhūmakaṃ¹⁶⁵ dukkhasaccaṃ taṇhā samudayaṃ nāma,
nirodhaṃ nāma nibbānam aṭṭhaṅgikaṃ maggasaccan ti.

evañ ca pana¹⁶⁶ bhagavato catusaccadhammadesanāvasāne keci pi bhikkhū sotāpattiphalaṃ, keci pi bhikkhū sakadāgāmiphalaṃ, keci¹⁶⁷ pi bhikkhū anāgāmiphalaṃ,¹⁶⁷ keci pi bhikkhū arahattaphalaṃ sampāpuṇiṃsu. bhagavato pana catusaccadhammadesanā sotthikā yeva devamanussānaṃ lokiyalokuttarasukhasampattidāyaka¹⁶⁸ nāma sabbadā hotī ti. evañ ca pana Jetavane sannipatitānaṃ bhikkhūnam imaṃ catusaccadhammaṃ desetvā¹⁶⁹ Satthā na bhikkhave idān' evāhaṃ samatiṃsapāramiyo pūretvā buddhattabhāve¹⁷⁰ ṭhito devamanussānaṃ lokiyalokuttarasukhaṃ dadāmi,¹⁷¹ pubbe vāhaṃ evañ c' eva saṃsāre¹⁷² saṃsaranto puthujjanabhāve¹⁷³ ṭhito divase divase mahājanakāyānaṃ nānāvidhavatthudānam adāsin ti vatvā jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 44 tadā Sakko devarājā dvīsu devesu issaro,
dibbacakkhū ti pākaṭo Anuruddho idāni 'si.
- 45 Sādhitassa¹⁷⁴ senagutto mahādānaṃ visajjako,
Ānando mātulaputto upaṭṭhāko idāni 'si.
- 46 Sādhitarāñño¹⁷⁵ sā¹⁷⁶ mātā* Mahāmāyā idāni 'si,
Sādhitarāñño¹⁷⁷ so pitā Suddhodano idāni 'si.

- 47 Samulā nāma sā kaññā Yasodharā idāni 'si,
amaccādayo nagarā sāvak' āsum idāni me.
- 48 Sādhito¹⁷⁸ nāma so rājā sambuddho 'haṃ tathāgato,
lokanātho idāni 'si sabbadā va sabbe tumhe,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Sādhitarājātakam¹⁷⁹ dutiyaṃ niṭṭhitam.¹⁸⁰

NOTES

- ¹ M modāmi. ² M -sannā.
³ M x. ⁴ M -sannā.
⁵ R samsā-. ⁶ M -jjanabhāve.
⁷ M -di-. ⁸ R Midhila-.
⁹ M Sāditarañño piyabhariyā rañño.
¹⁰ M -di-. ¹¹ M -ssānaṃ itthī-.
¹² M -di-. ¹³ R Midhi-.
¹⁴ M -lāya. ¹⁵ M -ne pī-.
¹⁶ M -tacha-. ¹⁷ M z ca.
¹⁸ M kamme. [*M B-152]
¹⁹ M x. ²⁰ M tha-.
²¹ M pathamo-. ²² M -thino.
²³ M -yabbhala-. ²⁴ M x.
²⁵ M x. ²⁶ M ṭhapesi.
²⁷ M -di-. ²⁸ M mayhaṃ.
²⁹ M ṭhapesimā. ³⁰ M -di-.
³¹ M pāce-. ³² M x.
³³ M x. ³⁴ M vaḍhaki-.
³⁵ M x. ³⁶ M x.
³⁷ M -di-. ³⁸ M niṭṭhāpitvā.
[*M A-153] ³⁹ M x.
⁴⁰ R chachasata-. ⁴¹ R Midhi-.
⁴² M -pāṇā. ⁴³ R Midhi-.
⁴⁴ M ka-. ⁴⁵ M -jitvā.
⁴⁶ M z va.
⁴⁷ M -naṃ natthānaṃ.
⁴⁸ M samā. ⁴⁹ M x.
⁵⁰ M -pāṇe-. ⁵¹ M -ntaṃ.
⁵² M kāmī. ⁵³ M nhāto.
⁵⁴ M -gaṇa pa-. ⁵⁵ M x.
⁵⁶ M x. ⁵⁷ M iti.
[*M B-153] ⁵⁸ M kampādīni.
⁵⁹ R Midhi-. ⁶⁰ M -di-.
⁶¹ R Midhi-; M -vaḍhano.
⁶² M adāsi dānaṃ. ⁶³ R -dānaṃ.
⁶⁴ R Midhi-. ⁶⁵ R bhavati.
⁶⁶ M -tthugaha-. ⁶⁷ M x.
⁶⁸ R uggatā. ⁶⁹ R x.
⁷⁰ R -yanā. ⁷¹ R -nakārako.
⁷² M ete. ⁷³ M chanda.
⁷⁴ M dhanadā-. ⁷⁵ M bodhi-.
[*M A-154] ⁷⁶ M dānā.
⁷⁷ M -di-. ⁷⁸ M -napu-.
⁷⁹ R Midhi-. ⁸⁰ M -di-.
⁸¹ R Midhi-. ⁸² M -di-.
⁸³ R -dadvayapu-. ⁸⁴ M yeva.
⁸⁵ M devarājā. ⁸⁶ R ramito.
⁸⁷ M x. ⁸⁸ M nāna-.
⁸⁹ R dānesu. ⁹⁰ M -ṇan.
⁹¹ M x. ⁹² M -jā.
⁹³ M pati-. ⁹⁴ M -napu-.
[*M B-154] ⁹⁵ M x.
⁹⁶ M z ti. ⁹⁷ M civaraṃ taṃ.
⁹⁸ M devakāhi. ⁹⁹ M rammisu.
¹⁰⁰ M z eva. ¹⁰¹ R sutvā.
¹⁰² R upacitā.
¹⁰³⁻¹⁰³ R redibbamanussā.
¹⁰⁴ M dindā-. ¹⁰⁵ M -jjulatā.
¹⁰⁶ M patisutā. ¹⁰⁷ M x.
¹⁰⁸ R Va-. ¹⁰⁹ R kato.
¹¹⁰ M -pajja-. ¹¹¹ R x.
¹¹² M x. ¹¹³ M -di-.
¹¹⁴ M pubbe pi. ¹¹⁵ M x.
¹¹⁶ M -di-. ¹¹⁷ M dibbamānaṃ.
¹¹⁸ M janu-. ¹¹⁹ R -peti.
¹²⁰ M -di-. ¹²¹ M -madibbavatthava-.
¹²² R -peti. [*M A-155]
¹²³ M z sattame.
¹²⁴ M z ekasmiṃ divase.
¹²⁵ M -di-. ¹²⁶ M kotthākāresu.
¹²⁷ M uṭṭhabeti. ¹²⁸ M -di-.
¹²⁹ R Midhi-. ¹³⁰ M z samena.
¹³¹ M -ron-. ¹³² M kato.
¹³³ M -pito. ¹³⁴ M -vāsī.
¹³⁵ M -di-. ¹³⁶ M sādā-.
¹³⁷ R x. ¹³⁸ M janādippo.
¹³⁹ M x. ¹⁴⁰ R subho.
¹⁴¹ M x. ¹⁴² M z me.
¹⁴³ M pānīyaṃ. ¹⁴⁴ M z mahā.
¹⁴⁵ R -dāti. ¹⁴⁶ M x.
¹⁴⁷ M -vattha-.
¹⁴⁸ R -sesu; M manusse.

149 M devesu.	150 M so.	165 M -mmi.	166 M z 'ssa.
151 M va.	152 M -dāmī ti.	167-167 M x.	168 R -yako.
153 M x.	154 R Midhi-	169 M -tvāna.	170 M -bhava.
155 M x.	[*M B-155]	171 R -ma.	172 M x.
156 M -loke.	157 M -ttanti.	173 M -ujana-	174 M -di.
158 R -la-	159 R Midhi-	175 M -di.	176 M x.
160 M -ññakammāni.		[*M A-156]	177 M -di.
161 M Tussita-	162 M dassento.	178 M -di.	179 M -di.
163 M -yasaccam.	164 R -bbathā.	180 R x.	

[III-3] RATANAPAJJOTAJĀTAKA (23)

acchariyaṃ vat' idaṃ¹ dukkhan ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto attano mātuposakam ekaṃ bhikkhum ārabba katesi. tadā kira so bhikkhu paresaṃ janānaṃ gehadvārasamīpe tḥāne piṇḍāya caranto tattha bhojanaṃ dento attano mātusantikam² āgato divase divase³ mātaraṃ tam⁴ eva⁵ bhattabhojanaṃ bhojeti. so pana bhikkhu samayam eva gāme piṇḍāya caramāno bhattabhojanaṃ labhamāno⁶ puna mātusantikam āgantvā bhattabhojanena⁷ mātaraṃ pucchitvā attano pattasmim avasesaṃ bhattabhojanaṃ bhuñjati.⁸ tato paṭṭhāya so bhikkhu attano mātaraṃ⁹ paṭijagganto attano⁹ laddhasalākabhattādikānañ¹⁰ ca vassāvāsikavatthañ¹¹ ca kiñci pi vatthuñ¹² ca labhitvā attano mātuyā taṃ taṃ vatthudānaṃ deti. aparabhāge pana so bhikkhu attano mātaraṃ paṭijagganten¹³ eva bahukam ussuk[k]am āpanno kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi. atha tassa¹⁴ bhikkhuno sandiṭṭhasambhattā¹⁵ bhikkhū taṃ bhikkhum disvā pucchiṃsu: āvuso pubbe tava sarīravaṇṇo sobhati, idāni pana tvaṃ kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto¹⁶ kenaci kāraṇena bhavissasi, koci nāma rogo tava uppanno hotī ti. tesaṃ vacanaṃ sutvā so bhikkhu attano sabbakamma pavattiṃ tesam ārocesi: āvuso mama rogo n' atthi, api ca kho pana¹⁷ attano mātaraṃ paṭijagganto¹⁸ eva mama b(p)alibodho atthī ti. tassa vacanaṃ sutvā te bhikkhū ahaṃsu: āvuso amhākaṃ [Satthā] saddhādeyyavatthum¹⁹ vinipātetuṃ na deti, idāni pana tvaṃ saddhādeyyavatthum gahetvā itthiyā²⁰ dadamāno ayuttakammam²¹ eva karosī ti. tesaṃ vacanaṃ sutvā so* bhikkhu lajjāya sampanno attano vasanaṭṭhāne yeva oliyi. atha te bhikkhū Satthu santikaṃ gantvā tam attham ārocesuṃ: bhante bhagavā asuko nāma bhikkhu saddhādeyyavatthum vinipātetvā itthim eva poseṭī ti.²² Satthā pana²³ taṃ bhikkhum pakkosāpetvā taṃ pucchi: saccam kira bhikkhu tvaṃ itthim eva posesī ti. so bhikkhu tam attham ārocesi: saccam eva bhante tam²⁴ itthiposanakammam me²⁵ atthi, sā²⁶ pana itthi²⁶ na

aññā mama mātā yeva hotī ti. taṃ sutvā Satthā tass' eva bhikkhuno ussāhaṃ janetuṃ bhikkhu tava katakammaṃ sādhu yeva hotī ti tikkhattum sādhu kāraṃ datvā taṃ bhikkhum evam āha: tvam me bhikkhu mama gatamagge yeva tiṭṭhasi, attano mātāpitaro posanakammaṃ nāma paṇḍitānaṃ vaṃso yeva hotī ti. evañ ca pana vatvā Satthā te bhikkū āmantetvā bhikkhave tumhe imaṃ bhikkhum mā ujjhāyittha,²⁷ porāṇakapaṇḍito pi pabbajito c' eva attano mātaraṃ poseṭi. attano mātuposanakammaṃ nāma mahapphalataraṇ²⁸ ca²⁹ hotī ti vatvā tuṅhi ahosi. tehi yācito Satthā³⁰ atītam āhari.

atīte bhikkhave Meghavatīnāmake nagare Mahārathanāmako eko rājā rajjaṃ kāresi. tassa pana Mahāratharañño aggamaheṣī devī Siriratanagabbhā nāma ahosi. tadā bodhisatto Tusītabhavanato³¹ cavitvā tassā deviyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. sā pana Siriratanagabbhā devī paripuṇṇagabbhā uyyānaṃkīlitukāmā attano sāmikarañño³² tam attham ārocesi. atha Mahāratharājā³³ uyyānapālaṃ pakkosāpetvā āha: bho uyyānapāla tvam mama uyyānam ajj' eva alaṅkārapēhī ti. so pana uyyānapālo Mahāratharañño vacanaṃ sampatiçchitvā uyyānam alaṅkārapētvā tassa rañño tam attham ārocesi. taṃ sutvā rājā mahantena parivārena parivuto attano deviyā saddhim ekasuvaṇṇasivikāya nisīditvā tam uyyānaṃ pavisitvā sakaladivasam³⁴ eva uyyānakīlaṃ kīlati.* sūriyo at[t]haṅgamito³⁵ hoti. atha rājādayo³⁶ mahājanakāyā antonagaraṃ pavisitum asakkonto(ā) tatth' eva uyyāne ekarattiṃ vasitvā³⁷ yathāsukhaṃ sayiṃsu. taṃ divasam eva rājā ca devī ca ubho khattiyā ekāsane nippannā supiṃsu.³⁸ taṃ pana rattim paccūsakāle Siriratanagabbhā devī supinaṃ³⁹ passi. evarūpo supino⁴⁰ ahosi: eko hi puriso kaṇho rattanetto rattakeso rattavatthanivāsito āvudha-hattho⁴¹ pacchimadisato āgantvā tassā deviyā sayanagabbhaṃ pavisitvā tassā kesakalāpam ākaḍḍhitvā⁴² bhūmiyam⁴³ uttānaṃ pātetvā viravantiyā⁴⁴ tassā dve akkhīni uppāṭetvā⁴⁵ dve bāhāni chinditvā uraṃ bhinditvā paggharantalohitabinduhadayamaṃsam ādāya pacchimadisābhimukho hutvā pakkāmī ti. evañ ca supinaṃ⁴⁶ passitvā sā devī pabujjhitvā bhītatasitā pakamm(p)itahadayā pāpako me dusupino⁴⁷ diṭṭho, iminā supinabalen'⁴⁸ eva mayhaṃ vā rañño vā koci antarāyo bhavissatī ti cintetvā Mahāratharañño⁴⁹ supinaṃ⁵⁰ ārocesi. taṃ sutvā rājā pi⁵¹ bhītatasito⁵² pakampitahadayo⁵³ pāpako⁵³ me⁵³ dusupino⁵⁴ evarūpo mayā sutapubbo yeva hoti, ayaṃ pana dusupino⁵⁵ nāma⁵⁶ devī vā raṭṭhaṃ⁵⁷ vā koci antarāyakaro bhavissati nu kho ti cintetvā vibhātāya rattiyā supinapāṭhake⁵⁸ brāhmaṇe pakkosāpetvā⁵⁹ sabbam pi taṃ⁶⁰ dusupinaṃ⁶¹ ārocesi. te brāhmaṇā sabbasupinanimittajānanapakaraṇena⁶² taṃ supinaṃ⁶³ parigaṇhitvā⁶⁴ rañño byākarīṃsu: mahārāja iminā supinabalen'⁶⁵ eva ubhinnaṃ tumhākaṃ viyogo⁶⁶ bhavissatī ti. taṃ sutvā rājā attano deviyā viyogabhayena⁶⁷ saṃvegamaṇo te brāhmaṇe pucchi: bhonto mahābrāhmaṇā tumhe evaṃ

vacanaṃ kathetha, kena ca⁶⁸ kāraṇena ubho mayam⁶⁹ aññamaññaṃ viyogaṃ pāpuṇissāmā ti. te brāhmaṇā ahaṃsu: bho deva ajj' eva sāyaṇhasamaye mahāghanamegho* ākāśato⁷⁰ tumhākam eva sakalaraṭṭhe vassissati, paṭhamayāmato paṭ[t]hāya deve tumhākaṃ sakalaraṭṭhaṃ mahodakajātaṃ goppakappamaṇaṃ jaṅg[h]appamaṇaṃ⁷¹ ūrumajjhappamaṇaṃ⁷² kaṭikappamaṇaṃ thanappamaṇaṃ⁷³ sīsappamaṇaṃ⁷⁴ ekatālapamaṇaṃ⁷⁵ yāva sattatālapamaṇaṃ⁷⁶ c' eva hotī ti. tesam vacanaṃ sutvā rājā⁷⁷ te pucchi: bhonto brāhmaṇā ajj' eva kiṃ nāma kammaṃ khippataraṃ amhehi kātabban ti. nāvaṃ aññatra aññaṃ saraṇaṃ⁷⁸ nāma n' atthi devā ti vutte so rājā vaḍḍhakiyo⁷⁹ pakkosāpetvā tāta tumhe ajj' eva nāvāyo karotha khippam evā ti āha. te rukkhavaḍḍhakiyo⁸⁰ sādhu devā ti rañño vacanaṃ sampaṭicchitvā nāvāyo kārāpetvā rañño ārocesuṃ. atha sāyaṇhasamaye palāyiko⁸¹ mahāpavanamegho⁸² ākāse pākaṭo vassati. paṭhamayāmato⁸³ paṭṭhāya deve vassante⁸⁴ Mahāratharañño⁸⁵ sakalaraṭṭhaṃ mahodakajātaṃ gopp[h]akappamaṇaṃ⁸⁶ jaṅg[h]appamaṇaṃ⁸⁷ jāṇupamaṇaṃ⁸⁸ ūrumajjhappanaṇaṃ⁸⁹ thanappamaṇaṃ⁹⁰ galappamaṇaṃ,⁹¹ sīsappamaṇaṃ,⁹² ekatālapamaṇaṃ⁹³ yāva sattatālapamaṇaṃ⁹⁴ c' eva hoti. atigambhīram udakaṃ disvā mahājanakāyā maraṇabhayaabhītā ito c' ito ca attano⁹⁵ nissayaṃ⁹⁶ gavesamānā mahāudakatarāṅgehi vuyhamānā mahābyasanaṃ pāpuṇiṃsu. tadā rājā ca devī ca⁹⁷ ubho khattiyā ekanāvam abhiruyhantī(ā) mahātaraṅgehi vuyhamāno(ā) mahā-ogha-udako-upari pallavanti. atha sā devī paripuṇṇagabbhatāya ca⁹⁸ itthibhāvena ca⁹⁹ bhi(ī)rukabhāvato¹⁰⁰ attānaṃ sandhāretum asakkontī assūni muñcantī imaṃ paṭhamaṃ gātham āha:

- 1 acchariyaṃ vat' idaṃ¹⁰¹ dukkham anappakaṃ mama jāyati,
sukhagattaṃ me na jāyati kathaṃ jīvāmi¹⁰² mahodake¹⁰³ ti.

evaṃ ca vatvā sā devī attano sāmikaraññā saddhiṃ sallapantī imaṃ dutiyaṃ gātham āha:

- 2 anāthā mama¹⁰⁴ mahārāja ubho mayam¹⁰⁵ mahodake,
kathaṃ labhāma patiṭṭhaṃ appatiṭṭhe mahodake ti.

evaṃ ca vatvā sā devī attano sāmikaraññā santike* paridevantī imaṃ tatiyaṃ gātham āha:

- 3 ajj' evāhaṃ mahārāja na passāmi tuyhaṃ mukhaṃ,
maraṇaṃ me bhavissati mā¹⁰⁶ tvaṃ me jahāsi¹⁰⁷ sadā ti.

evaṃ vutte so rājā attano devīṃ samas[s]āsetvā tam evam āha: bhadde tvaṃ mayā saddhiṃ idh' eva ṭhītā mā bhāyi, mā paridevasi, kasmā cāhaṃ¹⁰⁸ taṃ evam vadāmi, amhākañ c' eva sabbarājasampatti nāma vināsanapariyosānā¹⁰⁹ jīvitañ ca nāma¹¹⁰ maraṇapariyosānā[am]¹¹¹ hotī ti. evaṃ ca vatvā

Mahāratharājā attano piyaṃ bhariyaṃ devīṃ sama[s]sāsetvā¹¹² imaṃ gāthādvayam āha:

- 4 mā tvaṃ daḷhaṃ paridevi aniccā sabbasaṅkhārā,
uppādā(a)vayadhammino esā lokassa dhammatā.
5 yaṃ kiñ c' atthi¹¹³ sabbapuññaṃ mayā c' eva tayā kataṃ,¹¹⁴
tañ ca sabbam cintetabbaṃ sukhatthāya bhadde sadā ti.

evam ādinā pakārena attano devīṃ sama[s]sāsetvā rājā mahāudakatarāṅgehi vuyhamāno tāya deviyā saddhim ekanāvāyaṃ nisīdi. atha sā¹¹⁵ nāvā mahā-udakatarāṅgehi vuyhamāno(ā) dvidhā bhijjati. taṅkhaṇaṇāñ ñeva sā devī maraṇabhayaabhītā¹¹⁶ aññaṃ upāyaṃ [a]passantī mahāparidevaṃ¹¹⁷ paridevantī¹¹⁷ imaṃ gātham āha:

- 6 ehi rāja tvaṃ gaṇhāhi khippaṃ mocehi maṃ dukkhato,
tayā vināhaṃ na jīvāmi mā tvaṃ jahissasi maṃ idhā ti.

tassā pana deviyā mahāpridevanasaddaṃ sutvā rājā deviyā viyogabhayena saṃvegayuttadukkhaḥadayo uttarāsaṅgaṃ¹¹⁸ sāṭakaṃ gahetvā attano kaṭiyā¹¹⁹ saddhim deviyā kaṭiṃ bandhitvā ekanāvāya¹²⁰ pallaṅke nisīditvā mahoghe uḍake upari pallavati. tesam pi dvinnaṃ khattiyānaṃ paṭibandhanasāṭakam attano porāṇakatakammavipākena dvidhā bhijjati. atha sā devī ekikā va uḍake vuyhamānā ekaṃ divasaṃ(disaṃ) pallavati. so pi rājā ekako va uḍake vuyhamāno ekaṃ disaṃ¹²¹ pallavati.¹²² kiñ ca nu kho tesam¹²³ katakammaṃ hotī ti. pubbe kira so rājā ekasmiṃ bhava Bārāṇasinagararājā¹²⁴ hutvā tāya deviyā saddhim Gaṅgātīre nhātvā uḍakaṃ kīli. atha eko sattavassiko¹²⁵ sāmaṇero ubhinnaṃ khattiyānaṃ* samīpaṭṭhāne khuddakanāvāya taṃ nadim otari.¹²⁶ tadā rājā ca devī ca ubho khattiyā taṃ nāvaṃ cālenti. so pana sāmaṇero bhīto calitahadayo ca¹²⁷ tamhā ṭhānā pakkāmī ti. ettakam eva kammaṃ katvā ubho khattiyā mahoghe uḍake mahantaṃ dukkhaṃ anubhavitvā evarūpena porāṇakatakammavipākena aññaṃaññaviyogadukkhaṃ pāpuṇiṃsū ti. idāni pana porāṇakatakammassa vipākaṃ pakāsanto Satthā gātham āha:

- 7 tumhe mā avamaññatha¹²⁸ na mattaṃ katakammassa,
vipākaṃ vipulaṃ katvā sukhadukkhaṃ samāvahe.
8 khuddakehi puññaṃkammaṃ katañ ca¹²⁹ tassa vipākaṃ,
vipulaṃ¹³⁰ sukhadāyakaṃ devamanusse sadā.¹³⁰
9 khuddako¹³¹ hi vā pāpakammaṃ kataṃ tassa vipākaṃ,¹³¹
vipulaṃ dukkhadāyakaṃ¹³² apāye mānuse¹³³ sadā.
10 tasmā tumhe mā karotha pāpakammaṃ kudācanaṃ,
tumhe karotha puññaṃ va yathābalañ ca sabbadā ti.

tadā sā devī anupubbena mahoghodake vuyhamānā Candapabbatapaḍaṃ patvā ito c' ito¹³⁴ oloketvā attano vattham omuñcitvā ekabhāgaṃ¹³⁵

nivāsetvā ekabhāgaṃ pīḷetvā tatth' eva ca¹³⁶ ohāpetvā tato taṃ parivattitvā taṃ ekabhāgaṃ sukkhāpetvā ekabhāgaṃ puna¹³⁷ nivāsetvā ekabhāgaṃ¹³⁸ pārumpitvā¹³⁹ ekasmiṃ rukkhamūle nisīdi. sā pana devī ekā va asahāyā¹⁴⁰ anāthā kampamānā assūni muñcantī paridevantī imā dve gāthā abhāsi:

- 11 viyogo me kato pubbe narassa¹⁴¹ migapakkhino,¹⁴¹
tena kammavipākena viyogo hoti patinā.
- 12 kathaṃ passāmi me patiṃ mahārājamahīpatiṃ,
anāthā va idāni 'ham ekikā va brahāvane ti.

tasmiṃ pana¹⁴² khaṇe yeva tassā deviyā kucchimhi vasantassa mahāsattassa¹⁴³ puññatejānubhāvena Sakkassa bhavanam uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ñatvā¹⁴⁴ Visukammaṃ pakkosetvā¹⁴⁵ tāta¹⁴⁶ Visukamma tvaṃ manussalokaṃ gantvā Candapabbatapāde rammaṇiye va¹⁴⁷ pañcavaṇṇapadumasañchane¹⁴⁸ mahāsarasaṃpattāne ekaṃ paṇṇasālaṃ māpetvā tatth' eva sabbapabbajitaparikkhāraṃ¹⁴⁹ nimmitvā¹⁵⁰ ehī* ti vatvā tatth' eva Visukammaṃ pesesi. so sādhu devā ti sampaticchitvā¹⁵¹ devalokato otarivā tatth' eva gantvā tathā¹⁵² nimmitvā¹⁵³ ye janā idh' āgatā pabbajitukāmā idha¹⁵⁴ parikkhāre¹⁵⁵ gaṇhantū ti tatth' eva dvārakavāṭe akkharāni likhitvā amanusse¹⁵⁶ ca bheravasadde ca migapakkhino ca¹⁵⁷ tato paṭikkamāpetvā sakaṭṭhānam eva pakkāmi.¹⁵⁸ sā devī ekapadikamaggena¹⁵⁹ gantvā taṃ paṇṇasālaṃ disvā akkharāni vācetvā attano Sakkadattiyabhāvaṃ ñatvā¹⁶⁰ ante(o)¹⁶¹ paṇṇasālaṃ pavisitvā attano nivāsanavatthasāṭake¹⁶² omuñcitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā¹⁶³ tatth' eva vihāsi. aḍḍharattikasamaye tassā deviyā kucchimhi kammajavātā cala[n]ti. tadahe va sā devī dasamāsaparipuṇṇagabbhaṃ dhāretvā tatth' eva suvaṇṇavaṇṇaṃ puttāṃ vijāyi. vibhātāya rattiyā sā devī udakena mahāsattaṃ nhātvā attano thanaṃ pāyevā tatth' eva vihāsi. mahāsattassa pana nāmagahaṇadivase¹⁶⁴ sakalaCandapabbate vijjamānāni¹⁶⁵ sabbaratanāni pajjotāni honti, tasmā sā devī attano piyaputtassa mahāsattassa Ratanapajjoto¹⁶⁶ tv¹⁶⁷ eva¹⁶⁷ nāmaṃ gaṇhati. sā devī tatth' eva paṇṇasālāyaṃ bodhisattaṃ ṭhapetvā¹⁶⁸ vanamūlaphalāphalaharaṇatthāya¹⁶⁹ araññaṃ pavisitvā vanamūlaphalāphalāni¹⁷⁰ gaḥetvā araññaṃ āgantvā¹⁷¹ sālāyaṃ¹⁷² nisīditvā bodhisattena saddhiṃ¹⁷³ paribhuñjati. ten' eva upāyena sā devī attano piyaputtana Ratanapajjotanāmakena¹⁷⁴ bodhisattena saddhiṃ tatth' eva cirakālaṃ vitināmeti. atha Ratanapajjoto pañcavas[s]jiko attano mātaraṃ Siriratanagabbhadeviṃ¹⁷⁵ pucchi: amma mama pī(i)tā katamo hotī ti. taṃ sutvā sā devī āha: tāta¹⁷⁶ piyaputta¹⁷⁷ tuyhaṃ pitā Meghavatīnagare rājā hoti, ahañ cāpi¹⁷⁸ tassa¹⁷⁹ bhariyā yeva homī ti. evañ ca vatvā sā devī bodhisattassa sabbam pi kāraṇaṃ kathesi. taṃ sutvā bodhisatto attano pakatiyā¹⁸⁰ kataññutakatavediguṇasampanno¹⁸¹

attānaṃ sandhāretum asakkonto tatth' eva visaññibhūto* hutvā mātaram araññaṃ mā gacchāhi, aham pana jīvamānā tam upatṭhahissāmī ti vatvā (āha). taṃ sutvā¹⁸² devī pakampitahadayā attano piyaputtam āha: piyaputta araññaṃ mā gacchāhi, kasmā ca ahaṃ taṃ evaṃ vadāmi, tvaṃ hi ativiya daharo ekaputto piyamanāpo idh' eva yathāsukhaṃ vasāhī ti. atha mahāsatto araññaṃ pavisanokāsam¹⁸³ alabhanto tuṅhi ahosi. ekadivasañ hi sā devī vanamūlaphalāphalagahaṇatthāya araññaṃ pāvīsi. tadā mahāsatto paṇṇasālato nikkhamitvā attano mātuyā padavalañcānusārena¹⁸⁴ araññaṃ gantvā anupubbena taṃ taṃ maggaṃ disvā taṃ taṃ sañjānāti. ekasmiṃ¹⁸⁵ hi divase sā devī pāto vuṭṭhāya araññaṃ pavisitvā mūlaphalāphalāni gahetvā pacchiṃ pūretvā sakālass'¹⁸⁶ evāhaṃ paṇṇasālaṃ gamissāmī ti cintetvā araññato āgantvā ṭhokaṃ darathakāyaṃ vinodetukāmā hutvā ekasmiṃ maggasamīpe ṭhitam manorammaṃ sītacchāya-ekanigrodharukkaṃ¹⁸⁷ disvā taṃ upasaṅkamitvā rammaṇiyaṭṭhāne nisīditvā tato vuṭṭhāya gamitum ārabhi. tasmīṃ khaṇe Bāḷhahako¹⁸⁸ nāma eko yakkho khippam eva taṃ ṭhānam āgantvā¹⁸⁹ tassā deviyā ubho hatthe gaṇhi. atha sā devī tass' eva yakkhassa atibhayānakam virūpaṃ disvā bhītatasitā¹⁹⁰ attano gamanam ācikkhantī¹⁹¹ mahāsattam eva anussarantī imā tisso gāthāyo abhāsi:

- 13 idāni putto¹⁹² anātho vasanto eko va kappāṇo,
phalāphalāni alabhanto chāto ajja adutiyo.
14 anātham hi mamaṃ¹⁹³ ñatvā¹⁹⁴ paṇṇasālāyam acchasi,
ajjhāham atikappaṇī dukkhī viharāmi brahāvane,
mama puttaṃ na passāmi maññe hessāmi¹⁹⁵ jīvitaṃ.
15 so nu(ū)na kappāṇo putto cira¹⁹⁶ ratti yeva socati,
divarattim asuppitvā¹⁹⁶ avasussati sarīro¹⁹⁷ ti.

tadā Ratanapajjoto ekako paṇṇasālāyam nisinno idāni sūriyo at[t]haṅgato¹⁹⁸ hoti, mama mātā araññagatā aticirāyati, araññe gatāya mama mātuyā kiṃ nu kho kāraṇam hotī ti cintetvā tato vuṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamitvā vanaggahaṇe vā pabbatapāde vā nadītīre vā tattha¹⁹⁹ kasmim²⁰⁰ ṭhāne vā²⁰¹ vasitvā hā hā amma tvaṃ kiṃ nu tattha vasatī²⁰² ti* attano mātaram pakkosati. so pana Ratanapajjoto mātuvirahito²⁰³ dukkhito pi suvaṇṇahaṃsako viya sobhamāno tattha tattha gato amma ammā ti rodamāno attano²⁰⁴ mātaram gavesanto katthaci tam²⁰⁵ apassanto anupubbena gacchanto yāva nigrodharukkaṃ sampāpuṇi. atha sā devī attano puttassa āgamanabhāvaṃ ñatvā²⁰⁶ tāta tvaṃ mā ettha āgacchāhī²⁰⁷ ti puttaṃ nivārentī imaṃ gātham āha:

- 16 hā hā tāta tvaṃ rukkhāmūlam mā gacchāhi mama santikaṃ,
idh' ev' eko vasati yakkho so ve maṃ gaṇhati khāditun ti.

taṃ sutvā mahāsatto tassa yakkhassa santike nisinnaṃ attano mātaraṃ disvā idh' evāhaṃ mama mātu jīvitatthāya²⁰⁸ imass eva yakkhassa mama jīvitaṃ pariccajissāmī ti cintetvā sve buddhattaṃ patto viya somanassa-ppatto yakkhassa avidūre nisinno bho mahāyakkha mam' eva rudhirañ ca²⁰⁹ maṃsañ ca²¹⁰ hadayañ ca²¹¹ khādāhi, khippam eva mama mātaraṃ muñcāhi tvaṃ ti vatvā imaṃ gātham āha:

17 idān' eva tvaṃ maṃ khāda²¹² bho²¹³ mahāyakkha me ahaṃ, mātu atthāya ca²¹⁴ homi²¹⁴ jīvitaṃ²¹⁵ rudhiraṃ maṃsaṃ, hadayaṃ khādāhi khippaṃ muñcāhi mātaraṃ mamā ti.

evañ ca vatvā mahāsatto yakkhassa samīpaṃ gantvā evam āha: bho mahāyakkha tvaṃ maṃ khādāhi, khippam eva maṃ mātaraṃ muñcāhī ti. taṃ sutvā Bāḷhahako²¹⁶ nāma yakkho evam āha: bho kumāra atidaharo pañcavassikajāto²¹⁷ 'si, ahaṃ pana tuyhaṃ hadayaṃ khuddakaṃ vā mahantaṃ vā na jānāmi, idānāham atichāto mahantaṃ hadayaṃ khādītum icchāmi, nāhaṃ khuddakaṃ hadayaṃ khādītum icchāmī ti. atha mahāsatto tam āha: bho mahāyakkha tvaṃ mam evaṃ mā vadāhi, sabbesaṃ janānaṃ hadayaṃ nāma pamāṇaṃ²¹⁸ na hoti, eke hi janā mahantasarīrā²¹⁹ pi khuddakahadaya honti, eke janā khuddakasarīrā pi mahantahadaya honti, ahaṃ²²⁰ pi khuddakasarīro mahantahadayo²²⁰ amhi. kasmā cāhaṃ tam evaṃ vadāmi, ye hi janā puññatthāya vīriyaṃ na karontā²²¹ sīlaṃ na rakkhantā dānādīni puññāni na karontā* saggamaggañ ca mokkhamaggañ²²² ca no sodhentā nibbānaṃ²²³ na gavesantā āyuhapariyosāne apāyadukkham anubhavanti, te²²⁴ janā mahantasarīrā pi²²⁵ khuddakahadaya²²⁶ nāma honti, ye pana janā puññatthāya viriyaṃ karontā²²⁷ sīlaṃ rakkhantā²²⁸ dānādīni puññāni karontā²²⁹ saggamaggañ ca mokkhamaggañ²³⁰ ca sodhentā²³¹ nibbānaṃ gavesantā²³² āyuhapariyosāne saggam sukham anubhavanti, te janā khuddakasarīrā pi²³³ mahantahadaya²³⁴ nāma honti. ahaṃ pana bho mahāyakkha evaṃ khuddakasarīro pi²³⁵ mahantahadayo nāma homi, tasmā hi so 'haṃ²³⁶ puññāni kātuṃ samattho homi.²³⁷ dānaṃ nāma hi²³⁸ bho mahāyakkha duvidhaṃ hoti, bāhiradānañ ca ajjhattikadānañ cā ti. tesu hi dvīsu dānesu bāhiradānaṃ nāma suvaṇṇarajatādikaṃ aviññāṇakaṃ hatthi-assādikaṃ saviññāṇakaṃ nānāvidhaṃ vatthudānaṃ hoti.²³⁹ ajjhattikadānaṃ nāma rudhiramaṃsahadayaṃ sabbam pi ajjhattikasantānavatthudānaṃ²⁴⁰ hoti. tasmā panāhaṃ khuddakasarīro mahantahadayo nāma, tuyhaṃ mama jīvitasāṅkhātam ajjhattikadānaṃ dadāmi, tvaṃ²⁴¹ pana maṃ khādāhi, khippam eva mātaraṃ muñcāhī ti. evañ ca pana²⁴² vatvā mahāsatto puna²⁴³ yakkham āha: bho mahāyakkha sabbesaṃ²⁴⁴ pi janānaṃ sarīraṃ nāma pamāṇaṃ²⁴⁵ hoti,²⁴⁶ hadayañ ca nāma pamāṇaṃ²⁴⁷ na hoti,²⁴⁸ idāni pana tvaṃ mama uraṃ bhinditvā mama hadayamaṃsaṃ niharitvā

tava²⁴⁹ yathārucci khādāhi, khippam eva tvaṃ mama mātaraṃ muñcāhī ti. taṃ sutvā so yakkho taṃ āha: bho kumāra²⁵⁰ tvaṃ yadi saccaṃ vadasi,²⁵¹ idh' eva hadayaṃ maṃsaṃ mama dehi, atichāto ahaṃ taṃ khāditvā saccam eva tava mātaraṃ muñcāmī ti. atha tassa yakkhassa vacanaṃ sutvā mahāsatto kuto panāhaṃ satthaṃ labhissāmī ti cintetvā puna satim paccuppaṭhā(-paṭṭhā)petvā²⁵² tatth' eva ṭhito ākāsam olokento imā tisso gāthāyo āha:

- 18 iminā dānatejena buddho 'haṃ homi 'nāgate,
iminā saccavācena satthaṃ patatu* me idha.
19 pāramiyo purento 'haṃ na kampāmi kudācanaṃ,
iminā saccavācena satthaṃ patatu me idha.
20 buddhattaṃ pāpuṇanto 'haṃ tāremi janataṃ bahum,
iminā saccavācena²⁵³ satthaṃ patatu me idhā ti.

mahāsattassa saccavacanakathanasamanantaram eva tassa purato saccatejānubhāven²⁵⁴ eva²⁵⁵ sattham ākāso patati. atha mahāsatto attano purato patitasatthaṃ passanto somanassappatto²⁵⁶ imaṃ gātham āha:

- 21 iminā saccatejena²⁵⁷ buddho 'haṃ homi 'nāgate,
ajjāhaṃ mama jīvitaṃ demi tuyhaṃ²⁵⁸ brahāvane ti.

atha bodhisattassa mātā taṃ nivāretum asakkonti²⁵⁹ imaṃ gātham āha:

- 22 idānāhaṃ piyaputta nivattemi²⁶⁰ tava²⁶¹ kammaṃ,²⁶¹
idha ce mataṃ te hoti jahāmi²⁶² mama jīvitan ti.

taṃ sutvā bodhisatto attano ussāhaṃ mātuyā āvikaronto imā tisso gāthāyo āha:

- 23 kena²⁶³ ca amma vaṇṇena mātudukkhaṃ n' upaddave,²⁶⁴
mātu cāpi piyo²⁶⁵ putto²⁶⁶ api pāṇena²⁶⁷ attano.
24 tayā saddhiṃ mataṃ mayhaṃ jīvitaṃ kiṃ²⁶⁸ bhavissati,²⁶⁹
evaṃ dharamāne²⁷⁰ ahañ ca kiṃ karomi tava sukhaṃ.²⁷⁰
25 dadāmi 'haṃ me²⁷¹ jīvitaṃ sukhatthāya tuyhaṃ sadā,
devā pi maṃ pasamsanti pa(e)cca sagge modāmi 'han ti.

evañ ca vatvā bodhisatto attano sirasā mātupāde²⁷² vanditvā tadahe va saccanissitasatthena²⁷³ sakam uraṃ bhinditvā dakkhiṇhatthena saka-urato hadayamaṃsaṃ niharitvā attano vāmahatthena taṃ ṭhapetvā puna ubhohi hatthehi taṃ ukkhīpitvā attano sīse taṃ²⁷⁴ ṭhapento²⁷⁵ imaṃ gātham āha:

- 26 iminā hadayadānena buddho 'haṃ homi 'nāgate,
hadayaṃ me pariccattaṃ bodhiyā va anāgate ti.

evañ ca mahāsatto attano hadayaṃsaṃsaṃ Bāḷhahakayakkhassa²⁷⁶ adāsi. tañ khaṇaṃ ñeva mahāpathavikampādīni sabbāni pāṭihāriyāni pātu-r-ahesuṃ. tam atthaṃ pakāsanto²⁷⁷ Satthā āha:

- 27 tato Ratanapajjoto pañcavasso va dārako,
yakkhassa hadayaṃ adā bodhiyā yeva kāraṇā.
28 tad' āsi yaṃ* bhīsanakaṃ tad' āsi lomahaṃsanam,
pariccatte sahadaye medanī sampakampati.
29 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ tad' āsi lomahaṃsanam,
hadaye va padinnamhi saṅkhubbhit[t]ha²⁷⁸ vanam tadā.
30 samākulaṃ vanam āsi ghoso ca vipulo āsi,
hadaye va padinnamhi yakkhassa dānam uttaman ti.

tadā bodhisatto attano hadayaṃsaṃsaṃ Bāḷhahakayakkhassa²⁷⁹ dānaṃ datvā bho mahāyakkha iminā hadayaṃsadānenāhaṃ cakkavattirājā-dikaṃ²⁸⁰ manussasampattiṃ²⁸¹ ca indarājādikam devasampattiṃ ca paccekabuddhattaṃ ca²⁸² buddhasāvakattaṃ ca na patthemī, kho panāhaṃ iminā hadayaṃsadānena anāgate sabbaññubuddho²⁸³ bhavissāmi. bho mahāyakkha hadayaṃsato me sataguṇena sahaṣaguṇena sabbaññutañāṇam eva piyataraṃ hoti, tasmā idaṃ hadayaṃsadānam anāgate me sabbaññutañāṇassa²⁸⁴ paṭivedhass' eva paccayo hotū²⁸⁵ ti vatvā tatth' eva taṃ yakkham attano taṃ hadayaṃsaṃsaṃ khādāpeti. atha so yakkho bodhisattassa hadayaṃsaṃsaṃ gahetvā tatth' eva tassa purato taṃ khāditvā niravasesaṃ²⁸⁶ khāditum ārabhi.²⁸⁷ atha bodhisatto attano aññaṃ sarīraṃsaṃsaṃ gahetvā tassa yakkhassa datvā tam āha: bho mahāyakkha tvam imaṃ²⁸⁸ ca saṃsaṃsaṃ khādāhi yathāruci ti. so pana yakkho taṃ taṃ saṃsaṃsaṃ khāditvā bodhisattassa mātaraṃ gahetvā²⁸⁹ tassa datvā tatth' eva aṭṭhāsi. bodhisatto attano mātaraṃ labhitvā mātuhattham olambitvā tato nikkhamitvā ekasmiṃ rukkhamūle nisīditvā amma ce²⁹⁰ tuyhaṃ kucchito²⁹¹ nikkhamanakālato paṭṭhāya mayhaṃ koci²⁹² pi doso atthi, idāni mayhaṃ sabbam pi etaṃ dosaṃ khamāhī ti vatvā sakamātaraṃ vanditvā tatth' eva visaññī hutvā patati. atha sā devī tatth'²⁹³ eva patitaṃ bodhisattaṃ disvā uṭṭhāyāsanā bhijjamānahadayā viya sakabhāvena sandhāretum²⁹⁴ asakkonti²⁹⁵ ubho hi hatthehi tam upaguyhitvā saka-ure taṃ nippajjāpetvā paridevantī imā gāthāyo* āha:

- 31 patito idha²⁹⁶ me putto²⁹⁷ sūriyo patito chamā,
patito²⁹⁸ ajja me putto cando va patito chamā.
32 uṭṭhehi tvam piyaputta hadayaṃ me dukkhaṃ²⁹⁹ hoti,
tayi mate marissāmi kathaṃ jīvāmi taṃ vinā.
33 anāthā 'dāni³⁰⁰ 'haṃ putta³⁰¹ yathā migī bhandā(bandhā)peti,³⁰²
paṇṇasālāya ekikā kiṃ carāmi vane sadā.

- 34 idha ce te mataṃ hoti na gacchāmi paṇṇasālaṃ,
ajj' eva me imaṃ rattiṃ mataṃ hoti tayā sahā ti.

evamādinā pakārena sā devī paridevitvā³⁰³ attano piyaputtam āliṅgetvā tatth'³⁰⁴ eva aṭṭhāsi. atha bodhisattassa kataññutakataveditānubhāvatejēna³⁰⁵ Sakkassa bhavanam uṇhākāraṃ dassesi. atha Sakko taṃ kāraṇam āvajjanto taṃ ñatvā³⁰⁶ saggato otarivā ākāse va ṭhatvā³⁰⁷ Bāḷhahakaya-kkham³⁰⁸ āha: bho Bāḷhahakayakkha³⁰⁹ idāni tvam imass' eva buddhaṅkurassa evarūpaṃ sāhasikakammaṃ³¹⁰ kasmā karissati, ayaṅ hi mahāpuriso idh' eva vinassissati, idh' evāham iminā vajīraṅkusena³¹¹ sattadhā tava sīsaṃ bhindissāmī ti. taṃ sutvā so yakkho maraṇabhayaabhīto tāva mahāsattam ukkhīpitvā attano dibbosadhena³¹² mahāsattassa sarīraṃ vilimpeti.³¹³ tass' eva yakkhassa dibbosadhānubhāvatejēna mahāsatto arogo ce va nidukkho ca hoti. atha' assa mātā attano daḷham adhiṭṭhānasaccaṃ karontī imaṃ gātham āha:

- 35 kataññu c' eva me putto buddho hessati 'nāgate,
mamādhiṭṭhānubhāvena khippaṃ jīvatu me putto ti.

tadā³¹⁴ devī³¹⁵ puna³¹⁶ pi adhiṭṭhānasaccaṃ karontī imaṃ gātham āha:

- 36 labhāmi 'haṃ imaṃ puttam ekam eva piyaṃ sadā,
iminā me³¹⁷ adhiṭṭhena³¹⁸ khippaṃ tiṭṭhatu me putto ti.

dutiyavāre tassā³¹⁹ deviyā adhiṭṭhānasaccānubhāvena mahāsatto assāsa-passāsaṃ labhanto aparena passena parivattati. tatiyavāre pi sā devī attano ativiya daḷham adhiṭṭhānasaccaṃ karontī imaṃ gātham āha:

- 37 mama* pati vinā ahaṃ micchācāraṃ na carāmi,
parena³²⁰ pi kudācanaṃ pamodāmi³²⁰ pubb(tt)ena me,
mamādhiṭṭhasaccena khippam uṭṭhatu³²¹ me putto ti.

tatiyavāre tassā deviyā adhiṭṭhānasaccānubhāvatejēna bodhisatto attano satim paccupa[ṭ]ṭhāpetvā³²² tato uṭṭhahitvā sakamātaraṃ disvā taṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. tam attham pakāsanto Satthā āha:

- 38 tato Ratanapajjoto arogo³²³ va uṭṭhahitvā,
vanditvā sakamātaraṃ nisīdi mātusamīpe.
39 tato devā sa-indakā³²⁴ ānanditā³²⁵ pamuditā,
dibbapupphāni gahetvā okiranti³²⁶ brahāvane.
40 ākāse ca gatā devā padumāni nānāvidhaṃ,
dibbapupphaṃ pi gaṇhantā³²⁷ okiranti vane tadā.
41 tattha devā samāgatā pūjayantā naruttamaṃ,
dibbagandhehi pupphehi iti ahaṃsu taṃ³²⁸ tadā.

42 sādhu sādhu mahāvīra kataññukatavedī³²⁹ tvaṃ,
naruttamo idāni 'si aciren' eva tvañ c' eva,
buddho appaṭipuggalo bhavissasi anāgate ti.

tadā Sakko ākāse yeva t̥hito bodhisattaṃ tatth' eva tassa yakkhassa sabbam pi dosaṃ khamāpetvā bodhisattañ ca deviñ ca ekasuvaṇṇasivikāya nisīdāpetvā Candapabbatapāde vijjamānaṃ tesam vasanaṭṭhānaṃ paṇṇasālaṃ netvā te³³⁰ ubho āpucchitvā sakaṭṭhānaṃ eva pakkāmi.³³¹ atha bodhisatto antopaṇṇasālaṃ pavisanto attano nivattasāṭakam omuñcitvā sayam isibhaṇḍaṃ gahetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā³³² tato nikkhamitvā attano mātusantike nisīditvā sakamātaram āha: amma ito paṭṭhāya ubho mayam³³³ pabbajitā³³⁴ bhavāma, ito pana divasato paṭṭhāya tvaṃ mūla-phalāphalattāya ca araññaṃ mā gacchāhi, idh' eva tvaṃ yathāsukhaṃ vasāhi, ahaṃ pana araññato mūlaphalāphalāni ca tuyhaṃ āharissāmī ti. tato paṭṭhāya bodhisatto divase divase araññaṃ gantvā tato mūlaphalā-phalāni ca āharitvā attano mātaram paṭijaggati. iminā niyāmena³³⁵ bodhisatto attano mātaram paṭijagganto Candapabbatapāde t̥hitapaṇṇasālāyaṃ vasanto* dvetiṇi samvaccharāni vitināmeti. tadā bodhisattassa pitā Mahāratharājā³³⁶ udakakhīyanasukkhāpanakāle³³⁷ attano Meghavatīnagaram āgantvā tatth' eva nagare samena³³⁸ dhammena rajjaṃ kāresi. tassa pana Mahāratharañño rājadhammānubhāvatejen' eva³³⁹ Meghavatīnagaram samiddhañ c' eva subhikkhañ ca hoti.

atha bodhisattass' eva mātuposanakatakammānubhāvena Sakkassa bhavanam uṇhākāraṃ dasseti.³⁴⁰ atha Sakko āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ñatvā³⁴¹ saggato otarivā bodhisattañ ca tassa mātarañ ca ekasuvaṇṇasivikāyaṃ³⁴² nisīdāpetvā ākāsen'³⁴³ eva tāya saddhim te ubho ānetvā aḍḍharattikasamaye Meghavatīnagare sattabhūmikapāsāde t̥hitaratana-pallaṅke vasāpetvā³⁴³ te āpucchitvā devalokaṃ³⁴⁴ pakkāmi. tadā Mahāratharājā³⁴⁵ attano devim sañjānitvā sakaputtaṃ mahāsattaṃ ñatvā³⁴⁶ rajje tam abhisañcitvā so pana pitā rājā pañcakāmaguṇe paribhuñjanto yathāsukham eva vihāsi.

atha mahāsatto laddharājābhiseko pi pañcakāmaguṇe aparibhuñjanto mahājanānaṃ mahādānaṃ³⁴⁷ datvā pitu rañño taṃ rajjaṃ niyyādetvā³⁴⁸ attano mātāpitaro vanditvā te attano dosaṃ khamāpetvā te āpucchitvā mahājane va assāsetvā tesam ovādaṃ datvā te āpucchitvā attano nagarā nikkhamitvā Himavantābhimukho pāyāsi. tañ khaṇaṃ ñeva Sakkassa bhavanam uṇhākāraṃ dasseti. Sakko taṃ³⁴⁹ kāraṇaṃ³⁵⁰ āvajjanto taṃ³⁵¹ ñatvā³⁵² idāni buddhaṅkuro³⁵³ Himavantaṃ pavit̥tho³⁵⁴ hoti. mayā³⁵⁵ pi Himavantapabbate³⁵⁶ tassa³⁵⁷ vasanaṭṭhānaṃ māpitum³⁵⁸ vaṭṭatī ti cintetvā Visukammadevaputtam³⁵⁹ āmantetvā bho Visukamma tvaṃ Himavantaṃ gantvā tatth' eva Himavante rammaṇiye t̥hāne sabbapabbajitaparikkhārena³⁶⁰ saddhim ekam as[s]amapadaṃ³⁶¹ māpehī ti vatvā

taṃ pesesi. so Visukammadevaputto³⁶² sādhu devā ti sampaticchitvā saggato otarivā tatth' eva Himavanataṃ³⁶³ gantvā ekam as[s]amapadañ ca caṅkamasālañ ca rattitṭhānañ ca divāṭhānañ ca māpetvā tattha as[s]amapade sabbapabbajitaparikkhārañ³⁶⁴ ca pariyādetvā ye janā idh' āgatā pabbajitukāmā³⁶⁵ honti, te janā*³⁶⁶ pabbajitaparikkhāre³⁶⁷ gahetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā³⁶⁸ idh' eva vasantū ti phalake akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde ca migapakkhike³⁶⁹ ca³⁷⁰ tato paṭikkamāpetvā sakatṭhānam eva pakkāmi. atha mahāsatto ekako va gacchanto ekapadikamaggaṃ disvā tam eva maggaṃ anugantvā tam assamapadaṃ³⁷¹ ca³⁷² disvā idaṃ hi ṭhānaṃ pabbajitānaṃ³⁷³ vasanaṭṭhānaṃ bhavissatī ti ñatvā³⁷⁴ sayam eva anto as[s]amapadaṃ pavisitvā tatth' eva phalake akkharāni vācetvā Sakkena datto h'³⁷⁵ asmī ti ñatvā³⁷⁶ attano nivattasāṭake omuñcitvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ajinacammam aṃse katvā isivesaṃ gahetvā sayam eva isipabbajjaṃ pabbajitvā³⁷⁷ tatth' eva vihāsi. mahāsatto pana tatth' eva vasanto bhāvanaṃ bhāvento na cirass' eva pañcābhiññāyo³⁷⁸ ca aṭṭhasamāpattiyo ca nibbattento aparihīnajjhāno yāvatāyukaṃ ṭhito āyuhapariyosāne tato cuto brahmaloke nibbatti. tam atthaṃ pakāsanto³⁷⁹ Satthā āha:

- 43 tato Ratanapajjoto labhanto rājābhisekaṃ,
dhammena rajjaṃ kārento³⁸⁰ dānaṃ deti mahājane.
44 so ca rājā mahājane māsamattaṃ³⁸¹ dānaṃ³⁸² datvā,³⁸²
pitu rajjaṃ niyyādetvā³⁸³ nikkhamati sanagarā.³⁸⁴
45 so ca rājā ekako va Himavantam pavisitvā,
as[s]amaṃ va upagantvā jahāti sāṭakaṃ tadā.
46 pabbajitvā³⁸⁵ tatth' eva so bhāvetvā bhāvanaṃ sadā,
pañcābhiññā ca nibbatteti aṭṭhasamāpattiyo sadā.
47 aparihīnajjhāno so saṅṭhito³⁸⁶ yāvatāyukaṃ,
manussabhavato³⁸⁷ cuto uppajjati brahmaloke ti.

tadā pana rājādayo mahājanā bodhisattassa ovāde ṭhitā dānādīni puññāni karontā yāvatāyukaṃ ṭhitā āyuhapariyosāne tato manussattabhāvato³⁸⁸ cutā³⁸⁹ nānādevalokesu nibbattanti. Satthā pana imaṃ dhammadesanam āharitvā evaṃ bhikkhave attano mātāpituposanakammaṃ nāma paṇḍitānaṃ vaṃso yeva hoti, tumhe imaṃ bhikkhuṃ mā ujjhāyitthā*³⁹⁰ ti vatvā jātakaṃ samodhānento osānagātham āha:

- 48 tadā Sakko devarājā Anuruddho idāni 'si,
so Bāḷhahako³⁹¹ nāma yakkho Aṅgulimālo idāni.³⁹²
49 Siriratanagabbhā devī Mahāmāyā 'si me mātā,
Mahāratho ca yo rājā Suddhodano³⁹³ idāni 'si.
50 ye ca sesā mahājanā Meghavatīraṭṭhavāsā,
te ca sāsanaṇṇakā sāvaka' āsum idāni me.³⁹⁴

51 Ratanapajjoto nāma kumāro mātuposako,
sambuddho 'haṃ tathāgato lokanātho idāni 'si,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakan ti.

Ratanapajjotajātakaṃ tatiyaṃ niṭṭhitam. 395

NOTES

- [A-156, line 2] ¹ M taṃ.
² M santikaṃ. ³ M x.
⁴ M x. ⁵ M va.
⁶ M dadamāno. ⁷ M z ca.
⁸ M -ñceti. ⁹⁻⁹ M x.
¹⁰ M -salāyaka-. ¹¹ R -ssavā-.
¹² M -tta-. ¹³ M -jjaggaṇ-.
¹⁴ M 'ssa. ¹⁵ R -sampa-.
¹⁶ M -ḍupaṇḍu-. ¹⁷ M z tvaṃ.
¹⁸ M -jjaggante. ¹⁹ M -yyaṃ va-.
²⁰ M atthiyo. ²¹ M -ttakam.
[*M B-156] ²² M x; z tadā.
²³ M x. ²⁴ M ti.
²⁵ M mama. ²⁶⁻²⁶ M x.
²⁷ M lajjāsi. ²⁸ M -laṃ.
²⁹ M c' eva mahānisam.
³⁰ M x. ³¹ M -ssītā-.
³² M -kassa Mahāratharañño.
³³ M -rañño; R x mahā.
³⁴ M -sc. [*M A-157]
³⁵ M aṭha-. ³⁶ M x.
³⁷ M vassi-. ³⁸ M -ppi-.
³⁹ M -nnaṃ.
⁴⁰ M -nno tāya ṭhito (ditṭho).
⁴¹ M -ddha-. ⁴² M ka-.
⁴³ M bhūmmi-. ⁴⁴ M vivara-.
⁴⁵ R -tetvā. ⁴⁶ M -nnaṃ.
⁴⁷ M -pinno. ⁴⁸ M -pinna-.
⁴⁹ M z taṃ. ⁵⁰ M -pinnaṃ.
⁵¹ M x. ⁵² R -sitā.
⁵³⁻⁵³ M x. ⁵⁴ M -pinno.
⁵⁵ M -pinno. ⁵⁶ M mama.
⁵⁷ M rathaṃ.
⁵⁸ R -pādake; M -pinna-.
⁵⁹ M z tesam. ⁶⁰ M x.
⁶¹ M -pinnaṃ. ⁶² M -pinna-.
⁶³ M -pinna-. ⁶⁴ R -riggaṇhi-.
⁶⁵ M -pinna-. ⁶⁶ M -gā.
⁶⁷ M -ye. ⁶⁸ M ci.
⁶⁹ M mayhaṃ. [*M B-157]
⁷⁰ M -se pākato. ⁷¹ M x.
⁷² M -jjhapamā-. ⁷³ M -napa-.
⁷⁴ M -sapa-. ⁷⁵ M -lapa-.
⁷⁶ M -lapa-.
⁷⁷ M Mahāratharājā.
⁷⁸ M paṭisa-. ⁷⁹ M vaḍha-.
⁸⁰ M vaḍha-. ⁸¹ M -yako.
⁸² R -hāmegho. ⁸³ M paṭhamato.
⁸⁴ M vasante.
⁸⁵ R and M -raṭṭha-.
⁸⁶ M -kapamā-. ⁸⁷ M -ṅgapa-.
⁸⁸ M -nukapa-. ⁸⁹ M -jjhapa-.
⁹⁰ M -napa-. ⁹¹ M lapa-.
⁹² M -sapa-. ⁹³ M -lapa-.
⁹⁴ M -lapa-. ⁹⁵ M z paṭisaraṇam.
⁹⁶ M galapamāṇam. ⁹⁷⁻⁹⁷ M x.
⁹⁸ M x. ⁹⁹ M x.
¹⁰⁰ M -kapatikā. ¹⁰¹ M taṃ.
¹⁰² M ci tamhi. ¹⁰³ M -dako.
¹⁰⁴ M x. ¹⁰⁵ M mayhaṃ.
[*M A-158] ¹⁰⁶ R vinā.
¹⁰⁷ R māhosi. ¹⁰⁸ M 'haṃ.
¹⁰⁹ M -sāne. ¹¹⁰ M x.
¹¹¹ M -sāne. ¹¹² M sammasāsento.
¹¹³ M itthi. ¹¹⁴ M kathaṃ.
¹¹⁵ M x. ¹¹⁶ M -bhīto.
¹¹⁷⁻¹¹⁷ M mahāparidevantī.
¹¹⁸ R -rāsamaṅgaṃ; M -ṅghaṃ.
¹¹⁹ M kati-. ¹²⁰ M -vā.
¹²¹ R divasaṃ. ¹²² M divasaṃ.
¹²³ M x. ¹²⁴ M -sirājā.
¹²⁵ M -vāsiko. [*M B-158]
¹²⁶ M -riti. ¹²⁷ M x.
¹²⁸ M añṇam añṇo.
¹²⁹ M kataṃ. ¹³⁰⁻¹³⁰ R x.
¹³¹⁻¹³¹ R x. ¹³² M dukhatāya.
¹³³ M manusse. ¹³⁴ M z ca.
¹³⁵ M -gena. ¹³⁶ M x.
¹³⁷⁻¹³⁸ M x. ¹³⁹ M -rupetvā.
¹⁴⁰ M assa-.
¹⁴¹⁻¹⁴¹ M amhākaṃ viya viyogo.
¹⁴² M x. ¹⁴³ M x.
¹⁴⁴ R ṅā-. ¹⁴⁵ M -kkosāpe-.
¹⁴⁶ M tāva. ¹⁴⁷ M x.
¹⁴⁸ R -ñcavidhapa-.
¹⁴⁹ M -jjitapanikkhāre.

- 150 M -mminivā. [*M A-159]
 151 M x. 152 M tadā.
 153 M -mminivā. 154 M ime.
 155 M -kkhāraṃ. 156 M ma-
 157 M x. 158 M z ti.
 159 M paṭika-. 160 R nā-
 161 R attano. 162 M -savatthasākaṭe.
 163 M -jji-. 164 M -magaha-
 165 M -nā. 166 M -ta.
 167-167 M x. 168 M tha-
 169 R -phalahāra-
 170 M -mūlaphalāni.
 171 M gantvā. 172 M puññasā-
 173 M z tāni.
 174 M -nāmena tena.
 175 M -bbāde-. 176 R x.
 177 M -ttaṃ. 178 M pi.
 179 M z eva. 180 M -ti ka-
 181 -veditā. [*M B-159]
 182 M z sā.
 183 M pavisitum okāsaṃ.
 184 M padalañcā. 185 M eka.
 186 M sakala-. 187 M ekaṃ ni-
 188 M Bālahako. 189 M āgato.
 190 M -to. 191 M x.
 192 M -ttena. 193 R mama.
 194 R nā-. 195 M hissā-
 196-196 M ciratto ya rucati, adharatte ca
 na divā (?).
 197 M x. 198 M aṭha-
 199 M x. 200 M katarasmim.
 201 M x. 202 M vassa-
 [*M A-160] 203 M viharito.
 204 M x. 205 M x.
 206 R nā-. 207 M ga-
 208 M -vitthāya. 209 M x.
 210 M x. 211 M x.
 212 M -dāhi. 213 M x.
 214-214 (jahāmi?).
 215 M z mam' eva.
 216 M Balako. 217 M -vasika-
 218 R ppamā-. 219 R -ntā sa-
 220-220 R x. 221 M -nto.
 [*M B-160] 222 R moggama-
 223 M z sukhaṃ. 224 M keci.
 225 M x. 226 M -kasarīrā.
 227 M -nto. 228 M -nto.
 229 M -nto. 230 R moggama-
 231 M -nto. 232 M -nto.
 233 M nāma. 234 M daharā.
 235 M yo. 236 M x.
 237 M hoti. 238 M x.
 239 M va.
 240 M -tānadānaṃ vatthudānaṃ.
 241 M taṃ. 242 M x.
 243 M z taṃ. 244 M sabbe.
 245 R ppa-. 246 M z ti.
 247 R ppa-. 248 M z ti.
 249 R tayā. 250 M -mmā-
 251 M z tvaṃ tava uraṃ bhindissasi tvaṃ.
 252 M -ṭhape-. [*M A-161]
 253 M -ccatejena. 254 M -ccanisita.
 255 M x. 256 M -ssapa-
 257 M -je. 258 M 'ham.
 259 M -nto. 260 M nivattato.
 261-261 M jīvitena me.
 262 M homi. 263 R tena.
 264 R nuppa-; M z ca.
 265 M x. 266 M z pitaro.
 267 M -nena. 268 M x.
 269 M z mayi.
 270-270 M evaṃ dharamāne na jahāhi idha
 taṃ mataṃ.
 271 R te. 272 R z pi.
 273 M -sattena. 274 M x.
 275 M tha-. 276 M Balāha-
 277 M -sen-. [*M B-161]
 278 M khubbhāti. 279 M Balāha-
 280 R -vatirā-. 281 M devasa-
 282 M x. 283 R -ññutabu-
 284 M -ñāṇa. 285 M hotī.
 286 M nirāva-. 287 M sakkoti.
 288 M maṃ.
 289 M z tassa yakkhassa mātaraṃ gahetvā.
 290 M te. 291 M x.
 292 M ko. 293 M tath' eva.
 294 M santāre-. 295 M -nto.
 [*M A-162] 296 M idh' eva.
 297 M puttā. 298 M z ca.
 299 M puttāṃ. 300 M ni.
 301 M hina. 302 M x.
 303 M z sā devī. 304 M tath'.
 305 M -ññukata-. 306 R nā-
 307 M taṃ. 308 M Balāha-
 309 M Balāha-. 310 M ghasi-
 311 M -ṅgu-. 312 M -sathena.
 313 M -lum-. 314 M tassa.
 315 M -viyā. 316 M x.
 317 M x. 318 M adhiṭṭhānena.
 319 M -ssa. [*M B-162]
 320-320 M -ssa. 321 M -ṭṭhātu.
 322 R -ccuppa-. 323 R āro-
 324 M -ko. 325 M -tapa-
 326 M -nto. 327 M labhanto.
 328 M x. 329 R -ññutakata-
 330 M x. 331 M z ti.
 332 M -jji-. 333 M mayhaṃ.
 334 M -jjitā nāma.

335 M z eva.	[*M A-163]	[*M B-163]	367 M -jji-.
336 M -raṭṭha-.	337 M -kassa khī-.	368 M -jji-.	369 M -kkhino.
338 M -mme-.	339 M taṃ.	370 M x.	371 R asa-; M assa-.
340 M -si.	341 R nā-.	372 M x.	373 M -jji-.
342 R -kāya.	343-343 M x.	374 R nā-.	375 M 'ham asmī.
344 M sakade-.	345 M -raṭṭha-.	376 R nā-.	377 M -jji-.
346 R nā-.	347 R dānaṃ.	378 M pañcabh-.	379 M -sento.
348 M niyā-.	349-350 M x.	380 M -ronto.	381 M -māsampattaṃ.
351 M z kāraṇaṃ.	352 R nā-.	382-382 M datvā dānaṃ.	
353 M -ṅgu-.	354 M -tṭhā.	383 M niyā-.	384 M sakana-.
355 M mayaṃ.	356 M -tass' eva.	385 M -jji-.	386 M gaṇhito.
357 M x.	358 M laddhuṃ.	387 M -bhāva-.	388 R -bhavato.
359 M -mmaṃ.	360 M -jji-.	389 M cuto.	390 M ujjhittā.
361 M z ca.	362 M -kammo.	[*M A-164]	391 M Balāha-.
363 M -nte.	364 M -jji-.	392 M z 'si.	393 R Anuruddho.
365 M -jji-.	366 M z ime.	394 M 'si.	395 R x.

[III-4] DVEŚĪSAHAṂSAJĀTAKA (24)

sabbabhavē jātā ubho¹ ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto aññamaññaṃ piyāyamāne dve jane arabbha kathesi. Sāvattṭhiyaṃ hi kira vasantā dve janā ekasmiṃ yeva ṭhāne nisinnā pi sayan[t]āpi gatā ṭhitā² pi³ aññamaññaṃ vijahitū na sakkonti. ath' ekadivasaṃ hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinnā⁴ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ:⁵ aho vata āvuso ime dve janā⁶ ativiya piyāyantā⁷ aññamaññaṃ vijahitū asakkontā ekasmiṃ yeva ṭhāne viharanti, ime dve janā kenaci kāraṇena aññamaññaṃ ativiya piyāyantā yeva hontī ti. tadā pana⁸ gandhakuṭiyaṃ vasanto Satthā attano dibbasotena tesāṃ kathaṃ sutvā tato vuṭṭhāya dhammasabhāya sālam āgantvā tatth' eva paññattavarabuddhāsane⁹ nisīditvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā¹⁰ tumhe ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte na bhikkhave idān' eva dve janā aññamaññaṃ ativiya piyāyantā¹¹ yeva evaṃ honti, pubbe pi ubho jāyapatikā¹² janā attano puññakamma¹³ aññamaññaṃ ativiya piyāyantā¹⁴ yeva evaṃ ahesun ti vatvā tuṇhi ahosi. tehi yācito Satthā¹⁵ atītam āhari.

atīte bhikkhave imasmiṃ bhaddakappe Kassapassa¹⁶ sammāsambudhassa sāsane paṭiladdhasaddhā¹⁷ ubho jāyapatikā¹⁸ janā aññamaññaṃ paṭibaddhacittā ativiya sinehajātacittā¹⁹ honti. ekadivasaṃ pana ubho jāyapatikā²⁰ janā* Kassapassa²¹ sammāsambudhassa vihāraṃ gantvā Kassapabuddhappamukhaṃ²² yeva bhikkhusaṃghaṃ vanditvā gandhapupphehi pūjetvā Kassapabuddhappamukhassa²³ eva bhikkhusaṃghassa²⁴ piṇḍapātaṃ datvā paṇḍhānaṃ karonto(ā) imaṃ gātham āhaṃsu:

- 1 sabbabhave jātā²⁵ ubho aññamaññam²⁶ atipiyā,
ekamātukucchito²⁷ ca²⁸ bhavissāma ekakkhaṇe ti.

tesu pana jāyapatikesu²⁹ jāyā itthi attano paṇīdhānaṃ karontī imaṃ
dutiyaṃ gātham āha:

- 2 iminā katapuññaena itthibhāvā vimuttāhaṃ,
bhavāmi sabbabhavesu patinā mama sabbadā ti.³⁰

evaṃ ca vatvā sā itthī attano sāmikena sahabhāvatthāya patthentī³¹
imaṃ gāthadvayam³² āha:

- 3 eso me sāmiko bhante bhavesu bhātiko³³ hotu,
ahaṃ pi kaniṭṭho tassa bhavissāmi³⁴ anāgate.
4 ubho mayaṃ mahāvīra³⁵ tiracchānayaṇiyam jātā,
ekasarīrā va dvesīsā piyamānā³⁶ bhavissāmā ti.

taṃ sutvā Kassapo nāma sammāsambuddho tesam dānānumodanaṃ
katvā bhikkhusaṃghena saddhiṃ vihāram agamāsi. sā pana itthī attano
sāmikena saddhiṃ manussaloke³⁷ ciraṃ ṭhitā āyuhapariyosāne tato cavitvā
tena puññakammaena ca ten' eva patthanena ca seṭṭhikule vā gahapatikule
vā brāhmaṇasālakule vā khattiyamahāsālakule vā attano sāmikena saddhim³⁷
ekamātukucchiyam³⁸ ekakkhaṇe³⁹ yeva jātā. te pana ubho janā ekakk-
haṇe⁴⁰ yeva⁴¹ jātā⁴² ekamātukucchiyam vasantā vijātā dve kumārā⁴³
hutvā jāyimsu. tesu pana eko paṭhamo⁴⁴ jāto bhātiko⁴⁵ hoti,⁴⁶ pacchā
jāto kaniṭṭho hoti. te ubho janā ativiya piyāyamānā c' eva aññamaññam
ativiya vissāsikā piyasahāyā honti. tato pana kālato⁴⁶ aparena samayena te
ubho janā tato cutā⁴⁷ Himavantapadese vijjamāne ekasmiṃ padumasare⁴⁸
haṃsapotakā jātā⁴⁹ ekasarīrā dvesīsā suvaṇṇavaṇṇā ativiya parisuddhacittā
gocaraṃ pariyesanattāya gacchanti. ekadivasam hi vanacarako taṃ
ṭhānam anuppatto tatth'⁵⁰ eva ṭhitam ekasarīraṃ dvesīsam suvaṇṇahaṃ-
sam passanto acchariyabbhūtajātacitto yeva ahosi. tadā pana bodhisatto
Dhammiko nāma rājā Bārāṇasinagare samena⁵¹ dhammena rajjaṃ kāresi.
tassa pana Dhammikarañño aggamaheṣī Sudhammā nāma ahosi. atha
so⁵² vanacarako taṃ suvaṇṇahaṃsam disvā Dhammikarañño ārocesi.
taṃ sutvā rājā acchariyabbhūtajātacitto⁵³ taṃ suvaṇṇahaṃsam gaṇhā-
pento imaṃ* gātham āha:

- 5 tāta sace gaṇhissasi taṃ haṃsam sajjīvaṃ mama,
dassāmi bahukaṃ dhanam ekam gāvaram tuyhan⁵⁴ ti.

evaṃ ca vatvā bodhisatto tassa vanacarakassa pātheyyam datvā taṃ
pesesi. so pātheyyapasibbakaṃ gahetvā bodhisattaṃ vanditvā meṇḍasiṅ-
gaṃ dhanu[ṃ] gahetvā Bārāṇasinagarā nikkhamitvā Himavantapadese phā-
sukatṭhāne vasitvā attano upāyena taṃ suvaṇṇahaṃsam gahetvā tam

katīpāhadivasāni⁹⁰ āgamentā⁹¹ aññamaññam anālapentā⁹² akkosantā paribhāsiṃsu. te⁹³ pana⁹⁴ dvesīsā aññamaññaṃ attano pakkhe vidhūnitvā⁹⁵ va sakasarīram uppīlitvā⁹⁶ attano kodhavasena dvidhā bhijjivā dvesarīrasuvaṇṇahaṃsā honti. atha so amacco te haṃse gahetvā Dhammikarañño adāsi. so rājā te haṃse⁹⁷ passanto⁹⁸ pasannamānaso⁹⁹ hutvā tassa amaccassa bahudhanañ ca gāmavarañ ca datvā* ekekasmim suvaṇṇapañc(j)are ekekaṃ suvaṇṇahaṃsaṃ¹⁰⁰ vasāpetvā ekam antonivesane t̥hapetvā¹⁰¹ ekaṃ bahinivesane¹⁰¹ bahūnaṃ janānaṃ¹⁰² dassanatthāya t̥hapāpeti.¹⁰³ atha rājā tam amaccaṃ pucchi:¹⁰⁴ tāta tvaṃ kena ca upāyena evaṃ bhijjāpesī ti. amacco sabbaṃ pi kārāṇaṃ Dhammikarañño ārocesi. taṃ sutvā Dhammikarājā saṃvegahadayo cintesi aho vata evarūpo haṃso ekasarīro yeva dvesīso avinābhāvasarīro eka-attabhāvo aññamaññaṃ sahapiyasamvāsabhūto dvibhāgattabhāvena dvidhā bhijjati, pageva aññe sattā nānāsarīrā sabbadā sahavattituṃ na sakkā, aññamaññaṃ suhajjapiyasamvāsasamānabhūtā¹⁰⁵ pacchā pi nānāgatā sabbadā¹⁰⁶ paccatthikā c' eva honti, te pana sattā¹⁰⁷ kammassakā kammadāyādā¹⁰⁷ kamma-bandhu¹⁰⁸ kammaṭṭisaraṇā¹⁰⁹ nāma hontī ti. evañ ca pana cintetvā rājā attano amaccagaṇehi saddhim āmantesi: bhonto ekacce¹¹⁰ sattā nātikā vā añātikā¹¹¹ vā aññamaññaṃ piyasahāyakā c' eva punappunaṃ¹¹² vivādaṃ karonto(ā) gāmanigamakhattavatthugehadesena¹¹³ vā¹¹⁴ goṇamahimsahatthi-assadāsīdāsena¹¹⁵ vā kodhavasena vā ussuyacittavasena¹¹⁶ vā lābhasakkārena vā piyasāmikena vā piyaputtadārena vā balavāhanena¹¹⁷ vā rājakamma¹¹⁸ vā¹¹⁹ sūrāsūrabhāvena¹²⁰ vā evamādīhi kārāṇehi sabbadā bhindantī ti. evañ ca pana amaccagaṇehi saddhim āmantetvā bodhisatto ekacce sattā appakam pi paravajjaṃ disvā mahantaṃ pakāsentī, ekacce sattā mahantaṃ pi paragaṇaṃ disvā appakam pakāsentī, ekacce sattā¹²¹ parassa guṇam ajānantā¹²² makkhī palāsī¹²³ ussukī ca honti, ekacce sattā Sinerupabbatappamāṇaṃ¹²⁴ mahantaṃ attano dosaṃ na¹²⁵ jānanti, ekacce sattā sāsapabījappamāṇaṃ¹²⁶ pi¹²⁷ appakam¹²⁷ parassa dosaṃ jānanti¹²⁸ ti cintetvā imā gāthāyo ābhāsi:

- 6 ratanākaro ca¹²⁹ gambhīro suvaṇṇādikaro¹³⁰ gambhīro,¹³¹
sabbadā pi vālukādinā uppīlito¹³² ca sampuṇṇo,¹³³
bhūmisamo¹³⁴ khayaṃ gato loke hoti sadā yathā.
- 7 bhārataro bhūmipālo¹³⁵ janānam adhipatiko,*¹³⁶
mahāyaso ca dhammaṭṭho rājā pi attano raṭṭhe,
āmaccehi¹³⁷ uppīlito¹³⁸ hoti raṭṭhe¹³⁹ sadā¹⁴⁰ tathā.
- 8 mittadubbhi naro loke vi[s]sāsena anattiko,
vināsako sabbaṃ dhanam kulesu hoti sabbadā.
- 9 pāpo naro pāpakammaṅkaro sadā punappunaṃ,
parassa anattamaṅkaro¹⁴¹ uppīleti¹⁴² pare sadā.

- 10 pāpo nāro mittakaro na bhavye¹⁴³ kudācanam,¹⁴⁴
paṇḍito naro mittakaro¹⁴⁵ hoti loke attano sadā ti.

evaṅ ca pana vatvā mahāsatto attano raṭṭhavāsīnam mahājanakāyānam
ovādam dadanto imā gāthāyo āha:

- 11 yaṃ kammam aniyāmetvā karoti kārāpeti ca,¹⁴⁶
taṃ kammaṃ nipphalam sadā dukkham pāpeti¹⁴⁷ niraye.
12 yaṃ bhonto anisammakārī karoti ca naro sadā,
taṃ ve kammaṃ niratthakam pāpeti duggati loke.
13 yathā bhonto subījāni suvappāni khettādīsu,
denti niccam phalādikam¹⁴⁸ manussānam suṭṭhum sadā.
14 tathā bhonto kusalāni katāni manasādarā,¹⁴⁹
denti sukham aggam loke sattānam kāmato sadā.
15 tasmā hi paṇḍito naro karitvā idha puññāni,
anubhoti sukham loke devesu mānuse¹⁵⁰ sadā.
16 yāvajīvam pi attano mittabhedam na kāraye,
sakamittam paṇasamam rakkheyya paṇḍito sadā.
17 nisamma¹⁵¹ paṇḍito jano kareyya¹⁵² ca¹⁵³ kammaṃ sadā,
dāni(?) sammā kare jano¹⁵⁴ kammaṃ pi attano sadā.
18 vimamsitvā kammaṃ bhonto attano nāṇabalena,
karoti ca punappunam pacchā so nānutappati.¹⁵⁵
19 avimamsitvā te(yo)¹⁵⁶ ca karoti kammam attano,
pacchā so anutappati sadā hemamaṃso¹⁵⁷ yathā.
20 yathā hi ekasarīro dvesīso suvaṇṇavaṇṇo,¹⁵⁸
maṃso kodhena bhindito nānā hoti jano tathā.
21 eko maṃso antovāso eko maṃso bahivāso,
aññamaññam ubho maṃsā¹⁶⁰ na passanti sacakkhunā ti.

tato paṭṭhāya Dhammiko rājā attano nagare dhammena samena¹⁶¹
rajjam kārento^{*162} dānādīni puññāni karonto yāvatāyukam ṭhito¹⁶³
āyuhapariyosāne devaloke¹⁶⁴ nibbatti.¹⁶⁴ sabbe nagaravāsino mahājana-
kāyā bodhisattassa ovāde ṭhito(ā) dānādīni puññāni karonto yāvatāyukam
ṭhatvā āyuhapariyosāne nānādevalokesu nibbattantī ti. evaṅ¹⁶⁵ ca pana
vatvā¹⁶⁵ Satthā jātakam samodhānento osānagātham āha:

- 22 tadā yo vanacarako Channo 'macco idāni so,¹⁶⁶
amacco paṇḍito tadā Sāriputto 'si paññavā.
23 eko pi suvaṇṇamaṃso upaṭṭhako¹⁶⁷ Ānando 'si,
eko pi suvaṇṇamaṃso¹⁶⁷ Kāludāyī¹⁶⁸ idāni so.
24 tassa mātā mahādevī Mahāmāyā ca me mātā,
tassa pitā mahārājā Sudhodano idāni 'si.

25 Sudhammā tassa bhariyā Yasodharā idāni sā,
amaccādayo nāgarā¹⁶⁹ sāvaka' āsum idāni me,
Dhammiko lokanātho 'ham evaṃ dhāretha jātakan ti.

Dvesīsahaṃsajātakaṃ catutthaṃ niṭṭhitaṃ.¹⁷⁰

NOTES

- ¹ M bhante. ² M x.
³ M x. ⁴ M -sānnā.
⁵ M -ṭṭhape-. ⁶ M ājānā.
⁷ M -yamānā. ⁸ M x.
⁹ M x paññatta. ¹⁰ M -sannā.
¹¹ R -nti. ¹² M -yampa-.
¹³ M z eva. ¹⁴ M piyantā.
¹⁵ M x. ¹⁶ M -pa.
¹⁷ M -ddha. ¹⁸ M -yampa-.
¹⁹ M sinneha-. ²⁰ M yampa-.
[*M B-164] ²¹ M -pa.
²² M -ddhapamukhe. ²⁴ M bhikkhussa.
²³ M -ddhapamu-. ²⁶ M mayaṃ.
²⁵ M z ante. ²⁸ M x.
²⁷ R -te. ³⁰ M x.
²⁹ M -yappa-. ³² R -thādva-.
³¹ M paṭṭhantī. ³⁴ M -ssāma.
³³ M -kā. ³⁶ R -manā.
³⁵ M -vihāra. ³⁷⁻³⁷ (manussaloke . . . saddhim) M x.
³⁸ M -cchigatā. ³⁹ R -ṇo; M ekakha-.
⁴⁰ M -kakha-. ⁴¹ M x.
⁴² M x. ⁴³ M -mmā-.
⁴⁴ M -me. ⁴⁵ M paṭṭhāya.
⁴⁶⁻⁴⁶ (hoti . . . kālato) M x.
⁴⁷ M cuto. ⁴⁸ M -mmasare.
⁴⁹ M x. ⁵⁰ M tath'.
⁵¹ M -mmena. ⁵² M kho.
⁵³ M -bbhūtacitto. [*M A-165]
⁵⁴ M tavā. ⁵⁵ M z taṃ.
⁵⁶ M -ditacitto. ⁵⁷ M -carika-.
⁵⁸ (bhaṇamānā?). ⁵⁹ R rammā-.
⁶⁰ M -dutaci-. ⁶¹ R -raṃ.
⁶²⁻⁶² M madhurodakam.
⁶³ M ko. ⁶⁴ M x.
⁶⁵ M tha-. ⁶⁶ M tha-.
⁶⁷ M x. ⁶⁸ M -nnipātetvā.
⁶⁹ M z yeve. ⁷⁰ M taṃ.
⁷¹ M tesu. ⁷²⁻⁷² M x.
⁷³⁻⁷³ M x. ⁷⁴ M x.
[*M B-165] ⁷⁵ M dvisī-.
⁷⁶ M uyo-. ⁷⁷ M x.
⁷⁸ R -uppa-. ⁷⁹ M x.
- ⁸⁰ M -mitvā. ⁸¹ M x.
⁸² M z pi. ⁸³ M kathaṃ.
⁸⁴ M x. ⁸⁵ M ajja jānāsi.
⁸⁶ M z vacanaṃ. ⁸⁷ M -nto.
⁸⁸ M vaḍḍhento. ⁸⁹ M x.
⁹⁰ M kadipayadi-.
⁹¹ R and M āgamentantā.
⁹² M -nto. ⁹³ M x.
⁹⁴ M x. ⁹⁵ M vidhi-.
⁹⁶ M appī-. ⁹⁷ R x.
⁹⁸ M passanno. ⁹⁹ M passa-.
[*M A-166] ¹⁰⁰ R suṇṇa-.
¹⁰¹⁻¹⁰¹ M x. ¹⁰² M ca dānaṃ.
¹⁰³ M uṭṭha-. ¹⁰⁴ M -cchitvā.
¹⁰⁵ R suhacca-. ¹⁰⁶ M saccattā.
¹⁰⁷ M x. ¹⁰⁸ M x.
¹⁰⁹ M dhamma-. ¹¹⁰ M -cco.
¹¹¹ M aññā-. ¹¹² M -nappunaṃ.
¹¹³ M x nigama. ¹¹⁴ M x.
¹¹⁵ M kenasahatthi-. ¹¹⁶ R ussuraci-.
¹¹⁷ M -hanena. ¹¹⁸⁻¹¹⁹ M x.
¹²⁰ M sūrāsūrā ti.
¹²¹ M z attano parena katam.
¹²² M -nto. ¹²³ R paḷāsī.
¹²⁴ M -tapamā-. ¹²⁵⁻¹²⁵ R ajānanti.
¹²⁶ M sāsapapamā-. ¹²⁷⁻¹²⁷ M x.
¹²⁸ M -nto. ¹²⁹ M x.
¹³⁰⁻¹³¹ M x. ¹³² M ubhīlito.
¹³³ M -punno. ¹³⁴ M bhūmmi-.
¹³⁵ M -mmi-. ¹³⁶ M atthipa-.
[*M B-166] ¹³⁷ M sama-.
¹³⁸ M uppili-. ¹³⁹ M rathe.
¹⁴⁰ M bata. ¹⁴¹ M -tthakaro.
¹⁴² M -pīle-. ¹⁴³ M bhaye.
¹⁴⁴ M kadā-. ¹⁴⁵ M x.
¹⁴⁶ M x. ¹⁴⁷ M pāpeti.
¹⁴⁸ M -diṃ. ¹⁴⁹ M manussā-.
¹⁵⁰ M -ssesu. ¹⁵¹ R -sama.
¹⁵² M kāre-. ¹⁵³ M x.
¹⁵⁴⁻¹⁵⁴ M nisamma kare.
¹⁵⁵ M -ppatti. ¹⁵⁶ M ke.
¹⁵⁷ R homa-. ¹⁵⁸ M -ṇṇasuvaṇṇo.
¹⁵⁹ R -diko. ¹⁶⁰ M -so.

¹⁶¹ M -mme-.¹⁶² M -ron-.¹⁶⁵⁻¹⁶⁵ M x.¹⁶⁶ M x.

[*M A-167]

¹⁶³ M thatvā.¹⁶⁷⁻¹⁶⁷ M x.¹⁶⁸ M Lālukhāyī.¹⁶⁴⁻¹⁶⁴ M and R: -kesu nibbattanti.¹⁶⁹ R na-.¹⁷⁰ R x.

[III-5] VIRIYAPAṆḌITAJĀTAKA (25)

sahāyo me Pañcālarājā ti. idaṃ Satthā Jetavane viharanto attano pubba-katadānapāramim ārabha kathesi. ath' ekadivasañ hi bhikkhū dhamma-sabhāyaṃ sannisinnā¹ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: aho vata āvuso amhākaṃ Satthā dānena atitto idāni paresaṃ vimuttisukhaṃ dadanto mahākāruṇiko yevā ti. tadā gandhakuṭiyāṃ vasanto Satthā attano dibbasotena tesāṃ kathaṃ sutvā tato vuṭṭhāya dhammasabham āgantvā tatth' eva paññatta-varabuddhāsane² nisīditvā kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā³ ti pucchitvā imāya nāmā ti vutte na bhikkhave idān' eva mayhaṃ buddhabhāve ṭhitassa paresaṃ vimuttisukhaṃ dānaṃ tumhākaṃ acchariyaṃ⁴ hoti, pubbe pi ahaṃ bodhisattakāle puthujjanabhāve⁵ ṭhito attano bhariyañ ca puttañ⁶ ca⁷ vikiṇṭitvā tesāṃ mūlena suvaṇṇaṃ⁸ gahetvā puna attano maṃsaṃ chinditvā suvaṇṇapaṭṭatthāya⁹ saddhāya¹⁰ adāsin ti vatvā tuṅhi ahosi. tehi yācito atītam āhari.

atīte bhikkhave Sakkavidhināmake¹¹ nagare¹² Mahārathanāmo eko rājā rajjaṃ kāresi. so pana sammādiṭṭhiko buddhamāmake¹³ ahosi. tadā Pañcālanagare Pañcālanāmo¹⁴ eko rājā¹⁵ rajjaṃ kāresi, so pana micchā-diṭṭhiko Mahāratharañño¹⁶ mittasandhavaṃ karonto aññamaññam adassanena attano nagare¹⁷ vihāsi. ath' ekasmiṃ samaye Pañcālarājā mahaggham ekaṃ rattakambalaṃ gahetvā attano dūtahatthe¹⁸ ṭhapetvā Mahāratharañño¹⁹ pesesi. atha²⁰ Mahāratharājā²¹ taṃ rattakambalaṃ disvā attano amaccehi saddhim āmantento paṭhamāṃ gātham āha:

- 1 sahāyo me Pañcālarājā peseti rattakambalaṃ,
ajjāhaṃ mahaggharatanāṃ pahināme(i)²² sahāyakassā ti.

evañ ca vatvā²³ loke aññaṃ ratanaṃ buddharatanasamaṃ nāma n' atthi, tasmāhaṃ mama sahāyakassa²⁴ buddharūparatanam²⁵ eva pahināmī ti cintetvā suvaṇṇāk(g?)āre²⁶ suvaṇṇapaṭṭaṃ kārapetvā jātihiṅgulakehi manoramam aṭṭhārasahatthubbed[h]appamāṇaṃ²⁷ buddhapaṭimaṃ²⁸ likhāpetvā ekakolāhalaṃ²⁹ hutvā²⁹ supariniṭṭhite buddhapaṭimakaraṇe³⁰ nānāpupphehi ca nānāgandhehi ca pujetvā sādaren' eva³¹ taṃ vandanto³² dutiyaṃ gātham āha:

- 2 bhante bhagavā³³ buddhapaṭimā³⁴ tvaṃ yeva³⁵ lokanātho
idāni,³⁶
sadā³⁷ sattānam³⁸ anukampako buddhavesaṃ³⁹ dharatu⁴⁰
bhante⁴⁰ ti.

evaṃ ca vatvā rājā taṃ buddhapaṭimam⁴¹ ārā(o)cento imā tisso gāthāyo
āha:

- 3 yattha yāsi mahāmuni hitatthāya taṃ⁴² lokassa,
tattha sukham uppādesi⁴³ sukhatthāya ca sabbadā.
4 yathā⁴⁴ pubb' eva sambuddho hitaṃ karoti janānaṃ,
tathā⁴⁵ ajj' eva tvaṃ hohi hitatthāya⁴⁶ ca me sadā.
5 Pañcālo nāma so rājā asaddho micchādiṭṭhiko,
sahāyo hoti me sadā Pañcālanagaraṃ gantvā,
katvā taṃ pāṭihāriyaṃ⁴⁷ tamhā⁴⁸ taṃ⁴⁹ moceyya⁵⁰ bhante ti.

evaṃ ca vatvā Mahāratharājā nāvāya majjhe ekaṃ pāsādaṃ sajjāpetvā
tatth' eva⁵¹ taṃ buddhapaṭimaṃ⁵² pesetvā Pañcālarañño dūtassa taṃ
datvā galappamaṇam udakam otarivā taṃ vanditvā pesesī ti. tasmim
khane* mahāsamuddo suvaṇṇasadisavaṇṇodako sobhamāno ca hoti.
sabbāni ca ratanāni nānāvidharucirāni samuddato gatāni samuddassa
upari tṭhitāni buddhapaṭimaṃ⁵³ pūjāya utṭhahiṃsu. samuddatalaṇ ca
sattaratanavicittaṃ ruciraṃ suvaṇṇabhājanatalaṃ⁵⁴ viya buddhapaṭi-
maṃ⁵⁵ pūjāya sobhati. pañcavaṇṇāni ca padumāni antarantare samudda-
majjhe buddhapaṭimaṃ⁵⁶ pūjāya utṭhahiṃsu. atha sabbe pi nāgarājāno
mahantena nāgaparivārena parivuto(ā)⁵⁷ nāgabhavanato nikkhamtivā
gandhamālādīhi buddharūpaṃ pūjetvā madhurasarena gāyantā samudda-
majjhe va naccantā ca vādentā⁵⁸ ca taṃ buddharūpaṃ parivārayiṃsu.
ākāse ca⁵⁹ devagaṇā pupphāni⁶⁰ ca okirantā dibbatūriyāni ca nadantā⁶¹
nānāvidhāni ca⁶² suvaṇṇarajatadhajapaṭākachattādīni⁶³ dhārentā ākāsen'⁶⁴
eva⁶⁴ gantvā taṃ buddharūpaṃ⁶⁵ parivārayiṃsu. buddhabimbānubhāvo
hi nāma devamanussehi acintitabbo⁶⁶ appameyyānubhāvo nāma⁶⁷ hoti.
sammāsambudho⁶⁸ dharamāne yeva acchariyadhammo abbhūto hoti viya
tathā buddhabimbānubhāvo ca hoti.⁶⁸ atha rājadūto samuddamajjhe
nāvāya buddhapaṭimāya⁶⁹ saddhiṃ gacchanto sabbāni⁷⁰ pi⁷¹ acchariyāni
passanto Pañcālanagaraṃ sampatto. tato uttarivā Pañcālarājānam upa-
gantvā vanditvā sabbam acchariyaṃ⁷¹ sutvā Pañcālarājā pītiyuttacitto⁷²
cintesi: Mahāratharājā sahāyo me buddhapaṭimaṃ⁷³ likhāpetvā pūjā-
sakkāraṃ katvā pesesi, ahañ cāpi⁷⁴ dveguṇaṃ pūjāsakkāraṃ katvā taṃ
ānessāmī ti. evaṃ ca pana⁷⁵ cintetvā⁷⁶ sakanagarā⁷⁷ nikkhamitvā catu-
raṅgasenāya saddhiṃ taṃ buddharūpaṭṭhānaṃ gantvā pañcaṅgapatiṭṭhi-
tena⁷⁸ vanditvā dibbadhu(ū)magandhamālādīhi taṃ pūjetvā dhajapaṭāka-
chattādīni⁷⁹ pi ussāpetvā sabbatūriyāni ca paggaṇhitvā tatth' eva aṭṭhāsi.

tadā so rājā⁸⁰ bahusaddhāya sampanno amaccagaṇaparivuto⁸¹ taṃ buddhabimbaṃ passanto tuṭṭhamānaso evam āha: ajjāhaṃ taṃ buddhabimbaṃ saraṇaṃ gacchāmi mama yāvajīvan ti. taṃ khaṇaṃ nēva so buddhabimbo Pañcālaraṇṇo⁸² saddhāvegena*⁸³ nānāvidhaṃ paṭihāriyaṃ katvā ākāsam abbhuggantvā pallaṅkam ābhūjitvā buddhabimbasarīrato nīlapīta-odāta-lohitamañcaṭṭhapabhassarasaṅkhātā⁸⁴ chabbaṇṇaraṃsiyo nikkhamāpetvā sabbadisābhāgesu obhāseti. tā chabbaṇṇaraṃsiyo ādhāvantaṃ sabbadisābhāgesu pharantā mahāpathavitalaṃ paribyāpiṃsu.⁸⁵ tassa hi buddhabimbaramsi⁸⁶ nīlā hutvā⁸⁷ byāpitamahāpathavī⁸⁸ pi⁸⁹ nīlā yeva hoti, tasmā mahāpathaviyā vaṇṇā pi⁸⁹ añcanapupphasadisā⁹⁰ ca hoti. tassa raṃsi pītā hutvā⁹¹ byāpitamahāpathavī⁹² pi⁹³ pītā yeva hoti. tasmā mahāpathaviyā vaṇṇā pi⁹³ suvaṇṇapiṇḍasadisā ca⁹⁴ hoti. tassa raṃsi odātā⁹⁴ hutvā byāpitamahāpathavī⁹⁵ pi⁹⁶ odātā yeva hoti, tasmā mahāpathaviyā vaṇṇā⁹⁶ rajatapattasadisā⁹⁷ ca⁹⁸ hoti. tassa raṃsi lohita hutvā⁹⁹ byāpitamahāpathavī¹⁰⁰ pi¹⁰¹ lohita yeva hoti, tasmā mahāpathaviyā vaṇṇā¹⁰¹ rattapattasadisā¹⁰² ca¹⁰³ hoti. tassa raṃsi mañcaṭṭhā¹⁰⁴ hutvā¹⁰⁵ byāpitamahāpathavī¹⁰⁶ pi¹⁰⁷ mañcaṭṭhā yeva hoti, tasmā mahāpathaviyā vaṇṇā¹⁰⁷ anojapupphavaṇṇasadisā¹⁰⁸ ca¹⁰⁹ hoti. tassa raṃsi pabhassarā¹¹⁰ hutvā¹¹¹ byāpitamahāpathavī¹¹² pi¹¹³ pabhassarā yeva hoti, tasmā¹¹³ osadhīsātārakarājasadisā¹¹⁴ ca¹¹⁵ hoti. tassa pana¹¹⁶ buddhassa chabbaṇṇaraṃsiyo mahāsamuddapāraṅgatāni honti. taṃ tam udakaṃ nīlapītādivaṇṇaṃ hoti. tā pana raṃsiyo chakāmāvacaradevaloke ca soḷasabrāhma-loke ca anantaṃ lokadhātuyaṃ ca pakkhandiṃsu. ekasmiṃ¹¹⁷ pi ṭhāne candapabhā ca sūriyapabhā ca n' atthi. devatānaṃ pi¹¹⁸ sarīre pabhā n' atthi. mahābrahmā pi satasahassalokadhātuyam ālokapharaṇasamattho yeva sūriyuggamanakāle khajjop(t)anako viya pākaṭo ahosi. tadā Sakko devarājā devagaṇehi āgata(o) gandhamālādīhi taṃ buddharūpaṃ pūjento añjalim karonto namassamāno ākāse aṭṭhāsi. so pana buddhbimbo ākāse yeva ṭhito sabbapaṭihāriyaṃ¹¹⁹ karonto aṭṭhāsi. tadā manussā pi¹²⁰ deve passanti.* devā pi¹²¹ manusse passanti. tam atthaṃ pakāsanto¹²² Satthā āha:

- 6 devā manusse passiṃsu manussā¹²³ deve passiṃsu, sabbe ete¹²⁴ pañjalikā¹²⁵ buddhabimbam anugatā.¹²⁶
- 7 indādayo sabbe devā tuṭṭhacittā¹²⁷ pamoditā, añjalikā namassantā¹²⁸ buddharūpam anugatā.
- 8 sabbe yakkhā ca gandhabbā supaṇṇā¹²⁹ nāgarājāno, dibbapupphāni gaṇhantā pūjentā¹³⁰ paṭimaṃ¹³¹ tadā.
- 9 te ca sabbe samāgatā vippasannā¹³² pamoditā, tattha tatth' eva saṅṭhitā sādhu-kāraṃ pavattayimṣū¹³³ ti.

atha Pañcālarājā tass' eva buddharūpassa paṭihāriyaṃ passanto tuṭṭhamānaso yeva taṃ buddharūpaṃ nimantento imaṃ gātham āha:

10 etth' āgatā¹³⁴ tumhe bhante¹³⁵ suvaṇṇasivikāyaṃ va,¹³⁶
otarivā nisīdatha puññatthāya¹³⁷ mama sadā ti.

tasmim̐ khaṇe so buddhabimbo ākāsato otarivā tatth' eva suvaṇṇa-
sivikāyaṃ¹³⁸ nisīdati. tam atthaṃ pakāsanto¹³⁹ Satthā āha:

- 11 tato eso buddhabimbo ākāse va vicarivā,
ākāsato otarivā sivikāyaṃ¹⁴⁰ nisīdati.
- 12 tato so Pañcālarājā senāya parivārīto,
sapāsāde¹⁴¹ buddhabimbaṃ tiṭṭhāpesi sivikāyaṃ.¹⁴²
- 13 gandhapupphehi taṃ pūjetvā padīpādīhi¹⁴³ so rājā,
buddhaguṇaṃ āvajjetvā puṇṇo¹⁴⁴ va hoti pītiyā.
- 14 so ca rājā pīticitto sumano sādaro¹⁴⁵ sadā,
buddhass' eva thutiṃ karo¹⁴⁶ iti vadati tāvade.
- 15 appameyyesu¹⁴⁷ kappesu katvā tvaṃ puññasambhāre,
sabbalokahitaṃ katvā nibbānaṃ gacchasi bhante.
- 16 saphalaṃ¹⁴⁸ me jīvitaṃ bhante¹⁴⁸ yañ¹⁴⁹ ca pūjā¹⁵⁰ idha
me katvā,
ajjāhaṃ ce marissāmi taṃ me atthāya hessati.
- 17 vandāmi 'haṃ tvaṃ sadā nātho tvaṃ paṭisaraṇo,¹⁵¹
dīpo¹⁵² ca me gati āsi¹⁵³ buddhaṃ namāmi 'haṃ sadā ti.

evaṃ ca pana vatvā Pañcālarājā pītiparipuṇṇasarīro¹⁵⁴ evaṃ cintesi:
idāni Mahāratharājā¹⁵⁵ mama sahāyo evarūpaṃ¹⁵⁶ ānubhāvaṃ buddha-
paṭimaṃ¹⁵⁷ peseti,¹⁵⁸ ahañ ca¹⁵⁹ pana dveguṇaṃ mahantaṃ buddha-
paṭimaṃ¹⁶⁰ kārapetvā tass' eva rañño pesessāmī ti. evaṃ ca cintetvā Pañ-
cālarājā mahagghaṃ¹⁶¹ candanasāraṃ gahāpetvā cittakāra karukkhavaḍḍ-
hakiṃ¹⁶² pakkosāpetvā* tam āha: tāta cittakāraka ajj' eva tvaṃ imaṃ
mahagghaṃ candanasāraṃ gahetvā khippam eva buddhapaṭimaṃ¹⁶³
karohi mam' atthāyā¹⁶⁴ ti. atha so cittakārako sādhu devā ti sampaṭic-
hitvā ten' eva candanasārena buddhapaṭimaṃ¹⁶⁵ katvā Pañcālarañño
ārocesi: mahārāja tumhākaṃ buddhabimbo mayā kato niṭṭhito va¹⁶⁶
hotī ti.¹⁶⁷ tasmim̐ khaṇe so rājā ekasālāyaṃ cittaṃ sandhāretuṃ¹⁶⁸
buddhabimbaṃ ṭhapāpetvā tatth' eva ārakkhaṃ ṭhapesi.¹⁶⁹ tadā Pañ-
cālarājā attano nagaravāsīnaṃ¹⁷⁰ manussānaṃ ugghosāpeti: bhonto yassa
kiñci suvaṇṇaṃ¹⁷¹ atthi, so¹⁷² raññā saddhiṃ¹⁷³ buddhabimbaṃ¹⁷⁴
vilimpetū¹⁷⁵ ti. tadā¹⁷⁶ pana Pañcālanagare bodhisatto daliddakule jāto
Viriyapaṇḍito nāma ahoṣi. tassa bhariyā Sujātā nāma ahoṣi. tassa putto
Revatakumāro nāma ahoṣi.¹⁷⁶ atha so Viriyapaṇḍito¹⁷⁷ tam ugghosana-
saddaṃ sutvā evaṃ cintesi:¹⁷⁸ raññā saddhiṃ kusalakammaṃ mayā
kātabbaṃ, ahañ ca pana daḷiddo,¹⁷⁹ kena¹⁸⁰ kāraṇena suvaṇṇaṃ labhi-
ssāmi,¹⁸¹ sace ahaṃ kammaṃ¹⁸² karissāmi, evaṃ pi kiñcāhaṃ¹⁸² dhanam̐

vikīṇitvā¹⁸³ suvaṇṇaṃ labhissāmi, idāni handāhaṃ mama attānaṃ vikīṇitvā attamūlena suvaṇṇaṃ gahetvā raññā saddhiṃ taṃ buddhabimbaṃ vilimpessāmi¹⁸⁴ ti. evaṃ¹⁸⁵ cintetvā attano gehaṃ gantvā sukhaṃ nisinno puttadāraṃ āmantento imaṃ gātham āha:

18 Sujāte tāta¹⁸⁶ Revata āpucchāmi¹⁸⁷ aham¹⁸⁸ ajja,
ubho tumhe mā socittha mayā saddhim ubho vinā ti.

taṃ sutvā Sujātā pi¹⁸⁹ mahāsattaṃ pucchantī imaṃ gātham āha:

19 kim iva¹⁹⁰ sāmi te¹⁹¹ hoti kim idaṃ me tvaṃ bhāsat(s)i,
idha amhe pahāya tvaṃ kuhiṃ ṭhāne gamissasī ti.¹⁹²

atha bodhisatto attano gamanakāraṇaṃ ācikkhanto imaṃ gāthādvayam āha:

20 idānāhaṃ raññā saddhiṃ gacchāmi kusalaṃ¹⁹³ kātuṃ,
ajja ugghosanasaddaṃ¹⁹⁴ suṇāmi idha nagare.

21 vicarāmi nagare bhadde mama attānaṃ vikīṇituṃ,
attano¹⁹⁵ gahetvā¹⁹⁶ raññā saddhiṃ karomi puññaṃ ti.

taṃ sutvā Sujātā paridevantī imā dve gāthā abhāsi:

22 tuyhaṃ dāsi ahaṃ sāmi Revato ca tuyhaṃ dāso,
tvaṃ taṃ* mā vikīṇissasi¹⁹⁷ vikīṇāhi ubho tumhe.

23 suvaṇṇaṃ vā rajataṃ vā yaṃ yaṃ vatthuṃ manasā¹⁹⁸ piyaṃ,
icchasi¹⁹⁹ ca²⁰⁰ ajjhāsayaṃ taṃ taṃ vatthuṃ karohi tvaṃ ti.

taṃ sutvā bodhisatto dutiyam pi tatiyam pi yācito taṃ nivāretum²⁰¹ asakkonto sādhu²⁰² bhadde ubho tumhe kalyāṇamittā mama pāramiyo pūrethā ti vatvā attano puttadāre gahetvā samiddhakulānaṃ santike ubho vikīṇitvā tesam mūlaṃ gahetvā suvaṇṇakārassa santikā suvaṇṇaṃ kiṇitvā tassa bhatim²⁰³ datvā suvaṇṇapaṭṭaṃ kārāpesi. suvaṇṇakāro pi²⁰⁴ tathā yeva²⁰⁵ karoti.²⁰⁶ niṭṭhite²⁰⁷ pana suvaṇṇapaṭṭe bodhisatto taṃ buddhabimbaṃ²⁰⁸ vilimpetukāmo²⁰⁹ taṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ²¹⁰ gahetvā taṃ sālāṃ gantvā sālārakkhit(k)e manusse pucchanto imaṃ gātham āha:

24 bhonto 'haṃ nagare²¹¹ vāso ugghosanasaddaṃ²¹² sutvā,
āgacchāmi vilimpetuṃ²¹³ bimbam idha manāpataran²¹⁴ ti.

taṃ sutvā te sālārakkhikakā manussā bodhisattena saddhiṃ āmantento(ā) gātham āhaṃsu:

25 amhākaṃ tāta paṇḍita rājā²¹⁵ asukanakkhatte
buddharūpaṃ²¹⁶ vilimpeti,²¹⁶ tvaṃ²¹⁷ pi saddhāya sampanno²¹⁸
vilimpesi,²¹⁹ puretaraṃ nānujānāma²²⁰ vilimpetun²²¹ ti.

tesaṃ vacanaṃ sutvā bodhisatto saṃviggahadayo tehi saddhim āmantento imaṃ gātham āha:

- 26 aho cha(i)nnā va me āsā puttadārapariccāgo,
nibbhayo hoti idh' eva²²² kiñcāpi²²³ vilimpemi²²⁴ bimban ti.

evaṃ ca vatvā mahāsatto mahantasaddhāya yuttacitto tesaṃ vacanaṃ asuṇanto viya taṃ sālamajjhaṃ²²⁵ pāvisi. atha sālakkhikā²²⁶ manussā mahāsattam ākaḍḍhiṃsu.²²⁷ tadā rañño manussā bodhisattena saddhim āmantento(ā) gātham āhaṃsū:

- 27 ajj' eva tvaṃ bho²²⁸ paṇḍita sace kāmo vilimpetuṃ,²²⁹
ito gantvā pavedesi rañño vilimpakāraṇaṃ,²³⁰
so rājā anujānāti vilimpetu²³¹ buddharūpan²³² ti.

taṃ sutvā bodhisatto²³³ sādhu sādhu ti²³⁴ vatvā taṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ gahetvā Pañcālarañño santikaṃ gantvā taṃ vanditvā imaṃ gātham āha:

- 28 ajj' evāhaṃ mahārāja icchāmi taṃ vilimpetuṃ,²³⁵
buddhabimbaṃ tayā saddhim anujānāhi* tvaṃ mamā ti.

taṃ sutvā Pañcālarājā bodhisattaṃ vañcetukāmo gātham āha:

- 29 tāta Viriyapaṇḍita²³⁶ sace ek(s)o buddhabimbo,
katheti²³⁷ ve tayā saddhiṃ vilimpehi²³⁸ buddharūpaṃ,
mayā saddhim idāni pi anujānāmi taṃ tavā ti.

taṃ sutvā Viriyapaṇḍito²³⁹ mahāsatto²⁴⁰ vikasitamukho²⁴¹ va hutvā²⁴² sādhu sādhu mahārājā ti vatvā attano suvaṇṇapaṭṭaṃ ukkhīpitvā taṃ sālamajjhaṃ²⁴³ pavisitvā tass' eva buddhabimbassa santike suvaṇṇapaṭṭaṃ ṭhapetvā pathaviyam²⁴⁴ attano jāṇukaṃ²⁴⁵ nihant[v]ā²⁴⁶ buddhabimbassa pādamūle nippatativā punappunaṃ²⁴⁷ taṃ vanditvā katañjaliko taṃ buddhabimbaṃ yācento imā tisso gāthāyo āha:

- 30 yācāmi²⁴⁸ 'haṃ bhante tam anukampam upādāya,²⁴⁸
mayā saddhiṃ²⁴⁹ kathesi tvaṃ²⁵⁰ karissāmi 'haṃ vilimpaṃ.²⁵⁰
31 tvaṃ maṃ²⁵¹ bhante anukampam upādāya katheyyāsi,
mayā saddhim idāni pi bodhiyā yev' anāgate.²⁵²
32 tasmā tvaṃ mama saraṇo vivaranto tava mukhaṃ,
katheyyāsi mayā saddhim idān' eva mahāvīrā ti.

tasmiṃ khaṇe buddhabimbārakkhadevatā Viriyapaṇḍitassa²⁵³ vacanaṃ sutvā attano attānaṃ sandhāretum asakkonto taṃ buddhabimbasarīraṃ pāvisi. atha so buddhabimbo sammāsambuddhadharamānakālo viya tath' eva āsane kampanto²⁵⁴ calanto tato chabbaṇṇaraṃsiyo nikkhamāpento madhurasaraṃ nicchārento bodhisattam evam āha: sādhu sādhu

Viriyapaṇḍita²⁵⁵ tvaṃ yathā ajjhāsayam karohī ti. tañ khaṇaṃ ñeva eso saddo sakalaPañcālanagaram pattharati. atha Pañcālarājā mahājanehi saddhim sādhu-kāram katvā tass' eva buddharūpassa mahāpūjāsakkāravise-sam akāsi. tadā bodhisatto pamuditahadayo pañcaṅgapatitṭhitena taṃ buddhapaṭimam²⁵⁶ vanditvā attano suvaṇṇapaṭṭam gahetvā taṃ buddhapaṭimam²⁵⁷ vilimpeti.²⁵⁸ bodhisattass' eva suvaṇṇapaṭṭam buddharūpassa aṅguliyaṃ nappahoti.²⁵⁹ atha bodhisatto taṃ suvaṇṇapaṭṭam appahontaṃ disvā cintesi: idānāham mama puttadāramūlen' eva suvaṇṇapaṭṭena imam buddharūpaṃ vilimpetvā²⁶⁰ kuto pana aññaṃ suvaṇṇapaṭṭam labhissāmi, ajj' eva koci jano mama²⁶¹ maṃsam gahetvā²⁶¹ suvaṇṇapaṭṭam*²⁶² jātam²⁶³ ce mama²⁶⁴ maṃsam²⁶⁵ karissati, ajj' eva mama maṃsam tassa²⁶⁶ dassāmī ti. bodhisattassa pana cintitasamanantaram eva catunahutādhikadvijojana-satasahassabahalā²⁶⁷ ayam mahāpathavī kampati.²⁶⁸ tam attham pakāsanto Satthā gātham²⁶⁹ āha:

- 33 tad' āsi yaṃ bhīsanakaṃ tad' āsi lomahaṃsanaṃ,
sabhāvaṃ cintayantassa medanī sampakampati.
34 ravati²⁷⁰ mahāpathavī²⁷¹ ucchucyantaṃ va²⁷² pīḷitaṃ,
sabhāvaṃ cintayantassa pathavī kampati mahā.
35 samuddo ca saṅkhubbhati Sinerupabbatarājā,²⁷³
saparivāro onami thutisaddo pavattatī ti.

tasmiṃ khaṇe mahāsattassa dānapāramipūraṇatejānubhāvena Sakkassa bhavanam uṇhākāram dassesi. atha Sakko āvajjanto taṃ kāraṇam ñatvā devalokato otarivā suvaṇṇakāra-vesam²⁷⁴ nimmitvā²⁷⁵ bodhisattassa purato atṭhāsi. atha kho bodhisatto taṃ suvaṇṇakāra-vesam Sakkaṃ disvā taṃ pucchi: bho tāta tvaṃ ko nāma idh' āgacchasī ti. taṃ sutvā suvaṇṇakāra-veso Sakko taṃ āha: bho tāta ahaṃ suvaṇṇakāro idh' āgacchāmī ti. taṃ sutvā bodhisatto taṃ pucchi: bho suvaṇṇakāra tvaṃ kiṃ nu kho suvaṇṇapaṭṭajātam²⁷⁶ manussamaṃsam kātuṃ sakkhissasī ti. atha Sakko suvaṇṇakāra-veso āha: bho tāta mayhaṃ dātabbabbhati sace atthi, idāni panāham evaṃ kātuṃ sakkhissāmī ti. taṃ sutvā mahāsatto pītiyuttacitto²⁷⁷ tena saddhim āmantento gātham āha:

- 36 kiṃ nu te vacanaṃ tāta yadi saccaṃ tava hoti,
ajj' evāhaṃ mama maṃsam chindissāmi vilimpetuṃ²⁷⁸
buddharūpaṃ paripuṇṇaṃ, karohi suvaṇṇaṃ mamā ti.

atha Sakko gātham āha:

- 37 mahāpurisa me kathaṃ saccam²⁷⁹ eva hoti sadā,
kusalo 'haṃ sabbakamme karomi tava maṃsena,
suvaṇṇapaṭṭam ajj' eva tava²⁸⁰ maṃsam chindāhi ca²⁸¹ ti.

taṃ sutvā bodhisatto attano maṃsaṃ chinditukāmo idānāhaṃ kuto satthaṃ labhissāmi ti cintetvā tatth' eva t̥hito ākāsam* olokento imaṃ gāthādvayam āha:

- 38 bhonto devagaṇā tumhe suṇātha mama²⁸² vacanaṃ,²⁸²
yadi buddho bhavissāmi satthaṃ patatu idh'²⁸³ eva.²⁸³
- 39 chindissāmi mama maṃsaṃ satthena, satthaṃ patatu
purato me idha²⁸⁴ khippaṃ bodhiyā yeva kāraṇā ti.

tass' eva bodhisattassa vacanasamanantaram²⁸⁵ eva sunisitasattham ākāsatō patitvā²⁸⁶ bodhisattass' eva purato pathaviyaṃ at̥thāsi. atha bodhisatto taṃ satthaṃ gaṇhanto attano maṃsaṃ chinditukāmo devagaṇe viññāpento gātham āha:

- 40 bhonto devagaṇā tumhe suṇātha vacanaṃ mama,
iminā maṃsadānena paripuṇṇaṃ buddhabimbaṃ,
vilimpena²⁸⁷ buddho ahaṃ bhavissāmi anāgate ti.

evaṃ ca vatvā mahāsatto attano maṃsaṃ chindento idānāhaṃ na maremi ti addhit̥thahitvā attano sarīre maṃsaṃ chinditvā suvaṇṇakāra-
vesadharassa Sakkassa adāsi. atha Sakko taṃ maṃsaṃ gahetvā hatthapamaṇaṃ²⁸⁸ suvaṇṇapaṭṭaṃ katvā bodhisattassa adāsi. tadā bodhisatto pītipamuditacitto taṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ gahetvā tam eva²⁸⁹ buddhapaṭi-
maṃ²⁹⁰ vilimpetvā nit̥thitam eva attano vilimpitaṃ taṃ buddhapaṭimaṃ²⁹¹ disvā tatth' eva t̥hito somanassajātacitto buddhapaṭimāya²⁹² pādāmūle nippatitvā²⁹³ tatth' eva visaññī ahosi. atha Sakko devarājā tatth' eva visaññibhūtaṃ bodhisattaṃ disvā attano dibbosadhaṃ²⁹⁴ gahetvā bodhisattassa sarīraṃ makkhitvā amatodakena ca²⁹⁵ abhisiñci. bodhisatto Sakkassānubhāvatejena²⁹⁶ puna jīvitaṃ labhanto paṭiladdhassāso²⁹⁷ ten' eva attano puññānubhāvatejena dibbattabhāvapaṭilābho²⁹⁸ viya suvaṇṇavaṇṇo ahosi. atha Sakko devarājā bodhisattass' eva paṭibyākaronto gātham āha:

- 41 mahāpurisa tava kammam²⁹⁹ atidukkaraṃ kataṃ hoti,³⁰⁰
iminā puññatejena dhuvaṃ buddho bhavissatī ti.

taṃ sutvā mahāsatto pucchanto gātham āha:

- 42 devatā nu 'si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko cāsi³⁰¹ kassa vā³⁰² putto kathaṃ jānemu taṃ mayan ti.

bodhisattassa vacanaṃ sutvā Sakko attano dibbattabhāvena jalanto³⁰³ taruṇasūriyo viya ākāse t̥hito va³⁰⁴ attano* Sakkattabhāvaṃ³⁰⁵ tassa ācikkhi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 43 atha³⁰⁶ Sakko³⁰⁷ devarājā³⁰⁸ dvīsu devesu issaro,
tassa saṅkappamaññāya iti tam āha tāvade.
44 Sakko 'ham asmi devindo āgato tava santike,
pūretuṃ pāramiṃ tuyhaṃ buddhabhāvāy' anāgate.
45 tāta vīra anāgate so tvaṃ sabbaññutaṃ patto,
dhammacakkaṃ pavattento tāresi bahuke jane.
46 ākāse t̥hito devindo taruṇasūriyo viya,
paṇḍitassa thutiṃ katvā devalokam upāgamī ti.

tadā Pañcālarājādayo Pañcālanagaravāsino mahājano(ā)³⁰⁹ bodhisattassa pūjāsakkāravisesaṃ³¹⁰ kariṃsu. atha Pañcālarājā suvaṇṇasivikāya bodhisattam ānetvā nānāvidhaṃ mahantaṃ sampattiṃ bodhisattassa adāsi. so rājā punadivase attano senāpatiṭṭhāne bodhisattaṃ t̥hapetvā³¹¹ bodhisattassa puttadāraṃ kiṇitvā³¹² tassa adāsi. atha bodhisatto bhūmadevatāhi³¹³ ca ākāsaṭṭhadevatāhi ca sabbadā b(p)ālito³¹⁴ arogo ca sabbabhogehi samiddho ca³¹⁵ ahosi. tam atthaṃ pakāsanto Satthā āha:

- 47 dhammo have rakkhati dhammacārī dhammo³¹⁶ suciṇṇo³¹⁷
sukham āvahāti,³¹⁸
duggatiṃ na gacchati dhammacārī ānisaṃso hoti dhamme suciṇṇe.
48 tasmā hi paṇḍito naro sampassaṃ sukham attano,
kareyya ca buddhabimbaṃ khuddakaṃ mahantaṃ sadā.
49 so ca bimbo sukato³¹⁹ ca lekhāya siladārunā,³²⁰
sujātamattikāya³²¹ ca³²² candasārena kena vā.
50 suvaṇṇarajatena ca maṇimaṇikalohena,³²³
pubbena ca yathābalaṃ kātabbaṃ³²⁴ buddhapaṭimaṃ.³²⁵
51 dāyakehi ca sabbadā dadantā sukhasampattiṃ,
saṃsāresu³²⁶ saṃsaranto³²⁷ devesu mānusesu vā.³²⁸
52 ye janā sukham icchantā purisā³²⁹ itthiyo sadā,
karonti buddhapaṭimaṃ³³⁰ yathābalaṃ manādarā.
53 te ca³³¹ janā loke jātā dīghāyukā ca sukhitā,
nibbhayā ca mahātejā³³² buddharūpe kate³³³ sadā.
54 te ca³³⁴ janā balapattā nātino* nirupaddavā,³³⁵
dhanabhogā mahāyasā bimbabuddhassa ca kate.
55 te ca³³⁶ janā buddharūpaṃ katā c' eva kārāpitā,
pūjento ca³³⁷ manādarā sukhaṃ pāpuṇanti³³⁸ sadā.
56 te ca³³⁹ janā buddhabimbaṃ vilimpetvā³⁴⁰ ca saddhāya,³⁴¹
pāpuṇanti sukham aggaṃ devesu mānuse³⁴² sadā.
57 te ca³⁴³ janā loke jātā mānuse³⁴⁴ mānusasukhaṃ,³⁴⁵
devesu devasukhañ ca³⁴⁶ pāpuṇanti ca³⁴⁷ puññato.
58 te ca³⁴⁸ janā loke³⁴⁹ jātā abhirūpā³⁵⁰ dassanīyā,
yasavā³⁵¹ ca³⁵² mahādhanā³⁵³ sagāravā honti sadā.

59 te ca³⁵⁴ janā pacchā jātā khīṇāsavā vītarāgā,
yasavā iddhipākaṭā nibbānaṃ pāpuṇissanti ti.

tadā³⁵⁵ Viriyapaṇḍito³⁵⁶ nāma bodhisatto yāvatāyukaṃ ṭhito dānā-
dīni puññāni karonto āyuhapariyosāne tato cavitvā Tusītađevaloke³⁵⁷
devatāgaṇaparipuṇṇe dvādasayojanike kanakavimānapāsāde³⁵⁸ nibbattī
ti. evañ³⁵⁹ ca pana vatvā³⁵⁹ Satthā jātakaṃ samodhānento osānagātham
āha:

- 60 tadā Sakko devarājā suvaṇṇakāraśadhāro,
Anuruddho dibbacakkhuko sāvako me idāni 'si.
61 Viriyapaṇḍitamātā³⁶⁰ Mahāmāyā idāni 'si,
Viriyapaṇḍitapitā³⁶¹ Suddhodano idāni 'si,
Sujātā tassa bhariyā Yasodharā idāni 'si.
62 Revato nāma kumāro Rāhulo mama atrajo,
sabbe sesā mahājanā catasso buddhapaṛisā.
63 Viriyapaṇḍito³⁶² nāma puriso purisuttamo,³⁶³
sambuddho 'haṃ tathāgato lokanātho idāni 'si.
64 sabbadā va sabbe tumhe patthento(ā)³⁶⁴ sukhaḡgaṃ³⁶⁵ varam,
atigāravacittena evaṃ dhāretha jātakaṃ ti.

Viriyapaṇḍitajātakaṃ³⁶⁶ pañcamaṃ niṭṭhitaṃ.³⁶⁷

NOTES

- [A-167, line 4] ¹ M -sannā.
² R -ddhaāsane. ³ M -sannā.
⁴ M -rāyaṃ. ⁵ M -thujana-
⁶⁻⁷ M x. ⁸ R -ṇṇapaṭṭam.
⁹ M -parukkaya. ¹⁰ M -ddhā.
¹¹ M -kkovittinā-. ¹² M mahāna-.
- [*M B-167]
¹³ M buddhabhattip[ar]āyano.
¹⁴ M -nāme. ¹⁵ M x.
¹⁶ M z saddhiṃ ¹⁷ M nāga-
¹⁸ M z taṃ rattakambalaṃ.
¹⁹ M -raṭṭhe ra-. ²⁰ M aṭṭha.
²¹ M rañño. ²² M bahi-
²³ M z rājā imasmim.
²⁴ M -yassa. ²⁵ M -patanam.
²⁶ M -kare.
²⁷ M ekatolāhatthapamāṇaṃ.
²⁸ M -pati-. ²⁹⁻²⁹ M x.
³⁰ M patima-. ³¹ M me.
³² M -den-. ³³ M x.
³⁴ M -ti-. ³⁵ M z deva.
³⁶ M z si. ³⁷ M saddhā.

- ³⁸ M satthānu-. ³⁹ M buddhavarapāṇo.
⁴⁰⁻⁴⁰ M viyā. ⁴¹ M -timaṃ.
⁴² R taṃ. ⁴³ M -deti.
⁴⁴ M x. ⁴⁵ M hatthā.
⁴⁶ M hitāya. ⁴⁷ M parihā-
⁴⁸⁻⁴⁹ M amhākam. ⁵⁰ M -ccya.
⁵¹ M x. ⁵² M pati-
[*M A-168] ⁵³ M -pati-
⁵⁴ M suvaṇṇabhālaḡanaṃ kosotalaṃ.
⁵⁵ M -pati-. ⁵⁶ M -pati-
⁵⁷ M -vutto. ⁵⁸ M x.
⁵⁹ M x. ⁶⁰ M dibbapu-
⁶¹ M vajjantā. ⁶² M x.
⁶³ R -pataka-. ⁶⁴ M x.
⁶⁵ M buddhabimbam. ⁶⁶ M acintebbo.
⁶⁷ M va. ⁶⁸⁻⁶⁸ M x.
⁶⁹ M -ti-. ⁷⁰⁻⁷¹ M anekāni.
⁷¹ M z tassa ārocesi. atha taṃ acchariyaṃ.
⁷² M patiyuttacittā. ⁷³ M -pattimaṃ.
⁷⁴ M ca. ⁷⁵ M x.
⁷⁶ M z Pañcālarājā mahantapūjāsakkāraṃ
sajjāpetvā.

- 77 M sakalana- 78 M pañcapati-
 79 R -pataka- 80 M x.
 81 M -vutto. 82 R -ñcala-
 83 R -ddhave- [*M B-168]
 84 M -mañcattha-
 85 M hi pabhaviṃsu(?).
 86 M -basaraṃsi. 87 M x.
 88 M byāpi. 89-89 M x.
 90 R -disā. 91 M x.
 92 M mahāpathavītaḷaṃ byāpi.
 93-93 M x. 94 M mahāpathavī pītā.
 94 M x.
 95 M mahāpathavī- taḷaṃ byāpi.
 96-96 M x. 97 M -sāyaṃ.
 98 M x. 99 M x.
 100 M mahāpathavītaḷaṃ byāpi.
 101-101 M x.
 102 M rattavattapaṭasadisāyaṃ.
 103 M mahāpathavīrattavaṇṇā.
 104 M -ñceṭṭhā. 105 M x.
 106 M mahā- pathavītaḷaṃ byāpi.
 107-107 M x. 108 M -sāyaṃ.
 109 M mahāpathavīmañacaṭṭhā.
 110 M buddhabimbamaṃ- 111 M x.
 112 M mahāpathavītaḷaṃ. 113-113 M x.
 114 M -dhītāra-ka- sadisāyaṃ.
 115 M mahāpathaviyā pabhassarā.
 116 M ca. 117 R eka-
 118 M x. 119 M -yāni.
 120 M x. [*M A-169]
 121 M x. 122 M -sen-
 123 M -sse. 124 M te.
 125 M añja- 126 M -to.
 127 M tuttha- 128 M -ssanti.
 129 M -pannā. 130 M -nto.
 131 M pati- 132 M vipa-
 133 M -ttayanti. 134 M tatthaga-
 135 M x. 136 M x.
 137 M -tthā. 138 M -kāye.
 139 M -sento. 140 M -kāye.
 141 M pāsādaṃ. 142 M -kāye.
 143 M patipadummehi. 145 M -re.
 144 M uppanno. 147 M -meyesu.
 146 M kāro. 149 M yā.
 148-148 M x. 151 M pati-
 150 M pūjā. 153 M ādi.
 152 M pidihā(?). 155 M mahārāja.
 154 M -punasa- 157 M pati-
 156 M -rūpānu-
 158 M -si. 159 M x.
 160 M pati- 161 M mahantaṃ.
 162 M cittakāraṃ. [*M B-169]
 163 M pati- 164 M mamā.
 165 M pati- 166 M x.
- 167 M x. 168 M saṇḍhā-
 169 M tha- 170 M -vāsino.
 171 M z so. 172 M x.
 173 M x. 174 M -ddhapatimaṃ.
 175 R -mbetū. 176-176 R x.
 177 R Vī- 178 M x.
 179 M dali- 180 M z ca.
 181 M z ti. 182-182 M x.
 183 M ki- 184 R -limbe-
 185 M x. 186 M x.
 187 M -cchissāmi. 188 M 'haṃ.
 189 M devī. 190 M idaṃ.
 191 M me. 192 M -ssatī.
 193 M -sakalaṃ. 194 M aggho-
 195 M z mūlaṃ. 196 M -tvānā.
 [*M A-170] 197 M x.
 198 M namassā. 199 R icchāsi.
 200 M yathā. 201 M saṇḍhāretuṃ.
 202 M z sādhu. 203 M z ca.
 204 M x. 205 M x.
 206 M -rosi. 207 M niṭṭhāte.
 208 R -bimmaṃ. 209 R -limbe-
 210 M -pattāṃ. 211 M nā-
 212 M -sasaddaṃ. 213 R -limbe-
 214 M -tarā. 215 M x.
 216-216 R vilimbetaṃ buddharūpaṃ; M
 -rūpe.
 217 M taṃ. 218 R samba-
 219 R -limbe-; M -lampesi.
 220 M -nāmi.
 221 M -lampe-; R -limbe-
 222 M x. 223 M kiṃ.
 224 R -limbe-; M z 'haṃ.
 225 M sālā- 226 M sālā-
 227 M ākaḍhi- 228 M x pi.
 229 R -limbe-
 230 M -limpanakā-; R -limba-
 231 R -limbetu.
 232 M -ddhabimbaṃ tavā.
 233 M z bhonto.
 234 M z sabbāṃ pi tchi subhāsitaṃ
 vacanaṃ.
 235 R -limbe- [*M B-170]
 236 R Vī- 237 R -thesi.
 238 R vilimbetu. 239 R Vī-
 240 M -hāpuñño. 241 M -tadāno.
 242 M x. 243 M sālā-
 244 M paṭha- 245 M jāṇuṃ.
 246 M han- 247 M -napu-
 248-248 M mocāhi yaṃ dukkhe bhante
 sabbasattānukampako.
 249 M z na.
 250-250 M idānāhaṃ pūriṣṣāmi.
 251 M dhammaṃ. 252 M anā-

- 253 R Vī-. 254 M tam ante.
 255 R Vī-. 256 M pati-.
 257 M pati-. 258 R -limbe-.
 259 M appahoti. 260 R -limbe-.
 261-261 M x. 262 M -ṇṇajātaṃ.
 [*M A-171] 263 M x.
 264 R x. 265 R x.
 266 M -ssāhaṃ. 267 M -tādika-.
 268 M z maṃ vilimpeti. 269 M x.
 270 M z caḅ(l)ati. 271 M pathayī.
 272 M iva. 273 M Sinne-.
 274 M z attānaṃ. 275 M nimminivā.
 276 M -ṇṇakārapaṭṭa-.
 277 M -ttamano. 278 R -limbe-.
 279 M -ccayuttaṃ. 280 M te.
 281 M me. [*M B-171]
 282-282 M vacanaṃ mama.
 283-283 M me idha. 284 M z me.
 285 M vacanakathanasa-.
 286 M x. 287 R -limbe-.
 288 R -pahaṇaṃ.
 289 M z attano vilimpitumaṃ.
 290 M -pati-. 291 M -pati-.
 292 M -pati-. 293 M -ppatti-.
 294 M -sathaṃ.
 295 M z taṃ saṅgamaṃ.
 296 M -bhāvena. 297 M -ddhasāso.
 298 M -ttalābhapa-. 299-299 M x.
 300 M honti. 301 M vā tvaṃ.
 302 R x. 303 M -ntataru-.
 304 M x. [*M A-172]
 305 R -kkassabhā-. 306 M tadā.
- 307 M z attano. 308 M dibbade-.
 309 R -janānaṃ. 310 M mahāpū-.
 311 M tha-. 312 M kaṇi-.
 313 M -mma-. 314 R balito; M bā-.
 315 M x. 316 M -mme.
 317 M -cinno. 318 R -vahati.
 319 M sukha-. 320 M -dāruṇa.
 321 M sutayamattikā. 322 M x.
 323 M -ṇigatimalo-. 324 M -bbā.
 325 M -pati-. 326 M x.
 327 M x. 328 M sadā.
 329 R -sa. 330 M -pati-.
 331 M x. 332 M -jo.
 333 M kare. 334 M x.
 [*M B-172] 335 R niruppa-.
 336 M x. 337 M x.
 338 M x. 339 M x.
 340 R -limbe-; M -limpetā.
 341 M sadāya. 342 M -nusse.
 343 M x. 344 M -nusse.
 345 M -nussaṃ su. 346 M x.
 347 M x. 348 M x.
 349 M loka. 350 M -po.
 351 M yassa. 352 M x.
 353 M mahādānā. 354 M x.
 355 M tasmim. 356 R Vī-.
 357 M Tussita-. 358 M -māne.
 359-359 M x. 360 R Vī-.
 361 R Vī-. 362 R Vī-.
 363 R pūri-. 364 M paṭṭhe-.
 365 M saggamaṃ.
 366 R Vī-. 367 R x.

